

ZBORNİK
ZA
NARODNI ŽIVOT I OBIČAJE
JUŽNIH SLAVENA.

NA SVIJET IZDAJE
JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI.

KŃIGA XXII.

UREDNIK
Dr. D. BORANIĆ.

U ZAGREBU 1917.
KŃIŽARNICA JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE (STJ. KUGLI).
TISAK DIONIČKE TISKARE.

Sadržaj.

Prvi dio.

	Strana
<i>Milčetić Ivan</i> : Koleda u južnih Slavena. Na osnovi istoričkih vijesti, narodnih pjesama i običaja našega vremena	1—124

Drugi dio.

<i>Grujić M. Radoslav</i> : Topografički rječnik gospićkoga kotara	125—256
<i>Strohal Rudolf</i> : „ Prilike “ iz stare hrvatske glagolske knjige. (Nastavak.)	257—288
<i>Klarić Ivan</i> : Narodne pripovijetke. (Kaše u Bosni.)	289—301
<i>Ardalić Vladimír</i> : Vile i vještice. (Bukovica u Dalmaciji.)	302—311

Mañi prinosi.

<i>Bogdan-Bijelić pl. Pavlina</i> : Ženidba. (Cavtat u Dalmaciji.)	312—316
<i>Linardić Andrija</i> : Ovčji sir. (Otok Cres.)	317—319
<i>Krmpotić Ivan</i> : Vukodlak. (Osička općina u Lici.) .	319—320

PRVI DIO.

Koleda u južnih Slavena.

Na osnovi istoričkih vijesti, narodnih pjesama i
običaja našega vremena.

SASTAVIO IVAN MILČETIĆ.

I.

Mitologije klasičnih naroda obično uzimaju u obzir samo građu, koju je preudjesio gradski i obrazovaniji dio naroda; no nauka je dokazala, da ispod ne ili pokraj ne postojase i neko vjerovanje slobodno, koje se ne podvrgavaše nikakim stegama, što bi se danas reklo: ovo je praznovjerje. Ovdje se susrećemo sa t. z. *prežicima*, koje nazva E. Tylor survival, Nijemci im kažu Überlebsel, Česi přežitek, Rusi не-режива́нiе, a mi bismo ih mogli krstiti *prežitak* ili *nadžitak*. To su ostaci starinskih običaja, koji se još djelomice sačuvaše koliko toliko u promijećenom obliku novije prosvjete. Jezgra je stara, a oblik nov.

Na poganske običaje razorno djelovaše kršćanstvo, te se oni posvema promijeniše. Prvotna starina ne da se katkada ni prepoznati. Često nije preneseno iz davnine nego ime, a sve je ostalo novo tijesto.

Slavenska koleda je danas donekle jedan naš prežitak, kakav je na pr. i krijes. Koleda kano obred pogansko-kršćanski ovamo na zapadu Balkana gotovo više ne živi. Samo u Bugarskoj postoji i u Staroj Srbiji. Izuzetak čini među Hrvatima moje rodno mjesto Dubašnica na otoku Krku, gdje je koleda, kako bi Rus zgodno rekao, *živa starina*¹, ali je i ovdje na umoru ili je već doista iščezla.

Moderna civilizacija prenačinja i uništava narodne osobine, običaje, način života i nošnju. Opominem se dobro, kako bijaše u mome

¹ Ovako je pokojni ruski književnik B. Lamanskij vrlo zgodno krstio časopis za rusku etnografiju, što ga je počeo izdavati u Petrogradu g. 1890.

djetinjstvu nošnja Krčana, osobito Dubašlana, starinska i izvorna, dok je danas prilagođena tuđoj. Stare, pismene i usmene vijesti velikih staraca kazuju, da i u hrv. Primorju, pa i u Kostreni između Bakra i Rijeke, vladale početkom 19. vijeka narodna nošnja, nalik na onu na Krku, a danas nema tome ni traga. Sada se dapače vide i na Krku samo ostaci narodne nošnje. Tako i u Vinodolu. Za kakih 60 godina! Pojmljivo je, ako je nestalo i kolede.

Krk je na glasu svojom političkom prošlošću, svojim glagoljskim starinama, svojim životom, nošnom i narječjima. Uspomene iz djetinjstva bijahu razlogom, te sam kupio građu, koja osvjetljuje prošlost i sadašnjost moga zavičaja. Tako se rodila i ova radnja, zamišljena i započeta u mladosti, a dovršena u starosti.

Prikazujem eto život kolede, poznate svim južnim Slavenima, pače svim Slavenima. U svojem izlaganju ne prelazim među južnog Slavenstva; što je izvan ovog okvira, nalazi se u primjedbama i kratkim razmatranjima. Ne bi se to ni dalo izvesti u jednoj maćoj studiji, niti imam ja u Varaždinu pristupačnu dovoljnu stručnu literaturu, upućen ponajviše na svoju knjižnicu, koju je ustrpljivo uredio moj sin Zvonimir, pravnik, sada zarobljeni poručnik u guberniji voroneškoj.¹

G. 1890. priopćih poveći članak o koledj na Krku i Lošinu u „Vienču“ (s. 110 i 123—126), misleći već onda na opširniju radnju o koledj među Hrvatima, Srbima i Slovencima, a onaj članak objelodanih poglavito s namjerom, da potaknem pisce, da bi iznijeli što god o koledj iz svojega kraja u kojem časopisu ili meni dostavili kaki podatak. Odazvaše se samo dva stručnjaka — na žalost već pokojnici! — : gradački profesori Dr. K. Štrekelj i Dr. V. Oblak (Jagićev Archiv für slav. Phil. XII. XVIII), iznijevši nekoliko dragocjenih vijesti i podataka o koledj u Slovenaca, i ja im nakon njihove prerane smrti izričem toplu hvalu. Inače sam ja sabrao svu građu ponajviše sâm iz knjiiga ili sam je skupio na svojim izletima po narodu s tijekom svoga života. Štošta mi je slučajno i propalo.

¹ Mnogo sam hvale dužan na iskazanim mi uslugama: predsjedniku Jugosl. akademije dru. T. Maretiću, akademiku dru. A. Musiću i c. kr. dvorskom savjetniku V. pl. Jagiću, c. kr. sveuč. profesoru dru. M. Rešetaru u Beču, prof. dru. B. Drechsleru u Zagrebu, gymn. ravnateľu A. Kondratu, profesorima D. Gruboru i T. Miškulinu u Varaždinu, prof. Š. Uriću u Zadru, prof. N. Žicu, c. kr. kot. školskom nadzorniku u Krku, sada jednogodišnjem dobrovoljcu trgovcu M. Mažiću u Bakru, i um. učiteľu Jederliniću u Omišju na Krku, koji me pomoće knigama, rukopisima, podacima ili savjetom.

Najslabije je ovdje zastupana građa bugarska, jer iznijesmo gotovo samo onoliko, koliko nađosmo u svojoj knjižnici. Mislimo, da nije ipak ništa izostavljeno, što bi bilo važno. Žalimo, što su ratne prilike zapriječile, da se taknemo i mletačke pučke književnosti, koja bi mogla pružiti barem građu za kakovu zgodnu paralelu. Ne bi bile na odmet ni vijesti o koledi u Mağara. Ultra posse nemo obligatur. Mislimo, da ova radnja prilično iscrpljuje građu o koledi u južnih Slavena, kakova bijaše negda i kako živlaše u posljednje vrijeme.

U raspravljanu najviše se obaziremo na Hrvate pa onda na Slovence, na Srbe, napokon nešto obilnije na Bugare — prema množini građe. Zanimljiva je pojava, da se koledski običaji najduže održaše u hrvatskih primoraca, mnogo jače nego u Srbiji, kakova bijaše prije balkanskoga rata, u Bosni i Crnoj Gori. Za čudo, koleda je živjela duže u katoličkih Hrvata i Slovenaca nego u pravoslavnih Srba, barem u zapadnih. Izuzetak čine pravoslavni Bugari; možda bijaše u njih veće utjecanje južnih Rusa, Rumunja i Grka.

Na međama se između pojedinih grana jugoslavenskih prelijevaju govori, nošnja i običaji, pa je teško ustvrditi, gdje jedni etnografski prestaju, a drugi se počinu. Politička tendencija bijaše razlogom, te je nastao nesklad među književnicima u tom pitanju. To je razumljivo, uvažimo li činenicu, da proces stvaranja pojedinih narodnih cjelina na Balkanu još nije gotov. Veliki narodi, na pr. Nijemci, imaju drukčije pojmove o jedinstvu narodnom, negoli mali narodi jugoslavenski.

Ova je radnja zamišljena iznajprije kano jednostavni zbornik građe o koledi u Hrvata i Srba. Kasnije sam uvidio, da se Slovenci i Bugari ne mogu od njih odijeliti. Etnografski se ne mogu lučiti Bugari od Slavena, premda ih u nauci broje neki stručnaci u posebnu „bugarsku familiju“ (Wolga-Völker), na pr. dr. H. Schurz (Katechismus der Völkerkunde, Leipzig 1893), komu su južni Slaveni samo Srbi, Hrvati i Slovenci (s. 289, 349). Ratzl u svome velikom djelu (Völkerkunde III, Leipzig-Wien, s. 754) uzimlje doduše, da su Bugari pomiješan narod (Mischvolk), ali ih ipak uvrštuje u skupinu južnih Slavena. U novije vrijeme hoće da dokažu neslavenstvo Bugara i gdje koji Bugari — no to je već politička tendencija najnovijeg vremena, a mi nemamo posla ovdje s politikom pa primjećujemo samo ovo: antropološki i historički ne mogu se nikako nijekati u Bugaraj i neslavenski elementi, glavni su ipak etnografski bičez slavenski, i mi se protivimo samom mišljenju, da bi se oni smjeli dijeliti od slavenske jezične skupine.

Rad bih bio ovu radnu drukčije obradio, uporedno, ali mi toga ne dopustiše ni moje sadašnje prilike obiteljske ni individualne, a star čovjek napokon treba da misli i na Horacijeve riječi: omnem crede diem tibi diluxisse supremum.

II.

Jedna od najstarijih vijesti o koledi jest ona, što je nalazimo u izvještaju oca Pavla iz Rovina iz g. 1640.: „Nobil memoria della visita del m. r. p. Paolo di Rovigno, commissario in provincia di Bosna argentina nell'anno 1640“.¹

Ovdje fratar Pavao iz Rovina priča, kako je dospio u Tijesno kraj Murtera, pa onda u Krapan, gdje je proveo poklade: „*u kolu su igrali i fratri, a vidio je i izbor krala, koga običavaju načiniti prema mjesnom običaju*“ (fatto il carnevale e veduti li balli di Crappano, nelli quali ballano duplicamente li frati; veduto a fare il re, che costumano far in quel loco).²

Odavle se razbira, da koleda bijaše u XVII. vijeku u okolici šibenskoj posve običajna. Zlatović dodaje k ovoj biješci oca Pavla iz Rovina primjebdu, u kojoj čitamo i ovo: „Izbor kralja običavao se je obavljati u Šibeniku i mnogih mjestih po Dalmaciji o mladom ljetu, pokladah, krstnom imenu (?) i o božiću. To bijaše pučka svečanost, koja prestade padom mletačke skupnovlade“ (o. c. s. 5).

Na str. 148—154. svoga djela „Viaggio in Dalmazia“ (vol. I., Venezia 1774) govori poznati abate Alberto Fortis i o starinskim običajima šibenskog kraja. Među ovima osobito ističe izbor *šibenskog kralja*. Iznoseći Fortis nekoliko vijesti o Šibenčaninu Petru Difiću (s. 149), kaže, da je Difić svoje znanje o prirodi šibenskog kraja crpao iz neštampanih elegijskih pjesama Ivana Nardina, zagrebačkog kanonika, od kojih su neke navedene u nekom rukopisnom djelu Tomka Manavića: „e non sono stati con iscrupolosa fede espressi dal parafrasta Illirico“. Između ostalih stvari, primjećuje Fortis, ističe pomenuti pisac u svom zavičaju dva osobita običaja, od kojih jedan još živi, a sadržani su u ova četiri stiha:

Sic trino dicata Deo dum festa refulgent
Civis in hac sceptrum nobilis Urbe tenet.
Hic prius ostenso celebrat nova nupta Priapo
Connubium, et socias porrigit inde manus.

¹ Priopćio Stj. Zlatović u „Starinama“ XXIII. 1—38.

² Vidi i Smičiklasi u „Dvjestogodišnjici oslobođenja Slavonije“ I. 96.

Sada nastavlja Fortis: „Sibenskoga kralja biraju oko Božića. Ja se nijesam nahodio ondje u to vrijeme, da ga vidim; pišem dakle samo ono, što sam čuo. U nega ima znakova kraljevske moći; tako on čuva gradske ključe, dok traje njegovo smiješno kraljevanje; pripada mu odlično mjesto u katedrali, sudac je onima, te sastavljaju njegov kratkotrajni dvor. Danas ne prikazuje više plemić toga smiješnoga kralja, već kaki kopač. Ovome kralju međutim određuju kuću, da ga lijepo nastane za kratko vrijeme njegova vladanja; ide po gradu, okružen „vijencem“ (spica=vijenac, zvijezda, klas), odjeven skerletom na narodnu, praćen od mnogih svojih činovnika. Gubernator ga poziva na objed, kakogod i biskup; na ulici mu se klađa, tko ga god sretne. Varoš na kopnu (Il Borgo di Terraferma) i onaj na obali biraju također kralja, svaki za se, no ovaj ne može unići u grad, prije nego li se prijavio gradskom monarhu.“

Lošinićanin Gašpar Bonicelli iznosi u svome djelu: „Storia dell' Isola dei Lossini“ (Trieste 1869), koje je pisano sa mnogo ljubavi k rodnome kraju, ako i nije složeno s potrebnim znanjem (autor bijaše državni i privatni činovnik, naročito za morsko osiguranje), na str. 91—95. ukratko vijesti o životu, nošnji, običajima i pučkoj umjetnosti svojih zemljaka, pa kaže o *pučkom kralju*:

„Kakogod što živlase u mnogim stranama Dalmacije, tako se i u našem kraju, barem u Velikom Lošiću, još godine 1715. uzdržavase običaj biraća narodnog kralja o Božiću, koji se rađaše izjutra a u večer umiraše(?). Uživase neka prava, koja se ne navode; uostalom bez ikake štete. Tko je želio, da postigne ovu čast, trebaše da je ište. Narod je donekle uvažavao ovaj običaj, jer kralja biraše isprva čitav narod na trgu, a kasnije bratovština svetoga sakramenta. Prema ispravama, koje govore o ovome običaju, čini se, da je dio naroda želio, da se ukine, držeći ga docnije za stvar smiješnu(?). Nekoliko godina doista ne bješe izbora, nego g. 1753. narod htjede opet da ima svoga kralja pa odluči, da se ne odrekne staroga običaja. No iza g. 1756. ne spominje se više.“

Sva je prilika, da je ovoga običaja nestalo na Lošiću već u XVIII. vijeku. Premda je Bonicelli proboravio veći dio svoga života u Trstu, opet se zanimao za sve ono, što se događalo u njegovu zavičaju, pa bi bio zacijelo doznao, da se je u njegovo vrijeme birao kralj, a on to evo naročito niječe.

Za Lošićom se javlja Silba, gdje je iščeznula koleda negdje u početku XIX. vijeka.

U Silbi sam zabilježio g. 1882. o izboru kralja ovo:

Glavari kuća na Silbi i susjednom otoku Olibu sastali bi se na dan sv. Stjepana, da izaberu jednoga od starijih i imućnijih između sebe za kralja. Vlada njegova trajaše od Stjepana pa do Tri kralja. U ime kraljevske vlasti predali bi mu zlatnu krunu (pozlaćenu). Bješe neograničen gospodar Silbe i Oliba. Opkošen od 12 staraca predsjedaje općinskim sastancima za kamenitim stolom, gdje bješe javna gozba: prvoga dana o trošku puka, kasnije o kraljevu. Tko je bio zaručen, trebaše da dovede svoju zaručnicu pod *boloban* uz pratnju glazbe i pucanja. Bijaše to drvo sa 12—14 grana, načičkanih voćem. „Boloban“ postavljahu i pred ženikovu kuću.

Na Silbi preporučaše kralj svoga nasljednika.

Bez njegova znanja nije smio nitko ništa važnije raditi, pa ni — pjevati. Njegovi ljudi obilazahu pragove svih podanika radi svečane narodne gozbe. Jednom se desilo ovo, možda pred više nego sto godina. U vrijeme vladavine domaćega kralja osvanu pred Silbom mletačko brodovlje. Admiral zaište hrane za svoje brodove, nego mu otočani rekoše: „Ne smijemo ti je dati bez dopuštenja kraljeva.“ To je razlutilo Mlečanina pa se razgoropadi: „Zar Silba ne pripada mletačkom duždu? Dovedite mi toga vašega kralja, dodade porugljivo, da mu se i ja poklonim!“

Silbanski kralj, pun ponosa, poruči Mlečaninu: „Dođi ti k meni, ako me trebaš.“

Mletački admiral doista odluči, da vidi toga — smiješnoga kralja. Uležavši u skromnu seljačku kuću, nađe veliko i veselo društvo, a kralj sjedi na čelu s krunom na glavi. Kralj izvadi iz škrinje žutu pergamentu, kojom potvrdi neki dužd starinski običaj, prema kome Silba s Olibom svake godine biraše kralja, koji ondje vladaše neko vrijeme s neograničenom vlasti.

I admiral se pokori starim pravicama ovih otočana, pa mu ne preostade drugo, nego da bude sa svojom pratnjom gost kralja od Silbe.

Zadni kralj bješe Marko Zurić — pred nekih 60 godina; dok drugi hoće, da je to bio neki Šupićić pred 100 godina, što mi pričaše (1880) neki 80-godišnji starac. Svakako se vrtimo oko početka XIX. vijeka.¹

¹ Ja sam bio uvijek oprezan u sabirađu podataka o jeziku, običajima i t. d. te načelno nijesam školovanim ljudima vjerovao, naročito ne srednjoškolskim đacima, dok se nijesam uvjerio o pouzdanosti onoga, što sam od njih čuo. Kod Silbe evo prvi put moja je sabiračka svijest po nešto uznemirena. Pred nekih 8 godina sastadoh se u Zadru sa župnikom otočica Premude (Dlasnika) — imena mu se više ne opominem — koji ne znadijaše ništa o koledi na susjednoj Silbi pa se čuđaše

Biraće je kraļa napokon prestalo, jer nitko nije čeznuo za tom skupom čašću. Bila je skopčana s velikim izdacima.

U vrijeme moga boravka na Silbi, kraļeva je kruna visjela više glave majke boļje u crkvi „gospođe od sedam žalosti“. Imao sam je u rukama. Bit će teška oko jednoga kilograma. Šteta, te nijesam zabilježio ništa o nezinoj provenienciji i starini. Koliko se još opominem, nakon tolikih godina, imadaše 4 luka, jabuku i križ, ali me uopće nije općarala.

I u Ižu birahu kraļa. Oko g. 1880. zabranio je biraće c. kr. kot. kapetan Fortis, da ne bude birani kraļ materijalno uništen. Nitko ne dopuštaše da bude biran, ama baš nitko. Toliko stajaše ta čast, a u onim stranama narod ne obiluje ničim, a da bi mogao mnogo trošiti na običajno gošćenje.

Duže se držao ovaj običaj u Velikom Ižu. I ondje vladaše običaj, da pučki kraļ gosti svoj narod, a sebe upropasti. Na Tri kraļa označe starješine kraļa za buduću godinu. Općinski panduri (rondari) odnesu k izabraniku bubañ i zastavu, da je čuva, dok ne nastupi svoje dostojanstvo. Prema običaju gostio bi kraļ najprije svoje biraće, a onda čitava tri dana čašćase svoje prijateļe i rođake. Nitko u selu ne mogaše da zadovolji ovakovu čašćenju, kojom se prilikom mnogo pojelo i popilo, a da ne proda kaki komad zemļišta. Mnogi doista propadoše, a radi — starog običaja, kojemu se nije smio nitko ukloniti.

G. 1876. napokon ne htjede ipak nitko, da se primi ovog poštovanog ali vrlo skupog dostojanstva. Oni, koji bi ga bili morali prema narodnom shvatañu prihvatiti, a da izbjegnu narodnoj osveti — na pr. da im posijeku vinograd, ulike itd. — dozvaše u pomoć političku oblast, a ova zabrani biraće kraļa. Ovako je evo nestalo kolede i kraļa. Negda bilo, sad se spomiñalo! Źalimo. što nitko ne zabilježi koledske pjesme.¹

svemu onome, što sam ondje zabilježio g. 1882. Dopuštam, da je u onome štogod dodatak fantazije ili hotimične šale učiteļa, koji mi ono pripovijedaše o silbanskom kraļu (na pr. o admiralu): ono drugo je ipak potvrđena istina, jer mi isto ispričaše i drugi. Nego ovdje imamo potvrdu činjenice, da narodni običaji naglo ginu, pa da se evo ni za tri decenija ne sjećaju ļudi, što je svijet znao pred 50 godina.

¹ O tome ima kratkih opisa u Mašekovu „Manuale del Regno di Dalmazia“ (anno VI—VII. Zara 1876—1877). — Kako je već ovaj običaj rijedak, svjedoči akademijski rječnik, u kome Budmani (s. v. kraļ) pripućuje o ñemu samo glavno. iz pomenutoga moga članka u „Vienču“ g. 1890.

III.

Na otoku Krku spasla se koleda najbolje i uopće se održala najduže. Prednaci općina Dubašnica. Negda postojase pod tim imenom jedno veliko selo, daleko od mora, kojega više nema.¹ Sada općinu Dubašnicu čini niz većih i manjih sela, blizu 20. Dubašlani se sam dijele u „doliće“ i „goriće“. Stanovnici primorskih sela (dolići) zovu one gore „grmari“ (u istinu i nema ondje velikih šuma, već šumica i mnogo grmlja), a „gorići“ kažu onima kraj mora posprdnno: „prlipkari“, što dolazi od *prlipak*, t. j. prilijepak (Napfschnecke), puževi, što se prilepljuju u moru za kamenje. Osamljena sela nijesu, istina, zgodna za razvitak narodnih običaja, jer je općeće naroda premaleno: narod slabije polazi crkvu i školu, pa ljudi prosvjetno zaostaju. Nego u osamlenim krajevima opet se znade sačuvati gdje koji „survival“ bolje nego u velikim naseljima. U Dubašnici se izmjeñuju velika i mala sela, primorska i kopnena, udaljena i po 1—2 ure od mora; neka su i velika, pa se ovako sačuvalo štošta starinsko, bolje nego u drugim krčkim gradićima, gdje bješe utjecaj tuđi veći, naročito upliv crkvenih ljudi. Treba da imamo na umu, da na Krku bješe negda golem broj glagolaša (u Vrbniku na pr. samom i preko 50); u Dubašnici ih je bilo razmjerno mnogo manje, nego u Baški, Vrbniku, Omišju i Dobriću. Tako je bio ovdje upliv crkve na narodne običaje mnogo manji, pa se u Dubašnici spasla koleda u djevičanskoj starini, dok je u drugim mjestima otoka primila oblik čisto u crkvenom duhu: ostadoše samo ime i neke formalnosti, a jezgra je promijeñena prema nauci kršćanskoj.

¹ Možda nije bez temela nagađanje, da je nestalo sela Dubašnice radi trajnih bolesti, groznice, Malarija hara onuda i danas. Možda pridoniješe štogod propasti ovoga i drugih sela uskoci. Njihove neprekidne provale učiniše nesigurnim život i imetak u osamlenim selima, pa se narod počeo stiskati u veća sela k moru i prema zapadu. Od stare Dubašnice ostadoše razvaline i pust zvonik, u kome se sove roče. Zvonik, raspucan, još prkosi vremenu pa strši u vis kano neko noćno strašilo, a vidi se čak iz Rijeke. Ovdje se noću sastaju *kudlaci*, ustajući iz groba, pa njihovi krvni neprijatelji, *krvnici*, dijeleći megdan. Dubašljanska sela sačuvaše prilično dobro staru nošću, običaje i jezik. Radi crne nošnje kažu Krčanima Primorci u šali, da žale za Franko panom. Inače su primorska dubašljanska sela napredna, osobito Malinska sa dva kupališta. Ovamo dolazi ļeti mnogo stranaca, najviše Čeha, štogod i Beļija.

Još treba primijetiti, da na periferiji Dubašnice postojase i naselobina rumuñska. Razvaljeno selo Vlašići primilo je jamaćno od njih svoje ime. Rumuñske pastire je ovamo doveo poslednji krčki knez Ivan Frankopan. Rumuñi se već sasvim pohrvatiše.

Stari su Dubašlani konservativci, slabo su do nedavna općili sa drugim svijetom. Još pred 30 godina slabo tko odlazao u tuđinu, dok su na pr. susjedni Omišlani već dugo hrlili u Ameriku. Nije tome dugo, što Dubašnica na kakve 2000 duša ne imala nego jednu školu sa 2 učiteljske sile.

Ne smijemo ni toga premućati, da je Dubašnica uopće najplodniji dio otoka Krka. To je jedan od razloga, što ovdje ne postojao povod, da se ljudi plaše troška, kao po drugim otocima, gdje vladao uvijek oskudica. Tako se mogao ovdje vazda naći seljak, da kano kralj pogosti koledane, a da se ne zadužuje.

Tako je dospjela koleda sa svim svojim šarenim i starim običajima i u naše doba, i ako s prekidačem. Traje od Stjepana pa do Tri kralja.¹

Evo kako se to dešavalo.

Koledvu izvodi mladež: ona joj se najviše veseli. Momčad prouče to pitanje ponajprije sa praktičnog gledišta: je li bila prošle godine dobra letina, pa hoće li se sabrati dosta priloga za pir, t. j. za svečanu gozbu i ples. Nije posljednja briga mladeži: imade li zgodna ličnost za *kralja* i *kraljicu*. Slože li se u mišljenje, da je koledva moguća, ide šapat od momka k momku, a od ovih k djevojkama, pa nastane tajno dojavljivanje: bit će koledve, tanca, pjevanja, svirke i pira!

Kada momčad u Dubašnici pronađe, da su izgledi u svakom pogledu povoljni, nađu se četvorica među njima, koji su jači, te će pred župnom crkvom nakon večernje pograbiti *kralja* pa na stôcu ponijeti oko crkve i dalje nositi do njegove kuće. To vrše uz klicanje: Živio kralj! To bude sve dogovoreno, jer bi bila sramota, da nekoga proglase kraljem, a on ne primi te časti.

U taj čas zazvone sva zvona sv. Apolinara (župna crkva), dašto s plovánovom dozvolom. Velik događaj, Dubašnica ima svoga kralja! Pored kralja postaraju se i za *kraljicu*. Možda bijaše to nekada njegova žena, no sada je muškarac. Kraljica je ugledan gospodar, koji nadzire kupljene darova, pa i sâm obilnije doprinosi. Kraljice ne hvataju, već jednostavno umole, da se primi ove službe.

Sabiranje se počinje već na dan izbora u večer. Mladići pod vodstvom kraljice sabiraju od Stjepana do Tri kralja, a obađu sva sela. Uvreda je za kuću, koje ne pohode. Pred svakom kućom pjevaju koledsku pjesmu, pa dobijaju: vina, smoka, klobasa, suhog mesa, kolača.²

¹ Otrpili kano ruski „svjatki“!

² *Kolač* je Krčanima bijeli pšenični kruh u obliku okruglog mornarskog baškota, ponešto izrezuckan. Priređuje se i kao pravi baškot, a onda se prije upotrebe razmoči.

suih smokava, mendula i t. d. Neki dadnu i novaca. Dužnost je kraljice, da čuva sabrane darove u svojoj kući.

Kralj daje prostorije za pirovanje. Treba dakle da je to veći gospodar, jer su za pir (gozbu) i za ples potrebne barem dvije veće sobe. Ono, što preostaje za pokriće svih troškova, namiri kralj, a ti troškovi znadu biti vrlo veliki. Prilažu i koledvači, muško i žensko. Na pir povede svaki mladić sestru, vjerenicu ili prvu bratučedu — sudjeluje dakle sama omladina. Pa kako da ne bude veseļa!

Na dan pira, a to je obično prva nedjelja iza Tri kralja, steče se sva mladež u jutru u kralja, pa kreće s njime na čelu u župnu crkvu k svečanoj misi. Parovi stupaju (po jedan mladić sa svojom družicom) u svečanom odijelu. svi okićeni cvijećem, koliko ga ima u to doba, a ima barem garofula (karanfila), ružmarina i smiļa. Pred povorkom ide barjaktar, koji nosi na ostilu¹ zastavu, složenu od samih šarenih rubaca, najobičnije svilenih. Na vrhu zastave utaknuta je lijepa jabuka. U novije vrijeme nose pored ovakove zastave i hrvatsku trobojnicu. Pred povorkom igraju narodni „sopci“, dvojica njih: jedan svira „tanko“, a drugi „debelo“. ²

Koledaši uzrujaju nesamo Dubašnicu, nego i obližnja mjesta na Krku, pa mladež leti po više ura hoda kano pomamna, da vidi koledare barem u crkvi i na tancu. Ako nema kiše, pleše se pod vedrim nebom. Ovdje se tanac najljepše razvija, a gleda ga i staro i mlado. Sve je razdragano, a u blagdanem odijelu.

Na piru se mnogo nazdravlja, pjeva i šali. Kralj, kada je iole duhovit, mnogo se ističe. Nazočni su i odličniji ljudi, naročito plovani, još po koji pop, učitelj, načelnik i t. d.

Nakon večere opet se pleše. Prvo mjesto zauzimlje hrvatski narodni ples, kako se po Krku igra. Izgleda kano neka vrsta kola sa više figura. Nego već se u mojoj mladosti pomalahu i strani plesovi: polka i t. d. Ples³ Krčana je živahan, strastven. Najbolji su plesači, svirači i pjevači na Krku Omišljani i Dobriinci. Tako je bilo u mome djetinstvu.

¹ *Ostil*, der Stiel des Dreizacks, ali bez železnog šilka, kojim se inače ribe ubijaju.

² Podugulaste svirale, zvane sopele, nalik na klarinetu, viđahu se negda i u Talijana, kada izvođahu vježbe s medvjedom. Isti im bješe i glas. Možda su istog podrijetla. „Sopele“ su po Primorju sve rjeđe.

³ Posljedni put vidjeh na Krku pred neke tri godine ples u Sv. Vidu kraj Dubašnice (više Malinske). Žalostan ples. Bio je mjesni „samañ“ (sajam), pa nađoh same žene i djecu. Muškarce zastupahu

Pjesmu, što se pjeva pred svakom kućom prigodom koledvaña, priopćujemo s primjedbom, da je bila daleko raširena po narodu hrvatsko-slovenskom, a izašla je ovaka putem kontaminacije raznih zabilježbi; najstarija će biti zabilježena pred kakih 40—45 godina. Ja sam naine pjesmu u različito vrijeme zapisao. Svaki je pjevač nešto dodao, ali ono glavno bješe jednako. Već sâma priroda običaja dopušta mijenjanje; dodavanje i umetanje novih stihova zavisi o duhovitosti koledvača. Pjesma se ovaka lako i zaboravlja, jer ni u Dubašnici, gdje se običaj najduže održao, ne bješe koledve svake godine, pače katkada ni za deset, dvadeset godina. Uvjeravahu me prijatelji, da se češće vršila u Omišlju, u susjednim Miholićama i na Gaboñima. Omišalj je poveća varošica, pa se ovdje mogaše koleda lijepo razviti. Gaboñi i Miholiće su nevelika sela, dakle koleda se zacijelo ograničila samo na malen dio običaja.

Dubašlanska koledva glasi:

Ovo su van kolejani, fiole,	dugi kako pasi.
ki su bili lani, fiole ¹ .	Čuda nan je hoditi,
Našli smo mu vrata,	'ko ćemo ča dobiti.
dobru sucu ² u dvore.	25 Bura snigon vije,
5 Da bi, bože, zlata.	postoli su jutli ⁴ ,
čin pozlatit vrata!	nutri blato švréka,
Pred dvoron mu zelen bor;	šilo manka. dretve ni!
pod ñin jigra vrañin koñ,	Bisage su od vune,
zlatnin sedlon osedlan,	30 još nan nisu pune!
10 zlatnu uzdu obuzdan.	Tamo su nan pravili,
Na ñen jaše mlad junak.	da ste krnea palili.
Ki je ta mlad junak?	Dajte nan ga bokunić.
Ni to mlad junak,	ča klademo ju lončić.
već sveti Juraj oružnik ³ ,	35 Dajte nan ga glavu,
15 ki nan budi pomoćnik	za 'nu svetu Klaru!
u sve naše potrebe.	Dajte nan ga pečeñu,
Orebice bilice,	za 'nu svetu Jelenu!
to su naše diklice:	Dajte nan ga pol,
jone lipo poju,	40 da ne remo u drugi dvor;
20 dobro leto zovu,	dajte nan ga sega,
jod šenice klasi,	da ne remo u druge sela!

djeca od 10—14 godina Što je zdravo i muško, nalazi se — u Americi. Tako je otprilike po svim našim otocima. U sadašnje ratno doba bit će slika još žalosnija.

¹ Iza svakog stiha se ponavlja pripjev „fiole“.

² *Sudac, sudiña* eufeministično mj. gospodar, gospodarica.

³ *Oružnik* bit će ono, što dolazi u Pleteršnikovu slov. rječniku: der Bewaffnete.

⁴ *jutli* = šupli, sesl. шуплѣ.

	Pravil nan je vaš peteh,		semu puku dika,
	da jimate debel špeh.		i hčer koludricu.
45	Dajte nan ga jedno pleće,	60	semu rodu dika.
	ako ni ča veče!		Stani babo s kuta,
	Ča to tamo curga?		važgi sviču z luča
	Sudac vino toči,		ter posezi na policu
	misli nan ga dati,		ter dosezi kobasicu
50	s kabli nalivati.	65	pak ju hiti simo k nan!
	Ča to tamo šušni?		Mi ćemo se š nu jigrat.
	Sudiña smokve grabi,		kako kraguj s prepelicu,
	misli nan jih dati.		kako junak z divojčicu! ¹
	žepi nagnjetati.		Na moru je jedan brod,
55	Ča to tamo škripļe?	70	pomogal nas dragi bog!
	Sudiña sinka zibļe,		Na moru je galija,
	sinka redovnika,	72	pomogla nas Marija!

Napjev je vrlo jednostavan.

Kako su otpjevali koledžani pjesmu, *sudiña*, t. j. gospodarica, nosi svoj dar, a oni oponašaju kokoš, koja nosi jaja: „ko-ko-ko, nese-e, nes-e“. Pred kućom, koja je u žalosti, ne pjevaju, već izmole „očenaš“ i „zdravu Mariju“ za upokoj kućnih pokojnika, pa krenu dalje. U stihovima 56—60 se izriče žela krčkih matera, kako se javlja u narodnim pjesmama: sin redovnik (svećenik), a kći koludrica.

Ova se pjesma pjevaše negda po svemu otoku krčkom i po Primorju, dakako s nekim varijacijama.

U „Našoj Slogi“ od 22. januara 1901. ima opis dubašlanske koledve, kako se vršila o Božiću g. 1900. Ondje se kaže, da koledve već ne bijaše 18 godina. Ovoga puta se steklo do 40 mladića, pa obnoviše stari običaj. Kraljem bude izabran Ivan Milčetić Marijan, a kraljicom Jure Bogović Dorčić.

Možda je to bila — poslednja koledva na Krku.

Primjedba 1. U stihu 35—39 zovu se u pomoć sveta Klara i sveta Jelena. Jelena je uopće omiļela u tradiciji kršćanskoj, a nije tuđa ni sv. Klara. Možda bi se ovdje moglo pomišljati na ono o sv. Klari, što ističe o njoj Veselovskij: „Oslijepļene i dar vida u nēmač-koj je priči vezano s prikazom *svijetle* Berte, koju zamjenjuje u nekim zapadnim vjerovanjima sv. *Lucija* (13., no i 25. decembra), sveta pomoćnica proti očnoj bolesti (Sicilija), kano i sv. Klara (Francuska).“ Str. 120.

¹ Zabilježio sam i ovu varijantu:

Dajte nan ga kobasu,
s čin nan kralja jopasu.
Mi ćemo ju rado zet,
ovi drugi još raje!

Primjedba 2. Običajan je epitetiiski izražaj *zlatan* u narodnoj našoj poeziji. Tako je u svih Slavena. *Vrata* su i u Malorusa *zlatna*:

а в нашого пана ворота спід злата,
радуйся, ой радуйся, Боже,
веселися, земле, для христа! (Potebña XI. 213.)

U drugoj koładki: A у пана Платона *золотий ворота*. (Potebña XI. 217.)

Isti ruski učeñak nabraja u XVI. 2 i ðale obile primjera iz ruske poezije, pa i iz češke. U gazde su uvijek vrata zlatna.

Primjedba 3. Krčanka želi sina popa i kćer koludricu, a kretska kolanda očekuje, da će se roditeljima roditi sin, koji će biti vaļan jahač. (Veselovskij, 266.)

Da nam ova pjesma prikazuje pored svih poznijih umetaka pjesmu iz velike davnine, vjerujem čvrsto. Sadržava više elemenata: poganski i kršćanski. Spominjanje svetog Jurja, sv. Klare i Jelene, redovnika i koludrice, bit će kasniji kršćanski dodatak, no ostalo bit će starije, pogansko. Koliko se ja sjećam, na Krku za moga djetinstva ne bješe poznata riječ *vranac* (koñ), pa nastade čudna riječ: *vrañin* (koñ). Čini mi se, da bijahu neobičajne ili nepoznate riječi: *jutli* = utli = šupli (postoli), acc. s. *krnca* = krmka; *špeh* = slanina, što se čuje na Rijeci. Nerazumljivo je i ono: „važgi *sviću z luča*“¹. Dubašlani u mojoj mladosti nijesu već eto, sva je prilika, razumjeli ovih riječi.

Još upozorujem na stihove: „da bi, bože, zlata“, pa: „pred dvoron mu zelen bor — pod ñin jigra vrañin koñ“, jer se ponavljaju u koledskim pjesmama iz drugih krajeva, što ne može biti slijepi slučaj. Ovo možda ne ide među jednostavne loci communes.

Dodajemo ovdje misli našega seniora u akademiji V. Jagića što ih bješe davno napisao (g. 1876.) o obrednim slavenskim pjesmama, a ovamo pripada par excellence koleda: „Pored hieratske bješe druga zadaća „pjesni“ obredna, ritualna. Gdje se sačuvala starina, nema narodnog običaja bez pjesama, i to određenih pjesama, koje upravo onomu običaju pristaju: svakoj prigodi, bilo da se slava slavila u kući, bilo da se vršila kakova radña izvan kuće. znao je narod udesiti svoje dobro poznate, stare pjesme, koje ovamo pristaj-

¹ Prema Pleteršnikovu slov.-nem. rječniku znači riječ *luč*: das Licht eines brennenden Körpers, Lichtspäne (luč tesati); das Caliber, die Weite einer Röhre; a prema Brozu-Ivekoviću: der Kienspann, taeda, cf. zubla; der Kien (vidi bor), der Kiefer; luča = der Sonnenstrahl. Ono „sviću z luča“ shvaćamo tako, da narod nije više pravo razumio upotrebljavati riječ „luč“, ili se može uzeti, da znači: „vazmi sviću“, t. j. komad gorućeg drva.

jahu po davnoj tradiciji, bez kojih onaj obred ili običaj ne bi bio potpun. Samo što nekoć bijaše svaki narodni običaj ili obred obavljan mnogo pravilnije, općenitije i obilatije nego li danas. Samo što se pjesama tiče, nekoć postojale između običaja i pjesme veza, koje danas više nema ili je mi ne vidimo.“ (Rad XXXVII. 38.)

IV.

Izvan Dubašnice još se koledvalo na starinsku, t. j. prema dubašlanskom običaju, u Omišlju. Starinski je to gradić, pun historičkih uspomena i na glasu svojim glagolskim starinama (na. pr. kodeksom Vida Omišljanina), a vidi se već iz riječke luke na visokoj glavici. Ovdje je bio posljednji birani kralj Ivan Albanež Lesićić u drugoj desetini XIX. vijeka. U Omišlju polažahu u crkvu koledvači pod zastavom, praćeni svirkom cvilećih sopela. Omišljani bi ovjenčali svoga kralja javorovom krunom. Za pir se sabiralo već i zato, da se smanje kraljevi troškovi. Kad je bila dobra letina, poklonili bi „kolijanima“ „sudac“ i plovani i po barilo vino, a kmetovi¹ koliko koji mogaše. Otkako je nestalo kralja, postoji koledva, no jednostavna. Mladići se steku i kupe darove za pir.² Ako ne saberu dosta, pridometnu ostalo i sami koledvači. Svaki koledvač bira sebi družicu. Prve pokladne subote, obično, prirede večeru, u nedjelju objed i večeru, u ponedjeljak večeru. Iza svake se gozbe pleše. „Kolijani“ omišaljski pjevahu gotovo istu pjesmu, što se pjevaše u Dubašnici. U njoj dolazi i stih: „Ovo su van kolijani, ki nisu bili lani“³ s pripjevom iza svakoga stiha: fiole, fiole!, pa i ovaj: „iškrišnica šćrbica, puna je kolači“.

Dosadno sabiranje darova i prosjačenje rodilo je u Omišlju frazu: „če mi tu koledvaš?“ t. j. što mi dosađuješ, zanovetaš?

Um. učitelj, rođeni Omišljanin, Nikola Federlinić,⁴ priopćio mi je o omišaljskoj koledvi: „Uoči božićnih blagdana sve se raduje porođenju malog Isusa. Žene čiste kuću i pokućstvo, meću pšenicu, peku kolače, spremaju kobasice, jer su već dobro suhe. Muškarci voze drva za kuhanje i ogrjev, cijepaju dubove, pa najdeblji komad (kerj) metnu pred Božić na ognjište, a zovu ga *badnak*, da grijući se kraj nje dočekaju polnoćnicu.

Na sam Božić predloži jedan gdje god u povećoj skupini mladića ili muževa: hoćemo li učiniti koledvu? Ala, dajmo, odgovore drugi. Katkada su to mladići ili sami muževi, ili jedni s drugima,

¹ Na Krku znači *kmet* gospodara, seljaka samostalna.

² *Pir* je gozba na svadbi, pa se riječ prenosi na svaku svečanu gozbu.

³ Koledve obično nema svake godine.

⁴ Ovi su podaci o omišaljskoj koledvi mnogo obilatiji od mojih, zabilježanih u mojoj mladosti.

ili prirede jedni prve, a drugi druge mosopusne nedjele. Popišu se i uplate odmah kakav iznos u ime kapare. Običaj je, da mladić, koji se kani ženiti, nađe o Božiću zaručnicu. Muževi uzmu u koledvu svoje žene. mladići svoje zaručnice, a koji je nemaju, uzmu koju rođakinju ili prijateljicu.

Na dan sv. Stjepana po podne sakupe se muški kolijani i poslije večernje počnu koledvati. Dvojica nose na štapu *kablaču* (kabao), druga dvojica štap za kolače i kobasice. Upute se ponajprije k načelniku i plovanu. Kad dođu pred vrata, zapjevaju: „Ovo su vam kolijani, ki nisu bili lani — fiole — fiole, dobru mužu va dvore.“ Primivši dar, obično kolač, kobasicu i vrčić vina, obađu sve kuće redom do mraka. One, koje preostanu, obađu drugog dana (sv. Ivan) po večernji. Sabrano nose u kuću, gdje se obavlja koledva. Na Mladince idu nekoliko po kućama, u kojima ima djevojaka, kupiti *uolečice* i svilne *facole*, da nakite *bandire*. Do Sv. tri kralja sastaju se i dogovaraju, kako će i što će za koledvu nabaviti i uređiti. Ženska, koja pripada najstarijem muškarcu, dužna je načiniti i nakriti bandiru. Na stijeg se metne zastava, a na vrh stijega se natakne kolač i priveže veliki drveni oštri *pirun* (vilice), a na njegove se oštrice nabode nekoliko jabuka. U ove pako kao nakit umjetnog cvijeća. Sabrane *facole* i *uplečice* (široke kordele = vrvce) privežu pod vrh stijega. S time je bandira gotova. U subotu poslije Tri kralja ubiju vola i tele, pa zakoļu nekoliko kokoši. Ženske nanose veliki badañ vode za kuhañe. Kuhari tuku *bakalar* ili čiste svježu ribu, zela ne mañka, tako ni *makaruna*. O podne iste subote daje se znak hicem iz mužara, a najmlađi muškarac kao zastavnik već je na prikladno mjesto namjestio bandiru. Tako započne koledva. Po podne *sve ženske odjenu starinsku narodnu nošću*: suknu župicu i pokriju se rubom bijelim ili običnije žutim. Vrat nakite zlatom, a na ušima objese poveće naušnice i zlatne tobolce („rećine“ i „tombolce“).

Kad je večera brzo gotova, daje se znak hicem iz mužara. Sad se kolijani počnu sakuplati u kuću koledve, gdje se, dok se svi sakupe, veselo razgovara, šali, smije i pjeva. Kad načelnik, plovani i možda još koji pozvani odličnik zauzmu za stolovima glavno mjesto, zapreme i kolijani svoja mjesta tako, da muškarci sjede svi s jedne strane, a ženske s druge spram njih. Sopci se posade za svoj stol te zasopu *mantiñadu*. Dvoritelji međutim nose jelo. Sopci sopu mantiñadu i večera započne pa traje par sati. S tijekom večere pjeva se, sope itd. Kad se večera svrši, ženske ponesu kući jednala te se vraćaju brzo natrag, jer slijedi ples, koji traje do polnoći. Po plesu

pitaju muškarci: koja ženska hoće mantiñadu? Sve, koje to žele, zapamte ili zabilježe. Ženske pođu kući. Koja ne će mantiñade, ide spavati, ostale čekaju sa svojim roditeljima, dok im pred vratima ne zaszvira mantiñada. Vrata se otvore, muškarci sa sopcima uđu u kuću, gdje ih čeka koja poslastica, koju pojedu i malo se ponapiju boľega vina ili rakije, pa pošto su tu kratko vrijeme veselo proveli, otpute se na mantiñadu drugoj ženskoj, i tako te potraje do zore. Obično se ove noći sve ne mogu obredati, pa onima, koje su bile izostavljene, dođu u jutro pred velikom misom. Nedjela je. Prije mise sakupe se svi u kući koledve, obučeni najszvećanije. Čim zazvoni na veliku misu, zastavnik uzme bandiru, sopci za nim, a povorka se kolijana uredi i krene uz svirku u crkvu. Pred crkvenim se vratima svi zaustave, dok ponese ženska najstarijeg muškarca plovanu kolač. Vraćajući se natrag uzme blagoslovljene vode, poškropi povorku pred vratima, a potom uđu svi u crkvu i sjednu u crkvene klupe, jer su one ovom zgodom sačuvane za kolijane. Barjak ostane pred crkvom. S tijekom mise mužar više puta pukne. Poslije mise narod izide iz crkve, a kolijani pričekaju, dok ne dođe plovani iz sakristije, koji ih poškropi i povorku otprati do kuće koledve. Tu se razidu, dok se objed zgotovi. Muškarci se opskrbe duhanom, narančama, jabukama, kunfetima i t. d., a ženske za sebe i svog druga uzmu jedala pa, kad čuju hitac iz mužara, pomalo se skupljaju i za stolovima zauzimlju svoja mjesta.

Plovani i ostali pozvanici sjednu na glavu stola, koji zovu „veli stol“. Na velom stolu je krokant 70—80 cm visok i više povetica (turta), kojih ima po svim stolovima. Kad počnu nositi juhu na stolove, sopci zasopu mantiñadu. Glava sopaca ustane i pođe pred veli stol te izruči mantiñadu ovako: „Ovo vam je mantiñada od strane mlade koledve; mladim na vesele, starim na pošteće; ako sam ja zaludi (pogriši) po mojoj ludosti, naputite me po vašoj mudrosti.“ Pred svakim obrokom se započne matiñada, a glava sopaca izruči je svakiput, kako je gore rečeno. I objed započne. Ovaj objed je najobilatiji obrok u koledvi.¹ Na ovom objedu među ostalim mora da bude i *sufrit*. Sva trbušina od vola i telca dobro se ispere, na komade razreže i dobro skuha. Skuhano se opet na tanko izreže, stuče i pretvori u kašu. Ova se kaša u velikim loncima ili *padelama* dobro zasmoči, još boľe pospe sirom sa nešto papra i kojekakvih mirodija, pa se na ognjištu daľe miješa i juhom zalijeva. To

¹ Uz domaći se šampanjac napija, a izreče se zdravica i u slavu koledve.

je „sufrit“, na koji svi želno čekaju, jer tu poslasticu možeš dobiti samo na koledvi. Svaki obrok, osobito ovaj objed, potraje u dobrom i veselom raspoloženju do večernje. Dok traje večernja, kolijani se spremaju na ples na *placu*. Povorka se uredi kao kod velike mise. Najstarija ženska nosi na glavi krokant, a uz bok preslicu s kudjelom, ide prva, a za njom ostale s turtama. Uređena povorka krene uz sopile na placu, oko koje čeka općinstvo. Povorka obađe svečano tri puta placu. Najstarija ženska prede, a povorka baca među općinstvo naranče, kunfete itd. Potom se pleše do mraka. Kad zamrači, povrate se do kuće koledve i do večere se razidu. Na dani znak sakupe se na večeru, a po večeri na ples. U ponedjeljak je objed i večera s plesom do kasno doba noći. Važno je u ponedjeljak, što ples na placu počne *vercem*. *Verec* je vrsta hrvatskog kola. Plešu ga sve ženske s jednim muškarcem. Sastoji se iz više figura. Čim se svrši verec, nastavlja se ples. Verec se pleše na zadnji dan koledve, na zadnji dan pira, koji traje tri dana, ako biva vjenčanje pod zadnji dan mesopusta.

Primjedba. Pri svečanom vjenčanju vijencem metne djevojka krunu na glavu, koju nosi tri dana, koliko dana traje pir s vijencem. Treći dan postavi na glavu krunu najmlađi brat, a nevjestica malu „girlandu“ (vijenac).

Pjesme i napjevi o koledvi.

1. Koledarka.¹

(Kad dolaze kolijani pred vrata.)

Ovo su vam kolijani,
ki nisu bili lani,
fiole — fiole!
Dobru mužu va dvore.

Iškrišica šćerbica,
puna je kolači,

fiole — fiole!
Dobru mužu va dvore.
vamo su nam pravili,
da ste prašca palili,
fiole — fiole!
Dobru mužu va dvore.

¹ Nije pučka riječ.

² Bit će to stara istrošena škrišica, u kojoj spremahu kolače, a ne nova; jer su naši stari držali svagdašnji kruh u „vršama“ (košarama), obješenim pod gredom.

Kome fali zub, kažu: „šćerbić“ ili „šćerbica“.

Nam je pravi vaš peteh,
da imate debe špeh,
fiole — fiole!
Dobru mužu va dvore.

Dajte nam ga cela,
da ne gremo v tuja sela,
fiole — fiole!
Dobru mužu va dvore.

Dajte nam ga makar pol,
da ne gremo v tuji dvor,
fiole — fiole!
Dobru mužu va dvore.

Ostale starinske pjesme, koje se većinom upotrebljavaju za manti-
nadu, zamršena su napjeva pa se rijetko pjevaju: prigodom koledve,
pira pod vijencem, na zadnji dan mesopusta; u veselim privatnim dru-
štvima, samo ako su sopci nazočni sa sopilama. Cijeli je Omišalj uzrujan,
kada čuje mantinadu, osobito u noćno doba.

Bilo bi dobro, da koji vještak zabilježi napjeve starinske prema
izvođenju naših sopaca uz mantinadu, inače će ih za uvijek nestati.
I sada se rijetko kada čuju.

2. Šari peteh.

(Pjeva se ili sope kao mantiñada u noćno doba pred vratima).

Šari peteh rano peše,
gospodina probudiše.
Stan se gori, gospodine!
Evo su vam vaši gosti.
vaši gosti kolijani.

3. Dragoj pred vratima.

Pridoh ti pred vrata,
o mila, o draga!
Ali mi otvori.
ali mi zgovor daj,
da postol ne derem
ni život ne trudim.
Puno je vrimenta,
da nisam ovdi bil.

i va 'voj kuntradi
da se ni kantalo,
ni imena tvoga
da se ni slavilo.
Sada će se, dušo,
ime tvoje slavit,
i na glavu tvoju
krunu ćemo stavit.

4. Oj turne moj lipi.

(Ariju ove tužaljke kneza Ivana Frankopana omišaljski sopci sopu
kao mantiñadu svakom zgodom pa i na koledvi.)

Aj turne moj lipi,
lipi ter prostrani!
Kako sam te lipo,
lipo sagrađio,
a sada ne smijem
blizu tebe priti.
Komu te ostavljam?

Ostavljam te ptici,
ptici lastavici,
ka će letnim danom
nad tobom letiti,
meni tužan spomen,
a svitu paklensku
neviru tužiti!

5. *Oj porodi se kralj nebeski,*
od prečiste divice Marije,
spročubljen bist.

Na tom mladom letu veselimo se,
mladomu kralju poklonimo se,
mladoga kralja mi molimo.

Sveti Stipan, prvi mučenik,
od gospodina našega Isusa
spročubljen bist.

Na tom mladom letu itd.

Silvestar papa spovednik,
koga na nebesih okruniše.

Na tom mladom itd.

Sveti Ivan sprot ubjeni,
Med apostoli najodličniji.

Na tom mladom itd.

Sveti tri kralji dare nošahu:
tamjan, zlato, plemenitu mast.

Na tom mladom itd.

Dodati još možemo: U nedjelju, dok kolijani na placi plešu, nose jedni kabal vina i kolača, čime nuđaju okolo stojeće gledaoce. U ponedjeljak, kako svrši ples poslije večere, vrata se svi u kuću koledve, posijedaju kojekako, da se još ponapiju i ponajedu, pa zbijaju šale, pjevaju itd. Dođe i zora, a oni su još tu. U isto vrijeme raskomadaju krokant, razrežu turte i podijele između sebe. To ili pojedu ili obično sprave i ponesu kući pa daruju koji komu.

Kako su stari naši kolijani pjevali, nije valda nigdje zabilježeno. U drugoj polovici prošloga stoljeća pa dosada pjevali su po prilici ovako, kako je u I. koledarki naznačeno. Ostalih pjesama o koledvi nema, već se rabe starinske, kakvih sam i sprijeda naveo, a sopp ih kao mantiñadu na velikim pirovima i na koledvi. Slikom o koledvi ne mogu poslužiti, jer takovih nema. Kolač itd., koji je bio na bandiri, ostane muškareu, koji ju je nosio.

U Omišlju nije već bilo koledve nekih deset godina.“

Primjedba. Učitelj Jederlinić je tri godine stariji od mene pa opet ne pamti više koječesa, što sam ja čuo u mladosti u kući staroga župnika Albaneža. Tako on misli, da je krunjenje kralja možda bilo — iz šale. Ovako se eto zaboravljaju narodni običaji! Međutim Jederlinićev je prilog dragocjen, jer je on stariji i inteligentniji čovjek, koji je proveo svoj život u Omišlju.

Po ostalim selima i gradićima otoka Krka koledvanje nije ovako izvorno.

U Puntuu na Stjepanu u večer pjevaju mladići seoskim djevojkama „koledvu“, pa onda izaberu vođa *brašćine*, koji će koledvače voditi po selu, da kupe darove. Ako ukućani žale, onda ne dopuštaju pjevanja, pa koledvači mole: očenaš, zdravu Mariju, „z glibin“

(de profundis) za kućne pokojnike. Pir se slavi prve nedjele iza Nove godine. Djevojke, koje će učestvovati, donesu „brašćini“ po jedan kolač, pšeničnog brašna i slana mesa. Djevojke, u subotu u večer, gotove u brašćinskoj kući jela od tjestenine za sutrašnji objed. Domaći makaruni ne smiju izostati. Za objedom sjedi prvi gospodar kuće, pa onda mladi parovi, mladići i djevojke. Pod objedom sopele sopu, pjeva se i nazdravlja. Nakon objeda kreću koledžani pod banderom (zastavom) na „placu“, gdje se pleše.

Evo puntarske koledve (potani opis Iva Karabaića i pjesma u „Hrv. istarskim nar. pjesmama“ na s. 15—18, VI dijela):

Koledva na Stjepanu.

S vrućin sreen tu postojmo,
od Stipana pisan pojmo.
V Lisandriji pripovedan,
na srcu mu moćnost biva.
Tri se mudri pomiñahu:
je l to hinac, je l to lažac?
To je hinac, to je lažac!
Van ga z grada zirenimo
i s kamenem ga pobijmo
i z orudjem vele dosti
i s kamenem prez milosti!
Totu jedan mladić staše,
imenom se Savul zvaše,
ki Stipana milovaše:
Oj Stipane nevolniče!

Tebe tvoji nenavide.
Stipan kľekne na kolena,
milo, željno k nebu gleda:
nebo mu se otvaraše,
slavu božju ko vijaše,
Isukrsta s desne bande:
Oj Isuse, božji sinu,
prosti ñin ga, ki me biju,
zač ne znaju, što delaju!
Mladenac je slaji od meda,
ki nas vazda z dobrim gľeda,
ki nam daje rajsku diku,
ki je blažen uvijek vikom
po sve vike vikov, amen.

Ako li se pomisli, da je Punat udaļen kakova tri sata hoda od Dubašnice, pa se isporedi koledva dubašļanska s puntarskom, ne će biti teško ni obićnom oku razabrati golemu razliku. Jezgra obićaja je ista: zbor mladića i djevojaka, sabirañie darova, zajedničko gošćeñie, ples i sopele; ali na Puntu to eto izvodi *crkvena brašćina*, a koledska pjesma se prometnula u suhoparnu crkvenu legendu o sv. Stjepanu. Tu promjenu izvede crkva. Ovaj davni narodni obićaj, pun srdačne miline i naivnosti, zadahnuše crkveni ļudi duhom crkve.

U Dobriñu, koji je još bliže Dubašnici, pjevaju o Novoj godini takoder crkvene pjesme: „Bog se rodi“, „Muka boga“, „Sv. Katarina“, „Veseli se Bosna“. Ovu pjesmu počeše pjevati dva mladića, koji su prvi znali čitati u dobriñskom selu Krasu; dok se sada pjeva po svem dobriñskom kraju, kako mi kazivaše neka žena iz dobriñskog sela Krasa.

Ovako je, ili malo drukćije, modernizirana koledva po cijelom ostrvu.

U Dobriinu¹ idu na Badni dan u večer djeca (dva po dva) od kuće do kuće, pa pred vratima pitaju: „ćemo lipo, lipo — ćemo?“; pa kada dobiju dopuštenje, zapjevaju: „Križ teče po nebu“, „Mandarena vele vlasi“ ili „Rosna bosa košutice“. Za dar dobiju kolubu, fritu ili novčić, pa nakon koledvaña sve podijele.

Svoje vrste je koledva u Dragi Bašćanskoj i u Juranđvoru, i to na Stjepaue. Mladež (i mlade žene) ide od kuće do kuće, pa ovdje svaki zagrizne kolača, ondje srkne kave.

U Vrbniku obilaze kuće siromašnija djeca pa pitaju: „dajte nam čegod za koledvu, će mi bude jutro k obedu“. Dobijaju žita, kruha, smokava i t. d. Negda su se pekli osobiti kolači za koledvu siromašnije djece. Danas *pitaju koledvu* i djeca imućnijih roditelja, i to samo u bližih rođaka, gdje im dijele *baku*, t. j. djevojčicama mužića, a dječacima ženu iz tijesta. Nekada su valda koledvali i mladići, kada se još čuje ova pjesma:

Tri mladića.

Prišli smo vas pohoditi,
dobro leto navistiti,
mlado leto je lipi dan.

Vesel, vesel budi ov stan!

Ne ćete nam zamiriti,
što ćemo vas zaprositi:
dajte nam vi štogod jesti.

Vesel i t. d.

Prišli smo vas pohoditi,
časnih starac počastiti,
a divojke veseliti.
Primite nas, ja se ufam.

Vesel i t. d.

Dobri su nam kobasice
i tušćehni pečeñice,
jest ćemo ih, ja se ufam.

Vesel i t. d.

Želimo vas pozdraviti,
vaše ruke polubiti,
vašeg vinca se napiti.

Vesel i t. d.

Dajte nam vi frit friganih
rafijoli² još kuhanih,
jest ćemo ih, ja se ufam.

Vesel i t. d.

Ne dajte nam kozevine,
zač nam čine kuhat sline
iz trbuha na usta van.

Vesel i t. d.

Dat ćete nam, ja se ufam,
vrbenskoga dobra vina,
ki veseli srce svima,
ki ga pije, taj se smije.
Dat ćete nam, ja se ufam.

Vesel i t. d.

Lipo ste nas darovali,
mi vam dobro leto zvali,
u Vrbniku našem dobru domu.

Vesel i t. d.

¹ Mnogo podataka o Krku priposlao mi je Puntar, prof. N. Žic, c. kr. kot. šk. nadzornik u Krku, a sada c. k. jednogodišnji dobrovoľac.

² Rafijoli: iskosano meso, sir, kruh i t. d. zamotano u tijesto.

Mi očemo sada od vas odlaziti,
 želimo vas lipo pozdraviti.
 Vesel i t. d.

Primjedba. Riječi *koledva* i *kolejani* općenito su poznate na ostrvu krčkom, ali značenje nije istovetno. Stari oblik običaja s ritualnom pjesmom već je zaboravljen ili se zaboravlja. Kao da su postojale dvije vrste pjesama: jedne se pjevaju između adventa i korizme (ovo su bile prave koleda), pa pjesme u adventu i korizmi, a to će biti nove, legendarne pjesme. God. 1906. naštao je u Sešu Fraño pl. Dešantić *Bašćansku pjesmaricu*¹, t. j. narodne pjesme, koje se pjevaju po mjestu i okolici. Ovdje se nahode četiri „koledve“ (str. 154, 157, 162, 164), koje nijesu narodne, već složene od pismenih ljudi u crkvenom duhu. Prvu je ispjevao pop Frane Barbalić g. 1839, a to je obična čestitka na Mlado leto. Zanimljivo je, da i „pjesma na Božić“, što je dole pripočujemo, a potječe iz pisana vrela, sadržava gotovo jednak pripjev. To vrijedi i za vrbnička „Tri mladića“.

Koledva (od popa Frana Barbalića 1839).

Došli jesmo mi pred vrata
 Pridragoga našeg brata,
 Za nazvat mu ovi dan.
 Vesel, vesel ovi dan!

Teško nam te je pustiti
 I s tobom se razdijeliti;
 Al to pita sviju čast.
 Vesel, vesel ovi dan!

Ovo pak što mi želimo
 I da laž ne govorimo,
 Pogledj malo sad na nas.
 Vesel, vesel ovi dan!

Kako sunce prosvitluje,
 Ovi svit te narešuje.
 Prosvetil si ti sad nas.
 Vesel, vesel ovi dan!

Od veselja i radosti
 I od vele ugodnosti
 Suze vru s očiju van.
 Vesel, vesel ovi dan!

Jedan otok, zemlja Grčka
 Pravdaju se i danaska
 Rad poeta Homera.
 Vesel, vesel ovi dan!

¹ I ako sam rad sabirao s tijekom svoga života sve, što se tiče otoka Krka, doznao sam ipak za ovu zanimljivu pjesmaricu istom nedavno od prijatelja prof. Žica.

Imitacija pravih koleda!

Treća „koledva“ u Dešantićevoj zbirci posve je vjerskog sadržaja (o porođenju Isusovu, a pjeva se u Drazi Bašćanskoj); četvrta opet radi o istom predmetu, nego se u njoj spominje i sveti Stjepan: „ki od vernih prvi biše — i za vjeru krv proliše“. Posljednja potječe iz Jurandvora. Obje su čista proza; u njima nema ama baš ništa narodno.

Prenosimo prve dvije, koje oponašaju narodne, da se pokaže metamorfoza starih pjesama. Pravopis ne preudesismo sasvim na bašćansku, jer su ih složili pismeni ljudi; inače je bašćanski govor karakterističan: Bašćanin govori barzo, zac, ucinit, zito i t. d.

Istrijanci, Dalmatinci
Pravdaju se sa Slovinci
Rad sveta Jerolima.

Vesel, vesel ovi dan!

A mi Frane, dragi brate,
Ne ćemo se pravdat za te,
Buduć stalno, da si naš.

Vesel, vesel ovi dan!

Ovdi ćemo zapisati
Sviju nama, sviju vrsti (?),
Da izlaziš od Bašćan.

Vesel, vesel ovi dan!

Primi dakle naše žeļe,
Ke ti srce naše meļe,
Rekuć hote k meni sad.

Vesel, vesel ovi dan!

Pak otvori dve butiļe¹,
Ma učini oto diļe,
Jere žeļa mori nas.

Vesel, vesel ovi dan!

Pomože nas kruto vira,
Da ti imaš dobra sira;
Zvadi ga iz škriñe van.

Vesel, vesel ovi dan!

Još ufamo, da ti imaš,
A na korist nama svima,
Jedan pršut ali dva.

Vesel, vesel ovi dan!

Čuli jesmo, da Señani
Poslali su ove dani
Svake vrsti slašćica.

Vesel, vesel ovi dan!

Ki će u tom podvojiti
Da ti ne ćeš učiniti
Svega toga danas nam?

Vesel, vesel ovi dan!

Bog ti daj dugo živleñe
Franu našem na spašeñe,
A pak duši vječni raj.

Vesel, vesel ovi dan!

Koledva (iz Drage Bašćanske).

Došli jesmo mi pred vrata
Gospodara obilata,
Nazivljajuć dobar dan.

Vesel, vesel ovi dan!

Gospodaru, k nam uziđi,
Na dobroti ov dan pridi,
Ter ne gledaj sad na stran.

Vesel, vesel ovi dan!

I svi, ki ste u toj kući
Svetim Duhom nadahnuti,
Pozdravljajuć ovi dan.

Vesel, vesel evi dan!

Čujte sada naše prošne,
Otvorite vaše mošne,
Da bude dar obilan.

Vesel, vesel ovi dan!

Dajte jañca al kozlića,
Ali tusta kopunica.
Skažite vesel obrazak nam.

Vesel, vesel ovi dan!

Četvrticu ali pleće,
Ne će nama bit od veće,
Ali stegno, ja ufam.

Vesel, vesel ovi dan!

Nisu stegna, već pršuti,
Ako samo nisu žñuti;
Jesti ćemo, ja ufam.

Vesel, vesel ovi dan!

Al su stare, al su mlade.
Postavite da se vare,
Zač je jesti nam za ran.

Vesel, vesel ovi dan!

¹ Na Krku u boljim kućama podvore odlična gosta i butiļama, t. j. vinom starim ili pjenušcem (Bouteillenwein).

Još su bole golubice,
 Ali da su kobasice,
 Ne pustite letit van.
 Vesel, vesel ovi dan!

Jere jesu kobasice
 I prašćeve pečenje,
 Posoljene od malo dan.
 Vesel, vesel ovi dan!

Ne dajte nam koževine,
 Zač nam čine kuhat sline
 Tere gusto pluvat van.
 Vesel, vesel ovi dan!

Ali 'ko su posolene
 Tere dobro pretišnene,
 Ne kratite dat ih van.
 Vesel, vesel ovi dan!

Noste mlinac već kuhanih,
 Rafijoli pofriganih.
 Milosrdni da ste nam.
 Vesel, vesel ovi dan!

Vi ste ljudi jur razumni,
 Grožđa niste potrošili,
 Jestli ćemo, ja ufam.
 Vesel, vesel ovi dan!

Dajte kolač vi rženjak
 Ali kolačić papreňak,
 Da nam posve ni zaman.
 Vesel, vesel ovi dan!

Pšenice ste vi imali,
 Kolači ste jur delali,
 Najmañe ja dva ufam.
 Vesel, vesel ovi dan!

Pomože nas kruto vira,
 Da imate dobra sira,
 Vadite ga škriñe van.
 Vesel, vesel ovi dan!

Da vas Bog izbavi griha,
 Podilite i oriha,
 Da vas to ne bude sram.
 Vesel, vesel ovi dan!

Da bi bila i smokvica
 I još tomu jabučica,
 Dali bite, ja ufam.
 Vesel, vesel ovi dan!

Otvorite vaša uha,
 Jere su nam usta suha,
 Zamočit je, ja ufam.
 Vesel, vesel ovi dan!

Vodite nas u konobu,
 Da napojimo utrobu
 I pjevamo po vas dan:
 Vesel, vesel ovi dan!

Provrtajte tu bačvicu,
 Ka će steplit družbinicu,
 Zač je mrzlo stati nam.
 Vesel, vesel ovi dan!

Ne točite z 'ne bačvice,
 Ka napuñena je z lokvice.
 Da ne budem zlovoľan.
 Vesel, vesel ovi dan!

Već točite z 'ne bačvice.
 U kojoj ni kapi vodice,
 Da budete poštovan.
 Vesel, vesel ovi dan!

Da budemo mi pjevali
 I s vami se radovali
 I tancali po vas dan.
 Vesel, vesel ovi dan!

Gospodaru i družbino,
 Svako zlo od vas pobigie:
 Ne činite nas stati van.
 Vesel, vesel ovi dan!

Vi nam vrata otvorite,
 Već nas na uñih ne morite.
 Ne budite nepoznan.
 Vesel, vesel ovi dan!

Otvorite nam palaču,
 Da vam gosti nutar skaču.
 Ne budite zlovoľan.
 Vesel, vesel ovi dan!

Da budemo vas hvalili
Ter svim ljudem proslavili,
Da budete proslavan.
Vesel, vesel ovi dan!

Prijet ćemo mi velik dar,
Kad otvori nam gospodar.
Ti ga, Bože, uvijek bran!
Vesel, vesel ovi dan!

Liepu pjesmu pjevajući,
Dobar dan nazivajući,
Svega toga Bog obran.
Vesel, vesel ovi dan!

Blagoslov ćemo vam dati
I z Bogom ćete ostati,
I to vazda na ov dan.
Vesel, vesel ovi dan!

Mi ćemo se sad diliti,
I vas će Bog nahraniti,
I nas vodit, to ufam.
Vesel, vesel ovi dan!

Nemojte se oglušiti
Nit od mañe nam činiti,
Od vas milosti ja ufam.
Vesel, vesel ovi dan!

Tielu da vam Bog dobro daj,
Duši vašoj pak vječni raj.
Spominjajuć dan ovaj,
Vesel, vesel ovi dan!

U knjižnici Jugoslav. akademije nahodi se rukopis, pisan latini-
com, pod sign. II. a. 82, a na nemu je olovkom zabilježio, mislim,
Kukulević: „*Ljubezne pjesme i koledve božićne otoka Krka*“.

To su ljubavne i duhovne pjesme, uvezane, u IV°., a rukopis
iznosi 10 (8 + 2) listova. Poslednji list nije ispisano, a na prednjoj
negovoj strani dolazi s lijeva zabilježno: *zvane charabagich, zvane*
charabaich. Ime Karabaić (bit će pravo Harabajić) dolazi, čini mi se,
najviše na Puntu; i vejski (iz grada Krka) Charabaich-i bit će odanle.
Nije nemoguće, da rukopis potječe iz Punta. Rukopis je napisan ja-
mačno u 18. vijeku. Napisao ga je možda svjetovnjak. Evo natpisa
pjesama: Odgovor od ove pisme naprid upisane — Tužba jedne
Mlade protiva svomu Mladomu — Dvije kratke pjesme, isprekrižane,
te bi se štogod dalo pročitati samo povećalom — Pisma lipe Mar-
garite — Slidi pisma od ljubavi Dragoga — Slidi *Koledva* od
Rojstva Gospodina našega Isukrsta u Adventu — Pisma od majke
Božje — Pisma od S. Stipana — Pisma od S. Ivana. Na posebnom
dvolistu istoga formata, koji je umetnut u rukopis, a nesašit, nala-
zimo ove pjesme: *Koledva* od Rojstva Gospodina našega Isukrsta —
Pisma od s(ve)tih Mladenac.

U 1. ljubavnoj pjesmi javlja se makaronska manira. Drugi je
dio naime svakoga stiha talijanski, da se izazove veselo raspoloženje.
Početak 1. pjesme glasi:

Predragi ljubić moj — che fato avete? — Zašto meni mladoj
la vita tolzete — Zač me ne pustite viver più in terra? I ovako

dale u čitavoj pjesmi. Pjesničkog poleta nema u ovoj poeziji. Jezik nije baš dijalektički, ali dolaze neke krčke osobine, na pr. riječ *golica* (djevojka).

Sastavljač ove zbirčice zove samo dvije pjesme koledvama, no zacijelo shvataše on pod ovim nazivom sve duhovne pjesme, što potvrđuje njihov sadržaj. Sve se naime kreću oko svetaca Nove godine. Ovo je degeneracija koledve, a podrijetlo je ovih pjesama nenarodno.

Priopćujemo samo onu pod naslovom¹: „Slidi Koledva od Rojstva Gospodina našega Isukrsta u Adventu“ :

Anjel Božji s neba snide
ter na zemlju doli pride,
da pozdravi tu dječicu,
duha sveta zaručnicu,
koj Marija ime biše,
evanđeje kako piše.
Poklon božji noći nošaše,
ove riječi govoraše :
O Marija zdrava budi,
i čašćena od svih ljudi !
Ti si puna sve milosti,
duha sveta i kriposti
Va utrobi očeš začeti,
ki se rodi biti će svet,
zvati će se sin vičnoga,
a ti mati iskrnoga.
Kad Marija to razumi,
osta izvan svojih umi.
Kak' to, reče, može biti,
da ću sina poroditi,
jere služih virno bogu
u čistoći, što već mogu ?
Reče anjel eto tute :
duh sveti će priti u te.
Prez griha ćeš poroditi,
Isus će mu ime biti.
Kada začu to Marija,
rad ljubavi, koju prima,
reče ovo službenica
i gospodina pokornica :
Što si rekal, neka bude,
nek se sveto pismo zbude.
S vrimenom se pako zgodi,
da se božji sin porodi.

U Betlemu o pol noće
procvalo je rajsko voće,
jer se rodi Isus sveti,
ki se za nas da propeti.
Tu pastiri blizu stahu,
stražu noćnu ki činahu
Tu se čudo velo zgodi,
kad se božji sin porodi
Tmine noćne odbignuše
i noć u dan okrenuše.
Pastiri se svi čujahu,
što anjeli povidahu,
jer vidjahu svi anjeli,
ki su božji arkanjeli,²
koji nima govorašu :
Hote brzo, ne kasnite,
vašeg boga pohodite,
ki se noćas za vas rodi,
da vas grišne sve pohodi.
Kad pojoše i vidiše,
svi se mnogo začudiše,
videć boga ponižena
i u jasliah položena.
Sveti Osip govoraše
ter se mnogo on čudjaše :
Kadi, divo, ditić dragi,
doja (?) mu sasac tvojih blagi ?
Evo ti ga ! ona reče,
Primivši ga on pokleče.
Na kolina kleknu doli
i bogu se on pomoli.
Na kolenih on klečaoše,
boga moleć govoraše :
Ljubim tebe, dragi sinko,

¹ Izmijenivši pravopis i interpunkcije.

² Iza ovoga stiha dolazi bez smisla opet predašnji stih : „jer anjeli svi vidjahu“.

privelika moja diko!
 Ľubim tebe sinko, boŹe,
 Źto već moje srce moŹe.
 Slavu i ćast ja ti dajem
 i za boga te poznajen.
 Divici ga daje tada,
 na kolina ona pada.
 Kako pada na kolina,
 prijimĽe mu ona sina.
 U jasleĽ ga postavĽaŹe,
 suze roneć govoraŹe:
 BoŹe dragi, moji sinko,
 privelika moja diko!

Źto već morem, Ľubim tebe,
 i već nego sama sebe.
 Sad i mi svi molimo
 ter mu ovako zahvalimo¹:
 dragi Isuse, budi hvaĽen,
 po svem svitu i proslavĽen!
 Tebi slava i poŹteće,
 nam griŹnikom oproŹćeće.
 Tebi slava, tebi dika
 po sve vike uvika.
 Sad i vazda budi hvaĽen
 po sve vike vikon² amen.
 SvrĽa.

V.

Oko kvarnerskog zaliva nanizao se krasan vijenac bijelih gradova, gradića i sela, u kojima se od vajkada koledvalo. Izbor kraĽa nije ipak poznat.

PrićaŹe mi negda kolega profesor E. Kante, e je ćuo pripovijedati od pok. rijećkog kanonika MarŹanića, koga sam i ja poznaĽao, da se na Rijeci koledvalo u poćetku 19. vijeka. Na Rijeci vladahu onda preteŹno hrvatski narodni obićaji! U „Spomen-knizi“, izdanoj o 50-godiŹnici Ćitaonice rijećke (SuŹak 1901, str. 6—7) nalazimo ovu vijest, uzetu iz „Nar. Novina“ (broj?) od g. 1852., a napisanu od A[velina] Ćepulića: „Sinoć imadosmo u narodnoj ćitaonici prizor, koji nam najjasniji dokaz pruŹa za narodnost grada Rieke. *Poprastarom ovdaŹnjem obićaju dodje zbor koledvaćica*, koje su obiće tom prigodom pjesme pjevale. Ćistoća hrvatsko-primorskog narjećja i sasvim narodan duĽ ovih pjesama jamći nam za starodavnost i izvornost njihovu. Uvod pjesama ovih je pozdrav, sadrŹaj *ćestitka za mlado lĽeto*, a zakĽjučak oproŹtaj od druŹtva, koje se polazi. Netom se oprostiŹe s nama pjevaćice ove, već se za ulaz prijavi *zbor muŹkaraca, koji su uz svirku iste pjesme ispjevali i prizor jedan iz Źudijske povjestnice deklamirali*, u kojem se predstavlja okrutnost Źudijskoga kralja Iruda. Diviti se zaista moradosmo ćistoći jezika, kao takodjer izvrsnosti i toćnosti deklamacija, kojim se ne mogosmo nadati od sasvim *prostih zanatĽija* onih.“ Źteta, Źto nam Ćepulić nije zabiĽeŹio ispjevaniĽ pjesama. VaŹno je, da su koledvaći izvodili komad drame o Irudu.

¹ Zagvalimo.

² Ćakavsko *n* mj. *m* na kraju rijeći dolazi nedosĽedno, pa se ne razbira, Źto je pravo prema piŹćevu izgovoru.

U Crikvenici ostade samo riječ koledva, koja opet znači nešto osobito. Kada ide župnik na Tri kraja, da blagoslivlje kuće, mnogi će mu gospodar kuće kazati, kao ispričavajući svoj neznatni dar: „neka oprostite na slabe koledve“, t. j. na slabom daru.

U Grobniku se vrši običaj koledvaña prilično jednostavno. Kapelan Matija Matasić opisa mi g. 1887. grobničku koledvu ovako: Koledvača se sabere 6—10. Uzmnu sa sobom sopca, pa obađu sve kuće. osobito one, gdje ima djevojaka. Pred kućom ispjevaju nekoliko stihova, a gospodarica im dobaci štogod u novcu, komad slanine, mesa i t. d. Prve nedjele iza Tri kraja upriliče koledvači plesnu zabavu, kojom prilikom svaki muškarac zapleše sa svakom djevojkom, što se inače ne dešava.

Učitelj B. Vučić zabilježio mi je g. 1889. i poslao na Rijeku ovu koledvu, što se pjevaše u župi grobničkoj o Novoj godini pa do Tri kraja pred djevojačkim kućama:

Mnogo leto bože daj, fiole, fiole! ¹	Ona lipo poje,
Mlado nam leto gre,	dobro leto zove,
i divica Marija,	da bi obrodilo,
kâ je boga rodila,	žito i šenica,
boga i čovika.	vince i rakija.
Sveti Juraj oružnik,	Vince bimo pili,
našim dušam pomoćnik.	bili krušac jili.
Sveti Petar z Rima	Stan se diklo s kuta,
naše duše prima.	užgi svitlo luča!
Postav ti je na oltar,	Išči shranbi ² ključa:
neka ondi čekaju,	u shranbi je kasela,
lice boga gledaju	puna hleb, kolača.
Stan se gori gospodar,	Jedna luna zgora,
pak pogledaj pred svoj dvor,	ona naša duga,
pred dvorom ti zelen bor,	pak ju primte sim ter tam,
za nêga je vezan vrani koñ,	pak ju verste jušto (= baš) k nan,
z misećići potkovan,	da pojdemo veselo
zlatnun uzdun obuzdan,	od vašega stana,
zlatnin sedlon osedlan.	vridna gospodara.
Na nien jaše mlad junak,	Dobar (navodi se ime) gospodar,
na junaku kapica,	živi nan ga dragi bog,
na kapici kitica,	i divica Marija!
na kitici tičica.	Na ton bogu hvala.

Ova je koledva karakteristična. U njoj se ponavljaju mnogi stihovi i fraze iz dubašlanske pjesme, no u grobničkoj se javlja veći upliv crkve. Početak nelogičan. Nije jedinstvena sadržajem. Zagonetno „fiole“ dva puta se ponavlja iza svakog stiha. Nakon dubašlanske

¹ Ovaj se pripjev ponavlja iza svakog stiha dvakrat.

² Speisekammer.

koledve ovo je najpotpunija varijanta. Grobnik je udaljen kakov sat i po hoda od Rijeke—Sušaka.

Pomenuti kapelan Matasić poslao mi je bio više pjesama, što se pjevaju po Grobniku i Jelenju o koledvi, s kojom ipak nemaju nikakova saveza. Potječu iz štokavskih krajeva, pa im je iznakažen sadržaj i oblik. Tako prolaze obično štokavske pjesme, što dolaze u Primorje.

U Praputniku skupe se mladići na Stjepaše pred crkvom, gdje ih čekaju sopci. igrajući „mantiñadu“¹. Idu od kuće do kuće, gdje ima djevojaka. Uvreda je za djevojku, koje kuću ne pohode. Kada odigraju 2 — 3 plesa, dobijaju darove, obično vina ili novaca.

Na Novu godinu upriliče gospodski objed, kod kojega su nazočne i djevojke. One najviše pridonose. Iza objeda slijedi ples. I mladi muževi koledvaju, no ovi samo da se napiju. I djeca koledvaju, pa dobijaju oraha i smokava. Odrasliji idu s „vidulicama“ pa plešu s djevojkama. Koledvaju i same djevojke. Pjevaju se različite pjesme, među njima jedna, koju je našampao J. Bujanović u „Zborniku za nar. život i običaje“ (I. sv., s. 220—221). Složena je sasvim u crkvenom duhu.

Janislav (Ivan) Kr. Švruga opisujući u Kukuljevićevoj „Arkivu“ XI. 228—231 ukratko primorske, najviše hrelinske, božićne blagdane, kaže o koledvačima, da o Stjepašu pohađaju samo one kuće, gdje ima djevojaka, pa priopćuje nekoliko pjesama koledvarskih. Od ovih je samo jedna koledska. Po podne na Novu godinu koledvaju samo djevojke, pa pjevaju i osobite pjesme. U jednoj od njih dolazi pripjev: „na dobro vam mlado leto došlo“.

Posljednja kitica glasi:

Zet ćemo vam gospodara,
š' nim ćemo se poigrati
kako kragul' s prepelicom,
a mlad junak s divojčicom.

Iz druge koledve:

Dajte nam, dajte,
leg nas ne odagnajte.
Ča ćete nam dati?
Ne moremo stati
pred vašimi vratima.
Snig nam do kolena,
voda do ramena.
Postol nam je šupa,

voda nam gre nutar.
Dajte nam, dajte!
Ako nam ne date,
zet ćemo vam gospodara,
svitlu krunu ovog stana,
pak ćemo se s' nim igrati.
kako kavran s prepelicom,
a divojka s jabučicom.

¹ Podoknicu.

Nakon primljena dara koledvači zahvale, pa zažele ukućanima: „brente pune zlata i pinezi“, i „da bi stali kako knezi“. Koledvači idu od kuće do kuće, dok se ne smrači. Dobijaju kolača, jabuka, oraha, smokava, pa se katkada i potuku. I hreliška koledva nije nego varijanta dubašlanske pjesme. Nešto novo nalazimo ovdje: koledvači se groze otmicom („zet ćemo vam gospodara“), ako ih ukućani odbiju. Ovaj se motiv ponavlja u mnogim hrvatskim koledama. Motiv otmice — žene, ali i muža — nije nepoznat općoj etnografiji. U svih je prirodnih naroda ima, pa verzija ova može biti pretkršćanska. Ta i u sadašnjem se ratu govori o — taocima!

U hrvatskim se koledvama spominu prepelica (prepel), golubica, kragulj, a evo ovdje — nekako neumjesno — gavran, ali se u drugim pjesmama hoće da igraju s djevojkom, a ovdje hoće da otmu gospodara kuće, pa će se s nime poigrati.

U ruskim se koledskim pjesmama javlja *lastavica* i *kukavica* (lastivka, zezula) i *slavuľ* (solovej), a u polskim *kukavica* (kukuleczka). Potebna kaže (I. 82), da se ističu rane ptice, što kao da ne pristaje na sve ptice naših pjesama.

I u gradu Bakru bješe običajno koledvanje. Bakranin M. Mažić¹ je zabilježio o njemu ovo: U gradu Bakru bilo je nekada u običaju koledvanje. Danas je zaboravljeno, pa i pjesme koledske. Koledvanje se obavljalo za božićnih blagdana do Sveta tri kralja; na samo Stjepanje, na Novu godinu i na Tri kralja. Za koledvanje sabirahu se različiti darovi. Stjepańsko koledvanje obavljalo se u večernje doba, a zvali ga i *pejmańe*. Kako se smrknulo, sastali bi se koledvači (*pejmaći* i *pejmaćice*), složili bi jedno društvo, pa zaredali od kuće do kuće, osobito onamo, gdje bješe mladih djevojaka. Dobivahu na dar kolača, baškota, mendula, suhih smokava, krustina (slatkih baškota), butila (pjenušasto vino u bocama), oraha, jabuka i drugih stvari, koje se troše o božićnim blagdanima. Darivahu se i novci. Uležavši u kuću, pozdravljahu koledvači ukućane ovako: „Hvaľen Isus i Marija! Ovo su vam koledvači po staroj užance (običaju).“ Otpjevali bi koledvarsku pjesmu i primili dar. Jedan od koledvaća nošao veliku koš za darove, koje koledvači razdijeliše sljedećeg dana. Poslije Tri kralja obdržavahu obično svoj ples, koji nazivahu „koledvarski tanci“. U tu svrhu najmiše u obližnjem selu dva „sopca“. Bijahu to pučki svirači sa svojim dugim glazbalima, nalik na klarinetu, a zvali ih „sopele“. Sopca

¹ G. M. Mažić, trgovac u Bakru, sabrao je mnogo građe o prošlosti i sadašnjosti grada Bakra te je složio čitavo rukopisno zanimljivo djelo. Iz nega iznosimo gornje podatke.

bijahu dva: jedan je sopao u malu sopelu, a drugi u veliku (bas). Ovu bi domaću glazbu zvali i *tororò*, a prema njoj se najljepše plesao „hrvatski tanac“. Pod večer, prije plesa, priređivahu mladići sa sopecima djevojkama *mantinadu* (podoknicu). Tako obilažahu sve djevojačke kuće, dok se ne bi sabrala čitava družba mladića i djevojaka, koji bi onda krenuli pjevajući u prostorije za ples. Djevojke bi ponudile u svojim kućama mladiće i sopece kolačima i vinom. Ples bi započinjao „hrvatskim tancem“, a ovaj ples plesahu samo koledvači sa koledvačicama. Kasnije mogaše plesati svatko.

U bakarskoj okolini iščeznuše već odavno tradicionalne sopele, a djelomice i po ostalim krajevima hrvatskoga Primorja.

Budući da se uz stjepańsko koledvanje pojaviše i zloupotrebe, zabrani ga gradsko poglavarstvo g. 1901. Sasvijem se nije ipak zatrló.

Koledvanje na Novu godinu bješe slično stjepańskom s tom samo razlikom, da se obavlaše po podne, a trajalaše do pod večer. Jedan koledvač nošaše pred društvom zelenu kitu ili granu, urešenu „kurdelicama“ (vrpcama), a na grani bješe utaknuto nekoliko jabuka. Ovo koledvanje bijaše u istinu samo obično čestitanje uz Novu godinu, a dobiveni dar nazivahu „dobra ruka“ (Talijani kažu „buona mano“).

U staro doba polazio bi na koledvanje o Novoj godini i kanonik-santez u ime kapitula (*canonicus sacristianus*). Zadaća ovoga kanonika bijaše paziti na red i čistoću u crkvi, a birahu ga kanonici na dan Nove godine između sebe u zbornoj crkvi sv. Andrije, i to pred pukom na početku svečane mise. Njegova se družba zvaše „santezija“, a ujedno mu povjeriše vođenje župnih matica.

Novoizabrani kanonik-santez kretao bi na koledvanje po gradu, kako čitamo u starinskom rukopisnom zborniku kapitula bakarskoga z 16. stoljeća: „On večer, kada primi santeziju, to je na Mlado leto, ča je na 1. jenara, svršivši se večerina, dužan je pojt koledvat, to jest nazvati Novoga leta dobar početak. Od večerine najprvo ide po Primorju (dońi dio grada), počamši puli crekve D. Marije; svršivši vane ide u kaštel g. plovanu, gospode kanonikom i po vsem gradu, ki sebi uzamši žakni i mlađi redovnici, kuliko mu drago, i požupa (zvonara).“ Narod darivale kanonika.

Po starom se običaju obavlaše koledvanje na Tri kraļa po podne, a koledvači polažahu od kuće do kuće, sabirajući darove. S vremenom bude napušteno koledvanje na Novu godinu i na Tri kraļa, a uzdržalo se samo stjepańsko, koje se katkada opetuje, ali vrlo rijetko. Spomenut ćemo još mesopusno, koje se vršilo na pokladni ponedjeljak.

Koledvači, sami muškarci, ružno okrađeni, većinom u kosmatim, preokrenutim kožusima i mornarskim čizmama: na glavu nataknue stare otrcane šešire, kape ili zimske šubare. Krabuće nisu nosili, već im je lice bilo namazano ugljenom ili kakim crnilom. Koledvači vode jednoga svoga druga vezana lancem ili konopom, pa polaze od kuće do kuće. Kako stupe u kuću, onaj se vezani oglasi riječima: „otkupi me!“, a domaćina trebaše da ga otkupi kakim darom, obično jajima, suhim smokvama, baškotima, jabukama, butiljama ili novcem.¹ Drug koledvač trpaše darove u velik koš. S pomoću sabranih darova proslave koledvači posljednji dan poklada veseleći se i gosteći se, a iza obilne berbe nastavljalo se vesele i na čistu srijedu (pepelnicu). Katkada uzimahu sa sobom na koledvanje dva sopca. Ja sam posljednje pokladno koledvanje u Bakru zabilježio g. 1877.

Pjesme koledvarske već su zaboravljene, pa ako se koje godine desi na Stjepanje koledvanje, nema onoga staroga značenja. Za mlađih godina zabilježih ove pjesme:

Koledva na Stjepanje.

Pejmo, pesmo, pesan pejmo
od Stipana mučenika
i božjega službenika,
komu ljudi ne veruju,
svite z' nega raskidaju,
po gradu ih prodavaju.
Ki će kupit ove svite,
ove svite Stipanove
za trideset srebrićki?
Kamenoga kamenuju,
drevenoga drevenuju,
rađenoga izrađuju.
Stipan pade na kolena
i pogleda na nebesa,
z' kih dohode sa čudesu.
Nebesa se otvoriše,
a zemlica rasveti se,
na koj Stipan rađen zdiše.
On opazi Isukrsta:
oj Isuse, božji sine,

vidiš mane mučenika?
Ne vidin te pred krvavun,
pred krvavun lutun ranun:
božja j' milost vavek s tobun.
Oprosti im, ki te biju,
aš ne znaju, ča činiju,
tvoju muku ne poznaju.
Da bi znali, ča činiju,
ne bi toga učinili,
bogu bi se pomolili.
Dajte, dajte našu pravdu,
našu pravdu siromašnu,
a za vašu božju dušu!
Ako nami niš ne date,
zet ćemo vam gospodara,
svetlu krunu vašeg stana.
Š' him ćemo se poigrati
kako prepel s prepelicu,
a mlad junak z' divojčicu,

Kada koledvači prime darove, završe pjesmu:

Zahvalimo na ten daru,
naš presvitli gospodaru:

¹ Ovo zarobljeništvo može da ima osnova u pokladnim običajima, ali može biti isto, što otmica gospodara u koledskim pjesmama. Ističemo naročito, da su i ovdje pomiješani koledski običaji sa pokladnima.

Bog napuni vaše brente,
 suha zlata i pineze. —
 Vi ostajte kako knezi,
 a mi gremo kako ljudi.

Ova je eto koledva čisto legendarna, samo na kraju ima nešto iz prave koledve. Nekoliko stihova veže bakarsku pjesmu sa dubašlanskom, sa hreljinskom i grobničkom.

U Mažičevoj rukopisnoj knjiži dolaze još dvije pjesme pod imenom „Koledva“ (Rosna, rosna košutice, pa Na sveta tri kralja). Niti su to koledske niti novogodišnje pjesme. „Rosna, rosna košutice“ čisto je narodna pjesma, poznata negda po čitavom Primorju, a posljednja je crkvena legenda, sastavljena očividno sa svrhom, da istisne narodnu pjesmu. Štampamo obje kao karakteristiku izrođene koledve.

Koledva na Novu godinu.

Rosna, rosna košutice,
 kade si se narosila?
 Tamo dole va doline,
 kade rastu zlatne žici,
 zlatne žici podvežici.
 Otrgnimo jednu žicu,
 nosimo ju zlatariču,
 da nam skuje ključ od grada,
 da vidimo, ki j' va gradu.
 Va gradu je devet bratac,

med nima je jedna sestra.
 Pričeli su konzilati,
 komu da te sestru dati.
 Bože ju je dati suncu,
 bože suncu leh mesecu.
 Sunce će ju ogrijati,
 mesec će joj svekar biti,
 a danica svekrvica,
 a zvezdice drugarice,
 a vlašići deverići.¹

Koledva na Tri kralja.

Došla j' listra od cesara,
 da se piše saka stara,
 i Marija i z' Josipom
 da imaju poč po svitu.
 O Marijo zaručnice!
 Ja vas ne znan kud pelati,
 kud pelati ni voditi.
 O Josipe zaručniče!
 Hodi, gremo ponaprvo,
 naći ćemo oštariju,
 v oštarije bolje ljudi.
 Onde ćemo prenoćiti.
 Josip brzo gore teče
 i tekući tako reče:

O vrataru, o ključaru!
 ti gospodar ovom stanu.
 Prosimo vas primite nas,
 da budemo noćas s vami.
 Jist i piti mi imamo,
 a za stan ćemo platiti.
 Družbu iman umilenu,
 leh pod krovon pokrivenu.
 Hodi z bogon moj nebore!
 Nisu za te ove dvore,
 ove dvore ni kamare;
 zač su ovde sve gospoda
 i vitezi plemeniti.
 Hodi z bogon moj nebore,

¹ Veće razlike u N. Gržetića „O vjeri starih Slovjena“ (I. 5) kadi si se to 'zrosila — tamo dole va dumbravi — i srebrne podvezice — ter pošlimo ka zlataru — da nam kuje ključe gradu — počmu brati spominati — sunce će ju prosvitliti — (mjesto *diver* svekar).

nisu za te ove dvore!

Josip brzo dole teče

i tekući tako reče :

O Marijo zaručnice!

Tu nas nete prenoćiti,

ja vas ne znan kud pelati,

kud pelati ni voditi.

O Josipe zaručnice!

Homo malo ponaprvo,

naći ćemo štaličicu,

nutre ćemo mi spavati

i spaseće svitu dati.

Sve su se ove tri koledvarske pjesme pjevale prema istom napjevu, koji je jednostavan poput svih starinskih.

VI.

U Istri su dosta živi običaji koledski, ili barem bijahu još nedavno. Iz rukopisne zbirke narodnih pjesama iz Istre, što ih bješe sabrao pok. Stjepan Žiža,¹ učitelj u Rovinjskom Selu, donosimo jednu vrlo zanimljivu i živahnu koledu. To je neka varijanta dubašlanske. Evo je :

Fiolè, fiolè! stani gori,

novo lito gre.

U vašem je vrtlu jedan cer.

Bog vam živi vašu kćer!

Fiolè i d. d.²

U vašem je vrtlu jedna mažurana,

da je vaša divojka namurana!

Fiolè i t. d.

Stani na stolicu,

popadi kobasicu;

ko je malo jena,

popadi dvi,

popadi tri!

Fiolè sad vas pozdravlja,

da vam bog da zdravlja.

Stani gori gospodar!

'Ko neš stati stari,

stani gori mladi!

Popadi bukâ;

utoči *fiolam*

jedan bukâ vina;

'ko je malo jedan,

utoči im dva!

Gospodara pozdravljam,

gospodaricu kako kraljicu.

Fiolè, sada Novo leto gre,

drugo do k litu nam ne gre.

Fiolè, fiolè! Novo lito naprid gre.

U ovoj pjesmi dolazi neobično pripjev *fiolè* na početku stiha, gospodarica se apostrofira kano *kraljica*, a koledžani se zovi *fiolama*, dakle je riječ ženskoga roda.

O koledi u nutrinjoj Istri poslao mi je g. 1910. nešto podataka Josip Ribarić, profesor u kastavskoj učiteljskoj školi. Proputovao je često ove krajeve u naučne, pa i u druge svrhe.³ On je

¹ Žižina zbirka bijaša dva puta na ocjeni u mene. Jednom mi je poslaše iz Trsta, drugi put iz Voloskoga (na Krku kažu; Volovska, — e). Iznajprije je htjede štampati tršćanska „Naša Sloga“. Bila je i u „Matica Hrvatske“. Moje mišljenje bješe, da je zbirka vrijedna ponajviše radi kraja, iz kojega potječe, no nije najpouzdanija. Ima u njoj i pjesama bez vrijednosti, a neke su književnog postaća. Ja je spominjem u I. sv. na str. 218 i 221 „Zbornika za nar. život i ob. južn. Slavena“. Gdje je sada, ne znam. Pok. Žiža držaše, e je u njoj samo suho zlato.

² Ponavljaju se prva dva stiha.

³ G. je Ribarić član istarskog sabora.

sâm odanle (iz Vodica). Tom je prilikom doznao, da se po svim „vlaškim“ selima sjećaju i *koležana*: čuo je o nima u Vabrigi, u Kašteliru, Sv. Ivanu od Šterne, u Ferencima i u Baderni. „Koležani“ su obilazili kuće na dan Triju kraja, kupeći darove, a pjeva-jući ovu pjesmu:

Koležani gredu,
Došli su na vrata,
tako bože zlata!

U Baderni je zabilježio ovu koledvu:

Koležani gredu,	hiti doli kobasicu!
Došli su na vrata,	Daj nam pleće,
<i>tako bože zlata!</i>	da nam bude veće;
Skoči gori gospodar,	daj nam krpinu,
stani brzo na stolicu,	da se oprtimo. ¹

U zbirci „Hrv. nar. pjesama“, što ih je izdala tršćanska „Naša Sloga“ g. 1880, dolazi jedna krća varijanta poznate koledve, i to iz Brseča (iz Volčičeve² zbirke), koju evo prenosimo, premda donosi samo po koji novi stih, a novo je, da koledvači prijete kletvom, ako ih gospodar kuće ne nadari. Evo je:

¹ U Baderni je zapisao Ribarić i pjesmu o prporuši:

Prporuše hodile	Šenica nan rodila,
s Prpora grada,	dičica prohodila.
Kuda one hodile,	Šenicu pojili,
tuda boga molile,	dicu poženili.
da nam bog da dažda,	Skupi, bože, oblake,
erlenoga mažda,	struni božju kišicu
i šenice bilice,	na tu svetu zemlicu.
svake dobre sričice.	

² Jakov Volčič, Slovenac (r. 1815 u Krašskoj, u. 1888), bješe dugo kapelan po Istri, najzad župnik u Zareču kraj Pazina. Sabirajući marljivo folklorsku građu te je u slovenskim i hrvatskim listovima iznio vrlo mnogo priloga ove ruke. Tako ima i u pomenutoj istarskoj zbirci velik broj pjesama, što ih je on zabilježio, kako je najbolje znao. Mi ga i ovdje spominjemo s pijetetom, kakogod što istakosmo njegove zaboravljene zasluge kod sabiranja hrv. glag. pisanih spomenika (Hrv. glag. bibliografija I, 445). Ja se još živo sjećam, da smo mi riječki gimnazijalci pješke dolazili u Kastav pa posjećivali kapelana Volčiča, koga smo znali zateći kod ognjišta, te smo i mi sjeli oko vatre, a on bi nam ponudio čašu vina i krijepio naš narodni duh. On je za nas bio kao neki mali prorok, jer u ono doba bijahu u Istri rijetki ljudi narodnog uvjerenja. I ja se još danas sjećam s poštovanjem ove časne glave.

Smo našli mužu vrata, oj fiole!
 Da bi tako zlata, oj fiole!
 Ki je z bogom, bog je ž nim.
 Rodi nam se Isus, božji sin.
Stani gore, gospodare.
 i obuci zelen plaće,
 i opaši srebren pas,
 i potpasaj mošnicu.
 Va mošnici je sto dukat,
 i jedan je odviše,
 ki kolijanom sliši.
Stani, gospodarica,

i važgi sveću luča,
 i išči od kasele (škrinji) ključa.
 Su u kasele lepe jabuke,
 su u kasele slatki orehi,
 su u kasele drobni lešňaki,
 se za dare kolejanom.
 Koliko nam date zrnac,
 toliko let bili zdravi!
 Ako ne ćete niš dati,
 bog s vami, ne znalo se za vami!
 Kade vam je ovo leto ognišće,
 da bi vam k letu smetišće!

Trojica dječaka od 10—12 godina, obučeni u građe tako, da im se glava ne vidi, idu sa svojim vršnjacima od kuće do kuće, pjevajući pomenutu pjesmu i kupeći darove. Ribariću se čini, da je ovaj običaj nastao na našem zapadu pod utjecajem romanskim ili grčkim. Ovaj običaj poznadu dački i maćedonski Rumući, a zovu ga *pirpiruno* ili *paperuda*. — U Bugarskoj cigani oko Lazarevdana igraju s maškarama „lazaricu“ i pjevaju neke pjesme. Kada je suša, igraju na „peperug“ pa mole za kišu, a domaćine ih polijevaju vodom pa ih onda daruju (Veselovskij 457).

Primjedba. Običaji se maloruski i naši često skladaju. U pjesmama se često upotrebljavaju iste riječi, na pr.: Встань гори!

Ци епиш, ци чуеш, господареньку,
 а встань же, а встань же д' гори,
 Люба ти радисть на двори!
 Господареньку, на имя Иване!

U Bugara: Стани нине, господине!
 Стани горе, поглед нине!

U Kurelea (Jačke): Vstante gori, gospodar! a u Kukuļevića: Stante gore, mlada gospe! — U Čeha (Sušil): O spiš' i ty, hospodāři, či čuješ?

U Polaka: Kukałeczka zakukuła, haleluja!

Gospodarza przebudzała:

powstań, powstań, gospodarzu — (Potebnia o. c. XI.

72—80).

U Bugara koļadnici bude gospodara, udarajući palicama po vratima.

Što ima još u pomenutoj zbirci koledskih pjesama, sve su skrpane pod utjecajem crkve, te obično ostaje u nima narodno samo ime „koledva“.

Evo jedne:

Koledva svete Mandalene (s otoka Krka):

Mandalena belih vlasi:	zač je bila golubica
prodaj, Mande, malo masti,	Isusova nevestica.
da se s mašću pomažemo,	Sam Isus ju prstenova,
da se s grihom pokajemo.	zlatni prsten joj darova,
Ne spominaj, Mande, muža,	zlatnum krunum ju okruni,
zač je grišna tvoja duša,	duha sveta ju napuni. (VI. 5.)

U ovoj, evo, pjesmi nema ama baš ništa narodno, već je to samo jedan odlomčić legende o sv. Mandaleni. To vrijedi i za „koledvu svete Katarine“ (III. 18—22), koja je doduše mnogo potpunija kano legenda, ali vrlo dosadna: ne dostaje joj prstona narodna naivnost. Pod istim naslovom dolazi još jedna pjesma (VI. 23), iz zbirčice P. Uravića iz Dobriña. Sve su to tvorevine crkvenih ljudi.

Jednakoga su karaktera koleda: „na božić“ (VI. 32—36) iz Kastva (zabilježio Volčić), „na mlado leto“ iz Kastva (od R. Jelušića; VI. 36—37), koledvica iz Zareča i inačica (obje zapisao Volčić) pod VI. 38—40.

Jelušić opaža, da je čuo „koledvu na mlado leto“ od popa A. Marot-Jurjenića, „*koji ju je možda sâm i ispjevao*“.

I ovdje imademo ključ tumačenja, kako su prave narodne pjesme mijenjale svoj sadržaj i duh pa postajale crkvene.

U pomenutoj koledvi sve je crkveno, samo se često ponavlja stih: „evo vam koledvači!“ a druga nas kitica opominje nešto na prave narodne koleda:

Evo vam koledvači!	pružite nam ručice!
Kade su nam kolači?	Dajte barem danas
Drage gospodarice,	dobru ruku za nas!

I forma i jezik svjedoče, da je misao popa R. Jelušića opravdana. Postanje Volčićevih koledvica bit će također jednakog podrijetla.

Kako se to dešavalo?

Proces je vrlo prost. Koledvanje bijaše običaj narodni, vrlo raširen i obľubľen. Duhovnim ljudima činilo se, da je pogibeljan crkvi, pa zadržase starinski običaj, ali mu podmetnuše crkveni sadržaj. Mogla je tome mišljenju doprinijeti i slutnja, e su zagonetne riječi „fiole“ i „koledva“ imena nekakvih poganskih božanstva, koje treba istrijebiti. Tako počese na nekim mjestima izvoditi koledu crkvene bratovštine, koje postojahu pored svake crkve, a svake se godine i od prije sastajahu, da proslave svoga patrona službom božjom, molitvom i zajedničkim objedom. Koledsku pjesmu zamijeniše kakovom legendom o sv. Stjepanu, o Irudu, o Božiću, o trima kraljima, o sv.

Katarini, pa od stare kolede zadržase samo ime i izvaue obredne formalnosti.

Dobra je primjedba Štrekeljeva na str. 649 XI. snopića „Slov. narodnih pjesama“: „Narod nima v pesmi rad dolgoveznih dogmatičnih refleksij, ker so mu nedoumne; zategadelj ni bil tuj vpliv nikjer tolik, kakor v pešmih prvega razdelka (t. j. obrednih). V pesmih, ki bi jih bilo uvrstiti vanj, je toliko tujščine, kakor malokje. Du-hovščina, na tujem izučena, je že pred protestantovsko dobo skrbela, da dobi narod kolikor toliko dogmatično čiste pesmi; ker jih ni bilo, jih je morala sama predelavati iz latinskih in nemških.“ I Pri-mož Trubar se je u ime protestantske crkve borió protiv narodnih pjesama; no, kakogod su protestanti štošta erpli iz starih katoličkih vrela, tako su i katolički pisci opet pozajmljivali u protestanata. Tako je na pr. u Kaštelčevim „Bukvicama S. Roshenkranza“ doslovno uzeta na s. 390—400 jedna pjesma iz Jurja Dalmatina, izdana g. 1576 (o. c., s. 650)!

Primjedba. U ovom odsjeku spomenusmo i koledve iz kastavskog kraja, koji igraše znatnu ulogu u prošlosti Istre, Krañske i Rijeke. Među osobitim običajima Kastavaca, o kojima dosta vijesti donosi Valvasor u svojem poznatom nem. djelu o Krañskoj, ističe se i *kraļev pir*. Ova se svečanost vršila prve nedjeļe iza Tri kraļa (kao i dubašļanska koleda!), kada birahu i svoje starješine. Kastavski ka-petan pozivaše sve župane i župnike na „kraļev pir“. Nakon toga zazvoniše sva zvona po cijeloj Kastavštini. Kapetan bi priredio go-spodski objed. Ovaj originalni, a vrlo stari običaj, postojaje i nedavno, možda još i danas. Uz „kraļev pir“ bješe dakako svirke, pjevaņa i plesa. Ovdje je za nas važno, da taj običaj nosi ime *kraļev pir* i da se obavļao u vrijeme Triju kraļa. (Vidi S. Rutara Slov. zemļja II, 274.) Oko ovakih velikih narodnih svečanosti nastaju s vremenom osobiti narodni običaji, na pr. prigodom alke u Siņu, sv. Vlaha u Du-brovniku, sv. Trifuna u Kotoru itd.

VII.

U omladinskom zabavniku „Hrvatski Dom“ ima članak: „Iz *Polica*“, kome pisac Ivan Matešan (sada je župnik u svom rodnom kraju) piše (IV. sv., 39—210): „Na mlado leto i na Božić običaju koledovat, hodat od kuće do kuće sa pozdravom i želami dotičnim obiteljim.

Hvaļen Isus i Marija!
Čuli jesmo ļudi stari,
da je ovdī čovik pravi.
Došli smo vam koledati,
vi ćete nas darovati,

oli libru ol grošić.
na dobro vam došo božić!
Gospodaru, zlatna kito,
na dobro vam došlo mlado lito!
Pred kućom vam zelen bor,

<i>pod nim vezan vranac koñ.</i>	u kući vam pune bačve.
Na(d) kućom vam sitno smriče,	Dat će starina, što je vridna,
u kući vam žene smlične.	dat će baka, što je jaka,
Po za kućom sitne drače,	dat će tetka, što je rekla.

U spletskoj „Nadi“ (br. 8. od g. 1883) naštampana je „narodna koledva“ iz doñih Polica, a priopćio je pop Fran Ivanišević. Ovo je potpuna, inače dosta suhoparna čestitka o Božiću, ali se nabrajaju pored Božića i njegovi pratioci Stipan-dan, Ivan-dan, Mladinci, Mlado lito i Vodokršte: „i sve lito i godište“, „na dobroti došo slavni Božić, po Božiću —“

Mnogi su stihovi jednaki kao u Matešanovoj koledi¹, pa i ovi: *Prid kućom vam zelen bor — za ñeg vezan vranac koñ — na ñem sidi gospodar — u ruci mu bojno kople i t. d.* Gotovo isti stihovi u dubašlanskoj pjesmi! Sva nije ispjevana u osmercima, već ima umetnutih i deseteraca.

Ivanišević, ovaj izvršni poznavać Polica, donosi dosta malo vijesti o koledi. (Polica, Zbornik za narodni život i običaje X. 1. str. 56.)

U veće na Mlado leto — piše on — mlađarija ide kolendati popu, glavaru i kojem viđenijem čovjeku. gdje bi mogli štogod dobiti, da popiju i pojedu. Zapjevaju koju pjesmicu, a gospodar ih dobro pogosti. I mala djeca kreću po ulicama na Mlado leto ili na Vodokršće i kolendaju u strica, ujca i t. d. Ovdje navodi Ivanišević jednu kolendu iz Doñih Polica, a to je ona ista pjesma, koju je već on štampao u pomenutom broju „Nade“.

U Policima, glasovitoj staroj hrvatskoj župi, koja dugo živlaše kao neka seoska republika, koleda se doista učuvala, nego je ovdje ona prosto čestitanie o Novoj godini.

Primjedba. Ono, što donosi o koledi S. Ljubić (Nar. običaji Vlahah u Dalmaciji, Zadar 1846, s. 46), nije najpouzdanije, a vrlo je oskudno. Ljubić je sastavio ovdje malu kompilaciju, u kojoj ispoređuje ono, što drugi napisashe, na pr. Vuk. Uplećući koješta u svoje opiše o običajima Vlaha (Morlaka), nadovezuje na Kuzmanićevo prikazivanje o badñacima (u „Zori Dalm.“): „U oči božića još momčad ide od kuće do kuće te igra i pjeva *njekakve* pjesme od kolede, t. j. gotovo uza svaku rič govori koledo! Takovi momci zovu se koledjani . . . I kod nas Koleda za čudo razprostranjena, i to u oči božića, prvoga dana godišta, i Vodokersta. Svaka versta od ljudiñ čeka u veselju ta doba

¹ U Ivaniševića nalazimo: prid (kućom), za ñeg (vezan), za kućom (mj. nad kućom), za kućom vam (mj. „po za kućom“), smriče, smlične. U Matešana su vjerojatno sve razlike jednostavne štamparske pogriješke.

i provodi, hodeći po selu i pjevajući prid svakom kućom zgodne pisme od čestitanja oli smišne i spotne, koje bihu nazvane (naznane!) Koledje. Vuk Stefanović daje nam početak od jedne. Koledjani tako dobivaju darove, nu za sebe, i to zovu *koledba*. Kod katolikah još dan Vodo-kersta župnik ide po selu, blagoslivljajući kuće, pjevajući cerkovne pjesme, i dobiva malen dar.“ Ovdje, na žalost, ne razbirmo, što je Ljubićevo, i kojega se što kraja tiče.

U Kotarima u Dalmaciji sastoji se koleda u tome, što ljudi nagomilaju mnogo slame i drva, pa sve užgu ispred kuće. Društvo zakoše ovna ili jaše pa uz rujno vino jedu pečeno meso, skaču oko i preko koledje (vatre).¹ Nakon toga jedan od njih navuče na se odrtu kožu pa ide sa cijelim društvom od kuće do kuće, vičući: harač! harač! Svak im dađe novčić, dva i više, pa oni te novce upotrebe, da se dalje vesele. (M. Zorić u „Zborniku“ za nar. ob., I. 221). Ovdje bi moglo biti nešto rimsko!

G. 1908. našoh u zadarskih Frañevaca rukopisnu knjižicu, pisanu latinicom i glagolicom. Sadržaj rukopisa (29 listova) donosi prigodne crkvene pjesme: pisan trih kralji, pisan na Božić i t. d., no među njima se prokrala i koja svjetovna, na pr. „Veseli se Bosno, zemlo ravna“, poznata iz Kačićeve pjesmarice, a nije njegova. Rukopis je napisao 1764. fra Benedikt Radić (v. Hrv. glag. bibliografija 474, 477).

Na listu 13—17 nahodi se: „pisan na Božić“, koju prenosimo ovamo. Polunarodna je, a u vezi je s koledanjem o Novoj godini. Čestitari sebe zovu *koledarima*. Pjesnik ište rimu, a hoće da bude šaljiv. Bit će potekla iz kola frañevačkoga. Imitacija je narodne koledje. S njome štampano i pjesmu „tri kralji“ (list 7—10), jer i ona pada u koledsko doba.²

¹ I u Malom Lošinu, pričaše mi pok. drug riječki, profesor Jos. Martinolić, znači *koledina* ivański krijes i svaku vatru od šikarja.

Pomenuti već profesor Ribarić čuo je, da se na otoku Pašmanu (blizu Zadra) zove *koledom* ivański krijes, a *koledišćem* mjesto, gdje se kolo igra. Tako i u Olibu.

Luka Ilić (Nar. slavonski običaji s. 166) kaže (čini se, da je ova vijest uzeta iz Valvasora), da uskoci krański, uoči ivańskog krijesa pale smreku, oko vatre plešu, pjevaju i preskakuju ogań, pa ove goruće smreke i samu svečanost zovu *koleda*, i to — od „slavjanske božice Koleda“.

² Obje mi je prepisao nakon moga odlaska iz Zadra ljubazni moj prijatelj Š. Urlić.

Pisan na Božić.

- Došli jesmo sprid vratara
i bogata gospodara;
zač je božić dobar dan,
Vesel, vesel ovi stan!¹
Gospodaru, k nam izidi,
na dobro ti božić pridi,
ter ne gledaj sad na stran!
I svih toti, ki ste u kući,
sveti duh vas nadahnuti
i uzraduje u of dan.
Slišete mene i moje prošne,
otvorite vaše mošne,
da bude dar obilan.
Dajte janca al crvšića,²
ali tusta kozlića,
kažite vesel obraz k nam
Zarebrniak al pleče,
ne će nam bit odveće,
ali četrt ja ufam.
Nisu tamni ni peršuti
ako samo nisu ščiti,
jisti ćemo jih, ja ufam.
Al su mladi, al su stari,
postavite da se vari.
zač je dobro još zaran.
Još su boje jarebice,
ma jur da su i kokošice,
ne pustite jih zletet van.
Dobre su i kobasice,
i praščene pečeniće,
posolene od malo dan.
Ma ne dajte mi kozine,
zač mi čini kuhat sline,
tere pluvat jušto van.
Ma ako su posolene
tere dobro pritišnene,
ne kratite jih vi nam.
Noste mlinac friganih,
rafijsli kuhanih,
- milosrdni da ste vi ta dan! 40
I grašnaci pražene,
doneste mam je pečene,
frigali ste, ja ufam.
5 Dajte kolač vareňak,
al kolačić popreňak, 45
da nam posve ni zaman.
Pšenice ste imili
i kolači ste misili,
10 najmañe ja dva ufam.
Pomože me jako vira, 50
da ste imili dobra sira,
znamite ga za iškrine van.
Da vas bog izbavi grihov,
15 podelite i orihov,
i ne budi vas to sran. 55
Da bi bile i smokvice
i k tomu jabučice,
dali bite, ja ufam.
20 Otvorite jur vaša uha,
zašto su nam usta suha, 60
zmočiti jih, ja ufam.
Peľajte nas u konobu,³
da napunimo utrobu,
25 ter pivasmo po vas dan.
Ma navrtajte bačvicu, 65
ka rastepli družinicu,
zač je mrzlo stati van.
Ne točite z one bačvice,
30 ku napunite iz lokvice,
da ne budem žalostan. 70
Nego da budemo pivati,
i s vami se radovati
ter plesati po vas dan.
35 Gospodaru i družini,
svako zlo od vas mini, 75
ne činite nas stati zvan.
Jur nam vrata otvorite,
već nas na njih ne morite,

¹ Ovaj se pripjev ponavlja iza svaka tri stiha. Pjesma slična vrbnickoj: „Tri mladića“ i baščanskim koledvana. Možda im je isti izvor.

² Zarusieha.

³ Isporedi baščansku pjesmu iz Drage, gdje se ponavlja ista misao, a uopće su slične.

ne budite nespoznani.	i prijati, ja ufam.	
Otvorite nam polaču,	Prijat ćemo mi dar,	95
da <i>koledari</i> unutra skaču,	ako otvori gospodar,	
ter ne stojte zlovolan.	ti ga, bože, u raj hran!	
Da budemo vas hvaliti,	Blagoslov ćemo vam dati,	
ter svim ljudem proglasiti,	i zbogom očete ostati	
da budete poštovan.	ter vazda vi srićan.	100
85 Stojeći mi okolo	Neću vas već glušiti,	
i skačući veselo,	ni z vapajem mučiti,	
ne budite neharan	milost od vas ja ufam.	
Lipo pisan pojući,	Svim vam dobro bog podaj,	
dobar božić zovući,	tilu i duši vični raj,	105
90 svega zla vas bog obran	i nam s vami, ja ufam	
Očemo se diliti,	Vesel, vesel ovi stan!	
a vas bog oće hraniti		

Pisan trih kralji.

Tri kralji gredehu tijar od sunčenih stran,
tri dari nošahu: miru, zlato, tamijan.
Ki gospodovahu od onoga kolina.
kako j' prorokoval Ivan gospodina.
Jedan je Baldasar od onih trih kralji,
ki kruto želaše vidit božje slavi.
Drugi je Melkior od dobroga roda,
ki kruto želaše, da bi vidil boga.
Treti je Gašpar kralj od dobroga kolina,
ki sa svim sreem želaše vidit gospodina.
Jedan je u belu, drugi j' u erlenu,
treti j' vas u zlatu, kako sunce sijahu.
Pod njimi su konji kako jedne vile,
Zoba ne zobahu, nit njim žaja pride.
Jedan dan dojdohu u grad Jerusolim,
želeći doć na stan, gdi se Isus rodil.
Protiva njim stahu Žudei baruni,
u grad njih zovihu, ki bihu razumni.
Irud njim govori: „Ča pravite sobom,
mnogo li su lita da ste 'z vaših domov?“
„Danas je dvanast dan, sutraj trinadesti,
da smo iz naših stran, za laž vam ne reći.
Došli smo iskati, ki se je rodia,
kralja od vele slave boga gospodina.“
„Vele je vrimena, da se je rodio,
od sunčenih stran ki vas je vodio.“
„Obdan i obnoć zvizdu smo vidili,
svitlost božju pomoć vazda smo imili,
Od našega grada s nami je hodila,
poslana j' od Boga, ovdí nam se j' skrila.“
Irud njim govori, stojeći na polači:

„Velik trud imajte, ne ćete ga najti.“
 I još ním govori: „Ako ga najdete,
 molim vas ja ovo, vratite se k mene.“
 Onu noć prispāše, jutro se ustaše,
 bog ním poda pomoć, zvizdu ugledaše.
 S velikim veselem i oni pojdoše,
 kad na svojih koňeh u Betlem dojdōše.
 Vratarom govore: „Pravte nam to misto,
 gdi se j' Isus rodil, je li to zaisto?“
 Vratari govore: „Mi toga ne znamo,
 i naš kralj se boji, i mi svi prezamo,
 da će se roditi, ki će obladati
 svom zemljom žudijskom. Irud će ga najti.
 Nemu su dostojne velike polače.
 a ne u kućicah, gdi živina tlače.
 Bi bili proroci, ki bi govorili,
 ali sveti oci, ki bi ga dvorili.“
 Odoše hodeći 'z onoga grada van,
 ništar ne noseći ni jidući on dan.
 Ugledaše misto, gdi je zvizda stala,
 rekoše: „Zaisto blizu nan je slava.“
 Jedan od njih reče: „Nu jur počinimo,
 pokle zvizda stoji, hoće da vidimo.“
 Dva od njih počinuše, treći gre hodeći,
 njih nazivajući, konića vodeći.
 Naprida hodeći ugleda jednu spiļu,
 tri dari noseći, trudahān počinu
 Pokrivena biše širokim belićem,
 pod ním diva staše s maľahnim ditićem.
 „Dobar dan ti bog daj, nebeska kraljice,
 ča to li je tvoj stan, prisvitla danice?“
 Marija mućaše, ništar ne govoreć,
 kruto se bojaše u pustiñi stojeć.
 Jedan od njih na kolina kleče,
 lipim poniženiem ter ovako reče:
 „Pridraga gospoje, jur s nami govori,
 ukaž nam ditića, veće nas ne mori!“
 Odagnavši vola i s ním tovarića
 slavno ugledavše, ukaza ditića.
 Suze ním gredihu od toga vesela,
 kada ga vidiše, zabiše dresela.
 „O kralju nebeski, na ti tvoje blago,
 pravi sinu rajski, 'ko je tebi drago!“
 Lipo mi ditićac po dari poseže
 i bez svake muke on mi jih doseže.
 I on ním govori, dajuć van na znañe,
 to nebesko stanje, ko nima skončañe.
 I tako stojeć i učinila se je noć,

dojde Osip starac, reče: božja pomoć!
 U kutu siđaše kako jedan janiac,
 on mi se grijaše ka ubog starac.
 I tako tri kralji onu noć prispaše,
 s lipim blagoslovom jutro se ustaše.
 Oni ka Irudu veće ne pojdoše,
 nego z drugim putem. kut zvizda hojaše.
 I zato veselo vas put učiniše
 i s lipim veselem doma se vratiše.
 I mi, bratjo, pojmo ter se poklonimo,
 kralju anjelskomu dari donesimo:
 jeda nam ne krati ot svoje milosti
 ter nam da blagoslov od svojih kriposti.

U Spletu se koledvanje prometnulo također u obično čestitanje. Među narodnim pjesmama, što ih je skupio u Spletu Dujam Srećko Karaman¹, dolaze i dvije „Kolede“. U jednoj pozdravljaju čestitari kuma Nikolu, njegova sina Duju i kćer Anticu, i žele, neka bi im: „urodilo vino i uje“.

Druga, veća, počinje:

„ime božje proslavimo — kapitana pozdravimo“.

Malo dalje:

Na dobro ti božić doša —	a u dvoru ne sestrice,
rodilo mu vino, žito,	ova vaša divojčica!
sve to boje svako lito!	a kada ih pogoste:
— — — — —	Fala tebi na tvon daru,
Sad pivati obrnimo	naš poštenu gospodaru,
ter mu ženu pozdravimo.	koji si nas napojio
— — — — —	i srčeno počastio,
Sad <i>kolendrat</i> povrnimo,	prijateljski nadario
porod njihov pozdravimo.	i veselo opremio.
— — — — —	Mnogo godin srićan bio,
Na nebu van sja danica,	još sto godin srićan bio
vaša dobra pomotnica,	još sto godin nan živio! (o. e., s.
	205—208.)

U zadarskoj „Iskri“ za god. 1892. nalaze se Kolende sa otoka Hvara (s. 173—175): „Pisma od božića“, „pisma od mladoga lita“ i „pisma od tri kralja“. Karakter im je sličan onima, što se čuju po primorskim gradovima. Posljednja je legenda o tri kralja, „pisma od mladoga lita“ je obična čestitka o Novoj godini, a prva za pravo sastoji, čini se, od odlomaka, koji su mogli sačinjavati više pjesama. Kao da to potvrđuje i njihov oblik: šesterci, osmerci i deseterci. I ove su se pjesme pjevale, jer se u njima ponavljaju neki stihovi, a to je dokaz za ovu tvrdnju pored kratkih lirskih stihova.

¹ Marjanska Vila. Splet 1885. (Bez kazala!)

U prvoj pjesmi žele koledari gospodarima: „jednu divojčicu“, koja će im zibati „svu ostalu dicu“, među ovima „jednoga mornara, koji će vam biti u starosti hrana“, napokon „popa redovnika“, koji će biti „svem porodu dika“, najvruća žela primorskih matera. U zadnjem komadu — ovo je možda posebna kria pjesma — žele čestitari:

Mi smo došli kolendati,
vaše dvore proslaviti,
dobar dan nazvati,
dajte se napiti.
Sinu božjem daj na zlamen,
po sve vike vika, amen.

Karakter koledskih pjesama nosi i „pisma od mladoga lita“. Uvod je čisto stereotipan, poznat i iz drugih pjesama ove ruke:

I mi jesmo zdravo došli ovde,
na dobro im mlado lito dođe.¹

Stariješinu kuće nađoše „zdravo“, njegovu lubu i djecu. Na dvoru je jablan, pod jablanom ima hladna voda, gdje umivaju svoje bijelo lice i bijele ruke. Ovdje su se ženili i udavali. Pored ponavljanja drugoga stiha još je zanimljivo, da se na kraju svakog stiha nalazi riječ „ovde“. I prije su ih ovdje darivali, očekuju to i sada, mnogo godina: „na dobro im mlado lito dođe“.

I ove kolende su vezane za Božić i Novu godinu. Motiv kršćanski. Čestitanje može biti i dokršćansko, ali koledsko malo.

Pjesme je priopćio N. Krković, od kojega dolazi jedna u istom listu za g. 1893. (s. 166), a druga u istom broju od popa J. Petrića, obje pod naslovom: „Kolende na otoku Hvaru“. Krkovićeva je dosta duga (pisma od tri kralja), a Petrićeva jezgrovitija i kraća, obrađuje isti predmet. Obje su književnička tvorevina. Prva i druga kao da imaju neku traženu rimu u kiticama od četiri stiha. Upotrebljavahu se kod kolendaća o Novoj godini. Na koncu imaju odgovor: „Na dobro vam dovodokršće svane anđelsko, gospodine moj! — Tri su kralja bogu prišli, veselimo se, Isukrstu gospodinu poklonimo se“, a za posljednju se kaže: „Iza svake kitice pjeva se: veselimo se, Isukrstu gospodinu poklonimo se.“

O posljednjoj pjesmi ima bilješka od izdavača: „Ova se pjesma sasvim malo pjeva, pjevala se prvo, ali već odavno se pjeva jedna štampana.“ Obje su umjetne, pa se samo za ovu kaže da se negda

¹ Ponavlja se nakon svakog stiha.

pjevala, a samo u pređašnjoj se nalazi na neko sjećanje na narodne koleda, i mi priopćujemo taj završetak.¹

Svima ovde od kuće *blagdan nazivamo*,
ter dobra *prošeka* napit se pitamo.
Sine oženili, kćere odavali,
s pomoću od boga poroda imali!

Družbenici moji dragi, skupa sada zavapimo
tere ovu časnu kuću velim glasom proslavimo :
u veseļu i radosti da budete uživati,
ter bogatstvo i obilnosti budu naprdivovati!

Baš od stabla ovoga dvora lipe grane ishodjahu,
koji plodom cvitenoga (?) priugodni miris dahu.
Iz dalekih stran slušaše slavit cviče ploda ovoga,
i od slatkog mirisaña faļenje je od svakoga.

Kratko vrime nami ne da, da možemo već pivati,
jer nas noćna studen bije, počeli smo jur drčati.
Skupa sa mnom, družbo moja, odavle se uklonimo,
ter u ovom milom dvoru homo da se počastimo.

Vidim srce rastvoreno, koje nami otkrivaju,
za u mnogo lit i godišće nek u zdravļu uživaju!

Iz Zadra mi je profesor Š. Urlić priopćio još ovo o koleda u Dalmaciji: „U Makarskom Primorju izgubio se svaki trag koledama, te narod za njih više ne zna. U mome rodnom mjestu Drašnicama, u općini Makarskoj, zove se „Kolednik“ jedan komšiluk na osami pod planinom. Za Primorje Makarsko potvrđuje mi ovo i moj kolega dr. Stojković iz Podgore, Pavlinovićeva rodnog mjesta. Riječ *čarojice* čuje se u Mak. Primorju u značenju pokladnih maskara. Od učenika sam svojih doznao, da se je koleda sačuvala po zadarskim otocima. Oko Božića idu ljudi po selu i kupe pomalo drva, pa sve donesu na neko seosko zborište, *obično pred bratsku ili bratinsku kuću*, na pr. u Kalima na otoku Ugljanu. Na Ivanđan (27. decembra) po podne skupe se selaci pred bratinsku kuću, pa užgu veliku vatru. Stariji ljudi sjede i razgovaraju; mlađi se šale i igraju kolo, pa skaču preko vatre do mraka. Ovo znači otočanima koleda. Ovakova koleda postoji, kažu mi učenici, i na otoku Visu u Komizi i na otoku Hvaru.“

¹ Izdavač nije biležio hvarski izgovor, pa ga nijesmo ni kušali uspostaviti (hvarsko *ða*, l-j = ĺ, n-j = ñ, ar = r i t. d.).

U zadarskom „Nar. Listu“, br. 53. od god. 1884, nahodi se članak¹ „Prosvietljenje s koledami“, što ga je napisao G(rgur) U(rlić) I(vanović), koji se često javlaše u podlisku „Nar. Lista“ i u koledaru „Matice Dalmatinske“. Evo glavnog sadržaja onoga članka (opisuje se u njemu koleda na Ivañdan u Biogradskoj okolici): Bješe za sutona u Vrani. Zaputio se s malim društvom na Vukić-kulu, pa već plamare tri ogromne vatre na čelu Kaštela. U okolici se ne vidi ni jedna kula bez vatre na vrhuncima. Na Baku sijevnuše tri krijesa. A svuda se ori pučka koleda:

Slava Bogu i svetom Ivanu,
veselo, braćo koledari, veselo!
Ej uždimo svijetle luči,
slaveć Bogu i sutrašñem danu.
Danas žarko svanu sunce,
do tri puta, na tri roka.
da pozdravi sjajne zvijezde
i svojega vjernog brata,
vjernog druga mjesečinu.
Još zemlju nagizdanu
zelen-gorom i pšenicom rodom, oj veselo!
vedrim danom i tankim oblakom.
Koledari, koledajmo slavu!
Slava Bogu i Ivañem danu! i t. d.

Pod Kaštelom, na guvnu, veseli skup mlade i stare čeladi čeka inokosna starca², koji praćen članovima svoje obitelji i bliže rodbine, nosi zublu, da zapali *veliku koledu*, a to je mala kladnja drva obložena suhim grmom i prućem.

U „Nar. Listu“ (br. 31) od god. 1890. ima opet člančić o Jurjev-danu bez potpisa, no bit će valda od istoga Urlića. U tom člančiću ima i zanimljiva nar. pjesma, u kojoj se slavi „sveti Juko za-

¹ Dobio sam ga dobrotom prof. Š. Urlića.

² Ovdje zgodno pristaju riječi V. Jagića: „Iz svega toga se dade izvoditi hieratski karakter najstarijih slovinskih „pjesni“: one bijahu popijevke u slavu bogova, pjevane nekoć od starješine roda, koji je podjedno bio *žrec* cijeloga roda, a poslije od posebna staleža ljudi, od pjesnika-žreca.“ (Rad XXXVII, 37.)

Ako vijest Urličeva nije književnička kombinacija ili pjesničko ishitreñe, onda nalazimo ovdje potvrdu za tvrdnju Jagićevu, da su u davnoj davнини pjevali starješine roda—žreci pjesme u slavu bogova.

stavar“: „slava, slava Jurjev-danu — bila dobra godinica, a rodilo vino, pšenica — veselo, veselo koledo! — Navijesti nam blaga kiša. — Oj veselo Jurjev dane — na zelenu košicu — veselo, veselo — koledo, koledo!“

Sjećam se iz mladih dana priloga Urličevih iz narodnog života, pa ostade u meni živ utisak, kako u njihova sastavljača bješe mnogo fantazije, možda i pjesničke žice. Tako ispustih ovdje sve, što mi se čini u „prosvjetleću s koledama“ nepouzđano — ostatak će biti vjerni odraz predaje. Još preostaje neka mala sumnja: sličan oblik i nakit obiju pjesama. Ipak držim, da je posve istinito, da se oko Biograda krijes nazivao *velikom koledom*, pa da je postojala i narodna pjesma o Jurjevu danu, posve slična koledskoj pjesmi i kajkavskoj o istom svecu s pripjevom koledo, koledo! Mogla bi to biti i dodolska pjesma. Ovdje se susrećemo sa različitim običajima, koji su saliti u jedan: koleda, krijes, dodola, kralice, a oni dodaci: slava bogu, Ivanem danu, kršćanskog su podrijetla. Jezgra je pretkršćanska.

Sličnu pjesmu priopćio je Dr. N. Gržetić (O vjeri starih Slovena, I. 28) iz zbirke srp. nar. pjesama br. M. Popovića (Novi Sad 1883). „popijevka uz kolo“:

Granu sunce iza brda, veselo, veselo!
 Nije sunce, nego Božo, koledo, koledo!
 Nosi igru za pojasom, veselo, veselo!
 Manu igrom na junake, koledo, koledo!
 Junaci se razigraše, veselo, veselo!
 Manu igrom na nevjeste, koledo, koledo!
 Nevjeste se razigraše, veselo, veselo!
 Manu igrom na djevojke, koledo, koledo!
 Djevojke se razigraše, veselo, veselo!
 Manu igrom na dječicu, koledo, koledo:
 Dječica se razigraše, veselo, veselo!
 Svi u kolu veselo, veselo!
 Hajd u kolo, koledo, koledo!

Ova je pjesma značajna: pjesma je za kolo, a u njoj se ponavlja pored poznatog refrena: „veselo, veselo“ još i „koledo, koledo“. Običaj koledski se ne da ni zamisliti bez kola, a iz dosadašnje građe vidjesmo, da među koledskim pjesmama nalazimo i takovih, u kojima sjećaju na koledu samo privjesci formalni „koledo, koledo“, ili one

nemaju ni toga. Takova je i ova pjesma, ako je ne uzinemo tumačiti tako, da je sunce bilo neki bog Koledo.

Rus A. Potebna (o. c. XI, s. 54 i dalje) ističe, kako ruski kolednici isporučuju svoje pjevanje s pjevanjem ptica, koje veseli srce, pa uopće koledke govore o veselju:

... тобі колядовали,
колядовали, дім звеселили.
В городі зіля, в дворі весіля!

U drugoj koledki opet nalazimo:

Господареньку, господиноньку!
Ой що-ж ми тобі колядовали,
колядовали, дім звеселили —

Pa evo, kako vidjesmo, i u hrv. koledama nalazimo živo isticanje vesela uz koledovanje. Još ćemo primijetiti, da malor. koledani također pozdravljaju i *gospodarenka* i *gospodinonku*, kojima žele sve dobro i slave ih preko mjere. U jednoj pjesmi dolazi i usklik: *па-дуйся!*

Veselovskij (252) uzimlje, da su neke kršć. koledke, tuđe idejama božićnog cikla, ušle u n. putem analogije. Motiv kršćenja prema rum. koledki o Veneri-Paraskevi mogao bi se tražiti u bug. koledki o sv. Đurđu, kamo nas vodi štovanje poganskog novog leta. Čudo sv. Đurđa sa zmajem obratilo se u bug. proletnu pjesmu agrarnog karaktera, rijeke žita, vina i mlijeka teku iz ubite zvijeri. Pojava sv. Georgija označena je upitima o plodnosti, nadama o bogatoj žetvi. Forma kršćanske legende ispunila se realnim sadržajem poganstva.

VIII.

M. A. Appendini piše (Notizie storico-critiche, Ragusa 1802) u članku pod naslovom: „Carattere, costumi ed usi dei Ragusei“ o koledama (I. 196—197) ovo:

„Jednako postoji uoči s. Luke, s. Martina, s. Nikole, s. Andrije, Božića, prvog dana godine, Triju kralja, drugi čudnovati običaj. nazvan *kolende*. Sastoji se od čestitaća, što ga izvršuju mnoge družine pjevača slavenskim pjesmama po javnim ulicama pred vratima rođaka i prijatelja. Ove su pjesme ozbiljne i šaljive, katkada i satirične prema duhu pjesnika, koji ih slaže ili improvizira, što budi pozornost ili smijeh prisutnih. Način pjevanja je čisto narodan.

Doista se prijatno doimlje upadañe družbe pripjevom, što ga ona pjeva, prateći pjevača iza svake strofe, a u istom tonu . . . U ostalom družine tako zvanih kolendara kolaju gradom i pjevaju gotovo cijelu noć, a gdje pjevaju, budu pogošćene. Treba primijetiti, da se i siromasi kupe u predvečerje, da štogod isprosjače, pjevajući ovdje ondje pred vratima imućnika. Na Mlado leto, koje se antonomazijom zove *danom kolenda*, oci i majke daruju svoju djecu, a supruzi žene. Sluškine obilaze sve kuće, s kojima imadu njihovi gospodari kakovih veza, pa dobivaju novčanih poklona. Jednako čine uz Božić i uz Uskrs. Na Božić dobivaju hleb, nazvan *luk* u obliku luka, a na Uskrs debelu pogaču, t. z. *teharicu* s jajem u sredini.“

O kolendama u Dubrovniku kaže Medo Počić (Dubrovnik za g. 1851, s. 13—15): „U doba Kolenada djeca se skupe, kad se smrkne u oči blagdana, te idu od vrata do vrata kolendati gospodu i počimlju osobitiem glasom svedj ovako: *došli smo vas kolendati, vašem dvoru hvale dati*, i tako dugo slēdi njihovo pēvanje, dok im ne bace s prozora novac, zamotan u zapaljenoj knjizi, na to veselim usklikom zapēvaju pēsmicu sasviem mitologičkog saderžaja (!):

Čestito vam božić,
da se veselite,
bog i boginje (?),
zdravlje i veselje
i duhovno spasenje. Amen.

Ali još na badnji dan s jutra počne svetkovina: to jest izjutra se pomete ognjište itd.“

Pa dalje nastavlja: „Uz ovo prosto svetkovanje kolede, navadno su i viša gospoda *kolendovala*. Skupljala su se društva izabrane mladosti, sačinjale su se osobite pēsme dosta šaljive, podrugljive, a kadkad i uvrēdljive, sastavljala se je mužika i hodila su pod prozore kojeg kuma i prijatelja, te mu svašta pēvali do mile volje. Napokon im je gazda otvorio vrata, ughostio jih lēpom večerom, a po večeri zavelo bi se kolo ili koji drugi dubrovački ples kao gork, poviruš, ruska i t. d. Veseljaci još spominju kolende Mara Zlatarića i Antuna Kaznačića, ali je slobodno kazati, da nije nitko pogodio bolje kolendu, kao što je ovaj naš Marko Bruère . . .“

U jezgri kaže Počić o kolendi isto, što i Appendini. Pjesma kolendarska postade šaljiva, ili satira, a iznio ju je na glas pohrvaćeni Francuz Bruère-Dérivieux. U „Danici Ilirskoj“, br. 39 (1839) ima člančić Antuna Ročija: „Koleda u Dubrovniku“, no uopće ne donosi

ništa novo. Stari je običaj dubrovački, kaže Roči, petkrat u godini, pa i prvoga dana godine s kolendom pohoditi prijatele. Svaka vrsta od čeladi skupila bi se pred dvorom čijim, „pa pēsni zgodne od čestitanja, oli smēšne i špotne popēvali, koje bēhu nazvane kolende, to jes kolede.“ Kolende su dakle čestitke o Novoj godini i podoknice, kako kažu Slovenci (serenate, Ständchen).

P. Budmani u akad. rječniku hrv. ili srp. jezika navodi pod *kolēnda* (možda riječ romanska, prije nego latinska) pored onoga, što gore iznijesmo, jedan primjer iz XVIII. vijeka, pa pod c) primjećuje (obično plur. *kolēnde*, dar što služinčad, djeca i uopće mladi primaju od starijih na Novu godinu, pošto im čestitaju): *po tome kolende može značiti i Nova godina (te se tako ova riječ vraća na starije značenje)*, pa donosi primjere od XVI—XVIII. vijeka, na pr. iz M. Držića: Kad ćeš kolende uzet?

Bilo bi zanimljivo za nas ovdje, kada bi Divković u slijedećem primjeru upotrebljavao riječ *kolendati* kao riječ doista upotrebljavanu u ono vrijeme u Bosni: „Običaju se ljudi na mlado leto ali ti na mladi božić meu sobom darivati ali ti kolendati za obilježje ljubavi i prijateljstva.“

U Dubrovniku za vremena republike išli su uz mesojede (poklade) po gradu čoroje, vila i turica. Prvi dan izlazili su i pred kneza (Vuk, o. c., s. 19; Appendini, Notizie I. 56—58), a na kraju istoga sveska nalaze se slike bembela, turice, čoroja i vile.

IX.

U bivšoj hrvatskoj Krajini, tamo oko Ogulina i Sluina, živlaše još koleđa u prvoj polovici 19. vijeka. Josip Ialić iznio je o noj nekoliko mršavih vijesti, ali smo mu mi i za njih zahvalni. On kaže u Kukuļevićevu Arkivu II, 2, s. 418—419, u članci: „O božićnih koleđarima“, da: „*ljudi istočne crkve na zimski božić idu u koleđve*“, a počnu na badnjak u veče. Skupi se 7—8 momaka, naprave si jarčeve brade, ponesu i jarčevo zvono, pa najbradatiji jarac brekne i prodrma zvono, a ostali pjevaju: „dobar veče, gospodar — bog ti sretan božić dal, — rodila ti pšenica i vinova lozica, — ovčice ti vunate, a pčelice mednate! — *Na polju ti zelen bor, na nem sjedi gospod bog.* — Nekom mjeri šakom — drugom daje kapom — tebi punom vrećom!“

Ako ih ne puste u kuću, da ih pogoste, bace im vina i pečenke u vreću. Gdjegdje im ne otvaraju vrata, pa onda pjevaju: „Ne drži nas, gospodar — bog ti dobru sreću dal! — *Opanci*

su vutli — blato ide nutri — od studeni drhéem — vina piti išéem.“ Ako ni sada ne otvore, odilazeći pjevaju: „Ostala ti pusta kuća i kućište! Na kamenu ti sreća, suze jadikovala“ i t. d., pa kunu, da je rugota čuti.¹

Kada je grčki Božić — dovršuje Lalić svoj opis — i d u k a t o l i c i u k o l e d v e, pa jednako pjevaju.

Svuda ista ceremonija. Šteta, što Lalić nije potańe opisao običaja i što nije priopćio čitave pjesme. Primjećujemo, da i ovdje dolaze neke stalne riječi, što ih nahođimo u dubašlanskoj koledi: *zelen bor, vutli* opanci. Općenito se može utvrditi istina, da je svagdje narod dočekivao koledāne s darovima, samo u brsečkoj, omišalskoj i u ovoj pjesmi iznosi se mogućnost, da ih otpuste praznih ruku, što izazivlje zlovolju i kletve njihove.

Za I v a n i ć - g r a d reče g. 1863. mladi Đ. S. Deželić (Kukulevićev Arkiv VII. 215): „Koledovanje se je ovo posljednih godina posve zagubilo, pače i pjesme su već zaboravljene; samo ih se još gdjevoja žena sjeća na česti“ (t. j. djelomice).

Negda izdavaju hrvatski gimnazijalci na Rijeci svoj pisani listić „Primorac“. I ja sam bio suradnik njegov, pače i urednik, negdje g. 1872. ili 1873.

Došavši g. 1886. na Rijeku kano profesor, potražih taj listić poradi narodnih običaja, koji bijahu u űemu opisivani. Mislio sam ponajprije na koledu. Nego, na moju žalost, sačuvaše se samo odlomci pojedinih godišnjaka. U broju 20. od godišta 1863. nađoh „opis narodnih običaja o božiću u karlovačkoj krajini“. Pisac toga članka bijaše možda pok. karlovački odvjetnik i načelnik dr. Bańavčić ili neki Belaj, ugledan učenik, o čijoj dalńoj sudbini ne umijem ništa reći. Lično sam poznao obojicu. U pomenutom članku čitamo (skraćeno):

¹ Ovo su kano neke maškare, kako ih opisuje Vuk, uz meso-jeđe i bijelu nedjelju. U Crnoj Gori idu maškare s obrazinama, ljudi preobučeni u druge haline. Djeca se nagare i objese o sebi zvona i svakojako drukčije, pa idu od kuće do kuće, te istu sira, masla, jaja i t. d., pa jaja prodaju i kupe vina, a od ostaloga zgotove jela, te se časte, donesavši od kuće svaki sebi ožicu i hleb. Gdje im ništa ne dadu, bacaju jaja u vrata (Vuk, Život i običaji 8). Tako djevojke gotove pokladnicu: svaka donese što od svoje kuće: sira, masla i t. d., pa gotove jelo i časte se.

Prof. M. Medić u referadi o I. svesku akad. Zbornika za nar. život kaže, da ovaj običaj „drže i oko izvora Une“ (Nar. Novine, br. 57, 1897).

„Već iz rana jutra čuješ pred kućom glas dvaju momaka (kad-
kada samo jednoga), koji pozdravljaju domaćina:

Dobro jutro gospodar!
Bog ti dobre goste dá!
Na tvoj božić boži dan,
pred kućom ti zelen bor,
za n' privezan vranac koñ.
Na vrancu ti sedalce,
na sedalcu sinak tvoj,
na sinku ti svilen pas.
Boji ti je pošten glas,

nego onaj svilen pas.

— — — — —
Stari čaće, polić vina,
stara majko, valat kruha,
nevistica pōvisamce!
djevojčica jabučicu!
Ne drži nas gospodar,
otpravi nas gospodar.

Tada mu donese gospodar, da pije i jede, i još mu dade kruha
i mesa u torbi, a ne ide u kuću, već stoji pred njom. Ovih dana
naime ne ulazi nitko u kuću do onoga, koga posjedu kao gosta. Ovi
se pjevači zovu č a r o j i č a r i. Katolicima pjevaju na božić pravo-
slavni, a pravoslavnima katolici.“

Čarojičari su eto kao neki koledžani. Upozorujemo na loci com-
munes koledskih pjesama: „pred kućom ti zelen bor — za n' privezan
vranac koñ“.

Nikola Begović (Život i običaji Srba-Graničara, Zagreb 1887)
piše o č a r o j i c a m a (s. 83—84): „Čarojičari zovu se koji idu
u „čarojice“. Od Nikoļa pa do Božića idu čarojičari. Skupi se njih
po nekoliko „virauna“ — veli vrijedni Delić¹ — omaškaražu se,
ugare se, a jednoga načine kao „jarca“, privežu mu bradu od ku-
čina, objese mu zvono, bronzne, ili nosi u ruci, pa klepeće tako, idući
od kuće do kuće te prose. Ko ih oće da pušta u kuću, oni igraju,
skaču po kući, jarac mekeće, a oni pjevaju:

Otvor dvore domaćine!
Teške su nam obućine,
u blatu smo do koljena.
Ni na ruku rukavica,
ni na pleći kabanica.

Otvor'te nam, udjelte nam
lijep konak i djevojku,
k' tome vode i večeru.
Smiluj nam se domaćine,
udri glavom o naševine!

Ako li ih ne puštaju u kuću, oni pjevaju pred kućom. Tu im
iznose varice, i već ko što može. Nego ovaj običaj gubi se. Jedva
da još gđe ima toga. Idu „Krañci“ po V e l u n u, i onamo oko
M a r i n d o l a, pa ide se na Božić, kako će prije omrska dobiti.
Za moga djetinjstva bilo je ovoga običaja i u B e g o v i ć i m a,
ma cigani hodili. Po T r e m u š ŋ a k u ima sirotiñe. Ovi Marovci

¹ Neki seoski biležnik-književnik.

naliče dosta ciganima, crne masti, zidaju lonce, rado udaraju u bubanj i sviraju. Dvojica obično svire, a jedan buba. Ovako idu u svatove svirati, pa lepše zovu ih „mekterima“ — „veselacima“, inače „cigom“, „ciganima“.

Ovi počmu na Nikole, pa do Božića idu od kuće do kuće, te „kazivaju za Božić“ — čestitaju . . . I u Petrići za moga vremena bilo je ovakovijeh čestitara; onđe ima cijelo selo cigana.“

Čarojice, kako se vidi, nijesu živjele samo u bivšoj turskoj Hrvatskoj, kako zabilježi Vuk, već i u današnjoj Hrvatskoj.

Vuk (Život i običaji n. s., s. 61—67) donosi člančić pod naslovom: „Dodole, prporuše i čaroice“, no kako ovoga djela nije dogotovio, pa ovdje ondje dolaze goli naslovi, tako i pomenuti članak ne kaže o čarojicama ni riječi. Za nas je važno, što opaža na str. 62, da su u Srbiji „od prije išle u dodole po selima kućevne djevojke, a sad ponajviše ciganke, da bi što isprosile. U vojvodstvu sveštenici zabranjivali su dodole, kao i kračice, ali se opet mogu nešto vidjeti“. ¹ Ovdje naročito ističemo, da su neke narodne naše običaje podražavali cigani iz — koristolubla, a narod sâm ih se pomalo odričao!

Iz P r i m i š l a ² k o d S l u ņ a doznah ovo o čarojicama:

„Čaroice dolaze i sad sva tri dana božićna; prvi i drugi više, treći već manje. Dolaze iz Kamenice i Touña, iz Sluņa ne, po dva, tri i više u društvu. Zovu se i u kuću, sami ne ulaze. Zovu se oni, koji lijepo pjevaju, i to kad se gazda trevi dobre voľe i dabome pripit, pa da ga malo još razgovore. Prvo su više išli nego sade: sad se to već gubi. Prvo je svijet nekako radije te čaroice dočekiva i više im dava. Ištu: „Daj, mamice, što ti je donijo bog i božić. Jarcu bradu, mamice!“ To je ručica konopala; to im se obično i davalo, mesa, kruva, slanine komadić, vina pa rakije. Nosili su uza

¹ Ponešto se eto mora ublažiti tvrdnja Jagićeva (da je kršćanska crkva nastojala, da sav društveni život udesi prema duhu kršćanske vjere, da izagna iz obitelji narodne običaje, sve što je pogansko, dakle narodno, pa): „da u tome nastojanju natkriljuje zapadna crkva istočnu, koja se vazda lakše primirivala s mjesnim osobinama, niti je igda za tako apsolutnim i universalnim gospodstvom težila kao nezina zapadna druga“. Ovo je posljednje potpuna istina, tek je istočna crkva jednako trijebila poganske običaje, samo joj u prošlosti ne dostajao veći učenj. aparat, kakov bješe u zapadnoj crkvi.

² Dobrotom prof. Đ. Grubora dobih ove podatke, koje je skupila i opisala u dijalektu negova sestra, gđa. Sofija Banović. U Pri-
mišlju žive pravoslavni, a u Kamenici i Touņu katolici.

se mali lajtić i bocu koju, pa kad im iznesu, da piju, dakako ne mogu pred svakom kućom piti, onda saliju pa nose kući. Kad dođu pred kuću, onda stanu napored, malo se iskašlju, pa počnu pjevati:

Dobro jutro, gospodaaaaar,
 bog ti dobre goste daaaa
 i od boga i od nas.
Pred kućom ti zelen booooo,
za h privezan vranac kooooh.
Na vrancu ti sedalce,
na sedalcu sinak tvoj,
na sinku ti svilen pas.
 Bio ti ga pošten glas
 i od boga i od nas!

Onda ištu: „Daj, mamice, što ti je donijo bog i božić. Jarcu bradu, mamice!“ Onda im se iznese, što tko kani. Oni zažele „sritne svetke“, potrpaju komade u torbe i idu pred drugu kuću. Idu i naši k nima, ali to mañe, i skoro nimalo. Dakle Roko je iša, ali on je bijo vječiti prosjak. Eto što znado, ja ti napisa. Majka veli, da se ona sjeća, da su nekad i ženske išle, ali već davno ne.“¹

O čarojicama u Kolima u Bosni izvješćuje Ivo Šajnović (Zbornik za narodni život i običaje j. Slavena IX, str. 142—148): Prije Spasova dogovori se desetak mladarije pa idu u čarojice. Uoči Spasova u večer sastanu se, donesu torbu, kablič ili vreću za proševinu. Kada se svi skupe, izaberu golobrada mladića, obuku ga kao djevojku, nađu djevera, koji će ih voditi, onda starješinu, koji će sve upravljeti. Sa sobom ponesu mala zvona. Kada se dobro smrači, obilaze svoje i tuđa sela. U svome selu presvuku djevojku, pa ovdje sjutridan i ručaju. Kada čarojice idu, klepeću zvonima i pjevaju pjesme djevo-

¹ Ovdje eto zamjenjuju koledane č a r o j i ć a r i. Miklošić (Etym. Wörterbuch) i ne navodi ove riječi, pa ni Berneker (Slav. etym. Wörterbuch).

Daničić u akadem. rječniku kaže prema Vuku o čarojicama: „u turskoj Hrvatskoj, što su po drugim krajevima dodole i prporuše, a u Hrvatskoj su kao koledani, koji ispred božića idu od kuće do kuće, te pjevaju i prose koješta“. Postanem će biti ova riječ talijanska (ciarliero = brbljavec, koji govori kojekake besposlice). Veselovskij (209 i 211) upućuje na tumačenje Parčičevo: „persona in maschera“, pa onda dodaje: *čarojice* = *коляующіе под новѣй годѣ* i *čarati* = *колдовать, ворожить* (Parčić, Lavrovskij). Kako gore pokazasmo, nijesu bile čarojice ograničene na bivšu Tursku Hrvatsku, već ih nađosmo u većem dijelu Hrvatske pa dođe do Makarske. Riječ sama će biti valda u savezu s talij. rječju ciarlatano, možda s ovakim prelazima: čaro(v)nica, čaro(j)nica, čaroica. Isprva, čini se, bijahu čarojice nešto drugo, nego koleda; možda više pokladni običaj.

jačke. Djever odvede curu u kuću, ona polubi domaćina u ruku, a ovaj je daruje sitnim novcima. Za nom ulazi starješina pa traži proševinu, a dobija sira, vune, jaja i t. d. Pred kućom zahvaľuju, na pr. ovako: „bio ti stog, kolik *zeleni bor*, a na *ñemu sjedi gospodar bog*, nekom dijeli kapom, nekom šakom, meni i tebi, domaćine, vrećom, dobrom srećom; dete, djeco, amin!“ Istaknute riječi kao da su uzete iz koleda. Svu dragu boľžu noć obilaze od kuće do kuće, pjevajući i zvoneći, a sutra osvanu na samo Spasovo. Poslije ručka uzme starješina onu proševinu, istrese je na hrpu pa prodaje za pare. Prvo nudi čarojićarima pa onda ostalijem ľudima. Lijepih se para nabere. Onda svaki svojoj kući. Dandanas su čarojice ovdje gotovo isplavile. *Brane žandari* radi svađa i tućnava, koje nastaju ovom prilikom. „To je u nas ostao običaj s letine, kao da rodi i ponese dobro letina. Zato je čarojicama sloboda gaziti i traľati, kudgod hoće. Svaki gospodar voli, da čarojićari prođu preko ñegova dobra i većna potru. Veli: boľe će mu letina ponijeti.“

Neki Kašić u Pripravu primaše i četvore čarojice, pa im davaše rućak i piće. Tako narod voli čarojice.

Ovaj je eto običaj u Kolima isprepleten razlićitim običajima: ovdje kao da ima nešto od križara, dodole, kralica i koleda. Ali kako ovi običaji nijesu jednako rašireni, a slićni su, lako se zamjenjuju već i zato, što se pretežno tiću proľća i leta. Zanimľivo je, da križare (pastirski običaj) ne poznaje ni Broz-Ivekovićev, prema tome ni Vukov ni akademićki rječnik, a Luka Ilić je posvetio križarima (Nar. slav. običaji 1846) poveći ćlanak!

X.

Moravskim je Hrvatima koleda¹ boľićna pjesma. Jednu priopćuje F. Sušil u djelu: „Moravské národní písně“ (V Brně 1860 na str. 800) pod naslovom „koleda“ (Ta zvezda, ta je izišla). Ispoređi I. Milćetića: O hrv. naseobinama u Moravskoj. Donoj Austriji i zap. Ugarskoj, str. 17, 39, 42.

Običaji koledski kao da već ne postoje ni u moravskih ni u ugarskih Hrvata, bar ih File Sedenić u svojoj kuizi: „Naši pisci i književnost“ (Sopron 1912) jedva pominje. On u kratko opisuje običaje o Novoj godini (s. 60), gdje nalazimo i ćestitke pojedinim ćlanovima obitelji, kako se istiću u pjesmama u Srbiji i Bugarskoj, a jedva ima u ñih što ćisto slavensko.

„Va šopronske županije . . . je dosidob ota stara navada bila, da su preceptari na Silvestra jutro po maši s pomoćom dvi tri ji-

¹ Ovo može biti prema ćeškom shvaćanju. Ćesima koleda znaći običaje oko Stjepana i Novegodine, boľićni i novogodišnji dar, boľićna pjesma.

gračev i toliko odraštjenih ditčakov gospodarom, gospodaricam, mladim hižnikom, junakom i divojkam srično novo lieto išli željit. Va svaki stan su morali nuter pojt, kade su bogato nadarovani postali i s jiliši pak piliši se dosta mogli ukripit“ (o. c. 60).

Među Hrvatima u šopronskoj, mošonskoj i željeznoj županiji postojase negda koleda. Svjedok nam je Fran Kurelac. U njegovim „Jačkama“ (s. 292) nalazimo ove dvije pjesme:

Dobar večer gospodar!	žito i bela pšenica.
Vrste na se modar plašć,	Va 'voj hiži 'e divojka,
prošećte se na dvor vaš.	zaručnaka b' dobila,
Na dvoru je zelen bor,	da b' ga ona prosila.
pod borom je vrani koñ.	Daj nam, Mare, jabuku;
Na nem sidi sinak vaš,	vsim nam va jednu ruku,
ter sulicom sfrkuje.	ar mi ćemo putovat,
Na boru golubica,	sviću bogu darovat.
koja guče i poje,	Čemo sviću kupiti,
dobro leto vam zove,	ka nam bude gorila
da bi žito rodilo,	od Ceļa pak do Rima. (Iz Hrv. Čenče.)

Ispod ne našampao je drugu k o l e d u (sâm je tako zove) iz Hrv. Šica, koja glasi:

Vstante gori gospodar,	pod borom črven koñic.
otprte nam vrata!	Na koñicu sinak moj;
Pod a dnom su zlata,	na sinku je klobučac,
v obrhu krutovna.	na klobučcu jabuka,
V vašem dvori božja mat,	na jabuki ptičica,
posrid dvora zelen bor,	ka će lipo popivat i t. d.

Ove su pjesme vrlo važne, jer potječu iz kraja, kamo se doseliše Hrvati iz Hrvatske pred nekih 300 godina. Pjesme mogahu doći onamo i kasnije. Ipak toga ne vjerujemo. One su svjedočanstvom velike starine običaja i pjesme. Ovdje nalazimo obilne t. zv. loci communes, čitave odlomke dubašlanske i drugih hrvatskih koledskih pjesama. Prva pjesma nije jedinstvena, konac je uzet iz erkvarske pjesme. Ceļe, koje se ovdje spominu, bit će pravo, kako Kurelac opaža: „Marija ceļanska u gornjem Štirsku“, t. j. Maria-Zell.¹

¹ Kurelac navodi u krasnom predgovoru razloge, radi kojih je uvrstio u svoju zbirku i takove pjesme, koje bi bile mogle izostati, pa dodaje: „*A i učenomu čovjeku veća je briga izeti iz njih, što se još iztegnuti može za jezik, pověst i običaj, nego se jedinice njimi nasladživati: er mu je dobitak za nauk nasladom.*“ S najvećom hvalom priznajemo, da je ovdje Kurelac izrekao najveću istinu. Riječ „povijest“ treba doduše uzeti s nekom rezervom, ali da je njegova zbirka pouzdano vrelo za izučavanje čakavskog narječja, znadu svi poznavaoi njegovi; za običaje hrvatske ona je neznatnije vrelo, opet u našem slučaju neobično važno.

XI.

Poznati leksikograf Belostenec, s. v. *Koledo*, kaže: „dar, koji se na mlado leto daje, strenna; cantilena, quae Kalendis Januarii sive in anno novo canitur, l. in festo nativitatis domini. Unde *koledo* cantiuncula, sic dicta a Kal. Jan.; *koledo* in cathedrali zagrabiensi vocantur septem illae solemnes antiphonae incipientes ab O, decantari solitae ultimis diebus adventus, ad quas forte olim populus colligebatur decantandas.

Kada se *koledo* popeva,
blizu se božić poveda.“

Jambrešić u hrvatskom kazalu svoga rječnika pod *koledo* upućuje na riječ *Ceres*, koju tumači ovako: „Ceres, božica žitka, Göttin des Getreides, allerley Korn.“

Voltiggiju je *koledo(-a)*: mancia al nuovo anno, Neujahrs Geschenk, *koledovati*: cantare canzonette al nuovo anno, Neujahrslieder singen.

Stulli s. v. *kolenda* veli: mancia, buona mano e canzona, che si canta la vigilia del natale e del capo d'anno, a za *kolendati*: cantar la sera alla porta d'alcuno avanti la festa del natale o del capo d'ell' anno.

Budmani je unio u akadem. rječnik sve, što je našao u Vuka i Belostenca, misleći, da riječ postaje od nekadašnjega *ę* (vidi *kolenda*): „razlika prema lat. značenju ne smeta, ili se uzme, da je naš narod volio svetkovati pjesmom božić nego novu godinu, ili da je u staro doba počinjala godina božićem. Može biti i praslav. riječ, isporedi stsl. *koledy*, nova godina, r. *коляда* (i *коледа*), badni dan, č. *koleda*, dar na novu godinu, pjesma na badni dan (pjesma, crkveni obred, kojim se blagoslivljaju kuće o tri kralja), p. *koleda*, dar na novu godinu“. Primjeri iz Milićevića ne donose ništa novo. Po Budmaniju dolazi u nas ova riječ prvi put kano ime muško u lat. spomeniku XIII. vijeka: Juvosa filius Coleda, a kano prezime ili nadimak u XVIII. vijeku: Ostoja Koleda. Nešto novo pruža Pavlinović u primjeru: *on koledno pripovida*.

XII.

Idemo u ravnu Slavoniju.

Evo što kaže o koledi Mijat Stojanović u članku „Običaji kod koledovanja“ (Kukuļevićev Arkiv II, 2, str. 364): „Odprije bilo je — kako puk pripovijeda — koledovanje po Slavonii vrlo običajno skoro

po svih selih, i ja se sjetjam, da od prilike prije dvadeset godina išla je momčad u oči Božića i u oči s. tri kralja od kuće do kuće, igrala i pjevala nekakve pjesme od koleda. Skupila bi se momčad u kojugod kuću, najmila bi gajdaša ili guslača — ako ne bi koigod od njih znao svirati — koji bi ih pratio po selu svirajući. Jedno momče nosilo bi čobanju za pitje, drugo vreću za brašno, drugo lonac za mleko, drugo lonac za vrhnje, drugo sepet (košaricu) za položke (jaja), opet drugo koju drugu posudu za drugi smok, jer svega toga dobivaju skoro u svakoj kući, gdje toga dao Bog.

Tako i križari oko Spasova čine i kraljice oko Duhovah, pa kad obidju cijelo selo, goste se po dva tri dana. *Običaj koledovanja prestao je sad već skoro posvuda*, izim nekih sela, gdje još i sada svake godine, ali ne momčad, nego ženska mladež koleduje, i zovu se *koleda* ili *koledarke*, drugdje ih zovu *Ljelje*, valjda zato, što u svojih pjesmah koledujući (idući od kuće do kuće) skoro iza svake riječi spominjaju *koleda* i *ljeljo*.“

Đale pripćuje pjesme, koje pjevaju djevojke i djevojčice, ho-deći od kuće do kuće.

Stojanovićev opis nije potpun. Za nas je važno to, da je u jezgri bilo koledovanje onakovo, kako i u Primorju, a vršilo se oko Božića i oko Nove godine, sabirahu se darovi za zajedničku gozbu; bilo je pjevanja, plesa i glazbe. O biraću kralja ne znamo ništa. Donosimo ovdje koledske pjesmice, što ih je štampao Stojanović na pomenutom mjestu (s. 365—376), a pjevaju ih koledari:

Danak svanu, koledo,
sunce granu, koledo,
i obasja, koledo,
naše gore, koledo,
plodne nīve, koledo,
i livade, koledo!
I obasja naše dvore,
naše dvore i timare,
i obasja *koledare*.
Sunce zajde, koledo,
rosa pade, koledo,
i natopi, koledo,
naše gore, koledo,
i livade, koledo,
i ovlaži prašne dvore,
i razgali *koledare*.
Oblak zastre, koledo,
vedro nebo, koledo.

Muša sica, koledo,
i ori se grmljavina.
Kiša pada iz oblaka,
i nakvasi vrtle naše,
i napoji naše nīve,
i okupa *koledare*.

Daj nam bože, koledo,
dobru pašu, koledo,
za kravice, koledo,
i ovčice, koledo,
da nam dadu, koledo,
šatre mlika, koledo,
da možemo, koledo,
odkupati, koledo,
mladog boga, koledo,
i *božića*, koledo.

(Pred svakom kućom:)

Mi idemo, koledo!
 mi idemo *koledari*
 od istoka, koledo,
 do zapada koledari,
 i nosimo, koledo,
 i nosimo koledari
 vašim goram, koledo,
 vašim goram koledari,
 i nívami koledari,
 plodno leto, koledo,

plodno leto, koledari,
 vašem domu, koledo,
 vašem domu koledari,
 zdravlje i sreću, koledo,
 i vesele koledari.
 Vašim stadam, koledo,
 dobre paše koledari,
 vašim nívam, koledo,
 teško klasje koledari.

Još slijede dvije slične pjesme, a u nima se ponavlja na kraju stiha *Lejo* i *Lado*. U drugoj pjesmici mole se višem bogu, da popuhne tihi vjetar, da udari rodna kiša, da porosi naša polja i travicu mekušicu, da nam se ugoje naša stada. U pripjevu dolaze riječi: „Oj *Lado!* oj!“, a prvi stih glasi: „*molimo se Lado!*“

Narod, čini se, shvaćao je riječi *Koledo*, *Lejo* i *Lado* kao neka božanstva. „*Lado*“ dolazi često i u Kukuševičevoj zbirci Nar. pjesama (Štrekelj, o. c. 136—146).

Luka Ilić u djelu: „Narodni slavonski običaji“ (Zagreb 1846) ne pozna koledu, što potvrđuje riječi Stojanovićeve, da običaj koledovanja u Slavoniji živi još samo u nekoliko sela. Dodole, križari i kraljice u kojećem su slični običaji. Ilić ih opisuje na s. 136—153, ali je koješta pobrkao, što ne spada zajedno, na pr. dodolske pjesme ne idu među križarske, a još manje među koledske. Stojanović se upušta u tumačenje mitoloških pitanja, a bez dovoljne spremne.

Zanimljivo je, da i kraljice poznadu *kralja* i *kraljicu* (obje djevojke), dok je u dubašlanskoj koledvi kralj muškarac, a samo kraljica žena:

Kralju, svijetli kralju, lejo!
 Kraljice, banice,
 ustaj te pošetaj, lejo!

Luka Ilić znade g. 1854. samo ovo o koledu (Kukuševičev Arkiv III, 318):

„Bivši u Moroviću . . . ispitujuć u društvu razne običaje naroda našeg, dojdoh na Koledu, ali o tom mi ništa ne znadoše kazati, što je i kako je, samo mi dvije pjesme saobčiše, u kojima se svakom redku dodaje „koledo“. A kad upitah: kad običaju osobito te pjesme pjevati? rekoše: pred božić, u novoj godini do poslije tri kralja na naših zastankah bez da osobitih običajah imade.“

Ovdje pripóuje (s. 320) one dvije pjesme sa dodatim „koleđo“ na kraju stiha, no ove mogu biti i kraličke i dodolske.

Za Retkovece u Slavoniji kaže Ivan Filakovac (1914) u akad. „Zborniku za nar. život i običaje j. S.“ XIX. 175: „Od najstarijeg ne more se doznat, da l' su, kako se pamti, u voj se župe tračile kolede. Kazuju samo, da davno i podavno u selu se tračile kolede, al kako, to ne zna niko danas. Pa tako nea u današnje doba ni kraljevâ o dova. I o spasovu se tračili negda križari, al i taj je negda bio, danas prošo, da se o nem puno ne znade.“

Kako su glavni običaji i vjerovanja južnih Slavena slična, pokazuje i pripjev Lado. U Gornjem Pavlekenu, selu kraja sofijskog u Bugarskoj (Сборникъ за нар. умотв., наука и книжнина, XVII. 1900, materijali, s. 40) čitamo: kada vade prsten iz vode, pjevaju pripjev:

свинска глава Василева, даі, Ладо ле,
Бр'кни, булне, изв'ді пр'стен, даі, Ладо ле!

koji se ponavlja u cijeloj pjesmi.

Vuk u srpskom rječniku pod „Лазарице“ pominе običaj, koji postojаше, čini se, još u njegovo vrijeme (u oči Lazareve subote idu lazariце od kuće do kuće — po nekoliko djevojaka — te igraju i pjevaju pjesme od Lazara, onoga što ga je Hristos vaskrsao). Vuk navodi jednu pjesmu¹ ove ruke, kojoj je smisao čisto kršćanski. I u Bugarskoj ima takih pjesama, na. pr. na str. 44. pomenutog „Sbornika“ dolazi pjesma „na kuću“, a u njoj ovi stihovi:

і овдека ми казују, Лазаре,
і овдек иже борова,
вратата гъу іелови, Лазаре,
дворове гъу калдрами,
порти гъу шамширови, Лазаре.

Primjedba. U našim se narodnim pjesmama javlja u pripjevu lelo i lelo. Čini se, da istu riječ nalazimo u rumunjskom pripjevu: „oj lelom, d'ai lerom“ (Veselovskij 435); oī Ler-oī, d'ai leroī (u rum. prelazi l u r: sare — sal, sore — sol). U malor. koładkama: „Ой Лелія, u p. oī lelom itd. Potebna XVI. 684.

Obični početak rum. koładka glasi: oī Ler — oī, Ler — oī — Ler, D'ai Ler — oī Domnele. Ime Ler dolazi u rumunjskim pričama. U gal. koładki: рей, рей, Лелія (leleā), оі Лелія, bijelor. Лалыітъ

¹ Vidi za Lazarice i Maretića u Radu LX. 136.

— lelum (Polelum), Лелюмъ (полелюмъ). Polski pripjev : oj lelom = rum. d'ai Ler-om (Veselovskij 227).

Mnoge malor. kolede i nijesu prave kolede, ali i u nima se susrećemo sa pripjevom, koji je daleko od kršćanskog praznika, pa pjevaju o ljubavi. Ovake pjesme su namijeñene raznim staležima i dobima : momku, djevojci, oženjenima i neoženjenima, ribarima, popovima itd., pa se u nima ponavljaju neki tipični stihovi i oblici, koji karakterizuju stil kolede. Više kaže o tome Veselovskij u osobitom odlomku svoje velike rasprave (Бытовые мотивы колядокъ) na s. 253—265.

XIII.

Koledu u Srba, koliko ja znam, spominje prvi Dositiije Obradović, i to dva puta (s. v. *koledo* u akademičkom rječniku), ali kano ime „boga“, a ne kano običaj. U njegovim Basnama od g. 1788. (moj egzemplar nema naslovnog lista) stoji na str. 191 : „*Наши су се стари пре неколико стотина година кланjali давору и коледу као своимъ боговомъ, коихъ се садъ едва име гди чуе*“ — običaj sâm, čini se, da bijaše već Dositiju nepoznat.

Vuk donosi o koledu (Srpski rječnik, Beč 1852) dosta malo : „Od prije su išla momčad u oči božića od kuće do kuće te pjevala pjesme od kolede, u kojima se uza svaku vrstu pripijeva : koledo! Nekoliko ovakovijeh pjesama naštampano je u prvoj knizi Srpskijeh narodnijeh pjesama 1841, a opominjem se, da sam još u djetinjstvu slušao u ovakoj jednoj pjesmi, kako žele, da im krave budu mliječne, da namuzu pun kabao mlijeka :

da okupam, koledo!
malog boga, koledo!
i božića, koledo!

Momčad ona, što igraju i pjevaju zovu se koledžani. Ovaj običaj se među ljudima našega zakona gotovo sasvijem izgubio, ali u kršćana još traje. Čitava koleda reče se i sad, kad ide mnogo ljudi zajedno“.¹

Za Dubrovnik primjećuje Vuk pod *kolendati* : „Am Christabend oder um das neue Jahr von Haus zu Haus gehen und gewisse Lieder singen“; *kolendâr* : „(Dubr.) ponajviše se govori *kolendâri*, vide *koledžani*“.

U 1. knizi Vukovih „Srpskih narodnih pjesama“ (s. 119—121, drž. izd.) nahode se samo četiri „pjesme od kolede“. U prvoj

¹ Sve ovo dovle dolazi i u Vukovu posmrtnom djelu : „Život i običaji naroda srpskoga“ (Beč 1867), str. 6.

pozdravljaju koledani (kad ulaze u kuću) domaćina (zatekosmo, gde večera — na trpezi vino pije) pa mu žele:

Krave ti se istelile,
sve volove vitoroge;
kobile se izdrebile,
sve konice putonoge;
ovce ti se izjagnile,
sve ovčice svilorune.

U drugoj se tako reći ponavlja jedan stih (zastasmo te za večerom). Koledani kažu o domaćinu, da večera, vino pije, očima biser broji i rukama gajtan plete:

Dodaj nama kraj gajtana,
na nem ćemo boga molit,
za staroga za badnjaka,
za mladoga za božića.

Slava i čast domaćinu!
Tebe na čast, gospodine!

U trećoj pjesmi pozdravljaju koledani domaćicu kao dobri gosti, koji mole „za staroga za badnjaka — za mladoga za božića“, pa svršavaju:

Slava i čast domaćinu!
Tebe na čast, stara majko!

Četvrta nije nikako pjesma od kolede, izuzevši, da se u njoj kao i u predašnjima ponavlja u sredini i na kraju svake vrste riječ „koledo“.

U naved-nim pjesmicama eto se izriče čestitka o Božiću, a naročito se ističu „stari badnjak“ i „mladi božić“ (kao nekaki bogovi).

U božićnim pjesmama javljaju se neke stereotipne riječi poznate iz drugih krajeva, na. pr. u Vukovoj I. 194: „nosi kitu zlata, *da pozlati vrata*“, dok se u 195. pjesmi govori o *kobasici*, koja ne izostaje skoro ni u jednoj hrvatsko-slovenskoj koledi. Nikakovo čudo, kada se oko Božića kolju svinje i grade klobase.

Još ćemo istaknuti, da se i u Vukovim „kraljičkim pjesmama“ (I. 99—115, drž. izd.) nahode neki loci communes kano i u hrv. kol. pjesmama: *ovde nama kažu* (vrlo često) — *mi dođosmo ovde* (često) — *pred majstorske dvore* (jedamput: pred ratarske dvore), a u pj. 169. kaže se:

ne ćeš mlogo dati:
kralu vrana koňa,
a kraljici vence —

Vukove kraljičke pjesme u većini svojoj nijesu nego narodne improvizacije u kolu, kako se javljaju još i u naše vrijeme u Slavoniji. *Krala* i *kralicu* — najznačajnija lica u ovome običaju — prikazuju djevojke. Jezgrovit opis „kralica“ donosi Vuk u S. n. p. II^a (vidi drž. izd., I, s. 99; više u Srpskom rječniku od g. 1852 s. v. *kraljice*). Kraljičke su pjesme od 6 slogova; u pjevanu se svaka vrsta (osim prve i posljednje) po tri puta govori, a drugi put se dodaje na kraju *lelo*. „Kraljice (same djevojke) igraju — kaže Vuk — u jednom dijelu Srbije i po Slavoniji kod katolika, a po Srijemu, po Bačkoj i po Banatu igrale su doskora, *pa su novi sveštenici zabranili i iskorijenili (pripovijedaju žene, koje su devojkama bile u kraljicama, da su ih i s batinama tjerali i razgonili po selu)*.“

Primjedba. Božićni su običaji, kako se vidi, u uskom savezu s koledom u svih Slavena, pače svih Evropejaca. Istaknut ćemo ovdje još *mladog boga, božića i kupanje Hristovo* („da okupam mlada boga i božića“). Kupanje Hrista, kaže Potebňa (XVII. 56), jest njegovo krštenje. U malor. koľadkama bogorodica kupa, t. j. krsti spasiteľa. Prema bug. koľadkama moli ona sv. Nikolu, da joj krsti sina, nego je on upućuje na sv. Ivana. Ovaj joj odgovara: počekaj, dok zatvorim na nebu sunce i mjesec, pa vodu na zemľi. Kada je pako krstio mlada boga u Jordanu, pokloniše se sva drveta. osim „jablenova“, koje je majka božja proklela. U Jordanu, rijeci krštenja, u kojoj se pere grješno čovječstvo, kupa se, t. j. krsti, bog. Osobit simbolizam legende o krštenju. (Veselovskij 231.)

Vuk priopćuje u djelu: „Život i običaji naroda srpskoga“ (s. 6—17) mnogo više pjesama od kolede, i to posve novih. Za njih kaže, da ih je „slušao od onijeh, koji su sami koledani bili, a naime od Jove Petrovog iz Bubušinaca i Jove Grka iz Bradarica, u okružju Požarevačkom“. Neke se zovu brojnice¹: „biće da se zovu po tome, što se govore ili pjevaju prema koracima, koji idu“ (Iveković-Broz; Daničić u akademickom rječniku).

I u ovim se pjesmama govori o „zlatnim vratima“ (otvorite vrata — vrata su vi zlatna), pjeva se domaćinu; spominje se dari-

¹ Vuk ih zove brojnicama, a riječi nikako ne tumači. Daničić (akad. rječnik): „između pjesama, koje pjevaju koledani, neke se zovu brojnice: druge su sve namijeňene nekomu ili nečemu, a ove ne, po tome će biti pjesme, koje se pjevaju samo igre radi i brojnice će biti isto što i brojanića i brojenica (poskočica)“.

Volimo tumačenje Daničićovo, da su brojnice pjesme, „koje se pjevaju samo igre radi“.

vanje (dobri gosti — čim ćemo ih darivati?) i „beli Vid“. Jedna pjesma kaže, da su koleđanima: *puti nadaleko — dalni puti kaloviti*, pa žele gospodinu domaćinu: „trmke (košnice) ti se izrojile — krave ti se istelile — ovce ti se izjagnile“. Neke se pjesme završavaju: „slava i čas, da je na čas gospođici (domaćici), devojčici“ itd. Među ovim pjesmama ima i jedna namijeñena volu, pijeñlu, maćku, a na koledu sjeća samo dodatak na kraju stiha: **koledo!** U nekim pjesmama nema ni toga, osobito u brojnicama, te bi se moglo reći, da već u Vukovo vrijeme nije značila koleda drugo, nego neko čestitanje o Božiću, a uopćeno: „čitava koleda“, t. j. mnogo ljudi zajedno. Tako pripjeñuje Vuk pjesmu pod natpisom: „Ovo se pjeva, kad koleđani hoće da promijene pjesmu“:

Oj koledo, koledo!
Koleđani, koledo!
Braćo naša
nerođena,
nerođena,
kâ rođena,

a ona u istinu je samo igrarija riječi, koje nijesu u savezu s koledom. Iz nekih srpskih koleda, koje izdavači zovu tako, možemo iscijediti samo smisao božićnog čestitanja. Sve ostale možemo turiti među ženske pjesme, pjesme najrazličitijeg postanja i sadržaja. Sastavom svojim vežu se na bugarske.

M. Đ. Milićević („Život Srba selaka“ u srpskom etnogr. zborniku I. 160) pripjeñuje sitan člančić o koledi, koji evo preštam-pavamo, a potječe iz Niša: „Na badnji dan otpre išla su momčad od kuće do kuće, i pevala koledske pesme.

Na taj dan rano u jutru, deca iz poznatih kuća idu od kuće do kuće i viču:

Kolede, melende, careva godina:
cin, cin kaka, daj mi dva kolaka!

Pa im se daju kolači, koji su za to spremñeni, i uz to ih darivaju.
Evo jedne koledske pjesme:

Oj hubava Koledo, mala momo, Koledo!
Duhnu vetar, Koledo, sa planine, Koledo,
te izduva, Koledo, vrana koña, Koledo!

i na konju, Koledo, *bojno sedlo*, Koledo!
 i na sedlu, Koledo, *muško čedo*, Koledo!
 i na čedu, Koledo, *samur-kalpak*, Koledo!
 za kalpakom, Koledo, kita zdravca, Koledo!
 da je zdravo, Koledo, muško čedo, Koledo!"

Zanimljivo! Iste misli, koje se javljaju i u hrv. koledama na Jadranskom moru: vranac koñ, sedlo, sinak, kapica ...!

U Vukovoj zbirci: Српске нар. пјесме из Херцеговине (Beč 1866) nahode se „pjesme božične“ (s. 335—342), 3 pjesme „od koleda“ (s. 343—345): „šta ćemo darovati koledu?“, „Dubrovčani žene Kralevića“ i „opet to, ali drukčije“. U prvoj se pita, što će darovati koledanima, koji grade kolo, pa se odgovara: toralicu, bokaricu; dva ovna, kravu trećakiñu, kozu ležakiñu i djevojku uhodnicu. Za jednim se stihom javlja pripjev: koledo, koledo!, a za drugim: veselo, veselo!¹ U pjesmi o ženidbi Kralevića, koga hoće Dubrovčani da žene, izjavljuje onaj majci, da se ne će oženiti: „e sam Bogu vjeru dao — no ću božja sluga biti, a zaručnik božje majke“. I u ovoj se pjesmi javlja izmjenično pripjev: koledo, koledo!

¹ Ovu je pjesmu priopćio Vrčević u svome djelu: „Три главне свечаности (божић, крсно име и свадба)“, Панчево, 1883, na str. 25, a broji je među „božićne pjesme“. Vukova zbirka нар. pjesama iz Hercegovine potječe od V. Vrčevića, a izdata bude po smrti Vukovoj. Jer je pjesma iz Hercegovine, a osobito je zanimljiva, prenosimo je ovamo u cijelosti:

Granu sunce iza brda, veselo, veselo,
 nije sunce nego božo, koledo, koledo!
 nosi igru za pojasom, veselo, veselo!
 Manu igrom na junake, koledo, koledo!
 Junaci se razigraše, veselo, veselo!
 Drugom mahnu na mladiće, koledo, koledo!
 a mladići na đevojke, veselo, veselo!
 Svak u kolu, božić nam je, koledo, koledo!

Pripjev „veselo, veselo“ opet nam je poznat i iz pjesama iz hrvatskih krajeva, a i pjesma je poznata.

„Za božićne pjesme, kaže Vrčević, da se pjevaju, kako se nalože badnjaci na vatru pa do Vasiljeva dne (1. januarija), ili kao što se u narodu kaže, do maloga božića, t. j. do novoga leta. Prijatelji kroz to se vrijeme polaze te jedno kod drugijeh pjevaju ove pjesme, a kad gostiju nema, pjeva i sama kućna čeljad između sebe.“ (Srpske nar. pjesme str. 335.) Zgodno je Vrčević metnuo do božićnih pjesama koledske, jer su u savezu.

i veselo, veselo! U trećoj pjesmi opet hoće majka da uda kćer Margaritu, koju prosi kralj, no kći odgovara: „ne ću kralja, ne ću bana — neg' Isusa milosnoga: ja sam njemu vjeru dala, da sam njeg'va vjerenica“. Pripjev kano u prve dvije. Ovo i nijesu osobite koledske pjesme, već bi prije pripadale ženidbenim pjesmama, pa su dospjele među koledske, kada je već nestalo pravih koledskih običaja, na koje nas opomiñe samo pripjev: koledo, koledo!

O koledi se nešto još čuje i danas po Hercegovini, dok iz Bosne, pored svih upita, ne doznasmo ništa.

Između koleda na zapadu i na istoku našega naroda postoji dosta mala veza; ponajviše su to zajednička slična mjesta: počeci i završeci; stajace riječi, epiteti (kralj i kraljica; kobasica, postoli utli, puti kaloviti itd.); no sadržajem su ipak bliže srpske pjesme bugarskima, što će se vidjeti na kraju.

Smjesu srpsko-bugarsku pruža građa srpske kralj. akademije.

U većem prilogu: „Iz Lužnice i Nišave“ od Vlad. M. Nikolića (Srpski etnogr. zbornik, XVI, 1890) u članku o badničm danu, onaj, koji unosi badniak, ovako pozdravlja:

dobro veče,
Isus se rodi,
vaistinu se rodi,

a za svakim stihom dodaje pripjev: koledo (str. 147).

Postoji i običaj kralj, a izvode ga osam djevojaka. Jedna od njih je u potpuno muškom odijelu sa pripasanom sabljom ili nekakvim nožem. Ta je djevojka kralj, a jedna je djevojka kraljica (oko Pirota). Ove djevojke idu za dva dana seoske slave iz kuće u kuću te pjevaju i igraju. Dok dva para djevojaka pjevaju, druge dvije djevojke igraju. Onda kralj i kraljica zaigraju s druge strane jedno drugom u susret pa s prvim čine neki krst u igranju. Djevojke, koje pjevaju, stoje na jednom mjestu, pa svakomu pjevaju naročitu pjesmu prema njegovu zanimanju: momku, djevojci, nevjesti, ovčaru, djetetu, čovjeku, gospodinu i t. d. Kralj primi prilog i ide dalje (s. 154, 155).

Na str. 384—387 dolaze blagoslovi, blagosilaña (zdravice) u raznim prilikama uz čašu. Vrlo su kratki! Na pô bugarski.

U prilogu popa Debelkovića: Kosovo Pòle (Srpski etnogr. zbornik kn. VIII, 1907) ima među ostalim veći članak: Koledari (str. 309—316).

„Oni su imali ova lica: dedicu, kolovođu, 4—6 pevacu i 2 slugu, koji su vodili jednoga ili dva konja, nosili bisage i skupljali bir od prošne. Koledari su se učili pevati od sv. Nikole do Ignjata, a od Ignjata do Božića ili Badnje Večeri, išli su po selima radi prošne, i pevali razne pesme. Od Ignjata do Božića skitali su se zato, da se ne bi rađali koleničasti (krivi) jagañci. Svaka kuća, kad je mesila kolače za sv. Ignjata, mesila bi po jedan poveći kolač za koledare, pa kad dođu u kuću, nima daju najpre, to na dar. *Dedica* je bivao vješt i okretan momak. Glavu je pokrio jañgikom, na kome bi otvarao prema očima male rupe za gledaње. Imao je brkove i bradu od kućina. Otrag je nosio za raonik obješeno povesmo od kućina, u vidu repa. Pod jedno koleno je vješao zvono, pa psi bježe; na rukama nosi šarene rukavice, a u rukama debeo ćulumak od drveta, koji je na donem kraju malo kriv. O pojasu mu je visila drvena sabla.“

Kolovođa i pjevači odjeveni u najlepše čuvaće odijelo, a imali su svi rukavice na rukama. Kolovođa još je imao i praporce, prišivene na prste od rukavica. On je nosio poveliki štap za naslañanje i brañenje od pasa.

Kad ulaze u kuću, pjevaju obično ovako:

Slava i čas', koledo,
da je na čas', koledo,
domaćinu, koledo,
i domaćice, koledo.
Mi u kuću, koledo,
Bog na kuću, koledo.¹

Deda lupa ćulumkom i traži pare i drugo. Mešala im daruje brašna i kolače, domaćica pastrmu, sir i maslo, a domaćin pare. *Dedica* blagosila sad darodavce. Što ukrasti mogu, ukrast će rado. Dok *dedica* tumara po kući radi prošne, krađe i razmatraña, dotle kolovođa trese s praporcima, a pjevači po dva i dva pjevaju.

U onoj kući, u kojoj bi ostali koledani da prenoće, bilo bi veliko vesele i pjevalo bi se cijele noći, pa s komšijama iz obližnjih kuća ostali do bijela dana.

Kada izlaze iz kuće, ispjevaju pjesmicu, izričući čast domaćinu i domaćici pa završuju: „mi iz kuće, bog u kuću“.

¹ Čini se, da biležene nar. pjesama nije najpouzdanije u dijalektičkom pogledu. Postoji već dugo u onim krajevima tendencija posrbljivaña i pobugarivaña, pa ni danas nije gotov proces stvarañja jednog naroda.

U zbirici priopćenih koledskih pjesama sadržaj i forma su slični koledskim pjesmama iz drugih krajeva Srbije i Bugarske. Na kraju svakoga stiha dolazi pripjev: koledo! Imena svetaca se mnogo javljaju, a koledari često spominu. U pjesmama više puta krste domaćina „vlaškim banom“. U pjesmama se mnogo ističu ljubavi motivi, ali inače sve izgledaju kao jednostavne čestitke i žele koledara, gotovo zdravice. U završetku obično kažu koledžani: Slava i čas', da je na čas' domaćinu i domaćici, maloj momi — sestri našoj, malom krstu i t. d. Ne izostaje ni vranac konj.

Priopćujemo prvu, koja je vrlo kratka:

Dobro jutro ¹	sve tejaci
domaćine!	jelenasti.
da je na čas'	Koze ti se
domaćinu.	iskozile,
Ovce ti se	sve jarići
izjañile,	vitorogi.
sve jagañci	Kobile se
kalušasti.	iždrebile,
Krave ti se	sve ždrebiće
istelile,	putonoge.

Među pjesmama u prinosu S. M. Grbića iz sreza Bolevačkoga (Srp. etnogr. zbornik, kn. XIV, 1909), koje se pjevaju o Božiću (s. 94—96), ima ih 11 bez naslova, a u svjema dolazi na kraju stiha pripjev *koledo*.

Sadržaj različit, a u većini njih se apostrofira *mala momo*.

Redovno dolaze i stihovi: „dobri su ti — gosti došli“; ne izostaje ni *vrani konj*, spominje se i Božić, pa se izražava želja:

Ovce ti se	putonoz.
izjañile,	—
sve jagañci	Svinje ti se
kalušasti,	isprasile itd.
sve ovčice	U 10. se kaže:
kalušaste,	vetar dunu
sve ovnići	te zaveja
vitoroz.	vrana konja,
—	a na konu
Kobile ti	dobar junak,
iždrebile	u junaka
sve ždrebiće	pod pojasom
devokrilke;	oštri noži,
sve ždrebići	jedan seče

¹ U podne: pomozi bog, koledo; u več: dobro več, koledo.

pečenicu,
 drugi seče
 kobasicu,
 treći seče
 česnicu.

A svršetak 11. glasi:

hajd ustajte
 svi kućani,
 da čekamo
 blagi Božić (str. 96).

Motivi agrarni, žele gospodarske. Slično u Bugara i Rusa.

XIV.

Među Slovencima živlaše koledva vrlo bujno. Najstarija vijest potječe od Primoža Trubara, koji u svom „Catechismusu s dveima islagama“ (Tübingen 1575, s. 218) kaže: „*inu koledniki ob boshizhi pojo: mi smo prishli pred vrata, de bila boshya slata*“, a ovo su poznati stihovi i u starim hrvatskim koledskim pjesmama!

U zbirci „Slov. nar. pesni“, koja izlazi od g. 1895. o trošku Matice Slovenske, isprva pod uredništvom pok. prof. K. Štrekelja, a sada dra J. A. Glonara, nalaze se u snopiću 8.: „pesmi obredne, odd. A. Kolednice“.

Iznenaduje nas već prva iz Žabnica¹. Zabilježio je, čini se, M. Majer, a Vraz reče za ņu, da se pjeva gotovo po svim slovenskim stranama (o. c., s. 3). Evo je, kako dolazi u Štrekelja (Jagićev „Archiv“ XVII, 630—633):

Sma prišli prad ne vrate,
 bug otu, da b' ble zlate!
 Oh Marija, oh Marija!
 Sma z jenega ljeta v druga šli,
 bod' bug per nas noj Marija!²

Dajte nam 'no pleće.
 saj oca nič ne poreće.
 Dajte nam 'no klobasico,³
 bug obvari vašega prašiča.

¹ Žabnice (Šafnitz) u kanalskoj dolini u Koruškoj.

² Ponavlja se iza svaka dva stiha.

³ Ispuštamo neke Štrekeljeve ortografske znakove (ŭ, ł, ą: bŭg, mało, kłobasica), jer su za nas ovdje zališni, smetaju štampi i nefilozofskim čitaocima.

Đale ištu koledniki boba, „môće“, leče, kaše, pak nastavljaju:

Še ta gore na polico,
dajte dol na patico.
Gospodinja v ključah rapoče,
nam nekej dobro hoče.
Al masta kej misel dati,
murte nam le šitro dati.
Da nam ne bo trjeba dolgo stati,
poplati nam hočjo permèrzvati.

Ako se isporedi ova pjesma, zabilježena u prvoj polovici 19. vijeka u Koruškoj, sa dubašlanskom, veza se među njima ne da porađi. Ponavljaju se iste misli, pače i iste riječi. Refren o Mariji plod je utjecaja crkvenog, pozniji dodatak.

Primjedba. U maloruskoj koładki spominu se također ključ i to obično zlatni:

Цане паневка, господинечка ој Лелія!
по двору ходит, ключами дзвонит:
Ой ключі-ж моі, та й золотий —
ой недзвоніте, неголосіте itd. (Potěbna I. 189).

Za drugu pjesmu obrasca A, koja potječe iz Krañske, Štrekelj primjećuje, da je: „koledniki ob božiči pojo“, a glasi:

Mi smo prišli pred vrata,
de bila božja¹ zlata!

U dubašlanskoj koled i glase ovi stihovi:

Našli smo mu vrata,
da bi, bože, zlata,
čin pozlatit vrata!

U pjesmi br. 4732 (s. 4, 8. snopić) sadržaj je opet sličan, a dolaze i ovi stihovi (iz Sv. Petra kod Gorice):

¹ Štrekelj se tudio dokazati, da je *božja* stari vokativ mj. *bože*, kada u hrv. koledj dolazi doista *bože*. Ne sviđa mi se posvema ni tumačenje Oblakovo (Jagićev Archiv XIII. 154), jer ni on ne shvaća ovo mjesto kano vokativs usklikom: „da bi, bože, zlata“, t. j. da bi (bilo), bože, zlata. Ovako bi se mogao tumačiti i onaj već navedeni stih u Trubara: „de bila božja zlata“ = de bila, bože, zlata (vrata), jer *de bila božja, zlata* nebi bilo možda najsretnije tumačenje. Inače je *zlata* adjektiv: „da bi bila zlatna“ (vrata).

smo slišali mi praviti,
 de ste prešička zadavili.
 Ljubca skoči na kason,
 Vrž' nam dol en debou klabason!

dok u dubašlanskoj koledni nalazimo:

Tamo su nam pravili,
 da ste krnce palili.
 Stani babo s kuta.

ter dosezi kobasieu,
 pak ju hiti simo k nan!

Izdavač profesor Štrekelj opaža, da je koledvanje u okolici Gorice još ponešto u običaju. Dva, obično tri, muškarca hodaju s vrećom ili s bisagama od kuće do kuće pa pjevaju kojekakve pjesmice o Isusu, Mariji, o sv. Josipu i o tri kralja.

A stihove: „mi smo prišli pred vrata — de bila božja zlata“ zabilježio je već Primož Trubar! (1508—1586).

I u koledni (br. 4736) iz Podzemlja u „Beloj Kranjskoj“ javljaju se slični stihovi:

Stante na klopico,
 prneste klobasico.
 Sosedje so nam prav'li,
 da ste prešička dav'li.

I u koledni br. 4737 (rožanska) opet slično o prascu i kobasici. Tako i u onoj pod br. 4738 (Borovlje), a u onj pod br. 4739 (kraška) kaže se:

So nam pravili,
 de ste prešiča zadavali.
 Stézte se na polico,
 dajte klobasico!

K pjesmi br. 4742 dodao je izdavač bješku, iz koje vadimo: U celjskoj okolici na dan nedužne djece počne „kolednica“. Mladići ili djevojke čestitaju o Novoj godini pred svakom kućom; ukućani ih darivaju platnom, povjesmom, orasima i t. d. Danas već nema pravih kolednika ni kolednica. Samo svirač (godeci) obilaze.

O „božićnim kolednicama“ opaža isti izdavač (s. 7, III. dio): koledovanje je u nas prestalo, a ako je gdje još običajno pjevaju se pjesme, koje nijesu ni postaćem svojim ni duhom narodne. Kolednica doista starih, kako ih imaju drugi Slaveni, u nas je malo.

Među „božićne kolednice“ uvrštuje Štrekelj neke, koje opet sadržavaju stihove i misli hrvatskih koleda.

Tako u „belokranjskoj staroj kolednici“ (iz Adlešić), broj 4743, jezik je napola hrvatski, a onda evo nekoliko stihova, koji kao da su prepisani iz dubašlanske pjesme¹:

Pred kućom ti <i>zelen dvor(!)</i> ,	<i>na kapici kitica.</i>
na dvoru ti šest volov,	<i>na kitici tičica.</i>
nad volovi <i>vranec konj</i> ,	<i>Ona lipo poje,</i>
na konju je <i>sedalce</i> ,	<i>dobro leto zove.</i>
na <i>sedalcu sinak tvoj</i> ,	<i>bog nam ga daj!</i>
na <i>sinaku kapica</i> ,	

U dubašlanskoj koledi:

Pred dvoron mu zelen bor,
pod njim igra vraćin konj
.....
na junaku kapica,
na kapici kitica,
na kitici tičica.
Ona lipo poje,
dobro leto zove i t. d.

I bijelokrańska br. 4745 nije nego skraćena jednaka pjesma, a iznosimo je u cjelini:

Dobar dan, gospodar!	na kapici kitica,
Pred hišom vam zelen bor,	na kitici tičica.
na boričku konjič mlad,	Tičica popevala.
na konjičku sedelce,	dobro leto dozivala,
na sedelce sinek mlad,	svako dobro srećo.
a na sinku kapica,	

Još su dvije bijelokrańske koledske pjesme u Štrekeljevoj zbirci, br. 4746 i 4747, obje hrvatskog podrijetla. I jezikom su take², a

¹ Štrekelj je unio u svoju zbirku i pjesme napola ili čisto hrvatske.

² Vidi našu primjedbu o Belim Krańcima u „Zborniku“ naše akademije IX. 11 (1904).

i u nima se javljaju neki stereotipni stihovi hrvatskih koleda.

U prvoj čitamo :

na dvori vam zelen bor,
zanj privezan konjic vran,
na konjički sedlice,
na sedlici sinek vaš.

.

U drugoj :

Pred kuću zelen zbor (!),	na kapici rožica,
konj uranec pervezan,	na rožici ptičica.
na urancu sedalce,	Ta tičica popevala,
po sedalci zibelka,	da v žiti letala.
po zibelki sinek mlad.	i pšenica klatala.
na sinecu je kapica,	

Što ima dalje pjesama u Štrekeljevoj zbirci, koje bi se mogle brojiti među koledske, sve su crkvenog sadržaja, a nalik su na one, što smo ih sprijeda naveli među koledama iz Istre i hrvatskoga Primorja. Narodno nema u nima ništa. Izdavač nije ni kazao, gdje prestaju koledske, već je u III. svesku označio sve pjesme kao „pjesmi za posebne prilike“.

U pjesmi pod brojem 4748 „Sveti Jožef dobi Marijo“ (iz Frama) dolazi stih: „te pesme bo skoro konc ino kraj“, koji se čuje u Varaždinu u pjesmi, što pjevaju djeca o Svijećnici.¹

I među kajkavskim se Hrvatima čuje pjesma, slična onoj pod brojem 4930 (III. 96). Prva kitica glasi (iz Trnova na Notranjskem):

Novo je leto, *veselimo se!*
Mladimu kralju poklonimo se!
V strehi so goste preklice,
v hiši so lejpe deklice.
O *viole*, vse rože rumene!

Poslednji stih se ponavlja iza svake kitice.

Nas ovdje napose zanima u pripjevu: o *viole*, koje dolazi u hrvatskim koledama: *viole* ili *firole*.²

¹ Iz iste kajkavske popijevke nalazimo jedan stih u štajerskoj pjesmi pod br. 4977: „totoj popevki je konec, kraj.“

² Prenosimo pjesmu pod br. 1931 (iz Pečic na Koroškem), jer je lijep primjer koledske čestitke, nalik na neke srpske i bugarske:

U „bolokranjskoj novoletnici“ pod br. 4932 (III. 97), koja je u istinu hrvatska (osobito lijepa), dolaze i ovi stihovi:

S nim čemo se (gospodarom) poigrati
kano kravuľ prepelicom,
a lesica kokošicom,
a mlad junak devojčicom.

U dubašlanskoj koledvi nalazimo:

Mi ćemo se š nu igrat (t. j. kobasicom)
kako kraguj s prepelicu,
kako junak z divojčicu.

Na s. 128. ima zanimljiva primjedba prof. Štrekelja. Ovdje on kaže: „Narod imenuje kolednike ne samo tiste, ki nabirajo popevaje darove o božiču. novem letu. sv. treh kraljih in svečnici, ampak tudi ljudi, ki iz istega namena popevajo okrog pred hišami ali v hišah ob drugih praznikih (navadno zvečer pred praznikom in ob drugih prilikah). Take kolednice objavljam v tem razpredelu.“

Za Planinu kod Postojne u Krańskoj zabiľeži g. 1863 e. kr. sudac Martin Kranjc: „Kar koledovanje tiće, hodijo u koledovanskim času godci pa tudi mladiči ženskoga i moškega spola svirajoć in pevajoć po hišah, kterim se kaki mali dar da.“ (Kukuľevićev Arkiv VII. 315.)

U Goričkoj, piše g. 1854. S. Kociančić (Kukuľevićev Arkiv III. 280), da se o koledu ovdje ondje još štogod ćuje, nego oko Gorice

Oj kole — kole — koledo,	naše ovćjo stado!
leto lepo mlado!	Oj kole — kole — koledo!
Da bi prav veselo b'lo,	Oj kole — kole — koledo,
imelo mastno brado!	leto lepo mlado!
Oj kole — kole — koledo!	Da bi vinćice sladko
Oj kole — kole — koledo,	nam porosilo brado!
lepo leto mlado!	Oj kole — kole — koledo!
Da b' vsak dan prinašalo	Oj kole — kole — koledo,
nam v hižo božjo gnado!	mlado lepo leto!
Oj kole — kole — koledo!	Daj Bog, da vsi pridemo
Oj kole — kole — koledo,	tje u nebo sveto!
leto lepo mlado!	Oj kole — kole — koledo!
Da bi nam pomnožilo	

Primjedba. Zabiľežio ju je Davorin Trstenjak i priopćio g. 1857. u „Novicama“. Izdavać Štrekelj, što služi na ćast njegovoj kritićnoj savjesnosti, primjećuje: „Nikakor ne morem zatajiti sumnje, da je morda — potvrđena, torej nenarodna!“ (Snopić 8. s. 97.)

jako gine ovaj običaj. Po gorama koledvaju napose Bovčani (Fli-tseher), koji obilaze sa zvijezdom na palici, kojom neprestano vrte, pjevaju i darove sabiraju. Što pjevaju, ne znam. Još je u običaju i koledvanje oko Gorice, osobito oko Tri kraja. Dva, obično tri muškarca hodaju sa vrećom ili s bisagama od kuće do kuće, pjevaju neke pjesmice o malom Isusu, Mariji i sv. Josipu, pa ovako završuju:

Gospodar sedi v kotli,
drži en tolar v roki;
da bi mu bog dal to misel,
da bi ga nam pritisnul.

Nekuda iz goričkog kraja (spominu se mjesta na Mostu, Sv. Lucija, gora na Tminskem, Kocevija — najstariši ulica v Gorici, Bouč — i t. d.) izvješćuje Tomaš Rutar preko Kociančiča (Arkiv III. 312) o koledji: „Koledovanje, stara ajdovska navada, če bolj le bolj vpešuje, *ker so mu poglavarji nasprotni; je pak še povsod na skrivnim v življenju*. Možu, kateri za njim žakelj za žito, klobase i t. d. nese, pravijo klobasón; to pomeni, da pri starim so večidel prasične klobase brali, in tiste pojedali, — tudi klobasón vsakikrat prvi za roko kako domače popade, in jo v kraj zasukne.“

I ako je ova vijest od g. 1854. vrlo mršava, opet nam ona kaže, da su bili poglavari protivnici koledje, a ovdje mišlaše jamačno Rutar na crkvene poglavare, što znamo i od druguda.

U bijelokraškoj „novoljetnoj kolednici“ (br. 4932), u istinu hrvatskoj pjesmi (osobito lijepa), dolaze mnogi poznati stihovi, pa prenosimo cijelu:

Prišli smo vas pohoditi,
nove glase navistiti:
prem ako jih sami znate,
i od nas jih poslušajte!
Deva j' sina porodila.
Kada ga je porodila,
sama mu se poklonila,
listjem Boga odivala,
travicom ga povijala,
v jaslíce ga j' položila.
Volak zimu odgajnaše,
oslak mu se poklanjaše
a mazg mu se narugaše.

Marija ga zaklinaše,
da poroda ne imaše,
ni ga nima ni dandanas.
Dajte, dajte našu plaču,
naša plača vrlo mala:
sir, pogača, dva kolača,
vrčić vina, dva soldina.
Ako nam je vi ne daste,
vzet ćemo vam gospodara,
ki je kruna toga stana.
Pelajmo ga u dubrovnik,
u dubrovnik zelen travnik.
S nim ćemo se poigrati

kano kravul prepelicom,	hodte malo utočiti,
a lesica kokošicom,	a mi ćemo lepo piti
a mlad junak devojčicom:	v ime Boga i Marije.
devojčica jabučica,	Šinu božji, budi hvalen
a mlad junak narančica.	po sve vike vikov, amen.
Su v konobe pune bačve,	(VIII. 97.)

K bijelokrańskoj pjesmi (br. 4932), što je gore prenijesmo iz Štrekeljeve zbirke, primjećujemo, da u zbirci R. Plohla-Herdvigova „Hrv. nar. pjesme“ III. 86—91 nalazimo pjesmu pod naslovom: „Ivanjska“, t. j. pjesma, a u njoj dolazi i kitica:

Če nas nedu daruvala, *bome vërta* (gospodara) *vkrale*,
 bome jih pelale po tem černem logu.
 Daj Marija, daj,
 dobre lete daj
 daj jim ga bog!

Kako se može razabrati iz nejasnih bilježaka Plohlovih i iz same pjesme, kresovale su djevojke, koje hodahu od kuće do kuće, valda na Ivańe, pa dobijahu darove, grozeći se, da će ukrasti gospodara, ako ništa ne dobiju. Ovo je dakle neki *χοιρός τροπος* koledskih i drugih pjesama, koje se pjevahu, kada se što sabiraše.

XV.

Kako je bila koleda raširena među Slovencima, svjedoči za XVII. vijek Valvasor, pisac poznatog djela: *Ehre des Herzogthums Krain* (1689, II. 472—474), gdje opisuje ovaj običaj (Štrekelj, o. c., 631 do 633). Iz Valvasorova opisa priopćujemo glavno: „Postoji običaj te od Nikolińa do Svijećnice obilaze ljudi pa pjevaju: i oženeni i neoženeni, od kojih neki oboružani sablama, sjekirama, „čakanima“ i sličnim puškama, a zovu ih kolednèke, t. j. pjevači. Idu po čitavoj zemlji kano Stern-Singeri u Nemačkoj. Što dobiju, ostave za Svijećnicu, kupe voska za voštane svijeće, koje nataknu na štapić, a ovaj iskite zlatom i svilom, zvjezdicama, zastavicama i t. d. Ovaki štapovi mogu biti debeli, gdje koji su vrlo tanki. Oko Nikolińa idu u nekim krajevima Krańske dva momka, pa i samo jedan, koje razasiļu crkvene starješine, da saberu štogod za svoju crkvu. Zadńi dan godine sastanu se sve starješine (Zech-Pröpste) s drugim ljudima iz susjedstva, odjeveni kako prije spomenusmo, pa pjevaju po selima i zamcima. Na Novu godinu kreću u župnu crkvu sa glazbenicima (Spielleute). Dan pred Tri kraļa u večer opet se pjeva, a na Tri

krala ponovno u crkvu. Na Svijećnicu, ili već i ranije, prirede na osobit način svijeće, a kada svane Svijećnica, nose ih s glazbom u crkvu. I tako nosi svako susjedstvo svoje svijeće u crkve. Što je svijeća veća i lepša, to je veća dika sačiniteљу. Onoga dana, kada se svijeća gradi, plešu i vesele se. Ne biva to svake godine, osobito ne za zle letine, ponajpače u dońoj Krańskoj. Kada se ovaki pjevači iz različitih župa sukobe, nastanu i tućńave. Ako koja strana izgubi štogod od sabrana kruha, mesa, šunke ili klobasa, ne smije, kako se misli, toga ni pas okusiti.“

Ovdje se sliše razni crkveni običaji. Od kolede ostade malo više od imena koledneke.

Kako je crkva nastojala sve važnije narodne običaje uzeti u svoju službu, pokazuje V. Oblak u Jagićevu „Archivu für slav. Phil.“ XIII. 156, a da je lako uspijevala, nalazi on razloge u većem uplivu Nijemaca (kolonizacija, gospodstvo plemstva), pa navodi iz jedne slov. pjesmarice od g. 1729: „Treki inu zadnji uržoh, zakaj so lete pejsme opustili; leta, de bi te druge praznje, nanucne, folš pejsme opustili, namesti taistih pak te svete pejsme peli. Kar nuca, de se nekateri fant al dekelč veliku pejssem navuči, katere so od godcov sturjene. Ako so lih od svetnikov, vender so folš, čež božjo vejžo, inu već k spotu, koker h časti teh svetnikov: Koker je ena sila dovga pejssem od psalmista Davida, od zlatiga očanaša etc. Katere pejsme so čež božjo vejžo. Slasti pak de bi ta mladi folk te hude, navarne, nasramne pejsme opustov, katere so grešne inu vse ļjudi pohujšajo.“

Prema Pleteršnikovu rječniku znači *koleda* u slovenskom jeziku: 1) der von Musik und Gesang begleitete (um die Weihnachtszeit herum stattfindende) Umgang von Haus zu Haus, wobei Gaben gesammelt werden, pl. *koleda* Weihnachten, 2) (psovka) das Schreimaul, 3) *kolednjak* der an den Weihnachtsumzügen theilnemende Sänger, der Monat December; *koledrati* = herumstreicheln; a *koledovati* ne samo ono, što u hrv. *koledvati*, nego i prosjačiti.

XVI.

Koleda je u Bugara vrlo raširena, raširenija nego u njihovih susjeda Srba. Miklošić (Etymol. Wörterbuch) uzimlje, da je u staroslov. *kolęda* Neujahrstag. „Das Wort bezeichnete einst auch das Christfest“, a iz bugarskog jezika navodi samo riječi: *koleda*, *kolende*, *kolada*.

Berneker (Slav. etym. Wörterbuch) tumači u bugarskom jeziku *koleda*, *kolada*: Weihnachtsfest; *kolanda*, *koleduvam*: singe Weihnachtslieder.

Najden Gerov¹ (Рѣчникъ на българскый языкъ), Plovdiv 1897) pod *коляда* donosi: колада, колядна, коледа, божикъ, божичъ, рождество Христово; празникъ рождества Христово, а u opisu: Na dan koleda zakole svaki Bugarin sviñu; ako je siromah, kupi si sviñetine. Večer pred koledom zovu бѣднѣй вечеръ.

Rano pred svanućem idu koładari od kuće do kuće pa koładuju: pjevaju pjesme prema dobi i zanimanju. Domaćine ih daruju vinom, sirom, kolaćima i t. d., a koładari im izriču osobitu „blagosloviju“. Ovi nose *koładarku* (osobit prut). Mjesto *koładar* kažu i *koładnik*. Čuje se i *коляжникъ* (u Istri *koležan*!),² kao da je u koriјenu *g* ili *z*: *koleg* ili *kolež*. *Koładuvat*: на коляда ходж изъ кѣщъ въ кѣщъ, та пѣж пѣсни колядарекъ (колядовать).

Da vidimo, što nađosmo³ u narodnim pjesmama i u bileškama o koleda.

U zbirci nar. pjesama od braće Miladinovaca, str. 521, čitamo o koledama: Напжлнѣ ношѣ предѣ божикъ до раздѣненіе де-

¹ Najden Gerov (1823—1900) bijaše čovjek, koji je mnogo doživio. Učio je štogod i u Rusiji. Neko vrijeme bijaše učitelj, pa je osnovao i neko učilište s panzionom u Plovdivu. Bio je i ruski konzul. Nakon oslobođenja Bugarske povuče se u privatan život pa uze uređivati svoj dugo sabirani materijal za rječnik bugarskoga jezika. Negov je rječnik uopće dobar, nosi ipak sve bilege pisca bez osobite filološke spremе. U njegovu rječniku ne dolaze nego riječi iz naroda. Taki je i Vukov srpski rječnik. Nijesu obrađivani ni barbarizmi ni neologizmi. Gerov je sâm izdao u Plovdivu I. dio (A—D) 1895, II. (E—K) 1897 i III. (L—O) 1899; a IV. (P—R) 1901, V. (R—Ź) 1904 i VI. (Допълнение) uredio je T. Pančev, napisavši i biografiju „svoga uјča“. Uvidjevši bugarska vlada veliku važnost toga djela, naknadno ga je preкупila. Ovako su eto u slobodnoj Bugarskoj dajbudi baštинici uživali nagradu radi zasluga bugarskog rodoљубa i kniževnika Gerova!

² Oko Svištova se čuje i *kuleždani* (Sbornik, XIV. 13).

³ Upotrebismo gotovo samo svoju biblioteku: Braća Miladinovci, Български народни пѣсни, Загребъ 1861. Сборникъ за народни умотворения, наука и книжнина. Izdalo bugarsko ministarstvo prosvjete. Knjiga XII. (1895), XIII. (1896), XIV. (1897), XVI. XVII. (1900). Ratne i obiteljske prilike ne dopuštaju nam даје pabirčenje, a rezultat ne bi bio ni onako mnogo različitiјi.

ца-та ходатъ со коледачки (станови) отъ кѣща въ кѣща, и тропаетъ по врата-те, викаещемъ: коледе, бабо, коледе. От пуки-ти имъ даваеъ колачина, костени и други такви.

U bugarskim pjesmama iz Trakije i Mačedonije javlja se mladi bog sunca Koleda, koji se rađa o Božiću¹: no ova je poezija pod potpunom sumnjom nepouzdanosti. Najviše na Verkovičevim pjesmama osnovao je članak o koledu moj uži zemljak dr. N. Gržetić Gašpićev u djelu: „O vjeri starih Slovjena“ I. dio, Mostar 1900, str. 8—29. Koleda je Gržetiću pravi sunčani bog, koga slave djevojke sa zapalenom luči u ruci, pa priopćuje iz „Vede Slovena“ čitave odlomke, vjerujući, da je to za Slavene prava indijska Veda ili Homerova jedna epopeja. Kako je građa Gržetićeva nepouzdana, tako je i upotrebljena literatura većinom zastarjela, a metoda diletantska. O koledu iz svoga Dobriña ne zna ništa, a govori o Vedama! Bijaše on — štopski liječnik pa se u starosti bacio na — mitologiju.

U bugarskom „Sborniku“ ima obile građe o koledu, a, mislim, da za to pripada najveća zasluga prof. dru Šišmanovu, članu naše akademije. U nje ga ima mnogo stručne spreme, voľe i sposobnosti.

Primjedba. Građa iz narodnih umotvorina priopćena je u „Sborniku“ većim dijelom u dijalektu, a bileži se i akcenat, koji za nas ovdje nema vrijednosti, jer imamo pred očima samo sadržaj. Mi ga dakle ispuštamo.

Iz praktičnih razloga ispuštamo i znak glasa ж, pa mjesto nje ga mećemo znak apostrofa', dok ostavljamo na svome mjestu ѣ i ѥ, premda su i oni katkada zališni. Današnji bugarski jezik nema jedinstveno utvrđenog ni književnog govora ni pravopisa. To sve nekako koleba. To se osobito opaža u izgovaranju i bileženju glasova, o čemu iscrpno govori prof. P. A. Lavrov u vrlo dobroj priručnoj knjiži: „Краткая Грамматика Болгарскаго языка“ (Petrograd 1910, s. 4—44). Lavrov, dopisni član naše akademije, pozna dobro i hrvatsko-srpski i bugarski ezik. Lavrov drži, da su samo znakovi ж i ѥ suvišni.

¹ Die Juda, Mythen⁹ der Balkanvölker, von Prof. dr. Geitler, s. 4—5 (iz Mitth. der anthrop. Ges. in Wien, Bd. X) 1880. Vidi i: „Die Sage von Orpheus-Orfen der Rhodope-Bulgaren“ u istom časopisu od istoga pisca, onda: Poetické tradice Thraků a Bulharů (1878).

O Verkovićevoj zbirci bug. nar. pjesama postoji čitava literatura, koja radi o pravosti i nepravosti Verkovićeve „Vede Slovena“. Pokojni Geitler vjerovalaše u pouzdanost Verkovićevu i njegovih pomagača, a svoje uvjerenje osnivaše najviše na naivnosti sabiračevoj. Ja sam kao dak nekoliko puta razgovarao s tim čovjekom, kada posjećivalaše Geitlera, pa mi pripovijedaše, da su njegovi pomagači i pouzdanici bugarski učitelji po rodopskim planinama. (Vidi o tome Jagića, Историја Славянској филологіи, str. 778.)

Bugari se općeno drže etimologije. Slovo *ѣ* se različito izgovara (e, ja, ea); *ѣ* i *ѥ* se ne izgovaraju na kraju riječi, a usred riječi glase kao neko muklo *a*; *ѡ*, *Ѣ* kao *l*, *ѣ* ili *l*, *ѥ*. Izuzeci mnogobrojni.

Važno je, da Sofija leži u oblasti zapadnog bugarskog narječja, a književnim jezikom ostade istočni bugarski dijalekat.

Ми пишу неки само ондје, гдје се налазио у ст. еркв. слав. језику, на пр. *ѡѣѣ*, *ѡѣѣ*, премда се носни изговор није сачувао у новоме буг. језику, а *ѣ* и *ѥ* се слише у једном муклом звуку па се употребљавају само у неким случајевима кано знак рода или кано знак разликовања неких основа од тврдиѣ. Први покус рационалног правописа потјече од Вука Караџића (1822). Вук је избацио из буг. алфавета *ѣ*, *ѥ*, *ѡ*, *ѣ* и *ѥ*, уводяши *j*, *è*, *h*, *h*, *ѣ* и *ѥ*. Он је задржао мукло *ѣ*, а на крају ријечи предложи, да се не пише, како је предложио и за српски правопис. Вук се обазирао на говор села Разлога у Македонији (западно буг. нарјече). Други покус учинише браћа Цанкови (1852) служећи се латиницом према чешком правопису. Трећи се је бавио буг. правописом Миклошић, уводяши као Цанкови *j*. Миклошић избаци *ѣ* на крају ријечи, изузевши гдје се изговара мукло (глухой); *ѣ* не пише, замијенивши га словом *ѣ*, задржавши свуда *ѣ*. Бугарско министарство сазвало је особиту комисију правописа ради. Она је предложила, да се остави *ѣ*, а уведе *i* у значењу *j* (*ѣ*), да се исклучи *ѥ* и *ѣ*; да се задржи *ѣ* а избаци *ѣ*. Службени овај правопис није био примљен у народу. Правописне комисије могу вриједити само за школе!

Ми ето не чинимо велике погрешке, ако испустимо из практичних разлога *ѣ* па га замијенимо апострофом. Бугарски правопис треба реформатора, који се мора наћи међу Бугарима. У осталом, ако Бугари и не ће примити латинице према приједлогу браће Цанкова, опет може им само користити, ако се обазру на једноставност српског правописа, јер се Европејас плаши пред садашњим бугарским правописом.

У свакој књизи „Сборника“ долази међу „народним умотворинама“ посебан одио: „коледни пјесни и благослови“. У 3. од ових пјесамa (XII. књ.) из Сејменска (Трново) понавља се иза сваког стиха пријев: „Тебе станенине, ти наш гуспудине!“ (с. 4), а у 6. (Кара-Тепа, Бугарско):

Стани, Дане, Дан војводи,¹
Отвори си чемшир порти,
че ти идат дубри гости,
дубри гости, куладници.

.....

¹ Potebna (I. 74, 76) uzimlje, da je *stani nine* = вѣ(з)-стани нинѣ. Према томе долази у хрв. и мулск. *stani gore, pogled nine* и *stani sega* = (нинѣ), господине! Примјер, како се мијења значење ријечи.

трета (б'клица) ie да iадеиш i пиieиш
с дубри момци куладници,
куладници се iунаци,
ште ти пеiат, бугуслaвиат,
тази вечер на коледа.

7. pjesma je čisto crkvena (Рождество Христово). Ovdje se kaže (на домакина при влизанье):

Бог са рудил, коладеле (pripijev iza svakog stiha) па се
нда слави „mladi bog“ (s. 5).

Već se ovdje sretamo sa sličnim pojavama kao po zapadnim dijelovima našega Juga: kućedomaćina pozdravljaju koledani kao gospodina i vojvodu, sami sebe zovu dobrim gostima, hoće da mu pjevaju i da ga ove večeri, na dan koledе, blagoslove, da mu čestitaju i da mu zažele svaku sreću.

Ovo je glavna značajka svih bugarskih koleda. Čestitari o samoj Novoj godini (сyрваки — нова година) nose također torbe, u koje spremaju svinско meso, klobase i t. d.

U XIII. knjiži kaže se (s. 3), da se koledovanje vrši uz ova dva običaja: „пазенье квасъ“ i „коледуваньето“ i „пѣньето пѣсни“. Prvi običaj se počinje već 15—16. decembra, a 20. se gotovi hrana, koja se troši i preko praznika (klaње prasca, прављење klobasa i t. d.).

U bug. pjesmama dolazi obično u početku bez iskrivljivaња glasova *stani nine*, *gospodine*, onda zajedno *stanenine*, a ne odjelito: *stani nine*.

Ime *Dan* (u Bugara obično ime žensko *Dana*) bilo je negda ime onoga, koga slavlahu, možda slučajno, zatim dospje u zapjev, napokon postade postojanim. Tako bude Daničić od patron. Danić, pretpostavljajući također *dan*, što i u bug. koledі. U bug. pjesmi je i *Nino* uzeto iz vok. vlastitог imena, Нино из нинѣ.

Stani Kako, daj kolako,
Stani Nino, daj krendiro.

Pod utjecajem ovakova shvataња pjevačkog, piše i zapisatelj:

Staňanine gospodine,
stani gore; pogled, Nine,
kakvi ti sme goste došli.

U Miladinova паче dolazi: Stamjanine, domakine!

Motiv *stani* = въ(з)стани potječe od legendarnог posjećivaња куће kršćanskih svetaca, što neki hoće. Potrebna ipak tako ne misli, nego i on primjećuje, da se ono *stani* može spomenuti kod srp i bug. veličajućih proletnih pjesama, u kojima budi mati, žena, muž, Hristos onoga, te spava.

19. dec. u večer u nekim se kućama kupe djevojke, žena i babe pa igraju kolo, dok mome mijese „kvas“, a babe meću u n uglene, razne trave i t. d. Nazočni čuvaju kvas kroz cijelu noć. Na dvoru se nastavlja kolo do „razsъmvanъe“. Na Novu godinu dijeli jedna baba komade za lijek (s. 3).

U večer pred koledom (срѣму коледа), t. j. na Badňak, prave „kravaj“ (vrsta kolača), a u n ture srebrni novac, koji zovu *dokato*, i svakojaka jela. *Pred koledom, t. j. Božićem, cijelu noć idu koledari pa pjevaju narodne pjesme.*

6. decembra (dan sv. Nikole) saberu se prvi put koledari a odluče, koje će pjesme pjevati. Na tom se sastanku ponajprije bira glavar, koga zovu *carem*. Od ovoga se dana kupe koledari, po 25—30 duša, u cara, pa se vježbaju u pjevanu koledskih pjesama. Sve troškove nosi car. U večer 24. decembra koledari se sastanu još izrana u cara, podijele se u 4—5 četa, a svaka sastoji od 7—8 glava; svaka ima četnika, trohobera i kutiju za novce. Na kon ovoga izbora počne se *калесванъе*, koje sastoji u tome, što četnik ili tko drugi iz čete ide s dugom toľagom u jednoj ruci, a u drugoj s čuturum, pa pita pred svakom kućom: dopuštaju li, da im noćas ispjevaju koju koledsku pjesmu. Ako domaćin ili domaćica pristanu, srkne iz „b'klice“, a to je znak, da će biti pjevanja.

Ovo *калесванъе* se svršava u 7 sati u večer, a točno u 8 sati pred koledom sakupe se svi koledari u carevu domu, ispjevaju mu nekoliko pjesama pa idu da koleduju. Razdijele se na čete, cara ostave kod kuće, da prigotovi jelo. Glavno je čorba. Prvi ide četnik s čuturum, punom vina, i s „kravajem“, iskićenim kiticom od čemšira, onda trohober ili onaj sa zapečaćenom škatulom za novce; za nima pak hrli svijet bez reda. Kada uđu u kuću, prvi započne pjevati četnik, a drugi ga prate. Kako ispjevaju dvije tri pjesme, domaćin ih dariva. Koledvanje se produžuje do drugog jutra. Nakon koledvanja svaki koledar ide kući po žlicu i peškir, pa onda k caru. Iza čorbe koledari se razilaze, pa se o podne opet sastaju u cara, da raspečate kutije. Jedna kutija pripada caru, da namiri troškove, a ostatak, kakogod i meso, kolače i t. d., upotrebe za gošćenje. Tri ili četiri dana iza koledovanja zove svaki četnik po nekoliko lica iz svoje mahale na gozbu, no bez žena. To se dešava u kakoj većoj kući, ako i nije careva. Gošćenje traje cijelu noć. Dok se goste, pjevaju se različite pjesme, svira se i veseli. Neki se koledari preoblače kao mačke, vuci, psi, pijetli i t. d. Kada se društvo razilazi, koledari prate kući svoje goste, pa dobijaju od njih kojekake darove.

Sedmi ili osmi dan priređuje se gozba samo za koledare, i to u cara. Ako bude pretička, prilaže se i za opće korisne svrhe.¹ Ako sabrane pare ne pokriju rashoda za gošćenje, nadoknađuje se caru manjak iduće godine. Na 6. decembra dešava se izbor cara (s. 4—5).

Sličnost, pače i jednakost etnografskih običaja ne ovlaštuju uvijek istraživaoca na zaključak drugi, nego na posledak sličnosti pojavâ, koje se u svijetu ponavljaju. Ovdje mislimo, da imademo ipak pred sobom neke pojave etnografske narodne jedinstvenosti južnih Slavena. U dubašlanskoj koledvi eto nalazimo krala, u bugarskoj cara, sabiraju se darovi, priređuje se gozba, pjeva se i svira.

U bugarskoj koledvi kao da je pored kršćanskih motiva dopjelo i pokladnih, no toga ima i u naših čarojica. Ako su žene prema gornjem opisu isključene od gozbe, bit će radi utjecaja orijentalnog, napose turskog, koje brani ženama pristup u društvo muško.

Istaknut ćemo i to, da je sadržaj bugarskih i srpskih koledskih pjesama vrlo sličan; u bugarskima redovno dolazi pripjev: *kolade le*.²

Kako novi istorički događaji utječu na sadržaj pjesama, pokazuje primjedba k pjesmi 4., gdje se kaže, da nakon oslobođenja Bugarske promijeniše koledari pripjev: над хубава Романија, коладе ле овако: над хубава България.

Bugarske su koledske pjesme, pjesme različita sadržaja, rekli bismo s Vukom: ženske, često ljubavne. Naslovi su im: на мома, на крѣчмарѣ, на юнакѣ, на овчарѣ, на момиче, no većina ih nema naslova. Sve prigodno.

U ovim se koledskim pjesmama često javljaju sveci: sv. Ivan, sv. Ignat, božja majka, mladi bog, sv. Gora, popovi, kaluđeri. Crkveni upliv kao i po zapadnim zemljama južnih Slavena.

Očekuju se i darovi: превит кравај, кр'ет докато. U pj. 10. kaže se: че замеси — ситно тесто, — че завила — превит кравај — ва момците коладници.

Srdačna je koledska pjesma pod br. 10 (на момиче) :

Рас'рди се, коладе ле, ко-	штото нѣма
ладе ле,	вити гривни,
мала мома	вити гривни,
на татѣ си,	кован опас,
на мама си,	че запрети'

¹ Koledari su na pr. jednom kupili zvono za neku školu.

² U pj. 12. nahodimo pripjev: Млади Леле, Божне ле, мој коладе ле! (s. 10.)

бели р'це
и искр'ши
златни скути;
че замеси
ситно тесто,
че завила
превит кравај,
за момците
коладници,
че избѣга
тат'к долу,
тат'к долу
кр'стьом п'тец,
д изникн'ли
три пр'чици,
три пр'чици
черешеви;
та ц'фн'ли
б'вало цвете
по колада.
Оддол ид'т
тумба момци,
тумба момци
коладници,
че мин'х'

криј др'вцето,
чи ск'риших',
и едно клонче,
поди'хн'х'
под калпади
отидох'
тат'к долу,
тат'к долу
под черковки,
под черковки,
под манастир;
догледа ги
ред попове,
ред попове,
ред домници,
чудих' се
маех' се,
де се зело
по колада,
по колада
б'вало цвете!
С веселина,
с доб'р вечер,
тебе песм,
малка моме!

Zatim je bugarska pjesma (blagoslovka), koja dolazi na str. 12—13. Ovdje se sretamo s nekim mislima iz dubašlanske pjesme Pjesma na početku glasi:

Еі слава тебе, дружина!
К'де сте п'т'ва п'тували,
кални друми мин'ли?
Този наш братка,
цар господарка,
не сме го наїдали на легало, на падало,
но сме го наїдали на царска божа трапеза,
печено гагне јадеше
и червено вино пиеше
и се на бога мољаше:
помогни ми, Боже!
да ми доид'т момци коладници,
да ми попејат, да ме развеселят!

I dođoše koladnici, ali to bijahu момци делици винопици: па uloviše че ти дарих': кому л'жичка — кому паничка.

Četnik sada gutne iz vrča i ode, a ostali ispjevaju ova četiri stiha:

Госпуд тука, коладе ле,
ниі оттука,
ставаі сбогом
с веселина
с доб'р вечер, коладе ле!

Važno je, što se pripoćuje o koledu (Čelebijsko):

U vrijeme koledu hodahu koledari pa pjevahu pjesme svakomu članu kuće. Jednoga nazivahu *kote*. *Taj je običaj prestao pred 40 godina nastojanjem popova, koje tako poučiše grčke vladike.* Pred koledom turiše na oghište golem pañ, da uzdrži ogañ dva tri dana.

Isti prinosnik kaže, da na 1. januara (сурвакѣ) idu od kuće do kuće djeca, družine od 3—6 glava, pa oživi sve selo. Dobijaju male darove u novcu i jelima (jabuke, orasi, šećer i t. d.). Str. 19.

I kniga XV. (1898) donosi zanimljive građe.

U prvoj koledarskoj pjesmi (iz sela Trkova, St. Zagorsko) spominje se majka božja, sveti Ivan, mladi bog, a završetak glasi:

колкуту с' ф небе звѣзди
ф т'зи к'шт' толкуз здрави.

Konac 2. pjesme: чув'і іунак, тебѣ' пеим,
тебѣ' пеим, Бог славим.

U ostalim je pjesmama sličan stereotipni završetak, samo dolazi u njemu ime onoga, kome je pjesma namijeñena: moma, junak i t. d. U nekima ni spomena o koledu, pa ni pripjev ne dolazi. To su uopće pjesme ženske, pretežno ljubavne. U pjesmi 7. dolazi car Kostadin, pop Nikola i brat mu „gr'm'tik“, a u 11. pomañ se Krali Marku, običan junak u bugarskoj narodnoj pjesmi, kakogod i u hrvatsko-srpskoj.

U „blagoslovci“ (proza) nailazimo na oblik кулѣдарци.

U noći pred koledom (selo Ruslar, Varnensko) nitko ne zaspi — pa da ne zaspe ni djeca, *pjevaju im odraslija braća koledarske pjesme* ili im što pričaju o rodeñu gospodinovu. Koledari bijahu uopće odabrani momci i pjevači. Kada ih se više zgrnulo, razdijeliše se u 2 ili 3 „kude“ po 4 momka pjevača i jedan „stane-nik“. Drugi momci opet nošahu ono, te sabraše. Koledari uraniše iskićeni. Pjevahu najprije „čorbağiji“, pa popu, daskalu, bogatiñima, napokon ostaviše selo.

Kada ukućani ne otvorahu vrata, koledari se oglasiše ovako, budeći gospodara:

Стани, стани, нине,
 стани, господине.
 Заспал ли си, буден б'ди!
 Стани, стани нине,
 стани, господине!
 Пијан ли си, тръзнен б'ди.
 Стани, господине!
 Че ти идат добри госте коледаре.
 Стани, стани, нине,
 стани, господине.

Sada koledari ulaze. Pjevaju razne pjesme, na pr. o sv. Đuru, u kojoj ne izostaje stih: stani nine, gospodine. Pomiću se darovi: privit kravaj, šaro jagúe i t. d.

U 2. pjesmi idu svi sveci na zbor, izuzevši sv. Nikolu, koji je pošao k mladom bogu, koji se rodio od majke božje, a ponavlja se stih: „mladi naš božnele, gospodine“ (s. 9).

Pjevaju se pjesme polodjelicima, ovčarima i kopačima, popovima, didaskalima: **въ общѣ, които знаели да чет'тъ.**

3. pjesma pjeva o momi i ovčaru, a namijeñena je „djevojci ili uopće ženi“ (s. 10). Kada se svršilo pjevanje, domaćin pogosti koledare, staneniku daruje golemi kolač i 10—20 para.

Ovaj primi kolač pa izreče „blagosloviyu“. To je često lijepi primjer pučkog govornništva. Govornik u uvodu ističe, zašto se sastadoše: da slave mladoga boga. Izriču se žele: jagnile se ovce, ždrijebila se ždrebad i t. d. (s. 11).

Ovako koledari zažele blagoslov svakoj kući. Nato slijedi „horo“, a sav svijet se steče, da vidi koledare.

U selu Trsteniku (Svištovo), kada su koledovali koledarci ispred Božića, prije no zapjevaše (tako je bivalo do g. 1880), izrekoše svoju blažanku, t. j. govor, u kome ima i pozdrava i žela i čestitke poput kakove zdravice (s. 13). Početak: **слав' вам, дружин'!** Glavni sadržaj: Noću putovasmo po *kalmim* putovima, pa dođosmo do našeg brata, ovdje sjajno jedosmo i pismo i molili smo boga, da mu dođu *dobri гости kuleždani*. Tu se proveismo, i sâm bog bješe veseo. Spomiću se darovi: vince, dukat, privit kravaj, zlato; . . . dobre kćerke, stari svat, kum, goveda, jagnañci, bijele ovce, riđe kobile, koze . . . Završetak izriče konačnu

želu: za mnogo godini! Lijepa narodna retorska produkcija, kakih je zabilježilo u naš nekoliko Vuk Vrčević.

Za kompoziciju je koledskih pjesama uopće karakteristično, da se u nima očituje najveće zadovoljstvo i vesele, koje traje od kada počnu buditi gospodara pa dok ne dovrše koledu zajedničkom goz-bom. U „blagosloviji“ i „blažanki“ ta se radost još više ističe: to su čestitke i veličanje gospodara!

I u XVI—XVII. knizi ima lijepe građe iz raznih krajeva Bugarske.¹

Nego nas zanimaju ovdje najviše običaji i pjesme koledske, „blagoslovki“ i „kalendari“ (s. 3—48).

U primjedbi k opisu običaja sela Barijeva (Sofijsko) navodi se pjesma prema pričanju nekoga starca, vjerovanje, da je bio negda jedan bog — Koledo, a bješe zao. Odatle *коледувать* = в смир-сѣль „бия или м'ча нѣкого“ (s. 4).

Манечко коledo se vrši na 24. dec. (rođ. Hrist. 25. dec.) prema starom koledaru. Toga dana se kupe djeca, vršinci, pa idu od kuće do kuće na koledo (рождество Христово), uzmu po jednu koledarku (drvce osobito načinjeno s „trkalom“ — dijam. 8—10 centm. na dođoj strani). Žena izađe na dvor sa rešetom punim žita, pa siple na koledare, a ovi gledaju u zemlju i viču: „т'ко т'ко“ . . . oponašajući kokoši. Koledari još dobiju po koji kolač ili pevitak, koji navrzu na koledarke pa odu daće (s. 4).

Kako se u hrv., slov., srpskim i bug. koledskim pjesmama govori o *kalnim putovima*, o *šuplim postolima* i o *blatu*, lako je shvatljivo, jer blata ima oko Nove godine svagdje. Oko Sofije prema dubašlanskom običaju koledžani oponašaju nošenje jaja, a u Slavoniji koledari nose košaricu za jaja kao i u Bugarskoj.

Koledske pjesme iz sela Piroka (Lozengradsko) pune su elemenata, koji su dospjeli u njih putem crkvenim: Ignjat, mladi bog, anđeo i t. d. U prvoj pjesmi (s. 11) za svakim stihom dolazi pri-pjev: „ei куладе, moi куладе“, a u 2. mole, da im gospodin otvori: „че ти идем дубри госкѣ — дубри госкѣ куледарѣ“ s običajnim završetkom:

¹ Ove dvije knige su praktičnije uređene i izdane, te jedna kniga sadržava наученъ отдѣлъ, a druga материали, dok ranije izlazaše po jedna golemá kniga, koju mogaše čovjek teško čitati i listati. Ovako su nespretna neka ruska izdanja!

Sv. XVI—XVII. donosi i potrebni sadržaj „Sbornika“ I—XVII. od dra. I. D. Šišmanova.

Тебе пеіем, Бог' славим,
 колку звезди н' неботу,
 толку здравье ф таі' кашча,
 ф таі' кашча, ф таз дружина.

U 3. pjesmi (39 stihova): „на момиче“ nalazi se pripjev; *калину ле, калинчице*, a sadržajem je baš dražesna. Djevojka je izmela, mišlaše, pero paunovo. No ne bijaše to pero paunovo, već luta zmiја. Zove babajka, da joj га izvadi ispod pazuha. Ne htjede, jer ne će da bude bez desnice. Onda zove „стар' мале“, па dobije opet isti odgovor. Sada kliče „пр'ву љубе“. On se oда-зва одмах, segnu pod pazuhu, ali ne нађе zмије, već „златну злату — сутрум сребру“, па onda se на крају изражава жеља, да bude u ovoj кући толико здравља, колико звјезда на небу :

д' не дариш дубра дар',
 дубра дар' виі'н кулак,
 виі'н кулак и сл'нин'.

Kada ispjevaju koledari jednu od ove dvije pjesme, uđu svi. Jedan (kotka) носи кош за јайца, скоро излази, не говори ништа, нуши i виће: *мъау, мъау*, па dobija по неколико јайца. Други, што носи остале дарове, zove се *magare*. Ni on не говори u кући, već samo reve, dok му што не дарују.

Na само рождество Hristovo, ујутру, састави се пред црквеним вратима хоро, па се пјевāju dvije dražesne pjesme, које i немају ништа коледско, на пр. 1. (по реду 4.) ради о оvcама; u 2. (односно 5.) јавља се познати pripjev: *ei куладе, моi куладе!*

Treći дан рожд. Hristova купе се коледари u кући stane-nikovoј, gdje преброје саbrane дарове. Stanenik је њинов цар. Oва-кovo коледовање је престало u селу Piroku око г. 1890 (с. 12).

U коледским pjesmама из Sv. Nikole (okolica Burgazka) јавља се кршћански legendarni elemenat: на пр. u 1. долази бођја мајка u граду Rus'l'm', млади бог, sv. Ivan, три ањела, sv. Vasil — имао да крсти бога — s pripjevом: *risnele, božnele, kuladele* — šesum-kril anđele, ili је sadržaj врло различит: о момчићу, који се zarekao, да не će trideset година ни jestи ни пити, о момку, о magli. Oblik је ових pjesама посве једнаког састава, а свршетак је stereotipan, uопće onaki, како га познамо из предашњих pjesама. Samo sadržaj се мијења према licу, коме је dotičна pjesма namijeњена. Kada је то momak или djevojka, onda često постаје pjesма љубавна. Међу

ovakim pjesmama nailazimo na prave bisere pučke bugarske lirike.¹ U nekim pjesmama ne nalazimo ni pripjeva, koji bi nas sjećao na koledе.

No „blagoslovi“ ne izostaju, na pr. u građi iz sela Šeremeta (okolica nevosejska) na str. 16—18.

Duha kršćanskog nalazimo i ovdje; jezgra je starija — poganska. Govori su dosta duži, epske širine. Sadržaj se tiče cijele kuće i kućnog gospodarstva. Čestitari ne zaboravljaju ni jednoga člana obitelji. Mnogo se stajalica fraza ponavlja, na pr.

славете ли, дружина, славете ли!
идем до тоја нашиа брат, стар стареник.

Svakome se nešto želi.

Običajni završetak: Колкото звезди в іасното небе, толкова здравие в т'зи к'шта. От наши малко, от господъа много. Виі Бога славете, дружина! (s. 16).

U Vojnegoveima (u sofijском крају) koledski su običaji oko rođestva gotovo istovetni.

Kako ulezu koledari u kuću, budu veselo dočekani, pa ih povedu k столу. Pjevanе i vesele traje do zore. Spava se malo ili ništa. Koledari pjevaju pjesme ukućanima u slavu, svakomu prema његовој dobi i staležu: starcu, trgovcu, mehanđiji, djetetu, momi i t. d., uvijek drukčije.

Pjevanе se svršava, kada magare даде знак, a четник izриче kod izlaza kolednu благословку (s. 17).

Da priopćimo nešto iz one, štampane na s. 18. Početak glasi:

Ела ми, Боже, та поможе. К'де, Стано, станувахме, с'де Бога помолихме, и тука доідохме: у нашего брата домакина, та го затекухме на честна позлатена т'рпеза, че седи та іаде і пие с своі братъа и дружина; златни му паници, златни му лажници, іаде і пие і Бога моли за іунаци коледници. Бог му даде іунаци коледници, та го малко веселица повеселихме, а повече го послушихме, а он стан' рат і весел, та заврати бели р'це і запрегн' свилни скути, та ни дари добра дара: пешта хлеба, кантар сиренье, ведро вино і бржава месо і него ми го господ подари і т. д.

¹ Da je tko iznio na svijet dobru zbirku lirskih bugarskih nar. pjesama u početku 19. vijeka, bio bi možda Vuk мање слављен sa srpskim ženskim pjesmama. Bugarske epske nar. pjesme ne bi se bile mogle takmiti s našim pjesmama, već radi dikeije i jezika.

Dale četnik želi domaćinu obile oračih volova, ždrebnih kobilâ, ovaca, krava, koza, a družina viče: o amin, amin! U govoru se ne zaboravlja na kumstvo i bratimstvo. Magare riče i reve, a međutim se trpaju darovi u „bisage“: kravaj, sušeno meso, sir, vosak, žito i t. d. Koledari pohode ovako cijelo selo. (S. 18.)

Na Novu godinu momčići od 4—10 godina u rpi *survakaju* po poznatim i nepoznatim kućama prije objeda, pa dobijaju za svoje čestitke male darove u novcu, igračke i t. d.

Kako se razbira, u običajima božićnim glavna je svečanost roždestvo Hristovo, t. j. koledo ili kolada, pa onda badňak (б'днѣ д'нѣ).

Najvažnije se čestitañe, spojeno s obrednim običajima i pjevañem, dešava ova dva dana, a čestitañe na Novu godinu nešto je uzgredno, što se eto može da prepusti samoj djeci.

U Malorusa spremaju selâci „bogatuju kutěju“ ili „bogatyj večerъ,“ a inače ga zovu *медпівка* ili *медруха*. Ovom se prilikom pjevaju pjesme u osobitom stilu. Parovi se maskiraju kano medvjedi, bikovi, vuci, lisice, vragovi i t. d. Slične su kolede i u drugih naroda: Rumunâ, Nijemaca, Francuza i t. d. Veselovskij s. 111. Ducagne govori o koledama u starih Rusa pa spominje i dječje maske.

XVII.

Oblik koledskih pjesama. Ponajprije ćemo utvrditi činenicu, da kolede izgledaju sastavom svojim, ma dolazile one iz kojegod kraja, kao neke, reći ćemo u duhu Vukovu, varoške pjesme. Uopćeno su kratke, ugladene, a to dolazi jamačno odatle, što su ih kroz stoljećâ brusila čitava pokolēñâ.

Oblik je ovakove pjesme stereotipan, sličan, naslijeđen; u pojedinostima redovno promjenljiv poput svih prigodnih pjesama.

Ovamo brojimo sve pjesme, koje se tiču običaja, s kojima je skopčan kaki obred: ženidba, dodola, kraljice, križari, koleda i t. d.

Ovake pjesme imadu nešto zajedničko, ne samo sličnost u konstrukciji, već i u frazeologiji.¹ S jednakom se pojavom susrećemo i u Rusa. Mnoge su žeteočke pjesme, kaže Potebnâ (XIII. 170), jednake razmjerom svadbenima. Među njima postoji uopće velika sličnost.

Što se stiha tiče, pretežu osmerci, ali ima i deseteraca, dosta i pomiješanih stihova. Zanimljive su osobito ovake pjesme iz Boke

¹ Potebnâ kaže za malor. koładke, s kojima su često ščedrovke istovetne sadržajem, da imadu na pr. osobit pripjev (I. 1).

Kotorske. Ne uzimlamo ovdje u obzir Vrčevićeve pjesme u Vukovoj zbirci, već samo one, što ih Vrčević priopćuje u svome djelu: „Tri glavne nar. svečanosti“ (Pančevo 1883); sve su iz Boke, Crne Gore i dubrovačke okolice.

Primjeri dužih stihova:

(Kad svatovi sjedaju za sofrom; konavaoska)

Posadi se stari svate, neka ti je čast,
među braćom i družinom, vazda pošten glas! (str. 267.)

(Kad se ugledaju svatovi; iz Boke)

Isteklo je žarko sunce, ča iza gore,
obašjalo mladoženi bijele dvore — (s. 237.)

Na kratke se ne obaziremo.

Ne ćemo da ponavljamo poznate stvari, niti da dosađujemo svojim kombinacijama o dužim stihovima; nego ne ćemo da prijedemo na dnevni red preko Vrčevićeve bilješke o počasnicima uz krsno ime. „A ove moraju biti sasvim prastare.“ Vrčević se čudi, da ovih počasnica (oko polovice ručka pjevačice pripijevaju sve muške za stolom, i to redomice, a nikoga ne preskoče) nije čuo ni u Crnoj Gori ni u Hercegovini: „a još više je čudo, što se u Perastu do danas učuvaše, da je narod one općine davno u civilizaciji i u odličnim naukama stupio, a ovi stanovnici rimokatolici. No danas ovi počasnica više nema“ (s. 133). Ako ove riječi i ne rješavaju pitanja postojanja stihova, opet donose neki novi vidik, sa kojega moramo razmatrati evoluciju i naših stihova i običaja: katolici kao da učuvaše katkada bolje starinu od pravoslavnih. To nađosmo i u koledi!

Rima je u svadbenim pjesmama dosta običajna; pjevač je doduše ne drži za nešto potrebno, ali za njom ipak teži. Najčešći su na kraju stiha oblici infinitiva i imperfekta, nego ovo kao da i nijesu pravi srokov. Dosta je rijedak ovaki srok:

Isteklo je žarko sunce, ča iza gore,
obašjalo mladoženi bijele dvore.

Počesto se javlja i asonanca.

Mnogo je obilnija žetva u području pjesničkih nakita. Ovdje je sve frazeologija pjesnička; upotrebljavaju se nekako neobične riječi, drukčije nego u običnom govoru.

Mnogo se ističu t. zv. loci communes, t. j. ponavljanja jednoga ili više stihova, koji se nahode u mnogo pjesama.

Obilne su i stajace riječi pa i ukrasni pridjevi. Domaćin je gospodar ili kralj, svijetli kralj¹ (s. 132).

Rod kaže djevojci:

Ne klanaj se, sele, rodu,
no zafali višnem bogu,
koji ti je udjelio
mlada, rabra gospodara (s. 132).

To je sve proizvod uveličavanja, pohvalna pjesma, gdje se svaka stvar slavi hiperbolno.

O domaćici kaže pjesma: zaspala *gospođa*, gospodar je lubi u oči;

ustani gospođo!
Kralice su došle,
daj da darujemo.
Ne ćeš mnogo dati:
kralju vrana koňa,
a kraljici v'jence (s. 133).

Domaćina još zovu (Kotorska): domaćine gospodine! (s. 244).

Karakteristične su pjesme, što ih pjevaju djevojke o krsnom imenu kod ručka, pa pozdravljaju svakoga: domaćina, popa, djevojku, starca i t. d.

Na svadbi biva isto. U jednoj pjesmi nije Janko samo vojvoda, već i ban: „Kad se ženi *ban vojvoda* Janko“ (s. 199).

U jednoj svadbarskoj pjesmi pozdravljaju prvijenca: *da si* zdravo, bane prvijenče! Jednako kažu i o starom svatu:

ustaj, bane, ustaj, stari svate!

Još ćemo spomenuti stereotipne početke (osobiti završeci su rijetki) pjesama na svadbi i uz krsno ime. Za ove posljednje vidi str. 131—138.

Najobičniji su počeci:

Ovdje nama kažu
(momče nežeheño)

¹ Iz počasnica o krsnom imenu.

Riječ *car* i *kralj* služe uopće za uveličavanje. U naricački za popom bratom kaže se: *rajski caru* (Vuk, Život i običaji 209), a u naricački iz Kotora: „oh, tri brata ka tri kralja“ (ib. 207).

ili : Mi dođosmo ovde
(pred ratarske dvore).

Kao pripjev se često javlja : veselo, veselo !

Kao osobita fraza, kojom nekoga odlikuju, često dohodi : posadi se, stari svate, *neka ti je čast!* ili *čast da ti je*, stari svate! (s. 159, 267).

Kako osobit objekt darivanja i poredbe javlja se *vrani koň*. U poredbama ne izostaje u pjesmama iz Boke ni viola :

Dva cvijeta uporedo rasla,
drobna ruža i mavi *vijsola* (s. 222),

onda : Počepša je ruža od *virole*,
naša snaha lepša od đevera (s. 240).

Ovoliko smo evo iznijeli o formalnostima pjesama, običajnih uza svadbu i krsno ime, da još jače istaknemo pojavu koledskih pjesama.

Što se odnosi na stih koledskih pjesama, moramo konstatovati, da su osmerci najobičniji; moglo bi se reći, da dolaze pravilno. Ima i kraćih, čak četveraca, no deseterci su vrlo rijetki. To vrijedi i za bugarske i slovenske pjesme. Pripjeva : „koledo“ i „veselo“ u stihu ne računamo, jer su u savezu s pjevanjem, kao i nepravilni stihovi, na pr. sedmerci. Sabirači redovno ne mare za dužine, koje prouzrokuje otežanje slogova kod pjevanja. Ne smijemo zaboraviti, da se prave koledske pjesme ne recitiraju, već pjevaju.

U koledama pjevači istu srok, pa je u nima rima vrlo običajna.

U dubašlanskoj ih ima vrlo mnogo, na pr.

Ovo su van kolejani,	ča klademo ju lončić (31—34).
ki su bili i lani ¹ (stih 1—2).	—

—	tu posezi na policu
da bi, bože, zlata,	ter dosezi kobasicu (63—64).
čin pozlatit vrata (5—6).	—

—	kako kraguj s prepelicu,
bisage su od vune,	kako junak s divojčicu
još nan nisu pune (29—30).	(67—68).

—	na moru je galija,
tamo su nan pravili,	pomogla nas Marija (71—72),
da ste krnea palili,	
dajte nan ga bokunić,	

¹ Koledve nema svake godine, dakle ovaj stih dolazi samo sroka radi!

a u varijanti: dajte nan ga klobasu,
s čin nan kraja jopasu.

A koliko ima još nepravih srokova!
U Žižinoj koledvi iz Rovińskog Sela:

U vašem je selu jedan cer,
bog vam živi vašu kćer!

—
U vašem je vrtlu jedna mažurana,
da je vaša divojka namurana.

—
stani na stolicu,
popadi kobasicu.

U grobničkoj: pak pogledaj pred svoj dvor,
pred dvorom ti zelen bor.

—
pak ju primte sim ter tam,
pak ju vrste jušto k nam.

U hreļinskoj: dajte nam, dajte,
leg nas ne odagnajte.

—
ča ćete nam dati,
ne moremo stati.

—
kako kavran s prepelicom,
a divojka s jabučicom.

U bakarskoj: kako prepel s prepelicom,¹
a mlad junak z divojćicom.

—
zahvalimo na ten daru,
naš presvitli gospodaru.

U koledī iz Baderne: daj nam pleće,
da nan bude veće.

Iz okolice karlovačke:

—
boļi ti je pošten glas,
nego ovaj svilen pas.

¹ U ovim rimama treba još imati na umu upotrebu čakavskog akcenta, koji pada na posljedni ili na pretposljedni slog.

Iz Primišla: bio ti ga pošten glas
i od boga i od nas.

Izostavljamo daljnje navođenje primjera iz hrv. koleda, pa ćemo iznijeti iz slovenskih pjesama samo nekoliko primjera.

Već Primož Trubar ima stihove:

smo prišli pred vrata,
de bila božja zlata.

Iz Žabnica:

sma prišli prad ne vrate,
bog otu, da b' bile zlate!

dajte nam 'no pleće,
saj oca nič ne poreče.

še ta gore na polico,

dajte dol na patico.

gospodinja v ključah rapoče,
nam nekej dobro hoče.

al masta kej mislel dati,
murte nam le šitro dati.

Što se tiče sroka u čisto srpskim pjesamama, utvrđujemo, da ih ima razmjerno malo, dok će ih biti u bugarskima možda više. Evo nekoliko primjera:

този наш братка,
цар господарка.

печено гaгнe jадeшe
и червено вино пиeшe.

стани, стани, нине,
стани, господине!

Bugarskim pjesmama daje neku živahnost i donekle nadomješta srok neobično velik broj primjera, u kojima se ponavlja ista riječ.

Može biti smiona tvrdnja, no vrlo je vjerojatna, da ima u Hrvata i Slovenaca sroka mnogo toga radi, što je na njih utjecala poezija talijanska (i narodna i umjetna), na Slovence i nemačka.

Na hrvatske (dakako samo čakavske) i slovenske pjevače ne bješe bez upliva i akcenat, koji je u glavnom oksitonon ili paroksi-tonon. Ovaki je akcenat mamio pjevača na stvaranje rime.

Zanimljivi su stalni epiteti i stajace riječi, koje se ponavljaju u svakoj narodnoj poeziji.

Domaćin postaje gospodarom, gospodinom, sucem, zlatnom kitom, banom, kraljem, svijetlom krunom, a domaćica gospodaricom i kraljicom. U Bugara je domaćin gospodin, vojvoda, brat, a koledarska glava car. Od epiteta najčešće dolaze: vranac, konj i zelen bor. Vrata su zlatna.

Druge stajace riječi i arhaizmi: dvor mj. kuća, dikla-diklica (djevojka), pravda (dar koledvačima, u Bakru), knez (u Bakru: tko dariva koledvače).

Locî communes. Stereotipni je primjer: pred dvorom ti zelen bor, na nem igra vranac koñ, pa se ponavlja gotovo u svim koledskim pjesmama iz hrvatskih krajeva, donekle i slovenskih, a jedna pjesma iz Srbije (od Miličevića) izgleda kano da je skraćena pjesma iz Dubašnice na otoku Krku. I u ovoj dolazi i vrani koñ, i sedlo i čedo, i kalpak, samo je ispaao zelen bor. Vrani koñ ne izostaje ni u drugim srpskim koledama, to je uopće najobjubljeniji predmet kano epitet i drugi dio prispodob.

Svaka prava koledska pjesma ima neki stereotipni početak, t. j. uvod, gdje koledani navješćuju svoj dolazak i kažu, zašto su došli.

Evo u toliko spominjanoj dubašlanskoj pjesmi glase prva dva stiha:

Ovo su van kolejani,
ki su bili i lani.

Ovaj početak je nalik na početke naših kralječkih pjesama: „ovdje nama kažu“, i koledskih: „ovdeka mi kazuju“.

Bašćansko-vrbničke kolede:

Prišli smo vas pohoditi,
dobro leto navistiti.

Došli jesmo mi pred vrata,
pridragoga našeg brata —

Grobnička: Mnogo leto, bože daj,
mlado nam leto gre —

Bakarska: pejmo, pejmo, pesan pejmo —

Rovińsko Selo: stani gori,¹
novo lito gre.

Baderna: koležani gredu,
došli su na vrata —

¹ Slični su počeci u ruskim koledama i ščedrovkama. Evo nekoliko primjera.

Нова лета, добра лета!
Пане гаспадару, пи сплш, ци ляжиш,
ци нас нячүиш? (Potebña I. 206.)

Zadarska : Došli jesmo sprid vratara
i bogata gospodara.

Iz okolice karlovačke i Primišļa :
Dobro jutro gospodar!
Bog ti dobre goste dā!

Polica : Hvalen Isus i Marija! — čuli jesmo ljudi stari

Ugarski Hrvati : Dobar večer gospodar !

Slavonija : Mi idemo, koledo,
mi idemo koledari.

U srpskima : Dobro jutro domaćine!

zatekosmo, gde večera,
na trpezi vino pije —
ili: zastasmo te za večerom —

Ой устань, устань, господареньку,
Гой дай Боже!

Побуди свою всю челядоньку,
всю челядоньку господиненьку,
ой най же она раненько стае,
світли світлоньки вовимітае,
кленови столи позастелае,
воскови свічи позажигае,
пшеним хлібом позакладае,
рочних гостеньків ся сповидае,
рочних гостеньків, колядниченьків.

Ид сему двору, ид веселому,
Гой дай, Боже!

Ой ми ж до тебе в рік загостили!
Чи дома, дома сам пан господарь?
Ой ми ж бо знаем, господарь дома,
бо сидит собі по конець стола,
по конець стола сворового,
а на тім столі кубки стоя:
солодок медок на Святий Вечерь,
багрове пивце д Святому Ряздву,
зелене винце людем на закін.

Пане господару, а вставай, не спи,
щедрий вечір

U slovenskima: Sma prišli prad ne vrate,
bog otu, da b' ble zlate!

(belokrańska): prišli smo vas pohoditi,
nove glase navistiti —

Dober dan, gospodar!
pred hišom vam zelen bor —

Bugarske: Stani Dane, Dan vojvodo!
otvuri si čemšir porti —

Ej slava tebe, družina!
—
stani, stani, nine,
stani, gospodine —

Svršeci su većinom također stereotipni, rijetko je koja pjesma bez njih.

Često je završetak pozniji dodatak, a crkvenog sadržaja:

na moru je jedan brod,
pomogal nas dragi bog! (dubašlanska).

А вставай не спи, (та) застидай столи,

та клади калачі з ярої пшениці,
бо прийдуть до тебе рокові гості,
рокові гості, сам Ісус Христос,
сам Ісус Христос, ще й Божая мати,
ще й Божая мати. „Просю вечеряти!“

Щедрий вечір, добрий вечір,
добрим людям на здоров'я!
Чи дома, дома, пан господарь?
Ой я знаю, що він дома,
а сидить він кінці стола,
а на йому шуба люба i t. d.

Ой чи е, чи е пан господарь дома?
Ой я знаю, що е дома,
сидить собі а вкрай стола,
на нѣму шуба шубалѣва i t. d.

U čeških Moravaca: cy jest sam pan doma, cyli jeho niema?

(Potebná I, 212-216.)

mi ćemo sada od vas odlaziti,
želimo vas lipo pozdraviti — (vrbnička).

na ton bogu hvala — (grobnička).

vi ostajte kako knezi,
a mi gremo kako ljudi (bakarska).

svim vam dobro bog podaj,
tilu i duši vični raj,
i nam s vami, ja ufam.
Vesel, vesel, ovi stan! (zadarska).

mnogo godin srećan bio
još sto godin nan živio! (spletska).

bio ti ga pošten glas,
i od boga i od nas! (Primišle).

ćemo sviću kupiti,
ka nam bude gorila
od Ceļa pak do Rima (Kurelac).

Srpske: slava i čast domaćinu!
tebe na čast, gospodine!
ili: tebe na čast, stara majko!

Slovenske (belokr.): sinu božji, budi hvaļen,
po sve vike vikov, amen.

Bugarske: ставај с богом
с веселина
с' доб'р вечер, коладеле!
или
с веселина, с доб'р вечер
тебе пеем, доб'р јунак!
или
тебе пеем
малка моме!

колкути с' ђ небе звѣзди,
ђ т'зи к'шт' толкуз здрави,
или
чув і јунак, тебѣ' пеим,
тебѣ' пеим, Бог' славим.

Kano pripjev obično dolazi *kolado* (koladele i t. d.) i *firole*.

Da će biti *koledo* u savezu sa *calendae*, čini se, da je nedvojbeno.

Riječ *firole* izgleda kao neka zagonetna riječ, a sva je prilika, da je isto, što latinska riječ *viola* (latica), nem. *Veilchen*. Riječ *fiola*, *fiolica* dolazi u rječnicima od 18. vijeka po sjevernim krajevima (v. akademički rječnik). Belostenec pozna samo oblik *fiola*, *fiolica*. I u Gregura Kapucina čitamo (Dukat, Rad 207, 233),

V šumu popevale lepo budu ptice,
na polju gledale vu te fiolece.

Javla se, kako vidjesmo, u primorskim hrvatsko-srpskim i slovenskim pjesmama (i u Boci). U primorskim stranama je riječ *violica* vrlo običajna. U Bugara su doduše poznate *viulici* (Braća Miladinovci, Български нар. пѣсни, s. 525), o kojima se kaže: „Виюлиците сетъ како духовите злотворна сила, коя можитъ човека да кренитъ, и видъ да му сѣ не видитъ. Ако некој поминитъ надъ местото, к'де сѣ стори виулица-та, можитъ нешто да страдатъ; и за да уничтожитъ тая лоша сила, плюватъ на това место. Виулиците едни смешватъ со самовили-те.“

Mi ne možemo ipak pripjev *viola* dovesti u savez sa bugarskim vijulicama. Prema tome bi bila oba pripjeva: *koledo* i *viola* tuđeg podrijetla.

Prijelaz iz *virole* u *firole* nije u čakavšini nemoguć. Mjesto *h* nije neobičajno *f*: *huntalo*: *funtalo* (tko govori kroz nos), *huncut* — *funcut*, *fcina* — *pcina* (pas, gen. s. *pcà*), a na kraju riječi *negof* mj. *negov*. Možemo misliti i na *ovca-ofca*, koju neki čakavci izgovaraju i *opca*. Za prijelaz od glasa *v* u *f* na početku riječi nema primjera. Rudolf Strohal navodi doduše vokative sg. za sve deklinacije u raspravi: „Osobine današnjega riječkoga narječja“ (Rad CXX), no moramo primijetiti, da peti padež jednine m. roda rijetko dolazi (ili nikada) u većine današnjih čakavaca, a u nekim riječima ne pruža se ni prilika za *u*, na pr. hraste, grozde, zajice (= zajiće = jeziće), petese (od peteh), spegle (spegal), Turce (Turak), rupce (rubac), obresce (obrezak), puce (putac) i t. d. (o. c., str. 136—147). Čakavci naime zamjenjuju u ovakim primjerima vokativ nominativom, što se dešava doduše rjeđe u ženskom rodu, ali i to biva. Mjesto *vi ženo!* čuje se *vi žena*, ili još radije: *vi ženska!* Za prijelaz *v* (*viola*) u *f* (*fiola*) bio bi jedini primjer, što ga navodi R.

Strohal (o. c., str. 124): „Mjesto štokavskoga usnenoga suglasa *v* dolazi u okolici riječkoj (?) (n. p. u Krasici) grlenik *h* u riječi: *ho-tjé* (poma), stsl. *вонтне*, voće.“ No i ovaj je primjer pod sumnjom.

Ako je *firole* doista riječ ž. roda,¹ nastaje teškoća s tumačenjem vokativa. U čakavštini je, mislim, nemoguć ovakav 5. padež ženske riječi. Ako je tako, onda je to riječ bez značenja, a mi joj ne znamo nikako postaći.

Akademik Maretić doista uzimlje, da neki pripjevi sadržavaju riječi, koje ništa ne znače, koje su dakle naprosto izmišlene (Rad 168, s. 25). Možda se ova tvrdnja može ublažiti ovako: svaki je pripjev imao u davnini neko značenje, ali ga mi danas ne umijemo tumačiti.

XVIII.

Kršćanstvo je svojom naukom preporodilo svijet i dalo mu novu, pitomiju prosvjetu. Trebaše mnogo borbe, dok je iznijelo pobjedu. U ovakovoj velikoj borbi se ne biraju uvijek samo dopuštena sredstva, naročito griješe pojedinci, koji ne shvaćaju pravo osnovnih načela nove nauke. Da je tako bilo i u boju između kršćanstva i poganstva, posve je prirodno. Razumljivo je, da je kršćanska crkva išla za tim, da ukine poganske običaje i da istisne narodne pjesme, pa da ih zamijeni takima, koje će odgovarati duhu nove vjere.

Ne bješe to ni lak ni jednostavan posao. Trebaše običaje stare ispreplesti s novima, a obľubljenim pjesmama podmetnuti drugi tekst. Teolozi se poslužiše i varkom, zadržavši starinski obľubljeni napjev, a dadoše mu čisto kršćanski sadržaj, što bješe ovdje glavna stvar. Već smo s tijekom raspravľanja naveli mnogo primjera toga revnovanja svećeničkoga sa svih strana slav. juga, a među našim kajkavcima klasičan je svjedok zagrebački biskup Petar Petretić (†1667). U predgovoru njegova lekcionara (Sveti Evangelijomi. Vu Nemškom Grace 1651) nahodi se svjedočanstvo, kako je on živo radio, da bi se „pogane, lotrene i nečiste popevke vun pukale i trebile, dokle se zateru i strebe“. Narodne pjesme bijahu njemu „poganske i sramotne“, pa se predlažu nove, koje bi se imale pjevati prema napjevu poznatih onda narodnih pjesama: igralo kolo široko, posejal sem ba-

¹ U Žižinoj pjesmi iz Rov. Sela: utoči fiolam. — Ne će biti zaľišno, ako ovdje uzgredno primijetimo, da se u rum. narodnoj koľedi javľa kano pripjev: *florile dalbe* (bijeli cvijetovi), riječi, koje se ponavľaju nakon svakog stiha. Veselovskij 250.

žulek, lepo mi poje črni kos.¹ Nemoguće bješe ukinuti narodne običaje. Trebaše za to dugo vrijeme i mudri postupak. Rimska kurija samo privremeno trpjaše narodne običaje. Zadržalo se u običajima nešto pogansko, pa umetnuto koješta kršćansko, ali slično. Tako bi nikao nov običaj, često je ostalo od staroga samo ime. Danas je teško pronaći, što je pogansko, što li kršćansko. Gdjejkoji nam je narodni običaj zagonetan. Taka je i koleda, kojoj evo namijenismo ovu studiju.

¹ Vidi o tome Kukuļevičevo djelo Književnici u Hrvata iz prve polovice XVII. vijeka s ove strane Velebita (Zagreb 1869, s. 167—168) i Jagića (Rad 37, s. 50—51). Kako može postati ovakovo nastojanje i smiješno, pokazuje jedan primjer iz pučke književnosti ugarskih Hrvata. U pomenutoj Sedeničevoj knizi: „Naši pisci i naša književnost“ (Sopron 1912) dolaze na str. 60—62 nazdravice „na novo leto“ i „na Blaževu“, ponajprije u prozi, pa onda po jedna „prilična jačka“.

Na Blaževu po hrv. selima „naše krajine“, kaže pisac, bješe običaj (u Menovi šopr. županije još pred nekoliko godina), te su odrasli dječaci pjevali pred pojedinim kućama dónu pjesmu. Jedan bješe biskup, drugi nošase negovu biskupsku palicu, treći ražan za slaninu (valda svinjsko meso), četvrti torbu za orahe, jakuke i t. d. Ovdje opaža pisac: „Zadržaj i skrojenje spivke kaže, da se je ova navada ur zdavno začel morala.“ Pjesma sastoji od pet kitica, od kojih prve dvije glase:

Spomente se 'zdenašnega svetoga biškupa,
da je patron sveti Blaž školarskoga reda;
radost ovoj hiži ino vsoj družini,
ki vas hoće blagoslovit va sem vašem žitki.
Omne dignum vere dignum laudes totus kopus
Augitorum flormi djermine.

Najper ove hiže glavi dobar dan želimo,
koga najper za almuštvo ponizno prosimo:
nut ražni su prazni, trbuhi nam gladni,
podilite ča morete — čemo bit zahvalni.
Omne i t. d.

Sada se obraćaju na „mater hižnu“, neka otvori škriču, pa će joj bog naplatiti svaki dar; „junaci klapci“ (t. j. momci) neka dadu „kus slanine“ — oni žele bogate djevojke, kakih je teško naći; a djevojkama kaže pjesma:

Fašeniak prohadja, morgovat nekate,
neg strpljivo vi čekajte uprošnake vaše.

Običaj ovaj oponaša crkvena legenda. Pjesmu je složio kaki učitelj ili pop, a dodao joj pripjev u pokvarenom latinskom jeziku, da bude valda svečanije zvučila!

Prof. Jagić zgodno reče g. 1876. (Archiv für slav. Phil. I, 83) o ruskoj pučkoj epici, a vrijedi i za nas: „da je sasvim proniknuta pozajmljenom građom i motivima iz kršćansko-mitologičkih priča, a ovdje mislim na apokrifne i neapokrifne, bibličke i legendarne pripovijetke. Na nekadašnju sadržinu prilijepio se tako jak kršćansko-mitološki slog te ju je tako jako impregnirao, da pripada k najtežim znanstvenim analizama lučiti jedno od drugoga, pa će se konačno rješenje ove zadaće vrlo kasno postići, ako se to bude uopće dalo postići. Mi smo već s time mnogo stekli, te sada koješta, što se doslije pripisivalo rubrici narodno-mitološkog stana, koja obuhvata mnogo nezgodna, nastala i izazvana ili dale nastavljena, priznajemo, a jednako koješta, što smo još nedavno kano izum narodnog duha hvalili, sada opet shvaćamo kano oponašanje tuđih uzoraka, pri čem često dolazimo u položaj, da se tvornoj snazi narodnog duha još više divimo“.

Tako je nekako i s narodnim običajima i vjerovanjima. Nije lako reći, što je narodno, dakle pogansko, a što je tuđe, ponajviše kršćansko, onda grčko-rimsko, pa germansko. No ne smijemo zaboraviti ni na upliv mañih naroda: Rumuñu, Arbanasa i t. d.

Kako narod prima tuđe riječi, prima i tuđe običaje. Općenje sa susjedima djeluje korisno i štetno. Narodno osamljenje je nemoguće, a ako ga gdje ima, nosi sa sobom stagnaciju prosvjete. Običaj je vezan za čovječje društvo, jer je čovjek, kako reče Aristotel: ζῷον πολιτικόν, društveno biće. Nije moguće, da se jedan narod tako ogradi pred drugim, pa da ne bi od ñega ništa primio.

Kršćanstvo je sa svojom novom prosvjetom najviše promijenilo običaje i društveni život evropskih naroda.

To moramo imati na umu, kada uzmemo razmatrati našu koledu.

XIX.

Tumačenje riječi *koleda* osniva se do danas poglavito na Miklošićevu shvaćanju. Da ne zovemo u pomoć ranija ñegova djela, iscrpst ćemo glavno iz ñegova etimol. rječnika (Etymologisches Wörterbuch der slav. Sprachen, Wien 1886). Njemu je stsl. *koleda*: „nova godina (dan), a ova je riječ negda oznaćivala i Božić“. Važno je ovo: „eine indo-slovanska božica ist unnachweisbar“. „Alle diese wörter (t. j. slavenske, lit., mać., rum. i arbanaske) beruhen entweder auf dem gr. καλενδαλ oder auf dem lat. calendae: an eine slavische gottheit ist nicht zu denken.“ Miklošić je ovdje bez sumne mislio na J. Kollára i D. Trstenjaka.

Dr. E. Berneker je upotrebio obilniju građu iz raznih slavenskih jezika (Slavisches etymologisches Wörterbuch, Heidelberg 1898 i dalje). Pozna i naše rječnike, a dobar je znalac ruskoga jezika. I on uzimlje, da koleda potječe od latinske riječi *calendae* (ali ne posredovaniem grčkim). Rusku riječ *коляда* tumači on ovako: „Christwoche, Weihnachtszeit bis zu den drei Königen; dial. Weihnachtsabend“; „Herumziehen von Haus zu Haus mit Gesang und Stern zu dieser Zeit; die dabei gesungenen Lieder; die dafür empfangenen Gaben; das zum Weihnachtsfest geschlachtete Schwein“; *колядовать* zur Weihnachtszeit mit Gesang und Gratulation herumgehen; dial. Almosen sammeln, *к. ся* sich abmühen. Bugarsku riječ *коледа*, *колада* tumači: Weihnachtsfest, *колдувам* singe Weihnachtslieder.

Oko *koleda* zabavljali su se mnogo učenjaci slavenski, kaže G. Krek u „Einleitung in die slav. Literaturgeschichte“ (II. izd., 828—834). I. Rakoviecki i N. M. Karamzin mišljahu, da to bijaše muško božanstvo zabave, gozbe i mira; J. Kollár i D. Trstenjak isporođivahu koledu s indijskom božicom Kalanda. P. J. Šafaříku opet se činiše, da polapski Koledici vuku svoje ime od ovoga božanstva; N. Kostomarov dovede ovu riječ u svezu sa starocrkl. kolo = *ροζος* rota, jer kolo bješe jedan od simbola sunca. Neki još izvođahu koledu od lat. riječi *collecta*,¹ drugi od lat. *collaudemus* (t. j. *deum*), što vrijedi od prilike toliko, koliko poistovljeće riječi *koleda* sa kolen-dáni ili kolen-dáti. Pogađa istinu onaj, te koledu vuče iz lat. gr. *calendae* *καλενδαι*, a pod tim razumijeva čitavo vrijeme, kada se u srednjem vijeku — kano ranije saturnalijske u Rim-lana — slavljahu *festae calendarum*, prema Ducange-u: „*publicae illae ac superstitiosae laetitiae, quas kalendis ianuarii, quibus annus aperitur, exhibuere primum gentiles, usurpavere etiam postmodum christiani et quas utrique indecoris choreis mulierumque aut ferarum assumptis formis ac vestibis foedabant*. Ove svečanosti ne bijahu ograničene samo na jedan dan, već se protezahu od 24. decembra (rimski saturnalijski počinihu već 17. o. m.) pa do 6. januara, dakle obuhvatahu 12 dana, koje vrijeme nazivahu u Njemačkoj „12 noći“, *Anklöpperleinsnächte*, a tako ih mjestimice još i danas zovu. Riječ *koleda* nije dakle staroga podrijetla, što nas ipak ne smije zavesti, pa da same običaje i pjesme, koje se prigodom koledovanja pjevaju, držimo jednako starima. Mnoge su od njih pače

¹ Ovdje možemo primijetiti, da u Mağara znači *koleda collecta*, a *koldus bárat* onoga, te sabire darove ili milostiúu, na pr. *fratri*.

vrlo stare, te ih možemo smatrati dobrodošlim obogaćenim mita, premda su se kristalizirale oko svečanosti, od koje nam ostade samo historički naziv. A to je bilo zato, jer je prvotni naziv, nastao s mitom te je dobio ime od božanstva, kojemu na čast priređivahu svečanost, iščeznuo iz pameti narodne, pa je zamijenjen novim, i ako tuđim.

Ako se uzme obzir na ženski rod kolede, trebalo bi misliti na žensko božanstvo, kojoj bijaše namijenjena ova svečanost, a prema slavenskom mitu bješe tako i sa suncem, kojega se preporod slavljase u ovo vrijeme. Ovo mišljenje potvrđuje činjenica, da ruski običaj prikazuje koledu kao bijelo odjevenu djevojku, pa i vjerovanje, da se sunce prikazuje uz zimski zavrta u sarafanu i kokošniku (ruski ženski nakit), pa ulazi u kola te kreće u toplije krajeve.

Krek još misli, da se u koledskim pjesmama sunce uvijek javlja u društvu s drugim nebeskim pojavama, te se može stalno tvrditi, da je koledvanje svečanost povratka, rađanja sunca ili boje očekivanog povratka sunca.

Ime *koleda* dolazi u svim slavenskim jezicima, a pokazuje na Rimljane, s kojima dođoše Slaveni u doticaj prije svojih seoba na zapad i jug.

To je moglo biti u Dakiji, kada je Rimljani osvojiše. *Koleda* pripada kršćanskoj nemačko-latinskoj terminologiji, koju bi Dobrovský zgodno nazvao pred - Ćirilskom, jer je već slavenski apostoli nađoše gotovu u Panoniji. Slavenske poganske običaje označivaše latinsko-grčka riječ *calendae*-*καλενδαί*, s kojom se Slaveni upознаše istom preko kršćanstva. Slično se desilo i riječi staroj slav. *rusalija* (lat. *rosalia*, grč. *ροσάλια*).

Iz Panonije dospješe ovake riječi u sve krajeve Slavenstva, ponajprije na jug, gdje neke riječi nadomjestiše grčke. Iz Bugarske dođoše one k Rusima. Činjenica jest, da *koleda* ne ide preko slavensko-kršćanskog vremena.

Slavenske glavne svečanosti imaju svoje podrijetlo u promjeni prirodnih pojava, što se redovno javljaju, u tobožnjoj borbi svijetla i tmine, zime, proljeća i ljeta. Ovdje je eto svečanost zimskog zavrata, na koju nas sjećaju jake uspomene kod svih Slavena (*koleda*, *osenъ*, *kračunъ*, *badniak*).

Đale kaže Krek, kako se s pravom uvidjelo, da je *badniak* solarnog izvora, t. j. prilagođen poganskim nazorima. U kršćanskom koledaru je dobio mjesto istom u 4. stojeću te označivaše poznije prema rođendanu nepobijeđenog sunca dan rođenja Hristova. Krek

misli, da njegova tvrdnja, da običaji oko kolede pokazuju na pogansko vrelo, ne može biti pobijana. Nemu se čini, da se pod badnjakom krije — bog Perun. (O. c., s. 583, 587, 588.)

Iznijesmo nazore Krekove nešto opširnije, jer njegova knjiga prikazuje osobit sistem nauke, a dugo utjecao na suvremenike, pače i danas.

I ako nazori Krekovi znače napredak, ipak ni on se napokon ne može sasvim odreći — božanstva, koje mu je ipak neodređeno. Tolika je moć poezije i tradicije!

*

Najznatnija radnja, koja se bavi oko vjere poganskih Hrvata i Srba, jest velika studija pokojnog profesora i akademika Natka Nodila: „Religija Srba i Hrvata, na glavnoj osnovi pjesama, priča i govora narodnog“, štampana u „Radu“, kn. 77, 79, 81. 84, 85, 89, 91, 94, 99, 101. Šteta, što nije napose izdana, jer je ovako nepristupnija, a izašla bi od ne omašna knjiga.

Ovdje se Nodilo mnogo bavi i oko kolede.

Nodilo nije doduše napisao posebnog članka o koledu, već je ovdje ondje po svojoj studiji izrekao svoje mišljenje i o noj, a mi ćemo ovdje na okupu iznesti sve, što se odnosi na koledu i na slične običaje, da se bude jasno razabralo, što je njegovo, a što tuđe.

Evo glavnih njegovih misli.

Koleda je, kako vidjesmo, u nekom savezu i sa pokladama. On primjećuje o tome:

„Zato, kod Srba i Hrvata, bilo i svakojakih bogovskih poklada, koje se, poslije, prenesoše na svece i blagdane hristjanske. Naš narod sada drži poklade: božićne, gospođine, arhanđelove, Petrove, Mratinske, bijele, mesne, i valda još koje.“ (Rad 81, s. 202.)

Nodilo posvećuje božićnim blagdanima svoju osobitu pažnju.

„Dva su badnjaka, kaže on: bog i božić. Kad su tri glavne, jedna se kaže badnjak, druga badnjačica, a treća dijete. Pokrštene ove badnjake sad zovu u Srbiji Josifom, Marijom i Isusom, kakogod ih naši stari zvalu bogom, božićevom majkom i božićem.“ „Što se još jednako, u nekim krajevima, badnjaci kite lovorikom, pa im se nazdravlja i vinom se napajaju, i ono je neprevarni ostatak bogoštovne službe negda obavljane na badnji dan oko tih velikih bogova.“

U nekoj se pjesmi kaže, da božić viče iza vode: „prenesite me preko vode“. Ljudi ga čuju, gdje „bahom bata, noseći guku zlata“.

„Eto i preveze se: ogranu junačko sunce novog leta, ogranu. pa Božić zove svrh planine one visoke. Molitelji *sjaču*, srca trepte, Božić strijela mlade zrake, na skorašnji zator lute zime: te uzletila k nemu ova ubržena himna: „Granu sunce iza brda, veselo, veselo! Nije sunce, nego Božo, Koledo, Koledo . . . Svak u kolo, Božić nam je, Koledo, Koledo!“ Podigla se oborena godina. Vesele je veliko. „Božić štapom bata — nosi suva zlata — od vrata do vrata. Na čija će vrata — dat' blagoslov zlata? Na naša će vrata — pro-sut' šaku zlata.“ (Rad 81, s. 204. 205.)

Narod se veselio božiću. Najvruća božićna molitva — Hrvati i Srbi isprva više pastiri nego ratari — njihova prosila: „volove vitoroge, koñice putonoge i ovčice svilorune.“ Od čistoga mlađanoga sunca u svemu je spasenie. (O. c., s. 207.)

U društvu mladoga božića, osim majke, misli Nadilo, viđamo i drugu ženu — Koledu, a da je neka bogiña, svjedoče pjesme od kolede. Koleda stupa na pozornicu pri prvom početku božićne drame. Već uoči božića gomilom mladi koledžani (u Hrvatskoj čarojice), iđahu, a gdje i gdje još idu, po selu od kuće do kuće, pjevajući o noj i o božiću.

I Nodilo uzimlje, da koleda dolazi od *calendae* ili od *ααλάν-δρι*. Nije to ipak lako dokazati. Htjelo se ne htjelo, *Koleda, Lelo i Lada su bogiñe*. Čemu tijesna sveza Kolede s božićem i s obredima božićnim, koji su bili narodni?

„Značajno, kaže Nodilo (Rad 101, 85), za odnos sa slavenskom religijom jest ovo: u našim pjesmama od Kolede još se javlja bijeli Vid. A o tom Vidu bavi se čitava jedna pjesma iz Srbije: „vojevao beli Vide, Koledo! tri godine s kleti Turci, a četiri s crni Ugri“ i t. d. Gromotni ovaj povratak bijelog ubojnog Vida k dvoru svome, gdje su koñi, sliči do dlake Svantevidovu povratku s noćne vojne k hramu u Arkoni. Noćni put Svantevidov bješe mučan, pa kao da ga pripominu oni stihovi u još jednoj pjesmi od kolede: da šibamo vrane koñe“ i t. d.

„Nesreća je, što ne možemo božanstvo Kolede — nastavlja Nodilo — da razbistrimo dovoljno niti na temelju onih pjesama od Kolede, koje još postoje. Pjesme, radi jakog odisaja poganskog, bijahu, jamačno, vrlo zazorne; pa nova vjera Hristova, u koliko moguće, isturi iz njih opasnu Koledu. Ali nešto od bogiñe zadjede se za jedan ili drugi stih; nešto od nje preplanu i novo tijesto pjesme.“ (Ibidem 213.)

„Od suncokreta zimnog, od dne 21. decembra, eto već prevalilo i petnaest dana. Božić nije više ni dijete niti mali božić, nego se javlja kao jaki bog, koji smije vojevati na dušmane studeni, koji sve obasjava. To je starinsko bogojavljenje, sadašnje vodokršće“ (ib. 215).

Zanimljivo je, da u jednoj pjesmi (Vuk I. 194) dolaze stihovi: „božić, božić bata, — na oboja vrata, — na oboja vrata — nosi kitu zlata, — da pozlati vrata — oboja poboja“ (ib. 217).

„Božjega Vuka — misli Nodilo — davnih Hrvata i Srba dosvjedočuje nam još postojeći običaj vučara. Ovi se zovu čarojci u Kotarima zadarskim, gdje običaj, valda, najmañe istrošen. U zimno doba, uz bijele poklade, idu čarojci okolo, njih šestorica muškića, svi s licem očađenim, ili kakogod ukrivenim. Imaju načinihena vuka, pa ga jedan drži na leđima, a do vuka stoji „baka“, opet muškarac jedan, obučen u ženske haline. Zalazeći po selu od kuće do kuće, čarojci pjevaju: „nek se pamti stari vuk“, i prose za vuka i baku ovako: domaćine, dome moj, evo vuje pred tvoj dvor; dajte vuji slanine, dajte baki glađenjoj i t. d. (Nodilo je dobio ovu pjesmu iz Benkovca.)

Običaj vučara je rimski, a njihovo je zalaženje po selu „discursus lupercorum“ po Rimu gradu. Lupercalia bijahu zimski god, o polovici februara. (Rad 84, s. 137.)

„Imena Čoroje, Vila i Turica bez sumnje su prenačinihena, iz svog poganskog sklopa izvitoperena, dakako od zazora hristjanskog.“ (Ib. 140.)

Nodilu je Lada boginja, Lele kralj. Lele je carica nebesna. (Rad 85, s. 150. 151. 152. 153. 159.)

Nodilo zna, da u okolici dalm. Biograda zovu veliki krijesnoći Ivaña *velikom koledom*, pa kad je zapale, pjevaju čisto nezna-božačku pjesmu: ej uždimo svijetle luči. (Rad 85, s. 174.)

„Po biogradskom govoru koleda je ono, kaže Nodilo, što i klada zapaljenog ognja. Ako Klada jeste drvo, no u isto doba i oğñena boginja Koleda, koja iz vatrenog drveta plama, onda mi znamo, što su po-Klade. Slabačka, tamom svezana sunca, pale se na Ognju, pa su pokladni prvi njihovi dani poslije Klade ili Kolede, to dani božje nemoći i polovičnog tamnovaña, no ujedno i vesela velikog, jer dobrza hoće slavno Sunce da stane na snagu.“ (O. c. 190.)

Još ćemo primijetiti, da božićni stihovi, misli Nodilo: „da okupam, koledo!“ pokazuju, da je naš božić mlado sunce.¹ (Rad 89, s. 147.)

Nodilo nekako osjećae težinu, ali i odgovornost za svoje dokazivanje na osnovu hrv.-srpske tradicionalne književnosti, pa izriče ovo svoje, samo donekle opravdano uvjerenje o prosvjeti našega naroda u srednjem vijeku:

„Što se običaja tiče, mi smo Srbi i Hrvati najčistiji između Slavena, jer smo i najmanje napredni (a Bugari?). Sustavni i nastojni rušitelj naših običaja, naših pjesama, našega pričanja, bude jedino hristijanstvo.“ Nego njemu se čini, da su Srbi među svima Arijeima europskim, uz jedini izuzetak Litvina, najpozniji uzdržavatelji prvašnoga svoga vjerovanja(?).

„Hristijanstvo po svima krajevima naroda ne dospje razoriti, u jednakoj mjeri, starinsko vjerovanje. Ako i ne poživi prijesno nezna-boštvo, a to potraja od njega svježa uspomena i preko vijeka XIII.

Valda nismo mnogo ođaleni od historične istine, misleći, da Hrvati bijahu prividni hristijani do IX., a Srbi, većinom, sve do XIII. vijeka.“ (Rad s. 77, 48.)

Nodilo, u glavnom, slijedi nauku Krekovu, premda je i od njega — pjesničiji.¹

✱

Obično se uzimlje, kaže dr. H. Máchal, da koleda označuje vrijeme zimskog sunčeva zavrata (stolticij),² od prilike kako i

¹ Glavna je pogriješka velike Nodilove studije, što se premalo obazire na slavensku građu, pa odmah skače sa hrvatsko-srpskog zemljišta među Inde, Grke i Rimljane. Odgojen talijanski, pišaše ovaj jezik izvrsno; naučio je docnije lijepo i hrvatski, nego ga zanio blistav slog, a pjesnička priroda zavela ga je u mitologiji na smione pjesničke zaključke. U njegovoj radnji ima krasnih uzoraka znanstvenog raspravljanja, poletnog pjesničkog i polemičkog sloga — za hrvatske čitanke.

Na Nodila nije ostao bez utjecaja učenak Max Müller, koga proglasiše pjesnikom u mitologiji; M. Müller je pred nekoliko decenija opčaravao sav svijet svojim raspravama jezičnim. Rodom Nijemac, pisao engleski.

² Hanuš Máchal, *Nákres slovanského bájesloví*. Praha 1891, s. 189. I Máchal zna za tvrdnju Dositijevu o koledi, no se ona ne može uzimati kano učenjački dokaz. Ovo je dobro popularno djelo, a L. Niederle povoljno o njemu piše. (*Národopisný Věstník*, II. 2. 43—44), dok zabacuje „*Bájesloví slovanské*“ (V Praze 1906, 328 strana) od Josefa Ružičke, koje je sasvim nekritično. Ružička je od prilike došao onamo, gdje je prestao Kollár. On tumači *ko* u *Koleda* ovako: „vtěleni, sestoupeni Lady na zemi“. Niederle izriče ovaj konačni sud o Ružičkinj velikoj radnji: „spolašnost veoma lijepa, a oduševljeni slog bez vrijednosti“ (o. c., s. 44).

Krek. Slunce igra uopće važnu ulogu u mitologiji sviju naroda. Vážni su u prirodi ekvinokciji, kada se izjednačuju dan i noc, no u pučkom koledaru je još važniji zimski zavrat (21. decembra), kada sunce izlazi i zalazi najjužnije, pa od sada počinje jačati, a dan se povećava, sunce kao da se na novo rađa.

Koledski običaji padaju u vrijeme ove promjene u prirodi, pa su se šareni obredi i vjerovanja stekli, a u slavu poštovanja sunca. Ovi običaji nijesu čisto slavenski, već su ispremiješani obredima i vjerovanjima kršćanskim i klasičkim (brumalia, saturnalia, calendae). Neki drže koledu za božanstvo.

Koleda je isprekrižana božićnim pjesmama i običajima.

Rusi su negda vozili koľadu (djevojku u bijeloj sukni); Bjelorusi odijevaju dvije koľede, bogatu i siromašnu, a vode je od kuće do kuće.

Češki „Slovník Naučný“ s. v. *koleda* kaže između ostalog (1899) o koľedi: „nazývá se vlastně doba vánoční od štědrého večera až do Nového roku nebo až do Tři králů. Jméno odvozuje se od lat. kalendae, což značilo první den každého měsíce, zde pak přeneseno na počátek roku, na dobu zimního slunovratu, kdy „slunce se rodí“, a slavnosti pův. pohanské přizpůsoben křesťanský svátek „narození Paně“. Potom stala se k personifikaci doby vánoční a odtud říkají Rusové že „koljada naroždajetsja nakanuně Rožděstva“ (večer před hodem vánočním), a Bělorusové, že „jehala koljada u čarovnom vozočku, na sivym konečku.“ Najzad: „Obyčej choditi k-dou (koledovati), při čemž koledníci zpívají písně přejíce hospodáři v budoucím roce zdar a úrodu a dostávají za to dárky, rozšířen jest po všem Slovanstvu. U nás chodívali na k-du kněží, učitelé i žáci a brávali za to různé naturalie; nyní koľdují děti.“

U Rusina razviše se pjesme koljady, koljadky nabožnog i svjetovnog sadržaja. Pjevanje prati često glazba. Udioništvuju kod koledovanja mladići, katkada i oženjeni u crkvenom bratstvu, pa dobijaju novaca ili prinose u naravi za crkvu. Najzanimljivije koľadke s ostacima mitologičkim sačuvase se u Galiciji i Karpaticima.

Učetak češki dr. Lubor Niederle (Slovanské starožitnosti, dílu II. sv. 1, str. 163—164) piše o koľedi:

„Z příslušných sem slov kulturního významu velký rozruch v naši starožitnické literatuře způsobila slova *koleda* . . . jež však vesměs za doklady pro časný postup Slovanů uznati ne mohu.

Obyčej koľedy u Slovanů spolu s jménem, jež bylo utvořeno z latinského calendae, ř. *xxλxyδx*, ne může býti dokladem, že se Slo-

vané stýkali s Římany v Podunají už v době pohanské, tedy před IV—V stol. Má se to s ním podobně jako s Trajanem — Trojanem. Obyčej koledy mohl zajisté vniknouti k Slovanům i v době pozdější, kdy už v Podunají bylo rozvito křesťanství a kdy tam Slovanů nikdo nepopírá; křesťanství neovladlo zde rázem a definitivně tak, aby s ním byly vymizely staré slavnosti a mezi nimi *calendae*. Vždyť ještě v VI. církevní sněm r. 691. zakazuje svátky pohanske a mezi nimi výslovně i *τὰς οὕτω λεγόμενας καλάνδας*. V té době byla už na Dunaji a Balkáně spousta Slovanů. Že by se tedy Slované byli musili stýkati se světem pohanským na Dunaji už před IV. stoletím, z přejatí kalend nijak nevyplyvá. Ale ovšem, máme-li časný tento styk z jiných, výše vyložených důvodů před sebou, nepřekáží nic, abychom ex post soudili, že i tuto význačnou slavnost novoroční přejali přímo od římských kolonistů ještě v době květu, a to kdesi na celé dlouhé linii dunajské, odkudž se snadno mohla rozšířiti dále na sever k jiným Slovanům.

Soud Buguslawského, že koleda je domácí původní slavnost slovanská a i jméno její původní slovanské—podobně soudili někteří o slovanském původu rosalií a palilií — je po studiích Miklosichových ovšem nesprávný.“

XX.

Od ruských pisaců poznata su mi dva, koji su se bavili opširnije oko slavenskih koleda, A. N. Veselovskij (1838—1902) i A. Potebnia (1835—1891).

Veselovskij napisa između ostalih bezbrojnih radnja: „Разысканія въ области русскихъ духовныхъ стиховъ“ u „Сборнику, отд. р. языка и словесности“ (tom XX, XXI, XXVIII, XXXII XLVI i LIII). Koleda i koledskih pjesama tiče se glava VII. (s. 97 do 265) u tomu XXXII. (Petrograd 1883). Malorus Potebnia posvetio je pored slavenske filologije više spisa i etnografiji. Jedna od većih njegovih radnja ove ruke jest velika rasprava: „Обзоръ поэтическихъ мотивовъ колядокъ и щедровокъ“, štampana u „Рускомъ филологічскомъ вѣстнику“ (tom XI, XIII, XV, XVI, XVII. Varšava 1884—1887). Dok je Veselovskij svestraniji, izvrstan poznavać stranih literatura, osobito romanskih, Potebnia je upućeniji u slavenskim književnostima.

„Starinska crkva — počine Veselovskij — proglašuje kršćane, što vršahu daleko poganski praznik januarskih kalenada, *καλάνδων έορτή*, festum Calendarum, veselim igrama, maskiranjem, između ostalog

— u životinjskom obliku, i pjesmama — „pjesmama kalenada“, koje su se morale pričinjati braniteljima kršćanstva vrazjima“. Trulski sabor ustade protiv ostataka poganskih praznika (kalende, vota, brumalia i t. d.) (97).

Javlja se velika sličnost u običajima suvremenih europskih naroda. Koješta se može rastumačiti jedinstvom naturalističkih predstava; možemo misliti i na davno kulturno utjecanje, koje je ostavilo tragove u obrisu novoga obreda. Poganskom štovanju nove godine suprotstavila je crkva svoj posebni svetački ciklus, božićni (od 24. decembra do 6. januara), poganskim uspomjenama — kršćansku, drvnim maskama i igrama — hodaње sa zvijezdom i kraljevima vračarima. Sam naziv kalende prenesen je sa poganskog slavljenja na Božić (roždestvo)¹ ili dan prije (novog. τὴν ἀόλινον). Prema tome uzeše značiti pjesme calendae ili calendarum nesamo pjesme na Novu godinu (τὴν ἀόλινον), već više božićne ili uopće „svjatočne“ (= što se dešava u 12 noći između Božića i Triju kralja). Ovo značenje ima ova riječ u maloruskom, velikor., č., hrv.-srp. i rumunjskom (colinda). S. 104. Staro i novo praznikovanje postojale jedno pored drugoga, ne bez izmjeničnog uplivanja: elemenat vračanja i čestitanja (пожелани-), maskiranja (прижени-), i darivanja objašnjuje se u poganskoj obrednosti; pjesme o plugu nalazimo u malor. božićnim koladkama, a opet kršćanski predmeti (kršćenje, sveti gosti, hodaње bogorodice i t. d.) pretvoriše se u „šćedrivke“, t. j. u pjesme, određene za štovanje poganske Nove godine, zajedno s imenima kršćanskih svetaca, sv. Vasilija (1. januara) i Melanije (31. decembra). Ako se i ne obaziremo na sve znakove miješanja, ono ostade izvanim, kaže Veselovskij; u sadašnjem „svjatočnom“ ciklu još nastaju pjesme i obredi sa tragovima poganskog svetkovanja Nove godine s nezinim idejama plodnosti, nadama o žetvi i prpošnim veselem čuvida.

Razlikuju se još i sami vršitelji obreda prema poganskom ili kršćanskom vrelu. Tako u Bugarskoj idu uz roždestvo koledari, uz Novu godinu vasiljičari; u Maloj Rusiji *šćedruju* poglavito djeca, rijetko mlade ženske, a o koledovanju pripočuju i ovo: članovi mlađega bratstva koledvuju na osobit način. Oni idu iz početka k svećeniku, pjevaju koledsku pjesmu pa zapisuju, u korist crkve, malu svotu bez obzira na to, što će „iskoledovati“. Isprosivši u svećenika blagoslov, uzmu u starješine crkveni zvončić, često zajedno sa starje-

¹ bug. колада, колада, колада, коленде.

šinom idu koledvati pa iskoledano ili daju crkvi ili naprave veću bratsku svijeću, koja se užije pri svakom bogoslužju. (S. 106.)

Ovako se kršćanske kolede izvanim načinom izgrađuju iz općega sastava „svjatočnog“ obreda: one nađoše utočišta u sjeni crkve, koja je uzela pod svoja krila i božićnu misteriju; u Rumunskoj se pjevaju u skladu sa svetim pjesmama, a u Maloj Rusiji ih pjevaju crkvena bratstva, što nas opominje na koledska sredovječna društva u Evropi (*calendae, calandsgilden, fratres calendarum*), koja donekle odgovaraju starim ruskim bratstvima. (S. 106.)

Veselovskij se zadržava najprije oko materijala „svjatočnoga“ obreda i poezije, koji se može pribrojiti k dokršćanskim osnovama vjerovanja.

Ovdje je najprije grupa običaja agrarnoga karaktera.

U Velikoj Rusiji oko Nove godine ide četa mladeži pod prozore i pjeva usen, pa kao o Božiću moli za darove. Svinjsko meso, svinjska glava ili pečenje neophodno zahtijevaju Vasiljeva večer i božićni sveci nesamo u Rusa, nego i u Bugara, Srba i Rumuna, u Siciliji, u Engleskoj i u skandinavskim zemljama. (S. 108.) Ovaj običaj odgovara žrtvovanju svinje prigodom rimskih saturnalijskih. Vrijedno je spomenuti, da je Rusima bio Vasilije pokrovitelj svinja. (S. 109.) Uoči Nove godine maloruski seljak sprema „bogatuju kutju“ ili „bogatyj večir“, koji inače zovu „ščedrivkom“ ili „ščedruhom“; pjevaju se osobite pjesme, gata se o „ščedroj, bogatoj godini“. Maskiraju se kano medvjedi ili Melanka, a velikoruski seljaci „o svjatkah“ kano bik, medvjed, vuk, lisica, ždral, babajaga, vrag i t. d. U Maloj Rusiji načine kozu od drveta, trup pokrivaju šubom, a drži je pod šubom sakriti mužik. Kozu vode s glazbom, a ona pleše. (S. 111.)

Jedan od najrasprostranjenijih običaja ruskog „svjatočnog obreda“¹ jest odijevanje kano koza. Poznat je i Rumunima, a možda seže do poganskih brumalija, živi dale u Norveškoj, Danskoj, Engleskoj i Nemačkoj. Ovamo idu „svjatočne“ maske koña i tura (u Dubrovniku turica), u Francuskoj „cervulus“ i „vitula“, protiv kojih ustaju stari francuski popovi. (S. 128 i 129.) Čuvide mogu se prenositi od mjesta do mjesta, a mogahu ih širiti skitnički lakrdijaši; Veselovskij misli napose na grčko-rimske mime, koji se odlikovahu razuzdanošću. Toga radi svećenstvo osuđivaše mime, pa sve zabave oko Božića, kod kojih sudjelovahu oba spola. U janvarskim kalen-

¹ Rusima su *святки* = 12 noći, vrijeme od Božića do Tri kraja, *святочный* = ono, što se dešava za „svjataka“, t. j. između Božića i Tri kraja (Bogojavljenja).

dama učestvuju i mimi, pa je lako razumljivo, kada znamo, da je crkva progonila i mime i sve, što je u savezu s njima. (S. 129.)

Ni kolede ne bijahu bez skomoroha (lakrdijaša). Pored njih bijaše mjehonoša (koji nosi torbu). Ovaj prima darove i nosi ih, dok se podijele. Nešto slično je krabonoša (isp. u Dubrovniku *ludum carbonassiorum*).¹ Crkva je osudila ples lakrdijaša — ples dolazi od vraga. (S. 220.)

To je pjesnički veseli dio poganske kolede, koji nastojaše crkva iskorijeniti.

No važno je pitanje: kada se i gdje se najprije slubiše paganski i kršćanski elementi?

Veselovskij misli najprije na sličnost, gotovo istovetnost maloruskih i rumunjskih koleda. Teško je odrediti odnošaj grčkih kalanda prema južnor. i rumunjskim, no i ovdje se može zaključivati na prenošenje. Sa širenjem kršćanstva mogahu se seliti nesamo crkveni nego i narodni obredi, a s obredom — pod okriljem kršćanskoga „svjatago“ — preseliše se i, prateći ga pjesmom, originali ruskih „ščedrivok“, mogahu prevaliti isti put i kršćanske božićne pjesme. (S. 224.) „Svjatočni“ ciklus, koji obuhvata vrijeme od Božića (rožd.) do Tri kraļa, iscrpljivao se u glavnom idejama obiju blagdana, no oko njih se prikupiše drugi: od rođenja spasiteleva prelazaše koleda k njegovu stradanju, zauzimajući cijeli ciklus evanđeoskih priča o životu Isusovu i spajajući sve svojim simbolizmom. (S. 224.) Obljubljen je motiv kršćenja spasiteleva, a mora se primijetiti, da je svetkovanje triju kraļa (крещенія) i Božića padalo do 4. vijeka na 6. januara.² Po malor. koledama *kupa* — *krsti* spasiteleva bogorodica, a

¹ Sjećam se, da Dubašljani na Krku poznaju riječ *škrabnosa* u značenju čuvida. Za riječ *krabanoša* kaže Veselovskij (211): „Могло явитися первоначально въ значеніи мѣхонши, обрядоваго ряженаго, откуда развилось общее понятіе маски, какъ масхара дошло до него, отпавившись отъ значенія потѣшника.“

² Već u 3. vijeku slave u istočnoj crkvi 6. januara svečanost epifanije, uspomenu o krštenju Isusovu. Isprva se uzimaše i kao rođen dan spasitelev, dok nije za ovo posljednje odredila grčka crkva 25. decembar. U Tirolu slavio se Božić još u sredini prošloga stoljeća dne 6. januara. Kao na dan krštenja Isusova postoje od vjkada različiti običaji, osobito u istočnoj crkvi. Posvećenje vode igra osobitu ulogu. Ovom se prilikom pobožni ljudi kupaju, pa i kod najveće zime, te se u to ime i snijeg razbija, da se ljudi operu od grijeha. Ceremonija svećenja vode osobito se slavi u Galeu na Dunavu, o čemu opširnije govori bivši pruski ministar financija Bitter u svome putopisu. Na

po bugarskim bogorodica moli sv. Nikolu, da joj krsti sina, nego je ovaj šale k sv. Ivanu. Kada je ovaj krstio mlada boga u Jordanu, pokloniše mu se sva drveta osim jednoga („ablenovo“), koje bješe mati božja proklela. (S. 227.)

Govoreći o baladnim, epskim motivima koleda, kaže Veselovskij (s. 265): koleda „svjetskoga“ sadržaja razviše se iz elementa žela i slavljenja, koji je stalan u božićnoj pjesmi, a koji se oblikom mijenja prema stasu, rodu i staležu onih članova seljačke obitelji, kojima se koledžani obraćahu. Gospodaru se obećaje sreća i obilje, djevojci srećan brak i ljubav, ribaru uspjeh. Epska obrada ovoga motiva prikazivaše ovu želju oživotvorenom: gospodar živi u obilju i srećan u obitelji, momak u ljubavi i t. d. Sagrađena ovako poetska hipoteza razvi se u koledu realnim crtama — pa to otvoraše pristup u nezin ciklus gotovim pjesničkim lirskim i baladnim šizetima, inače pripovijednim motivima, u koliko bijahu zgodni prema stanovitom licu i staležu. (S. 266.)

Rasprava je Veselovskoga sjajna, uporedna, svjedočeći o golemu znađu piščevu; Potebnina, malko mlađa, kao da ju je izazvala ona prva, ne bješe ni gotova, kada se počela štampati. Obje se nadopunjuju. I u Potebne se nalazi veliko znanje, osobito o slavenskim literaturama. On je koledske pjesme vrlo potanko analizirao, napose sa strane sadržaja, a ovaj je ogroman u ruskom narodnom pjesništvu, koje velikim obiljem natkriljuje narodne pjesme svih slavenskih naroda. Mi ćemo iscrpsti glavne misli iz rasprave Potebnine, pomenute u uvodu ovoga poglavlja.¹

taj dan podignu osobitu tribinu od leda, na kome je načinen oltar, oko koga se postave građanske i vojničke vlasti. Na čelu svećenstva stoji glavni svećenik sa dva križa. Narod kleči u vrijeme liturgije. Mali križ nakon blagoslova bude bačen u Dunav. Pop. kojemu je namijeđeno da to izvrši, stupi u čamac, a narod skače za nim u druge lađice, pa se baca u vodu, da se dokopa bačenog križa. Srećan tko ga nađe, no prije nego ga iznese na obalu, nastane u vodi veliko rvanje oko nega. Srećnika blagoslove svećenici, a vojska mu salutira. Istočna crkva već rano daje ovom danu drugo značenje: dolazak triju mudraca s istoka s pomoću zvijezde iz Betlehema i klanjanje pred svetim djetetom. Pored toga razviše se razni običaji, između ostaloga obilaze tri dječaka u ulozu triju kralja pa pjevaju pjesme o Isusu. U nekim katoličkim krajevima piše se toga dana na kući ime triju mudraca, a pop prodimi sve kućne prostorije i t. d. („Tagespost“ od 6. januara 1917.)

¹ Kako se u našoj radnji spominu samo prije navedene dvije rasprave Veselovskoga i Potebne, citiraju se samo imena pisaca i strana, kod Potebne još pored strane (arap.) i rimskim brojem, koji označuje svezak R. fil. vj.

U I. odlomku (t. XI, s. 1—232, 1884) susrećemo se i s ovim važnim pitanjima: mjerilo (stih), o vremenu koledaња, svrha koleda, koledani bude gospodar; volovi, plug, oraње, sijaње, bog ore; gospodar prima goste.

Stih malor. kolede, a djelomično su i sadržajem istovjetne s imenom „šćedrovke“, ima pripjev. (S. 1.) „Malor. колядка, božićna pohvalna pjesma — veli on — pa i samo slavljenje, sâm ophod s takim pjesmama veže se s malor. uskim značenjem riječi *коляда*, večer 24. decembra.“ Ovo značenje je starije od ist. malor. običaja, po kome počinu koledovati istom od večeri prvoga dana Božića. Značenje nije jednako u starini i danas. Veza jutra, osvita i proleća u lit. *auszti*, u drugu ruku odnošaj božićnih i novogod. obreda i pjesama prema proleću, daju, misli P., neku vjerovatnost riječima Dąleškim (rječnik): „Avsén — prvi dan proleća, 1. marta, kada se počinjaše prije godina, dok je sada prenesen ovaj naziv na Novu godinu i na Vasiljevu večer, uoči N. god.“ (S. 44.) „Sastavitelj Gustinskog letopisa uzimajući lada, kupalo, kolada za imena poganskih bogova, kaže: ovomu vragu (běsu), t. j. koladi, na uspomenu prosti se ljudi sastaju uoči roždestva i pjevaju neke pjesme; u kojima doduše spominu i roždestvo Hristovo, nego veličaju više bijesa Koladu.“ (S. 46.)

U ist. malor. pred Božić dolazi „багата кутя“, „svjatij večir“, a pred Novom godinom — „bagatij večir“, „šćedrij večir“. Ove posljednje večeri pjevaju se „šćedrivki“. Nego u Bukovini idu koledvati i ove večeri, a „šćedruju“ „svete večeri“ pred Tri {kraja (крещенье).

Bukovinski „šćedrij večir“ jest ist. malor. „golodna kutja“, u Poljaka *szezodry dzien* — dzień trzech królów czyli Zjawienia Pańskiego (Linde), wilia do niego. U Slovaka *šćedry večer* i pred Božićem (roždestvo) i pred Novom godinom. (S. 47.) U češkom j. je *štědrý večer* Badník, Božić (Rank).

Svrha koleda i „šćedrovki“ jest, kako kazuju same pjesme, „dim zveseliti“. Gospodar, pogledavši kroz prozor, odgovara koledanima na upit: smiju li koledvati: „dóm razveseliti, djecu probuditi“? — veselite se! Koledani dakle, razveselivši dom, vesele i sebe. Koledani gdjegdje bubňaju i zvone, pa i u crkveni zvončić. Ovdje se nalaze formule žela. Veličanje onoga, kome je pjesma namijeњena, kuće, ukućanâ, bogatstva, smjelosti, krasote. Pohvalna pjesma negda djelovaše više na lude, nego danas. Riječ je značila u starini mnogo

više, pa je na toj vjeri osnovano svako pozdravljanje i proklinjanje. (S. 59.) Koladnici su ugodni, mili gosti.

Koladke uopće prikazuju želenu, svijetlu stranu života. (S. 65.)

Vrijeme koleda nije zima, već početak proleća; nije noć, već osvit. Veza osvita i radosti, što ih pokazuju koledani ili rane ptice, daje povod postaviti drugi motiv, kojim se javlja zora i vesele. (S. 82.)

U malor. zora znači nesamo zoru, već jutru i večernju zvijezdu, uopće zvijezdu. U traženju boga i u spaseđu ljudskom nalazimo slijevanje ovozemnoga motiva i kršćanske zvijezde, koja vodi proroke (volhvy) na klanjanje.

Veličanje gospodarskih predmeta i poslova (volovi, plug, oraње, sijanje) jest i slavljenje samoga gospodara (hozjaina) i njegove radosti. Sve je u savezu sa „svjatočnim“ obredima.

Sadržaj je ruskih nar. pjesama mnogo bogatiji od naših. Ima ih više. Odrediti genetički red varijanata, kaže Potebnina (XVI. 685), vrlo je teško.

Rumući žive na putu između južnoga Slavenstva i južne Rusije, pa su a priori posrednici za prenošenje južnosl. i grčkih motiva. Ima pozajmljivanja, i ako se ne da lako dokazati. Riječ *colinda* pozajmiše Rumući u Slavena. Slavenskog je izvora i rum. pripjev: *oilerum, hai, lerum, leru-mi, lero-mi*. Utjecanje je slavenskog jezika, osobito maloruskog, mnogo silnije nego rumuńskog, tvrdi Potebnina (XVI. 168); dok se u nas općeno misli, da je rumuński elemenat jači i prema srpskom i mađarskom.

XXI.

O voi, che avete gl' intelletti sani,
mirate la dottrina, che s' asconde
sotto il velame degli versi strani.

(Dante, Inferno, XI. 61—63).

Završujući svoje izlaganje o koledi, kakova bijaše prema našim opisanim običajima, usmenoj predaji, iznijesmo i mišljenje naučno naših i nekih stranih učenjaka. Oдавle proizlazi jedna iluzija za one naše ljude, koji su još i danas magloviti romantici, kaki bijahu naši preporoditelji u prvoj polovici XIX. vijeka, te ištu u koledi neko slavensko božanstvo. Koleda niti je bog niti božica. Ona prikazuje smjesu slavenskih i tuđih vjerovanja, kršćanskih i poganskih. Teško je pronaći, što je kršćansko i pogansko, domaće i tuđe. Analiza nas često ostavlja na cjedilu, jer nijesu uvijek pouzdani sastavni dijelovi.

Pojava kršćanstva preporuča svijet svojim moralom, uopće idealnošću svoje nauke. Kršćanstvo nije moglo lako pobijediti i zamijeniti stara narodna vjerovanja, koja su se kosila s novom vjerom, pa je koje u čemu mudro popuštalo, osobito u onim poganskim običajima, gdje ne bješe nesavladljivih opreka. Nastalo je miješanje nazora i njihove primjene; nešto se priznavalo, nešto progonilo, koješta samo trpjelo. Najteže bijaše s neobuzdanim i nepristojnim narodnim običajima.

Dugo se nova vjera na pr. borila oko istrjebljenja plesa, poganskih pjesama i okrabuljivanja veselih povorka, osobito po crkvama i o godovima kraj crkava. Mnogi koncili i sinodi iznose zabrane razuzdanih zabava ove ruke.

Koledski se običaji vrše oko Nove godine, a baš ovo je doba vrlo važno za život prirodnih naroda. Samo je doba znatno u prirodi. Sada nastaju u životu socijalnom vrlo šareni običaji. Ponajprije moramo imati na umu, da se pomaže svake godine t. z. zimna zavrata i približavanje leta, kada su pogani slavili boga sunca. Kada je proglašeno kršćanstvo državnom vjerom, našao se način, kako da se približi novo vjerovanje staromu. Krst bude slavljen kano donosilac svijetla. Negovo rođenje i božansko javljanje pada u ovo doba.

Vrijeme se slavljenja kolede proteže od Stjepana do Tri kraja, traje dakle 12 dana. Jednako je prema starom i novom koledaru u nas južnih Slavena, a i u Rusa. Ruski *святки*, t. j. 12 moći od Badniaka do Bogojavljenja, a *святочные* znači ono, što se dešava pomenutih dana. Nijemcima su to *die heiligen zwölf Nächte*, t. j. vrijeme između „stare i nove godine“, kako kažu.¹ No ovdje treba još dakako dodati Badniak i Božić.

Ima cijeli niz svetaca, što igraju veću ili manju ulogu u koledskim običajima: Badniak, Božić, sv. Stjepan, Ivan, dan nevine djece (Herodešovo), sv. Toma, David, sv. Silvestar, Tri kraja. Središte je svih svečanosti Badniak, Nova godina i Tri kraja. No u starih Rimljana ne bješe stalan početak nove godine. Istom g. 153. pred I. primiše 1. januar, kada nastupiše najviši činovnici svoju službu. Kršćanima bješe dugo početak godine 6. januar, kada se javilo Isusovo božansko poslanstvo (epifanija) — dan Dionizov.

Boga sunca slavljahu Rimljani, Grci i t. d. 25. decembra, a Perzijci boga svijetla Mitru. Držalo se, da se Isus rodio istoga dana, pa bude određen ovoga dana i početak nove godine.

¹ Dr. E. Fehrle, *Deutsche Feste und Volksbräuche*, Leipzig—Berlin 1916, s. 21.

Nakon toga kolebaše ovaj običaj. U vrijeme reformacije održa pobjedu 1. januar, što potvrdi g. 1691. papa Inocenc XII. Tako je ostalo do danas.

Oko Badniaka i Nove godine najbujniji su narodni običaji, ali i najšareniji, različitog postaća; no ni oni, koji su poganski, nijesu istovetni, čisto slavenski. Ima i ovdje pozajmica, pa i iz grčko-rimskog vrela (saturnalije i t. d.). Pronaći ove raznovrsne elemente, Sisifov je posao. Koješta će i nakon najpomnijeg poređivanja ostati puko nagađanje ili vječna tajna.

U nas se ljudi ponose izvornošću naših običaja oko Božića pa misle, da je to sve domaće. Nije tako. Gataње i proricanje (kukurikanje pijetla, smrzavanje vode, taleње olova i t. d.), javljanje duhova i strašila, govor životinja, škropljenje blagoslovenom vodom, metla pred štalom, pa i na ognju,¹ pucanje, vučenje pluga², okrađivanje i javljanje šaljivčija u povorkama, sve su to više ili manje zajednička svojina svih ili vrlo mnogih naroda. Amo ide i klaње svinja i gotovljenje klobasa. Čini se, da je božićno drveće sa darivanjem djece („Christkind“) razmjerno mlad nemački običaj, kako tvrdi Fehrle (o. c., s. 18). Ni Goethe ni Schiller ga nepoznavahu iz očinske kuće! Crkva ga je isprva progonila. Oдавle se raširio po cijelom svijetu. Rimske saturnalije se slave mjeseca decembra. Ovom prigodom krune Rimljani i kralja. Ova je svečanost štogod dala našim koledama i pokladama, možda i Nikoliću.

Čestitanje pripadaše najprije božićnim običajima, kasnije bude preneseno na Novu godinu. S čestitanjem dolazi i darivanje. Pjevanje naravski prati povorke čestitara. Zajednički se javljaju svuda istočni proroci sa zvijezdom. Pokladni običaji počinu u starini već u decembru, a bez upliva ne bijahu za koledske običaje. Krijesovi se također pale u ovo doba, a njima se gone zli duhovi.

Ni letni naši običaji nijesu sasvim ili nikako nijesu originalni (kračice, dodole). Grei polijevaju vodom djevojku, koja moli za kišu (περπερούνη, u Bugara *peperuga*, *dodulica*, u nas *dodola*, *prporuša*).

U zapadnoj Evropi su ovi običaji blijdi, ali na istoku živli. U proletnim i letnim običajima prevlađuju ženska lica. Razumljivo je, da je za prirodne lude od najveće važnosti svijetlo i voda, pa se oko njih nižu zanimljivi i simbolični običaji. Badniak čini se da je ugledniji od Nove godine. Kajkavcima je našim *koledni post* = božićni post.

¹ „Badniak“, pa i na ognjištu, spominje se u 13. v. u dubrovačkom statutu.

² O vučenju pluga u starih Čeha kratka vijest u dra. Č. Zibrta „Seznam pověr a zvyklosti pohanských z VIII. věku“. V Praze 1894, 128.

Dodaci i popravci.

Kako je ova radnja postajala polagano, sve je bilo bileženo na malim karticama, a više puta zabilježih samo koju riječ ili zapisah samo stranu djela ili rasprave. Tako mi se koješta izgubilo, osobito selešem iz Rijeke g. 1891. Koječega se samo opomišem onako u magli. U ratno vrijeme nemam mirne dokolice, pa su mi iščezle i gdje koje novije bileške. Dodajem ove dvije.

1. *K strani 27. iza glave IV.:*

Na Cresu je jedino veće selo Beli (Caisole), u kome se spaslo nešto od kolede. Beljanin je Andrija Bortulin priopćio u „Zborniku“ XI., str. 149—155, članak: „Božić. Običaji u Belom na otoku Cresu“. Ovdje ističe, kako Beljani čestitaju (čete djece sa ispod 12—13 godina) srećan Božić, a poslije mise raštrkaju se muškarci kojekuda na čestitanje. Paž, što gori na ognjištu, zovu *badhak*, a ne smije izgorjeti prije Tri kraja, jer bi bila kuća nesrećna. Izjutra na Badhak blagoslivlje župnik kuće, no, kako je plovanija velika i raštrkana, nastavlja se blagoslivljanje i kasnijih dana. Sakristan nosi bisage, u koje trpa *koledvicu* za popa i za sebe. Mala djeca na badhu večer *koledvaju*, ukućanima čestitaju Božić i dobre blagdane. U pozdravnoj koledvici dolaze i neki poznati motivi: „*Postol mi je utal, blato mi gre nutar, urešići mi škrabju, mlinčići mi voñaju.*“ Izvan kuće pjevaju onda, kako su primili *koledvu*. Pjesme, što se pjevaju ovom prilikom, većinom su nam poznate s otoka Krka: 1. „O preslavni sveti križu“, 2. „Bog se rodi Vitlijomi“, 3. „Toma, Toma obarni se — grehi gredu sve za nami“, 4. „Mandalenu mi molimo“, 5. „Kada je Marija po svitu hodila, ona je Isusa u krilu nosila“.

Sve su ove pjesme u pjesničkom pogledu vrlo mršave, a sadržaj im je djelomice ili sasvim prožet duhom crkvenim. Taj kršćanski, legendarni karakter javlja se u svima, baš u svima, kako ga nahodimo i na Krku izvan Dubašnice; nego u pjesmi pod br. 2. nalazimo i stihove, poznate iz Hrv. primorja:

Bog napuni vaše brinte
Čista zlata tar pinezi
Vi živite kako knezi
I još boje nego knezi.

Ako i nijesu stihovi doslovno jednaki, smisao jest. Velika je sličnost i između stihova broja 3.:

Prosti, Bože, 'vomu stanu
 I na stanu gospodaru.
 S nín ćemo se sprodičiti,
 Kako prepel s prepelicu,
 Kako Jure z mendulicu —

pa među dotičnim mjestima dubašlanske i bjelokraških koledskih pjesama.

Kada koledvači napune svoje vrećice, ponesu ih kući, da ih isprazne, i nastavljaju koledvanje. Koledvači su odjeveni u običnom odijelu. Koledvanje se protegne i do ponoći. Što je sakupljeno, pripada koledvačima. O Božiću dijele siromasima meso od ovaca bratovštinskih. I ovdje vidimo, da je koledvanje vezano za božićne svečanosti. U Belom bar se nešto sačuvalo, po ostalim manjim creskim selima još manje.

2. *K strani 46., redak 3. ozdo :*

Josip Kotarski u opisu narodnog života i običaja iz L o b o r a (Zbornik za nar. ž. i običaje j. Slavena XXI. 193) spominje, da se bijeli hleb o Božiću, kome je u sredini zabodena kitica, zove *kolada*, *koladek*, a ne načne se do Tri kralja.

3. *Popravci.* Str. 17₇ *šćerbica*² mj. *šćerbica* : — str. 31₁₆ *služba* mj. *družba* ; — str. 34₁₅ *zovu* mj. *zovi* : — str. 34₅ *u* mj. *ui* ; — str. 38₉ *u kome* mj. *kome* ; — str. 71₁ *kao da je* mj. *je* ; — str. 85₂₂ *neum* mj. *necm.* — Na str. 36. odsjek „Trojica dječaka . . . (Veselojskij 457)“ treba da stoji na str. 35. poslije 1. note ispod crte.

Sadržaj.

	Strana.
I. Predgovor	1
II. O. Pavao iz Roviña g 1640. o birañu kraļa u Krapnu. A. Fortis g. 1744. o šibenskom kraļu. Gašpar Bonicelli g. 1869. o kraļu lošiñskom. Izbor kraļa u Silbi i Ižu u drugoj polovici XIX. vijeka	4
III. Koledva s izborom kraļa u Dubašnici na otoku Krku	8
IV. Koledva u Omišļu, u Puntu, Dobriñu, Vrbniku i Baški na Krku. Pjesme stare rukopisne s otoka Krka	14
V. Koledva na Rijeci, u Crikvenici, Grobniku, Praputniku, Hre- ļinu i Bakru	27
VI. Istarski poluotok: Roviñsko Selo, Vabriga, Kaštelir, Fe- renci, Baderna, Brseć, Kastav. Pjesme iz zbirke „Naše Sloge“ od učiťeļa S. Źiže. Duhovni ļudi slažu nove koledve. Jakov Volćić. „Kraļev pir“ u Kastvu	34
VII. Iz Dalmacije: Poljica (Matešan, Ivanišević), pjesme iz frañ. arhiva u Zadru, Spljet, biļeške Š. Urlića, Vrana. Krijes i ča- rojice. „Velika koleda“	38
VIII. Kolende i kolendari u Dubrovniku (Appendini, Poćić i Budmani)	49
IX. U bivšoj hrvatskoj Krajini: Ogulin, Sluñ, karlovačka oko- lica, čarojice (cigani kao čarojčićari, a u Srbiji ciganke kano do- dole). Pravoslavni svećenici trijebe narodne običaje. Čarojice u Pri- mišļu kod Sluña i u Bosni	51
X. Koledva među moravskim i ugarskim Hrvatima. Kureļčeve „Jačke“	56
XI. Belostenec, Jambrešić, Voltić, Stulić, Budmani	58
XII. Koleda u Slavoniji: Mijat Stojanović, Luka Ilić, I. Fi- lakovac (koledarke, koledari, križari, kraļice, dodole)	58
XIII. Koleda i kraļice u Srba: Vuk, Milićević, Vrćević; u Hercegovini, oko Niša, Pirota, Kosovo Poļe (koledari). U Srbiji uništiju svećenici narodne običaje. Brojnice. Slićnost bugarskih ko- leda sa srpskima	62
XIV. U Slovenaca: Primož Trubar (1575). Slićnost sa hrv. koledama. Vijesti iz Źabnice u Koruškoj, oko Gorice (Bovćani, Sv. Lucija, Gora na Šminskem), Planina kod Postojne, Bijeli Krañci. Klobasñ. Pripjev „violet“ (firole). Poglavari protivni koledi. Kaj- kavci i otmica (kresovale)	70

XV. Valvasor (1689) o koledj. Svjedočanstva o zatirañu narodnih pjesama. Pleteršnik	77
XVI. Koleda u Bugara. Miklošić, Berneker i Najden Gerov o koledj. Bugarski „Sbornik“. Bug. koledari biraju cara mj. kraļa. Bugarski popovi guše koledu prema uputama grčkih vladika . . .	78
XVII. Formalna strana koledskih pjesama: stihovi, srok, loci communes, stajaće riječi, stereotipni počeci i završeci; pripjev koleda, koladele, fiole-viole	91
XVIII. Utjecaj kršćanski, Petar Petretić († 1667), Hrvati oko Šoprona (Sedenić). Jagić o ruskoj epici	102
XIX. Što misle o koledj Miklošić, Berneker, Krek, Nodilo, dr. H. Máchal, „Naučný Slovník“, Dr. L. Niederle	104
XX. A. N. Veselovskij i A. Potebnja	112
XXI. Zaključak	118

DRUGI DIO.

Topografički rječnik gospićkoga kotara.

SASTAVIO RADOSLAV M. GRUJIĆ.

Za valjano proučavanje naroda i njegovih fizičkih osobina nužno je i detaljno poznavanje zemlje, na kojoj on živi. Međutim, mi vrlo slabo poznajemo zemlju, na kojoj žive mnogobrojna plemena našega naroda. Znamo je tek u glavnim crtama; a baš u detaljima kriju se bezbrojni vrlo važni i zanimljivi podaci, koji će nas vjerno upoznati nesamo s hidrografijom, orografijom i kulturom zemljišta, nego i sa samim ljudima, koji su negda tu stanovali i koji danas na njoj stanuju.

Praktični obziri nužnog orijentovanja na jednom većem kompleksu zemljišta potakli su već prve stanovnike toga zemljišta, da svima važnijim lokalitetima dadu ime. Tako su postali topografički nazivi, koji su se množili uporedo sa množenjem ljudstva na tom zemljištu i cijepanjem zemljišta za obrađivanje i pašu. S tijekom vijekova učinile su mnoge historičke i druge okolnosti, da je mnogi lokalitet dobio po dva i tri naziva, koji su s vremenom jedan drugog istiskivali i sasvim istisnuli. To se osobito događalo za krvavih ratova pa seljenja i raseljavanja stanovništva u masama. Tada su novi stanovnici davali često i nove nazive zauzetom zemljištu, obično takove, kakove su imali u svojoj pređašnjoj postojbini; a zaostale stare nazive mahom bi preuđesavali prama dijalektičkim osobinama svoga govora i razvitku njegovu u vijekovima. Zato nam je danas često vrlo teško, a katkad i nemoguće odrediti, gdje su bila neka mjesta, koja se u historijskim ispravama spominju.

Sva ta i druga opažanja potakla su me na misao, da bi valjalo, i to što prije, pokupiti sve topografičke nazive naših zemalja i sačiniti jedan generalni topografički rječnik, koji bi bio od neocjenjive

vrijednosti nesamo za detaljno sistematičko proučavanje zemlje, nego i prošlosti i sadašnjice narodne u različnim pravcima njegova života i rada. Ali, da se ta misao izvede, potrebno je mnogo ljudskih snaga i podesnijih prilika za takav rad, koji bi trebalo valjano organizirati i osigurati svim nužnim pomoćnim sredstvima. Međutim, da se što plastičnije vidi važnost i značaj takovoga rada, ja sam izveo jedan pokušaj u oblasti ličko-krbavske županije u tom pravcu i sastavio sam ovaj topografički rječnik gospićkog kotara, koji ima da posluži kao građa tom budućem topografičkom rječniku sviju naših zemalja.

Ličko-krbavska županija obuhvata danas prostor od 1.079,330 katastralnih jutara i 725 □ hvati; a gotovo čitavu jednu petinu toga prostora (191.920 katastr. jutara i 1.320 □ hvati) zauzima gospićki kotar. — On je podijeljen na pet upravnih općina: 1. Gospić, 2. Karlobag, 3. Medak, 4. Osik Lički, 5. Smiljan; a ove opet dijele se na trideset i jednu poreznu općinu: 1. Barlete, 2. Bilaj, 3. Brezik, 4. Brušane, 5. Bužim, 6. Cesarica, 7. Čitluk, 8. Debelo Brdo, 9. Divoselo, 10. Drenovac, 11. Gospić, 12. Karlobag, 13. Kruškovac, 14. Kukljic, 15. Kula Široka, 16. Lipe, 17. Lukovo Šugarje, 18. Medak, 19. Mogorić, 20. Mušaluk, 21. Novi, 22. Osik Lički, 23. Ostrvica, 24. Oštarije Baške, 25. Pavlovac, 26. Počitelj, 27. Raduč, 28. Ribnik, 29. Smiljan, 30. Trnovac i 31. Vrebac. Sve ove općine imale su 1883.—1884., kada su današnje gruntovne knjige uređivane, 76.734 katastralnih čestica; a danas imaju 127.055 tih čestica. Dakle, za 32 godine, gotovo se podvostručio broj čestica diobom zadruge i cijepanjem zemljišta. Najjače je rascjepkano zemljište u poreznoj općini Široka Kula, koja ima danas 14.818 katastralnih čestica, a 1883. imala je 8.477; za njom dolazi Mogorić — 8.883, pa Smiljan — 8.351, Divoselo — 7.750, Počitelj — 7.442 i druga. Karlobag ima najmanje — 366 katastralnih čestica; a za njim Debelo Brdo — 809, pa Lipe — 1.340, Lukovo Šugarje — 1.404, Kukljic — 1.434, Brezik — 1.578, Kruškovac — 1.621, Drenovac — 1.971, Čitluk — 2.404 itd. Svaka ta čestica ima svoje ime, i ja sam morao da ispišem 127.055 cedula, da sastavim ovaj rječnik, koji broji preko 8.000 različitih topografičkih naziva gospićkoga kotara. Prema tome, poprečno oko 16 čestica u gospićkom kotaru nosi isti naziv. Osim toga ja sam u ovaj rječnik pribrao i sve nazive većih kompleksa zemljišta, šuma, brda i planina, kojih su imena označena često samo u katastralnim

mapama, a djelomično, i dosta puta sasvim pogriješno, u generalnim i specijalnim vojničkim kartama. Unio sam uz to i nazive svih izvora, potocića, potoka i rijeka, bunara, lokava i blâtâ, kamenih stijena i razliĉnih drugih objekata i lokaliteta, kojima sam imena doznao od svojih đaka i drugih lica ovoga kotara. — Nema sumnje, da će se naći još po koji naziv, za koji ja nisam doznao; ali sam uvjeren, da će takovih biti vrlo malo i da ne bi mnogo pridonijeli potpunosti ovoga rječnika.

Prema tome u ovaj su rječnik ušli svi nazivi u gospićkom kotaru za: brda i doline, glavice i vrhove, šume i goleti, čistike i šikare, oranice i livade, gorske kose i planine, pašnjake i pustošine, bare i močvare, varoši, sela i zaseoke, zgrade i ljetnje pastirske stanove, razvaline starih gradova, kula, karaula i crkava, stara groblja i selišta, šančeve, samograde, pećine, stijene, grede i međaške humke, lugove i trapove, vrela, bunare, cisterne, potoke, potociće i rijeke, jame, grabe, lokve, blata, napojišta, zatone morske, voćare i vrtove, sastavke vodâ, torove, mlinove, stupe i pile, ceste i putove, čitave krajeve ili područja, koji obuhvataju pojedine komplekse zemljišta različne kulture itd.

Filozofima pružit će ovaj rječnik gomilu riječi, koje se ne navode u akademickom i drugim rječnicima; a naročito izumrlih riječi, kojima današnje generacije već i ne znaju značenje. Uz to će opaziti različne dijalektičke osobine i saznati, kako topografski nazivi vrlo često tako jasno označuju oblik i prirodu nazvanog lokaliteta ili objekta, da nije potrebno nikakovo dalje opisivanje.

Prirodnjaci će iz mnogih topografskih naziva saznati za jedan dio bivše i sadašnje flore i faune ovoga kraja. — *Gromova Kamenica* po svoj prilici označava meteor; a *Toplici* i *Teplici* topla vrela; dok naziv *Iliža* nesumnjivo označuje staru kupku kod Ribnika i t. d.

Arheolozi i historici imat će u ovom rječniku obilje podataka za svoja istraživanja. — Tako su neki lokaliteti označeni s nazivom *Grčka Gradina* i *Grčko Groblje*, drugi opet nose samo proste nazive *Grad*, *Gradina*, *Kula*, *Kulina*, *Karaula*, *Razvala*, *Zidina* i t. d. Osobito su zanimljivi i lokaliteti s nazivom *Klisa*, *Crkvina* i *Crkvište*. Dr. Brunšmid rekao je jednom u svome članku „Arheološke bilješke iz Dalmacije i Panonije“ između ostaloga i ovo: „Upozorujem, da je *Crkvice* topografski naziv, na koji kod našega naroda gotovo redovito tamo nailazimo, gdje ima ostanaka rimske kulture.“ (Vjesnik hrvatskog arh. društva N. s. I. 167.) A

meni se čini, da to još u većoj mjeri može da vrijedi za topografički naziv *Klisa*, za koji sam uvjeren da dolazi od grčke riječi *ἐκκλησις*, pa ću to u svoje vrijeme i dokazati... Pod imenom različenih *Gromila* i *Gromača*, *Samograda* i *Pećina*, kao i pod imenom *Okruglica*, *Okrugljak*, *Oblajac* i t. d. često se skrivaju stara prethistorička staništa i groblja. Isto su tako zanimljiva i stara *Groblja* ili *Greblja*, kako ih ovdje narod radije zove; pa *Selišta* i *Kućišta*, *Katuništa* i drugi svjedoci o predašnjim staništima u ovome kraju. — Nazivi *Kandrme* i *Kaldrma* kazuju nam često stare ceste i putove...

Za historičku topografiju naći ćemo u ovom rječniku znatno pomoćno sredstvo. — Tako na pr. u ispravi od 4. listopada 1433. obavezuju se lički Vlasi, da ne će nikakove štete činiti na zemljama manastira Sv. Ivana na Gori kod Metka, pa vele: „najprvo v selu *Čelopekom*“... Pa i danas sjeverozapadno od Sv. Ivana nalazi se u šumi Javorniku jedan dio šume i čistik s nazivom *Čelopek*, te nam označuje mjesto, gdje je još u početku XV. vijeka postojalo selo Čelopek. A u jednom aktu od 1439. godine Vladišići u ime svoga đuga zalažu Dujmu Petričeviću „v *Ljubničkih* kmeta... i toliko v *Radini v'si* pod gradom na gornjoj Lici...“ (Šurmin, Hrvat. spomenici 150—152) Iz ovoga rječnika mi saznajemo, da kod Mogorića postoji zaselak *Ljubičići*, a Radina vas bit će, po svoj prilici, današnji *Radinovac*, kraj porezne općine Smiljan, jugoistočno od sastavaka potočića Radinovac i Like, u blizini *Gradine*, na sastavcima Otešice i Like, pod kojom je sada zaselak Pezelji sa starim grobljem. *Gazeci* i *Gazići*, oranice i pašnjaci smiljanski više Like, sjećaju nas na selo *Kasezi*, koje se u starim ispravama prije Turaka dosta često pominje u staroj Ličkoj župi. Graničilo je tada sa selom *Humčani* („na meji humačkoj i kasežkoj“ — Kukuljević, Acta croat. 202—3); a i danas u blizini, u ataru Ostrvičkom, ima brdašce i kraj *Umac*. — Na sličan način moći će se za mnoga mjesta iz vremena prije Turaka odrediti, gdje su ležala; a za mjesta iz doba tursko i kasnije moći će se to još lakše i pouzdanije izvesti.

Razbojišta, *Razbojne Drage*, *Taborišta*, *Megdani* i t. d. pomoći će također razjašnjenju nekih pitanja iz prošlosti ovoga kraja. — Mnogi topografički nazivi poslužiti će nam pri proučavanju migracija i plemena, koja stanuju ili su negda stanovala u ovom kraju; a otvorit će možda i nove vidike u cjelokupnoj nauci o narodu.

Kratice, koje označuju kulturu zemljišta i drugo.

br. = brdo.
brš. = brdašce.
c. i *cist.* = cisterna.
čist. — čistak u šumi.
e. = erar državni šumski.
g. i *gol.* = golet.
gk. = gorska kosa.
gl. i *glav.* = glavica ili brdo.
glč. = glavica.
gol. i *g.* = golet.
gr. = graba.
hum. = humka međaška.
ist. = istočno.
iz. = izvor ili vrelo.
izm. = između.
j. = jama.
ji. = jugoistočno.
jugi. i *jugoi.* = jugoistočno.
juž. = južno.
km. = kamen.
kr. = kraj ili predjel — kompleks zemljišta razne kulture.
krš. = krš.
l. = livada.
lg. = lug (šumica).
lok. = lokva.
m. i *ml.* = mlin.
moč. = močvara.
napoj. = napojiste ili pojilište blaga.
o. = oranica.
oz. = oranica zemljišne zajednice.
p. = pašnjak.
pč. i *potoč.* = potočić.
peč. = pećina.

pl. = planina.
polj. = poljana.
prij. = prijelaz preko potoka, rijeke itd.
pš. — pustoš ili pustošina.
pt. i *pot.* = potok.
pz. = pašnjak zemljišne zajednice.
r. = rijeka.
rz. = razvalina kule, grada, crkve itd.
s. = selo.
sast. = sastavci ili ušća rijeka i potoka.
si. i *sjevi.* = sjeveroistočno.
sjev. = sjeverno.
sjevz. = sjeverozapadno.
st. = stanište ili ljetni pastirski stan.
stij. = stijena, litica.
š. = šuma.
še. = šuma državnog erara.
šk. = šikara.
ž. = šuma zemljišne zajednice.
v. = vidi!
vda. — voda tekuća.
Veleb. = Velebit, planina.
vh. = vrh.
voč. = vočar ili voćnjak.
vt. = vrt ili bašča.
z. = zemljišna zajednica seoska.
zap. = zapadno.
zas. = zaselak.
zat. = zaton morski.
zgr. = pastirska ili druga koja zgrada.

Popis i kratice selâ gospićkoga kotara.

Barl. = Barlete, selo općine Lički Osik.
Bil. = Bilaj, selo opć. Gospić.
Brez. = Brezik, selo opć. Medak.
Bruš. = Brušani, selo opć. Smiljan.
Bud. = Budak, selo opć. Lički Osik.
Buž. = Bužim, selo opć. Smiljan u Velebitu.
Ces. = Cesarica, selo opć. Karlobag u Velebitu.
C. D. i *Crni D.* = Crni Dabar, selo opć. Karlobag u Velebitu.

Čitl. = Čitluk, selo opć. Gospić pod Velebitom.
Deb. Br. = Debelo Brdo, selo opć. Smiljan.
Divs. i *Divos.* = Divoselo, selo opć. Gospić pod Velebitom.
Dren. = Drenovac, selo opć. Medak pod Velebitom.
Gosp. = Gospić, varošica.
Kan. = Kaniža, selo opć. Gospić.
Karlobag = primorska varošica i sijelo općine.
Konj. = Konjsko, selo općine Karlobag u Velebitu.

Krušk. = Kruškovac, selo opć.
Medak pod Velebitom.
Kuč. i *Kučiš.* = Kućište, selo opć. Karlobag u Velebitu.
Kuk. i *Kuklj.* = Kukljic, selo opć. Medak pod Velebitom.
Kul. = Kulica, selo opć. Lički Osik.
Leden. = Ledenik, selo općine Karlobag u Velebitu.
Lipe = selo opć. Gospić.
L. N. i *L. Novi* = Lički Novi, selo opć. Gospić.
L. O. = Lički Osik, selo i općina.
Luk. = Lukovo, selo opć. Karlobag, kraj mora.
L. Š. = Lukovo Šugarje, selo opć. Karlobag, kraj mora.
Med. = Medak, selo i općina pod Velebitom.
Mog. i *Mogor.* = Mogorić, selo opć. Medak.
Muš. = Mušaluk, selo opć. L. Osik.
Novi = Lički Novi, selo općine Gospić.
Novo S. Bil. ili *Novos. Bil.* = Novoselo Bilajsko, selo opć. Gospić.
Or. i *Orn.* = Ornice, selo opć. Gospić.

Osik = Lički Osik, selo i općina.
Ostrv. = Ostrvica, selo opć. L. Osik.
Ošt. = Oštra, selo opć. Gospić.
Oštar. = Oštarije, selo općine Karlobag u Velebitu.
Pavl. = Pavlovac, selo opć. Medak.
Peruš. = Perušić, selo i mjesto susjednog kotara.
Poč. = Počitelj, selo opć. Medak pod Velebitom.
Rad. = Raduč, selo opć. Medak pod Velebitom.
Rib. = Ribnik, selo opć. Gospić.
Rizv. = Rizvanuša, selo općine Smiljan u Velebitu.
Sm. = Smiljan, selo i općina pod Velebitom.
Stan. = Stanište, selo opć. Karlobag u Velebitu.
Š. K. = Široka Kula, selo opć. Lički Osik.
Trnov. = Trnovac, selo općine Smiljan pod Velebitom.
Vreb. = Vrebac, selo opć. Medak.
Zav. Pavlov. = Zavode Pavlovačko, selo opć. Medak.
Žab. = Žabica, selo opć. Gospić.

Abdina Poljana vidi Poljana A.
Abramuša : 1. o. Mrkanjuša — Bruš. ; 2. o. Rizv.
Abtovi Dol v. Dol A.
Abtovina : 1. o. Bil. ; 2. pz. Med.
Acketina Bara v. Bara A.
Acketin Budžak v. Budžak A.
„ Vir v. Vir A.
Acketuša : 1. o. Kuk. ; 2. o. Med.
Acimovka, l. Š. K.
Ada : 1. kr. i o. Buž. ; 2. kr. i o. Čovinac—Divs. ; 3. o. Kan. ; 4. l. Rib.
Adamov Grmić v. Grmić A.
Adica : 1. o. Divos. ; 2. pč. Buž.—Divos.

Adište, o. Divos.
Adžija, ml. na Novčici—Lipe.
Adžinka, o. Lipe.
Adžinovac : 1. o. Š. K. ; 2. o. Med. ; 3. pz. Muš.
Ajdukovac, vrelo Perušić.
Ajdukovići, zas. sjeveroist. Rad.
Akčica Gaj v. Gaj A.
Akčijuša, o. Barl.
Akčijuša Kriva, o. Barl.
Akčine Drage v. Drage A.
Alaga, kr. uz Jadovu—Pavl.
Alaginac ; 1. br. i š. sjev. Oštar. ; 2. o. Pavl. ; 3. vrelo Mutilić.
Alaginovac, pz. Vreb.
Alan, br. u Velebitu.
Alanac : 1. o. Ces. ; 2. o. Konj. ; 3. pz. Trnov.

- Alanak : 1. br., kr., pz. i o.
Risovac—Divos. ; 2. pz. i o.
Sm.
- Alanak Mali, l. Sm.
„ Talića, l. Sm.
„ Veliki, l. Sm.
Alančić Mali, l. Sm.
- Alilovac, š. e. Š. K. — uz Peruš.
- Alinka, o. Brez.
- Alvia, kr. i o. Karlob.
- Anđeličina Ograda v. Ograda A.
- Anđinovac, pz. B ez.
- Anin Dolac v. Dolac A.
- Anino Brdo v. Brdo A.
- Aninovac, kr. i čist. Š. K.
- Anteševka Bara v. Bara A.
- Antešica, o. Bil.
- Antičev Dio v. Dio A.
- Antičevka, o. Konj.
- Antinovka : 1. o. Žab. ; 2. o.
Bruš.
- Antonin Dočić v. Dočić A.
- Antonova Dolina v. Dolina A.
- Antonovac, pz. i o. Sm.
- Antonovića Luka v. Luka A.
„ Njiva v. Njiva A.
- Antonovička, l. i o. Bil.
- Antonovo Brdo v. Brdo A.
- Antonuš, o. Brez.
- Anžakuša, o. Bil.
- Aptovina, o. Sm. — u Čojluku.
- Aptovište, l. Ostrv.
- Arakuša, o. Divos. — u Čovincu
i Klisi.
- Arnušiste, o. L. Š. — u Bukovu
Dolcu.
- Ašljačica, pz. Rad.
- Avan, l. Š. K.
- Babica, vrh u Veleb. — jugois.
Golića Počiteljskog.
- Babića Brdo v. Brdo B.
„ Njiva v. Njiva B.
„ Ograda v. Ograda B.
- Babićeve Ograde v. Ograde B.
- Babička : 1. o. Leden. ; 2. o.
Brez.
- Babička Donja, o. Sm.
„ Gornja, o. Sm.
- Babičkuša, o. Buž.
- Babin Dočić v. Dočić B.
„ Konak v. Konak B.
„ Kuk v. Kuk B.
„ Vrh v. Vrh B.
- Babina Dolina v. Dolina B.
„ Greda v. Greda B.
„ Japaga v. Japaga B.
„ Lokva v. Lokva B.
„ Njiva v. Njiva B.
„ Ograda v. Ograda B.
- Babinka : 1. o. Osik ; 2. o. Vreb.
- Babino Brdo v. Brdo B.
„ Jezero v. Jezero B.
„ Kućište v. Kućište B.
- Babinovac : 1. pč. Smiljan ; 2.
brdo Srb.
- Babulj : 1. o. i p. Barl. ; 2. kr.
i o. Bil. ; 3. o. Buž. ; 4. pz. Sm.
- Babulja, o. Bil.
- Babunkuša, o. Led.
- Babur, l. Sm.
- Baburića Draga v. Draga B.
- Baburka : 1. o. Led. ; 2. p. Oštar.
- Baburova Punta v. Punta B.
- Bačić, zas. sjev. Karlob.
- Bačić Dolac, kr. u Veleb., sjev.
Karlob.
- „ Duliba, zas. i o. Ces. u
Veleb.
- „ Kuk, br. u Veleb., sjev.
Karlob.
- Bačića Stan vidi Stan B.
- Bačići, kr. i zas. Ces. nad Ve-
lincem u Veleb.
- Baćina, vr. u Veleb. sjev. Karlob.
- Baćina Plana, gk. u Veleb. sjev.
Karlob.
- Baćinac : 1. zas. sjev. Sm. ; 2.
kr. Sm. ; 3. pč. Sm., utječe u
pt. Otešicu.
- Baćinac Brdo v. Brdo B.

- Bačine Plane v. Plane B.
 Bačinka, l. i o. Kuć.
 Bačuša, o. Sm.
 Bađanj : 1. br. i š. e. u Veleb.-Med.-Poč. ; 2. š. i šk. Mogor. ; 3. gk. u Veleb. sjev. Oštar.
 Bađanj Stan, polj. u Veleb. pod Radučkim Vrhom, — Med.
 Badin Dol. v. Dol B.
 Badlovo Kućište v. Kućište B.
 Badljevka, o. Bruš.
 Badljivo Brdo v. Brdo B.
 Badnjina, zat. juž. Smojveruše.
 Bag : 1. pz. i l. Mogor ; 2. vidi Karlobag.
 Baića Bara v. Bara Baića.
 „ Kućište v. Kućište B.
 „ Liske v. Liske B.
 Baića, o. Gosp. — u Živkovcu.
 Bajanuša, l. i o. Vreb.
 Bajino Kućište v. Kućište B.
 Bajinovac : 1. kr., pz. l. i o. Mogor. — uz Sred. Goru ; 2. vrelo Divosel. ; 3. vrelo Radučko.
 Bajuša, kr., pz. i o. Raduč — uz cestu.
 Bakaluša, o. Buž.
 Bakića Brdo v. Brdo B.
 Bakisera, l. Crni Dabar.
 Bakišica, p. Krušk.
 Bakišice, l. Brez.
 Baklauša, l. Š. K.
 Bakljauša, o. Gosp. — u Živkovcu.
 Bakovac, vrelo Ričica.
 Bakovača, l. Ostrv.
 Bakovica, p. Š. K.
 Bakovina : 1. l. Deb. Br. — u Dragama ; 2. l. Trnov.
 Bakovine, kr. Trnov. — uz pot. Bukovac.
 Bakra, pz. Mog.
 Bakračev potok, pč. Poč.
 Bakranuša, l. Muš.
 Bakuria, kr. pz. l. i o. sjev. Mogor.
 Bakurje, glav. sjev. Mogor.
 Balačevac, p. i o. Lipe.
 Balatin : 1. kr. Gosp. — u Živkovcu ; 2. pz. Osik — u Brdu Lenića ; 3. pč. Osik — utječe u Liku kod Budaka.
 Balića Pećina v. Pećina B.
 Balinac, o. Divos. — u Vedropolju.
 Balinac Kućište, o. Divos — u Vedropolju.
 Balinovac : 1. o. Gosp. — u Živkovcu ; 2. vrelo Divoselsko.
 Balotinka, o. Dren.
 Balučkuša, o. Buž.
 Boljevka, o. Bruš.
 Banova Ograda v. Ograda B.
 Banovac : 1. pč. Divos. ; 2. vrelo Divoselsko.
 Banovka, o. L. Novi.
 Banuša, o. Divos.
 Banjak, o. Gosp. — u Derali.
 Banjčić Dol v. Dol B.
 Banjeglava Kamenice v. Kamenice B.
 Banjeglavića Sokak v. Sokak B.
 Banjeglavuša, p. Mogor.
 Banjkuša, o. Divos.
 Bara : 1. l. Bruš. ; 2. o. Buž. kod Bunara ; 3. o. Čitl. kod Greblja ; 4. o. i l. Deb. Br. kod Stublja ; 5. kr. Divos. — jugoi. Novoga ; 6. l. Gosp. u Jasikovcu ; 7. l. Krušk. — kod Vrbica ; 8. l. Kukl. — kod Jazmaka i za Otavom ; 9. l. Med. — za vrelom Like kod Ličkovca i kod Kotline ; 10. pč. više crkve — Mogor. ; 11. l. Mušal., — pod Starom Krušlom ; 12. o. Lič. Osik — u Kruškovcu ; 13. pz. Ostrv. ; 14. o. Rad. — u Rijeki.
 Bara Acketina, l., lg., o. i. p. Poč.
 „ Anteševka, l. Bruš.
 „ Baića, o. Divos.

Bara Basarina, l. Gosp. u Jasi-
kovcu.
Cicvarina, o. Vreb.
Crikvena, o. Trnov.
Crnokrakova, l. Vreb. u
Gromili.
Čekarska v. Čekrčka.
Čekerska v. Čekrčka.
Čekrčka, l. Š. K.
Drljina, l. Poč. u Ogradama.
Dubska, l. Poč. u Rogića
Budžaku.
Dudina, o. Osik.
Fratrova v. Fratrova B.
Galovića, l. Š. K.
Ilina, l. Poč. u Malarici.
" Jamičića, l. i o. Osik.
" Jelovčeva, l. Kukl.
" Jolića, l. Poč. u Hrnja-
kovim Barama.
" Josića, o. Rad.
" Jovanova, l. Poč. u Oto-
kama.
" Jovičina, l. Poč.
" Kaljuža, moč. Sm.
" Klička, l. Osik.
" Kneževa, šk. Poč. u Kraju
Ljubojevića.
" Komendantova, o. Divos.
" Kostina, l. Poč.
" Kranjska, o. Divos. u
Risovcu.
" Kupreška, l. i o. Krušk.
" Kušića, l. Poč. u Lugu.
" Laskovića, l. Poč. u Donj.
Selu.
" Lazića, o. Ostrv.
" Makelj, l. Poč.
" Mamutovka, l. Sm.
" Maoduševa, l. Kukl.
" Marasova, l. Bruš.
" Markezanova, l. Poč. u
Otokama.
" Matina, l. Poč. u Krče-
vinama.
" Maukova, l. Kukl.
" Mesića, l. Osik.

Bara Mijića, l. Krušk.
" Milinčića, l. Poč. u Šaši-
nama.
" Miščevića v. Miščevića B.
" Muljava, l. L. Novi.
" Nikina, l. Poč. u Otoci.
" Oklopdžina, l. Kukl.
" Otoka, o. Deb. Br.
" Pejakova, l. Kukl.
" Popova, l. L. Oik.
" Radanova, l. Poč. u Ogra-
dama.
" Rakova, kr. Divos. pod
Visočicom.
" Ravna, l. Poč. u Otoci.
" Ribarova, o. Čitl.
" Sekulića, l. i o. Poč.
" Srdarova, l. Š. K.
" Starčeva, l. Poč. u Rogića
Budžaku.
" Studenačka, l. Š. K.
" Surlina, l. Poč.
" Šandrlina, l. Sm.
" Ševića, l. i pz. Trnov.
" Šikića, l. Trnov.
" Široka : 1. l. Bruš ; 2. p.
Krušk. ; 3. pz. Med.
" Špaljova, l. Sm., pod pra-
vošl. crkvom.
" Šperova, o. Divos.
" Štrbčeva, o. Š. K.
" Tomina, l. i o. Poč. u Otoci.
" Trbojevića, l. Kukl.
" Trnovačka, p. Gosp. u
Derali.
" Velika : 1. l. Bil. ; 2. l.
Divos. u Kamenjuši ; 3. kr.
Med. u Međuvođu.
" Vrbe, l. Deb. Br.
" Vrelo, pz. Kukl.
" Vrčina, izv. Dren.
" Vuletića, l. Kukl.
" Vuletina, pz. Poč.
" Žitina, pz. Poč.
" Žutina v. Žutina B.
Barabanka, o. Vreb.
Baračev Vrta v. Vrta B.

Baračke Drage v. Drage B.

„ Ograde v. Ograde B.

Baraćuša, pz. i čist. e. Trnov.

Baramuša : 1. l. i o. Divos. u
Mal. Kraju ; 2. pč. Divos.
utječe u pot. Jarugu kod L.
Novog ; 3. pz. Ostrv.

Barauša, o. Gosp. — u Derali.

Barbarić Duliba, gk. u Veleb.
sjevi. Oštar.

Barbarinka, o. Osik.

Barbaruša, o. Oštar.

Bare : 1. kr. Brez. — izm. Med.
i Kukl. ; 2. kr. Bruš. — Pod-
zidina ; 3. kr. Divos. — uz
Jasikovac ; 4. kr. Dren. —
ispod Kruškovca ; 5. kr. Kukl.,
— izm. Med. i Like ; 5. kr.
Med., — kod Krivog Vrela ;
6. kr. Pavlov., — pod Odorom
uz pot. Kravaricu ; 7. kr.
Ostrv., — zap. Ograda ; 8. kr.
Sm., — pod Čelinom uz pot.
Vaganac ; 9. kr. Trnov., — uz
cestu ; 10. kr. Žab., — uz Ja-
sikovac.

Bare Bašinove, o. Poč.

„ Crne, lok. L. Novi.

„ Diklića, o. Gosp., — u
Trupinovcu.

„ Hrnjakove, kr. Poč.

„ Mesića, kr. Muš., — uz
potč. Kulu.

„ Namastirske, kr. i l. Med.,
— izm. pot. Čorkovac i
Glamočnica.

„ Široke, kr. Med., — uz pot.
Krušk.

„ Vitasove, o. Poč.

Barica : 1. o. Buž. ; 2. l. Bruš. ;
3. l. Deb. Br. ; 4. o. Dren. ;
5. o. Divos., — kod Miloševca ;
6. l. Poč., — kod Kandrme u
Dolnjem Selu.

Barica Mala, l. Š. K., — u Jezeru.

„ Matića, l. Poč.

Barica Mihića, l. Kukl.

„ Rabatića, l. Rad.

Barice : 1. kr. Rizv. ; 2. l. Bruš. ;
3. kr. Sm., — sjevi. Gnji-
lo-
vače.

Baričevka, o. Bruš.

Barići, dva zas. u Veleb., juž.
uz dalm. među.

Barićine, o. Brez.

Barička, o. Bil.

Barička Draga v. Draga B.

Barina, pz. Poč.

Barisovac, vrelo Divoselsko.

Barišac, š. Rad.

Barišm Dol v. Dol B.

Barišinka, o. Divos.

Barišino Blato v. Blato B.

Barjačić : 1. o. Gosp. — Derali. ;
2. o. L. N., — više Vrela.

Barjak : 1. o. Gosp. — u Trnovoj
Kruški ; 2. o. Lipe, — u Zvijer-
njaku.

Barlesnica, potoč. Barlete.

Barlete, selo istoč. Gospića.

Barletske Volarice v. Volarice B.

Barletsko Zavode v. Zavode B.

Baronuša, pz. Ostrv.

Bartuluša, o. Bruš.

Barunova Njiva v. Njiva B.

Barusovača, o. i pz. Divos., —
u Rakitnom.

Baruša, pz. Deb. Br.

Barutana, kr. Gosp., — uz cestu
u Budak.

Basača : 1. kr. Ces. — uz Oštar. ;
2. pz. i hum. Oštar., — uz
Cesar.

Basača Mala v. Mala B.

„ Velika v. Velika B.

Basarica, l. Poč. u Hrnjakovcu.

Basarića Brdo v. Brdo B.

„ Dol v. Dol B.

„ Draga v. Draga B.

„ Progon v. Progon B.

„ Strana v. Strana B.

„ Tuk v. Tuk B.

Basarići, zas. Barl., — v. Draga
Bašarića.

Basarina Bara v. Bara B.

Basarinka, o. Divos.

Basarino Brdo v. Brdo B.

Basarka, o. Ostrv.

Basića Brdo v. Brdo B.

„ Dol v. Dol B.

„ Ograda v. Ograda B.

Basinovac, kr. Poč.

Basurovača, pz. Divos.

Bašanova Rastovača v. Rastova-
ča B.

Bašanovac, kr. Š. K. — uz Pe-
rušić.

Bašanuša, o. Š. K.

Bašča : 1. o. Barl. ; 2. o. Deb.

Br. ; 3. voć. Krušk. ; 4. o. Mog. ;

5. kr. Muš., — uz Klanac i

Liku ; 6. o. Osik, — u Marka-

ševcu ; 7. o. Ostrv.

Bašča Dolnja, vrt Med.

Bašinka, l. Krušk.

Bašinovac : 1. o. Ostrv. ; 2. pz.
o. i l. Š. K.

Bašinoe Bare v. Bare B.

Baška Draga v. Draga B.

Baške Oštarije v. Oštarije B.

Baški Dolac v. Dolac B.

„ Put v. Put B.

Bateljevka, pz., pš., o. i l. Mogor.

Batin Rust v. Rust B.

Batinovac : 1. zas. ist. Bruš. ;

2. o. Cesar ; 3. kr. L. N. sjevz.

potč. Brušnice.

Batinovka, o. Sm.

Batra, pz. Vreb.

Bažie, kr. Rib., — sjev. Grada
preko Like.

Bažje Nuglić v. Nuglić B.

Beamterov Gaj v. Gaj B.

Beamterova Ograda v. Ograda B.

Beganov Dolčić, p. i o. L. Š.

Beganuša : 1. l. Bil. pod Gra-
dinom ; 2. o. Sm., — u Bačincu.

Beganuša Lastva v. Lastva B.

Begluk, kr. Rib., — juž. sastav.

Like i Muminovca.

Begov Dol v. Dol B.

Begovac : 1. kr. Brezika ; 2.
vrelo Mazin ; 3. vrelo Ribnik.

Begovača, o. Rib.

Bekinovac, vrelo Divoselsko.

Belačuša, o. Cesar.

Belušina, o. Cesar.

Benci, zat. juž. L. Š.

Benluk, o. Čitl.

Bent : 1. l. Krušk. ; 2. l. Med. ;
3. o. Poč. — u Lugu.

Bentina : 1. l. Buž. ; 2. l. Ornice ;

3. l. i o. Š. K. ; 4. ml. Poč. u

Selištu ; 5. pz. i o. Sm.

Bešićka, o. Muš.

Bešinica, o. Sm.

Bešljinac, br. š. e. i pz. —
Divos., jugoi. Deb. Glav. u
Veleb.

Betinka, o. Rib.

Bevanduša : 1. kr. i o. Cesar. ;

2. o. i pz. Deb. Br. ; 3. pz.

Oštar. ; 4. o. Sm. ; 5. o.

Trnov.

Bezdan : 1. jama Novos. Bil. ;

2. jama Gosp., — u Živkovcu.

Bičanka, o. L. N.

Bidići, kr. i pz. Bil. — kod
Brda.

„ Mali, o. Bil.

„ Veliki, o. Bil.

Bijela Greda v. Greda B.

„ Zemlja v. Zemlja B.

Bijeli Vr v. Vr B.

Bijelo Vrelo v. Vrelo B.

Bijesna Draga v. Draga B.

Bikanova Njiva v. Njiva B.

Bikanuša, l. Poč., — u Hrnja-
kovim Barama.

Bikarnica, o. Divos.

Bilaj, selo jugoi. Gosp.

Bila Selina, zas. sjeveroi. zat.
Cernike.

Bilce, še. Oštar.
 Bile Stine, br. u Veleb. sjev.
 Karloob.
 Bilića Brdo v. Brdo B.
 Biligi: 1. o. Bil., ; 2. kr. L. N.,
 izm. Trnov. i Deb. Br.
 Bilin Dol v. Dol B.
 Bilizi: 1. kr. Ces. — uz Priznu ;
 2. o. Kan., — u Derali.
 Bilo: 1. pz. Š. K. ; 2. o. Med. ;
 3. š., pz. i čist. e. Trnov., —
 u Šumi Bogića ; 4. br. u Veleb.
 jugoz. Međuvođa kod Rad.
 Bilo Bužimsko v. Bužimsko B.
 „ Javorovo v. Javorovo B.
 Biljanka: 1. o. Mušal. ; 2. o.
 L. O.
 Biljankuša, o. Mušal.
 Biljanuša, pz. Sm.
 Biljanuša Stara, o. Sm.
 Biljanuše, pz. Buž.
 Biljeg: 1. o. Divos. ; 2. pz. Mog. ;
 3. kr. L. N., — uz Deb. Br. ;
 4. o. Rad. ; 5. groblje Divos.
 u Vedropolju.
 Biljevina: 1. l. Bruš. ; 2. l. i o.
 L. Š., — u Rastovcu ; 3. l. i o.
 L. Š., — u Šarića Dulibi ;
 4. kr. u Veleb. sjevi. Oštar ;
 5. kr. u Veleb. juž. Raduč.
 Kuka.
 Biljevina Žarkovića, š. e. i p.
 Trnov.
 Biljevine, kr., o. i l. Oštar., —
 uz L. Š. i potoč. Ljubicu.
 Biljezi, kr. i p. Mogor. — izm.
 Vrkuše i Ratkovca.
 Bjegovići: 1. zas. Divos. — pod
 Deb. Glavicom ; 2. zas. Di-
 vos. — ist. Kamenjuše.
 Bjelanovac, o. Divos.
 Bjelina, o. Cesar.
 Bjelobabin potok, potoč. Dren.
 „ Dolac v. Dolac B.
 „ Stan v. Stan B.
 Bjeljevina: 1. l. i pz. Čitl. ; 2.
 l. Mogor. ; 3. br. Divoselo.

Bjeljevine, kr. Čitl., — ispod
 Divos.
 Blata, p. i šk. Mogor.
 Blatina, š. e. Buž.
 Blatine, kr. Buž., — zap. Crn.
 Dabra u Veleb.
 Blato: 1. l. Buž. ; 2. o. pod Deb.
 Brdom ; 3. o. Rad.
 Blato Barišino, l. Sm., — pod
 Deb. Br.
 „ Bogića, l. Sm.
 „ Dolnje, kr. i zas. Smilj., —
 uz Crni potok i Trnov.
 „ Dragičevac, l. Sm.
 „ Gornje: 1. kr. i zas. Sm.,
 —pod Veleb. uz potoč. To-
 čak i Trnov. ; 2. kr. Sm. na
 sastav. potoč. Pećine i Bu-
 žimnice.
 „ Jaketino, o. Sm.
 „ Kaljuža v. Kaljuža B.
 Blaževica, pz. Sm.
 Blažetinka, o. L. O.
 Blažičevka, o. Trnov.
 Blitvin Dol v. Dol B.
 Blitvina Glavica v. Glavica B.
 „ Rosulja v. Rosulja B.
 Blitvino Brdo v. Brdo B.
 Blitvuša, o. Med.
 Blizanci, zas. Cesar., u Veleb.
 Bliznica: 1. l. i p. L. Š., u Skoč-
 kobili ; 2. l. i pz. Š. K., u Stazi ;
 3. zat. juž. Karlob.
 Bliznice, o. Mogor.
 Blizumila: 1. l. o. i pz. Med. ;
 2. pz. Mogor., u Buljmici ;
 3. potoč. Mogor.
 Blizumine, kr. Med., zap. potoč.
 Trnové.
 Bobanov Gaj, v. Gaj B.
 Bobanovac, pz. Kukl.
 Bobanove Ograde, v. Ograde B.
 Bobića Brdo v. Brdo B.
 „ Dol v. Dol B.
 „ Dolina v. Dolina B.
 „ Kraj v. Kraj B.

Bobića Ograda v. Ograda B.

„ Poljana v. Poljana B.

Bobika : 1. gl. u Velebitu na
međi Dalmacije i Like, između
Čitluka i Krušćice ; 2. izvor
na istoj glavici više vrata
Jelovački.

Bobinka : 1. o. Barl.; 2. l. i o.
Poč., u Čitluku.

Bobinovac, šz. Mušal., u Vrh.

Bobinovac Vrh v. Vrh B.

Bobiste, l. i o. Buž.

Bobova Dolina v. Dolina B.

„ Poljana v. Poljana B.

Bobovište : 1. hum. Š. K. na
međi Bunića ; 2. o. Mogor.;
3. o. Kukl.

Bogdanica, potok, — nastavak
Bužimnice i Vrbasa, poslije nji-
hovich sastavaka juž. br. Bog-
danića; utječe u Novčicu kod
Kaniže.

Bogdanić, br., razv. grada i zas.
Smilj., više pravosl. crkve.

Bogića Blato, v. Blato B.

„ Plan v. Plan B.

„ Šuma, gk. u Veleb. zap.
Deb. Brda.

Bogićev put, Sm., pod Bogdanićem
Bogićevica, o. Š. K.

Bogićka, o. Smilj., u Bačincu.

Bogunica, br., zas., o. š. i potoč.
Med.

Bogunice, kr. Med., među vodama.

Boguša, l. Trnov.

Boguše, pz. Trnov.

Bojana, š. i o. Med.

Bojna Draga, kr., zas. i zat. juž.
Cesar.

Bojnovac, vrelo Divoselo.

Boljevrkova Luka, v. Luka B.

Boljevrkuša, v. Mogor.

Boljtina Ograda, v. Ograda B.

Bomeštovića Draga v. Draga B.

Bomeštrovka : 1. o. Brez.; 2. o.
Mogor.

Borčića Draga v. Draga B.

Borića Brdo v. Brdo B.

„ Samograd v. Samograd
B.

Borkov Grič v. Grič B.

Borkova Draga v. Draga B.

Borkovi Dolovi v. Dolovi B.

Borkovica, p. Mogor.

Borkovice, o. Mogor.

Borkovića Lokva v. Lokva B.

Borovac, gk. u Veleb., sjeveroi.
Karlob.

Borovika, p. Gosp., u Mikovcu.

Borovište, o. Ces.

Bosanac, potoč. Poč.

Božića Dol v. Dol B.

„ Njiva v. Njiva B.

„ Pijesak v. Pijesak B.

Božićka, o. L. O.

Božin Lug v. Lug B.

Božina Ograda v. Ograda B.

Božino Korito v. Korito B.

Božinka : 1. o. L. O.; 2. o. Smilj.

Božinovka, o. Buž.

Brabonjkov Dol v. Dol B.

Bracina Ograda v. Ograda B.

Bracino Brdo v. Brdo B.

Bradinac, vrelo Bužim.

Brakusovica, o. L. Novi.

Branjevina : 1. o. Brez.; 2. o.
Bil.; 3. o. Divos.; 4. kr. Rib.
juž. tromede ; 5. o. Poč., u
Crkvini ; 6. kr. i p. Rad., uz
cestu.

Branjevine : 1. kr. Barl., — uz
Vrebac ; 2. kr. Dren., — izm.
Kika i Raduča.

Bratlušovica, o. L. Novi.

Brcaljuša, o. Rib.

Brčica, p. Krušk.

Brda : 1. kr. Bil. ; 2. kr. Divos.,
— uz Velebit ; 3. o. Med., —
za Budžakom., 4. kr. Muš.,
— pod Vrhom Bobinovac.

Brda Dolnja, kr. Muš., — pod
Brdima uz Liku.

Brda Velika, kr. Ostrv., — izm.

Like i potoč. Vučjaka.

Brdaljak, o. Krušk.

Brdaljica, o. Med.

Brdašca, kr. Med., — pod Marinušom.

Brdašce : 1. o. Bruš., — u Budžaku ; 2. o. Brez. ; 3. l. Kukl. — kod Grebljišta.

Brdašce Bracino, l. Bruš., — u Dragi Ivančića.

Brdeljak : 1. l. Poč., — u Bari Surlinoj ; 2. p. Poč., — u Kraju Preradovu.

Brdeljci, o. Barl.

Brderina : 1. o. Š. K. ; 2. pz. Mogor., — više Jaruge ; 3. kr. Ostrv., — uz Jadovu.

Brderina Luka, l. Poč., — u Vel. Bari.

Brdina, o. Š. K., — kod Dola Dadasovića.

Brdina Oreškovića, o. Š. K.

„ Vujinovića, o. Š. K.

Brdine : 1. pz. i o. Barl. ; 2. kr. i o. Š. K., — više Vukšića ; 3. kr. i p. Rad., — uz pot. Rađućicu i Sv. Rok ; 4. pz. Trnov.

Brdo : 1. kr. i o. Bil., — u Taboru ; 2. l. Bil., — više Škrapa ; 3. pz. Divos., — više Gaja ; 4. glav. Dren., — ispod Krušk. ; 5. o. Krušk., — pod Zmijinjakom ; 6. o. Bruš., — u Heldištu ; 7. o. Gosp., — kod Šaera ; 8. pz. Š. K. ; 9. pz. Kukl., — kod Greblja ; 10. pz. Š. K., — do Kuzmanovače ; 11. o. Š. K., — kod Dola Kneževića ; 12. o. Š. K., — kod vrela spuškog ; 13. o. Š. K., — pod Dolom Kukinim ; 14. o. Š. K., — pod Zidinom ; 15. pz. Š. K., — u Kuli ; 16. l. Š. K., — u Zimičištu ; 17. pz. Š. K., —

više Drage Srdarove ; 18. pz. Š. K., — više Stražišta ; 19. pz. Š. K., — više Studenca ; 20. pz. Med. ; 21. p. i o. Med. — kod Adžinovca ; 22. kr. Med., sjeveroi. pot. Čorkovca ; 23. o. Med., — u Stupištu ; 24. pz. Med., — više Benta ; 25. kr. i pz. Med., — više Čevanuše ; 26. o. Med., — više Klise uz Glomočnicu ; 27. pz. Mogor., — kod mosta Jovića ; 28. kr. o. pz. Ostrv., — zap. Barl. i Ograda ; 29. kr. Ostrv., — kod Lipice uz Jadovu ; 30. pz. Poč., — više mosta Ljubojevića ; 31. l. i o. Rad., — kod Biljega ; 32. kr. Smilj., — zap. Urije uz potoč. Baćinac.

Brdo Anino, o. Š. K.

„ Antunovo, o. Dren.

„ Babića, pz. Med.

„ Babino : 1. l. Brez. ; 2. kr. Mog., — uz Med.

„ Baćinac, pz. Smilj.

„ Badljivo, o. Gosp., — u Živkovcu.

„ Bakića, o. Ostrv.

„ Bakiševo, o. Krušk.

„ Basarića : 1. pz. i o. Divos., — u Rakitnom ; 2. l. i o. Vreb.

„ Basarino, o. Divos.

„ Basića, pz. Med.

„ Bilića, o. Rib.

„ Blitvino, pz. Med.

„ Bobića, o. Pavl.

„ Borića, o. Poč.

„ Bracino, p. Bruš.

„ Brezovo, pz. Čitl.

„ Brodinsko, šk. Mogor.

„ Budakovo, glav. u Veleb., sjev. Karlob.

„ Bujadljivo l. Divos.

„ Burzino, pz. Med.

- Brdo** Carevo : 1. o. Brez. ; 2. o. Divos.
- „ Ceritrovac, gl. u Veleb. sjev. Rude Glavice.
- „ Ciganovo, o. Š. K.
- „ Cigansko, pz. i o. Med.
- „ Crljenčino, pz. Poč., — u Sitniku.
- „ Crljenkovo, o. L. O.
- „ Crljeno : 1. p. Divos., — u Kuni ; 2. l. i o. Bil.
- „ Crno, o. Muš.
- „ Cvijetića, o. Š. K.
- „ Čačića, o. Š. K.
- „ Čanića, o. Gosp.
- „ Čankovo, l. i o. Š. K.
- „ Čatlakovo, l. i p. Med.
- „ Čavino, o. Poč., — u Šancu.
- „ Čeino, o. Muš.
- „ Čokorovo, l. i o. Divos. — u Čovincu.
- „ Čubрино, pz. i o. Š. K.
- „ Čulinovo, o. Drenov.
- „ Dakovo, o. Stanište, — Cesar.
- „ Debelo : 1. glav., š. i selo jugoz. Gosp. pod Veleb. ; 2. glav., pz. i o. Š. K.
- „ Dolinovo, pz. Med.
- „ Došenovo, o. Bil.
- „ Đurino, o. Med.
- „ Eretino, o. Bil.
- „ Franića, o. L. O., kod Jezera.
- „ Gajića, o. Pavlov.
- „ Gajino, o. Med.
- „ Galešno : 1. kr. i pz. zap. pot. Trnoće, Med. ; 2. glav. u Rudaici, jugoz. Mogorića.
- „ Galešino, hum. na zap. međi Med. i Mogor.
- „ Galovića, o. Š. K.
- „ Gladno, kr. i pz. Med.
- „ Gnjatovića, pz. i o. Novo S. Bil.
- „ Gnjidavo, kr. Rib. uz Vrebac.
- Brdo** Golo, pz. Š. K., više Jagodnjeg.
- „ Gospodsko, o. Bil.
- „ Grabovac v. Grabovac B.
- „ Graovčevo : 1. o. Pavlov. ; 2. o. Vreb.
- „ Gubavo : 1. o. Š. K. ; 2. o. Rad.
- „ Helmanovo, o. L. O.
- „ Ilijino, p. Poč. u Ogradama.
- „ Ivančevo, pz. Poč.
- „ Jagodno, o. Muš.
- „ Jakovljevo, l. Brez.
- „ Jančinovo, o. L. O.
- „ Jandrino, o. Ostrv.
- „ Jasenovac v. Jasenovac B.
- „ Jasikovo, o. Mušal.
- „ Jerkovića, p. Gosp.
- „ Jerkovo, o. Š. K.
- „ Josipovo, kr. i p. Med., uz pot. Vedašić.
- „ Jovića : 1. o. Ostrv. ; 2. o. Mogor.
- „ Jugovo, o. Rad.
- „ Jurića, pz. Vreb.
- „ Jurino, o. Bil.
- „ Kadino, o. Š. K.
- „ Kalinića, p. Poč., u Badnju.
- „ Kamenito, p. Poč., u Javornom.
- „ Kapeljevo o. Rad.
- „ Karagino, o. Poč., u Brdu.
- „ Kevrića, o. Divos.
- „ Klaića, p. i o. Rad.
- „ Kobilino, o. Vreb.
- „ Konjsko : 1. gl. i kr. Š. K., — uz Perušić ; 2. kr. i pz. Mogor., kod izvora Lokvice.
- „ Koturovo, o. Bil.
- „ Krivo, o. Brez.
- „ Krivošino, o. Barl.
- „ Kruškovo : 1. kr. Drenov. izm. Kruškov., Ploče. i Kika ; 2. izvor pot. Kruškoveca, Drenov.

Brdo Krvavo o. L. O.
 " Kulinovo, o. L. O.
 " Kupinovo, o. Š. K.
 " Lanovo, o. Divos., kod
 " Obradovića.
 " Lemetino, o. L. O.
 " Lemino, o. Barl.
 " Lenića kr. L. O., uz Budak.
 " Lišajevo, o. Brez.
 " Lončarevo, o. Vreb.
 " Lončarsko (Lončaruško),
 pz. Š. K.
 " Lučaino, p. Poč., u Ka-
 menici.
 " Ludino : 1. o. Krušk.;
 2. kr. Med.
 " Ljubića, o. L. O.
 " Ljubičko, š. i čist. e., Oštar.
 " Malinića, l. i o. Mogor.
 " Malo, pz. Barl.
 " Manovo, pz. Barl.
 " Marićevo, kr. i p. Med.,
 uz pot. Vedašić.
 " Markezanovo, o. Poč., u
 Dolcu.
 " Mataića, kr. L. N., uz Trnov.
 " Matića, kr. Divos., uz L. N.
 " Matino, pz. Mog.
 " Mejića, o. Rad.
 " Mihića : 1. l. Krušk.; 2. o.
 Kukl.
 " Mihićevo, kr. Med., više
 Čepova.
 " Milanovo, kr. Drenov., juž.
 Kruškovca.
 " Milekića, o. Rad.
 " Milutinovo, o. Med.
 " Mišćevića, o. Poč., u Ostve-
 njači.
 " Mravije, p. Trnov.
 " Mrkšića, o. i p. Poč.,
 u Nasloništu.
 " Mršića, l. Š. K.
 " Muhamedovo, o. i p. Poč.,
 za Muhamedovcem.
 " Mudrovčića, kr. Rib., uz
 Vrebac.

Brdo Muvarovo, o. L. O.
 " Nikšića, o. Ostrv.
 " Njegovansko, o. Poč., u
 Podkonjakovu Kraju.
 " Odrto, o. Lipe, u Zvijer-
 njaku.
 " Opaljeno : 1. p. e. Cesar ;
 2. br. u Veleb. sjever.
 Karlob.
 " Oštro : 1. glav. i o. Brez.;
 2. glav., kr. i p. Kruškov.,
 uz Ploču i Kik.
 " Palešno, glav. Čitl., ispod
 Visočice.
 " Pasje, kr. i pz. Mogor., uz
 Vrebac.
 " Patkovo, l. Rad.
 " Pavićino, o. Bil.
 " Pelino, o. Krušk.
 " Perića, o. Š. K.
 " Perićevo, p. Smilj.
 " Pezeljsko, kr. i pš. Smilj.,
 jugoz. sastav. Studenca i
 Like.
 " Pijevčevo, o. Ostrv.
 " Pilarovo, o. Bruš.
 " Pjeskovito : 1. o. i pz. Med.
 2. kr. i pz. Mogor., više
 Dolova Potrebića.
 " Podkućnica, o. Lipe.
 " Porobino, o. Med.
 " Prčevo, pz. Smilj.
 " Probijeno, kr. Med., uz
 pot. Trnovu više Hrtovače.
 " Rabatino, o. Mogor.
 " Radakovića, p. Mogor.
 " Radbševića, o. Poč.
 " Rakića, o. Pavlov.
 " Rastića, o. Bil.
 " Ratkovića, o. L. O.
 " Ravno, o. Gosp., u Žabi-
 cama.
 " Reljino, o. Kan., u Musincu.
 " Rogića, kr. Bil.
 " Romića, o. Bil.
 " Rošića, pz. i o. Š. K.
 " Rudelića, o. Trnov.

Brdo Saljevo, o. i p. Divos.
 " Savino, pz. Š. K., više
 Studenca.
 " Skupno, o. Mušal.
 " Slatko, o. Rad.
 " Smiljansko v. Smiljansko
 B.
 " Spilčevo, kr. Mogor., više
 Japaga uz Med.
 " Srđića, o. Poč.
 " Starčevo, p. Med.
 " Stranjinovo, p. Brez.
 " Sušića : 1. o. Muš.; 2. glav.
 i kr. L. Osika, uz Mušal.
 i Liku.
 " Sveto v. Sveto B.
 " Šakića, o. Pavlov.
 " Šerića, pz. Barl.
 " Ševrljužino, pz. Barl.
 " Šianovo, pz. Divoš.
 " Šiljevo v. Šiljevo B.
 " Šimlaško, o. Š. K.
 " Škalica, o. Mušal.
 " Škorino, pz. Rad.
 " Škrapa, o. Bil.
 " Šopića : 1. o. Dren.; 2. pz.
 Trnov.
 " Štimčevo, o. Bil.
 " Šuljkovo, o. Š. K.
 " Tadijino, o. Barl.
 " Tištino, l. Kruškov.
 " Tomino : 1. pz. Mogor.;
 2. o. Mušal.
 " Tominsko, o. L. O.
 " Trbovo, o. Kruškov.
 " Trgino, kr. Rib., uz Poč. i
 Vreb.
 " Trivunsko, pz. Pavlov.
 " Trnovo, pz. Deb. Br.
 " Trolino, o. Drenov.
 " Umiljendića, o. Š. K.
 " Urljivo v. Urljivo B.
 " Uzelačko, kr. Med., uz
 pot. Kruškovac.
 " Veliko, glav., l. i o. Poč.,
 uz pot. Kruškovac.

Brdo Visoko : 1. kr., pz. i o.
 Divos., jugoi. L. N.; 2. kr.
 i pz. Med. na Brdu Zago-
 račkom ; 3. š. i pz. Mogor,
 uz Ploču ; 4. pz. Smilj.
 " Vlaško, o. i p. Vreb.
 " Vranešić, kr., pz. i o. Rib.,
 uz potoč. Muminovac.
 " Vranino, o. Š. K.
 " Vučje : 1. kr. Čitl., izm.
 Divos. i Poč.; 2. o. Drenov.
 " Vujnovića, kr. jugoist. Gosp.
 " Vukajlovo, o. Š. K.
 " Vukovića, l. Divos., pod
 Deb. Glavicom.
 " Vukovo, o. Rad.
 " Vuletića, glav., kr. i p.
 Kruškovca, — na sastav.
 pot. Grabovca i Kruškovca.
 " Vulino, o. Poč., — do Pr-
 kosa.
 " Vumića, pz. Divos.
 " Zagoračko, glav., p. i kr.
 Med., — pored Glomočnice.
 " Zečevo, o. Brez.
 " Zečije, o. Barl.
 " Zekanovo, o. Mog.
 " Zeleno, pz. i o. Divos.
 " Zoričino, kr. sjev. sastav.
 Like i Potoka.
 " Žuljačino, l. Š. K.
 " Žuto : 1. o. Drenov.; 2.
 o. Divos., — kod Jasikovca.
 Brestik, š. Š. K.
 Brestovac, br. Divoselo.
 Brestovača, gk. u Veleb., — sjev.
 Karlob.
 Brestovi Bunar, voda u Mogor.
 " Dočić v. Dočić B.
 Brešće, š. Ostrv.
 Breštani, visoravan od Podlapače
 do Mekinjara.
 Breza, l. i pz. Ostrv.
 Breze, o. L. O., — uz Mušal.
 Brezičić Kranjski, l. Divos., —
 pod Glavicom.

Brezik : 1. kr. Bruš., — pod š.
Podzidine ; 2. kr. sela Brezika,
— pod Veleb. ; 3. o. Čitl. ; 4.
pz. Divos. ; 5. selo, — kod
Medka ; 6. o. Mušal. ; 7. o.
Novi L. ; 8. pz. Smilj.

Brezik Kranjski, o. Divos., — u
M. Kraju.

„ Vujnovića, o. Poč., — u
Gredinama.

Brezika, o. Brez.

Brezova Dolina v. Dolina B.

Brezovača, br., kr. i pz. Divos.,
— pod Visočicom.

Brezovi Dol v. Dol B.

„ Gaj v. Gaj B.

Brezovo Brdo v. Brdo B.

Brezumilja, o. Rib.

Briculja, o. Bruš.

Bričinka, o. Mušal.

Brig, o. Buž., — više Bakaluše.

Brig Medića, o. Smilj.

„ Milićev, o. Smilj.

„ Skupni, l. Buž.

„ Starčevića, o. Smilj.

„ Šeбалja, o. Smilj.

„ Šopića, o. Buž.

„ Tropolovi, p. Smilj.

„ Žuti, o. L. N.

Brigovi, o. Smilj., — pod Kara-
ušicom.

Brijeg : 1. kr. Bruš., — uz pot.
Suvaju ; 2. p. Bruš., — u
Mrkezuši ; 3. kr. Bužim., — uz
Bilo Bužimsko ; 4. o. Deb. Br. ;
5. o. u Kaniži ; 6. pz. Š. K.,
— više Drage ; 7. kr. L. Š.
— jugoi. Šugarja ; 8. o. Oštar.,
— u Prošću.

Brijeg Grgin v. Grgin B.

„ Krunića, pš. Smilj.

„ Milošev, o. Cesar., — u Ta-
tini.

„ Smrčevi v. Smrčevi B.

„ Starčevića, kr. i zas. Smilj.
— ji. Radinovca.

Brijeg Šopića, pz. Trnov.

„ Zubčića, pz. Trnov.

Brijegovi, kr. Mušal. — uz Klanac.

Briješće Krajnovića, š. i l. Vreb.

Brikića Draga v. Draga B.

„ Njiva v. Njiva B.

Brikinina Strana v. Strana B.

Brikinica, l. i o. Š. K., — u Liš-
čiću.

Brikvište, o. Barl.

Brina : 1. o. Buž., — za Grabom ;

2. o. Novo S. Bil. ; 3. o. Š.

K., — kod Lokve ; 4. kr. L.

Š., — pod Pogledalom ; 5. o.

i p. Kan. ; 6. pz. Mušal. ; 7.

pz. Bud. ; 8. o. Smilj.

Brina Vujnovića o. Trnov.

Brine, kr. Buž., — izm. potoč.
Vrbasa i š. Buž. Bilo.

Bristić, o. Barl.

Bristov, š. Mušal.

Bristovac : 1. o. Kućiš. — Ces. ;

2. kr. i p. L. Š., — uz Dalma-
ciju.

Bristovača, o. Kućiš. — Ces.

Brišće, o. Smilj.

Briščić, p. Mušal.

Brize, o. L. O.

Brize Jukine, o. L. O.

Brizik : 1. pz. Deb. Br., — u
Dragama ; 2. pz. Deb. Br.,
— u Klancu ; 3. zas. jugoi.
Trnov. ; 4. kr. Trnov., — uz
Brušane.

Brizik Mali, — o. Bil.

„ Veliki, o. Bil.

Brizovac : 1. l. L. Š., — u Ra-
minu Koritu ; 2. g. k. u Veleb.,
istoč. Oštre Glavice ; 3. zas.
Cesar. ; 4. o. Staniš.

Brizovac Mali, kr. Cesar.

„ Veliki, kr. Cesar.

Brižak, l. Rizv.

Brižine : 1. l. i o. Smilj. ; 2. pz.
Trnov.

Brkinac, kr. i o. Kućiš., — uz
more.

Brkljačića most v. Most B.

Brkljačuša : 1. o. Smilj. ; 2. 1. Trnov.

Brmbeć, kr. i pz. Med., — uz potoč. Ljutik i Kukljic.

Brmbolića Ograda v. Ograda B. Brnjilovača, šk., p. i o. Mogor. Broćnjaci, o. Barl.

Brod : 1. o. Gosp. — uz Novčicu ; 2. o. Kani., — uz Bogdanicu.

Brod Koracev, prijelaz na Jadovi — Pavlov.

Brodić, o. Ostrv., — uz Liku.

Brodina, o. Med.

Brodinsko Brdo v. Brdo B.

Broduša, l. Krušk.

Brolinka, l. Bruš., — u Star. Krču.

Brozumilja, o. Rib.

Bruinka : 1. o. Kuklj. ; 2. o. Krušk.

Bruica Cijepac v. Cijepac B.

„ Dol v. Dol B.

Brujilovača, pz. Mogor.

Brusnac : 1. potoč., utječe u Radučicu ; 2. kr., š. i pz. Raduč., — pod Veleb.

Brušane, selo zap. Gosp.

Brušanica, potoč., koji izvire sjeveroz. Rizv., a utječe u Jarugu.

Brušanka, potoč. izv. jugoz. Rizv. a utječe u Novčicu.

Brušnica, potoč., utječe u Suvaju.

Brvanac, l. Poč., — u Barama.

Brv Kozji, l. Čitl.

Brzi potok, potoč. Divos.

Bubalica, o. Poč., — u Ogradama.

Bubašica, o. L. N.

Bubinka, o. Barl.

Bubljička, o. Mušal.

Bucalo, o. Š. K., — u Stazi.

Bučica, o. Barl.

Bučnica, vrelo Lipâ u Gradini ; — u blizini odmah i ponire s bukom.

Budačka Glavica v. Glavica B.

Budački Gaj v. Gaj B.

Budak, selo u kr. sjeveroi. Gosp.

Budak Stari, razv. grada sjeveroz. Mušal., — pod Vrškom.

Budakovo Brdo v. Brdo B.

Budakuša : 1. o. Konj. — Ces. ; 2. o. Smilj., — kod Ploče.

Budim : 1. br. u Veleb. jugoi. Karlob. ; 2. kr. Med., — na sastavcima pot. Glomočnice i Vedašića.

Budimac, pz. i o. Med.

Budnica, kr. Med., — zap. sastav. Trnove i Kruškovca.

Budžaci : 1. o. Pavl. ; 2. kr. Vreb., — uz Barlete ; 3. kr. Bil. — uz Liku ; 4. v. Bužaci.

Budžacić, o. Poč. — u Lukama.

Budžak : 1. kr. Bil., — u okuci Like uz Poč. ; 2. p. Drenov. ; 3. v. Bužak.

Budžak Basića, l. Bil.

„ Čukovac, šk. Poč.

„ Ivančev, o. Poč.

„ Rakića, l., o. i p. Vreb.

„ Rogića, o. Poč.

Buđenuša, o. Med.

Buđinovac, vrelo Divoselo.

Bugrovac, potoč. Poč.

Bujad, o. Poč., — u Gredinama.

Bujadine, o. Deb. Br.

Bujadište Sokolića, o. L. O.

Bujadljiva Dolina v. Dolina B.

Bujadljivica, o. Bruš.

Bujadljivka, o. Bil.

Bujadljuša, l. Bil.

Bujadnica : 1. p. Čitl. ; 2. pz.

Deb. Br. ; 3. o. Lipe, — u

Dugim Njivama ; 4. p. Krušk. ;

5. š. i pz. Mogor. ; 6. kr. M d.,

— izm. Poč. i Brez. ; 7. pz.

Med., — u Brdima ; 8. o.

Smilj. ; 9. o. Poč., — u Pod-

konj. Kraju.

Bujadnice : 1. o. Brez. ; 2. o. Deb. Br. ; 3. kr. L. N., — uz Trnov. ; 4. o. Poč., — u Vitas. Njivama.

Bujaduša : 1. p. Bil. ; 2. o. Buž., — više Biljanuše.

Bujin Dočić v. Dočić B.

Bukanja, vrelo Ploča.

Bukarica, potoč. Čitl.

Bukarićinka, š. i p. Raduč.

Bukova Dolina v. Dolina B.

„ Glavica v. Glavica B.

Bukovac : 1. l. Bruš., — u Vinčaruši ; 2. l. Bruš., — u Sudačuši ; 3. kr. L. Š., — sjev. Šugarja ; 4. š. i pe. Kuklj. ; 5. kr. Trnov., — uz Deb. Brdo ; 6. potoč., utječe u Crni potok kod Smilj. ; 7. br. Divoselo ; 8. vrelo Popina.

Bukovac Stari, potoč. Trnov.

Bukovača : 1. o. Ostrv. ; 2. šk. Poč.

Bukovci, kr. i p. juž. Kika, — Raduč.

Bukovica, o. Buž.

Bukovlje, p. Ostrv.

Bukuša, l. Buž.

Bukva, pz. Divos.

Bukvica, o. Kućiš., — Oštar.

Bulićuša, o. Ostrv.

Bulinuša, o. Divos., — u Čovincu.

Buljina : 1. š. Š. K. ; 2. p. Pavlov.

Buljine, o. Drenov.

Buljinica, o. Bil.

Buljma : 1. o. Buž. ; 2. o. Gosp., — u Ogradama ; 3. kr. Kukl., — uz potoč. Poljanu i Velebit ; 4. o. Med. ; 5. pz. Mogor. ; 6. p. Raduč.

Buljmica : 1. kr. i o. Bil., — uz Liku prema Vrebcu ; 2. o. Drenov.

Buljmize, zasel. Mogor.

Buljnica, š. Smilj., — pod Ob-
lajcem.

Buljuci : 1. kr. Čitl., — izm.

Divos. i Poč. ; 2. kr. Mogor.,

— jugoz. crkve prama Med.

Buljučina, kr. i o. Drenov., — izm. Kika i Raduča.

Buljuk : 1. pz. Čitl. ; 2. o. Divos., — u Mal. Kraju.

Buljuk Vasin, o. Mogor.

Bunar : 1. izv. Gosp., — u š. Jasikovac ; 2. izv. Mogor., — pod gradom Mogor.

Bunar Gnjatovića, o. u Novos. Bil.

„ Mesića, izv. Mušal., — pod Karaulom.

„ Trošljav, izv. u Veleb., L. Š.

„ Zaklanski, voda Mogor.

„ Žuti, l. u Novos. Bil.

Bunarac Mali, l. Raduč.

„ Veliki, l. Raduč.

Bunarić : 1. l. Bil. ; 2. o. i pz. Divos. ; 3. o. Drenov. ; 4. l. i o. Š. K. — u Čardačistu ; 5. pz., o. i l. Mogor. ; 6. o. Ostrvica.

Bunarići, vrelo Popina.

Bunarina : 1. o. Ces. ; 2. o. Čitl. ; 3. š. Mogor.

Bunarine, kr. Ces., — uz more.

Bunetin Dol v. Dol B.

Bunetinka, o. Kaniž., — u Derali.

Bunovac, š., l. i čist. e. Raduč.

Bunjevac, gol. u Veleb. Raduč.

Burača, kr. Divos., — uz Meti-
ljavu.

Burain Ogradak v. Ogradak B.

Burlačinka, o. Kuklj.

Burlina, o. Med.

Burmica, l. i o. Bruš., — u Krču.

Burovac, vrelo Divosel.

Burovac Veliki, o. Cesar.

Burovača, br., kr. i zas. Divos. — jugoi. L. N.

Burzinka, l. Krušk.

Burzino Brdo v. Brdo B.

„ Kućište v. Kućište B.

Bus Zeleni, l. Smilj.
 Busija, kr. jugoz. Maretinke, —
 L. Novi.

Busje : 1. l. Deb. Br. ; 2. o. Smilj.,
 — pod Brigom.

Butinovača : 1. kr. Cesar. ; 2. g.
 k. u Veleb. sjeveroi. Ledenika.

Butkovića Grič v. Grič B.

„ Kućište v. Kućište B.

Butkovička, l. i o. Smilj.

Butkuša : 1. o. Barl. ; 2. o. Bil. ;
 3. o. L. O., — u Lužinama.

Buzdovan : 1. kr., pz. i š. e. Buž.,
 — uz G. Pazarište ; 2. pz. Š.
 K. ; 3. hum. Krušk., — uz
 Ploču ; 4. kr. i pz. Med., — uz
 pot. Krušk. ; 5. hum. Mogor.,
 — na tromedi Mogor., Ploče i
 Krušk. ; 6. glav. u Veleb., —
 juž. Raduč. Drage ; 7. hum. na
 medi Rad. i Sv. Rok. ; 8. glav.
 u Veleb. — sjev. Bužima.

Buzje, brdašce i zas. juž. Oštre.
 Bužaci, pz. Divos.

Bužak : 1. kr. i o. Rizv. ; 2. kr.
 Čitl., — izm. Divos. i Poč. ;
 3. kr. i o. Divos., — u Čovincu i
 Klisi, uz Kamenjušu ; 4. p.
 Kuklj., — u Suvaču ; 5. l. Š.
 K., — u Skočkobili ; 6. groblje,
 kr. i pz. Gosp., — uz Novčicu ;
 7. p. Ostrv., — u Kulici ; 8.
 o. L. N. ; 9. kr. Med., — izm.
 potoč. Jaruge i Čorkovca ; 10.
 o. Med., — kod Jablanka ; 11.
 kr. Med., — na sastav. Like i
 Glomočnice ; 12. o. Med., —
 kod Šatorke ; 13. pz. Smilj.

Bužak Acketin, o. Med.

„ Sunajkov, o. Ornice.

„ Šepin, o. Ornice.

Bužim, selo sjeveroz. Gosp.

Bužimica, potoč., izv. kod Buž.,
 a utječe u Bogdanicu.

Bužimnica v. Bužimica.

Bužimsko Bilo, g. k. i š. e. zap.
 Bužima u Veleb.

Capitlakova Ograda v. Ograda C.
 Capitlakuša, kr. i pz. Mogor.

Carev Grm v. Grm C.

Careva Draga v. Draga C.

Carevka, o. L. O.

Carevo Brdo v. Brdo C.

Cavrinka, o. Med., — pod Dr-
 ljajom.

Ceklin Trovrh v. Trovrh C.

Ceritrovac Brdo v. Brdo C.

Cerje, kr. Š. K.

Cerovac, kr. Š. K., — kod Graba.

Certuša, o. Ostrv.

Cervika, zat. juž. Karlob.

Cervika Velika v. Velika C.

Cesarica, selo i luka, sjev. Karlob.

Cesarička Dražica, zas. Cesar.

Cesta Kraljičina, put i pz. Oštar.

„ Stara, — š. i p. Oštar.

Cetinića Dol v. Dol C.

Cetinuša : 1. o. Barl. ; 2. o. Pav-
 lov. ; 3. o. Vreb.

Ciblicok, vrt u Karlob., — uz
 k. br. 155.

Cicvarin Dol v. Dol C.

Cicvarina Bara v. Bara C.

Cigan, o. i p. Mog.

Ciganište : 1. p. Pavlov. ; 2. p.
 Počit., — u Čipulji ; 3. l. i o.
 Trnov.

Ciganka, pz. Mogor.

Ciganovac : 1. o. Divos. ; 2. pz.
 Žabice ; 3. izvor Divoselski.

Ciganovo Brdo v. Brdo C.

Ciganska Draga v. Draga C.

Ciganska Glavica v. Glavica C.

Ciganski Grm v. Grm C.

„ Lužak v. Lužak C.

„ put, Mogor.

Cigansko Brdo v. Brdo C.

Ciganuša, kr. i pz. Š. K., — ist.
 Cerovca.

Ciganuše, kr. i zas. Smilj., —
 izm. pravosl. i rimokat. crkve.

- Ciglana : 1. o. Gosp., — kod Šaera ; 2. pz. Med.
- Cijepac : 1. šk. Barl. ; 2. o. Brez., — kod Sadikovca ; 3. pz. Divos. ; 4. o. Buž. ; 5. o. Kuklj., — kod Čipke ; 6. o. Kuklj., — kod D. Suvače ; 7. o. Kuklj., — kod Potrebića Kraja ; 8. o. Kuklj., — u Pejakuši ; 9. l. Mogor., — pod Rustom ; 10. o. Pavlov. ; 11. o. Počit., — u Selištu ; 12. o. Š. K., — pod Stazicom ; 13. o. Š. K. u Stirčiću.
- Cijepac Bruića, o. Med.
- „ Mandaruša, o. Pavlov.
- „ Šajerov, o. Vreb.
- Cijepalo, šk. i o. Počit., — u Bužaku.
- Cijepan, o. Ostrv.
- Cijepci : 1. kr. Med. ; 2. pz. Mogor.
- Cijepčić : 1. o. Kuklj. ; 2. o. Š. K.
- Cikovac : 1. l. Čitl. ; 2. o. Divos.
- Cilovina, zat. juž. Juričinice.
- Cilovina Trolokve v. Trolokve C.
- Cilj, o. i p. Vreb.
- Cimburica, o. L. Novi.
- Cimeter v. Cimiter.
- Cimiter, o. L. Novi.
- Cip, o. Ribnik.
- Cipac, o. Mušaluk.
- Cjepac : 1. o. Divoselo ; 2. o. Gosp., — u Jasikovcu ; 3. o. Mušaluk ; 4. o. Smilj., — u Baćincu.
- Cjepčić, o. Čitl.
- Cremušina, š. e., čist., l. i o. Oštar., — u Crnom Dabru.
- Crikvena Bara v. Bara C.
- Crikvenica, kr., l. i o. istoč. Buž.
- Crikvina : 1. kr. i o. Ribnička., — uz Liku sjev. ; 2. kr. i o. Smilj., — na sjeveroi. sastav. pot. Vagan. i Bužimnice ; 3. kr. i o. Buž., — izm. izvora potoč. Bužimn. i Bogdanića.
- Crikvina Domaća, o. Ribnička., — kod Pločanovca.
- „ Lukčevića, o. Smilj., — u Crikvinama.
- Crikvine, kr. i o. Smilj., — uz pot. Otešicu i s. Klanac.
- Crikvište, o. Barl.
- Crkovna Dolina v. Dolina C.
- Crkvarski put, Mogor.
- Crkvena Skupština v. Skupština C.
- Crkvene Njive v. Njive C.
- Crkveni Dol v. Dol C.
- Crkvenica, potoč. kod Bužima.
- Crkvenuša : 1. o. Cesar. ; 2. l. Trnov.
- Crkvica, o. L. Osik.
- Crkvina : 1. kr. Ribnički, — juž. gradine uz Liku i potoč. Pločanovac ; 2. p., l. i o. Š. K. — u Kuzmanovači ; 3. kr. i p. L. Š., — jugoz. Šugar. prama moru ; 4. kr. i pz. Med., — sjev. pot. Glomoč. pod Klisom ; 5. o. Mogor, — pod Gradinom Popovića ; 6. o. Ostrv., — pod kuć. Polovinâ ; 7. l. Ostrv., — kod kuća Sudarâ ; 8. o. i p. Počit., — u Čatrnji ; 9. kr. Počit. — uz Branjevinu kraj puta ; 10. o. Raduč ; 11. kr. Vrebački, — istočno pod Stražbenicom.
- Crkvina Stara, o. Bužim.
- Crkvinica, o. Smilj., — uz Otešicu.
- Crkvište : 1. o. Divos. ; 2. šk., p. i l. Poč., — u Otoci i Vedašiću.
- Crljenčino Brdo v. Brdo C.
- Crljeni Kuk v. Kuk C.
- Crljenkova Draga v. Draga C.
- Crljenkovo Brdo v. Brdo C.
- Crljeno Brdo v. Brdo C.
- Crna Duliba : 1. kr. u Veleb., — sjev. Karlob. ; 2. kr. u Veleb. sjev. Oštar.

- Crna Gora v. Gora C.
 „ Greda, g. k. sjev. Buž.
 „ Kosa, gk. u Veleb., — juž.
 G. Pazarišta.
 „ Rijeka v. Rijeka C.
 „ Stožina v. Stožina C.
- Crne Bare v. Bare C.
 „ Grede, gk. u Veleb., —
 istoč. Oštar.
- Crni Dabar, g. k., š. e., pš. i selo
 u Veleb., — sjev. Oštar.
 „ Dolovi v. Dolovi C.
 „ potok, potoč. u Veleb., —
 Oštar. i Trnov., — izvire
 ispod š. Jadovno.
 „ Vrh : 1. br. u Veleb., —
 istoč. Oštar. ; 2. br. u Veleb.,
 — sjeveroz. Buž. ; 3. br.
 u Veleb., — jugoz. Sv. Ro-
 ka ; 4. vidi Vrh Crni ; 5. br.
 u Velebitu — južno Poči-
 teljske Dulibe.
- Crnika, kr. Cesar., — uz more.
- Crnkova Draga v. Draga C.
- Crnkuša : 1. š. i pz. Barl., — uz
 Jadovu ; 2. o. Med. ; 3. o.
 Mušal. ; 4. l. L. Osik ; 5. o.
 Smilj., — u Polju.
- Crno Brdo v. Brdo C.
- Crnobrnjka, o. Rad.
- Crnobrnjska Luka v. Luka C.
- Crno Vrelo : 1. potoč. Brezika ;
 2. izv. Čitl. ; 3. potoč. zap. s.
 Deb. Brda ; 4. izv. u Veleb.,
 sjeveroz. Bužima ; 5. vidi Vrelo
 Crno ; 6. izvor Divoselski ; 7.
 izv. Medački ; 8. izvor Trno-
 vački.
- Crnoguza Strana v. Strana C.
- Crnokrakova Bara v. Bara C.
 „ Poljana v. Poljana
 C.
- Crnokrakuša, o. Vreb.
- Crnošljivac, br. u Veleb., — ju-
 goz. Buž.
- Crnušina, o. L. Š., — u Šugar.
 Dulibi.
- Crnjuša, o. Kuklj.
- Crnjušina : 1. o. Divoš. ; 2. kr.
 sjeveroz. Rad. ; 3. vidi Vrišti-
 na.
- Crvljivica : 1. l. Krušk. ; 2. o.
 Kuklj. ; 3. o. Š. K.
- Cvarinka, pz. i o. Drenov.
- Cvetuša, l. Krušk.
- Cvianovića Dol v. Dol C.
- Cvijanuša : 1. pz. Divos. ; 2. o
 Pavlov.
- Cvijetića Brdo v. Brdo C.
 „ Dol v. Dol C.
 „ Ograda v. Ograda C.
- Cvijetin Greb v. Greb C.
- Cvijetuša, l. i o. Š. K.
- Cvijine Lastvine v. Lastvine C.
- Cvjetuša, br. Divoselsko.
- Curska Zemlja, o. Ostrv.
- Čabrkljuše, kr. Vreb., — juž.
 Papuče.
- Čačevica, o. Divos., — u Kame-
 njuši.
- Čaerak, o. Trnov.
- Čaere Velike, l. Bil.
- Čaeri, kr. L. N., — sjeveroz. po-
 toč. Jaruge.
- Čagalj, o. Počit., — u Sitniku.
- Čagar, o. Počit.
- Čaira, l., o. i p. Kruškov.
- Čaire : 1. kr. i o. Barl., — uz
 Vreb. ; 2. kr. Bil. ; 3. p. Po-
 čit., — u Brdu ; 4. pz. Počit.,
 u Crkv. Njivama.
- Čairi, o. Bil.
- Čairske Grede v. Grede Č.
 „ Luke v. Luke Č.
- Čajer : 1. l. Bruš. ; 2. l. Divos., —
 u Čovincu.
- Čajinac, o. L. Novi.
- Čakarinovica, l. i o. Š. K.
- Čakarovica, l. i o. Š. K.
- Čakljinovac, l. Mogor.

- Čakljunac, l. Mogor.
 Čakurije, pz. Vreb.
 Čalanovka, o. Trnov.
 Čalopek : 1. o. Divos. ; 2. š. e. i čist. Počit., — u Javorniku ; 3. o. Kuklj.
 Čanaka Lastvina v. Lastvina Č.
 Čanića Brdo v. Brdo Č.
 „ Dol v. Dol Č.
 Čanićka, o. i p. L. Novi.
 Čaninka, o. Divos.
 Čankova Dolina v. Dolina Č.
 „ Draga v. Draga Č.
 „ Varoš v. Varoš Č.
 Čankove Doline v. Doline Č.
 Čankovi Stanovi v. Stanovi Č.
 Čankovića Dol v. Dol Č.
 Čankovo Brdo v. Brdo Č.
 Čankuša : 1. o. Š. K. ; 2. o. Smilj.
 Čanska Livada v. Livada Č.
 Čanjak, o. Mušal., — u Razvali.
 Čanjkuša, o. Divos.
 Čardačina, l. Trnov.
 Čardačište : 1. Barl., — uz Jadovu i Ostrvicu ; 2. l. Š. K.
 Čardačuša, pz. i š. Trnov.
 Čardak : 1. potok, potoč. Bužim ; 2. kr. i pz. Š. K. ; 3. p. Mogor. ; 4. l. i o. Trnov. 5. š. sjeveroz. Veljuna ; 6. l. i p. Vreb., — kod Kaluna.
 Čatlakovac, pz. Med.
 Čatlakovo Brdo v. Brdo Č.
 Čatrnja : 1. l. Bil. ; 2. o. Drenov. ; 3. l. L. Osik ; 4. l. Ostrv. ; 5. pz. Počit., — u Dol. Selu ; 6. napoj. Š. Kule ; 7. izvor Vrebački.
 Čatrnja Skupna, o. Bil.
 Čavinac, o. Smilj.
 Čavino Brdo v. Brdo Č.
 Čeina Draga v. Draga Č.
 Čeino Brdo v. Brdo Č.
 Čejajuša, o. L. Novi.
 Čekini Ogradci v. Ogradci Č.
 Čekarska v. Čekrčka.
 Čekerska v. Čekrčka.
 Čekrčka Bara v. Bara Č.
 „ Glavica v. Glavica Č.
 Čelina : 1. br., o. i p. Mogor, — jugoz. Metle ; 2. br. i pz. Smilj. ; 3. br. i spilja Vrebačka.
 Čelinak, zas. Smilj.
 Čelinke, kr. Med., — pod Budimom uz Vedašić.
 Čemerika, l. Divos.
 Čemernica : 1. br. i pz. Divos. ; 2. o. Trnov.
 Čepovi, kr. Med., — među vodama više Pločice.
 Čergovište, o. Mogor.
 Češljuga, o. i pz. Š. K.
 Četrdesetnica : 1. kr. Pavlov., — ispod Kućišta uz Mogor. ; 2. o. Vreb.
 Četvrtina, o. Med.
 Četvrtinka, o. Rad.
 Čevanuša : 1. o. Brez. ; 2. kr. Med., — sjeveroist. potoč. Trnove ; 3. l. Mogor. ; 4. kr. i pz. Ostrv., — sjeveroz. š. Staze uz Vrebač. Planine.
 Čičinka, l. Mogor.
 Čikovac : 1. o. Čitl. ; 2. kr. Med. — uz sastav. Trnove i Kruškovca.
 Čikulja, l. L. Novi.
 Čipka, o. Kuklj.
 Čipulja : 1. o. Buž. ; 2. l. Bruš., — u Breziku ; 3. o. Med. ; 4. šk., p. i l. Počit., — u Acket. Barama.
 Čistulja, br. sjev. Vrebač.
 Čistulja : 1. kr. Vreb., — sjev. š. Staza ; 2. l. o. i stan Pavlovački.
 Čitluci, kr. Ostrv. uz Jadovu.
 Čitluk : 1. selo juž. Gosp., — pod Velebitom ; 2. o. Š. K. ; 3. o. L. Osik ; 4. p. Ostrv. ; 5. šk.,

- p. i o. Počit., — kod Surli-
novca.
Čobanovac, o. Vreb.
Čojluk : 1. kr. Smilj. uz pot.
Bogdanicu i Gosp. ; 2. o. Ka-
niž., — u Jovcu ; 3. potok
Bogdanica na tom kraju.
Čokešina : 1. o. Brez. ; 2. o. Med.,
3. o. sjeveroz. Kuklj.
Čokešina Glavica v. Glavica Č.
„ Ograda v. Ograda Č.
Čokinac, o. Buž.
Čokorka, o. L. Novi.
Čokorovo Brdo v. Brdo Č.
Čopin Vrh, br. u Veleb. sjev.
Karlobo.
Čopov Del v. Del Č.
Čopovka, o. L. Novi.
Čorkovac, o. Med.
Čorkov Dol v. Dol Č.
Čorkuša, o. Bil.
Čovića Ledina v. Ledina Č.
„ Ograda v. Ograda Č.
„ Strana v. Strana Č.
Čovinac : 1. potoč. Divos. ; 2.
kr. Divos., — u Klisi.
Čovinica, kr. i l. Trnov, — uz
Oštar.
Čovinka, o. Cesar., — kod Tro-
polića.
Čremušina : 1. kr. L. Š. u Veleb. ;
2. vidi Čremušina.
Čubar, pz. L. Osik.
Čubrića Dočić v. Dočić Č.
„ Dol v. Dol Č.
„ Kućište v. Kućište Č.
„ Ograda v. Ograda Č.
Čubrilovka v. Novos. Bil.
Čubrilovo Kućište v. Kućište Č.
Čubriluša, o. Raduč.
Čubrino Brdo v. Brdo Č.
Čubruša, o. Š. K.
Čučinka, o. Med.
Čunak, kr. L. Š., — juž. Pržunca
uz more.
Čušakuša Dolina v. Dolina Č.
- Čvarinka : 1. o. Drenov. ; 2.
vidi Čvarinka.
Čvoljenica, o. Smilj.
Čaćić, zas. Cesar., — u Veleb.
Čaćić Draga v. Draga Č.
Čaćića Brdo v. Brdo Č.
„ Dol v. Dol Č.
„ Varoš v. Varoš Č.
Čaćićkuša : 1. o. Buž. ; 2. o. Smilj.
Čaćinka, o. Smilj., — pod Jaru-
žinom.
Čalakuša, o. Med.
Čalića Krčevina v. Krčevina Č.
Čaluša, o. Kuklj.
Čatića Dol v. Dol Č.
„ Dolac v. Dolac Č.
„ Kolibište v. Kolibište Č.
„ Njiya v. Njiya Č.
„ Lastvina v. Lastvina Č.
„ Luka v. Luka Č.
„ Strana v. Strana Č.
Čelakuša : 1. o. Kuklj. ; 2. kr. i o.
Med.
Čelemija : 1. o. Brez. ; 2. o. Vreb.
Čelemije, kr. Vreb., — uz Ja-
dovu.
Čelića Dol v. Dol Č.
Čelija, izvor Radučki.
Čelina Pećina v. Pećina Č.
Čelinka, o. Med.
Čevanuša v. Čevanuša.
Čorin Dol v. Dol Č.
„ Vršić v. Vršić Č.
Čorina Prosina v. Prosina Č.
Čorinac : 1. kr. Bužima ; 2. o. i
p. Vreb. ; 3. izvor Vrebački.
Čosinka, o. Mogor.
Čošak Ograde v. Ograde Č.
Čuk, o. Brez.
Čukov Kamen v. Kamen Č.
Čukovac : 1. hum. Krušk., —
na međi Mogor. kod Gromile ;
2. kr. i zas. Š. K., — uz Jag-
mu ; 3. kr. i o. Brez., — pod
Velebitom.

- Čukovac Budžak v. Budžak Č.
 Čuliātuša, kr. sjeveroz. Buž.
 Čulibrk, o. i p. Mogor.
 Čulinov Dol v. Dol Č.
 Čulinove Luke v. Luke Č.
 Čulinovo Brdo v. Brdo Č.
 Čuljatuša, š. e. i čist. Oštar.
 Čurakovac, o. Med.
 Čurčeua, o. Pavlov.
 Čurčića Dol v. Dol Č.
 „ Stan v. Stan Č.
 Čurčinovac, p. Kuklj.
 Čurešev Dol v. Dol Č.
 Čurinov Dol v. Dol Č.
 Čurkovac : 1. o. Cesar ; 2. o. i p. Med.
 Čurkovača, o. Cesar
 Čurkovača Krčevina v. Krčevina Č.
 Dabar Crni v. Crni D.
 „ Došen v. Došen D.
 „ Mali, p. e. Cesar.
 „ Ravni v. Ravni D.
 Dabarska Kosa v. Kosa D.
 Dabina Glavica v. Glavica D.
 Dajč, o. Trnov.
 Dajuša, o. Trnov.
 Dakovo Brdo v. Brdo D.
 Dakovica, br. jugoi. Mogor.
 Daljan, o. Gosp.
 Damjanova Dolina v. Dolina D.
 Danguba, kr. Barl., — uz Jadovu i Ostrv.
 Daničića Grede v. Grede D.
 „ Podovi v. Podovi D.
 Danin Dočić v. Dočić D.
 „ Vrtal v. Vrtal D.
 Danina Njiva v. Njiva D.
 Danišinka, o. Vreb.
 Dankuša, o. Bruš., — u Zobini.
 Dasovića Dol v. Dol D.
 Dasovinka, o. L. Osik.
 Dantovac, izvor Mutilički.
 Davidovača, 1. i o. Š. K.
 Davinovac, kr. i o. Čitl., — izm. Divos. i Počit.
 Debela Glavica, br. i zas. Divos.
 „ Kosa v. Kosa D.
 Debeli Kuk, br. u Veleb., istoč. Šugarja.
 „ Lug, v. Lug D.
 Debelo Brdo v. Brdo D.
 Debeljak : 1. pz. Mogor.; 2. š. pod Markovom Poljanom.
 Dejanovića Lastvine v. Lastvine D.
 „ Vrelo, izvor Drenov.
 Del Čopov, o. Mušal.
 Delak, o. Rib.
 „ Mali, o. Mušal.
 Delci Mali, o. Mušal.
 Delina Lokva v. Lokva D.
 Delukino Vrelo, izvor i potoč. Divos. u Dulibi ispod Stražišta.
 Derala : 1. kr. i pz. Kaniža—Gospić ; 2. p. i o. Mogor.; 3. p. Smilj., u Grofiji.
 Derales, kr. sjeverno Gosp.
 Dervešica, kr. juž. Karlob. uz more.
 Desetkinja, o. Pavlov.
 Despotova Strana v. Strana D.
 Dešinka, o. Gosp., u Musincu.
 Detelište, 1. Buž.
 Detkuša, o. Leden, Cesar.
 Devčić Draga, zat. i zas. juž. L. Š.
 Devčića Luka v. Luka D.
 „ Porobljenik v. Porobljenik D.
 Devčići, 3 zas. juž. i sjeveroistoč. zat. Devčić Drage.
 Devina Ograda v. Ograda D.
 Devkuša, o. Buž.
 Diakova Njiva v. Njiva D.
 Didov Dio v. Dio D.
 Didovina, p. Smilj.
 Didulićinka, o. Brez.
 Dijel, o. L. Osik, pod Jezerom.
 Dijeli : 1. o. Buž.; 2. 1. Trnov.
 Dijeli Dugi, kr. Mušal, sjev. Ladišta
 „ Mišinoi, o. L. Osik, u Markaševcu.

Dijeli Mlinački, kr. Mušal., jugoz.

„ Poljakovca.

„ Veliki v. Veliki D.

Dijelka : 1. o. Brez.; 2. o. Divos.;
3. o. Med.

Dijelka Generalova, o. Med.

Dijetelina, l. L. Osik.

Diklića Bare v. Bare D.

Dilaverka, l. Počit., u Otoci.

Dili Dugi, o. Buž.

Diljka : 1. o. Barl.; 2. o. Divos.
u Čovincu i Klisi; 3. o. Kruš-
kov., u Poličici; 4. pz. Med.;
5. o. Mogor.

Diljke, kr. Brez. pod Velebitom.

Dimića Dol v. Dol D.

„ Njiva v. Njiva D.

Dimuša, o. Ostrv.

Dio, o. L. Osik, više Počanjka.

Dio Antićev, o. L. Osik.

„ Didov, l. Trnov.

„ Dugi v. Dugi D.

„ Oreškovića, o. Mušal.

„ Starinski, o. L. Osik.

„ Tanki, o. L. Osik.

„ Uski, o. L. Osik.

Dionica, o. Divos.

Ditelovo Guvno v. Guvno D.

Divjak, mlin sa i kamenom,
Kukljic.

Divjakinja, o. Divos.

Divolenac (?), g. k. u Veleb.,
jugoz. Rizvanuše.

Divoselo, selo jugoz. Gosp.

Dizija : 1. o. Barl.; 2. o. Š. K.

Djedova Njivica v. Njivica D.

Dmitrov Dočić v. Dočić D.

Dmitrovića Luka v. Luka D.

Dnjetinka, o. Cesar.

Dobrice Glavica v. Glavica D.

Dobrić Vrelo, izvor Raduč.

Dočić : 1. o. Barl.; 2. o. Cesar.,
kod Tominovca; 3. kr.
i zas. L. Nov., sjeveroi.
Oštre; 4. o. Ostrv.;
5. o. Počit., u Otoci;

6. o. Počit., u Prerad.

Kraju; 7. vidi Dolčić.

Dočić Antonin, o. Š. K.

„ Babin, o. Š. K.

„ Brestovi, o. Š. K.

„ Brujin, l. Med.

„ Čubrića, o. Š. K.

„ Danin, o. Mog.

„ Dmitrov, o. Med.

„ Došenov, kr. Cesar, uz
more.

„ Gredoviti, pz. Mogor.

„ Hrstića, o. Š. K.

„ Kravji, pz. Pavlov.

„ Janjketin, o. Bil.

„ Kulenov, o. Š. K.

„ Labudov, o. Š. K.

„ Lazin, o. Barl.

„ Lovrića, o. Š. K.

„ Maksimov, o. Š. K.

„ Mali, o. Počit., — u Rogića
Budžaku.

„ Marinski, kr. u Velebitu
pod Golićem.

„ Marketin, o. Š. K.

„ Medin, o. Buž.

„ Mijatov, o. Vreb.

„ Oreškovića, o. Š. K.

„ Perin, o. Š. K.

„ Polivanov, o. Š. K.

„ Puvalov, o. Š. K.

„ Ristivojevića, o. Š. K.

„ Srdarov, o. Š. K.

„ Starinski, o. Š. K.

„ Švorčev, o. Divos.

„ Trnovi, o. Drenov.

„ Trnoviti, o. Š. K.

„ Vileni, o. Pavlov.

„ Vujinovića, o. Počit.

Dodigovac, p. Brez.

Dokozić, zas. sjev. Cesar.

Dokozuša : 1. o. Oštar.; 2. o.
Smilj.

Doktoruša, o. i l. Š. K.

Dol : 1. o. Barl.; 2. o. Barl. pod
Radovanušom; 3. o. Bil. kod

- Tabora ; 4. o. Bil. pod Klisom ;
 5. o. Brez. kod Jezerine ; 6. pz.
 Brez. kod Oštrog Brda ; 7. o.
 Počit. kod Drčine Grede ; 8.
 kr. Čitl. izm. Divos. i Počit. ;
 9. o. Š. K., — kod Provalije ;
 10. pz. Š. K. za Rudom Glavi-
 com ; 11. kr. Med. pod Brdom
 kod Lipe ; 12. l. i p. Mogor. u
 Koritima ; 13. o. Počit. u Bari
 Ljubojevića ; 14. o. Rib., kod
 Stana Rogičeva ; 15. o. Rib.
 pod Počastbinom.
 Dol Abtovi : 1. o. Novos. Bil. ;
 2. o. Kruškov.
 „ Badin, pz. Med.
 „ Banjčić, l. i o. Divosel. u
 Rakitnom.
 „ Barišin, o. Bil.
 „ Basarića, kr. Mogor. sz. pra-
 ma Vrebcu.
 „ Basića, o. Vreb.
 „ Begov, o. Novos. Bil.
 „ Bilin, o. Kuklj.
 „ Blitvin, kr. Med. uz pot.
 Čorkovac.
 „ Bobića, o. Poč. u Ogradi.
 „ Božića, o. Pavlov.
 „ Brabonjkov, l. Mogor.
 „ Brezovi, kr., š., o. i l. Š. K.
 — juž. Kam. Brda.
 „ Brujića, o. Med.
 „ Bunetin, o. Divos.
 „ Cetinića, o. Vreb.
 „ Cicvarin, o. Pavlov.
 „ Crkveni : 1. kr. Š. K. ; 2. kr.,
 i o. Med. više Brda Mihića.
 „ Cvianovića, pz. Divos.
 „ Cvijetića l. Š. K.
 „ Cvitića, o. Š. K.
 „ Čanića, o. Divos.
 „ Čankovića, o. Mogor.
 „ Čorkov, o. Ostrv.
 „ Čubrića, l. Š. K. u Stazi.
 „ Čačića, l. i o. Š. K.
 „ Čatića, o. Š. K.
 Dol Čelića, o. Rad.
 „ Čorin, o. Rad.
 „ Čulinov, o. Drenov.
 „ Čurčića, o. Vreb.
 „ Čurešev, l. Med.
 „ Čurinov, pz. i o. Divos.
 „ Dasovića, o. u Š. K.
 „ Dimića, o. Ostrv.
 „ Dubski, o. Vreb.
 „ Dukića, o. Š. K.
 „ Đukića, o. Mogor.
 „ Galčev, o. Lipe u Zvijer-
 njaku.
 „ Gašparov, o. Š. K.
 „ Gendin, o. Počit. pod Uzo-
 rom.
 „ Gladni, pz. Med.
 „ Govnarski, o. Počit. u Ku-
 čištu.
 „ Gredoviti, pz. Divos.
 „ Grkov, o. Vreb.
 „ Grubića, o. Pavlov.
 „ Grubišića, o. Pavlov.
 „ Gubavi, o. Vreb.
 „ Indin, p. Med.
 „ Jaića, o. Ostrv.
 „ Jakića, p. Med.
 „ Jandrin, o. Ostrv.
 „ Janjatov, o. Š. K.
 „ Jaričin, o. Š. K.
 „ Jasikov, kr. i o. Š. K. uz
 Bunić.
 „ Jazin, kr. i pz. Ostrv. uz
 Liku.
 „ Jokićev, kr. Med. više Crkv.
 Dola.
 „ Jovetića, pz. Š. K.
 „ Jovića, o. Š. K.
 „ Jurin, o. Barl.
 „ Kabića, l. Mogor.
 „ Kalinića, o. Kruškov.
 „ Kameniti, o. Divos.
 „ Kelčev, o. Š. K.
 „ Kosića, o. Barl.
 „ Krateljski, o. Divos.
 „ Kraviji, pz. Med.

- Dol Krivi : 1. o. Lipe, — u Škrbincu ; 2. kr. Raduč. uz. Sv. Rok.
- „ Krivošin, pz. Barl.
- „ Krnjaica, l. Mogor.
- „ Kučkovića, l. Vreb.
- „ Kukin o. Š. K.
- „ Kulenov, o. Š. K.
- „ Kulundžin, o. Drenov.
- „ Kupinjavi, o. Pavlov.
- „ Kurtića, l. Š. K.
- „ Ljuti, pz. Med.
- „ Mali, o. Š. K. pod Stranom.
- „ Malinića, o. i l. Mogor.
- „ Markačev, o. Divos.
- „ Markužov, o. Bil.
- „ Medeni, o. Kruškov.
- „ Medin, pz. Gosp. — u Deralima.
- „ Medišin, kr. Med. pod Osredcima.
- „ Mihajlov : 1. o. Divos. ; 2. o. Drenov.
- „ Mihićev, o. i p. Med.
- „ Mijatov, o. Ostrv.
- „ Mikaluša, o. Med.
- „ Milanov : 1. o. Drenov. ; 2. kr. Š. K. u Stazi.
- „ Milisavski, o. Š. K.
- „ Miljanovića, o. Š. K.
- „ Miljenčev, o. Pavlov.
- „ Mrtvi, o. Brez.
- „ Mudrovčića, o. Počit. u Rogića Budžaku.
- „ Nanića (Mali i Veliki), pz., o. i l. Rib.
- „ Nikšića, o. Š. K.
- „ Orati, o. Počit. u Mrkšić Brdu.
- „ Ozidani, l. Š. K.
- „ Pađenov, o. Lipe u Lipovcu.
- „ Panjevića, o. Pavlov. pod Glavicom.
- „ Perićića, o. Š. K.
- „ Petkovića, l. Kruškov.
- „ Pirin, o. Š. K.
- Dol Piukov, l. Vreb.
- „ Podkonjakov, o. Čitl.
- „ Popov : 1. o. Divos. ; 2. o. Š. K.
- „ Popovića : 1. o. Mogor ; 2. l. i o. Vreb.
- „ Poprijeke, o. Divos.
- „ Potrebića, l. i o. Kruškov.
- „ Ravni : 1. o. Krušk. ; 2. o. Med.
- „ Redoviti, o. Počit.
- „ Repčev, o. Ostrv.
- „ Ribarov, o. Divos.
- „ Ristin, l. Med.
- „ Romičin, o. Kruškov.
- „ Savetinov, o. Divos.
- „ Sećin, o. i p. Š. K., — u Leskovcu.
- „ Seperov, o. Divos.
- „ Sjedi, o. Počit., — u Tavanima.
- „ Sjekovi, o. Brez.
- „ Skakin, o. i pz. Barl.
- „ Smrčovi, kr. pod Crnim Vrhom u Divos. Velebitu.
- „ Solakov, l. Š. K.
- „ Sudarov, o. Ostrv.
- „ Šašića, o. Ostrv.
- „ Šeperov, o. Divos.
- „ Šerića, o. Bil.
- „ Školski, o. Raduč.
- „ Škorin, o. Kruškov.
- „ Štrbčev, o. Š. K.
- „ Tadića, o. i pz. Ostrv.
- „ Tomića, o. Š. K.
- „ Trnov, o. Divos.
- „ Trnoviti : 1. o. Čitl. ; 2. o. Gosp. ; 3. kr. i pz. Ostrv., uz Š. K. i potoč. Rust.
- „ Trolin, o. Dren.
- „ Tunjevački, p. Barl.
- „ Urošev, o. Med.
- „ Vakin, l. Mogor.
- „ Valentića, o. Bil.
- „ Vasin, o. Divos.
- „ Vaskanov, o. Drenov.

Dol Videkin, o. Pavlov.
 " Vodeni : 1. pz. Divos.; 2. kr.
 i pz. Š. K. uz Bunić.
 " Vrbovi, o. Š. K.
 " Vrkin, o. Drenov.
 " Vrteški, o. Kruškov.
 " Vučin, o. Počit., kod Like
 " Vujatov, o. Š. K.
 " Vujinovića, o. Š. K.
 " Vukašinov, o. i pz. Š. K.
 " Vukov, o. Raduč.
 " Vukovića, o. Vreb.
 " Vuletića, pz. Med.
 " Zečev, o. Š. K.
 " Zečiji, o. i pz. Divos., više
 Todinovca.
 " Žigića, o. Š. K.
 " Županski, o. Bil.
 " Žužića, o. Š. K.

Dolac 1. o. Bl.; 2. o. Bruš.,
 u Star. Krču; 3. o. Buž.;
 4. kr. Cesar. uz more;
 5. zas. Cesar.; 6. l.
 Cesar., pod Liscom; 7. o.
 Gosp., u Ogradama;
 8. kr. L. Š. u Veleb.;
 9. pz. Mogor.
 " Adamov, l. L. Š.
 " Anin, o. Š. K.
 " Bačića v. Bačić D.
 " Baški : 1. o. Leden. —
 Cesar.; 2. kr. u Veleb.
 sjev. Karlob.
 " Bjelobabin, kr. Drenov.,
 uz Kruškov.
 " Bukovi, kr. L. Š., u Veleb.
 " Burni, š. e. i p. L. Š.
 " Crni, l. L. Š., u Platičevcu.
 " Čatića, čist. e. Oštar.
 " Grnovi, o. Mogor.
 " Grubičića, pz. Kuklj.
 " Jankov, kr. i p. pod Crnim
 Vrhom u Divosel. Velebitu.
 " Jekić : 1. p. Kruškov.;
 2. pz. Med.
 " Kolovode, kr. i zas. sjev.
 Karlob., u Veleb.

Dolac Magareći, čist. e. Počit.
 u Razb. Dragi.
 " Mali, kr. u Veleb. L. Š.
 " Marasovi, kr. L. Š., kod
 Kurozeba u Veleb.
 " Mihaljčev, o. Buž.
 " Mokri, l. Rad.
 " Musin, kr. u Veleb., L. Š.
 " Okrugli : 1. o. Cesar.;
 2. kr., jugoz. Bužima.
 " Pavlov, o. Cesar, u Pirištu.
 " Petrov, o. Bruš., u Sadi-
 Lovcu.
 " Prpića, kr. Cesar., uz more.
 " Radin : 1. pz. Med.; 2. kr.
 L. Š., u Veleb.
 " Skipovi, š. e. Kuklj., u
 Med. Stazi.
 " Srdarov, kr. L. Š., više
 Bukova Dolca u Veleb.
 " Šarića v. Šarića D.
 " Šarin, čist. e. Trnov., pod
 Ljutim Vrhom.
 " Veliki, kr. L. Š. u Veleb.
 " Vidov, o. Buž., pod Med-
 vedakom.
 " Vojvodića, kr. Ostrv., uz
 Š. K.
 " Župin, o. Oštar.
 Dolak Mali, o. Mušal.
 Dolašnica, o. Š. K.
 Dolašić, l. Š. K., u Janjilovki.
 Dolci Ravni, o. Kučić, Cesar.
 " Smrčovi, š. i čist. e. Oštar.
 Dolčić : 1. o. Bil., kod Tropolića;
 2. o. Gosp., u Živko-
 vcu; 3. kr. jugoi. Šugarja
 u Veleb.; 4. kr. L. Š., više
 Devčića Porobljenika; 5.
 vidi Dočić.
 " Beganov, kr. L. Š., u Vel.
 " Ivića, o. Bil.
 " Ivičin, o. Bil.
 " Musića, o. Divos.
 " Okrugli, kr. Trnovi, sje-
 veroz. Jadovnog.
 Dolčina, kr. Brez., pod Veleb.

Dolčine Suve, kr. Raduč., više
Zlojutrovca.

Dolina : 1. o. Buž., 2. o. Divos.;
3. o. i p. Kruškov.; 4. o. Š.
K., kod Bab. Brda ; 5. o. Š.
K., kod Razbojine ; 6. o. Š.
K., kod Samograda ; 7. pz.
Š. K., pod Trnovačom ; 8. o.
Š. K., pod Udbinom ; 9. o. Š.
K., u Jazvači ; 10. 1. Š. K.,
u Previji ; 11. p. Š. K., u
Selištu ; 12. o. Š. K., u Sitniku
13. o. Š. K. više Dola Kneževa ;
14. o. Med., kod Janjića ;
15. pz. Mogor. ; 16. o. Ostrv.
u Razvali.

Dolina Antonova, o. Š. Kule.

" Babina : 1. o., p. i pš.
Gosp., u Mirkovcu ; 2. pz.
Mogor.
" Bobića, o. Vreb.
" Bobova, o. Š. Kule.
" Brezova, 1. Š. K., za
Glavicom.
" Bujadljiva, o. Š. Kule.
" Bukova : 1. o. Kučiš. —
Cesar ; 2. o. Š. K. ; 3. o.
Ostrv.
" Crkovna, o. Š. Kule.
" Čankova, o. Š. Kule.
" Čušakuša, o. Š. Kule.
" Damjanova, o. Š. Kule.
" Dragojna, o. Š. Kule.
" Duboka : 1. 1. Š. K., pod
Vrščićem ; 2. čist. e.
Počit., u Razb. Dragi.
" Dvostruka, kr. Š. K.—, u
Stazi.
" Đuđina, o. Š. Kule.
" Gagulina, o. i 1. Š. K.,
u Stazi.
" Galova, o. Š. Kule.
" Glušićina, 1. Mogor.
" Gutljina, o. Š. K., pod
Kamenicom.
" Hrstića, o. Š. Kule.

Dolina Ivina, o. Š. Kule.

" Ivova, 1. Š. Kule.
" Izvrtanj, o. Š. Kule.
" Jaića, o. Š. Kule.
" Janjilovića, o. Š. Kule.
" Jasikova : 1. o. Buž.
2. o. Š. Kule.
" Ječmena, o. Š. Kule.
" Jelića, 1. i o. Š. Kule.
" Jokina, o. Š. K., u Stazi.
" Jovandića, o. Š. Kule.
" Jovanova, o. Š. Kule.
" Jovičina, o. Š. Kule.
" Kecina, o. Pavlovač.
" Konopljena, o. Medač.
" Kovačevića, pe. Oštarij.
" Kriva : 1. o. Barl. 2. o.
Š. K., u Stazi.
" Krumpirova, o. Š. Kule.
" Krvina, o. Š. K.
" Kupinova, o. Barlet.
" Kupusna, o. Š. Kule.
" Lajtmanova, o. Š. Kule.
" Lazića, 1. Š. Kule.
" Lukina, o. Š. Kule.
" Maksina, o. Mogorička.
" Mala, o. Š. K., u Cerju.
" Malinova, p. i o. Š. Kule.
" Milojeva, o. Barlet.
" Napolička, o. Š. Kule.
" Nikolina, o. Š. Kule.
" Oreškovića, o. i 1. Š. Kule.
" Ostoića, o. Š. Kule.
" Pantića, o. Š. Kule.
" Paripovića, o. Š. Kule.
" Pavlova, o. Š. Kule.
" Peričića, o. Š. Kule.
" Perića, o. Š. Kule.
" Petrova, o. Barletska.
" Popova, o. Š. Kule.
" Prosina, o. Medačka.
" Puvalova, o. Š. Kule.
" Repčeva, 1. Š. K., u Stazi.
" Rošića, o. Š. Kule.
" Savatova, š. e. Kuklj.,
u Med. Stazi.

- Dolina Savina, o. Š. Kule.
 „ Sipotnja, o. Cesar. — Staništa.
 „ Solića, o. Š. Kule.
 „ Stanina, o. Š. Kule.
 „ Suva, o. Raduč.
 „ Šarića, o. Š. Kule.
 „ Štrbčeva, o. Š. Kule.
 „ Šuljkova, l. Š. K., u Stazi.
 „ Šušnjovita, o. Smiljanska.
 „ Trnova, o. Š. Kule.
 „ Trobolna, pz. Mogorički.
 „ Trtavina, o. Š. Kule.
 „ Umiljendića, o. Š. Kule.
 „ Velika, o. Š. Kule.
 „ Vodena, pz. Š. Kule.
 „ Vučija, o. Ostrvička.
 „ Vučljiva, l. Oštar, u Crn. Dabru.
 „ Vujina, o. Š. Kule.
 „ Vujinovića, o. Š. Kule.
 „ Vukajlova, o. i pz. Š. Kule.
 „ Vukina, o. Š. K. u Stirčiću.
 „ Zelenkova, o. Mogor.
 „ Žigića, o. Š. Kule.
 „ Žutića, o. Š. Kule.
- Doline Čankove, o. Š. K.
 „ Galove, l. Š. K.
 „ Jasikove, pz. Buž.
 „ Radišine, pz. Vreb.
 „ Sićine o. Š. K., — u Stazi.
- Dolinica : 1. pz. Mogor., — pod Grabovom Glavicom ; 2. o. Ostrv.
- Dolinice Đurića, o. Š. K.
 „ Lanene, o. Š. K.
- Dolinova Kruška v. Kruška D.
 Dolinovo Brdo v. Brdo D.
 Dolinuša, o. Med.
 Dolma, p. Brez.
- Dolnja Dražica v. Dražica D.
 „ Memeduša v. Memeduša D.
 „ Ograda v. Ograda D.
 „ Poljana v. Poljana D.
 „ Rastoka v. Rastoka D.
- Dolnja Rupina v. Rupina D.
 „ Uzglavnica v. Uzglavnica D.
- Dolnje Blato v. Blato D.
 „ Ječmište v. Ječmište D.
 „ Klepalo v. Klepalo D.
 „ Krstače v. Krstače D.
 „ Lastve v. Lastve D.
 „ Polje v. Polje D.
 „ Selište v. Selište D.
 „ Selo v. Selo D.
- Dolnji Gajevi v. Gajevi D.
 „ Grm v. Grm D.
 „ Krči v. Krči D.
 „ Počitelj v. Počitelj D.
 „ Varoš v. Varoš D.
- Dolovi : 1. o. Barl. ; 2. o. Barl., — pod Jenjakom ; 3. o. Kan., — u Derali ; 4. pz. Kuklj. ; 5. o. Lipe, u Dug. Njivama ; 6. pz. Med. ; 7. kr. L. Nov., — pod Oštrom ; 8. o. Počit., — pod Uzurom ; 9. kr. i pz. Raduč., — uz cestu i pot. Ljutik ; 10. kr. Vreb., — izm. Ostrv. i š. Ljutika.
- Dolovi Borkovi, kr. Mogor., — sjeveroi. Vel. Rosulje.
 „ Crni, o. Raduč.
 „ Lajtnanovi, o. Š. K.
 „ Novkovića, kr. Vreb., — pod š. Staza.
 „ Pavičića, pz. Vreb.
 „ Pirini, o. i pz. Š. K.
 „ Porkolabovi, o. Barl.
 „ Potrebića, kr. i pz. Mog. uz Medak.
 „ Radovi, kr. Rib., — juž. sastav. Like i Počiteljice.
 „ Ugarkovića, pz. Vreb.
 „ Žuića, o. Počit.
- Domaća Crikvina v. Crikvina D.
 Domakuša, o. Divoš.
 Domazetovac, l. Vreb.
 Domazetovka : 1. l. Brez. ; 2. o. Med.

Domazetuša, o. Pavlov.
 Dorinka, o. Kućiš. — Cesar.
 Doroševac, br. i izvor Mutilić.
 Došen, zas. sjev. zas. Šugarice.
 — uz more.

Došen Dabar, zas. Cesar., — u
 Veleb.
 „ Duliba, zas. Cesar., — u
 Veleb.
 „ Plan, zas. Cesar., — u
 Veleb.
 „ Ruja, zas. Cesar., — u
 Veleb.

Došenica, o. Leden. — Cesar.
 Došenka, o. Bruš., — u Krču.
 Došenov Dočić v. Dočić D.
 „ Stolac v. Stolac D.

Došenova Ograda v. Ograda D.
 „ Plana v. Plana D.
 „ Poljana v. Poljana D.

Došenovac : 1. kr. Počit., — u
 Sitniku ; 2. izvor Počitelj.

Došenovo Brdo v. Brdo D.
 „ Katunište v. Katu-
 nište D.

Došenuša, l. Trnov.

Dozistan, kr. i br. u Veleb., —
 izm. Ruja i Bab. Vrha.

Dračevica, o. Staniš. — Cesar.

Dračevka, o. Buž.

Dračinova Draga v. Draga D.

Dračinovka, o. Pavlov.

Dračuša, zat. juž. L. Šugarja.

Draga : 1. o. Barl., — pod Medo-
 vačom ; 2. o. Bil., — pred Me-
 dovačom ; 3. o. Bil., — kod
 Kuka ; 4. o. Bruš., — u Urlja-
 ju ; 5. o. Buž., — pod Kukom ;
 6. kr. sjeveroi. Prizne uz more ;
 7. kr. Deb. Br. ; 8. pz. Divos. ;
 9. o. Novos. Bil., — kod Bez-
 dana ; 10. o. Gosp. u — Šibu ;
 11. o. Kan., — kod Panosa ; 12.
 o. Kan., — u Jovcu ; 13. l. Š.
 K., — do Janjilovića ; 14. l.
 Š. K., — kod Poljice ; 15. o. Š.

K., — kod Svinkališta ; 16. o. Š.
 K., — kod Vodice ; 17. o. Š. K.,
 — pod Kolibom ; 18. o. Š. K.,
 — pod Šljemenom ; 19. o. Š.
 K., — pod Zidinom ; 20. l. Š.
 K., — u Rudinama ; 21. o. Š.
 K., — u Zečici ; 22. l. i o. Š. K.,
 — za Pogledalom ; 23. o. Š. K.,
 — za Provalijom 24. š. i pz.
 Mogor. u Vel. Međugorju 25.
 l. i o. Mogor., — pod Gradinom ;
 26. o. L. Osik, — pod Gradu-
 nom ; 27. o. Oštar. ; 28. o.
 Smilj., — pod Ždrilom kod
 Oblajca ; 29. o. Smilj., — kod
 Gaza ; 30. pš. i o. Trnov., —
 pod Perlinom ; 31. kr. Vreb.,
 — pod Kosom Pavlovačkom.

Draga Baburića, o. Smilj.

„ Barička, o. Bil.

„ Basarića, zas. Barl.

„ Baška, luka i kr. uz more,
 više Karlob.

„ Bijesna, o L. Osik.

„ Bojna : 1. kr. uz more, juž.
 Cesar. ; 2. zat. juž. Cesar.

„ Bomeštovića, p. Mogor.

„ Borčića, o. L. Osik.

„ Borkova, pz. Mogor.

„ Brikića, o. Š. K.

„ Bukova, kr. L. Š., — sjev.
 Šugarja.

„ Careva, o. Divos.

„ Ciganska, pz. Mogor.

„ Crljenkova, o. Bruš., — u
 Krkovcu uz Suvaju.

„ Crnkova, o. L. Osik.

„ Čankova, o. Š. K., — pod
 Ljubovom.

„ Čeina, p. Mušal.

„ Čaćića : 1. zasel. Buž. ;
 2. o. Buž.

„ Devčića, kr., š. i p. uz
 more, niže Orlovače.

„ Dračinova, o. Vreb.

„ Duboka : 1. o. Divos. ; 2.
 pz. Mogor., — u Zovi.

Draga Duga, kr. Rib., — juž.
 Begluka; 3. kr. u Velebitu
 između Koša i Orljaka.
 „ Dalina, l. Š. K., — u Stazi.
 „ Ekserova, š. Kuklj., — u
 Med. Stazi.
 „ Gajina, o. Bil.
 „ Gojića, š. Mogor.
 „ Grubića, kr. i pz. Brez.,
 — izm. Počit. i Med. Staze.
 „ Ivančića, kr. Bruš., —
 uz š. Podzidine.]
 „ Ivanova : 1. g. k. i kr. uz
 more jugoi. Leden., —
 Cesar. ; 2. pz. Mogor.
 „ Jandrina, o. Š. K.
 „ Jelinića, kr. Trnov.
 „ Jojića, o. Divos.
 „ Jovina : 1. o. Divos. ; 2.
 o. Š. K.
 „ Jovanova, o. Š. K.
 „ Jukina, pz. Osik L.
 „ Jurišićeva, pz. Š. K.
 „ Kasipova, pz. Š. K.
 „ Katušića, pz. Trnov.
 „ Klaića v. Klaića D.
 „ Klemenova, o. Smilj.
 „ Kolina, o. Gosp., — u
 Grofiji.
 „ Konopna, o. Pavlov., — u
 Čistulji.
 „ Koraćeva : 1. o. Š. K. ; 2.
 o. Vreb.
 „ Koromačina v. Koromači-
 na D.
 „ Kostić v. Kostić D.
 „ Kovaćeva, o. Vreb.
 „ Krajnina, l. i stan Ostrv.
 „ Kriva : 1. o. Bil. ; 2. o.
 Š. K.
 „ Kudusova, o. Mogor.
 „ Kupusova, o. Š. K.
 „ Liščana v. Liščana D.
 „ Litićeva, o. Š. K.
 „ Lončarova, š. i o. Mogor.
 „ Ljubića v. Ljubića D.

Draga Ljuštinova, kr. Brez., —
 izm. Počit. i Medka.
 „ Magareća, o. Lipe, — u
 Dugim Njivama.
 „ Mamina, o. Š. K.
 „ Mareljena, l. i o. Š. K.
 „ Mareljina, l. Š. K.
 „ Marina, l. Ostrv.
 „ Matina : 1. o. i p. Bil. ; 2.
 o. Š. K. ; 3. l. i o. Mogor.
 „ Matovinova, kr. uz more,
 — Cesar.
 „ Mesića, p. Ostrv.
 „ Milinovića, kr. kod Prizne
 — uz more.
 „ Milkovića, o. Buž.
 „ Miškulinova, kr. Buž., —
 sjeveroi. Trnov.
 „ Mrđenovića, o. Kuklj., —
 kod Vrela.
 „ Mrkina, o. Š. K.
 „ Mrkoljina, o. Kan., — u
 Derali.
 „ Mrkotina, kr. Gosp., —
 više Murtače uz Liku.
 „ Novačića v. Novačića D.
 „ Njegomirova, o. Vreb.
 „ Okrugla, o. Š. K., — više
 Rakite.
 „ Orlova, p. Mogor.
 „ Ozidana, o. Š. K., — pod
 Šljemenom.
 „ Paripova : 1. kr. L. Š. uz
 more, — juž. Skočkobile. ;
 2. kr. izm. Leden. i Karlo-
 baga.
 „ Pavlova, o. Mušal.
 „ Perina, l. Š. K., — u Pe-
 trovoj Glavici.
 „ Perišina, l. Mogor., — u
 Razdolju.
 „ Plitka, kr. uz more, —
 juž. Cesar.
 „ Popovića, o. Mogor.
 „ Portina v. Portina D.
 „ Prelčeva, o. Š. K.

Draga Presleš, o. Divos.
 " Radekina, o. Divos.
 " Radina, o. Ostrv.
 " Radučka, kr. u Veleb.
 zap. Rad.
 " Ravna, l. Bruš., u Gol.
 Vrh.
 " Razbojna, kr. i o. Počit.
 " Ražova, o. Š. K.
 " Ribijača, kr. Divos, uz
 Čitluk.
 " Rošića, o. Š. K.
 " Rudelića, l. Rizv. — L. Š.
 " Rudića, kr. L. Š., uz more
 " Ružna, š. e. Bruš.
 " Spaina, o. Mogor.
 " Srdarova, o. Š. K.
 " Starinska, o. Mušal.
 " Stipčeva, o. Smilj.
 " Studena, š. e. Kuklj., u
 Med. Stazi.
 " Sudarova, kr. Bruš., izm.
 Golog Vrh i Podzid.
 " Šikića, kr. i o. uz more —
 Konjsko.
 " Štrolina, o. Š. K.
 " Šuperska, o. Bruš. u Urlaju.
 " Tadišina, pz. i o. Š. K.,
 u Rakiti.
 " Tatina v. Tatina D.
 " Tisna, o. Rib.
 " Todosina, o. Ostrv.
 " Toljanova, o. L. Osik.
 " Trnova, o. Mušal.
 " Trnovita, o. L. Novi.
 " Turkovićka, o. Š. K.
 " Uzelačka, kr. Buž., juž.
 š. Jazbine.
 " Vakića, l. Mogor., u Vel.
 Međugorju.
 " Varatovića, o. L. Novi.
 " Vlaića, o. i p. Mogor.
 " Vraninica, o. Bil.
 " Vrbanska, kr. uz more,
 Cesar.

Draga Vučina, kr. Mušal., izm.
 Rosulje i Risovca.
 " Vučinovića, o. L. Osik.
 " Vučja : 1.) o. Divos., u
 Rakitovcu ; 2.) pz. Smilj.
 " Vučjak, o. Mušal.
 " Vujkova, pz. Mogor.
 " Vukova, pz. L. Osik.
 " Zekanova, pz. Ostrv.
 " Zelenikova, kr. i zas., —
 sjeveroz. Cesarice u Veleb.
 " Zelića, o. Buž.
 " Zoričina, o. L. Osik.
 " Žigića, pz. Š. K.
 " Žunića, o. Smilj., — u Polju.
 Dragaši, zas. Divos.
 Dragašica, o. Divos.
 Drage : 1. kr. Mogor., — prema
 Vrebcu ; 2. kr. Ostrv. sjeveroi.
 š. Staza ; 3. gk. istoč. Pavlovca.
 Drage Akćine, kr. Vreb., — istoč.
 Stožera.
 " Baračke, š. juž. Veljuna,
 uz Švračkovo Selo.
 " Dragosavčeve, kr. Pavlov.
 izm. Kravarice i Mogor.
 " Dugačke, kr. L. Osika,
 zap. zas. Vukšića.
 " Golčeve, kr. Rib. uz Počit.
 " Gunjeve, kr. Š. K., —
 zap. Ošip. Glavice.
 " Krasanove, l. Vreb., —
 u Čevanuši.
 " Rabatića, o. i p. Raduč.
 " Tvrd, kr. Vreb., — pod
 Babinim Konakom u Stazi.
 " Zelića, kr. juž. š. Staze.
 Dragičevac : 1. o. Buž. ; 2. l.
 Smilj. ; 3. potočić utječe u
 Bužimnicu.
 Dragičevac Blato v. Blato D.
 Dragičevica, o. Konj. — Oštar.
 Dragičevka, o. Dren.
 Dragičuša, o. Raduč.
 Dragine Jatare v. Jatare D.
 Draginja, o. i pz. Divos.

Dragojna Dolina v. Dolina D.
 Dragosavčeva Draga v. Draga D.
 Dragosavčevi Ogradci v. Ogradci D.

Dragosavčevo, o. Barl.

Dralića Ograda v. Ograda D.

Draška : 1. l. i o. Bruš. u St. Krču ; 2. o. Mušal.

Draškovac, o. Divos.

Draželj, o. i p. Počit., — pod Bukovačom.

Dražetina, l. Oštar., — u Veleb.

Dražica : 1. o. Bil., — kod M. Glavice ; 2. o. Buž. ; 3. o. Čitl. ; 4. o. Š. K., — do Zidine ; 5. o. Š. K., — u Čelnjaku.

Dražica Dolnja, pz. Vreb.

„ Curska, o. Š. K.

„ Jakšića, kr. uz Cesar.

„ Krnjajina, o. Mogor.

„ Mala, o. uz more, Cesar.

„ Marina, o. Š. K.

„ Nikina, pz. Mogor.

„ Senjska, zat. sjever. L. Šugarja.

Dražina, o. Rizv., — u Veleb.

Dražinka, o. Brez.

Drčina Greda, stij. Počit., — u Rogić Budžaku.

Drčinka, o. Gosp., — u Derali.

Drenice, kr. Divos., — pod Deb. Glavicom.

Drenik, š. Š. K.

Drenova, br. i š. jugoi. Čitl.

Drenova Glavica, br. kod Raduča.

„ Poljana v. Poljana D.

Drenovac : 1. o. Konj. — u Veleb. ; 2. kr. jugoz. Bukove Glavice, — Raduč. 3. izvor Trnovac.

Drenovac Mali, o. i zas. Drenovca Radučkog.

„ Radučki, selo, jugoi. Gosp., — uz cestu.

Drenovčina Ograda v. Ograda D.

Denovi Klanac v. Klanac D.

Drenjac : 1. potoč. Divos. ; 2. pz., 1. i o. Divos., — pod Sadik.

Drezga, l. Počit., — u Lugu i Malarici.

Drijen : 1. o. i kr. Š. K. ; 2. l. Mogor.

Drijenac : 1. o. Š. K. ; 2. br. Divoselsko.

Drijenje, o. Š. K.

Drin, l. Trnov.

Drini, o. Bil.

Drinovci Veliki, kr. sjev. Milanove Glavice.

Drinovica, zat. kod Cesar.

Drinuša, o. Bil.

Drinja, o. Staniš.

Driškulja, l. i o. Kruškov.

Drivar, zat. juž. L. Šugarja.

Drivarica, zat. juž. Karlob.

Drljača, zas. i o. Mušal.

Drljaja, kr. i o. Med.

Drljanovo Vrelo v. Vrelo D.

Drljina Bara v. Bara. D.

Drogovac, o. Divos.

Droskovac, o. Divos., — u Kamenjuši.

Drvarica, zat. juž. Skočkobile.

Drvišica zas. Cesar., — kod Karlob.

Drvljenik, o. i stan. Divos., — u Čovincu.

Drvokovac, o. Divos., — u Kamenjuši.

Drvosjek, š. e. Trnov.

Dubčan, o. Bil.

Dubčani, kr. i o. Bilajska prama Medku.

Dubiđanka, pz. Ostrv.

Dublje Šarića, š., pš. i p. e. L. Šuga.

Duboka : 1. kr. u Veleb., — sjev.

„ Leden. — Cesar. ; 2. zat. juž. Karlob.

Duboka Dolina v. Dolina D.

„ Draga v. Draga D.

Duboki Vrtâ v. Vrtâ D.

- Duboko : 1. kr., jezerce i o. Leden. — Cesar. u Veleb.; 2. zas. Cesar.; 3. čist. e. Oštar.
- Dubokolje, zas., pz. i o. Buž.
- Duboko Polje kr. i o. Buž., — sjever. Trnov.
- Dubovac, p. Š. K.
- Dubrava : 1. š., pš. i p. Bruš.; 2. potoč. Bruš., — u Veleb.; 3. kr. i o. L. Šugar., — u Zapeći.
- Dubrave : 1. pz. Barl.; 2. kr. i pz. Bil., — uz Barl. i Lipe 3. kr., š. i p. e. L. Šugar., — sjev. Trovrha u Veleb.
- Dubska Bara v. Bara D.
- Dubski Dol v. Dol D.
- Dudina Bara v. Bara D.
- Dudinka : 1. o. L. Novi.; 2. 1. i o. Počit., — u Otoci.
- Duga Draga v. Draga D.
- „ Njiva v. Njiva D.
- „ Rosulja v. Rosulja D.
- Dugačka : 1. pz. i o. Med.; 2. o. Počit., — u D. Selu.
- Dugačka Knjičinka v. Knjičinka D.
- „ Njiva v. Njiva D.
- Dugačke Njive v. Njive D.
- „ Ograde v. Ograde D.
- „ Rosulje v. Rosulje D.
- Dugački Tuk v. Tuk D.
- Dugajlica, o. Počit.
- Dugandžinka, o. Žab. Gosp.
- Duge Njive v. Njiv D.
- Dugi Dijeli v. Dijeli D.
- „ Dili v. Dili D.
- „ Dio, o. Š. K.
- „ Slogovi v. Slogovi D.
- Dugopolje Malo, o. Bruš.
- Dugulendra, o. Mogor.
- Dugulja : 1. o. Kruškov.; 2. o. Raduč.
- Dugulje, o. Drenov.
- Duguša : 1. o. Konj. — Oštar.; 2. o. Raduč.
- Duića Glavica v. Glavica D.
- Dujička, o. Smilj.
- Dukića Dol v. Dol D.
- „ Naslonište v. Naslonište D.
- „ Njiva v. Njiva D.
- Dukino Vrilo : 1. izvor Trnov.; 2. kr. u Veleb., — zap. Trnov.
- Dukovac, pz. Rib.
- Duliba : 1. kr. i l. Bruš., — u Takalicama; 2. kr. Buž., — uz Smilj.; 3. kr. Buž., — izm. Gradine i š. Jazbine; 4. br. i pz. Divos.; 5. š., pš., e. i p. u Veleb., — L. Šugar.; 6. zas. Divos.; 7. o. Mušal.; 8. g. k. nad Počiteljem u Veleb.; 9. pz. Trnov.
- Duliba Bačića v. Bačića D.
- „ Barbarića v. Barbarić D.
- „ Crna, čist. e. Oštar., — u Veleb.
- „ Divoselska, kr. zap. Divos.
- „ Došenova v. Došen D.
- „ Počiteljska, š. e. Počit., — u Veleb.
- „ Prpića, pe. Oštar., — u Veleb.
- „ Smojverova v. Smojverova D.
- „ Šaina, l. L. Šugar., — u Šarića Dulibi.
- „ Šarića, gk. u Veleb., — L. Šugarje.
- „ Šugarska, kr., š. i p. e. u Veleb., — L. Šugar.
- „ Tomina v. Tomina D.
- „ Tomljenovića v. Tomljenovića D.
- „ Tvrd v. Tvrd D.
- „ Vrbanska v. Vrbanska D.
- Dulibe : 1. pz. Buž.; 2. kr. Divos., — uz Orljajac.
- Dulibica : 1. l. Cesar.; 2. kr. u Veleb., — sjev. Karlob.; 3. čist. e. Oštar.; 4. pz. Trnov.

Duman : 1. l. Divos. ; 2. š. e. Kuklj., — u Med. Stazi.
 Dumanice, l. Mogor.
 Dumanići, kr. Mogor., — sjev. Razdolja i Ikovca.
 Dunjica, o. Divos.
 Duplja, o. Cesar.
 Duplja Velika, š. e. L. Šugarja.
 Duplje Šarića v. Šarića D.
 „ Veliko, g. k. u Veleb., — sjeveroi. L. Šugar.
 Dusina Poljana v. Poljana D.
 Dušice, cist. jugoi. Sv. Brda u Veleb. Raduč.
 Dvorina, kr. u Medku, — oko škole i općine.
 Dvostruka Dolina v. Dolina D.
 Dvostruki Vrtlić v. Vrtlić D.
 Džaminac Kućište v. Kućište Dž.
 Džiguša, o. Š. K.
 Džodanka, pz. Mogor.
 Džodanov Vrh v. Vrh Dž.
 Džodanuša, š. i pz. Raduč.
 Džudžinka Mala, o. Divos., — u Rakitovcu.
 „ Velika, o. Divos., — u Rakitovcu.
 Đakovac, izvor Vrebac.
 Đakovića Kamen v. Kamen Đ.
 „ Pećina v. Pećina Đ.
 „ put, Mogor.
 „ stan v. Stan Đ.
 Đakovo Kućište v. Kućište Đ.
 Đalanuša, p. Kruškov.
 Đalina Draga v. Draga Đ.
 Đalinka : 1. o. Kruškov. ; 2. o. Počit., — u Razb. Dragi.
 Đerma, kr. i pš. Ostrv., — zap. crkve.
 Đivanuša, o. Počit., — u Jazmaku.
 Đotluša : 1. zas., kr., š. e. — Cesar. ; 2. o. Trnov. ; 3. o. Smilj., — više Like.

Đuđinka, o. Kuklj.
 Đukanova Njiva v. Njiva Đ.
 Đukića Dol v. Dol Đ.
 Đulisar, p. Drenov., — u Ljutoj Glavici.
 Đuranuša, o. L. Osika, — u Lužini.
 Đurđeva Greda v. Greda Đ.
 „ Krčevina v. Krčevina Đ.
 Đurđinka, o. Kuklj.
 Đurića Njiva v. Njiva Đ.
 Đurino Brdo v. Brdo Đ.
 Đurinuša, o. Počit., — u Jazmaku.
 Đurišica, p. Kruškov.
 Đurišinka, l. Smilj.
 Ekserova Draga v. Draga E.
 Eldište : 1. o. Divos. ; 2. o. i p. Oštar. ; 3. vidi Heldište.
 Emriša : 1. kr. i p. Lipe, — na sastav. Like i Novč. ; 2. vidi Imriša.
 Entjaruša v. Intjaruša.
 Erdaluša, o. Raduč.
 Erdegina Rosulja v. Rosulja E.
 Erdegina : 1. o. Divos. ; 2. izvor Divoselski.
 Erdegina, o. Divos.
 Eregina Ograda v. Ograda E.
 Eregino Lanište v. Lanište E.
 Eretino Brdo v. Brdo E.
 Ergačeva Njiva v. Njiva E.
 Erguša : 1. o. Počit., — u Sitniku ; 2. vidi Jerguša.
 Fajbarka, o. Lipe, — u Škrbini.
 Fajdićka, o. L. Osik.
 Fajdinka, o. Š. K.
 Famari, o. Barl.
 Fendrikuša, p. Buž.
 Filipovića Kuk v. Kuk F.
 Filipovo Kućište v. Kućište F.
 Fiolice, o. Š. K.
 Firaruša, o. Barl.
 Firerka, o. Š. K.

Franica, pz. Smilj.
 Franica Brdo v. Brdo F.
 Franička, o. Mušal.
 Fratrovac ; 1. pz. i potoč. Drenov. ; 2. vidi Pratrovac.
 Fratrovac Bara, l. Drenov.
 Frkuša, o. L. Novi.

Gabrilovka, o. Bil.
 Gacini Ogradci v. Ogradci G.
 Gagulina Dolina v. Dolina G.
 Gagulinka, pz. i l. Š. K.
 Gaić : 1. pz. i l. Š. K., — kod Brezova Dola ; 2. l. Lipe, — u Gradini.

Gaića put, Raduč.
 Gaići, zas. jugoi. Raduča.
 Gaićuša, o. Smilj.
 Gaina, pz. Divos., — prema L. Novom.

Gaj : 1. š. i l. Barl., — u Volarici ; 2. p. Cesar., — pod Krivim Kukom ; 3. o. Čitl., — kod Malovarice ; 4. pz. Divos. ; 5. š. Drenov. ; 6. o. Gosp., — u Barana ; 7. kr. Š. K. ; 8. pz. i o. Š. K., — u Rujnici ; 9. p. Š. K., — u Zidini ; 10. š. Lipe, — ispod Plećašice uz pot. Suva-ju ; 11. š. Lipe, — kod Vel. Greda ; 12. kr. Ostrvice, — pod Golubnjačom ; 13. kr. Ostrv., — prema Barletama ; 14. kr. Pavlov., — u malojoj okuci Jadove uz Vreb. ; 15. pz. Raduč., — više kuća Dejanovića ; 16. kr. Vreb., — više Otoke.

Gaj Akčića, l. Vreb.
 „ Beamterov, š. Divos.
 „ Bobanov, pz. Med.
 „ Brezovi, o. Poč.
 „ Budački, šz. L. Osika, — uz Š. K.
 „ Jugov, š. Rad.
 „ Kesinka v. Kesinka G.
 „ Konjevića, pz. Med.
 „ Kopač v. Kopač G.

Gaj Kovačevića, kr. Smilj., — istoč. potoč. Zaklopače.
 „ Kruškovi, o. Buž.
 „ Lukića, p. L. Š., — u Dev-čića Dragi.
 „ Ljeskovi : 1. o. Čitl. ; 2. š. Š. K.
 „ Ljuštinov, š. Med.
 „ Pitomi, o. Počit.
 „ Rončev, pz. i o. Divos.
 „ Stojin, š. i pz. Med.
 „ Todišin, pz., l. i o. Mogor.
 „ Travnjak, š. Š. K.
 „ Vučenov, o. L. Osik.
 „ Vujinovića, o. Š. K.
 „ Žigića, l., o. i p. Š. K.

Gajak, o. Buž.
 Gajevi Dolnji, o. Lipe, — u Glavici.

Gajić, o. Divos.
 Gajić Mali, p. Gosp.
 „ Sitni, š. Smilj.

Gajića Brdo v. Brdo G.
 „ Luka v. Luka G.
 „ Poljanav. Poljana G.

Gajina, š., šk. i l. Mogor.

Gajina Draga v. Draga G.
 „ Hećimovska v. Hećimov-ska G.
 „ Kovačevića, kr. i pz. Smilj., — uz cestu u Gospić.
 „ Poličica v. Poličica G.

Gajine : 1. kr. Drenov., — izm. Ploče, Kika i Kruškovca. ; 2. kr. uz potoč. Kruškovac ; 3. l. i o. Ostrv. ; 4. pz. Smilj.

Gajinica, l. Kuklj.

Gajino Brdo v. Brdo G.

Gajište : 1. o. Bil. ; 2. kr. Divos.
 Gajuša : 1. š. i o. Mogor. ; 2. o. Pavlov. ; 3. l. Trnov., u Ba-rama.

Gakovac, p. Kruškov.

Galčev Dol v. Dol G.

Galčuša, o. Gosp., — u Deral.

Galešino Brdo v. Brdo G.

- Galešno Brdo v. Brdo G.
 Galićuška, o. Kan., — Deral.
 Galova Dolina v. Dolina G.
 Galove Doline v. Doline G.
 Galovića Bara v. Bara G.
 " Brdo v. Brdo G.
 " Strana v. Strana G.
 " Vrh v. Vrh G.
 Galovička, o. Ostrv.
 Galuša : 1. o. Konj. — Cesar.;
 2. o. L. Novi, — u Ždralovcu.
 Gardić Grm v. Grm G.
 Gašparov Dol v. Dol G.
 Gaz, p. Bruš., — kod Heljdišta.
 Gazeci, o. Snilj.
 Gazići, p. Smilj., — više Like.
 Gejkovac v. Gekovac.
 Gekovac, kr., l. i o. Kruškov., —
 uz Ploču i pot. Grabovac.
 Gendin Dol v. Dol G.
 Genduša, o. Divos.
 Generalica, o. L. Novi.
 Generalija, o. Kan. — Gospić.
 Generalova Dijelka v. Dijelka G.
 Gera, šk. i o. Mogor.
 Geruša, o. Buž.
 Girodinovac v. Gjirodinovac.
 Gjirodinovac (i Gjurodinovac),
 o. Š. K.
 Glamočnica v. Glamočnica.
 Gladna Luka v. Luka G.
 Gladni Dol v. Dol G.
 Gladno Brdo v. Brdo G.
 " Vrelo, izv. Papine.
 Glava Gola, š. e. Čitl.
 " Konjska, kr. i pz. Š. K.,
 — uz Perušić.
 " Lisina, š. sjeveroz. Klenovca.
 " Ljuta, br. juž. Zira — Raduč.
 " Velika, br. juž. Veljuna u Veleb.
 Glavica : 1. pz. Divos.; 2. o. Kuklj., — uz potoč. Poljanu pod Veleb.; 3. pz. Lipe;
 4. br. i kr. Mušal., — uz Liku prema Klancu; 5. pz. Raduč.
 Glavica Blitvina, pz. Med.
 " Bukova : 1. še. Čitl.;
 2. br. Divos., — pod Visočicom; 3. br. Drenov., — uz Kik i Raduč; 4. br. jugoi. Krastavače u Veleb.;
 5. br. juž. Trnovca, — pod Veleb.
 " Budačka, br. i pz. Š. K., — uz Budak.
 " Ciganska, br. i pz. Š. K.
 " Čokešina, br., p. i o. Med.
 " Čekrčka, br. i pz. Š. K.
 " Dabina, br. i pz. Mogor.
 " Debela : 1. br., š. i pz. Divos., — uz Čitl.; 2. v. Deb. Gl.
 " Dobrice, br. u Veleb. Raduč., — jugoz. Kozarišta.
 " Drenova v. Drenova Gl.
 " Duića, pz. Bruš.
 " Glumačka, br. i p. Kruškov.
 " Gola, br. u Veleb., — jugoi. Počit.
 " Josina, br. i pz. Pavlov.
 " Kadina, br. i kr. Š. K. — pod Lugom.
 " Kamenita, br. i o. Med.
 " Kojića, br. i pz. Pavlov.
 " Krekova, br. i pz. Med.
 " Kriva, br. i pz. Š. K., — sjev. Ciganuše.
 " Laktina, br. i o. Staniš. — Cesar.
 " Lasića, br. i l. Vreb.
 " Lašćeva, br. Vreb., — sjev. š. Staza.
 " Lipa, br. L. Š., — sjeveroi. Drage Rudelića u Veleb.

- Glavica Lončaruška, br. i pz. Š. K.
- „ Lukčevića, br. i pz. Smilj.
- „ Ljeskova, br. i pz. Kuklj.
- „ Ljuštinova, br. i šk. Počit.
- „ Ljuta, br. i pz. Drnov.
- „ Ljuta Mala, br. uz Kik.
- „ Ljuta Velika, br. uz Raduč.
- „ Mala, br. sjeveroi. Kamen. Dola.
- „ Mala, Srednja i Velika, 3 br. Bil.
- „ Mihića, br. i pz. Med. Mrđenovića, br. i pz. Kuklj.
- „ Nikina, br. i pz. Š. K.
- „ Osama, br. i pz. Počit., — u Krčevinama.
- „ Ostića, br. i šk. Pavlov.
- „ Ostina, br. Pavlov., — uz Jadovu.
- „ Ošepova, br., 1. i o. Š. K., — u Stazi.
- „ Oštra : 1. br. i o. Cesar. 2. br. i pz. Med.; 3. br. L. Novi, — uz Trnovac.
- „ Pavičića, br. i pz. Smilj.
- „ Pavličina, br. Počit., — pod Uzurom.
- „ Pavlina, br. Počit.
- „ Petrova, br., šk. e., pz. i 1. Š. K.
- „ Pirna, br. sjeveroi. Gole Planine.
- „ Pirina, br. pod Petrovom Glavicom, Š. K.
- „ Pokućena, br. i pz. Med.
- „ Popova : 1. br. i pz. Bruš., — u St. Krču ; 2. br. i šk. e. L. Novi, — u Šedrvanu uz Brušane.
- „ Radakovića, br. i pz. Mogor.
- Glavica Ravna, br. i pz. Počit., — u Krčevinama.
- „ Rošova, br. i pz. Kuklj.
- „ Rubčića, br. Buž., — sjev. Trnovca.
- „ Ruda, br., šk. pz. i o. Š. K., — sjever. Glumčuse.
- „ Runjava, br. Cesar.
- „ Ružina, br. i o. Novos. Bil.
- „ Staniška v. Staniška Gl.
- „ Stevandina, br. i o. Š. K.
- „ Sučevića, br. i o. Smilj.
- „ Šakića, br. i pz. Pavlov.
- „ Šarića, br. Divos., — uz Bruš.
- „ Šikića, br. i pz. Med.
- „ Špičina, br. i pz. Mogor.
- „ Špireljina, br. i 1. L. Novi.
- „ Šuplja, br. i pz. L. Osik.
- „ Tadića, br. i pz. Raduč.
- „ Tomina, br. i pz. Kuklj.
- „ Tunjevačka, br. i šk., — Barl.
- „ Urtešova, br. u Veleb., — juž. Raduča.
- „ Velina, br. i o. Rib.
- „ Vidova, br., šk., pz. i o. Trnov.
- „ Vračareva, br. i pz. Kuklj., — pod Veleb.
- „ Vukova, br. i pz. Med.
- „ Zaklanova, br. i šk. Mogor.
- „ Zoroeva, br. i pz. Pavlov.
- „ Žutina, br. i šk. Počit., — u Skenderu.
- Glavice : 1. brdaš. juž. Buž.; 2. kr. Lipe, — više Škrbinca.
- Glavice Milašinovića, kr. Smilj., — sjeveroi. Čojluka.
- „ Oštre v. Oštre Gl.
- Glavičica : 1. brdašce i o. Bil.; 2. brdašce i šk. Bruš., — u Škvadrama ; 3. brdašce, pz. i o. Divos., — više crkve ;

4. o. Gosp., — u Živkovcu;
5. pz. Kuklj.; 6. pz. Š. K.;
7. pš. Š. K., — u Klenovcu;
8. pz. Ostrv.; 9. pz. Počit., — u Razb. Dragi.

Glavičica Grašnjak, pz. Mogor.

„ Kojića, o. Pavlov.

„ Lukina, pz. Š. K.

„ Mala: 1. pz. Divos.; 2. o. Mušal.

Glavičice: 1. kr. Divos., — uz Novčicu pod Veleb.; 2. š. Drenov.; 3. kr. Š. K.; 4. kr. Vreb., — uz Pavlovac.

Glavičurak: 1. pz. i o. Mogor.; 2. pz. Ostrv.

Glavičurina: 1. pz. Kuklj.; 2. pz. Med.

Glavina, br. L. Š., — više Pržunca.

Glavnina, br. i o. L. Š., — pod Daničića Podovima.

Glaveč, br. Š. K.

Glibača, o. Počit., — pod Hrnjakom.

Glibaja, pz. Počit.

Glibaja Mudrovčića v. Mudrovčića Gl.

Glišina Krčevina v. Krčevina Gl.

Glođinka, o. Bil.

Glog, šk. Mogor.

Glog Trbojevića, o. Kuklj.

Glogovi, o. Mogor.

Glomištje, š. e. Kuklj.

Glomočnica: 1. potok, utječe u Liku pod Medkom; 2. kr. Med.

Glumačka Glavica v. Glavica G.

Glumački potok, potoč. Drenov.

Glumački Vrščić v. Vrščić Gl.

Glumačko Vrelo, izvor Drenov.

Glumčuša, zas. Š. K.

Glumčuša, š. Š. K., — jugoz.

Kude Glavice.

Gluntuša, kr., pz. i o. Š. K., — uz Perušić.

Glušićina Dolina v. Dolina Gl.

Gluvaja, š. Trnov., — u Rošinon Vrh.

Gmajna: 1. pz. Divos.; 2. pz. Š. K., — u Novos.

Gmizinica, o. Š. K.

Gnjatovića Brdo v. Brdo G.

„ Bunar v. Bunar G.

Gnjidavo Brdo v. Brdo G.

Gnjilovača: 1. kr. i pz. Smilj.,

— sjeveroi. rimok. crkve; 2. o. Trnov.

Gobeljinac: 1. pz. i o. Divos.; 2. izvor Divoselski.

Gobinka, o. Raduč.

Gojića Draga v. Draga G.

„ Kućište v. Kućište G.

Gola Glavica v. Glavica G.

Golac, o. i pz. Počit., — više Jazmaka.

Golaica, kr. Med., — uz Liku i Brezik.

Golčeve Drage v. Drage G.

Golet, š. i čist. e. Trnov.

Goli Vrh: 1. br. nad Počit., — više Crne Gore u Veleb.; 2. br. u Veleb., — jugoz. Rizv.

Golić: 1. br. zap. Buž.; 2. br. juž. Pločova Vrh u Veleb.; 3. tri gole glavice u Velebitu između Kozjaka i Vel. Visočice.

Golić Mali, br. Raduč., — jugoi.

Tisova Klanca u Veleb.

„ Veliki, br. Raduč., — jugoz.

Tisova Klanca u Veleb.

Goličište, o. Š. K.

Golobat, izvor Srbski.

Golo Brdo v. Brdo G.

Golovrh, l. Š. K., — u Koritu.

Goluban, kr. Vreb., — sjev. š. Staze.

Golubinac, potoč. Divos.

Golubinica, br. i o. Mogor.

Golubnjača: 1. g. k., kr. i pz. Ostrv., — sjeveroi. prema Stazi; 2. l. i o. Š. K.

Gora Crna, g. k. u Veleb., — nad Počiteljem.

Gorčica, o. Trnov., — na Jadvonom.

Gorice, kr. Bil., — jugoz. Brda Gnjidavog.

Gornja Drazica v. Drazica G.

„ Grabovača v. Grabovača G.

„ Kupina v. Kupina G.

„ Memeduša v. Memeduša G.

„ Uzglavnica v. Uzglavnica G.

Gornje Blato v. Blato G.

„ Ječmište v. Ječmište G.

„ Krstače v. Krstače G.

„ Lastve v. Lastve G.

„ Ograde v. Ograde G.

„ Polje v. Polje G.

„ Rastoke v. Rastoke G.

Gornji Ledinjak v. Ledinjak G.

„ Počitelj v. Počitelj G.

„ Potok, potoč. Počiteljski.

„ Varoš v. Varoš G.

Gospić: 1. trgovište i glavno mjesto ličko-krbav. županije; 2. kr. i pz. Med., — uz Mogor. i Kruškov.; 3. kamena humka, — na međi Mogor.—Med., u Gromači.

Gospički put, Mogor.

Gospinac v. Gospinovac.

Gospinovac, izvor Pavlov., — utječe u Kravaricu pod Ogradama.

Gospodsko Brdo v. Brdo G.

Govnac, kr. u Veleb., — jugoi. Ljute Glavice.

Govnarā: 1. br., kr. Med.; 2. šk. Počit., — u Kučištu.

Govnarski Dol v. Dol G.

Govneč, p. i stan., — Raduč.

Grab: 1. p. i o. Gosp., — u Ogradama; 2. potoč. Smilj., — izvire pod Krčmarom, a utječe u Bužimnicu.

Graba: 1. pš. Divos., — u Šeovcu; 2. pš. Divos., — u Vedropolju; 3. pš. u Med.; 4. pš. Mogor., — kod Brodins. Brda; 5. pš. Mogor., — kod Bujad.; 6. pš. Mogor., — pod Gradom; 7. pš. Mogor., — u Dolu Čankovića.

Graba Mokra, pš. Počit.

„ Suha: 1. pš. Med., — kod Crkvine; 2. pš. Med., — u Vedašiću; 3. pš. Počit.

„ Vardara, pš. Mogor.

Grabača, kr. Raduč., — juž. Jadoči u Rudajici.

Grabadinovac, izvor Divoselski.

Grabara: 1. potoč. Mogor.; 2. kr. Mogor., — uz Ploču.

Grabik, š., pz. i l. Š. K.

Grabivište, pz. Mogor.

Grabova Strana, g. k. i š. e. u Veleb., — jugoist. Konj. — Cesar.

Grabovac: 1. izvor i potoč. Divos.; 2. potoč. Drenov. — Kruškovac; 3. potoč. Smilj.; 4. o. Divos.; 5. o. i p. Drenov.; 6. p. Kruškov.; 7. kr. Š. K.; 8. pz. Med.; 9. p. Počit.; 10. l. Vrebac; 11. izvor Ričice; 12. izvor Perušić.

Grabovac Brdo, glav. Drenov., — izm. Krušk., Ploče i Kika.

Grabovača: 1. pz. Divos.; 2. l. i pz. Š. K.

Grabovača Gornja, o. Š. K.

Grabovita, p. Š. K.

Gračačkinja, o. i voć. Mušal.

- Grad Čitlučki, trag. razv. i o. u Čitluku — kod Bešlinca, izm. Divos. i Počitelja.
- „ Ribnički, razv., 1. i o. u Ribniku, — u okuci Like.
- „ Vidov v. Vidov Grad.
- „ Vlaški, trag razv. i br. u Veleb. Radučkom, — juž. Buzdovana, a zap. Sv. Brda.
- Gradić, o. Medačka.
- Gradina Barletska : 1. vidi Gradina Županska ; 2. pz. Barl.
- „ Bilajska : 1. razv. Bil., — na Sred. Glavici; 2. p. i o. pod gradinom.
- „ Bužimska : 1. razv. sjev. Buž.; 2. pz. Buž.
- „ Bogdanić, razval. na brdu juž. Smilj.
- „ Budak Stari, razv. sjeveroz. Mušal., — pod Vrškom.
- „ Cesarička : 1. trag razv. u Cesar. 2. kr. Cesar., — više Luke Kalića.
- „ Čitlučka : 1. kr. izm. Divos. i Počit., 2. v. Grad Čitl.
- „ Grčka : 1. razv., — više Vukave u Š. K.; 2. pz. Š. K. — juž. Kamen. Dola.
- „ Grebenarska v. Razvala Grebenarska.
- „ Kruškovačka : 1. kr. p., o. i kuće Trbojevića i Vračara u Kruškovcu ; 2. humka, na međi Med. — Kruškovac.
- „ kod Razvala v. Gradina Grčka.
- „ Krčmar, br. i trag. razv. kod Smilj.
- „ Lipska : 1. trag. razv. u drugoj okuci Nov-
čice više benta Adži-
ja kod sela Lipe ; 2.
o. i p. Lipe.
- „ Medak, razv. kod Med.,
— izm. Ograda, Pod-
kućina i Blitvina Dola.
- „ Mogorić : 1. razv.; 2.
p., o. i l. Mogor.; 3. hum-
ka na međi Mogor. —
Vrebac, sjev. Radakov.
Razdolja.
- „ Mušalučka : 1. br. i š.
sjev. izm. Mušal. i
Osika L.; 2. vidi Grad.
Budak Stari.
- „ Novi : 1. razv. sjev. po-
toč. Jaruge, iznad sela
L. Novi ; 2. pz. L.
Novi.
- „ Osička : 1. razv., — u
Markaševcu ; 2. o. i pz.
L. Osik.
- „ Pavlovačka, br. i š.
jugoist. Pavlov., — uz
Jadovu.
- „ Počiteljska, razv. na br.
jugoz. Počit.
- „ Popovića : 1. razv.
sjeveroz. crkve u Mo-
gor., — na sastavcima
potoč. Kovačice sa Ja-
dovom ; 2. vidi Grad.
Pavlovačka.
- „ Radelina, razv. uz more
Cesar.
- „ Radučka : 1. razv., kr. i
pz. u Međuvođu, — na
sastav. potoč. Mičinog,
Grginca i Radučice ; 2.
put poljski sela Raduča.
- „ Ribnička : 1. o. Rib.;
2. vidi Grad Ribnički.
- „ Rukavinska, br. i razv.
sjeveroz. Sv. Roka.
- „ Studenačka, p. Smilj.,
— na sastav. potoč. Stu-

- denca i Like, pod Brdom Pezeljskim.
- „ Vrebačka, razv. i pz. kod crkve u Vreb.
- „ Vuksanska v. Gradina Počiteljska.
- „ Zeba, razv. istoč. crkve u Mogor.
- „ Županska v. Gradina Barletska.
- Gradine, kr. Barl., — uz Vrebac.
- Gradinica, o. Rib.
- Gradkinja, o. Vrebač.
- Gradsko Selo, zas. L. Osika.
- Grahovac Vrelo, izv. i o. Š. K.
- Grahovaca Pečina v. Pečina Gr.
- Grahovište : 1. o. Bužim.; 2. l. i o. Š. K.
- Grajište, o. i p. Š. K.
- Gramučak, o. Brezič.
- Granište, o. Š. K.
- Graovčeva Oranica v. Oranica G.
- Graovčevi Stanovi v. Stanovi Gr.
- Graovčevo Brdo v. Brdo Gr.
- Graovište, o. Raduč.
- Grašinka, o. L. Osik.
- Gravište, o. Š. K.
- Gravuša, o. Pavlov.
- Grbajinka : 1. o. i p. Počit., — u Bobića Kraju ; 2. o. Počit., u Kujinovači.
- Grbica, o. Buž.
- Grbića Njiva v. Njiva Gr.
- Grčka Gradina v. Gradina Gr.
- Grčko Groblje v. Groblje Gr.
- Greb Cvijetin, o. Med.
- „ Krančev, l. Čitl.
- „ Maksin, o. Barl.
- „ Rainovi v. Rainovi Gr.
- „ Turski, š. Š. K.
- Grebenar, kr. l. i razv. Š. K.
- Grebenarska Razvala v. Razvala Greb.
- Greblje : 1. o. i pz. Barl.; 2. pz. Bil., — u M. Glavici ; 3. o. Bil., — na Brdu više Grma ; 4. o. Cesar. kod Leden.; 5. o. Novos. Bil.; 6. pz. Š. K.; 7. o. i p. Med., — u Kusaji ; 8. o. Mogor., — kod Karaule ; 9. o. L. Novi ; 10. o. L. Osik., — u Zobini ; 11. o. i pz. Počit., — u Brdima ; 12. p. Počit., — kod Bare ; 13. o. Rib.; 14. o. Smilj., — pod Miljačom ; 15. p. Smilj. Lemaića i Vraneša ; 16. pz. i o. Smilj. Srdara i Zorića.
- Greblje Kranjo v. Kranjo Gr.
- „ Krivošino, o. Barl.
- „ Staro, š. u Divos.
- „ Tursko : 1. pz. i o. Divos., — u Vedropolju ; 2. kr. i pz. Vreb. jugo-zap. crkve.
- Grebljice : 1. p. Kuklj., — pod Kosom ; 2. o. Mogor., — blizu Karaule ; 3. p. Ivančevića — Počit.
- Grebljište, p. Kuklj., — pod Kosom.
- Greda : 1. kr. Cesar. uz more ; 2. š. Š. K.
- Greda Babina, o. Divos.
- „ Bijela, pz. i p. Mogor.
- „ Drčina, v. Drčina Gr.
- „ Đurđeva, o. Vreb.
- „ Gusta, o. Gosp., — u Derali kod Barutane.
- „ Ivakova, l. i o. Med.
- „ Kitina v. Kitina Gr.
- „ Kriva : 1. o. Kruškov.; 2. pz. Med.
- „ Kuina, l. Kruškov.
- „ Lisičija, šk. i o. Mogor.
- „ Milanova, p. Mogor.
- „ Miščevića, kr. Vreb., — uz Pavlovac.
- „ Oštra, o. Divos.
- „ Pasja, kr. i pz. Med., — ispod Vranije Grede.

- Greda Plosna, pz. Počit.
 „ Putinova, l. Š. K.
 „ Šepina, o. Divos., — u Rakitovcu.
 „ Šuplja: 1. l. Kruškov.; 2. š. Š. K.; 3. o. Mušal.; 4. pz. L. Osik.
 „ Ušadena, kr. Mogor., — — juž. Vel. Rosulje.
 „ Velika: 1. pz. Š. K.; 2. krš Lipe.
 „ Vidovića, p. Š. K.
 „ Vranija, kr. i pz. Med., — uz pot. Trnovu.
 Grede: 1. kr. i o. Bil., — kod Lokvica; 2. o. Ostrv.
 Grede Crne: 1. š. Buž., — sjev. Buž. Bila; 2. potoč. i š. e. Oštar.
 „ Čairske, o. Barl.
 „ Daničića, o. Vreb.
 „ Jelenkine, o. Bil.
 „ Miščevića, o. Vreb.
 „ Rabatine, l. Mogor.
 „ Šuplje: 1. kr. Buž.; 2. o. Lipe, — u Dugim Njiv.
 „ Velike, kr. Vreb., — izm. Rib. i Pavlov.
 „ Vujkove, o. Pavlov.
 Gredeljusa, o. Š. K.
 Gredica, o. Bruš. u Breziku.
 Gredice, o. Divos.
 Gredina: 1. l., o. i p. Š. K.; 2. pz. Med.; 3. o. Ostrv.
 Gredine, o. Š. K.
 Gredljiva Njiva v. Njiva Gr.
 Gredljivica: 1. o. Kuklj.; 2. o. Š. K.
 Gredovita Obruvača v. Obruvača Gr.
 Gredoviti Dočić v. Dočić Gr.
 „ Dol v. Dol Gr.
 Greduš, o. Divos.
 Grehota, o. Raduč.
 Grehote, o. Raduč.
 Greža, l. Cesar.
 Greža Vrtljina v. Vrtljina Gr.
 Grgaševac, o. Bil.
 Grgatuša, l. i o. Bruš., — u Lukama.
 Grgečac, š. i o. L. Osik., — pod Lisinom.
 Grgin Brijeg, br. jugoz. Buž.
 „ Križ v. Križ Gr.
 Grginac potok, potoč. Raduč., izvire u Međuodu pod Veleb., a utječe u Radučicu kod zas. Gaića.
 Grginka, o. Smilj.
 Grginovac: 1. mlin Gaića u Raduču; 2. izvor Popine.
 Grič: 1. o. Bil.; 2. o. Divos. pod Klisom; 3. p. Š. K., — do Glavača; 4. o. i pz. Med.; 5. pz. Vreb., — iznad Seline.
 Grič Borkov, pz. Mogor.
 „ Butkovića, ps. L. Osik.
 Gričić: 1. o. Barl.; 2. o. Bil.
 „ Krivošijin, o. Barl.
 Gričine, o. Smilj.
 Grivište, o. L. Osik.
 Grizovac, o. Š. K., — pod Krstom.
 Grizovača, o. Š. K., — pod Krstom.
 Grkića Grm v. Grm Gr.
 Grkov Dol v. Dol Gr.
 Grlica, o. L. Osik., — u Razvali.
 Grlo: 1. l. Buž.; 2. o. Novos. Bil.; 3. l. Med.; 4. o. Smilj.
 Grm: 1. o. i p. Bil.; 2. p. Gosp., — u Ogradi Brmbolića; 3. o. Š. K., — u Dolinici.
 Grm Carev, o. L. Osik.
 „ Ciganski, pz. Brezika.
 „ Dolnji, o. Š. K.
 „ Gardić, o. Mogor.
 „ Grkića, o. Mogor.
 „ Gusti, š. Š. K.
 „ Kukljin, l. Mogor.
 „ Misirov, o. Mušal.
 „ Prpića, o. i p. Mušal.
 „ Ratkovića, oz. Mušal.
 Grmić Adamov, o. Mušal.
 Grmlje, o. Buž.
 Grnovi Dolac v. Dolac Grm.

Groblje : 1. o. Mogor., — u Crkvini ; 2. o. Mušal. ; 3. br. sjeveroz. Bruš. — vidi Grčko Groblje.

Groblje Grčko, br. sjeveroz. Bruš.

„ Josino, pz. Mogor.

„ Kričkovića, pz. Pavlov.

„ Staro : 1. p. e. Bruš.,

— u Jadovnom ; 2. pz.

Med. ; 3. p. L. Osik, —

u Keserovcu ; 4. p. L.

Osik, — u Brdu Zoriči-

nom ; 5. p. L. Novi ;

6. pz. Počit. — kod Ča-

trnje u Lugu.

„ Šakića, pz. Pavlov.

„ Tursko. pz. i o. u Polju

— Žabice.

Grobsko Polje v. Polje Gr.

Grofija : 1. o. i pz. Gosp. u De-

rali i Mirkovcu ; 2. kr. Medač.

— između potoč. Čorkovca i

vrela Kusaje ; 3. l., o. i p.

Vukojevića—Med. ; 4. o. L.

Novi, — kod Jankuše ; 5. o.

Smilj., — u Baćincu.

Grofija Mala, o. Med.

„ Šakića, o. Gosp., — u

Logorištu.

„ Trbojevića, o. Divos.

„ Umetaljka v. Umetaljka

Gr.

„ Velika Njiva, o. Mušal.

Grojito, o. Divos., — u Čovincu

pod Klisom.

Gromača : 1. kr. i zas. Med., —

jugoi. Brda Galešnog ; 2. l.,

o. i p. Med. ; 3. kr. i pz. izm.

Med., Mogor. i Kruškovca ;

4. krš i o. Kuklj. ; 5. l. i o.

Oštar

Gromače, kr. Kruškov., l., o.,

p., pš. i stan Kuprešana, —

uz potoč. Grabovac, Ploču,

Mogor. i potoč. Trnovac.

Gromila : 1. l., o. i pz. Barl. ;

2. br. uz more, — juž. Lukova,

izm. zat. Portić i Benci ; 3. l.

o., pz. i pš. Š. K. ; 4. kr. iz-

među Med. i Pavlovca ; 5. š.

i p. Mogor. ; 6. šk. i o. Mogor ;

7. o. i p. L. Osik, — u Brdu

Lenića ; 8. o. L. Osik, — u

Brdu Sušića ; 9. š. Ostrv., — u

Dolcu ; 10. o. Mesića, — u

Ostrv. ; 11. pz. Počit., — u

Vel. Ogradi ; 12. l. Raduč ;

13. pz. i o. Vreb. ; 14. p. Vreb. ;

15. vidi : Kod i Pod Gr.

Gromila Kašinova, krš i o. Š. K.

„ Miljenčeva, o. i krš Vreb.

„ Pavlinova, krš i kuća

Čatića, — Š. K.

„ Rastova, o. Vreb.

„ Tomaševa, p. Pavlov.

„ Velika : 1. l. Š. K. ;

2. o. Pavlov.

„ Vranića, pz. Š. K.

Gromile : 1. kr. Barl. juž.

Radovanuše ; 2. o. Ostrv. ;

3. o. Vreb.

Gromile Jagrove, o. i p. Mogor.

Gromilice, o. Vreb.

Gromova Kamenica v. Kamenica

Gr.

Grubačev Ogradčić v. Ogradčić

Gr.

Grubića Dol v. Dol Gr.

„ Draga v. Draga Gr.

„ Stan v. Stan Gr.

Grubičića Dolac v. Dolac Gr

Grubička : 1. p. e. Brez. ; 2. o.

Š. K.

Grubišića Dol v. Dol Gr.

Grubovac, izvor Divoselski.

Grubuša : 1. l. i o. Med. ; 2. o.

Pavlov.

Gubavče, o. Gosp., — u Ogra-

dama.

Gubavi Dol v. Dol G.

„ Kratelji v. Kratelji G.

Gubavica, kr. jugoi. Drage Ra-

dučke.

Gubavo Brdo v. Brdo G.

- Gujina, pz. i potoč., — L. Osik.
 Gunjevac, o. Š. K.
 Gunjine Drage v. Drage G.
 Gura Zeb v. Kurozeb.
 Guskinka, o. Med.
 Gusta Greda v. Greda G.
 Gusti Grm v. Grm G.
 Gusto Trnje v. Trnje G.
 Gušćarica, p. Mušal.
 Gušćarić, š. Mušal.
 Gušće, š. e. Bruš.
 Guštar, š. Smilj.
 Gušte : 1. br. i zas. sjeveroi.
 Bruš.; 2. kr. Trnovca, jugoi.
 pot. Pikovca uz Bruš.
 Gušte Mađarske, o. Trnov.
 Gutinica, pz. Mogor.
 Gutljina Dolina v. Dolina G.
 Guvnara, o. i pz. Med.
 Guvnina : 1. l. Cesar.; 2. l.
 Deb. Br., — do Piškulje u
 Klancu; 4. o. i p. Trnov.;
 5. vidi Mala Guv.
 Gavnšte : 1. o. Bil.; 2. o. Deb.
 Br.; 3. o. Š. K.
 Guvno : 1. o. Barl.; 2. l. Cesar.;
 3. o. Kuklj.; 4. l. Š. K. — u
 Kuzmanovači; 5. l. Oštar.
 Guvno Ditelovo, l. Gosp., —
 u Balatinu i Živkovcu.
 „ Staro : 1. o. Buž.; 2. o.
 Divos.; 3. l. Š. K., — u
 Kuzmanovači; 4. kr. L.
 Novi, — juž. Cimitera;
 5. o. Mušal.
 Gvozdenovac, l. i o. Med.
 Gvozdenovka, o. Ostrv.
 Hajdinovac, o. Mušal., — kod
 Luke.
 Hajdukovići v. Ajdukovići.
 Hambarić, l. i o. Š. K., — u
 Stazi.
 Hećimovska Gajina, o. Divos.
 Heldovište, pz. Mogor.
 Helmanovo Brdo v. Brdo H.
- Heljdište : 1. l. Bruš., — u Bari-
 cama; 2. l. i o. Smilj.
 Hižine, o. Bil.
 Hlicvila : 1. br., š. i pš. Počit., —
 u Razb. Dragi; 2. potoč. Počit.
 Hodarka, o. Š. K.
 Hodaruša, o. Š. K.
 Horvatovička, o. L. Osik.
 Horvatuša, o. Mušal.
 Hrast Krivi, o. Š. K.
 „ Lijepi, pz. Š. K.
 „ Lipi, o. Š. K.
 Hrastić, š. Š. K.
 Hrašće, o. Drenov.
 Hrnjakova Rosulja v. Rosulja H.
 Hrnjakovac : 1. potoč. Počit.; 2.
 š., p. i l. Počit.
 Hrstića Dočić v. Dočić H.
 „ Dolina v. Dolina. H.
 „ Panoga v. Panoga H.
 Hrstinka, o. Š. K.
 Hrstovača, kr. i p. Med., — uz
 pot. Trnovu.
 Icanovka, o. Smilj., — pod Lju-
 tačom.
 Icina Kamenica v. Kamenica I.
 Ikovac, kr. i l. Mog., — istoč.
 Radak. Razdolja.
 Ilića Pećina v. Pećina I.
 „ Progon v. Progon I.
 Ilićkuša, o. Bil.
 Ilijina Njiva v. Njiva I.
 Ilijino Brdo v. Brdo I.
 Ilina, o. Kuklj.
 Ilina Bara v. Bara I.
 Ilinač : 1. pz. i potoč. Divos.; 2.
 zas. Mogor.
 Ilinački put, Mogor.
 Ilinica, o. Cesar., — u Staništu.
 Ilinjača : 1. o. Divos.; 2. izvor
 Divoselski.
 Iliža, o. Rib.
 Ilovača, o. Gosp.
 Iljevac, kr. Mogor., — na sastav.
 Kovačice i Jadove.

Imriša v. Emriša i Rimiša.

Indin Dol v. Dol I.

Indinac, izvor Divoselski.

Inljaruša v. Intjaruša.

Intjaruša (Inljaruša i Entjaruša) :

1. potoč. Bruš. ; 2. o. i pz.

Bruš., — izm. Novog i Divosela.

Isina Ograda v. Ograda I.

Ivan Sveti v. Sveti I.

Ivančevića Kućište, v. Kućište I.

Ivančevo Brdo v. Brdo I.

Ivančića Draga v. Draga I.

Ivandinka : 1. o. Š. K. ; 2. o. Mušal.

Ivankova Luka v. Luka I.

Ivankovac, š. i čist. e. Počit., — u Javorniku.

Ivankovića Strana v. Strana I.

Ivankuša, o. Med.

Ivanova Draga v. Draga I.

„ Greda v. Greda.

Ivića Dol v. Dol I.

Ivičića Ograda v. Ograda I.

Ivičin Dol v. Dol I.

Ivičinka, o. Gosp.

Ivaskova Zidina, trag. razv. i g. k. sjeveroi. Karlob.

Ivezinka, o. L. Osik.

Ivička, o. L. Novi.

Ivina Dolina v. Dolina I.

Ivinac, o. Buž., — pod Brinom.

Ivova Dolina v. Dolina I.

Ivovac, potoč. Brez.

Izgon, pz. Bruš., — u Ogradama.

Izvrtnanj Dolina v. Dolina I.

Jabučica : 1. o. Š. K. ; 2. o. Ostrv.

Jabučice, l. Mogor.

Jabuka : 1. o. Deb. Br. ; 2. l.

Divos., — u Mal. Kraju ; 3. p.

Gosp., — u Kućištu ; 4. o. L.

Novi ; 5. o. Rib.

Jabuke : 1. o. Divos. ; 2. o. Počit., — u Budžaku.

Jabukovac, br. u Veleb., — ist. Šugarja.

Jacanova Ograda v. Ograda J.

Jacinka, o. L. Osik, — u Budaku.

Jadava v. Jadova.

Jadičevac, br., š. i čist. e. sjeveri.

Oštar., — u Veleb.

Jadoč, šk. Mogor.

Jadoči, kr. Mogor. — uz Jadovu.

Varošiste i Ribnjak.

Jadova : 1. potoč. Bruš. ; 2.

potok, izvire u Vraniku kod

Lovinjca, a utječe u Liku kod

Kulice-Ostrovičke ; 3. o. Mogor.

Jadovno : 1. g. k. i š. Oštar., —

kod Crnog Dabra i Bužim.

Bila ; 2. zas. i š. sjeveroz. Tr-

novca.

Jadrijevka : 1. o. Barl. ; 2. o.

Bilaj., — u Čairi.

Jadrina Krčevina v. Krčevina J.

Jagma : 1. kr. i o. Barl., — uz

Vrebac ; 2. kr., pz. i o. Š. K.

Jagodinak, o. Leden.—Cesar.

Jagodna, o. Mušal.

Jagodno, o. Bruš.

Jagodnje, kr., pz. i o. Š. K.

Jagreva Strana v. Strana J.

Jagreve Gromile v. Gromile J.

Jagrevica, pz. Mogor.

Jagruša, l. Mogor.

Jaić Vrelo, izvor Počit.

Jaića Dol v. Dol J.

„ Dolina v. Dolina J.

„ Vrh v. Vrh J.

Jajuša, pz. i o. Divos.

Jaketino Blato v. Blato J.

Jakića Dol v. Dol J.

Jaklenuša, o. Divos.

Jaklešinka, o. Divos.

Jakovljevo Brdo v. Brdo J.

Jakšića Dražica v. Dražica J.

„ Luka v. Luka J.

„ Ograda v. Ograda J.

Jakšinka : 1. o. Š. K. ; 2. o. Med.

Jakulinka, o. L. Osik.

Jama : 1. o. Bil. ; 2. l. Konj..

— Cesar. ; 3. o. Drenov. ; 4.

- p. Gosp. — u Kućištu ; 5. pz. Š. K.
- Jama Kujina, o. Š. K.
- „ Mina v. Mina J.
- „ Šuljina, o. Š. K.
- „ Vučja, š. e. i čist. e. Počit., — u Razb. Dragi.
- „ Žutića, o. Š. K.
- Jamača, pz. D'ivoselo.
- Jamarka, o. D'ib. Br.
- Jame, p. i o. Barl.
- Jamičića Bara v. Bara J.
- Jamičićka, o. L. Osik.
- Jamičinka, o. Š. K.
- Jamina : 1. l. Mogor. ; 2. o. L. Osik.
- Jamine, o. Gosp.
- Jaminka, o. Gosp.
- Jamurača, šk. Počit., — u Rogičevu Budžaku.
- Jamurda, š. i o. Mogor.
- Jamurina, o. Buž.
- Jamurlina, l. Mogor.
- Jamurka, p. Smilj.
- Janča Trn v. Trn J.
- Jančarica Mala, čist. e. Počit.
- „ Velika, čist. e. Počit., u Javorniku.
- Jančinovo Brdo v. Brdo J.
- Jandrevac, o. Barl.
- Jandrića Poljana v. Poljana J.
- Jandrin Dol v. Dol J.
- Jandrina Draga v. Draga J.
- „ Poljana, kr. u Velebitu jugoz. Divosela.
- Jandrinica, p. u Kaniži.
- Jandrinka : 1. o. Buž. ; 2. o. Lipe.
- Jandrino Brdo v. Brdo J.
- „ Kućište v. Kućište J.
- „ Vrelo v. Vrelo J.
- Jandrinovac, l., o. i p. Vreb.
- Janić Vrelo, izv. Čitl.
- Jankovac : 1. izvor Bužim ; 2. izvor Perušić.
- Jankuša : 1. brdašce i pz. L. Novvi, — uz Trnovac, a juž. Oštre ; 2. l. Smilj.
- Jankuše, kr. Buž. — sjever. Trnovca.
- Janjanina Strana v. Strana J.
- Janjatov Dol v. Dol J.
- „ Ogradak v. Ogradak J.
- Janjatovac, o. Mogor.
- Janjilo : 1. o. i šk. Barl. ; 2. l. Š. K.
- Janjilovića Dolina v. Dolina J.
- Janjketin Dočić v. Dočić J.
- Japaga : 1. o. Divos. ; 2. o. Ostrv.
- Japaga Babina, pš. Raduč.
- „ Mala, pz. Med.
- Japage : 1. kr. Mogor., — jugoi. uz Med. ; 2. kr. Mogor., — uz potoč. Trnovu.
- Japnenica, o. Divos.
- Japrenica, o. Divos.
- Jarak : 1. o. Kuklj. ; 2. o. Med., kod Drenice ; 3. potoč. Počit. ; 4. pš. Smilj., — pod Brdom ; 5. l. Trnov.
- Jarak Suhi, l. Barl.
- Jarci Prijeki, o. Mogor.
- Jarčić, o. Kuklj.
- Jaričak, pz. Mogor.
- Jaričin Dol. v. Dol J.
- Jaričište, o. Š. K.
- Jaruga : 1. potoč. Bruš. i Deb. Br., utječe u Suvaju ; 2. o. i pz. Divos., — u M. Kraju. 3. o. Kruškov. ; 4. o. Š. K. ; 5. kr. Med., — na sastav. potoč. Vedašića i Glomočnice ; 6. pz. Mogor. ; 7. potočić L. Novi, utječe u Novčicu kod Žab. ; 8. potoč. uz L. Os k ; 9. pš. Počit., kod Crkven. mosta i kod Like ; 10. izvor i potoč. Medak.
- Jaruga Rakića, voda Š. K.
- Jasen : 1. o. Oštar., — u Crnom Dabru ; 2. p. i o. Pavlov.

- Jasenići, l. Smilj.
 Jasenov Vrh v. Vrh J.
 Jasenova Kosa, gk. u Veleb.,
 sjever. Karlob.
 „ Kosica, gk. sjev. Oštar.
 „ Selina v. Selina J.
 Jasenovac : 1. kr. Cesar., — uz
 more sjever. Prizne; 2. l.,
 o. i pš. L. Š., — u Dulibi.
 Jasenovača : 1. kr. Cesar., —
 u Veleb.; 2. zas. Cesar., —
 juž. Kurozeba u Veleb.
 Jasenovačko Brdo, g. k. sjev.
 Karlob. u Veleb.
 Jasenove Kose, gk. u Velebitu
 desno od Visočice.
 Jasenovi Vrh v. Vrh J.
 Jasenje : 1. l. Buž.; 2. l. Počit.
 — u Donj. Selu.
 Jasik : 1. o. Čitl.; 2. o. Drenov.;
 3. kr. Med.; 4. o. Počit. u
 Ostvenjači.
 Jasika : 1. o. Barl.; 2. pz. Čitl.;
 3. l., o. i p. Kruškov.; 4. o.
 Š. K., — u Novos.; 5. š. Š. K.,
 — u Poljani.
 Jasike : 1. kr. Čitl., — izm.
 Divos.—Pochit.; 2. pz. Š. K.;
 3. o. Med.
 Jasikov Dol v. Dol J.
 Jasikova Dolina v. Dolina J.
 „ Kosa v. Kosa J.
 Jasikovac : 1. š., kr. i pz. izm.
 Gosp., Divos. i Žabica; 2. po-
 toč. u Jasikovcu.
 Jasikovača : 1. pz. Š. K.; 2. pz.
 Vreb.
 Jasikove Doline v. Doline J.
 Jasinka, o. Divos.
 Jasino Groblje v. Groblje J.
 Jasište, kr. i o. Bil.
 Jasla, pš., Med.
 Jasle, izvor Vrebac.
 Jasnića Strana v. Strana J.
 „ Zidina v. Zidina J.
 Jašinka, o. Bruš., — u Rizvanuši.
- Jatare, o. Cesar.
 Jatare, pz. Oštar.
 Jatare Dragine, č. e. Oštar.
 Jatarica, o. Cesar., — Kućište.
 Jatarište : 1. l. Bruš., u Takalici;
 2. o. Smilj.
 Javor, izvor Divoselski.
 Javorić, o. Barl.
 Javorina, l. Bruš., — u Takalici.
 Javorje : 1. l. i o. Š. K.; 2. l. i š.
 Oštar., — u Rakitama.
 Javorničko Jezero v. Vrelo J.
 Javornik : 1. š. i čist. e. u Jovcu,
 — Kan.; 2. š. i kr. Počit.
 Javorno, š. e. Počit., — u Veleb.
 Javorovac, l., o. i p. Š. K.
 Javorovo Bilo, gk. u Veleb., —
 sjev. Karlob.
 Jazbine : 1. š. Buž., — sjev.
 Trnov.; 2. kr. Mogor., —
 izm. Ploče i poteč. Grabarskog;
 3. p. Pavlov.
 Jazin Dol v. Dol J.
 Jazmaci : 1. kr. Ostrv., — sjev.
 Kalderme; 2. o. i pz. Raduč.
 Jazmačak, o. Bil.
 Jazmak : 1. kr. i o. Barl., — uz
 Vreb.; 2. l. Š. K.; 3. šk. Mogor;
 4. o. Mušal.; 5. o. L. Novi;
 6. poteč. Ostrv.; 7. pz.
 Pochit.
 Jazmakuša : 1. gk. zap. Buž.;
 2. čist. e. Oštar.
 Jazovi, l. Š. K.
 Jazvača, o. Š. K.
 Jazvine, gk. sjeveroist. Buž.
 Jazvinka : 1. o. Bil.; 2. o. Smilj.
 Jaža : 1. o. Buž.; 2. l. Bruš., —
 u Lukama; 3. š. i pz. Š. K.,
 — pod Bentinom; 4. l. Š. K.,
 — u Stazi; 5. vidi : Kod Jaže.
 Jažina : 1. gk. jugoist. Oštar.;
 2. p. Trnov.
 Ječmena Dolina v. Dolina J.
 Ječmište : 1. o. Buž.; 2. o. Barl.;
 3. o. Š. K.; 4. kr. i o. Med.
 5. o. Ostrv., — u Poljani.

- Ječmište Donje, o. Barl.
 „ Goraje, o. Barl.
 Ječmištine, o. i p. Počit., — u
 Vuksan Vareši.
 Ječmovka, o. Divos.
 Jeginac, l. L. Novi.
 Jeinovka, o. Š. K.
 Jekin Dolac v. Dolac J.
 Jela, p. Vreb.
 Jelačin Tuk v. Tuk J.
 Jelačinka : 1. o. Gosp., — u
 Trnovoju Kruški ; 2. p. Kruškov.
 3. o. L. Novi.
 Jelar, pz. Divos.
 Jelašje, gk. jugoz. Oštar.
 Jelavje, kr. i pš. e. Cesar.
 Jeldovača, o. Gosp., — u Barama.
 Jelenkine Grede v. Grede J.
 Jelića Dolina v. Dolina J.
 „ Kućište v. Kućište J.
 „ Njiva v. Njiva J.
 Jelička, o. Š. K., — kod Lokve.
 Jeličića Draga v. Draga J.
 „ Luka v. Luka J.
 „ Plan v. Plan J., sjev.
 Karlob. u Veleb.
 Jelinčić, 2 zasel. u Veleb, sje-
 veroz. zat. Sedlenice.
 Jelinčića, o. L. Osik.
 Jelinka, o. Med.
 Jelinkuša, o. Cesar.
 Jelovac : 1. pe. Čitl.; 2. l., o. i
 pz. Divos.; 3. š. i pe. L. Š.;
 4. br., jugoist. Visočice u Vele-
 bitu ; 5. čist. e. Počit., —
 u Javorniku ; 6. izvor Srb.
 Jelovača : 1. kr. i l. Š. K.; 2. g.
 k. izm. Ošip. Glavice i Staze.
 Jelovačka Vrata, kr. u Velebitu
 na putu iz Čitluka u Dalmaciju.
 Jelovčev Vrščić v. Vrščić J.
 Jelovčeva Bara v. Bara J.
 „ Ograda v. Ograda J.
 Jelovčevo Kućište v. Kućište J.
 Jelovčuša, o. Med.
- Jelovi Rastić v. Rastić J.
 „ Vijenac v. Vijenac J.
 „ Vrh v. Vrh J.
 Jengića Kućište v. Kućište J
 Jenjak, o. Barl.
 Jerakovo Vrelo v. Vrelo J.
 Jerakuša, o. Novos. Trnov.
 Jerguša : 1. o. Počit. u Sitniku ;
 2. v. Erguša.
 Jerkovac, br. sjever. Mogor.
 Jerkovača, pz. Mogor.
 Jerkovića Brdo v. Brdo J.
 Jerkovo Brdo v. Brdo J.
 „ Kućište v. Kućište J.
 Jerkuša : 1. o. Bruš. — u Riz-
 vanuši ; 2. o. L. Osik.
 Jezera : 1. kr. Barl., — zap.
 pod Tunjevač. Glavicom ; 2.
 g. k. i zas. Š. K., — istoč.
 Gradine kod Razvala.
 Jezerac : 1. potoč. i pz. Brez.;
 2. l. i o. Š. K.; 3. o. Ostrv.;
 4. o. i pz. Raduč.
 Jezerak, o. Buž.
 Jezerce : 1. kr. Cesar. uz more ;
 2. l. Divos.; 3. l. L. Osik.
 Jezerce Malo, šetalište u Karlob.
 Jezerci, o. Mogor.
 Jezerina : 1. potoč. Brušan.;
 2. br. i pz. Buž.; 3. o. Š. K.;
 4. o. Med.; 5. o. Ostrv.;
 6. o. Oštar ; 7. kr., pz. i o.
 Raduč., — više Suve Doline;
 8. izvor Raduč ; 9. izvor
 Divoselski.
 Jezerina Lokva v. Lokva J.
 „ Velika, o. Š. K.
 Jezerine : 1. o. Divos.; 2. o.
 Počit., — u Krčevinama ; 3. o.
 Smilj.
 Jezero : 1. o. Bil.; 2. napoj
 pod Deb. Br. ; 3. kr. i pz. Š. K.;
 4. voda L. Osik., — pod
 Lisinom.; 5. golet u Veleb.
 Raduč., — juž. Babina Vrh ;
 6. napoj. Š. K.

- Jezero Babino : 1. potoč. Kuklj.;
 2. jezerce u Velebitu pod
 Babinim Vrhom.
 „ Javorničko v. Vrelo Javor.
 „ Jovaničko, čist. e. Počit.,
 — u Javorniku.
 „ Mokro, o. Cesar., — u
 Kućištu.
 „ Popovo, voda L. Osik.
 „ Zlatarevo, voda L. Osik.
 Jezičac, br. Divoselsko.
 Jezik, o. Divoselo.
 Jež, o. L. Novi.
 Jogunuša, o. Bužim.
 Johovac, 1. potoč. Kukljic; 2.
 kr. Smilj., — ist. Čojluka
 prama Gospiću.
 Jojića Draga v. Draga J.
 Jolina Draga v. Draga J.
 „ Njiva v. Njiva J.
 Jojtluša, o. Smilj.
 Jokanovka, o. Leden. — Cesar.
 Jokićev Dol v. Dol J.
 Jokin Vrh v. Vrh J. — Metla.
 Jokina Dolina v. Dolina J.
 Jolića Bara v. Bara J.
 Jolinka, 1. i o. Šugar., — uz
 Kućište.
 Jonduša, 1. i o. Š. K.
 Jopuljkuša, o. Kuklj.
 Jorgan, izvor Mutilić.
 Josića Bara, v. Bara J.
 „ Vrelo, izvor Počit.
 Josina Glavica v. Glavica J.
 Josinka, o. Leden., — Cesar.
 Josinovka, o. Smilj.
 Josipova Ograda v. Ograda J.
 Josipovac : 1. l. L. Novi; 2. iz-
 vor Perušić.
 Josipovo Brdo v. Brdo J.
 Jošića potok, potočić Počit.
 Jošik : 1. l. Počit., — u Ostve-
 njači; 2. o. Počit., — u S-
 lištu.
 Jošje : 1. o. Buž.; 2. kr. Čitl.,
 — pod Divos.; 3. o. Divos.;
 4. potoč. i l. Trnov.
- Jovac : 1. potoč. Kaniž., — u
 Deralima; 2. pz. u Kan.;
 3. o. Raduč.; 4. kr., o. i p.
 Počit.; 5. v. Kod Jovca;
 6. izvor Divoselo.
 Jovandića Dolina v. Dolina. J.
 Jovandin Vrščić v. Vrščić J.
 Jovandinka, o. Š. K.
 Jovandusa, pz. i o. Smilj.
 Jovaničko Jezero v. Jezero J.
 Jovanov Vrtal v. Vrtal J.
 Jovanova Bara v. Bara J.
 „ Dolina v. Dolina J.
 „ Draga v. Draga J.
 „ Njivica v. Njivica J.
 Jovašinka, l. i p. Mogor.
 Jovetića Dol v. Dol J.
 Jovetinka, o. i pz. Š. K., — u
 Ponoru.
 Jovičića Stan v. Stan J.
 Jovičina Bara v. Bara J.
 „ Dolina v. Dolina J.
 Jovičinka : 1. o. Barl.; 2. p.
 Med.; 3. o. Ostrov.
 Jovića Brdo v. Brdo J.
 „ Dol v. Dol J.
 „ Njiva v. Njiva J.
 Jovići, zas. Divos.
 Jovinac, izvor Divoselski.
 Jovinka, o. i l. Kruškov.
 Jovinovac, pz. Š. K.
 Jožićka, o. Rib.
 Jožinovac : 1. potoč. Smilj.;
 2. kr. Smilj. uz Gospić.
 Jugov Gaj v. Gaj J.
 Jugovo Brdo v. Brdo J.
 Jukićinka, o. Oštar.
 Jukina Draga v. Draga.
 Jukinac, o. Buž.
 Jukine Bare v. Bare J.
 Julgaruša, l. Bruš., — u
 Rizv.
 Junećak, o. Š. K.
 Juraševića Luka v. Luka J.
 Jurašinovka, o. Smilj., — za
 Vekavcem.
 Jurića Brdo v. Brdo J.

- Juričinica, zat. juž. Koromačine Drage.
- Jurin Dol v. Dol J.
- Jurinica, o. Cesar.
- Jurinka : 1. o. Bruš.; 2. pz. Ostrov.
- Jurino Brdo v. Brdo J.
- Jurinovac, o. Mogor.
- Juristovka, o. Smilj.
- Jurišićeva Draga v. Draga J.
- Jurišićka Donja, o. L. Osik.
- " Gornja, o. L. Osik.
- Jurišinka : 1. o. Barl.; 2. o. Buž.; 3. o. Mušal.
- Jurjev potok, potoč. Pavlov.
- Jurjevac, suva graba, — Pavlov.
- Jurjevička, o. Rib.
- Juršanovka o. Bruš.
- Kabića Dol v. Dol K.
- Kadin potok, potočić Raduč.
- Kadina Glavica v. Glavica K.
- Kadino Brdo v. Brdo K.
- Kaivežanka, o. Mušal.
- Kajina Mirila, kr. u Velebitu, uz put iz Čitluka u Dalmatinsku Krušćicu.
- Kajišinova Luka v. Luka K.
- Kakaruša, o. Š. K.
- Kalanuk, l. Š. K.
- Kalanjeva Ruja, gk. zap. Buž.
- Kalanjuša : 1. potoč. L. Novi; 2. kr. L. Novi, — juž. pot. Brušnice i Srmaje; 3. pz. Pavlov.
- Kalati, o. Rib.
- Kalaura : 1. br. Mogorić; 2. br. Novi; 3. v. Karaula.
- Kalderma (Kaldrma, v. Kanderma i Kaldrme) : 1. o. Bil.; 2. o. L. Osik.; 3. o. Smilj., — pod Bogdanićem.
- Kalderma Velika, o. Bil.
- Kalderme, kr. Ostrv., — uz Barl. i Bil.
- Kaldrme, o. Raduč.
- Kalema, š. i o. Š. K.
- Kalesarija, br. u Velebitu južno Visočice.
- Kalić, kr. L. Š., — sjever. Trovrha.
- Kalić Luka, zat. kod L. Šugarja.
- Kalinića Brdo v. Brdo K.
- " Dol v. Dol K.
- " Poljana v. Poljana K.
- " Stan v. Stan K.
- Kalinovača, zas. G. Pazarišta.
- Kalinuša : 1. o. Drenov.; 2. o. Raduč.
- Kaluderica, o. Medak.
- Kaludеровac vrelo, izv. Kukljic.
- Kalun, kr. Vreb., — sjev. Lašćeve Glavice.
- Kaljkuša, kr. i pz. i o. Buž., — uz pot. Bužimnicu.
- Kaljuža, močv. Smilj.
- Kaljuža Bara v. Bara K.
- Kamen Čukov, o. Vreb.
- " Đakovića, pz. Mogor.
- " Orlov, stijena u Vrebcu kod Stražbenice.
- " Oštri, kr. Ostrov., — prema Lipama.
- " Usađeni, o. Divos.
- " Veliki, pz. Mogor.
- Kamenak, l. Š. K.
- Kamenjak, o. i pz. Raduč.
- Kamdžirepa, o. Kuklj.
- Kamenica : 1. o. Barl.; 2. o. Bil.; 3. o. Cesar., — više Pišćevine; 4. o. i pz. Divos.; 5. pz. Med.; 6. pz. Mogor.; 7. o. Oštar.; 8. pz. Počit.; 9. o. Ribnik.; 10. izvor Divoselski.
- Kamenica Gromova, o. Rib.
- " Icina, o. Pavlov.
- " Kečina, l. Mogor.
- " Studena, p. Mogor.
- " Šuplja, o. Ostrov.
- Kamenice Banjeglavá, o. Mogor.
- Kamenički Rust v. Rust K.
- Kamenita, o. Počit., — u Basi- novcu.

- Kamenita Glavica v. Glavica K.
 Kameniti Dol v. Dol K.
 Kamenito : 1. pz. Počit., — u
 Budžaku ; 2. pz. Počit., —
 u Otoci kod Ljubojevića mosta.
 Kamenito Brdo v. Brdo K.
 " Vrilo v. Vrilo K.
 Kamenje, p. Gosp.
 Kamenjuša : 1. br., kr., pz. i
 zas. jugoz. Divos., — uz
 Budžak ; 2. izvor Divoselski.
 Kandrma : 1. l. Divos., — u
 Čovincu pod Klisom ; 2. šk.
 Počit., — u Donj. Selu ; 3. v.
 Za K.
 Kandrme, o. Ostrv.
 Kanica : 1. l. i o. Bil. ; 2. o. Buž. ;
 3. o. Cesar. ; 4. o. Smilj., —
 pod Oblajcem.
 Kaničica, o. L. Osik.
 Kaničić, o. L. Š., — u Šarića
 Dulibi.
 Kaniža : 1. selo jugoz. uz Gospić ;
 2. pz. Gosp.
 Kanovac, o. Drenov.
 Kapavica, o. Mogor.
 Kapeljeva Luka v. Luka K.
 Kapeljevo Brdo v. Brdo K.
 Kapetanov Vrtal v. Vrtal K.
 Kapić, pz. L. Osik.
 Kapitanovac, izvor. Vrebac.
 Kapitanuša : 1. p. Kruškov. ;
 2. o. Mogor.
 Kaplanić : 1. l., o. i pz. Š. K. ;
 2. š. Ostrv., — sjeveroz. Staze.
 Kapljuvi, kr., š., o., p. i l. Mogor.,
 — istoč. uz Borkove Dolove.
 Karagino Brdo v. Brdo K.
 " Kućište, p. Počit.
 Karapančanka, l. Š. K., — u
 Stazi.
 Karapandžuša, kr., pz. i o. Š. K.
 Karapitomka v. Kod K.
 Karaševica, gk. i š. e. istoč.
 Buž., — uz Smilj.
 Karaula v. Kalaura.
 Karaula Cesarička, br., kr., zas.
 i o. jugoi. Prizne.
 " Kulska, pz. Š. K.
 " Mogorička, br., šk. i pz.,
 — uz Jadovu, juž. Mogor.
 " Novska, kr. i razv. L.
 Novi, — sjeveroz. Gra-
 dine.
 " Mušalučka : 1. p. Mušal ;
 2. potočić M.
 Karaulica, l. i pz. Š. K.
 Karauševica v. Karaševica.
 Karličevka, o. Lipe.
 Karlička, o. i pz. Oštar.
 Karlobag (Bag), luka i trgovište.
 Karlova Plana, g. k. sjever.
 Oštar.
 Karlovci : 1. l. i p. Ostrov. ;
 2. kr. i š. Staze Vreh., — uz
 Ostrv.
 Karlovčić, p. i o. Raduč.
 Karlovica, o. Buž.
 Kasipova Draga v. Draga K.
 Kašinova Gromila v. Gromila K.
 Kašivukova Njiva v. Njiva K.
 Katanište (v. Katunište), o. Ku-
 ćište — Cesar.
 Katar, o. Mušal.
 Katića Draga, kr. L. Š., — u
 Veleb.
 " Kućište v. Kućište K.
 Katićuša, o. Smilj.
 Katinovac, o. Počit., — u Donj.
 Selu.
 Katriga v. Pod K.
 Katunište, l. i čist. e. Oštar., —
 Kućište.
 Katunište Došenovo, l. i o. Cesar.,
 — Kućište.
 Katušića Draga v. Draga K.
 " Vrelo v. Vrelo K.
 Kavga, o. Novos. Bil.
 Kavinac, pz. Med.
 Kecina Dolina v. Dolina K.
 " Vrela v. Vrela K.
 Kečina Kamenica v. Kamenica K.

- Kederuša 1. Počit., — u Hrnjakovcu.
 Kedžinka, 1. Mogor.
 Kejinka, o. Vreb.
 Kekići, zas. Lipa.
 Kekuša, o. Lipe.
 Kelčev Dol v. Dol K.
 Keserovac : 1. kr. sjeveroz. Novos. Ostrv.; 2. o. i pz. L. Osik; 3. o. Mušal.
 Kesinka : 1. o. Žab., — u Trupinovcu; 2. 1. L. Novi.
 Kesinka Gaj, š. Žab., — u Trupinovcu.
 Kesten, pz. Smilj., — pod Bogdanićem.
 Kevan, o. Vrebac.
 Kevrića Brdo v. Brdo K.
 „ Torina v. Torina K.
 Kijac : 1. kr. i zasel. L. Š., — stanovi Jelinića iz Smilj., — u Skočkobili; 2. zat. pod Paripovića Dragom; 3. 1. Luk. Šugar., — u Paripov. Dragi.
 Kijac Mali, zat. više Marasovke.
 „ Veliki, zat. L. Š. niže Sedlenice.
 Kiklica, o. L. Novi.
 Kil uša, o. Š. K.
 Kilička : 1. o. i š. Š. K.; 2. 1. i p. Oštar.
 Kipilo : 1. pz. Počit., — u Kućištu; 2. o. i pz. Počit., — u Selištu.
 Kiseljaca : 1. o. Drenov.; 2. o. Raduč.
 Kšinka, o. Barl.
 Kita, kr. L. Š., — u Veleb.
 Kitina Greda v. Pod K. G.
 Kitino Kućište v. Kućište K.
 Kiza (?), gk. sjeveroz. Oštar.
 Klačina : 1. 1. i pz. Š. K.; 2. o. Med.; 3. o. Mogor.; 4. pz. Ostrv.
 Klučnica, o. Š. K.
 Klada : 1. š. Konj., — Cesar.; 2. 1. Divos., — u Mal. Kraju; 3. š. e. Kuklj.; 4. 1. i o. Š. K.; 5. o. Smilj.
 Klaić Draga, zat. juž. Karlob.
 Klaića Brdo v. Brdo K.
 Klanac : 1. o. Bil.; 2. kr. i o. Buž., — sjever. Trnov.; 3. kr. i pz. Deb. Br., — do Crnog Vrela; 4. o. Š. K.; 5. kr. Med., — uz Kruškov.; 6. kr. Mogor., — uz Sred. Goru; 7. o. L. Osik; 8. pz. Ostrv.; 9. o. Smilj.; 10. pz. Trnov.
 Klanac Drenovi, pz. Mogor.
 „ Ljuti, o. Š. K.
 „ Šuljčev, pz. Barl.
 „ Tisovi, g. k. u Veleb., — jugoz. Sv. Roka.
 Klapavice, br. i izvor Mutilić.
 Klaptara, o. Raduč.
 Klasnica, o. Rib.
 Klačnica : 1. o. Mušal.; 2. 1. i o. L. Osik.; 3. 1. i o. Rib.
 Klemenova Draga v. Draga K.
 Klemenuša, p. Trnov.
 Klen, o. Mogor.
 Klenčevica, pz. Mogor.
 Klenovac : 1. kr. Š. K., — uz L. Osik.; 2. pz. L. Osika — u Tuku.
 Klenovac Osički, zasel. Š. K.
 Klenovi, pz. Mogor.
 Klenje : 1. o. Bil.; 2. 1. Š. K.; 3. š. Smilj.
 Klepalo, kr. Brez., — pod Veleb.
 Klepalo Donje, o. Brez.
 Klepalište, o. i š. Divos.
 Klepčenica, o. Bil.
 Klepčevo Kućište v. Kućište K.
 Klepetuša : 1. o. Š. Kule; 2. izvor Divoselski.
 Klepetuša Velika, g. k., š. i pe. L. Š. u Veleb., — jugoz. Rizvan.
 Klepinac, o. Cesar., — u Kućištu.
 Klepuša, kr., 1. i o. Barl., — uz Vrebac.

- Kleštine : 1. kr. Med. izm. Počit., Pavlov. i Mogor.; 2. š. i o. Med., sjev. Crkvine.
- Kleuta Naslonište v. Naslonište Kl.
- Kleutuša, o. Med.
- Klicovac, l. Divos., — u M. Kraju.
- Klička Bara v. Bara K.
- Kličko Polje v. Polje K.
- Klin : 1. o. Bil., — kod Velike Glavice ; 2. l. Divos.; 3. e. Gosp., — u Ogradama; 4. l. i p. Kuklj., — kod Ljutika ; 5. o. Mušal.; 6. o. Raduč., — u Međuvođu ; 7. o. Smilj., — za Oblajcem.
- Klinača, o. L. Osik.
- Klini, o. Kruškov.
- Klisa Bilajska, brdašce u Bil., — istoč. današ. crkve.
- „ Divoselska, br., pz. i zas. Divos.
- „ Kulska, o. i pz. Š. K.
- „ Medačka, brdaš. nad Crkvicom u Med., — jugoz. potoka Glamočnice.
- „ Počiteljska, o. i vrt Laskovića u Donjem Selu.
- Klisurac, pz. Divos.
- Klisurinac, kr. Divos., — uz L. Novi.
- Klizaica, o. i p. Počit., — u Tavanima.
- Klobač, potoč. Počit.
- Klobus, o. Gosp., — u Derali.
- Klokoč : 1. o. Med.; 2. l. Počit., — u Glibaji ; 3. vidi : Vrelo K.
- Klokoč Kulenov, l. Počit., — u Glibajku.
- Klokoča, o. Barl.
- Klokotuša, izvor Lovinac.
- Kloštar, l., o. i p. u Kan. kod Gosp., — na sastav. Bogdanice i Novčice.
- Klupa, pz. Ostrov.
- Kljajinovac, izvor Divoselski.
- Kljukin Grm v. Grm K.
- Kljukinovac, o. i pz. Mogor.
- Knežev Ogredak v. Ogredak K.
- Kneževa Bara v. Bara K.
- Kneževića Lastvina v. Lastvina K.
- „ Livada v. Livada K.
- „ Luka v. Luka K.
- „ Stan v. Stan K.
- „ Varoš v. Varoš K.
- Knjičinka, o. Rib.
- Knjičinka Dugačka, o. Rib.
- Kobila, o. L. Novi.
- Kobilino Brdo v. Brdo K.
- Kobiljača, o. Divos., — u Kamenjuši.
- Kobiljače, kr. uz potoč. Brušanicu.
- Kobratuša, o. Počit., — u Jovcu.
- Kod Bojane pz. Med.
- „ Cimetera, kr. Bruš., — kod Golog Vrha.
- „ Čatrnje, o. Š. K.
- „ Divljakinje, o. Med.
- „ Gajine, o. Kruškov.
- „ Glavičice, kr. Mogor., — sjeveroz. crkve uz Jadovu.
- „ Gloga, o. Kuklj.
- „ Greblja, o. Š. K.
- „ Grgaruše, o. Š. K.
- „ Grla, o. Med.
- „ Gromile : 1. o. Drenov.; 2. o. Raduč.
- „ Jaića Vrela, o. Počit.
- „ Jama, o. Š. K.
- „ Jaže, o. Čitl.
- „ Jezerine, o. Počit., — u Krčevinama.
- „ Josića Vrela, pz. Počit.
- „ Jovca, o. Čitl.
- „ Kamenice o. Š. K.
- „ Kamenice Vukeljine, o. Š. K.
- „ Karapitomke, o. Med., — za Glavicom.
- „ Katinovca, o. Počit., — u Donj. Selu.
- „ Kule, o. u Med.
- „ Kuline, o. u Med.
- „ Kusača, o. Počit.

- Kod Lokve, pz. Poč., — u Vel. Brdu.
- „ Mramora, o. Š. K. u
- „ Nasloništa Mršića, o. Š. K.
- „ Oka, o. Kruškov.
- „ Okapine, o. Poč., — pod Uzurom.
- „ Oštrog Kamena, kr. Ostrov., izm. Bil. i Barl.
- „ Pitome Kruške, o. Š. K.
- „ Pločice, o. Kuklj.
- „ Ponora, o. Barl.
- „ Rabatića, pz. Lipe.
- „ Rasta, o. Barl.
- „ Ristića Nasloništa, pz. Med.
- „ Ruine, o. Konj., — Cesar.
- „ Slačice, o. Š. K.
- „ Sniježnice, o. Š. K.
- „ Sokata, o. Barl.
- „ Stana Zečeva, o. Š. K.
- „ Starog Groblja, o. i pz. Med.
- „ Umetaljke, o. Š. K.
- „ Vode Like, kr. Smilj. — uz Liku i Mušal.
- „ Vrioca, o. Š. K.
- „ Zidine, l. i o. Kućiš. — Cesar.
- „ Živice, o. Krušk.
- „ Žute Lokve, o. Cesar.
- Kojića Glavica v. Glavica K.
- „ Glavičica v. Glavičica K.
- Kojina Njivica v. Njivica K.
- Kojinka : 1. p. Divos., — u Deb. Lugu ; 2. o. Vreb.
- Kokir, br. u Veleb., — sjev. Karlob.
- Kokotovka, l. Vreb.
- Kokotuša, o. Pavlov.
- Kolakovac : 1. izv. Gospički ; 2. kr., pz. i o. Divos.
- Kolakovica : 1. kr. Smilj. u okuci sastav. Bogdanice i Bužimnice, uz Deb. Brdo ; 2. zas. Smilj.
- Kolakuša : 1. o. Divoselska ; 2. izvor Divoselski.
- Kolarka, o. L. Novi.
- Kolibište : 1. l. Š. K., — u Stazi ; 2. l. Š. K., — u Jasiku ; 3. pz., o. i l. Mogor.
- Kolibište Čatića, l. Š. K.
- „ Staro, p. Počit.
- Kolijevka : 1. l. Med. ; 2. pz. Mogor.
- Kolina Draga v. Draga K.
- Kolišca, potoč. Počit.
- Kolište : 1. o. Cesar., — u Staništu ; 2. kr. Mogor., — iuž. Borkovih Dolova ; 3. l. Vrebac.
- Kolovodin Dolac v. Dolac K.
- Kolovoz ; 1. o. Buž. ; 2. pz. Kuklj. ; 3. o. Mogor. ; 4. l. Počit., — u Hrnjak. Barama ; 5. p. Smilj.
- Kolundžinka, o. Drenov.
- Komad, l. i o. Bruš., — pod Lužnjakom.
- Komadi, l. Divos.
- Komadi Mali, o. Š. K.
- Komadić : 1. o. Čitl. ; 2. o. Divos., — na vrh Kavge ; 3. o. Gosp., — u Polju.
- Komandantova Bara v. Bara K.
- Komandantuša, l. Divos.
- Komljenovača, kr. i pz. Barl., — uz Vrebac.
- Konak Babin, kr., š. e. i p. Vreb., — u Stazi.
- Konopište, o. Deb. Brdo.
- Konopljena Dolina v. Dolina K.
- Konopljiste : 1. o. Drenov. ; 2. o. Divos. ; 3. o. Kuklj. ; 4. o. Š. K. ; 5. o. Med. ; 6. o. Mogor. ; 7. o. Ostrov. ; 8. p. Oštar. ; 9. o. Raduč.
- Konopljiste Vrtal v. Vrtal K.
- Konopna Draga v. Draga K.
- Konjevača, l. i š. e. Bruš., — u Gol. Vrhur.
- Konjević Vrelo, izv. Drenov.
- Konjevića Gaj v. Gaj K.
- Konjevići zas. Drenov. Raduč., — pod Bukov. Glavicom.
- Konjevička o. Med.

- Konjska Glava v. Glava K.
 „ Lokva v. Lokva K.
 Konjsko, selo u Veleb., — jugoz.
 Oštar.
 Konjsko Brdo v. Brdo K.
 „ Malo, kr. Divos. u Veleb.
 — pod š. Lipovac.
 Kopač : 1. o. Divos., — u Kuni ;
 2. l. Ostrov.
 Kopač Gaj, š. Divos., — u Kuni.
 Kopanica, pz. Mušal.
 Kopčarica, o. Mušal.
 Kopleg vrelo : 1. izv. Ostrv. ;
 2. vidi : Kovčeg.
 Koplevinka, o. Divos.
 Kopinjevica, o. i p. Kruškov.
 Kopljani, pe. Cesar.
 Kopljun, o. Kučiš. — Cesar.
 Kopovina : 1. o. Cesar. ; 2. o.
 Divos., — iznad Stavka u
 Brdima.
 Kopšelinica, l. i p. Trnov.
 Kopšinovka, o. Divos.
 Koračev Brod v. Brod K.
 „ Pašnjak v. Pašnjak K.
 Koračeva Draga v. Draga K.
 „ Njivica v. Njivica K.
 Koračevac v. Koračevo Kučište.
 Koračevo Kučište v. Kučište K.
 Koračuša, o. Raduč.
 Korama, o. Oštar.
 Kordonska cesta, Vreb., — u Stazi.
 Korenica, o. Š. K.
 Koričanka, o. i p. Mogor.
 Koričin Samograd v. Samograd K.
 „ Sokat v. Sokat K.
 „ Vrh v. Vrh K.
 Koričinka, o. Š. K.
 Korita, kr. L. Š., — u Velep.
 Koritica, kr. Š. K.
 Koritice, l., o. i š., pz. Š. K.
 Korito : 1. br. u Velep., — ist.
 Buž. ; 2. š. u Velep., — sjevero-
 ist. Karlob. ; 3. l. i p. e. Kučiš.
 — Cesar. ; 4. kr., pz. i l. Š. K.
 — uz Švračkovo Selo i Šala-
 munić ; 5. kr. L. Šug., — sjev.
 Beg. Dolca : 6. kr., o. i l.
 Mogor., — uz Ploču ; 7. izvor
 Divoselski.
 Korito Božino, pz., o. i l. Š. K.
 „ Ramino v. Ramino K.
 Korkin put, Drenov.
 Korkutovka, o. Drenov.
 Koromačina : 1. zas. Cesar., —
 juž. Prizne ; 2. š. i o. Cesar.
 Koromačina Draga, zat. juž.
 Tvrdace.
 Koroskovica : 1. o. L. Novi, — u
 Tuku Jelačića ; 2. o. Ribnik.
 Kosa : 1. š. Bruš. ; 2. kr. Buž.
 — sjev. Trnovca ; 3. kr., pz.
 i o. Š. K., — pod Bunićem ;
 4. kr. i pz. Smilj., — juž.
 Oblajca uz Bužim.
 Kosa Crna, g. k. i š. e. izm. D. i
 G. Pazarišta.
 „ Dabarska, g. k. i kr. Cesar.
 — u Velep.
 „ Debela, pz. Oštar., — u
 Velep.
 „ Jasenova v. Jasenova K.
 „ Jasikova, o. i p. Š. K.
 „ Oreškovića, š. e. Š. K.
 „ Pavlovačka, g. k. i pz.
 Pavlov. i Vrebački.
 „ Plan v. Plan K.
 „ Ravna v. Ravna K.
 „ Šarića v. Šarića K.
 „ Šibonjina, glavica Di-
 vosel., desno M. Orljaka,
 više kuće Plećaša.
 „ Šugarska v. Šugarska K.
 „ Tanka, o. L. Osik.
 „ Trbojevića, pz. Kuklj.
 Kosanovka, o. Š. K.
 Kose Jasenove, gl. u Velebitu
 jugoz. Visočice.
 „ Jerkovića, glavice desno M.
 Orljaka-Divoselo.
 „ Risove, g. k. Divos., —
 uz Šarića Glavicu.
 Kosica : 1. pz. i o. L. Osik. ;
 2. pz. Trnov.

- Kosica Jasenova v. Jasenova K.
 Kosića Dol v. Dol K.
 Kosorička, o. L. Novi.
 Kosovac, izvor Mutilić.
 Kostić Draga, kr. Cesar., — uz zat. Smojverušu.
 Kostina Bara v. Bara K.
 Kostrunka, o. L. Novi.
 Koš, dvije gk., š. i p. e. Čitl. između Ličke i Orljaka.
 Košanica Mala, l. Š. K., — u Koritu.
 Koši, o., p. i ml. u Milašinovcu, — Oštar.
 Košulja, kr. i o. uz more, Kućiš. — Cesar.
 Kotarina : 1. p., vrt. i voć. Bruš., — u Krkovcu ; 2. o. Cesar., — u Radulovcu ; 3. o. Divos. ; 4. l., o. i p. Š. K. ; 5. o. Lipe ; 6. l. Ostrov. ; 7. o. Smilj. ; 8. o. Trnov.
 Kotarine : 1. o. Brez. ; 2. o. Deb. Brdo.
 Kotarinište, l. Š. K.
 Kotlić : 1. l. Počit., — u Brdu ; 2. o. Počit., — u Crkvini.
 Koturovo Brdo v. Brdo K.
 Kotušovac, br. sjeveroz. Mogor Kovačeva, l. Čitl.
 Kovačeva Draga v. Draga K.
 „ Ograda v. Ograda K.
 „ Peć, br. u Vel., sjev Vel. Stolca, — L. Š.
 Kovačevac, izvor Popina.
 Kovačevića Gajina v. Gajina K.
 „ Dolina v. Dolina K.
 „ Kuk v. Kuk K.
 Kovačevići, zas. Smilj.
 Kovačica : 1. kr. L. Novi, — uz potoč. Brušnicu i Divos. ; 2. potoč. Mogorički ; 3. izvor Perušić.
 Kovačice : 1. l. Čitl. ; 2. potoč. Mogor.
 Kovačuša, o. Smilj.
 Kovčeg, kr., o. i izvor Barletski, — prama Vreb.
 Kovinac, l. Cesar.
 Kovrinići, o. Cesar., — u Dolcu.
 Kozarev potok, potocić Čitl.
 Kozarevac, izvor Divoselski.
 Kozarica : 1. o. Bužim. ; 2. kr. Cesar., — uz more ; 3. kr. L. Š. — juž. Rudelića Drage.
 Kozarište, g. k. izm. Raduča i Kuklj.
 Kozarski potok, potoč. Divos.
 Kozija Strana v. Strana K.
 Koziji Brv v. Brv K.
 Kozilo, o. Š. K.
 Kozjača : 1. kr., pz. i l. Čitl., — pod Veleb. ; 2. o. Divos., — u M. Kraju.
 Kozjačak, pz. Trnov.
 Kozjak : 1. l. i p. Bruš., — u G. l. Vrh. ; 2. š. l. i o. Bruš., u — Sadikovcu ; 3. glavica, kr. i š. e. Divos., — juž. Jelovca i Veleb. ; 4. br. u Veleb., — sjev. Karlob. ; 5. o. Kuklj. ; 6. š. Trnov.
 Kozjak Mali, br. i š. Trnov., — jugoi. Jadovna.
 „ Oštri v. Oštri K.
 Kozjan, izvor Sv. Rok.
 Kozmanka, o. Š. K.
 Kracelji, o. Bil.
 Kračica : 1. kr. juž. Staze — Vrebac ; 2. izvor Vrebac.
 Krainska Ograda v. Ograda K.
 Kraj : 1. p. Buž. ; 2. pz. Kuklj., — uz pot. Suvaju ; 3. pz., o. i l. Ostrov. ; 4. pz. Smilj.
 Kraj Bobića, o. Počit.
 „ Čaera, o. Divos.
 „ Ljubojevića, zas., šk. i pz. Počit.
 „ Mali, zas. Divos., — uz Deb. Glavicu.
 „ Podkonjakov, zas. Počit.
 „ Preradov, zas. Počit.
 „ Veliki v. Veliki K.
 „ Vitasov v. Vitasov K.

Krajačica, o. L. Osik.
 Krajinova Draga v. Draga K.
 Krajinuša, o. Pavlov.
 Krajnovac, šk. Mogor.
 Krajnovića Briješće v. Briješće K.
 „ Kuće v. Kuće K.
 „ Ograda v. Ograda. K.
 Kračaličinka, o. i p. Vreb
 Kraljevac : 1. o. Drenovačka ;
 2. izvor Radučki.
 Krančev Greb v. Greb K.
 Kranjčevica, pz. Mogor.
 Kranjica : 1. o. Divos. ; 2. o.
 Pavlov. ; 3. l. Počit., — u
 Krčevinama ; 4. l. Vreb., —
 u Međugorju.
 Kranjo Greblje, l. Bil., —više vode.
 Kranjska Bara v. Bara K.
 „ Njiva v. Njiva K.
 Kranjski Brezičić v. Brezičić K.
 „ Brezik v. Brezik K.
 Kras : 1. š. e. Š. K., — u Alilovcu ;
 2. g. kosa uz Oštar.
 Kras Lipovac v. Lipovac K.
 „ Trubaja, g. k. Cesar., —
 uz more.
 Krasanove Drage v. Drage K.
 Krastava Strana v. Strana K.
 Krastovača, br. u Veleb., — juž.
 Medka.
 Kratelj : 1. o. Brez. ; 2. l. Cesar.
 — Kućiš. ; 3. o. Čitl. ; 4. o.
 Gosp., — u Ogradama ; 5. o.
 Kuklj., — kod Buljme ; 6. p.
 Med., — pod Popovcem ; 7. o.
 i pz. Mogor.
 Krateljci, o. Barl., — u Ječmištu.
 Krateljci : 1. o. Bil. ; 2. o. Buž. ;
 3. p. Oštar., — Kućiš. ; 4. o.
 Počit., — u D. Selu. ; 5. o.
 Rib. ; 6. p. Trnov.
 Kratelj Gubavi, o. Lipe.
 Krateljčić : 1. o. L. Novi ; 2. o.
 Mogor.
 Krateljski Dol v. Dol K.
 Kratka, o. Gosp., — u Derali.
 Kratke Njive v. Njive K.

Kratki Potok : 1. pz. Vreb. ;
 2. potoč. Vreb.
 Kravača, pz. Med.
 Kravarica : 1. o. Kućiš. —
 Cesar. ; 2. potoč. Zavoda,
 utječe u Jadovu.
 Kravarice, kr. i o. Pavlov., —
 uz pot. Kravar., Vreb., Ribnik
 i Počit.
 Kravičuša, l. i o. Mogor.
 Kravji Dočić v. Dočić K.
 „ Dol v. Dol K.
 Krbavka : 1. o. Mušal. ; 2. o.
 L. Osik.
 Krbavkuša, o. L. Osik.
 Krč : 1. o. Bruš., — u Takali-
 cama ; 2. kr. sjev. Buž. ;
 3. pz. Divos. ; 4. kr. L. Novi ;
 5. l. Oštar.
 Krč Lovričin, kr. Mušal., — uz
 Perušić.
 „ Miškulinov : 1. kr. sjev.
 Buž. ; 2. zas. Buž.
 „ Pitomi, kr. i pz. L. Novi, —
 uz Divos.
 „ Prčev, kr. Mušal., — sjev.
 Bobinovca.
 „ Savin, o. Trnov.
 „ Takalice, l. Bruš., — u
 Krkovcu.
 „ Zoričin, š. e. Mušal.
 Krčavina, izvor Divoselski.
 Krčevina : 1. o. i pz. Barl. ;
 2. o. Bruš., — u Šumovu
 Potoku ; 3. p. Cesar., — za
 Kokirom ; 4. l. i pz. Divos.,
 — u Čovincu ; 5. pz. i zas.
 Mogor. ; 6. pz. Mušal. ; 7. l.
 i š. Oštar. ; 8. kr. Vreb., —
 juž. Staze.
 Krčevina Čalića, pe. Kuklj.
 „ Čurkovića, o. Cesar.
 „ Đurđeva, l. Počit., —
 u Rogića Budžaku.
 „ Glišina, o. Ostrov.
 „ Jandrina, o. Oštar., —
 u Crnom Dabru.

- Krčevina Lazića, pz. Ostrov.
 „ Mihića, pe. Kuklj.
 „ Skupna, l. Trnov.
 „ Zečeva, o. Š. K.
- Krčevine : 1. kr. Brez., — izm. Počit. i Med.; 2. kr. Čitl., — izm. Divos. i Počit.; 3. kr. Med., — uz Liku i Počit.; 4. kr. Mogor., — sjeveroz. crkve; 5. l. Raduč., — u Bunarcu; 6. kr. Raduč., — uz Sv. Rok.
- Krčevinica, o. Š. K.
- Krči : 1. kr. Bruš., — izm. Golog Vrh i Gušća; 2. kr. sjevero-ist. Trnov.
- Krči Donji, š. e. Bruš.
 „ Stari, kr. Bruš., — uz Brušnicu.
- Krčić : 1. pz. Divos.; 2. kr. L. Š., — u Veleb.; 3. pz. L. Osik., — u Kućistu.
- Krčmar, br., razv. i pz. Smilj.
- Krekova Glavica v. Glavica K.
- Krekuša : 1. pz. Brez.; 2. kr. Med., — sjever. Radovanskog Vrela.
- Kresinova Njiva v. Njiva K.
- Kresinovka, pz., o. i l. Š. K.
- Krežeuš, o. Š. K.
- Kričkovića Groblje v. Groblje K.
 „ Lokva v. Lokva K.
- Kriva Dolina v. Dolina K.
 „ Draga v. Draga K.
 „ Glavica v. Glavica K.
 „ Greda v. Greda K.
 „ Luka v. Luka K.
 „ Njivica v. Njivica K.
- Krivača, šk. i pz. Mogor.
- Krivače, kr. Mogor., — uz Srednju Goru.
- Krivaja : 1. kr. i pz. Divos., — uz Risove Kose; 2. o. Divos., — u Kamenjuši.
- Krivaje, kr. Divos., — uz Novi L.
- Krivajica : 1. o. Pavlov.; 2. o. Počit., — u Čitluku; 3. pz. Počit., — u Grabovcu; 4. izvor Počitelja.
- Krivi Dol v. Dol K.
- „ Hrast v. Hrast K.
- Krivo Brdo v. Brdo K.
- Krivodol : 1. o. Kruškov.; 2. kr. i o. Š. K.; 3. pz. L. Osik.; 4. p. i pz. Raduč.; 5. pz. Vreb.
- Krivodol Nikšića, o. Š. K.
- Krivošim Dol v. Dol K.
- Krivošinka, o. Barl.
- Krivošino Brdo v. Brdo K.
 „ Greblje v. Greblje K.
 „ Kućište v. Kućište K.
- Krivošijin Gričić v. Gričić K.
- Križ, o. Mušal.
- Križ Grgin, o. L. Osik.
 „ Stijepin, pz. Ostrov.
- Križac, zas. L. Šugarja.
- Križajica, pz. i zasel. Kuklj.
- Križbrdo, kr., p. i o. Bil.
- Krkinovac : 1. o. Kruškov.; 2. o. Med.
- Krkovac, kr. i pš. Bruš.
- Krkovac Mali, o. Bruš.
 „ Veliki, o. Bruš.
- Krkovača : 1. kr. i pz. Raduč., — na sastav. pot. Krkovače i Grginca; 2. potocić, utječe u Grginac — Raduč.
- Krkuša : 1. l. Divos.; 2. l. L. Novi.
- Krkuša Šajnova, l. L. Novi.
- Krkuše, kr. L. Novi, — ist. Srmaja.
- Krmarica, l., o. i p. Š. K.
- Krmpotica, o. Barl.
- Krmpotuša : 1. o. Barl.; 2. o. Bil.
- Krnci, pe. Oštar.
- Krnjaića Dol v. Dol K.
- Krnjajina Dražica v. Dražica K.
- Krompirište, o. Konj. — Cesar.
- Krošnja, o. Barl.
- Krpanica, izv. Bužimski.
- Krpanuša : 1. kr. i o. Buž., sjev. Trnov.; 2. o. Smilj.

- Krpatic, o. i pz. Pavlov., — uz Progon.
- Krpica : 1. o. Bil.; 2. l. Bruš., — u Krči; 3. o. Divos., — u M. Kraju; 4. l. Trnov.
- Krst : 1. kr. jugoz. Čukovca, — Š. K.; 2. kr. Š. K., — jugoist. od Varošina; 3. šk. i o. Mogor.
- Krstača : 1. o. i pz. Š. K.; 2. kr. i pz. Med.; 3. kr., šk., pz., š. i o. Mogor., — juž. Kolišta kod Karaule.
- Krstača Vukovića, o. Pavlov.
- Krstače : 1. o. Barl.; 2. kr. i pz. Pavlov., — uz Jadovu pod Ostin. Glav.
- Krstače Donje, o. Barl.
- „ Gornje, o. Barl.
- Krstaruša, o. Kuklj.
- Krstašica : 1. o. Š. Kule; 2. p. Ostrov.
- Krstašice, kr. i pz. Vreb., — uz Barlete.
- Krstinka, pz. Š. Kule.
- Krstinia, izvor Divoselski.
- Krš, o. Gosp., — u Živkovcu.
- Kršelji, o. Lipe.
- Krši, o. i pz. Smilj., — u Polju.
- Kršljača, p. Ostrov.
- Krtina : 1. l. Počit., — u Brdu; 2. l. Počit., — u Čipulji.
- Krucinka, o. Smilj.
- Krug, br. u Veleb., — jugoist. Ram. Korita.
- Krugi Smiljanića, š. e. Počit., — u Javorniku.
- Krugljajac, pz. Divos.
- Kruh (?), br. u Raduč. Veleb., — jugoz. Vel. Golića.
- Krumpijerovice, l. Mogor.
- Krumpirište : 1. o. Š. K., — za Kolibom; 2. l. Š. K., — pod Čardačom.
- Krumpirova Dolina v. Dolina K.
- Krunića Brijeg v. Brijeg K.
- Krunuša : 1. o. i pz. Smilj.; 2. l. Trnov.
- Kruščica : 1. o. Barl.; 2. o. Divos., — u Vel. Lipovcu; 3. o. Š. K.; 4. o. Ostrov.
- Kruščica Velika, o. Bil.
- Kruška : 1. o. Buž.; 2. o. Cesar.; 3. o. Divos.
- Kruška Dolinova, kr. Med., — pod Vižlovcem i Glomoč.
- „ Trnova, o. Gosp., — u Balatinu.
- „ Vukinova, o. Ostrov.
- Kruškarka, o. L. Osik.
- Kruške : 1. o. Barl.; 2. o. Bil.; 3. l. Oštar.; 4. o. Počit., — u Ostvenjači.
- Kruškovac : 1. kr. i pz. Deb. Brdo; 2. o. Divos., — u Debel. Luga; 3. o. Gosp.; 4. selo i kr. kod Medka; 5. potoč. kod sedla Kruškov. i Drenovca, — utječe u Trnovu — Glomočnicu pod Gromačom Medač.; 6. potoč. Čitlučki; 7. potoč. Smilj. — Trnovac; 8. pz. i o. Trnov.; 9. izvor Divoselski.
- Kruškovača : 1. pz. Čitlučki; 2. izvor Divoselski.
- Kruškovača Mala, kr. Divos. — Čitl.
- „ Velika, kr. Divos. — Čitl.
- Kruškovi Panj v. Panj K.
- Kruškovka, o. L. Osik.
- Kruškovo Brdo v. Brdo K.
- „ Vrelo v. Vrelo K.
- Krušnica, potoč. pod br. Zapadkom i Višnjom.
- Krvavo Brdo v. Brdo K.
- Krvina Dolina v. Dolina K.
- Krznarica, l. Divos., — u Kamenjuši.
- Kučak, kr. L. Š., — ist. Pržunca.
- Kučine o. Barl.
- Kučkovac, o. Divos., — u Vedrop.
- Kučkovića Dol v. Dol K.

Kuće Krajnovića, zas. Čitl., —
izm. Divos. i Počit.

Kučeljak : 1. pš. i voć. Cesar.;
2. o. Mušal.

Kučerina, o. L. Osik.

Kučerine, o. Počit., — u Ivančevu
Brdu.

Kučetine, l. Cesar.

Kučišta : 1. kr. L. Novi, —
sjeveroist. od Srmaja ; 2. kr.
L. Osik, — sjeveroist. Merka-
ševca ; 3. kr. Pavlov., — uz
Jadovu i Mogor.

Kučišta Stara, o. Čitl.

Kučište : 1. o. Barl.; 2. l. i o.
Bil., — do Crlj. Brda; 3. o. Bil.,
— kod Dola Valentića ; 4. kr.
i pz. Brez., — pod Veleb.,
izm. Med. i Počitelja ; 5. l.
Bruš., — u Cimiteru ; 6. kr.
i o. Buž. sjev. uz Trnov.;
7. zas. Cesar., — sjever. Kar-
lob.; 8. kr., pz. i o. Divos., —
u M. Kraju ; 9. kr. Gosp., —
u Derali ; 10. kr. Gosp., —
u Trupinovcu ; 11. pz. Kuklj.;
12. kr. Kruškov., — uz Med.
više Gradine, a s lijeve strane
potoč. Kruškovca ; 13. o., l.
i š. Š. K.; 14. o. Š. K., —
pod Gajom Odarovim ; 15. l.
Š. K., — pod Veljunom ;
16. o. Lipe, — kod Adžija ;
17. o. Lipe, — u Gradini ;
18. kr. i pz. Mogor., — sje-
veroz. crkve ; 19. o. L. Novi ;
20. o. L. Osik, — u Lemića
Brdu ; 21. o. Ostrv., — u
Kulici ; 22. zasel. Oštar., —
u Crnom Dabru ; 23. o. Počit.,
— nad mostom Ljubojevića ;
24. o. u Žab.

Kučište Babino, o. Med.

„ Badlovo, pz. Pavlov.

„ Baića, o. Divos., — u
Sadikama.

„ Baino, kr. i pz. Raduč.,

— s lijeve strane potoč.
Ljutika.

Kučište Balinac v. Balinac K.

„ Burzino, o. Bil.

„ Butkovića, o. L. Osik.

„ Čubrića, l. Š. K.

„ Čubrilovo, o. Divos., —
u Debel. Lugu.

„ Džaminac, o. Divos., —
u Rakitovcu.

„ Đakovo, o. Š. K.

„ Filipovo, o. Počit., —
u Udiki.

„ Gajića, kr. i š. Mogor.

„ Ivankovića, p. i o. Med.

„ Jandrino, o. Rib.

„ Jelića, o. Buž.

„ Jelovčevo, o. Med.

„ Jengića, l. Novi L.

„ Jerkovo, o. L. Osik.

„ Karagino v. Karagino K.

„ Katića, kr. i pz. Smilj.,
— uz potč. Baćinac i
Otešicu.

„ Kitino, o. i pz. Med.

„ Klepčevo, o. Barl.

„ Koraćevo, o. Raduč.

„ Krivošino, kr. Barl., —
uz Jadovu i Ostrv.

„ Lemića, o. L. Osik.

„ Margino, o. Bil.

„ Marinovo, pz. Kuklj.

„ Mataino, kr. L. Novi, —
istoč. Oštre.

„ Matica, o. Divos., — u
Vedropolju.

„ Milanovo, p. Š. K.

„ Milekićevo, o. Raduč.

„ Mikino, o. Med.

„ Miškovo, o. Počit., —
u Ogradama.

„ Nikitino, o. Počit. —
u Vitas. Njivama.

„ Nikolino, o. Divos.

„ Oklopđžino, p. Kuklj.
— pod Veleb. uz Med.

„ Petkovo, o. L. Osik.

- Kučiste Rajčevića, kr. i o. Buž., — juž. Gradine.
 „ Reljino, o. Buž.
 „ Sakanovo, o. Kan., — u Musincu.
 „ Simatovo, l. Počit., — u D. Selu.
 „ Staro : 1. o. Drenov.; 2. o. Gosp., — u Živkovcu.
 „ Strilića, p. Š. K.
 „ Suknjaića, o. Med.
 „ Šepino, l. Š. K.
 „ Vorovo, o. Š. K.
 „ Vračarevo, pz. Kuklj.
 „ Zekanovo, o. L. Osik.
 Kučištine, o. i p. Brez.
 Kuduzova Draga v. Draga K.
 Kuduzovača, pz. i š. Mogor.
 Kuja, o. Barl.
 Kujičinka : 1. o. Počit., — u Udiki; 2. o. Rib.
 Kujina Greda v. Greda K.
 „ Jama v. Jama K.
 Kuk : 1. o. Barl.; 2. o. Bil.; 3. br. u Veleb., — sjeveroist. Sv. Vida Raduč.; 4. vrh u Ram. Koritu u Veleb.; 5. š. Mogor; 6. br. Medač. više Oklopdžija.
 Kuk Babin, br. u Medač. Veleb., juž. Vaganjskog Vrha.
 „ Bačića v. Bačića K.
 „ Crljeni, br. u Medač. Veleb., jugoz. Vrha Vaganj.
 „ Debeli v. Debeli K.
 „ Filipovića, br. u Veleb., — sjeveroist. Oštar.
 „ Kovačevića, o. L. Osik.
 „ Pezeljski v. Pezeljski K.
 „ Oštri, br., kr. i pz. Ostrv., — zap. crkve.
 „ Saljev v. Saljev K.
 „ Šakića, pz. Pavlov.
 „ Široki, o. Ostrov.
 „ Šuplji, o. Barl.
 Kuka, o. Rib., — na Orlovcu.
 Kukaline, br. u Veleb., — sjev. Leden.
 Kukalište, o. i p. Lipe, — u Gradini.
 Kukar, pz. Kruškov.
 Kukari, š. Med.
 Kukavičića Rudina v. Rudina K.
 Kukavičinka, o. Vreb.
 Kuki Debeli, š. e. L. Š.
 Kukin Dol v. Dol K.
 Kukino Vrelo, izvor Š. K.
 Kukljić : 1. selo jugoist. Medka; 2. kr. i pz. izm. pot. Suvaje i Med.
 Kukotres, o. i pz. Divos.
 Kukovac, br. u Veleb., — jugoz. Vrbanske Dulibe, — Cesar.
 Kukurijekuša, šk. Mogor.
 Kukuruzovište, l. i o. Oštar., — u Crnom Dabru.
 Kukuruzovno, o. Divos.
 Kula, o. Med.
 Kula Spaića, pz. Pavlov.
 „ Stara, kuća Mesića, — Mušal.
 „ Široka, selo, razv. i kr. sjeveroist. Gosp.
 Kulen, o. i pećina L. Osik.
 Kulenov Dočić v. Dočić K.
 „ Dol v. Dol K.
 „ Klokoč v. Klokoč K.
 Kulenuša, o. Š. Kule.
 Kulica, selo juž. Ostrov., — na sastavcima Jadove i Like.
 Kulina : 1. o. i pš. Alića, — Gosp. u Živkovcu; 2. o. Matića u Divos.; 3. pz. Š. Kula; 4. vidi : Kod K. Medak; 5. o. L. Novi, — pod Oštrom; 6. o. Stankovića, — Ostrov.; 7. p. Pavlov., — vidi Kula Spaića; 8. o. Vrebac.
 Kulina Murtina, o. Š. Kule.
 „ Makića, o. Vrebac.
 Kulinovo Brdo v. Brdo K.
 Kulundžin Dol v. Dol K.
 Kuna : 1. kr. i pz. Divos., — uz L. Novi; 2. potoč. Divos.

- Kunjevac, g. k. u Veleb., — siev.
 Ram. Korita.
 Kup, l. Oštar.
 Kupica, o. Cesar., — kod Jame
 u Radulovcu.
 Kupina Gornja, o. Rib.
 Kupinova Dolina v. Dolina K.
 Kupinovača, o. Čitl.
 Kupinovo Brdo v. Brdo K.
 Kupinjača, o. Mogor.
 Kupinjavi Dol v. Dol K.
 Kupinjavica, pz. Vreb.
 Kupovna Ograda v. Ograda K.
 " Rupina v. Rupina K.
 Kupreška Bara v. Bara K.
 " Luka v. Luka K.
 Kupreške Ograde v. Ograde K.
 Kupreškinja, o. Kuklj.
 Kupusište, pz. Mogor.
 Kupusna Dolina v. Dolina K.
 " Draga v. Draga K.
 Kupusni Vrta v. Vrta K.
 Kurije, kr. Mušal., — izm. Like
 i potoč. Zvijezde.
 Kurikanica, l. Mogor.
 Kurlina Stan, kr. u Medač.
 Veleb., — jugoz. Bab. Vrha.
 Kur-Zeb: 1. g. k. u Veleb., —
 sjeveroist. Prizne; 2. br. u
 Veleb. — zap. Oštarija.
 Kurtaguša Donja, l. Smilj. za
 Bogdanićem.
 „ Gornja, l. Smilj. za
 Bogdanićem.
 „ Srednja, l. Smilj. za
 Bogdanićem.
 Kurtića Dol v. Dol K.
 Kuruzit, br. u Veleb. uz Dal-
 maciju, sjeveroz. zat. Vel.
 Tamnička.
 Kusa, o. L. Novi.
 Kusač: 1. l. Počit., — u Jaz-
 maku; 2. o. Počit., — u
 Sitniku.
 Kusaja: 1. kr. i pz. Med., —
 kod Vrela; 2. potoč., — Med.
 Kusaja vrelo, izvor Med.
 Kusuljinka, l. i o. L. Osik., —
 kod Popova Jezera.
 Kušača, zas. Luk. Šugarja.
 Kušića Bara v. Bara K.
 Kut, l. i o. Mušal.
 Kutić Mali, o. Bruš., — u Mila-
 šinovcu.
 Kutlača: 1. l. Divos., — u M.
 Kraju; 2. o. Pavlov.
 Kutriga v. Katriga.
 Kuvin Matića, zasel. Divoselski
 u Vedropolju.
 Kuzmanovača: 1. kr., pz. i o.
 Š. K., — pod Konj. Brdom;
 2. zasel. Š. K.
 Kvaica Ograda v. Ograda K.
 Kvarite Njiva v. Njiva K. — Bil.
 Kvartirina, o. Rib.
 Labudov Dočić v. Dočić L.
 Ladište: 1. pz. i o. Divos., —
 u Čovincu pod Klisom; 2. l.
 Čitl.; 3. o. Gosp., — u Ogra-
 dama; 4. pz. Lipe; 5. kr.
 Mušal., — u okuci Like uz
 Smiljan; 6. l. i o. Počit., —
 u Ostvenjači; 7. l. Počit., —
 u Otoki.
 Lainovac, o. Divos.
 Lajtmanova Dolina v. Dolina L.
 Lajtmanovi Dolovi v. Dolovi L.
 Laktića Brina v. Brina L.
 Laktići, zas. Smilj.
 Laktin Vrh v. Vrh L.
 Laktina Glavica v. Glavica L.
 Laktinac, zas. Cesar.
 Laktinica, o. Cesar., — u Dolcu.
 Laktuša, o. Smilj., — više Stu-
 denca.
 Lanena Dolinica v. Dolinica L.
 Lanište: 1. kr., pz. i o. Barl.,
 — uz Vrebac; 2. l. Bil.;
 3. l. Bruš., — u Heldištu;
 4. o. Buž.; 5. p. L. Š., — u
 Dolčiću; 6. kr. i pš. Kruškov.,
 — uz Med.; 7. o. Š. K.; 8. kr.,
 pz. i o. Mogor., — uz potoč.

- Kovačicu ; 9. o. Mušal. ; 10. o. Ostrov. ; 11. p. Pavlov. ; 12. o. Trnov.
- Lanište Eregino, p. Lipe.
- Lanovo Brdo v. Brdo L.
- Lapac, o. Novos. Bil.
- Lapat, o. Rib.
- Lapot, o. Mušal.
- Laptač Mali, o. Lipe, — u Glavičici.
- Lapti, kr. i o. Rib., — jugoist. uz Liku.
- Lara, o. Bil.
- Lasića Glavica v. Glavica L.
- Laskovića Bara v. Bara L.
- Lastovina, p. Mušal.
- Lastva : 1. l. Bil. ; 2. o. Novos. Bil., — do vode ; 3. l. Leden., — Cesar ; 4. pz. Mogor. ; 5. šk. Smiljan, — na istoč. strani Bogdanića, više kuća Bogića.
- Lastva Beganuša, o. Bil.
- „ Čatića, o. Š. K., — po vrh Doline.
- „ Katića, š. Smilj.
- „ Poprijeka, o. Bil., — pod Brdom.
- „ Žuta, o. Mogor.
- Lastve : 1. o. Barl., — za Glavicom ; 2. p. Pavlov., — pod Kulinom.
- Lastve Donje, o. Barl.
- „ Gornje, o. Barl.
- Lastvica : 1. o. Barl. ; 2. o. Bil., — kod vode ; 3. kr. Rib., — uz Počitelj.
- Lastvina : 1. pz. Barl. ; 2. o. Kuklj. ; 3. pz. i o. Š. K., — pod Lokvom ; 4. o. Š. K., — više Vukašinova Dola ; 5. o. Š. K., — za Kašinovom Gromilom ; 6. o. Počit., — u Dolu.
- Lastvina Čanaka, o. Š. K., — do Dola Brikića.
- „ Kneževića, o. Š. Kule, — među Gromilama.
- Lastvina Nikšića, o. Š. K., — na Brdu Čubrića.
- Lastvine : 1. o. Dejanovića u Š. K. ; 2. o. Š. K., — na Glavičici ; 3. l. Lipe, — u Gradini.
- Lastvine Cvijine, pz. Pavlov.
- Lašćeva Glavica v. Glavica L.
- Lašćine, o. L. Osik.
- Latica : 1. o. Bužim., — u Dulibi ; 2. o. Cesar., — u Selini ; 3. o. Šugar. ; 4. o. Kučić., — Oštar. ; 5. o. Smilj., — pod Oblajcem.
- Latica Uska, o. Bužim., — u Dulibi.
- Latice, o. Cesar.
- Lazaruša, č. e. Počit., — u Razb. Dragi.
- Lazića Bara v. Bara L.
- „ Dolina v. Dolina L.
- „ Krčevina v. Krčevina L.
- „ Progon v. Progon L.
- Lazin Dočić v. Dočić L.
- Lazinac, o. Deb. Brda.
- Lazinuša, o. Š. K.
- Lečište : 1. o. Š. K. ; 2. kr. Vrebački na Stražbenici.
- Ledenac, izvor Rađučki.
- Ledenik, selo Cesar. u Veleb., — uz Oštar.
- Lederuša, o. Š. K.
- Ledina : 1. l. Š. K., — ispod Bunarića ; 2. l. Š. K., — pod Stanom Zečevim ; 3. pz. Š. K., — u Stirčiću ; 4. o. Pavlov., — više Tuževca ; 5. o. Počit., — u Budžaku.
- Ledina Čovića, l. Š. K.
- „ Miljanovića, pz. Š. K.
- Ledinak : 1. o. Bil. ; 2. o. Mušal.
- Ledinci, p. Mogor.
- Ledinjak : 1. pz. Kuklj., — za Suvačom ; 2. l. Š. Kule, — više Luke.
- Ledinjak Gornji, pz. Kuklj.
- Lemaića Plan v. Plan L.
- Lemajuša : 1. o. Buž. ; 2. kr.

- Buž. sjever. Trnov.; 3. o. Smilj.
- Lemeš, o. Pavlov.
- Lemetino Brdo v. Brdo L.
- Lemića Kućište v. Kućište L.
- Lemino Brdo v. Brdo L.
- Lenića Brdo v. Brdo L.
- Lenkuša, o. Bužim.
- Lepuševac, še. u Velebitu između Divosela i Čitluka.
- Leskovac : 1. kr. Brez., — pod Veleb.; 2. kr. Kuklj., — uz Medak; 3. kr., pz. i o. Š. K.; 4. o. Med.
- Leščice : 1. o. Bil.; 2. o. L. Novi.
- Lešćar, o. i p. Mušal., — u Zvijezdi.
- Libinja, l. i p. Vreb.
- Ličinka, l. i o. Smilj., — pod Kolakovicom.
- Lički Novi, selo jugoz. Gosp.
- „ Osik, selo sjeveroi. Gosp.
- „ Ribnik, selo juž. Gosp.
- Ličkovac, izvor Medački.
- Lijepa Plana v. Plana L.
- Lijepi Dol v. Dol L.
- „ Hrast v. Hrast L.
- „ Trn v. Trn L.
- Lijeska : 1. o. Barl.; 2. o. Buž., — do Vrela; 3. o. Gosp., — u Živkovcu.
- Ljeske : 1. o. Barl.; 2. o. Bil.; 3. o. Kan. — Gosp.; 4. š. L. Osik.
- Lijeskovac, pz. Kuklj.
- Lijeskovača, o. Brez.
- Liješčica : 1. o. Kuklj.; 2. o. Med.
- Lješčice, o. Bil.
- Lika : 1. rijeka, izvire kod sela Kuklj. — Medak, a ponire kod Kosinja; 2. potok Novčica, — tako je obično zovu Gospićani; 3. pot. Bogdanica — tako je obično zovu Gospić., pa je tako pogrešno zabilježeno i na spec. karti.
- Lika, Otok v. Otok L.
- Likavica, o. Pavlov.
- Liljevac, potoč. Počit., — u Razb. Dragi.
- Linija : 1. o. Buž.; 2. pz. i o. Novos. Bil.
- Lipa : 1. o. Š. K.; 2. p. Smilj., — u Čojluku.
- Lipa Glavica v. Glavica L.
- Lipača, hum. Raduč., — uz Sv. Rok.
- Lipač : 1. kr. i pz., — uz pot. Radučicu; 2. zasel. Raduč.
- Lipe, selo istoč. Gospića.
- Lipi Hrast v. Hrast L.
- Lipica, l. Mogor.
- Lipovac : 1. br., kr. i pz. Bužim., — uz Smiljan; 2. br. i še. Cesar., — u Veleb.; 3. kr. Lipe, — uz Gospić prema s. Lipe; 4. o. s. Lipe, — više Samograda; 5. br., kr. i pz. L. Šugar., — sjev. Bukove Drage; 6. l. Smilj.; 7. potoč. sela Lipe, — utječe u Novčicu.
- Lipovac Kras, g. k. i š. e. u Veleb., — Cesar.-L. Šugar.
- „ Mali : 1. pz. Divos.; 2. kr. i o. Gosp., — uz desnu stranu Novčice.
- „ Veliki : 1. kr. i o. Gosp., — uz desnu str. Novčice; 2. o. Med.
- „ Vrelo, izvor Divos.
- Lisa, l. Trnov.
- Lisac : 1. br. i pe. u Veleb. sjeveroist. Cesar.; 2. br. i o. Š. K., — južno š. Staze.
- Lisac Oreškovića, pz. Vreb.
- Lisci, zas. Bruš.
- Lisčice, o. Bil.
- Lisičija Greda v. Greda L.
- Lisina : 1. l., o. i pz. Divos.; 2. š. e. i pz. Š. K., — sjeveroz. Razboišta uz L. Osik; 3. pz. Osik; 4. čist. o. Trnov.; 5. br. i kr. Vreb., — izm. Kule i Ostrvice.

- Lisina Glava v. Glava L.
 „ Mala, kr. Vreb., — uz Podlapaču.
 „ Velika, br. jugoz. Paleža, — Vreb.
- Lisine, kr. Vreb., — uz Kulu i Podlapaču.
- Lisine Razvale v. Razvale L.
- Liska Pitoma, o. Smilj.
- Liske Baića, o. Gosp., — u Živkovcu.
- Liskovac, o. Cesar., — u Dragi Ivanovoj.
- Lišajevo Brdo v. Brdo L.
- Liščić, l. i p. Mogor.
- Liščak, o. Mušal.
- Liščana Draga, kr. Raduč., — u Veleb. juž. Crnog Vrh.
- Liščani bunar, cist. Raduč., — u Veleb. juž. Lišč. Drage.
- Lišće, o. Bil.
- Lišćevica, o. Bruš., — u Lukama.
- Lišćevka, o. Mušal.
- Liščica, o. Barl.
- Litica : 1. pz. Š. K.; 2. p. Ostrov.
- Litićeva Draga v. Draga L.
- Livada : 1. l. Počit., — u Otoki ; 2. l. Raduč., — kod Gromile.
- Livada Čanaka, l. Š. K., — kod Bukovlja.
- „ Kneževića, l. Š. K., — pod Lazinom Stranom.
- „ Nikšića : 1. l. Š. K., — pod Vrhom Jezerskim; 2. l. Š. K., — u Dolcu Solakovu.
- „ Žužića, l. Š. K., — kod Žute Njivice.
- Livadine, o. Cesar., — u Veleb.
- Livadište, pz. Med.
- Livoda (i Livada) : 1. u Brijegu L. Š.; 2. u Katića Dragi L. Š.; 3. u Kiačkoj Dragi L. Š.; 4. u Platićevcu L. Š.; 5. u Podpeći L. Š.; 6. za Ražnjom L. Š.; 7. u Srđarovu Dolcu L. Š.; 8. u Tepliku L. Š.; 9. u Vlaku L. i Š.; 10. u Zapeć. L. Š.
- Logorište : 1. kr. Gosp., — uz cestu Smilj.; 2. o. Med., — kod Greblja; 3. š. Oštar.
- Lokež, o. Bil.
- Lokva : 1. o. Š. K.; 2. voda Š. K., — u Novos.; 3. voda Š. K., — u Šimlašu; 4. o. Lipe, — u Glavici; 5. voda Mogor., — kod Todorkuše; 6. napoj. Oštar.; 7. voda Počit., — kod Vel. Brda.
- Lokva Babina, o. Lipe, — u Škrbincu.
- „ Borkovića, voda Mogor.
- „ Delina, voda Pavlov.
- „ Jezerina, voda Mogor.
- „ Konjska, napoj. Š. K., — u Konj. Glavi.
- „ Kričkovića, voda Mogor.
- „ Lončaruša v. Lončaruša L.
- „ Malinova, o. Pavlov.
- „ Milinkovac, voda Mogor.
- „ Rabatina, voda Mogor.
- „ Savinova, voda Mogor.
- „ Stirčića, potoč. Š. Kule.
- „ Strilića, napoj. Š. K.
- „ Terezija, potoč. Š. K.
- „ Vodokop, potoč. Š. K.
- „ Vukova, potoč. Š. K.
- „ Žuta : 1. pz. Ostrov.; 2. br. i zasel. Cesar. — jugoist. Prizne.; 3. v. Kod Ž. L.
- Lokve, kr. Drenov., — izm. Kruškov., Ploče i Kika.
- Lokvetine, kr. i o. Cesar. — Kučić.
- Lokvica : 1. o. Š. K.; 2. potoč. Mogor.
- Lokvice : 1. o. Bil.; 2. o. Buž.; 3. kr. Med., — uz pot. Vedašić.
- Lokvine, vrela pod Visočicom — Divoselo.
- Lomivrat, br. u Veleb., — ist. Karlob.
- Lončareva Draga v. Draga L.
- Lončarevo Brdo v. Brdo L.

Lončarsko Brdo v. Brdo L.
 Lončaruša : 1. napoj. Š. K.;
 2. o. Mušal.
 Lončaruša Ribnjak v. Ribnjak
 L.
 Lončaruška Glavica v. Glavica L.
 Lopar, o. Smilj., — pod Plećašev.
 Kuć.
 Lopuža, p. Dočić Divoselo — Novi
 L.
 Lopužica, l. i o. Divos., — u
 Glavičici.
 Lovačak, o. L. Novi.
 Lovričin Krč v. Krč L.
 Lovrića Dočić v. Dočić L.
 " Varoš v. Varoš L.
 Lovrinica, o. Buž.
 Lozinka, o. Š. K.
 Lubenovac, o. Počit., — u Ogra-
 dama.
 Lučaino Brdo v. Brdo L.
 Lučica : 1. o. Barl.; 2. o. Bil.
 3. o. Brez.; 4. kr. i o. Buž.
 — sjev. uz potoč. Vrbas.
 5. l. Čitl.; 6. o. Divos.; 7. o.
 Gosp., — u Vel. Lipovcu
 8. p. Krušk.; 9. pz. Kuklj.;
 10. o. Š. K.; 11. pz. Med., —
 pod Bukovcem; 12. o. i šk.
 Mogor., — u Počastbini; 13.
 pz. Vrebac.
 Lučica Vukeljina, pz. Ostrov.
 Lučice : 1. kr. Med., — pod iz-
 vor. Jaruge; 2. kr. Med., —
 uz pot. Čorkovac.
 Lučila, o. Ostrv., — u Kulici.
 Lučina, pz. Počit., — u Selištu.
 Lučine, o. Počit., — u Selištu.
 Lučnjak : 1. vrt Divos., — uz
 kuću; 2. vrt Nikšića Š. K.;
 3. p. Pavlov.; 4. vrt Raduč.,
 — kraj kuće.
 Ludino Brdo v. Brdo L.
 Luđo, kr. Divos., — uz Jasikovac.
 Lug : 1. kr. Š. K., — pod Kara-
 ulom; 2. kr. Divos., — pod
 Deb. Glavicom; 3. kr. L.

Novi, — juž. pod Oštrom;
 4. kr. Ostrov., — sjeveroz
 Gaja pod Golubnjačom; 5. šk.
 Počit., — u Brdima.
 Lug Božin, o. Čitl.
 " Debeli, pz. Divos.
 " Spain, o., p. i ml. Trnov.
 " Travičin, l. Kuklj.
 " Trnoviti, o. Čitl.
 Lugarova Šikara v. Šikara L.
 Lugovi, kr., pz., o. i l. Čitl., —
 izm. Divos. i Počit.
 Lujanka, o. L. Novi.
 Lujickinja, o. Mogor.
 Luka : 1. o. Barl.; 2. l. Brez.,
 — kod Begovca; 3. o. Brez,
 — kod Dodigovca; 4. l. Bruš.,
 — u Lukama; 5. o. Buž.;
 6. o. Čitl., — pod Gradinom;
 7. o. Drenov., — u Preboju;
 8. o. Drenov. — kod Čatrnje;
 9. o. Drenov., — kod Japage;
 10. l. i pz. Kuklj., — kod
 potoč. Johovca; 11. o. Kruš.
 kov., — kod Lokve; 12. o.
 Kruškov., — kod mosta; 13. o.
 Krušk., — kod Petrova vrela;
 14. pz. i o. Š. K., — kod
 Platice Nasine; 15. pz. Med.;
 16. o. Med., — pod Popovcem;
 17. o. Med., — više Klise pod
 Crkvinom; 18. pz. i o. Mogor.,
 — kod Dubanca; 19. p.
 Ostrov.; 20. o. Počit., —
 pod Krivajušom u Čitluku; 21.
 šk. Počit., — pod Mišćevcem;
 22. o. Počit., — u Bobića
 Kraju; 23. o. Raduč., — u
 Rički; 24. o. Žab., — u
 Trupinovcu.
 Luka Antonovića, o. Med.
 " Boljevrkova, o. Mogor.
 " Brderina v. Brderina L.
 " Crnobrnjina, o. Raduč.
 " Čatića, o. Š. K., — u Ču-
 kovcu.
 " Devčića, l. Sm.

- Luka Dmitrovića, o. Š. K., — u Vrocu.
- „ Gajića, o. Pavlov.
- „ Gladna, o. Drenov.
- „ Ivankova, o. Barl.
- „ Jakšića, o. Med.
- „ Jelinića, o. L. Š., — pod
- „ Skočkobilom.
- „ Jurasevića, o. Brez.
- „ Kajišinova, o. Drenov.
- „ Kalić v. Kalić L.
- „ Kapljeva, l. Raduč.
- „ Kneževića, o. Š. K., — kod Trnovca.
- „ Kriva, l. Mušal.
- „ Kupreška, l. Kuklj.
- „ Ljeskovčeva, šk. i o. Počit., — u Marunovcu.
- „ Ljubojevića, o. Počit.
- „ Majoričina, l. Med.
- „ Mandića, l. Divos.
- „ Pirovna, o. Bruš., — u Rizvanuši.
- „ Plečaška, o. Divos.
- „ Polina, o. Kruškov.
- „ Ribarova, o. Divos.
- „ Serdarova, o. Š. K.
- „ Smaina, l. i o. Rib.
- „ Stevanova, o. Mogor.
- „ Stuparova, o. Vreb.
- „ Šajića, o. Barl.
- „ Šijanovca, o. Vreb.
- „ Teslina, l. Raduč.
- „ Todorova, o. Medač.
- „ Uzelčeva, o. Š. K., — kod Spuža.
- „ Velika, o. Š. K.
- „ Vodena, o. Barl.
- „ Zjalića, o. Ostrov.
- „ Zubovića, o. Smilj., — u Rastoki.
- Lukanovka, l. L. Šugarja.
- Lukavci, o. Počit., — u Lukama.
- Lukčevića Crikvina v. Crikvina L.
- Lukčevića Glavica v. Glavica L.
- Lukčevića, o. Smilj.
- Luke : 1. kr. Brez., — izm. Med. i Kuklj.; 2. kr. Bruš., — uz Brušnicu; 3. kr. Bruš., — kod Jeldišta; 4. kr. Bruš., — uz pot. Jezerinu; 5. kr. Buž. — uz pot. Bužimnicu; 6. kr. Čitl., — pod Veleb., izm. Divos. i Počitelja; 7. kr. sjeveroz. Kuklj.; 8. o. Kuklj., — kod Čokešine; 9. kr. Kruškov., — uz pot. Grabovac; 10. kr. Š. K.; 11. kr. Medač., — kod crkve; 12. kr. Med., — na Ljutiku; 13. kr. Med., — uz pot. Jarugu; 14. kr. sjeveroz. pot. Radučice.
- Luke Čairske, o. Barl.
- „ Čulinove, o. Drenov.
- „ Velike, kr. Bruš., — uz pot. Suvaju.
- „ Vrkine, o. Drenov.
- Lukenovac, o. Počit.
- Lukeševica, l. Ostrov.
- Luketinka : 1. o. Š. K., — pod Potokom; 2. l. Počit., — u Otoki.
- Luketuša : 1. o. Bil.; 2. o. L. Osik.
- Lukića Gaj v. Gaj L.
- Lukička, o. Smilj., — pod Ob-
lajcem.
- Lukina Dolina v. Dolina L.
- „ Glavičica v. Glavičica L.
- Lukinovka, o. Mušal.
- Lukova Selina v. Selina L.
- Lukovo, zat. sjev. L. Šugarja.
- Lukovo Porat v. Porat L.
- Lukovo Šugarje, luka i selo juž. Karlobaga.
- Lukšanovac, l. Buž.
- Lukšanuša, l. Smilj., — u Rastoki.
- Lukšuša, o. Staniš. — Cesar.
- Luljačka, br. u Cesar. Veleb., — ist. Rađulovca.
- Luščić, š. Š. K.
- Lužak : 1. l. Bruš., — pod Ogra-
dama; 2. l. Počit., — u Otoku; 3. o. Ribnik.

- Lužak Ciganski o. L. Osik,
 Lužanak, izv. Bužimski.
 Luženci, pz. Brušanski.
 Lužina: 1. o. Buž., — pod
 Dragom; 2. pz. Divos.; 3.
 potoč. L. Novi.
 Lužina Markova, 1. u Šugarju.
 Lužine: 1. o. Bil.; 2. kr. ist.
 Brušana; 3. kr. Cesar., —
 kod Lokve u Veleb.; 4. kr. i
 pz. L. Novi, — uz Brušane;
 5. kr. L. Osik, — zap. od
 Kule.
 Lužkac, 1. Trnov.
- Ljeljanuša, 1. Kruškov.
 Ljese, o. Mogor.
 Ljeskova Glavica v. Glavica Lj.
 Ljeskovčeva Luka v. Luka Lj.
 Ljeskovi Gaj v. Gaj Lj.
 Ljestvica, 1. i o. Š. Kule.
 Lješćevica, o. Bruš., — u Lu-
 kama.
 Lješćica, o. Drenov.
 Lješćice, o. Divos.
 Ljiljevac, o. i pz. Brez.
 Ljiljkovac, o. i š. Š. Kule.
 Ljiljkuša, p. Pavlov.
 Ljubica: 1. o. Ostrov.; 2. 1.
 pz. Oštar.; 3. potoč. Oštar.
 Ljubičići, zas. Mogor.
 Ljubičin ponor v. Ponor Lj.
 Ljubičinka, o. Š. Kule.
 Ljubića Brdo v. Brdo Lj.
 „ Draga, o. Brez.
 Ljubička, o. L. Osik.
 Ljubičko Brdo v. Brdo Lj.
 Ljubičkuša, o. Buž.
 Ljubinka: 1. o. Š. Kule; 2. o.
 L. Osik.
 Ljubojevića Kraj v. Kraj Lj.
 „ Luka v. Luka Lj.
 „ most v. Most Lj.
 Ljubojevuša, o. Počit., — u
 Sitniku.
 Ljubovo: 1. g. k., š. i kr. Š. K.
 — uz Bunić i Šalamunić;
2. pz. Š. K., — uz Čardak;
 3. zasel. Š. Kule.
 Ljuljačko Repište, v. Repište Lj.
 Ljuštinov Gaj v. Gaj Lj.
 Ljuštinova Draga v. Draga Lj
 „ Glavica v. Glavica Lj.
 Ljuštinovka, o. Bil.
 Ljuta Glava v. Glava Lj.
 „ Glavica v. Glavica Lj.
 Ljutača: 1. br., kr. i zas. Smilj.,
 — jugoz. Krčmara; 2. g. k,
 u Cesar. Veleb., — uz Grabovu
 Stranu; 3. o. Š. Kule.
 Ljuti Dol v. Dol Lj.
 „ Klanac v. Klanac Lj.
 „ Ogradak v. Ogradak Lj.
 „ Vrh: 1. br. u Veleb. istoč.
 i jugoz. Buž.; 2. vidi:
 Vrh Lj.
 Ljutik: 1. pz. Kuklj.; 2. br. i
 pz. Medač., — među vodama;
 3. potoč. Medač. i Raduč., —
 ispod Velebita; 4. pz. Ostrov.;
 5. br. Vrebac.
- Mađarica, 1. L. Novi.
 Mađarisko Gušte v. Gušte M.
 Mađarka, o. L. Osik.
 Mađeroka, 1. L. Osik, — u Lužini.
 Magareća Draga v. Draga M.
 Magareći Dolac v. Dolac M.
 Magarica, pz. Vreb.
 Magarice: 1. pz. Ostrov.; 2. pz.
 Pavlov.; 3. g. k. juž. Vrebačke
 Planine.
 Magdalena Sveta v. Sveta M.
 Magdička, o. Smilj.
 Mahuljan, o. Barl.
 Majer, potoč. L. Novi.
 Majeri, kuće Divos.
 Majoričina Luka v. Luka M.
 Makarunuša, o. Med.
 Makaruša, o. Med.
 Makelj Bara v. Bara M.
 Makljen, pz. Buž.
 Maksimov Dočić v. Dočić M.
 „ potok, potoč. Počit.

- Maksin Greb v. Greb M.
 Maksina Dolina v. Dolina M.
 Mala, o. Buž., — pod Grmom.
 Mala Basača, br. u Veleb., —
 sjeveroz. Oštarija.
 „ Dolina v. Dolina M.
 „ Dražica v. Dražica M.
 „ Glavica v. Glavica M.
 „ Glavičica v. Glavičica M.
 „ Grofija v. Grofija M.
 „ Jančarica v. Jančarica M.
 „ Japaga v. Japaga M.
 „ Košanica v. Košanica M.
 „ Kruškovača v. Krušk. M.
 „ Lisina v. Lisina M.
 „ Mijanusa v. Mijanusa M.
 „ Natoka v. Natoka M.
 „ Ogradica v. Ogradica M.
 „ Orlja v. Orlja M.
 „ Podzidina v. Podzidina M.
 „ Polja v. Polja M.
 „ Popovka v. Popovka M.
 „ Prekobrdica v. Prekobrdi-
 ca M.
 „ Rivina v. Rivina M.
 „ Stožina v. Stožina M.
 „ Strana v. Strana M.
 „ Špaljuša v. Špaljuša M.
 „ Visočica v. Visočica M.
 Malarica l. Mogor.
 Male Rudine v. Rudine M.
 „ Vrtlinice v. Vrtlinice M.
 Maleševka, o. Š. K.
 Mali Dabar v. Dabar M.
 „ Delak v. Delak M.
 „ Dočić v. Dočić M.
 „ Dol v. Dol M.
 „ Dolak v. Dolak M.
 „ Gajić v. Gajić M.
 „ Golić v. Golić M.
 „ Kijac v. Kijac M.
 „ Komadi v. Komadi M.
 „ Kozjak v. Kozjak M.
 „ Kraj v. Kraj M.
 „ Krkovac v. Krkovac M.
 „ Kutić v. Kutić M.
 „ Laptač v. Laptač M.
 Mali Lipovac v. Lipovac M.
 „ potok, potoč. Bužim., — u
 Ponoru.
 „ Popratnjak v. Popratnjak M.
 „ Porobljenik v. Porobljenik M.
 „ Proplanak v. Proplanak M.
 „ Pržunac v. Pržunac M.
 „ Šilovac v. Šilovac M.
 „ Šmrčevac v. Šmrčevac M.
 „ Tuk v. Tuk M.
 „ Velkovac v. Velkovac M.
 „ Vrtal v. Vrtal M.
 Malica, l. Trnov.
 Malina, pz. i o. Divos.
 Malinića Brdo v. Brdo M.
 „ Dol v. Dol M.
 Malinova Dolina v. Dolina M.
 „ Lokva v. Lokva M.
 Malo Brdo v. Brdo M.
 „ Jezerce v. Jezerce M.
 „ Konjsko v. Konjsko M.
 „ Razdolje v. Razdolje M.
 „ Selo, zasel. Mušal.
 Malovan, gk. u Veleb., — jugoi.
 Vaganjskog Vrha.
 Malovanica: 1. p. Brez.; 2. š. e. i o.
 Čitl.; 3. o. Med.; 4. o. L. Novi.
 Maljkuša, o. Mogor.
 Mamedovac, o. Počit., — u Jovcu.
 Mamina Draga v. Draga M.
 Mamudovac: 1. kr. i o. Cesar., —
 uz Oštar.; 2. zasel. Cesar.; 3.
 o. Rib.
 Mamutovac: 1. kr. L. Šugarja;
 2. bunar L. Š.
 Mamutovka Bara v. Bara M.
 Mamutuša, l. i š. Smilj., — kod
 Gaja.
 Mandalica, pz. Smilj., — pod
 Kolakovicom.
 Mandarića potok, potoč. Trnov.
 Mandaruša, o. Vreb.
 Mandaruša Cijepac v. Cijepac M.
 Mandaruše, o. Pavlov.
 Mandića Luka v. Luka M.
 Mandići Veliki, g. k. Vrebač.
 Planine.

- Mandićka, o. Divos.
 Mandinac, pz. Smilj.
 Mandinka, kr., pz. i o. Vreb., — juž. Turskog Greblja.
 Mandinovac, izvor Smiljanski.
 Manduša, o. Pavlov.
 Manduševo Bara v. Bara M.
 Manovo Brdo v. Brdo M.
 Maras : 1. zas. kod zat. Pećci ; 2. zas. jugoi. Šugarja.
 Marasova Bara v. Bara M.
 Marasove Redine v. Redine M.
 Marasoyka : 1. o. Buž. ; 2. o. Gosp., — Trupinovac ; 3. zas. sjever. L. Šugarja ; 4. o. L. Novi ; 5. o. Konjsko-Oštar. ; 6. o. Smilj.
 Marčina Ograda v. Ograda M.
 Mareljeva Draga v. Draga M.
 Maretinka, kr. L. Novi, — juž. Oštre.
 Margin (Marginj), o. Bil., — kod Dubrave.
 Margino Kućište v. Kućište M.
 Maričinka, o. Barl.
 Marića Naslonište v. Naslonište M.
 „ Njiva v. Njiva M.
 „ Varoš v. Varoš M.
 „ Vrh v. Vrh M.
 Marićevo Brdo v. Brdo M.
 Marina Draga v. Draga M.
 Marinkovac, o. Mogor.
 Marinovo Kućište v. Kućište M.
 Marinski Dočić, dolina u Velebitu između Kozjaka i V. Višočice.
 Marinuša, kr., p. i o. Med., — uz pot. Vedašić.
 Markačev Dol v. Dol M.
 Markanov Stubalj v. Stubalj M.
 Markanovka, o. Počit., — u Sitniku.
 Markaševac, pz. L. Osik.
 Marketin Dočić v. Dočić M.
 Marketuša, o. Oštar., — u Konjskom.
 Markezanova Bara v. Bara M.
 Markezanovo Brdo v. Brdo M.
 Markičevo, o. Rib.
 Markičuša, o. Mogor.
 Markinica, l. Trnov.
 Markov Ogradak v. Ogradak M.
 „ Vrt v. Vrt M.
 Markova Lužina v. Lužina M.
 „ Poljana v. Poljana M.
 Markovac, izvor Ribnički.
 Markovića Pećina v. Pećina M.
 Markužov Dol v. Dol M.
 Marljivica, o. Cesar.
 Martinovac, graba Mogor.
 Martinovača, kr. Mogor.
 Marunovac : 1. pz. Brez. ; 2. p. Počit. ; 3. potoč. Brezik.
 Marunovac Otok v. Otok M.
 Marunuša : 1. o. Brez. ; 2. m. Med.
 Marusovac, o. Počit., — za Miščevcem.
 Maslinovac, l. Ostrov.
 Maslovarka, pz. i o. Mušal.
 Maškara : 1. pz. i o. Bil. ; 2. o. Vreb.
 Mašlinovac, l., o. i stan Oreškovića Š. K.
 Mašljenovac, br. Š. K. sjever. Skadrića.
 Mataića Brdo v. Brdo M.
 Mataićka, o. Divos.
 Matainka, o. Kan.
 Mataino Kućište v. Kućište M.
 Matajinka : 1. o. Divos. ; 2. o. * Lipe, — u Škrbincu.
 Matanovka, o. Bužim.
 Matarovin Vrščić v. Vrščić M.
 Materogin Vrščić v. Vrščić M.
 Matešinka, o. L. Osik.
 Matica, l. Trnov.
 Matica Barica v. Barica M.
 „ Brdo v. Brdo M.
 „ Kućište v. Kućište M.
 „ Ograda v. Ograda M.
 „ Ogradak v. Ogradak M.
 „ Strana v. Strana M.

- Matička, o. Divos.
 Matičkuša, l. Bruš.
 Matijevka, o. Lipe, — u Škrbincu.
 Matina Bara v. Bara M.
 „ Draga v. Draga M.
 Matinica, o. Mogor.
 Matinka, l. i o. L. Novi.
 Matino Brdo v. Brdo M.
 Matovinova Draga v. Draga M.
 Matulanuša, o. Brez.
 Matutinka, o. L. Novi, — uz
 Staro Groblje.
 Maukov Ogradak v. Ogradak M.
 Maukova Bara v. Bara M.
 Maunovac, pz. i o. Divos.
 Mazurinka, o. Divos.
 Mažaruša, o. Trnov.
 Mažurani, zas. kod zat. Duboka.
 Mažuranuša : 1. o. Deb. Brdo, —
 u M. Tuku ; 2. l. Smilj.
 Medačka Staza v. Staza M.
 Medak, selo juž. Gospića.
 Medak Gradina v. Gradina M.
 Medakuša, o. Cesar.
 Medena Strana v. Strana M.
 Medeni Dol v. Dol M.
 Medenovac, o. Mušal.
 Mederovac, kr. izm. Mašljenovca
 i Razbojišta.
 Medića Brig v. Brig M.
 Medin Dočić v. Dočić M.
 „ Dol v. Dol M.
 Medišin Dol v. Dol M.
 Medovača : 1. br. i l. Barl.;
 2. kr. i o. Bil.
 Medunička, o. Bil., — kod Kraj-
 nje Glavice.
 Medvedica Plančica v. Plančica
 M.
 Medvedovac, pz. i o. Mušal.
 Medveđak : 1. br. sjeveroist.
 Buž.; 2. l. Š. K., — u Stazi.
 Medvidovka, o. L. Novi.
 Međa, o. Ostrov., — u Kulici.
 Mededovača, pz. i o. Mogor.
 Mededak, br. Divoselsko.
 Međin Vrtal v. Vrtal M.
 Međudragam, pz. Lipe.
 Međuglavice, o. Med.
 Međugorje : 1. kr. jugoist. De-
 beljaka ; 2. pz. Mogor ; 3. kr.
 i š. e. Vreb., — uz Mogorić.
 Međukuće : 1. pz. i o. Barl.;
 2. o. Bil.; 3. o. Gosp., — u
 Trnov. Kruški.
 Međuliješće, l. Mogor.
 Međupuće : 1. l. Mogor ; 2. o.
 Smilj.
 Međuputi, o. Bil.
 Međuvode : 1. o. Bruš. — u
 Lukama ; 2. kr. Š. K., — više
 Šimlaša.
 Međuvode : 1. l. Bruš., — u
 Zobištu ; 2. o. Divos., — u
 Kamenjuši ; 3. o. Š. K.; 4.
 zas. Raduč., — jugoist. Gaića ;
 5. kr. i pz. Raduč., — izm.
 Radučica i Grginca ; 6. o. L.
 Novi ; 7. o. Ostrov.; 8. o.
 Počit., — u Lukama.
 Megdan, o. Bil.
 Meića Brdo v. Brdo M.
 Mekota 1. o. Barl.; 2. o. Kuklj.;
 3. o. Ostrov.
 Mekota Pavlova, o. Smilj.
 Mekotica, o. Mušal.
 Mekotina, o. Pavlov.
 Mekotine : 1. o. Brez.; 2. o.
 Počit., — u Lukama.
 Mekotinje, o. Barl.
 Mekuša, l. i o. Kruškov.
 Melina Njivica v. Njivica M.
 Memeduša, kr. Raduč., — uz
 potoč. Ljutik.
 Memeduša Donja, o. Raduč.
 „ Gornja, o. Raduč.
 Meralovac, br. u Veleb., — sjever.
 Karlobaga.
 Merešanac, kr. Medač., — uz
 Kruškovac pod Šušnjem.
 Merisovac, o. i pz. Medač.
 Merkaševac kr. L. Osika, —
 izm. Mušal. i Perušića.
 Mesića Bara v. Bara M.

- Mesića Bare v. Bare M.
 „ būnar v. Bunar M.
 „ Draga v. Draga M.
 „ potok, potoč. Mušal.
 Mesići, zasel. Ostrov.
 Mesička, o. L. Osik.
 Mesička—Prpička, kr. Mušal., —
 na sastavcima pot. Poljakovca
 i Mesića.
 Meštrovička, o. Gosp., — u
 Trnov. Kruški.
 Meštrovka, o. L. Osika, — u
 Vukšić Polju.
 Metelka, kr. Drenov., — izm.
 Kruškov., Ploče i Kika.
 Metiljevac : 1. p. i o. Divos., —
 uz Buraču ; 2. kr. i o. Lipe, —
 u okuci Like, izm. Ostrov. i
 Bil.
 Metinac, izvor, pz. i o. Rib.
 Metla : 1. š. i pz. Š. Kule, —
 sjeveroist. Čukovca ; 2. br. i
 pz. Mogor., — uz Sred. Goru ;
 3. br., š. i čist. e. u Veleb., —
 sjever. Oštar.
 Metla Vrkića, o. Mogor.
 Metla—Vrh Jokin, hum. Mogor.,
 — na medi Sred. Gore.
 Metlačko Razošje, g. kosa u
 Veleb., — sjeveroist. Oštar.
 Meždak : 1. o. Počit., — u
 Sitniku ; 2. o. Počit., — u
 Razb. Dragi.
 Mialjuša, o. Trnov.
 Miatuša, o. Bil.
 Mićinac, potoč. Raduč.
 Mićinka : 1. o. Mušal. ; 2. o. i p.
 Počit., — u Dolini ; 3. o. Vreb.
 Migač, br. Raduč., — u Velebitu.
 Mihajlov Dol v. Dol M.
 Mihajlovac, o. Počit.
 Mihačjev Dolac v. Dolac M.
 Mihića Barica v. Barica M.
 Mihića Brdo v. Brdo M.
 „ Glavica v. Glavica M.
 „ Krčevina v. Krčevina M.
 „ Pečina v. Pečina M.
 Mihića Vrelo v. Vrelo M.
 Mihićev Dol v. Dol M.
 Mihićevo Brdo v. Brdo M.
 Mijajlovac, izvor Divoselski.
 Mijalovac, l. Čitl.
 Mijanuća Mala, l. Smilj.
 Mijatov Dočić v. Dočić M.
 „ Dol v. Dol M.
 Mijatkuša, pz. Mogor.
 Mijatovka, l. Oštar., — u Crnom
 Dabru.
 Mijatuša, p. i pš. Kruškov.
 Mijažinka, l. Smilj.
 Mijića Bara v. Bara M.
 Mikaluša, o. Med.
 Mikaluša Dol v. Dol M.
 Mikanovac, o. Š. K.
 Mikezka, o. Žabice.
 Mikino Kućište v. Kućište M.
 Miklinka, l. i o. Rib.
 Mikolinka, o. Barl.
 Milakuša, o. Med.
 Milanov Dol v. Dol M.
 Milanova Greda v. Greda M.
 Milanovica, br. jugoi. Mogor.
 Milanovka, o. Ostrov.
 Milanovo Brdo v. Brdo M.
 Milaruša, čist. e. Oštar.
 Milašinovac : 1. gk. i š. e. Bruš.
 — Oštar., — uz Goli Vrh ; 2.
 potoč. Bruš.
 Milašinića Glavice v. Glavce
 M.
 Milekića Brdo v. Brdo M.
 Milekićevo Kućište v. Kućište M.
 Milekuša, o. Raduč.
 Miletića Vrh v. Vrh M.
 Miletinka : 1. o. Bil. ; 2. o. L.
 Novi.
 Miletuša, o. Vreb.
 Mileusnića Varoš v. Varoš M.
 Mileusnići, zas. Š. Kule, — izm.
 Rakića i Čardaka.
 Mileusnička : 1. o. Gosp., — u
 Žab. i Polju ; 2. o. Š. Kule.
 Milicev Brig v. Brig M.
 Milečevka, o. Kuklj.

- Milin Trokut v. Trokut M.
 Milina Njivica v. Njivica M.
 Milinčića Bara v. Bara M.
 Milinka, o. L. Novi.
 Milinkovac Lokva v. Lokva M.
 Milinov Dol v. Dol M.
 Milinova Dolina v. Dolina M.
 Milinovića Draga v. Draga M.
 „ Pod v. Pod M.
 Milinovići, zas. Cesar.
 Milinovo Kućište v. Kućište M.
 Milisavka, o. Š. Kule.
 Milisavski Dol v. Dol M.
 Milišinka, o. Trnov.
 Milkovica, pz. Smilj., — u Polju.
 Milkovića Brišće v. Brišće M.
 „ Draga v. Draga M.
 „ Seline, zasel. L. Šugarja.
 „ Varoš v. Varoš M.
 Milkovići, zas. Smilj., — uz Otešicu.
 Miloevka, o. Bil.
 Milojeva Dolina v. Dolina M.
 Milojevića progon v. Irogon M.
 Milošev Brijeg v. Brijeg M.
 Miloševac : 1. o. Divos. ; 2. š. Š. Kule.
 Miloševka, o. Divos.
 Milutinovo Brdo . Brdo M.
 Miljaća : 1. br. i pz. sjeveroi. Smilj. ; 2. zas. Smilj.
 Miljanovića Dol v. Dol M.
 „ Ledina v. Ledina M.
 „ Njiva v. Njiva M.
 Miljanovka, o. Š. Kule.
 Miljenčev Dol v. Dol M.
 Miljenčeva Gromila v. Gromila M.
 Miljuša Strana v. Strana M.
 Mina Jama, o. Ostrov.
 Mirila Kajina v. Kajina M.
 Mirkovac, kr., pz. i o. Gosp., — u Jasikovcu.
 Mirkuša, o. Divos.
 Misec, o. Bužim.
 Misir, l. i o. Mogor.
 Misirka, o. L. Osik.
 Misirkuša, o. L. Osik.
 Misirov Grm v. Grm M.
 Mišćeva Bara o. Počit.
 Mišćevac, šk. Počit.
 Mišćevića Brdo v. Brdo M.
 Mišćevića Greda v. Greda M.
 „ mlin i stupa, Rad.
 „ Rosulja v. Rosulja M.
 Mišćevići, zas. Vreb.
 Mišića Ogradak v. Ogradak M.
 „ Ogredak v. Ogredak M.
 Mišin Ogradak v. Ogradak M.
 Mišinac : 1. kr. L. Š., — jugoi. Šugarja ; 2. l. L. Š. u Kućištu.
 Mišinka, o. Trnov.
 Mišinovac, šk. i o. Mogor.
 Mišinovi Dijeli v. Dijeli M.
 Miškovci, o. Bruš., — u Rizvanuši.
 Miškovića : 1. l. Bruš., — u Rizvan. ; 2. o. L. Novi ; 3. o. Rib.
 Miškovo Kućište v. Kućište M.
 Miškulinica, l. Kućiš. — L. Š.
 Miškulinov Krč, zas. istoč. Buž.
 Miškulinova Draga v. Draga M.
 Miškulinovac, potoč. Smilj.
 Mišluk, p. Bil.
 Mizinica, o. Smiljan.
 Mjeračina : 1. l. i pz. Medač. ; 2. pz. Mogor.
 Mlaka, potoč. Smiljan.
 Mlakva : 1. o. L. Novi ; 2. o. Smilj. ; 3. p. Počit., — nad Barom.
 Mliječ, o. Počit., — u Brdima.
 Mlin Oreškovića, o. Š. Kule.
 „ Veliki, o. Rib.
 Mlinac : 1. o. i pz. Š. Kule ; 2. o. i pš. Mogor.
 Mlinac Mali, l. Bužim.
 „ Veliki, l. Bužim.
 Mlinački Dijeli v. Dijeli M.
 Mlinarski potok, potočić i pila Raduč.
 Mlinci, o. Mušal.
 Mlinica Zorića, pz. Deb. Brda.

- Mlinište : 1. o. Bil. ; 2. p. Bruš. ;
 3. l. Bužim. ; 4. o. i pz. Divos. ;
 5. o. Drenov. ; 6. l. i o. Kruškov ;
 7. p. Kuklj. ; 8. o. i pz. Med. ;
 9. o. Ostrov. ; 10. l. i pz. u
 Mužljevcu i Mužljevači-Počit. ;
 11. o. Raduč. kod Ljutika.
 Mlinski potok, potoč. Počit.
 Močilo v. Za M.
 Močvarica, potoč. Počit.
 Modra, o. Čitl.
 Mogorić : 1. selo jugoi. Gosp. ; 2.
 pz. Mogor.
 Mogorić Gradina v. Gradina M.
 Mogoruša, o. Trnov.
 Mokra Graba v. Graba M.
 Mokrečina, močvara Počit.
 Mokri Dolac v. Dolac M.
 Mokro Jezero v. Jezero M.
 More, o. L. Novi, — pod Oštrom.
 Most Brkljačića, pz. Oštar.
 „ Ljubojevića, o. Počit.
 „ Popovića, pz. Vrebač.
 „ Radulov, o. Pavlov.
 „ Tisni, pz. Bužim.
 „ Tjesni, čist. e. Trnov.
 „ Vučkovića, o. Pavlov.
 „ Vukov, kr. i o. Š. Kule, —
 u Međuvođu uz pot. Šimlaš.
 Mostac, l. Mušal.
 Mostaci : 1. o. Divos. ; 2. o. Oštar.
 Mostina : 1. o. Cesar. — u Gradini ;
 2. o. Smilj., — kod Baćinca.
 Mostinka, o. Š. Kule.
 Mostište, pz. Ostrov.
 Mrajnovica, kr., l. i o. Trnov., —
 uz Jadovno.
 Mramor : 1. o. Barl. ; 2. o. Čitl. ;
 3. o. Pavlov. ; 4. vidi : Kod M.
 Mravije Brdo v. Brdo M.
 Mrčevac, o. Cesar., — u Kučiću.
 Mrčevica, o. Cesar., — u Kučiću.
 Mrdaljev potok, potoč. Počit.
 Mrdenovac, potoč. Kuklj.
 Mrdenovića Draga v. Draga M.
 „ Glavica v. Glavica M.
 Mrđenovića Ogredci v. Ogredci M.
 Mrđenuša, o. Vrebač.
 Mrđin, pz. Ostrov.
 Mrkailov put, — u Polju Raduč.
 Mrkaljuša, o. Čitl.
 Mrkanuša, kr. Brušan., — uz
 Goli Vrh.
 Mrkezuša : 1. kr. i o. Brušan. ; 2.
 potoč. Brušan.
 Mrkina Draga v. Draga M.
 Mrkobradinka, o. Rib.
 Mrkolinac, l. Počit., — pod Čipu-
 ljom.
 Mrkoljina Draga v. Draga M.
 Mrkotina Draga v. Draga M.
 Mrkovac, br. Divoselsko.
 Mrkovci, še. u Velebitu uz
 Jandrinu Poljanu.
 Mrkšića Brdo v. Brdo M.
 Mrkva, o. Ostrov., — u Kulici.
 Mrkve, o. Barlet.
 Mršića Brdo v. Brdo M.
 „ Naslonište v. Naslo-
 nište M.
 „ Ograda v. Ograda M.
 „ Strana v. Strana M.
 Mrtva Njivica v. Njivica M.
 Mrtvi Dol v. Dol M.
 Mucajlov Okrajak v. Okrajak M.
 Mucajlova Ograda v. Ograda M.
 Mučuša, š., p. i o. Oštar.
 Mudrovčica, kr. juž. Vrebač.
 Mudrovčića Brdo v. Brdo M.
 „ Dol v. Dol M.
 „ Glibaja, š. Počit.
 Mudrovčička, o. Rib.
 Muhamedovac : 1. br. u Veleb.,
 — zap. Oštar. ; 2. kr. i o.
 Počit.
 Muhamedovo Brdo v. Brdo M.
 „ Vrelo v. Vrelo M.
 Muinac, l. L. Šugarja, — u Devč.
 Porobljeniku.
 Mujina Njiva v. Njiva M.
 „ Poljana v. Poljana M.
 Muljava Bara v. Bara M.
 Muljtuša, o. Smiljan., — u Polju.

- Muminovac : 1. potoč. utječe u Liku pod Ribnikom ; 2. o. Ribnič.
- Murajnovica, br. u Veleb. jugoz. Bužima.
- Muretinka, o. L. Novi.
- Murgićka Njiva v. Njiva M.
- Murginka, pz. Med.
- Murtača, kr. Gosp., — na sastav. Like i Novčice.
- Murtin Studenac v. Studenac M.
- Murtina Poljana v. Poljana M.
- Murtinka, o. Gosp., — u Polju.
- Musedinovac, o. Ostrov., — u Kulici.
- Musića Dolčić v. Dolčić M.
- „ Njiva v. Njiva M.
- Musićka: 1. o. Mušal.; 2. o. L. Novi.
- Musinac : 1. kr., pz. i o. Kaniž.; 2. pz. L. Novi.
- Musinka, o. Mušal.
- Mušaluk, selo sjever. Gospića.
- Muvarovo Brdo v. Brdo M.
- Mužljevac, kr. i o. Počit., — u Jovcu.
- Mužljevača, kr., p. i o. Počit., — u Vuksan Varošu.
- Na Blatini, kr. u Veleb., — zap. Buž.
- Na Brdu Jugovu, š. Raduč.
- Na Brdu Pjeskovitu, o. Š. Kule.
- Na Guvninam, kr. Cesar., — uz more.
- Na Studencu, kr. Smilj., — jugoist. sastav. Studenca sa Likom kod Mušaluka.
- Nadkućina, o. Divos.
- Naglavak, o. Mogor.
- Naglavci, o. Vreb.
- Naglavnica, o. Bil.
- Nakršnjaci, o. i p. Ostrov.
- Namastirske Bare v. Bare N.
- Nametak : 1. o. Š. Kule ; 2. l. L. Osik.; 3. o. Smilj.
- Nanića Dol v. Dol N.
- Naplavak : 1. o. Drenov ; 2. o. Raduč.
- Naplavci, o. i pz. Medač.
- Napojište : 1. pz. Bil ; 2. voda Deb. Brdo; 3. pz. Divos.; 4. kr. Drenov., — sjeveroist. Raduča ; 5. potoč. Drenov. ; 6. pz. Gosp. ; 7. pz. Kukl.; 8. voda kod Jezerine, — Mogor ; 9. pz. Oštar.; 10. p. Pavlov., — kod Mosta Vučkovića ; 11. potoč. Raduč., — utječe u Kruškovac.
- Napojište Čatrnja v. Čatrnja N.
- „ Dolina Vodena v. Vodena D.
- „ Jezero v. Jezero N.
- „ Kleutovo, o. Medač.
- „ Lokva Strilića v. Lokva Str.
- „ Lončaruša v. Lončaruša N.
- Napolčinka, o. Bil.
- Napolička Dolina v. Dolina N.
- Naprtci, o. Bil.
- Narančića Ograda v. Ograda N.
- „ Vrelo v. Vrelo N.
- Narančuša, o. Pavlov.
- Nasina Ograda v. Ograda N.
- Naslon : 1. kr. Medač. sjever. pot. Glomčnice ; 2. p. Mogor.
- Naslionište : 1. o. Barl ; 2. o. Drenov. ; 3. l. Kruškov. ; 4. l. o. i p. Š. Kule, — kod Lokve Strilića ; 5. l. i p. Š. K., — pod Bukovjem ; 6. o. Počit., — u Selištu ; 7. o. Rib. ; 8. o. Smilj., — pod Mijanušom.
- Naslionište Đukića, o. Š. K.
- „ Kleuta, o. Medač.
- „ Mršića, o. i stan Čanaka, — Š. Kula.
- „ Ristića v. Ristića N.
- „ Uzelaca, o., l. i p. Medač.
- Natoka Mala, l. Š. Kule.
- Navjes, pš., p. i o. Mogor.
- Navod, l. Ribnič.
- Navodnice, pz. i o. Mogor.

Navrtak, o. Š. Kule.
 Nedjel, l. i o. Raduč.
 Nerodica, pz. i o. Š. Kule.
 Nevajda, o. Divos.
 Nevaljak, o. Počit., — kod Bukovače.
 Nevaljala, o. Počit.
 Nežder, o. Medač.
 Nikčinka, pz. Š. Kule.
 Nikin Vrščić v. Vrščić N.
 Nikina Bara v. Bara N.
 Nikine Dražice v. Dražice N.
 Nikitino Kućište v. Kućište N.
 Nikolajinica, o. Smilj., — u Vagancu.
 Nikolina Dolina v. Dolina N.
 „ Ograda v. Ograda N.
 Nikolino Kućište v. Kućište N.
 Nikolinovac, o. i pz. Š. Kule.
 Nikšić, zasel. Š. Kule, — sjev. Kam. Dola.
 Nikšića Brdo v. Brdo N.
 „ Dol v. Dol N.
 „ Krivodol v. Krivodol N.
 „ Lastvina v. Lastvina N.
 „ Livada v. Livada N.
 „ Stan v. Stan N.
 Nikšići, kuće Š. Kule, — sjever, Keserovca.
 Nikšići Osički, zasel. Š. Kule.
 Nikšinica, o. Bužim.
 Nikšinka : 1. o. Divos.; 2. l. i o. Š. Kule.
 Nosac, o. i pz. Trnov.
 Noštnica, gornji dio potoka Novčice, od izvora do L. Novoga.
 Nova Zemlja v. Zemlja N.
 Novačića Draga, pš. Trnov.
 Novakovića Stanovi v. Stanovi N.
 Novakovo Vrelo v. Vrelo N.
 Novakuša : 1. o. Barl.; 2. o. Bil.
 Novatnica, o. L. Novi.
 Novčica, potok, — izvire pod Veleb. kod L. Novog, a utječe u Liku sjeveroi. Gospića pod Š. Kulom.

Novi Gradina v. Gradina N.
 „ Lički v. Lički N.
 „ Tor v. Tor N.
 „ Vrtli v. Vrtli N.
 Novina, o. Cesar., — kod Trolokve.
 Novkovića Dolovi v. Dolovi N.
 „ Pečina v. Pečina N.
 Novkovička : 1. l. Š. Kule, — u Stazi; 2. o. Ostrov.
 Novkuša : 1. o. Š. Kule, — pod Lokvom; 2. kr. Mušal., — uz Kaluđerovac i Perušić.
 Novoselo Bilajsko, zasel. Divosela, — jugoz. Bilaja.
 „ Osičko, zasel. Š. Kule, — uz L. Osiki i Spuž.
 „ Ostrovičko, zasel. Ostrov.
 „ Ravno v. Ravno N.
 „ Trnovčako : 1. zasel. Trnovca; 2. kr. L. Novi, — uz pot. Jarugu i Trnovac; 3. o. L. Novi, — pod Klancem.
 Noževača, kr. i o. Medač., — izm. Mogor. i pot. Trnove.
 Nožica : 1. o. Cesar., — u Bilizi; 2. o. Deb. Brdo; 3. l. i p. Počitelj., — u Lugu; 4. o. Smilj., — u Rastoci; 5. l. i potoč. Trnov.
 Nugal : 1. o. Kuklj.; 2. o. Ornička; 3. l. L. Šug., — u Selini; 4. l. i o. Mogor.; 5. l. Smiljan.; 6. l., o. i p. Vrebač., — u Čevanuši.
 Nugao : 1. kr. Cesar., — uz more; 2. o. Drenov.
 Nuglac, o. Barl.
 Nuglić Bažje, o. Rib.
 Njegomirov put, — u Međugorju Vrebač.
 Njegomirova Draga v. Draga Nj.
 Njegomirski potok, potoč. Vrebač.
 Njegomiruša, o. Pavlov.

Njegovanova Varoš v. Varoš Nj.
Njegovansko Brdo v. Brdo Nj.

„ vrelo v. Vrelo Nj.

Njegovanuša, o. Ribnič.

Njiva : 1. o. Kuklj., — kod
Pećine ; 2. o. Kuklj., — pod
Gromačom ; 3. o. Š. Kule, —
do Brekinje ; 4. o. Š. Kule, —
kod Bunara ; 5. o. Lipe, —
više Pojila ; 6. l. Mogor., —
pred Gradinom ; 7. o. Pavlov.,
— kod Skupštine ; 8. o. Rib-
nič., — kod Kvarte ; 9. l.
Smiljanska.

Njiva Antonovička, o. Medač.,
— kod ml. Acketina.

„ Babića, o. Kruškov.

„ Babina : 1. o. Konj., —
Cesar. ; 2. l. Kućiš., —
Oštar.

„ Barunova, o. Kuklj.

„ Bikanova, o. Divos.

„ Brikića, l. Š. Kule.

„ Božića, o. Vreb.

„ Čatića, o. Š. Kule.

„ Danina, o. Divos.

„ Diakova, o. Š. Kule.

„ Dimića, p. Ostrov.

„ Duga, o. Barl.

„ Dugačka : 1. o. Divos. ;
2. o. Gosp., — u Grofiji.

„ Dukića, l. Š. Kule.

„ Đukanova, o. Divos.

„ Đurića, l., o. i p. Š. Kule.

„ Ergačeva, o. Š. Kule.

„ Grbića, l. Med.

„ Gredljiva, l. Š. Kule.

„ Ilijina, o. Bužim.

„ Jelića, o. Š. Kule.

„ Jovića, o. Š. Kule.

„ Kašivukova, o. Š. Kule.

„ Kranjska : 1. o. Lipe, —
u Lipovcu ; 2. o. Pavlov.

„ Kresinova, o. Š. Kule.

„ Kriva, o. Medač.

„ Marića, o. Divosel.

„ Miljanovića, o. Š. Kule.

Njiva Mujina, o. Pavlov.

„ Murgićka, o. Divosel.

„ Musića, o. Š. Kule.

„ Paića, o. Divosel.

„ Perića, o. Š. Kule.

„ Popadička, o. Medač.

„ Popova, o. Divos., —
u Čovincu.

„ Prijeka : 1. o. Kuklj. ;
2. kr. Mogor., — sjevero-
ist. Krsta.

„ Rakića, pz. i o. Š. Kule.

„ Rašljeta, o. Medač.

„ Repčeva, o. Š. Kule.

„ Solića, p. i o. Š. Kule.

„ Sužukova, o. Š. Kule.

„ Šimunova, l. Š. Kule.

„ Široka : 1. o. Čitl. ; 2. o.
Divos., — u Novos. Bil. ;
3. o. Š. Kule.

„ Štrbčeva, pz. Š. Kule.

„ Tadina, pz. i o. Medač.

„ Taratavina, o. Š. Kule.

„ Tomina, o. Divos., — pod
Klisom.

„ Trtavina, o. Š. Kule.

„ Tvrdá, o. Š. Kule.

„ Uzelačka, o. Š. Kule.

„ Vakalova, l. i o. Š. Kule.

„ Velika : 1. o. Gosp., —
u Lipovcu ; 2. v. Grofija.

„ Vujatova, pz. i o. Š. Kule.

„ Vukašinova, o. Smilj., —
u Rastoci.

„ Zekača, o. Medač.

„ Živkova, o. Š. Kule.

„ Žuta, o. Kruškov.

„ Žutića, o. Š. Kule.

Njive : 1. kr. Medač. ; 2. o.
Trnovač.

Njive Crkvene, kr. Počitelj.

„ Dugačke, o. Lipe, — više
Glavice.

„ Duge, kr. Vrebač., —
jugoist. Počastbine.

„ Kratke, o. Gosp., — u
Žabicama.

Njive Pitome : 1. pz. Počit.;
2. kr. Rib., — uz Počit.
„ Široke : kr. Rib., — juž.
Sastavaka prema Počit.

Njivetina : 1. o. i pz. Kuklj.;
2. o. Mušal.

Njivetine : 1. kr. i o. Čitluč., —
izm. Počit. i Divos.; 2. o.
Deb. Brda.

Njivica : 1. o. Bužim.; 2. o.
Cesar., — kod Cimitera ; 3. o.
Cesar., — kod Jakšine Dražice;
4. o. Deb. Brda ; 5. o. Š.
Kule., — kod Žrnovca ; 6. o.
Š. Kule, — pred Zidinom ;
7. o. Š. Kule, — više Graho-
višta ; 8. o. Ostrov.; 9. o.
Oštar.

Njivica Djedova, o. Š. Kule.

„ Jovanova, o. Š. Kule.

„ Kojina, o. Š. Kule.

„ Koraceva, o. Š. Kule.

„ Melina, o. Š. Kule.

„ Milina, o. Pavlov.

„ Mrtva, o. Š. Kule.

„ Rakića, pš. Š. Kule.

„ Rosulja, 1. Š. Kule.

„ Savina, o. Š. Kule.

„ Šebića, o. Vreb.

„ Uska v. Uska Nj.

„ Žuta, o. Š. Kule.

Obala, o. Cesar., — u Sta-
ništu.

Obarak, 1. Medač.

Oblajac : 1. 1. i pz. Ostrov.
2. br., pz. i zasel. Smilj., —
uz Otešicu.

Obljaj, š. i p. Raduč.

Obljajac, pz. L. Osika, — pod
Lisinom.

Obor, o. Š. Kule.

Obradovića Varoš, zas. Divos.,
— uz Gospić.

Obradovići: 1. zas. Divos., jugoist.
Gosp. i Lipa; 2. zasel. Divos.,
— pod Veleb.

Obradovička, o. Lipe, — u Li-
povcu.

Obruvača : 1. kr., pz. i 1. Š.
Kule, — pod Jagodnjom ;
2. o. Š. Kule, — do Kašinova
Dola.

Obruvača Gredovita, o. Š. Kule.

„ Starinska, o. Š. Kule.

Odanovac, š. Š. Kule.

Odor, br., kr. i p. Pavlov., —
juž. Jadove, izm. Zavođa i
Krstache.

Odrto Brdo v. Brdo O.

Odžinovac : 1. pš. Vrebač.;
2. izvor Vrebački.

Oglavinovac, š., čist. e. i tor
Počit., — u Javorniku.

Ognjilo, gk. u Veleb., — uz
more izm. Karlob. i L. Šugarja.

Ograda : 1. p. i o. Barl.; 2. o.
Bil., — pod Mišlukom ; 3. 1.
Bruš.; 4. kr. Bužim., — juž.
Žute Rivine ; 5. o. Bužim., —
u Ruji ; 6. o. Š. Kule, — više
Stublja ; 7. o. Deb. Brda, —
pod kućom ; 8. o. Gosp., —
u Logorištu ; 9. 1. i o. Gosp.,
— u Ciganovcu ; 10. o. Gosp.,
— kod Šaera ; 11. o. Kuklj.,
— kod Ploče ; 12. o. i 1. Šir.
Kule, — kod Mramora ; 13. o.
i p. Lipe ; 14. o. Počit., —
u Podkonjakovu Kraju ; 15.
trap Počit., — u Dolini ;
16. o. Počit., — u Vuks.
Varošu ; 17. o. Raduč.

Ograda Anđeličina, o. Divosel.

„ Babića, o. Kućiš. —
Cesar.

„ Babina, o. Š. Kule.

„ Banova, o. Gosp., —
Žabice.

„ Basića, o. Počit.

„ Beamterova, o. Divosel.

„ Bobića, o. Pavlov.

„ Boljčina, o. Rib.

„ Božina, o. Počit.

Ograda Bracina, o. Medač.

- „ Brmbolića, o. Gosp.
- „ Capitlakova, o. Medač.
- „ Cvijetića, o. Š. Kule.
- „ Čokešina, kr. Medač.
- „ Čovića, o. Š. Kule., —
pod Brdom.
- „ Čubrića, o. Š. Kule.
- „ Devina, o. Š. Kule.
- „ Dolnja, kr. Mogor., —
uz Jadovu.
- „ Došenova, o. Cesar., —
u Veleb.
- „ Dralića, o. Čitl.
- „ Drenovčina, o. Konj. —
Cesar.
- „ Eregina, o. Lipe.
- „ Isina, o. Divosel.
- „ Ivičića, o. Cesar., — u
Bilizima.
- „ Jacanova, o. L. Osik.
- „ Jakšića, o. Medač.
- „ Jelovčeva, kr. Medač.
- „ Josipova, o. Divosel.
- „ Koraća, o. Š. Kule,
pod Jagodnjom.
- „ Kovačeva, o. Divosel.
- „ Kranjska, o. Divos., —
u M. Kraju.
- „ Krajnovića, o. Čitl.
- „ Kupovna, o. Deb. Brdo.
- „ Kvaića, o. i p. Mogor.
- „ Marčina, o. Medač.
- „ Matića: 1. o. Divos.; 2.
o. Š. Kule; 3. o. Smiljan.
- „ Mršića, o. Š. Kule.
- „ Mucajlova, o. Kruškov.
- „ Narančića, pz. Pavlov.
- „ Nasina, o. Š. Kule.
- „ Nikolina, o. Brušan., —
u Baricama.
- „ Pantićeva, o. Divos.
- „ Panjkova, l. i o. Raduč.
- „ Pejnovića, o. Gosp.
- „ Petrovića, o. Smiljan.,
— pod Oblajcem.
- „ Plovanova, o. Rib.

Ograda Prekinuta, o. Barl.

- „ Prika, o. Rib.
- „ Prpića, o. i p. L. Šugar.,
— u Selini.
- „ Putinova, o. Š. Kule.
- „ Puvalova, o. Š. Kule.
- „ Radišina, o. Vrebač.
- „ Rajina, o. Smilj., — pod
Oblajcem.
- „ Skupna, o. Deb. Brdo.
- „ Starinska, o. Deb. Brdo.
- „ Šakića, o. Pavlov.
- „ Školska, o. Medač.
- „ Špičina, o. Mogor.
- „ Šuljkova, o. Š. Kule.
- „ Tamburova, l. i o. Kuklj.
- „ Tošina, kr. L. Šugarja,
— uz more u Portiću.
- „ Ušljivica, o. Kuklj.
- „ Vandrina, o. Vrebač.
- „ Velika, o. Počit., — pod
Skenderevom Rosuljom.
- „ Vitasova, o. Počit., —
u Selištu.
- „ Vrkića, pz. Mogor.
- „ Zaklanova, š. Mogor.

Ogradak: 1. Kruškov.; 2. pz.
Š. Kula.

Ogradak Burain, pz. Mogor.

- „ Janjatov, pz. i l. Mogor.
- „ Knežev, l. Š. Kule.
- „ Ljuti, o. Š. Kule.
- „ Markov, o. Medač.
- „ Matića, pz. Š. Kule.
- „ Maukov, o. Medač.
- „ Mišića, p. Mogor.
- „ Mišin, o. Mogor.
- „ Mucajlov, l. Kruškov.
- „ Popov, o. Medač.
- „ Rolčev, o. Medač.
- „ Vojnov, kr. Medač.
- „ Žalin, pz. Š. Kule, —
u Stazi.

Ogradci, kr. Bužim., — uz Smilj.

- Ogradci Čekini, pz. Pavlov.
- „ Dragosavčevi, kr. Pav-
lov., — uz Vrebac.

Ogradci Gacini, o. Vrebačka.
 „ Mrđenovića, o. Medač.
 Ogradčić: 1. o. Divos.; 2. kr. Medač., — izm. Ograda i Brdašaca.
 Ogradčić Trboevića, o. Medač.
 „ Vojnov, pz. Medač.
 Ogradčine, pz. Pavlovac., — više Rupe Novkovića.
 Ograde: 1. kr. Barl., — uz Jadovu i Ostrvicu; 2. kr. Bil.; 3. kr. Brez., — pod Veleb.; 4. kr. Bruš., — uz pot. Brušnicu; 5. kr. Divos., — pod Deb. Glavicom; 6. kr. Drenov., — ispod Kruškovca; 7. kr. Kaniž., — uz sastav. Novč. i Bogdanice; 8. kr. Kuklj., — pod Veleb.; 9. kr. Kruškovca, — uz pot. Krušk.; 10. kr. Š. Kule, — sjeveroist. crkve; 11. kr. Lipe, — uz Novč. i put u Sastavke; 12. kr. Medač., — pod Čokeš. Glavicom; 13. kr. Medač., — na sastav. pot. Glamoč. i Čorkovca; 14. kr. Medač., — pod Sjevalicom; 15. kr. Medač., — pod Stranjinom Okrugom; 16. kr. Mogor., — sjeveroz. uz Vrebac; 17. kr. Mogor., — više sastav. Kovačice i Jadove; 18. kr. L. Novi, — više Rosulje; 19. kr. Ostrov., — uz Bilaj; 20. kr. Ostrov., — zap. Golubnjače; 21. kr. Ostrov., — jugoz. Razval. Ostrv., — uz Barlete; 22. kr. Pavlov., — u okuci Jadove uz Vrebac; 23. kr. Pavlov., — juž. Krstače; 24. kr. Raduč., — uz Kuklj. — Drenovac; 25. kr. Smilj. — juž. pod Bogdanićem, na sastav. Vaganca i Bužimnice; 26. kr. Smilj., — pod Rasovačom uz pot. Vaganac; 27.

kr. Vrebač., — sjeveroist. crkve.
 Ograde Babićeve, kr. Bruš., — uz pot. Brušnicu.
 „ Bobanove, kr. Medač., — izm. Kuklj. i Kruškovca.
 „ Čošak, o. Kuklj.
 „ Gornje, o. Medač.
 „ Kupreške, kr. Medač., — pod Bogunicom.
 „ Panjkovića, kr. Raduč., — pod Veleb.
 „ Pavičića, kr. Bužim., — juž. Gradine.
 „ Tomaševe, pz. Pavlov.
 Ogradica: 1. l. Bil.; 2. o. i š. e. Cesar.; 3. pz. Kuklj.
 Ogradica Mala, o. Deb. Brdo.
 „ Šikića, p. L. Šugar., — u M. Rastovcu.
 Ogradčić Grubačev, o. Raduč.
 Ogradčina, pz. Vrebač.
 Ogradina, pz. Čitluč.
 Ogradine, o. Mušal., — u L. Osik.
 Ogredak, š. Š. Kule.
 „ Mišića, pz. Mogor.
 Ogredci: 1. o. Barl.; 2. o. Lipe, — u Zvijernjaku; 3. o. Med.
 Ogredčić, pz. Mogor.
 Ogredčina, pz. Mogor.
 Ogričak: 1. l. Počit., — u Bari; 2. p. Počit., — u Brdu.
 Okapine, o. Počit., — pod Uzurom.
 Oke, izvor Divoselski.
 Oklinak: 1. l. Š. Kule, — u Pećici; 2. o. Medač.
 Oklinci: 1. pz. Vreb.; 2. o. Počit., — u Crkvini.
 Oklipci, o. Medač.
 Oklisak, l. Oštar., — u Crnom Dabru.
 Oklopdžina Bara v. Bara O.
 Oklopdžino Kućište v. Kućište O.
 Oklopdžinka: 1. l. Kuklj.; 2. o. Medač.

- Oko : 1. l. i o. Divosel.; 2. o. Kruškov.; 3. o. Mogor.
- Okrajak : 1. o. Bil.; 2. o. Bužim.; 3. p. Kruškov.; 4. l. Š. Kule za Ogradom Odonovića; 5. o. Š. Kule, — do Brda Žužića; 6. š. Š. K., — do Kneževića; 7. p. Mogor.; 8. l. Ostrov.
- Okrajci, o. Bužim.
- Okrajčić, l. Š. Kule.
- Okruga : 1. o. Bužim.; 2. kr. Medač., — na okruglu otoku među vodama.
- Okruga Suknjajića, kr. Medač.
- Okruge : 1. kr. Medač., — pod Medišinim Dolcem; 2. pz. Mogor.
- Okruge Stranjine, kr. Medač., — uz pot. Jarugu.
- Okrugla Draga v. Draga O.
- Okrugli Dočić v. Dočić O.
" Dolac v. Dolac O.
- Okruglica : 1. o. Barl.; 2. o. Bil.; 3. o. Buž.; 4. o. Cesar.; 5. l. Čitl.; 6. o. Deb. Brdo; 7. o. i pz. Divos.; 8. o. i šk. Gosp., — u Živkovcu; 9. pz. Kuklj.; 10. o. Medač.; 11. o. Trnov.
- Okruglice, kr. Pavlov., — uz Jadovu i Vrebac, pod Zavođem.
- Okrugljaj, o. Drenov.
- Okrugljajak, l. Divos.
- Okrugljak, potoč. Počitelj.
- Okružica, l. Bužim.
- Olanak : 1. kr. i o. Čitl., — Div. — Počit.; 2. zasel. Divosel.; 3. o. Divosel. u Sadiki.
- Oljevka : 1. o. Mušal.; 2. o. L. Osik.
- Omar, pz. Bužim.
- Omedak : 1. o. Divosel.; 2. p. Kuklj., — oko Konopljišta; 3. p. Š. K., — u Babinu Ograd-
- ku; 4. o. Smilj., — pod Gajom Kovačevića.
- Opalinka, o. Mogor.
- Opaljeni Vrh v. Vrh O.
- Opaljenica : 1. pz. Brez.; 2. sjever. Pavlova; 3. š. e. Počit., — u Razb. Dragi.
- Opaljeno Brdo v. Brdo O.
- Oprlić, šk. Mogor.
- Oprlić Rokišev, o. i šk. Mogor.
- Opsenica, potoč. Radučki.
- Opuća, l. i o. Oštar.
- Oputina : 1. o. Kuklj.; 2. o. Med., — više ml. Marunića.
- Oputine, o. L. Novi.
- Oputinka, o. L. Novi.
- Orakuša, o. Divosel.
- Oranica : 1. l. Leden. — Cesar.; 2. o. Ostrov., — za sokatom Radmanovića; 3. l. i p. Počit., — kod Jezera; 4. o. Raduč., — u Rijeki; 5. o. Rib., — na Pleću u Gradini; 6. o. Rib., — više Iliže.
- Oranica Graovčeva, o. Pavlov., — pod Golubanom.
- Orati Dol v. Dol O.
- Ordišinka, o. Gosp., — u Polju.
- Orepak, o. Kuklj.
- Orepina, o. L. Osik.
- Orešina, l. Leden. — Cesar.
- Oreškovića Brdina v. Brdina O.
- " Dio v. Dio O.
- " Dočić v. Dočić O.
- " Dolina v. Dolina O
- " Kosa v. Kosa O.
- " Lisina v. Lisina O.
- " Mlin v. Mlin O.
- " Naslonište v. Naslonište O.
- Oreškovička, o. Ostrov.
- Oreškovka, o. Š. Kule.
- Orinka, o. Čitl.
- Oriževka, l. Š. Kule.
- Orkuša, o. Bruš., — u Ogradama.
- Orlić Vrh, br. u Veleb., — sjever. Šugar.

Orlov Kamen v. Kamen O.
 Orlova Draga v. Draga O.
 Orlovac : 1. kr. Rib., — jugoist.
 sastav. Počiteljice i Like ;
 2. izvor Divoselski.
 Orlovača, kr. L. Šugarja, — uz
 more.
 Orlović, zasel. jugoist. Jadoči i
 Mogorića.
 Orlja Mala, br. i š. jugoz. Beš-
 linca u Veleb.
 „ Velika, br. i š. jugoz. Beš-
 linca u Veleb.
 Orljajac, br., kr. i o. Divos., —
 uz Olanak.
 Orljak, br., š. e. i pz. Divosel.
 Ornice, zasel. Divosel.
 Oručevac, izvor Ribnički.
 Osama Glavica v. Glavica O.
 Osička Rujnica v. Rujnica O.
 Osički Klenovac v. Klenovac O.
 „ Nikšići v. Nikšići O.
 Osijek, kr. i pz. Mogor., — uz
 selo Pioču.
 Osik Lički v. Lički O.
 Osoje : 1. kr. i šk. Mogor., —
 juž. Radak. Razdolja uz Vre-
 bac ; 2. gk. juž. Ljutika.
 Osoje Pavlovačko, br. i kr.
 Vrebač., — jugoist. š. Staze.
 Oskoruša, o. Š. Kule.
 Osredak : 1. pz. Š. Kule, —
 pod Dolom ; 2. š. Š. Kule, —
 više Tuča ; 3. o. Mušal ;
 4. l. i o. L. Novi ; 5. o. Počit.,
 — u Luci ; 6. pz. Počit., —
 u Rogića Budžaku.
 Osredci, kr. Medač., — uz pot.
 Vedašić.
 Osredka, o. Bužim.
 Osrednja Plana v. Plana O.
 Oštića Glavica v. Glavica O.
 Ostina Glavica v. Glavica O.
 Ostinka, o. Pavlov.
 Ostojića Dolina v. Dolina O.
 Ostojinka, o. Š. Kule.
 Ostrvica (Ostrovica) : 1. selo, ju-

goist. Gospića ; 2. br. i kraj
 sjeveroz. od crkve Ostrov. ; 3.
 razval. grada na međi Barl.,
 jugoist. crkve pod Stranom.
 Ostvenjača, kr. i o. Počitelj., —
 u Crkvini.
 Osušak : o. i Divos., — pod
 Klisom ; 2. l. Trnov.
 Ošepova Glavica v. Glavica O.
 Ošepovača, l. Š. Kule. — u Stazi.
 Ošljak, š. i čist. e. Raduč.
 Ošljavica : 1. potoč. ; 2. mlin ;
 3. žaga i 4. stupa Raduč.
 Oštarije, br. i š. u Veleb., —
 uz Bruš., Trnov. i Cesar.
 Oštarije Baške, selo u Veleb., —
 jugoz. Gospića.
 Oštarski Ponor., br. sz. Ošta-
 rija.
 Oštarsko Polje v. Polje O.
 Oštarnuša, l. Brez.
 Oštra : 1. br. i selo jugoz.
 Gospića ; 2. humka na međi L.
 Novi—Trnovac ; 3. br. juž.
 Skadrića Ostrovičkog.
 Oštra Glavica v. Glavica O.
 „ Greda v. Greda O.
 „ Smiljanska, zasel. Trnovca.
 Oštre Glavice, gk. istoč. Cesar.
 Oštri Kamen v. Kamen O.
 „ Kozjak, gk. zap. Trnovca.
 „ Kuk v. Kuk. O.
 Oštrik, kr. L. Šugarja—sjevero-
 ist. Trovrha.
 Oštro Brdo v. Brdo O.
 Oštruljak, pz. Medač.
 Otava : 1. l. Kuklj. ; 2. o. Pav-
 lov., — do Pašnjaka ; 3. l.
 Smiljan.
 Otešica, potok, izvire u Veleb.
 u Crnim Gredama, a utječe
 u Liku sjever. Smiljana.
 Otočica : 1. o. Bužim. ; 2. o.
 Divos. ; 3. br. u Veleb. istoč.
 Ledenika ; 4. pz. Medač., —
 kod mlina.
 Otočić, l. Čitl.

- Otočina, p. Počit., — kod mosta Otoke.
- Otok, o. Divos., — pod Klisom.
- „ Lika, kr. Počit.
- „ Marunovac, kr. Počit.
- „ Panin, o. Čitl.
- „ Ribski, kr. Čitl., — izm. Divos. i Počit.
- Otoka : 1. l. Brez.; 2. l. Bruš., — u Ivanč. Dragi; 3. o. Bužim., — ispod mosta; 4. o. Deb. Brda, — u Klancu; 5. p. Divos.; 6. o. i pz. Kuklj., — kod potoč. Johovca; 7. l. o., p. i pz. Mogor.; 8. l. Počit., — kod Vrela u D. Selu; 9. šk. Počitelj., — u Hrnjakovcu; 10. pz. Rib. — u Budžaku u Lici; 11. kr., l. i o. Vreb. — u okuci Jadove.
- Otoka Bara v. Bara O.
- „ Radoševića, l. Med.
- Otoke, kr. Počit., — pod Veleb.
- Ovčarica, o. Š. Kule.
- Ovčica, kr. Cesar.
- Ozidana Draga v. Draga O.
- Ozidani Dol v. Dol O.
- Ozidati Vrtal v. Vrtal O.
- Ozimište, o. Gosp., — u Živkovcu.
- Oždrijelo, šk. i l. Počit., — u Hrnjakovim Barama.
- Ožinka, o. Smiljan.
- Pabičak, o. Kruškov., — kod Grabovca.
- Pađenka, o. Kan. — Gospić.
- Pađenov Dol v. Dol P.
- Pađenovo vrilo, izvor L. Novi.
- Pađenuša : 1. o. Divos.; 2. o. Medač.
- Pađinka, o. Š. Kule.
- Pajića Njiva v. Njiva P.
- Pajinac o. Divosel.
- Pajošovka, o. Gosp.
- Palanka, p. i o. Mogor., — pod Gradinom.
- Palasica, o. Rib.
- Palčuša, o. Trnov.
- Paleš, š. jugoist. Staze.
- Palešno Brdo v. Brdo P.
- Palež : 1. o. Bruš., — u Sadi-kovcu; 2. pz. Drenov.; 3. kr. i pz. Kuklj., — pod Rovinama; 4. l. Š. Kule; 5. o. Kruškov.; 6. š. u Veljunu; 7. l. Mogor.; 8. br. jugoist. Oštarije; 9. l. š. i šk. Oštar.; 10. š. jugoz. Sv. Roka u Veleb.; 11. p. Vreb., — do Ljutika; 12. br. Divoselsko.
- Palež Ugarkov, p. Vreb., — uz Podlapac.
- Palivukuša, o. Počit., — u Bobića Kraju.
- Paločak, pz. Mogor.
- Palučak : 1. o. Drenov.; 2. o. i p. Kuklj., — kod Vrela; 3. o. Medač.
- Palučić, o. Kukljic.
- Paljenik, kr. sjever. Raduč. Lipača.
- Paljevina : 1. pz. Brez.; 2. o. Divosel., — u Deb. Glavici; 3. š. e. L. Šugar.; 4. o. Počitelj., — pod Razb. Dragom.; 5. kr. u Veleb., — sjever. Rizv.; 6. br. u Veleb., — zap. Trnovca; 7. krš i š. e. Trnov.
- Paljevine : 1. o. Cesar.; 2. pz. Počit., — pod Razb. Dragom.
- Pandžinka, o. Barl.
- Pandera, br. u Veleb., — sjever. Karlob.
- Panin Otok v. Otok P.
- „ Trn v. Trn P.
- Panoga : 1. o. Barl.; 2. o. Divosel.; 3. o. Rib.; 4. l. Počit., — u Brdima.
- Panoga Hrstića, o. Š. Kule.
- „ Likina, potoč. Kuklj.
- „ Radmanovića, o. Š. Kule.
- Panorac, br. i izvor Divoselski.
- Panos, l. Trnov.

Panos Vrh, br. u Veleb., —
sjeveroist. Šugarja.

Panožak, o. Medač.

Pantića Dolina v. Dolina P.

Pantićeva Ograda v. Ograda P.

Panj Kruškovi, o. Mogor.

Panjevića Dol v. Dol P.

Panji: 1. l. Bruš., — u Lukama;
2. o. Buž.

Panjкова Ograda v. Ograda P.

Panjkovića Ograde v. Ograde P

Panjkuša: 1. o. Divosel.; 2. o.

Raduč., — pod Stranom.

Panjkuša Rosulja v. Rosulja P.

Panjuša, o. Pavlov.

Papička, o. Mušal.

Papina, o. Čitl.

Paprovka, o. Barl.

Papuča, br., kr. i pz. Medač., —
pod Šušnjařom.

Papuče, kr. jugoist. Vrebca.

Papuša, br. juž. Kruškovca.

Parat Paški, l. Cesar.

Paripova Draga v. Draga P.

Paripovac, l. Raduč.

Paripovića Dolina v. Dolina P.

Pasja Greda v. Greda P.

" Vješala v. Vješala P.

Pasje Brdo v. Brdo P.

Paški Parat v. Parat P.

Paškula: 1. o. Divos.; 2. pz.
Kuklj.

Pašnjak: 1. o. Divos., — na
Klisi; 2. pz. Kuklj., — kod
Bruinke; 3. pz. Kruškov., —
kod Liješčice; 4. l. L. Osik;
5. pz. Raduč., — kod Dobrića
Vrela; 6. pz. Raduč., — pod
Brusnaćem.

Pašnjak Čanaka, pz. Š. Kule, —
u Dolu Jasikovu.

„ Koraća, p. Pavlov., —
pod Ljiljkušom.

„ Marića, pz. Š. Kule, — pod
Ogradkom Žalinim u Stazi.

„ Potrebića, pz. Kuklj., —
oko Mliništa.

Pašnjak Tomaša, p. Pavlov., —
pod Kulinom.

„ Vujinovića, pz. Š. Kule
— u Dolu Jasikovu.

„ Žigića, pz. Š. Kule, —
više Murtinog Studenca.

Patarište, l. Brušan., — u Taka-
licama.

Patkovo Brdo v. Brdo P.

Pavelića Tuk v. Tuk P.

Paveljuša: 1. o. Oštar.; 2. o.
Smiljan.

Pavića Vir v. Vir P.

Pavičića Dolovi v. Dolovi P.

„ Glavica v. Glavica P.

„ Ograda v. Ograda P.

„ Stijeg v. Stijeg P.

„ Vrelo, izvor Smiljan.

Pavičići: 1. zas. ist. Bužim.;
2. zas. uz more, sjever. zat.
Šugarice; 3. zas. jugoist. sela
Šugarja.

Pavičićka, o. L. Osik.

Pavičinka: 1. o. Š. Kule; 2. o.
Pavlov.

Pavičino Brdo v. Brdo P.

Pavička, o. Gosp., — u Deralima.

Pavin Vrta v. Vrta P.

Pavinica, o. Bil.

Pavinka, o. Bil.

Pavletićka, o. L. Osik, — kod
Trapa.

Pavletuša, o. L. Osik.

Pavličina Glavica v. Glavica P.

Pavličinka: 1. o. Barl.; 2. o.
Počit., — u Sitniku.

Pavlička, l. Počit., — u Hrnjako-
vim Barama.

Pavlina Glavica v. Glavica P.

Pavlinova Gromila v. Gromila P.

Pavlinovaća, kr. Vrebač., — pod
Krčevinom prema Pavlovcu.

Pavlinovka, o. Barl.

Pavlov Dolac v. Dolac P.

Pavlova Dolina v. Dolina P.

„ Draga v. Draga P

„ Mekota v. Mekota P.

- Pavlovac, selo kod Vrebca.
 Pavlovačka Kosa v. Kosa P.
 Pavlovačko Osoje v. Osoje P.
 Pavlovica, o. Mogor.
 Pavluša, o. Počit., — u Selištu.
 Pazari, kr. zap. Gospića, —
 prema Smiljanu.
 Pecalo, pz. Mogor.
 Pečurovka, o. i š. Mogor.
 Peć Kovačeva v. Kovačeva
 P.
 Pećaruša, o. Medač.
 Pećci, zat. juž. Karlob.
 Pećica, kr., pz., o. i l. Š. Kule.
 Pećice, zat. L. Šugarja.
 Pećina: 1. l. i o. Bil.; 2. p.
 Drenov.; 3. br. u Veleb., —
 više Ognjila; 4. pz. Med.
 5. o. Mogor.; 6. stijena L.
 Osik, — u Bari Mesića; 7. kr.
 Ostrov., — zap. Oštrog Ka-
 mena; 8. o. Pavlov.; 9. l.;
 pš. Vrebač.
 Pećina Balića, o. Mogor.
 „ Čelina, o. Mogor.
 „ Đakovića, potoč. Mogor.
 „ Grahovaca (Graovčeva):
 1. br. i stijena Vrebač., —
 juž. Stražbenice; 2. potoč.,
 utječe u Jadovu pod Pav-
 lovcem.
 „ Ilića, potoč. Mogor.
 „ Kulen, stijena L. Osik.
 „ Markovića, l. Vrebač.
 „ Mihića, potoč. Kuklj.
 „ Novkovića, kr. i pz.
 Vrebač., — uz Pavlovac.
 „ Rakića: 1. br. i stij. juž.
 Vrebač—Stražbenice; 2.
 potoč. Vrebač.
 „ Vrelo: 1. izvor Čitl.; 2.
 izvor i potocić Smilj., —
 utječe u Bužimnicu.
 Pećine, o. Bilaj.
 Pećinski Vrh v. Vrh P.
 Pejakova Bara v. Bara P.
 Pejakuša: 1. kr. Cesar., — uz
 more; 2. selo Cesar., — sjever.
 Brizovca; 3. l. Kuklj.
 Pejnovića Čvoljevica v. Čvolje-
 vica P.
 Pejnovići: 1. zaz. Bužim., —
 istoč. pod Buk. Glav.; 2. zas.
 sjever. Raduča; 3. zasel. zap.
 Smiljana.
 Pejnovićka Ograda v. Ograda P.
 Pekasuša, l. Smilj.
 Pekina, o. L. Osik.
 Pekinovac, l. Počit., — u Basi-
 novcu.
 Pelino Brdo v. Brdo P.
 Pelinovac, l. Počit., — u Basi-
 novcu.
 Pendača: 1. o. Gosp., — u
 Derali; 2. kr. Smiljan. uz
 Gospić.
 Perčevka, o. Mušal.
 Peričića Dol v. Dol P.
 „ Dolina v. Dolina P.
 Peričinka, o. Bilaj.
 Perića Brdo v. Brdo P.
 „ Dolina v. Dolina P.
 „ Njiva v. Njiva P.
 Perićevo Brdo v. Brdo P.
 Perićka, o. Bilaj.
 Perilo: 1. pz. Barl.; 2. l. Čitl.;
 3. o. Divos., — pod Klisom u
 Čovincu.
 Perin Dočić v. Dočić P.
 „ Dol v. Dol P.
 Perina Draga v. Draga P.
 Perinovac, l. Bužim.
 Perišina Draga v. Draga P.
 Perišinka, o. L. Osik.
 Perište, o. Divosel.
 Perkulja, o. Smilj., — pod Oblaj-
 cem.
 Perlina, pz. Trnovač., — više
 Drage Novačića.
 Perlina Vododerina, pš. Vrebač.
 Pernaš, l. Trnovač., — do Luga.
 Peršinka, o. L. Osik.
 Perunuša, l. Smiljan.
 Petacinka, o. Trnov.

- Petakinja : 1. o. i pz. Raduč. ;
2. o. Vrebač.
- Peterica, 1. i o. Š. Kule.
- Peterice, kr. Š. Kule, — uz
Bunić.
- Petina : 1. l. Cesar. ; 2. pz. i o.
Medač., — kod Cilja.
- Petina Dugačka, o. Medač.
- Petine : 1. kr. Drenov., — sjev.
Raduča, a juž. Kika-Kruškov-
ca ; 2. kr. Medač. ; 3. kr. Ra-
duč., — sjeveroz. pot. Napo-
jišta.
- Petinica, 1. Mogor.
- Petinice, 1. Medač.
- Petkovića Dol v. Dol P.
- „ Šikara v. Šikara P.
- Petkovka, o. L. Osik.
- Petkovo Kućište v. Kućište P.
- Petkuša, o. Barl.
- Petnjak, o. Rib.
- Petrakuša, o. Bužim.
- Petrinovka, 1. Bruš., — u Hel-
dištu.
- Petrova Dolina v. Dolina P.
- „ Glavica v. Glavica P.
- „ Ploča v. Ploča P.
- Petrovac, o. Oštar.
- Petrovača : 1. o. L. Novi ; 2. o.
L. Osik.
- Petrovića Ograda v. Ograda P.
- Petrovka : 1. o. Barl. ; 2. o. Š.
Kule.
- Petrovo vrelo, izvor Kruškov.
- Pezelj Vrh, br. u Veleb., — zap.
Bužima.
- Pezeljka, o. Gosp.
- Pezeljški Kuk, br. u Veleb., —
sjeveroz. Ram. Korita.
- Pezeljsko Brdo v. Brdo P.
- Pezeljuša, o. u Polju Smiljan.
- Pezeljuška, o. Gosp.
- Piškovac, izvor Divoselski.
- Pićanuša, o. Žabice.
- Pićinka, o. Rib.
- Pijesak Božića, o. i p. Pavlovač.
- Pijeskovača, p. Brez.
- Pijevčevo, kr. Ostrov., — sjeveroi.
Drage uz Vrebač.
- Pijevčevo Brdo v. Brdo P.
- Pikovac : 1. g. kosa jugoz. Tr-
nov. ; 2. potoč. Trnov.
- Pila Stara, pz. Brušan., — u Kr-
kovcu.
- Pilarovo Brdo v. Brdo P.
- Pilipov Vrtal v. Vrtal P.
- Pilipova Stjena v. Stjena P.
- Pilipovac : 1. o. Barl. ; 2. p. Mo-
gor.
- Pilipovača, kr. i pz. sjeveroz.
Mogor.
- Pilipovka : 1. o. Konjsko-Cesar. ;
2. o. Smiljan., — u Baćincu.
- Pirakavica, 1. Medač.
- Pirina Glavica v. Glavica P.
- Pirini Dolovi v. Dolovi P.
- Pirište : 1. o. Bužim. ; 2. l. Bru-
šan., — u Hedištu. ; 3. o. Po-
čitelj., — u D. Selu ; 4. o.
Smiljan.
- Pirna Glavica v. Pirina Gl.
- Pirovište : 1. o. Barl. ; 2. o. Bil. ;
3. kr. Bužim ; 4. o. Divos., —
u Kamenjuši ; 5. o. Gosp. ;
6. pz. Š. Kule ; 7. o. Lipe ; 8. o.,
p. i š. Mogor ; 9. o. Smiljan ;
10. izvor Divoselski.
- Pirovna Luka v. Luka P.
- Pisak 1. o. Novos. — Bil. ; 2. kr.
L. Šugar., — uz more.
- Pisanije, 1. Medač.
- Piskulja : 1. o. Barl. ; 2. o. Bilaj.,
— u Bidići ; 3. o. Konjsko-
Cesar. ; 4. o. Trnov.
- Pistuš, o. Bruš., — u Barici.
- Pišač : 1. p. L. Novi, — u Strani ;
2. potoč. L. Novi, — pod
Oštrom.
- Piščevina, o. Cesar.
- Piščevka, 1. i o. Oštar., — u
Crnom Dabru.
- Piškula, 1. Brušan., — kod stana
u St. Krču.
- Piškuljin, o. Brez.

Piškuljin Tuk v. Tuk P.
 Piškulja, o. L. Osik.
 Pištelina, kr. Brez., — pod Veleb.
 Pišteljak, kr. i l. Š. Kule, — u Stazi.
 Pitoma Liska v. Liska P.
 Pitome Njive v. Njive P.
 Pitomi Gaj v. Gaj P.
 „ Krč v. Krč P.
 Piukov Dol v. Dol P.
 Piukuša, o. Vrebač.
 Pivčevka Velika, l. i o. Oštar., — u Crn. Dabru.
 Pizdac, p. i o. Mogor.
 Pjesak, l., o. i pz. Divosel.
 Pjeskovito Brdo v. Brdo P.
 Pjeskulja: 1. o. i pz. Barl.;
 2. o. Medač., — više Neždera;
 3. pz. Mogor.; 4. o. Počit., — u Kućištu; 5. kr. Vrebač., — istoč. Počastbine.
 Plaćnica, o. Barl.
 Plan, o. Kućiš. — Cesar.
 „ Bogića, gk. i č. e. Trnov., — sjeveroz. Deb. Brda.
 „ Došena, gk. i š. e. Tesar, — u Veleb.
 „ Jelinića v. Jelinića P.
 „ Kosa, gk. i o. Cesar., — u Veleb.
 „ Lemaića, gk. i čist. e. Trnov., — pod Rošinim Vrhom.
 „ Rastova, gk. i č. e. Trnov.
 „ Srednja v. Srednja P.
 Plana: 1. o. Bužim.; 2. br. zap. Buž.; 3. p. i o. Oštar.
 Plana Bačina v. Bačina P.
 „ Došenova, o. Kućiš. — Oštar.
 „ Karlova v. Karlova P.
 „ Osrednja v. Osrednja P.
 „ Rujica v. Rujica P.
 Plančica, p. i šz. Oštar.
 Plančica Medvedica, p. e. Cesar.
 Plandište: 1. š. Drenov.; 2. o. Divosel.; 3. o. i p. Kuklj.; 4. p. Kruškov.; 5. kr. i pz. —

na međi Mogor., — Pavlov., — Vrebač; 6. kr. L. Osika, — uz Š. Kulu i Liku; 7. o. Počit., — u Dolcu; 8. pz. Počit., — u Rogića Budžaku; 9. pz. Vrebač., — kod Božića; 10. vidi: Više Pl.
 Plane Bačine, o. Cesar.
 „ Poprijeke, o. Bužim.
 Plani, o. Bužim.
 Planina Gola, gk. istoč. Perušića.
 „ Vrebačka, gk. sjeveroist. Vreba.
 Plantaža: 1. o. Gosp.; 2. l. Lipe, — u Zvijernjaku.
 Plasa: 1. o. Bužim.; 2. l. Š. Kule; 3. l. L. Novi.
 Plasine, š. e. Trnovac.
 Plasište, o. i pz. Bilaj.
 Platica, o. L. Osik.
 Platičevac, kr., o. i l. L. Šugar., — sjever. Buk. Drage.
 Platnica, o. Rib.
 Plančica, l. Oštar., — Kućište.
 Pleća: 1. o. Cesar.; 2. o. Divos., — kod Groblja; 3. o. Rib., — više Lužka; 4. l. Žabič., — u Polju.
 Plećaši, zasel. Divosel., — uz Gosp. i Lipe.
 Plećašica, o. Lipe.
 Plećaška Luka v. Luka P.
 Pleće: 1. o. Medač., — niže Napojišta; 2. o. L. Novi; 3. kr. Rib., — u Gradini; 4. o. Smiljan.
 Plećice, o. Konjsko — Cesar.
 Plećina: 1. pš. Kruškov.; 2. o. Raduč.
 Plećine, l. Medač.
 Plešina, o. L. Osik.
 Plešinka, o. Š. Kule.
 Pleteno, izvor Divoselski.
 Plišićka, o. L. Novi.
 Plitka Draga: 1. zasel. Cesar.; 2. vidi: Draga P.
 Plivare, o. L. Novi, — pod Oštrom.

- Ploča : 1. o. Bužim., — u Čorincu ; 2. o. Debel. Brdo, — u ragama ; 3. o. Novos. Bil. ; 4. hum. Š. Kule, — na međi Bunić ; 5. pš. Mogor. Ploča Petrova, br. sjeveroz. Bužima.
- „ Stevanova, 1. Mogor.
- Pločanovac : 1. p. Počit., — u Crkv. Njivama ; 2. o. Rib. ; 3. potoč., utječe u Liku pod Ribnikom.
- Pločanski Vrh v. Vrh P.
- Ploče : 1. kr. Bužim., — sjever. Trnov. ; 2. o. Medač., — više Jasala ; 3. kr. i o. Ostrov., — uz potoč. Vučjak ; 4. pš. Smiljan.
- Pločeviti Veliki, br. u Veleb., — jugoz. Visočice.
- Pločica : 1. put Mogor. ; 2. šk. Mogor.
- Pločice : 1. o. Drenov. ; 2. o. Kuklj. ; 3. kr. Medač., — sjeveroist. vrela Radovanca ; 4. p. i š. z. Mogor.
- Pločina, o. Drenov.
- Pločovi Vrh v. Vrh P.
- Plosna Greda v. Greda P.
- Plotić, o. L. Osik.
- Plovalište, pz. i o. Cesar.
- Plovanova Ograda v. Ograda P.
- Pobolci, kr. Vrebač., — jugoz. crkve uz Barlete.
- Poboljš : 1. kr. Pavlov., — uz Mogorić ; 2. pz. i o. Vrebač.
- Počanjak, potoč. — L. Osik.
- Počastbina : 1. l. i o. Bruš., — u Luki ; 2. o. Bužim. ; 3. o. Čitluk. ; 4. kr. i o. Š. Kule, — u Stirčiću ; 5. pz., o., l., p. i š. Mogor. ; 6. l. i o. Raduč., — pod Gradinom ; 7. o., p. i oz. Rib. ; 8. o. Leden. — Oštar ; 9. pz., o. i l. Ostrov., — pod Grebenar. Razvalama ; 10. o. Pavlov. ; 11. o. Smiljan, — pod Kosoim ; 12. o. Trnov. ; 13. kr. Vrebač., — uz Barl., — i potoč. Tunjevac.
- Počastbine : 1. kr., p., o. i l. Mogor., — jugoz. Grada ; 2. kr. Pavlovaca.
- Počitelj, selo — juž. Gospića.
- „ Dolnji, zasel. Počitelj.
- „ Gornji, zasel. Počitelj.
- Počiteljica, potoč. — izvire u Veleb., a utječe u Liku.
- Počiteljska Duliba v. Duliba P.
- Počivalo, o. Mušal.
- Počivalja, o. Divosel.
- Počučje, zas. Divos., — pod Veleb.
- Počučići, zasel. Divos., — s lijeve str. ceste u Bilaj.
- Pod, o., p. i š. Mogor.
- Pod Bajinovcem, o. Raduč.
- „ Barom, kr. Oštar., — sjever Oštrog Kuka.
- „ Brdom Čubrinovića, o. Š. Kule.
- „ Brdom Vukovim, o. Radučka.
- „ Bukovom Glavicom, kr. Drenov., — izm. Kika i Raduča.
- „ Cvijetinim Grebom, o. Medač.
- „ Drenovom Glavicom, o. Raduč.
- „ Dubovcem, o. Š. Kule.
- „ Gajištem, o. Raduč.
- „ Gajom : 1. kr. Š. Kule ; 2. kr. uz Ostrov.
- „ Golubanom, kr. Vrebač., — sjeveroist. Babina Konaka — u Stazi.
- „ Gradinom : 1. o. Čitluk ; 2. pz. Š. Kule ; itd.
- „ Gromilom, o. Medač.
- „ Jesenom, o. Š. Kule.
- „ Karaulicom, pz. Š. Kule.
- „ Karaulom, pz. Š. Kule.
- „ Katrigom (Kutrigom), o. Barl.

Pod Kitinom Gredom, o. Drenov.
 „ Klepalom, o. Brez.
 „ Klisom : 1. o. Bil.; 2. o. Divosel., — u Čovincu.
 „ Krstom, pz. Š. Kule.
 „ Kukom, pz. Smiljan.
 „ Kulicom, pz. Lipe.
 „ Lisinom : 1. pz. Š. Kule ; 2. kr. L. Osika, — izm. Š. Kule i Perušića.
 „ Ložinkom, o. Š. Kule, — među Gromilama.
 „ Lužanjkom, kr. Bruš., — izm. Gol. Vrha i Gušća u Veleb.
 „ Milinovića, kr. Cesar., — uz more.
 „ Oblajcem : 1. kr. Ostrov., — uz Š. Kulu više Strane; 2. kr. i zasel. Smiljan., — uz pot. Otešicu i Klanac.
 „ Odorom, kr. Pavlovač., — juž. Odora.
 „ Ogradkom, pz. Š. Kule.
 „ Ogradom, pz. Š. Kule.
 „ Oštrom, kr. Ostrov., — sjev. š. Stazeprema Vrebcu.
 „ Pavlina Glavićom, pz. Počitelj.
 „ Pločanovcem, kr. Rib. — uz pot. Pločan. i Počit.
 „ Previjom, pz. Bužim.
 „ Radovanušom, kr. Barl., — uz Ostrov.
 „ Ravni, pz. Š. Kule.
 „ Seline, kr. Cesar., — uz more.
 „ Smokvom, o. Cesar.
 „ Stranom Janjanina, o. Raduč.
 „ Šupljim Gredama, o. Bužim.
 „ Šušnjaricom, kr. Drenov. — sjever. Raduča.
 „ Torom, o. Cesar.
 „ Uzurom, pz. Počitelj.
 „ Vidovac, kr. Cesar., — uz more.
 „ Vićencem, o. Medač.

Pod Vonokopom, o. Š. Kule.
 „ Vranjakom, kr. Barl., — uz Ostrov.
 „ Vrelom, o. Bužim.
 „ Vujasov, l. Mogor.
 „ Vukavom, pz. Š. Kule.
 „ Zidićom, o. Cesar.
 „ Zirom : 1. kr. Drenov.; 2. zasel. Raduč.
 „ Zlotokom, o. Raduč.
 „ Zobikom, o. Medač.
 „ Zubarom : 1. kr. Ostrov. uz Kulu Š.; 2. o. Š. Kule.
 Podbilje, l. Bruš., — niže Biljevina u Gol. Vrhu.
 Podbrdnica, o. Mogor.
 Podgorica, br. Raduč., — juž. Lipač. Vrha.
 Podgornica, o. Bilaj.
 Podgornice Donje, o. Bil.
 „ Gornje, o. Bil.
 Podi : 1. l. Buži m; 2. kr. Š. Kule, — više Petrove Glavice.
 Podić, l. Oštar.
 Podić Doln i, pz. Š. Kuln.
 Podići, l. Bužim.
 Podina, o. Cesar., — više Točila.
 Podkalabuša v. Porkolabuša.
 Podkonjakov Dol v. Dol P.
 „ Kraj v. Kraj P.
 Podkonjakovo Vrelo v. Vrelo P.
 Podkosa, pz. Čitl.
 Podkosak, o. Čitl.
 Podkraj, zas. zap. Deb. Brda.
 Podkrčmar, zas. Smiljan.
 Podkrlabuša v. Porkolabuša.
 Podkućnica : 1. o. Barl.; 2. o. Bil.; 3. o. Bruš.; 4. l. Kučić.
 — Cesar.; 5. o. Drenov.; 6. o. Divos.; 7. o. Gospić.; 8. o. Kruškov; 9. o. Lipe — u Građini; 10. kr. Mušal.; 11. o. Pavlov.; 12. l. i o. Oštar — u Crn. Dabru; 13. o. Š. Kule, — u Skoku.
 Podkućnica Brdo v. Brdo P.

- Podkućnice: 1. kr. Brez., — izm. Med. i Kuklj.; 2. kr. i o. Bužim., — sjever. Trnovca; 3. kr. sjever. Drenovca; 4. kr. Medač., — uz potoč. Čorkovac; 5. kr. Mogor., — jugoist. crkve.
- Podkućnice Serdarove, kr. Bužim., — istoč. Lipovca.
- Podlapac, kr. Vrebač. — sjever. š. Staze.
- Podnaruša, o. L. Osik.
- Podoštra, zasel. Trnovca — zap. Oštre.
- Podove, kr. Š. Kule.
- Podovi: 1. zasel. Š. Kule; 2. zasel. juž. Cesar.
- Podovi Daničića, g. k. u Veleb. L. Šugar., — sjeveroz. Bristovca uz Dalmaciju.
- Podpeč, kr. L. Šugarja.
- Podrašće, 1. i o. Bilaj.
- Podrum, o. L. Osik.
- Podstranjsko Polje v. Polje P.
- Podvornica, o. Bilaj.
- Podzidina, š. Divos., — pod Vel. Urlajem.
- Podzidina Mala, š. Divos.
- „ Velika, š. Divos.
- Podzidine, š. Brušan.
- Podlokva, o. Š. Kule.
- Poglavlje, p. i o. Kuklj., — pod Kulom.
- Pogledalo: 1. br. L. Šugarja — uz Trošelja Budžak; 2. p. L. Šugar., — pod Brinom, — uz Dalmaciju.
- Pokosak: 1. š. Leden. — Cesar.; — 2. 1. i o. Mogor.
- Pokosci, pz. Čitl.
- Pokrajčev put, poljski p. Raduč.
- Pokrajuša, o. Počitelj.
- Pokrlabuša v. Porkolabuša.
- Pokućena Glavica v. Glavica P.
- Polica: 1. o. i š. Bilaj.; 2. o. Brez.
- Polica Žutića, o. Bilaj.
- Police: 1. o. Bilaj.; 2. kr. Mušal., — sjeveroz. Malog Sela, uz Liku i Kaluđerovac.
- Poličica: 1. o. Bužim.; 2. 1. Čitluč.; 3. o. Divosel.; 4. p. Kruškov.
- Poličica Gajina, o. Š. Kule.
- Polina Luka v. Luka P.
- Polovinića Vijač v. Vijač P.
- Polovinići, zasel. Ostrovice.
- Polovinov Dočić v. Dočić P.
- Položina: 1. l. Leden. — Cesar.; 2. l. i čist. e. Kućište Oštarijsko; 3. br. Divoselsko.
- Položine, br. i š. u Veleb., — sjeveroist. Karlob.
- Polučak: 1. Brez., — med vodama; 2. p. Kruškov., — kod Grabovca; 3. o. Ostrov.
- Polja Mala, čist. e. Počit., — u Razb. Dragi.
- „ Velika, čist. e. Počit., — u Razb. Dragi.
- Poljakovac, potoč. Mušal.
- Poljakuša: 1. o. Bil.; 2. 1. Vrebač.
- Poljana: 1. o. Čitl.; 2. potoč. Kuklj.; 3. p. i š. e. Kuklj.; 4. p. Kruškov.; 5. pz. Š. Kula; 6. br. i š. u Veleb., — jugoist. Vel. Orlje; 7. pz. Medač.; 8. pz. i šk. Mogor.; 9. pz. Oštar.; 10. o. Počit., — u Vuksan Varošu.
- Poljana Abdina, kr., pz. i o. Š. Kule.
- „ Bobića: 1. o. Š. Kule; 2. 1. i put Vrebač., — u Stazi.
- „ Bobova, o. Š. Kule.
- „ Crnokrakova, pz. Kuklj.
- „ Dolnja: 1. p. e. Kuklj., 2. o. Š. Kule.
- „ Došenova: 1. kr. Drenov.; 2. kr. Kruškov., — uz Drenovac.
- „ Drenova, kr. Drenov., — zap. Medka.

- Poljana Dasina, p. e. Kuklj.
- „ Gajića, kr. Raduč., —
izm. pot. Grginca i
Trnovače, na sastav. pod
Velebitom.
- „ Jandrića, p. Čitl. u Ma-
lovarici.
- „ Kalinića, pz. i o. Drenov.
- „ Lijepa, l. Š. Kule.
- „ Markova, l. i p. Mogor.
- „ Mušina, čist. e. Počit., —
u Razb. Dragi.
- „ Murtina, l. i p. Š. Kule,
— u Čardaku.
- „ Rudina, o. Š. Kule.
- „ Simina, o. Š. Kule.
- „ Starčeva, p. e. Kuklj.
- „ Ševina, p. Mogor.
- „ Štirovačka: 1. p. e.
Kuklj.; 2. čist. e. Po-
čit., — u Javorniku.
- „ Trivunova, o. Barl.
- „ Trkuljina, l. i pz. Š.
Kule.
- „ Vodička, čist. e. Trnov.
- „ Vukova, kr. i o. Š. Kule.
- Poljanak: 1. o. Bužim.; 2. o.
Mogor.; 3. o. Počit., — pod
Pavlovačom; 4. o. Počit., —
u Krčevinama.
- Poljanak Riđin, pz. Mogor.
- Poljane, kr. Ostrov., — istoč.
Vučjaka i grada Ostrov.
- Poljane Kalinića, kr. Raduč., —
juž. pot. Napojišta uz Drenovac.
- Poljanica, p. Kruškov.
- Poljanice, kr. i o. Drenov. —
ispod Kruškovca.
- Poljanka: 1. o. Barl.; 2. o. Bruš.
- Poljanski potok, potocić Kuklj.
- Polje: 1. kr. Gosp. — uz cestu
Budačku; 2. kr. Kruškovca,
— uz pot. Krušk.; 3. kr.
Mogor. — uz Medak; 4. kr.
i o. Oštar., — uz Cesar.;
5. kr. Ostrov., — zap. Kal-
derme prema Lipama; 6. kr.
- Ostrov., — sjever. Razvale
prama Š. Kule; 7. kr. Smiljan.,
— jugoz. Studenca uz Liku,
Otešicu i Baćinac; 8. kr.
Žab.— Gospić.
- Polje Dolnje, kr. Trnovca u
Jadovnom.
- „ Duboko v. Duboko P.
- „ Gornje, kr. Trnov. u Ja-
dovnom.
- „ Grobsko, kr. Mušal., —
uz Liku.
- „ Kličko, kr. uz Š. Kule.
- „ kod Gaja, zasel. Š. Kule.
- „ Oštarsko, zasel. zap. Oštar.
- „ Podstranjsko, kr. L. Osika,
— uz potoč. Zvezdu.
- „ Smiljansko, zas. Smilj. uz
Liku.
- „ Veliko, kr. Trnov. južno
Š. Jadovno.
- „ Vukšića, kr. L. Osika, —
uz Potok i Perušić.
- Poljice: 1. kr., pz. i o. Š. Kule.
pod Novos. uz Ostrov. i Liku;
2. pz. Š. Kule, — u Stazi;
3. kr. Mogor., — uz Medak;
4. kr. Ostrov., — sjeveroz.
Like i Vučjaka; 5. kr. Ostrov.,
— sjev. Čevanuše uz Vrebac.
- Ponor: 1. o. Barl.; 2. kr. Bu-
žim., — uz Trnovac; 3. o.
Š. Kule, — u Jagodnjem;
4. l. u Šugarju; 5. l. Počit.;
6. vidi: Kod P.
- Ponor Ljubičin: 1. uvor potoč.
Ljubice; 2. pz. Oštarij., —
u Rakitnom.
- Ponor Oštarski v. Oštarski P.
„ Rošin v. Rošin P.
- Ponorac, kr., pz., o. i l. Š. Kule.
- Ponorci, o. Brez.
- Ponori, o. Bilaj.
- Popadića Njiva v. Njiva P.
- Popov Dol v. Dol P.
- „ Ogradak v. Ogradak P.
- „ Vrtal v. Vrtal P. ||

Popova Bara v. Bara P.
 „ Dolina v. Dolina P.
 „ Glavica v. Glavica P.
 „ Njiva v. Njiva P.
 Popovac, izvor Radučki.
 Popovača : 1. o. L. Osik., —
 pod Lisinom ; 2. pz. Smiljan.
 Popovića : 1. o. Bilaj. ; 2. o. L.
 Novi.
 Popovića Dol v. Dol P.
 „ Draga v. Draga P.
 „ Gradina v. Gradina P.
 „ Most v. Most. P.
 Popovička, o. Barl.
 Popovka, o. L. Osik.
 Popovka Mala o. Bužim.
 „ Velika, o. Bužim.
 Popovo Jezero v. Jezero P.
 Popovuša, o. Raduč.
 Popratnica, o. Mušal.
 Popratnjak Mali, 1. Oštar., — u
 Badnju.
 „ Veliki, š. i č. e. Oštar.,
 — u Badnju.
 Poprečani, o. Smiljan.
 Poprekuša : 1. o. Kruškov. ; 2.
 o. Počit., — u Selištu.
 Popričica, o. Š. Kule.
 Poprijeka : 1. o. Bilaj., — kod
 Janjina Dolca ; 2. pz. Brez. ;
 3. o. Bužim. ; 4. o. Divosel. ;
 5. o. Š. Kule, — u Vukšiću ;
 6. o. L. Osik., — u Razvali ;
 7. o. Ostrov. ; 8. o. Počit.,
 — u Selištu ; 9. o. Počitelj.,
 — u D. Selu ; 10. l. Trnov.
 Poprijeka Lastva v. Lastva P.
 Poprijeke Plane v. Plane P.
 „ Uvrata v. Uvrata P.
 Poprijeki Dol v. Dol P.
 Poprijekuša, o. Brez.
 Poprikuša, o. Barlet.
 Porat Lukovo : 1. zasel. ; 2.
 zat. L. Šugarja.
 „ Paški : 1. zasel. Cesar. ;
 2. zat. juž. Badnja.
 Porkolabica (Prkolabica), o. Bilaj.

Porkolabovi Dolovi v. Dolovi P.
 Porkolabuša (Porklabuša) : 1. o. i
 p. Barl. ; 2. o. Bil. ; 3. p. i o.
 Bužim. ; 4. p. Mogor. ; 5. p.
 Smiljan.
 Porkrlabuša v. Porkolabuša.
 Porobino Brdo v. Brdo P.
 Porobljenik Devčića, kr., 1. i o.
 L. Šugar., — sjever.
 Trovrha u Veleb.
 „ Mali, zasel. L. Šu-
 garja — u Veleb.
 „ Šarića, kr., p., kuća,
 l. i o. L. Šug., — sje-
 veroi. Trovrha u Vel..
 „ Veliki v. Veliki P.
 Portić, zas. L. Šugarja — juž.
 Kijca.
 Portina Draga, kr. sjeveroi. L.
 Šugarja.
 Portnarka, o. L. Osik.
 Posrnjača, l. Bužim.
 Poštarsko Zemljište v. Zemljište
 P.
 Potoci, p. i š. e. Oštar., — pod
 Kukom.
 Potočić : 1. l. Bužim., — kod mli-
 na ; 2. l. Trnov.
 Potočina, l. Divos.
 Potok : 1. o. Barl. ; 2. pz. i o. Š.
 Kule ; 3. potoč. Mogor., —
 pod Karaulom ; 4. potoč. Mo-
 gor., — u Blatu ; 5. potoč.
 Mogor., — u Nožini ; 6. potoč.
 Mogor., — više Grabe ; 7. o.
 Pavlov ; 8. potoč. Raduč., —
 u Ošljaku na Vel. Bunovcu ;
 9. pz. Smiljan., — u Baćincu ;
 10. pz. Trnov ; 11. potočić Tr-
 nov., — izvire u Guštarskim
 Dragama ; 12. potoč. Trnov.,
 — izv. u Dragi Jelinića ; 13.
 potoč. Trnov., — izv. u Dulibi ;
 14. potoč. Trnov., — izv. pod
 Novoselom.
 Potok Crni v. Crni P.
 „ Kratki v. Kratki P.

- Potok Ribski v. Ribski P.
 „ Sladin v. Sladin P.
 „ Slatki, o. Čitl.
 „ Trbojevića, potoč. Kuklj.,
 — u Veleb.
 „ Vrelo, izvor Počitelj., —
 kod mosta Njegovanova.
 Potrebića Dol v. Dol P.
 „ Dolovi v. Dolovi P.
 „ Pašnjak v. Pašnjak P.
 Potrebinac, kr., pz. i l. Ostrov.,
 — uz pot. Vučjak.
 Potrebinka : 1. l. Kruškov. ; 2.
 o. Medač.
 Pozidine v. Podzidine.
 Požar : 1. o. Divos. ; 2. br. u Veleb.
 Raduč., — jugoi. Gubavice.
 Pracep, pz. i o. Ostrov.
 Pracijep, kr., p. i o. Pavlov., — uz
 Kravaricu.
 Pračajuša, l. Š. Kule, — u Abdin.
 Poljani.
 Prag Zlatni, o. Mušal.
 Praskonjak, o. Bilaj.
 Praskonjka, o. Bil.
 Pratrovac : 1. kr. Drenov. —
 sjever. Raduča ; 2. vidi : Fra-
 trovac.
 Prčev Krč v. Krč P.
 Prčevo Brdo v. Brdo P.
 Prčeva Draga v. Draga P.
 Prdača, p. Gosp. — u Derali.
 Prdalusa, p. e. Oštar.
 Prdavac, o. Divos.
 Prdovača, kr., pz. i o. Divos., —
 do Bjegovića.
 Predjatore, o. i š. Oštar.
 Predvrāće, o. Novos. Bilaj.
 Pregrada, o. Bruš., — u Zobini.
 Prekobrdica : 1. o. Barl. ; 2. l.
 Vrebač.
 Prekobrdica Mala, o. Bilaj.
 Prekopina, o. i p. Počit., — u Ta-
 vanima.
 Preičevica, o. Š. Kule.
 Preičevka, o. L. Osik, — u Brdu
 Lenića.
 Premuduša, o. Barl.
 Preodina, o. Čitl.
 Preodnica, o. Čitl.
 Preradov Kraj v. Kraj P.
 Presleš, o. Divosel.
 Presleš Draga v. Draga P.
 Preslo, o. Kučiš. — Cesar.
 Pretnjak, l. Smiljan.
 Prevala : 1. l. Kruškov. ; 2. p.
 Medač. — kod Šir. Bare ;
 3. put Mogor. ; 4. pz. Ostrov.
 Prevala Rudića, p. Mogor.
 Previja : 1. o. Buž., — više
 Ponora ; 2. kr. i pz. Čitl. —
 ispod Divosela ; 3. kr. Drenov.,
 — juž. Kruškovca ; 4. l. Š.
 Kule ; 5. o. Počitelj., — u
 Kučištu ; 6. kr. Ostrov. — Bar-
 lete.
 Prezide, pz. Mogor.
 Pribarak : 1. o. Brez. ; 2. o.
 Bužim. ; 3. o. Čitluk. ; 4. o. i
 l. Deb. Brda ; 5. pz. i l. e. ;
 Kuklj., — pod Glomištijem ;
 6. o. Počit., — u Selištu ;
 7. o. Smiljan.
 Priboj, o. Raduč. u Jezerini.
 Pričac Veliki, o. Cesar. — u
 Drvešici.
 Pridorati, o. L. Novi, — u
 Ždralovcu.
 Prigradak, l. Š. Kule.
 Prijeboj, pz. Mogor.
 Prijeka Njiva v. Njiva P.
 „ Ograda v. Ograda P.
 „ Strana v. Strana P.
 Prijeke Njive v. Njive P.
 Prijeke Jarci v. Jarci P.
 „ Put v. Put P.
 Prijeko, kr. L. Novi, — uz pot.
 Jarugu i Divoselo.
 Pri elog, o. Raduč.
 Prijespa, brdaš. i pod njim o.
 Divosel.
 Prikoputica, o. Deb. Brda.
 Prikućnica, o. Bužim.

- Prilaz, o. Smiljan.
 Prilazak, l. Bužim.
 Primak: 1. o. Cesar.; 2. Oštar.; 3. o. Šugarja.
 Primjerine, o. Pavlov.
 Prioranica, o. Smiljan.
 Prisdanjak, p. Oštarij.
 Prisjeka, o. Š. Kule.
 Pristranak: 1. o. Kučiš. — Cesar.; 2. o. Gosp. — u Živkovcu; 3. l. Š. Kula — kod Dola Čankova; 4. p. Smiljan. — više Drage.
 Prišt, o. Bilaj.
 Prišti, o. Bil.
 Privala: 1. o. i pz. Barl.; 2. o. Smiljan.
 Privale: 1. o. Mušal., — pod Grabom; 2. o. L. Osik.
 Privalje, kr. Barl. — uz Vrebac.
 Prkos: 1. š. i pš. Kruškov., — uz Medak.; 2. kr. i pz. Medač., — izm. Medišina Dola i Marinuše; 3. pz. Mogor.; 4. kr. Rib., — sjeveroz. crkve prema Bilaju; 5. pz. Počit.; 6. o. Počit., — kod Mlinca.
 Prlina, o. Trnov., — na Jadovnom.
 Prline, o. i pz. Medač.
 Prljuga: 1. o. Mogor.; 2. o. Smiljan.
 Prnjavor, zap. okrajak Gospića.
 Probijeno Brdo v. Brdo P.
 Procijep, br. Divoselsko.
 Progon: 1. o. i pz. Barl.; 2. pz. Deb. Brda; 3. š. i pz. Š. Kule; 4. pz. Mogor.; 5. pz. Raduč.; 6. pz. L. Osika, — u Zobini; 7. o. Ostrov.; 8. pz. Trnovački.
 Progon Basarića, put Mogor.
 „ Ilića, put Mogor.
 „ Lazića, put Mogor.
 „ Milojevića, put Mogor.
 „ Radakovića, put Mogor.
 „ Stuparski, put Mogor.
 „ Vrkića, put Mogor.
 Progon Zaklanov, put Mogor.
 Progoni, o. Cesar.
 Promet Stevanov, o. Divosel.
 Propplanak: 1. pe. Čitl., — u Malovarici; 2. br. sjever. Oštarija.
 Propplanak Mali, čist. e. Oštar.
 „ Veliki, čist. e. Oštar.
 Propol, br. i š. Raduč., — jugoist. Podgorice uz pot. Grginac.
 Prosina: 1. o. Cesar., — u Karauli; 2. br. Divoselsko.
 Prosina Dolina v. Dolina P.
 „ Čorina, čist. e. i pe. Počit., — u Javorniku.
 Prosine: 1. pz. Počitelj.; 2. o. Počit., — u Glibaji.
 Prosinjak, potoč. u Veleb., — juž. Sv. Roka.
 Prosjek, o. L. Osik.
 Proсно, o. Oštar.
 Provalija: 1. pz. Medač.; 2. o. Lipe, — u Zvijernjaku.
 Prpića Dolac v. Dolac P.
 „ Duliba v. Duliba P.
 „ Grm v. Grm P.
 „ Ograda v. Ograda P.
 Prpići, zasel. L. Šugarja, — kod zat. Marasovke.
 Prpička-Mesička v. Mesička-Pr.
 Prpičkuša, o. Kučiš. — Cesar.
 Prtljaguša, o. Š. Kule.
 Prtljeginka, o. Š. Kule, — u Stirčiću.
 Pruščić, o. Š. Kule.
 Prženica, kr. Rib. — uz Bilaj.
 Pržunac, kr. L. Šugar., — uz more, sjever. Široke Punte.
 Pržunac Mali, zat. i zas. L. Šugar.
 „ Veliki, zat. i zas. L. Šugar.
 Pržunovka, o. Smilj., — u Baćincu.
 Ptičnjak, o. Oštar.
 Pucirep, o. L. Osik.
 Pučiguz, pz. i o. Pavlov.

- Pučina, o. i pz. Mogor.
 Pučine, kr. Mogor., — juž.
 Jadove.
 Puhovička, l., o. i p. Mogor.
 Pućkinja, o. Drenov.
 Puinica, o. Gosp., — u Šibu.
 Punta: 1. pz. Bilaj.; 2. o.
 Smilj., — pod Oblajcem.
 Punta Baburova, vrt pravosl.
 crkv. općine u Karlobagu.
 „ Široka, br. kr. i o. L.
 Šug., — sastanomuz more.
 „ Tatina v. Tatina P.
 Punte, kr. Bilaj., — uz Liku i
 Jadovu.
 Pupiljuša, o. Kuklj.
 Purićevac, o. Š. Kule.
 Pustina, pz. Trnov.
 Pustoš: 1. pš. Š. Kule, — u
 Varošini; 2. pš. Š. Kule, —
 u Stirčiću.
 Puškarica, l. Divosel., — u Ka-
 menici.
 Put Baški, l. Bužim.
 „ Prijeki, o. Pavlov.
 „ Tanki, o. Vrebac.
 „ Špiljski, put Ostrov.
 Puteševka, o. i pz. Divosel.
 Putinova Greda v. Greda P.
 „ Ograda v. Ograda P.
 Puvalov Dočić v. Dočić P.
 Puvalova Dolina v. Dolina P.
 „ Ograda v. Ograda P.
 Puzinka: 1. o. Drenov.; 2. pz.
 Vrebač.
 Puzinovača, pz. Mogor.
 Puzuša, o. Smilj., — u Rastoki.
- Račića Tuk v. Tuk R.
 Radakovića Brdo v. Brdo R.
 „ Glavica v. Glavica R.
 „ Progon v. Progon R.
 „ Razdolje v. Raz-
 dolje R.
 „ Samograd v. Samo-
 grad R.
 „ Sokak v. Sokak R.
 Radanova Bara v. Bara R.
 Radekina Draga v. Draga R.
 Radikovac, l. e. Čitl.
 Radikinovac, kr. Čitl., — izm.
 Divos. — Počitelj.
 Radin Dolac v. Dolac R.
 Radina Draga v. Draga R.
 Radinovac: 1. potoč. Smiljan.;
 2. kr. Smiljan., — jugoist.
 sastavaka potoč. Radin. i Like
 pod Mušalukom.
 Radinovka, o. Divosel.
 Radišina Ograda v. Ograda R.
 Radišine Doline v. Doline R.
 Radišinka, o. Raduč.
 Radlovac: 1. vidi: Radulovac;
 2. zas. sjeveroist. Prizne u
 Velebitu.
 Radmanovića Panoga v. Pano-
 ga R.
 Radonja, izvor Radučki.
 Radoševac, o. Divosel.
 Radoševića Brdo v. Brdo R.
 „ Otoka v. Otoka R.
 Radoševka: 1. pz. i o. Ostrov.;
 2. o. Počitelj., — u Hrnja-
 kovcu.
 Radovanovac, izvor i potoč.
 Medač.
 Radovanka, l. i o. Ostrov.
 Radovanuša: 1. br., kr., pz. i
 o. Barl.; 2. vidi: Pod R.
 Radovi Dolovi v. Dolovi R.
 Raduč, selo južno Medka.
 Radučica: 1. pz. Raduč.; 2.
 potoč. Raduč., — u Međuvođu.
 Radučka Draga v. Draga R.
 Radučki Drenovac v. Drenovac R.

Radulov Most v. Most R.

Radulovac : 1. zasel. Ces.;

2. br. i kr. u Veleb. — sjevero-

ist. Prizne ; 3. pz. Vrebač ;

4. vidi : Radlovac ; 5. izvor Vrebački.

Raičkuša, o. Čitluč.

Rainovi Greb, br. i š. u Veleb., — jugoz. Bužima.

Rajčevac, izvor na samoj obali Novčice u Gospiću, — niže bilajskoga mosta s desne strane.

Rajčevića Kućište v. Kućište R.

Rajčevka : 1. o. Divosel. ; 2. o.

Lipe ; 3. l. Oštar., — u Ra-

kitama ; 4. o. Smiljan.

Rajčić, o. Gosp., — u Trnov. Kruški.

Rajčuša, o. Trnovac.

Rajna Ograda v. Ograda R.

Rajšinovac, pz. i o. Vrebač.

Rakačuša, o. Počitelj., — u Sitniku.

Rakića Brdo v. Brdo R.

„ Budžak v. Budžak R.

„ Jaruga v. Jaruga R.

„ Njiva v. Njiva R.

„ Njivica v. Njivica R.

„ Pećina v. Pećina R.

„ Strana v. Strana R.

Rakići, zasel. Š. Kule, — juž. Čardaka pod Veljunom.

Rakin Vrta v. Vrta R.

Rakita : 1. br. u Veleb. sjever.

Karlob. ; 2. kr., pz. i o. Š.

Kule ; 3. zasel. Oštar. u Veleb. ;

4. kr., pz. i o. pod br. i š.

Oštarije u Veleb. ; 5. š. jugo-

ist. Jadovnog uz Trnovac.

Rakita Zvijezda v. Zvijezda R.

Rakite : 1. p. e. i o. Cesar. ;

2. pz. Divos. ; 3. kr. Vrebač.,

— jugoz. š. Ljutika.

Rakitin Vrh v. Vrh R.

Rakitovac : 1. l. Brez., — kod vode ; 2. kr. i pz. Divosel., —

izm. Lipa i Bilaja ; 3. kr.

jugoist. L. Novog ; 4. izvor Divoselski.

Rakova Bara v. Bara R.

Rakovac : 1. potoč. Divos. pod

Veleb. ; 2. kr. i pz. jugoist.

L. Novog. ; 3. potoč. jugoist.

Trnovca, — izvire pod Jadovnim ; 4. pz. Trnov.

Rakuša, o. Pavlov.

Ramino Korito, g. k., kr. i š. u Veleb., — sjeveroist. Luk.

Šugar.

Ranisavka, o. Raduč.

Rape : 1. o. Počit., — u Crkvini ; 2.

p. Počit., — u Rogića Budžaku.

Rape Vrbanske v. Vrbanske R.

Raplja, pz. Divos.

Raplje, o. Divos.

Raruša, l. L. Šugarja u Platičevu.

Raskrsnica, pz. Divosel.

Raskrsnice, pz. Ribn.

Rasovača : 1. br., pz. i o. ist.

Smiljana ; 2. zasel. Smilj.

Raspavica (?), g. k. u Veleb. sjever. Bužima.

Rast, vidi : Kod R-a.

Rast Šuplji, o. Mušal.

Rasti, o. Bilaj.

Rastia Ratkovića, kr. Mušal., — na sastavcima Like i Zvizde (Zvizde).

Rastici, o. Bilaj.

Rastić, l. Š. Kule.

„ Jelovi, o. Mušal.

Rastića Brdo v. Brdo R.

Rastići, o. Čitl.

Rastik, o. Bilaj.

Rastina : 1. o. Leden. — Cesar. ;

2. o. Š. Kule ; 3. o. Počitelj.

Rastok, o. Bilaj.

Rastoka : 1. br. Smiljan, — uz Otešicu ; 2. zasel. Smiljan.

Rastoka Dolnja, kr. Smilj., — izm. Buž., Oteš. i Klanca.

Rastoke Gornje, kr. i zasel. Smilj.

— južno potoka Otešice uz Bužim.

Rastov, š. Mušal.
 Rastova Gromila v. Gromila R.
 " Strana v. Strana R.
 Rastovac: 1. o. Divos.; 2. g. k., kr., š., p. i pš. e. u Veleb., — L. Šugarja, — jugoz. Konjskog.
 Rastovača: 1. o. Brez.; 2. p. e. Kuklj.; 3. br. juž. Raduč. Podgorice; 4. š. e. Počit., — u Razboj. Dragi; 5. br. Divo-selsko; 6. br. Medačko.
 Rastovača Bašanova, o. Š. Kule.
 Rastovi Plan v. Plan R.
 Rastovci, zas. L. Šugarja.
 Rastovica, š. Mogor.
 Rasuša, o. L. Šugar., — u Dragama.
 Rašće: 1. o. Barl.; 2. pz. Deb. Brda, — u Dragama; 3. o. Divosel.; 4. p. Drenov.; 5. o. Kruškov.; 6. o. Mušal.; 7. š. Smiljan.; 8. pz. Trnovač.
 Rašeljka, l. Medač.
 Rašete Donje, kr. i zas. Barleta.
 " Gornje, kr. i zas. Barl.
 Rašetinka: 1. o. Barl.; 2. l. Ostrov.
 Rašetka, o. i p. Gosp., — u Trupinovcu.
 Rašljasti Vrh v. Vrh R.
 Rašlje, l. Kuklj.
 Rašljeta Njiva v. Njiva R.
 Ratkovića Brdo v. Brdo R.
 " Grm v. Grm R.
 " Rastia v. Rastia R.
 Ratkovići: 1. kr. Bruš., — izm. Golog Vrh i Gušća, — uz Suvaju; 2. zasel. Bruš.
 Ratkuša, o. L. Osik.
 Rauhovka, o. Gospić.
 Ravan, o. Cesar.
 Ravna Draga v. Draga R.
 " Glavica v. Glavica R.
 " Kosa, g. k. juž. Gor.
 Pazarišta, — u Veleb.

Ravnara, l. Počit., — u Krčevinama.
 Ravni Dabar, zasel. Cesar.
 " Dol v. Dol R.
 " Dolci v. Dolci R.
 " Pod v. Pod R.
 " Samar, gk. Bužim., — u Veleb.
 Ravnica, o. Počit., — kod Benta u Lugu.
 Ravnice, o. Rib.
 Ravniina, o. Počit., — kod Luga.
 Ravno Brdo v. Brdo R.
 " Novoselo, o. L. Novi.
 Razbarac, o. Počit., — pod Uzurom.
 Razbojina, o. Š. Kule, — u Ljutom Klancu.
 Razbojište: 1. kr., pz., o. i l. Š. Kule uz Ostrovicu i š. Medena Strana; 2. kr., pz., o., l. i stan Dimića više š. Staze pod Ljutikom prema Vrepcu, a izm. Široke Kule, Vrepca i Ostrovice; 3. l. Drenov.
 Razbojna Draga v. Draga R.
 Razdolje, kr. i pz. Mogor. — juž. Debeljaka.
 " Malo, kr. i pz. Mogor.
 " Radakovića, kr. sjeveroz. Mogor., — uz Vrebac.
 Razdrta, p., l. i o. Trnov.
 Razkrižje: 1. o. Bil.; 2. o. L. Novi; 3. p. Žabič.
 Razošje, br. u Veleb., — sjeveroz. Trnovca.
 Razošje Metlačko v. Metlačko R.
 Razvala: 1. šz. i l. Š. Kule; 2. šk. i l. Mogor., — u Poljani; 3. š., p. i o. Mušal.; 4. pz. Osik L.
 Razvala Grebenarska, š. e. sjever. crkve Ostrovičke, — uz Š. Kulu.
 Razvale Lisine, kr. Mušal., — uz Perušić.

Razvalina : 1. kr. Cesar. u Dolcu, — uz more ; 2. kr. jugoz. Staništa — Cesar ; 3. Gradina Popovića — Mogor ; 4. prepukla stijena — Smiljan.

Razvalje, kr. Š. Kule, — uz š. Razvala.

Razvršine, kr. Vrebač., — sjeverni dio š. Staze uz Ostrov. i Barl.

Razvršje : 1. kr. i l. Cesar ; 2. g. k. u Veleb. sjev. Karlob. ; 3. gk. sjeveroz. Vrebač. Planine ; 4. br. i š. Trnovač. u Jadovnom.

Ražanj, kr. L. Šugar., — u Dragama.

Ražište : 1. kr., o. i l. Barl., — uz Vrebač ; 2. o. Bužim., — u Strani.

Ražnje, o. Š. Kule.

Ražova Draga v. Draga R.

Ražovica, o. Š. Kule.

Ražovina, o. Bilaj.

Ražovište : 1. l. Š. Kule ; 2. o. Lipe, — u Ogradi ; 3. pz. Mogor.

Ražulje, kr. Medač., — juž. Ograde Bobanove, izm. Kuklj. i Kruškov.

Rebička, o. L. Osik, — u Lužini.

Rečina, pz. Medač.

Rečine, kr. i o. Barl., — u okuci Jadove.

Redak : 1. o. Brez. ; 2. p. Bužim. ; 3. o. Š. Kule.

Redci, o. Divosel.

Redina, o. Smilj., — u Rastoki.

Redine : 1. o. Bužim. ; 2. kr. Cesar., — uz more ; 3. zaselak L. Šugarja ; 4. o. L. Osik.

Redine Marasove, l. L. Šugar., — u Dragi Rudelića.

Redinice, o. Cesar.

Redki, o. Divosel.

Redoviti Dol v. Dol R.

Regementa, š. Šir. Kule.

Reguša, o. i p. Lipe.

Reljino Brdo v. Brdo R.

” Kućište v. Kućište R.

Rendulinka, o. L. Osik.

Repčev Dol v. Dol R.

Repčeva Dolina v. Dolina R.

” Njiva v. Njiva R.

Repić, o. L. Osik.

Repinovac, p. e. i o. Staniš. — Cesar.

Repište : 1. o. Bužim. ; 2. o. Kuklj. ; 3. pz. i o. Š. Kule ; 4. o. Š. Kule, — u Rakiti ; 5. l. L. Šugar., — u Dulibi.

Repište Ljuljačko, pe. Cesar.

Reuša : 1. o. Leden. — Cesar. ; 2. o. Smiljan.

Ribarica, o. Cesar.

Ribarice, zasel. sjever. Karlob., uz Bojnu Dragu.

Ribarov Dol v. Dol R.

Ribarova Luka v. Luka R.

Ribaruša, o. Čitl.

Ribijača : 1. potoč. Čitl. i Divosel., — izvire pod Veleb., a utječe u Počiteljicu ; 2. pz. Divosel.

Ribijača Draga v. Draga R.

Ribnik Lički, selo jugoist. Gosp.

Ribnjak v. Lončaruša.

Ribski Otok v. Otok R.

” Potok v. Potok R.

Riđin Poljanak v. Poljanak R.

Rijeka : 1. kr. južno Bukovca kod Kika ; 2. l. Raduč. u Karlov-čiču ; 3. kr. u Međuvođu Crne Rijeke.

Rijeka Crna, potoč. Raduč.

Rimiša, kr. i pz. Ostrov. — na sastav. Like i potoč. Vučjaka.

Ripište : 1. zasel. Oštar., — u Velebitu ; 2. kr., š. i l. pod š. Oštarije.

Risovac : 1. potoč. Divosel. ; 2. kr., pz. i o. Divosel., uz Novč. kod Požara ; 3. š.

- Divosel., — pod Šarića Glavicom ; 4. kr., pz. i š. Mušal., — jugoz. Perušića.
 Risove Kose v. Kose R.
 Ristića Naslonište, pz. Medač.
 Ristin Dol v. Dol R.
 Ristivojevića Dočić v. Dočić R.
 Ristuša, l. Trnov.
 Rivina : 1. o. Cesar. ; 2. o. Divosel. ; 3. o. Š. Kule ; 4. p. Počit., — u Vitas Kraju.
 Rivina Mala, o. u Žabic.
 „ Velika, o. u Žabic.
 „ Žuta, o. Lipe.
 Rivine, o. L. Osik, — u Markuševcu.
 Rivine Žute, kr. Bužim, — juž. š. Jazbine.
 Rizvanuša : 1. kr. u Veleb. uz Brušnicu ; 2. selo u Veleb., — sjeveroist. Karlob.
 Rodica, o. Š. Kule.
 Rogića Brdo v. Brdo R.
 „ Budžak v. Budžak R.
 „ Stan v. Stan R.
 Rogulje, kr. Rib., — uz Vrebac.
 Rokišev Oprlić v. Oprlić R.
 Roščev Ogradak v. Ogradak R.
 Rošuša, l. Kuklj.
 Romičin Dol v. Dol R.
 Romića Brdo v. Brdo R.
 Rosandićka : 1. o. Gospić ; 2. l. i o. L. Novi.
 Rosinka, o. Š. Kule.
 Rosinovac, šk. Počit., — u Bari Acketinoj.
 Rosulja : 1. o. i pz. Barl. ; 2. o. Bilaj., — kod Biliga ; 3. o. Bilaj., — kod Dubrave ; 4. kr. i o. Brez., — izm. Med. i Kuklj. ; 5. o. Bužim., — u Selištu ; 6. o. Deb. Brda ; 7. o. Čitl., — više Sadikovca ; 8. l. Divosel. ; 9. p. Gosp., — u Balatinu ; 10. o. Kruškov., — na Kučiću ; 11. o. Kruškov., — pod Vrteškom ; 12. l. i o. Medač., — kod Gvozdenovca ; 13. pz. Medač., — kod Krive Grede ; 14. kr. Mušal., — jugozap. Karaule ; 15. o. L. Novi., — na Brakusovcu ; 16. o. Počitelj., — u Selištu ; 17. kr. Počit., — više Jovičine Bare u Ostvenjači ; 18. kr. više Vrela ; 19. o. Smiljan., — pod pravosl. crkvom ; 20. kr. Smiljan., — više Rasovače.
 Rosulja Baričevka, o. Bilaj.
 „ Blitvina, l. Kuklj.
 „ Duga, o. Gosp., — u Živkovcu.
 „ Erdegina, o. Divosel.
 „ Hrnjakova, o. i šk. Počitelj.
 „ Miščevića, o. Pavlov.
 „ Njivica v. Njivica R.
 „ Panjkuša, o. Raduč.
 „ Skenderova, o. Počitelj.
 „ Sodoli v. Sodoli R.
 „ Šajanova, o. L. Novi.
 „ Šimunova, o. Divos., — pod Glavicom.
 „ Široka, l. i o. Bilaj.
 Rosuljak, o. Kuklj.
 Rosulje : 1. kr. Barl., — u okuci Jadove ; 2. kr. Bilaj. ; 3. kr. Kruškov., — uz pot. Kruškov. i Drenovac ; 4. kr. L. Novi., — pod Brdom Mataića ; 5. kr. Rib., — istoč. crkve prema Vrebcu ; 6. zasel. sela Brda Smiljanskog.
 Rosulje Dugačke, o. Gosp., — u Derali.
 „ Velike, kr. Mogor., — uz Pjeskov. Brdo.
 Rosuljetina, o. Čitl.
 Rosuljica : 1. o. Barl. ; 2. o. Bužim. ; 3. o. Počit., — u Selištu.
 Roševo Vrelce v. Vrelce R.
 Rošića Brdo v. Brdo R.
 „ Dolina v. Dolina R.

Rošića Draga v. Draga R.
 Rošin Ponor, zasel. Bužim.
 „ Vrh, br. i čist. e. Trnov.
 u Veleb., — izm. Bužima
 i Smiljana.
 Rošinka, pz. Medač.
 Rošova Glavica v. Glavica R.
 Rovine : 1. pz. i kr. Kuklj., —
 pod Veleb.; 2. l. Vreb.
 Rtovača, p. Medač.
 Rubčića Glavica v. Glavica R.
 Rubkuša, o. Bužim.
 Rucalji, o. Divosel.
 Ruda Glavica v. Glavica R.
 Rudajica : 1. p. Kruškov.; 2. p.
 Mogor.; 3. kr. izm. Rib. i Ploče.
 Rudajice : 1. kr. Med., Pavlov.
 i Mogor; 2. kr. Rib. uz Vrebač.
 Rudelića Brdo v. Brdo R.
 Rudelići, 2. zaseoka L. Šugarja.
 Rudelinka : 1. g. k. sjever. L.
 Šugarja; 2. zasel. L. Šugarja;
 3. o. Barl., — kod Zobišta.
 Rudeluša, o. Trnov.
 Rudeljak, p. Pavlov.
 Rudenci, pz. Medač.
 Rudeš, kr. Vrebač., — više Gaja,
 a sjeveroz. crkve uz Jadovu
 i Barlete.
 Rudež, zasel. Vrebca.
 Rudića Prevala v. Prevala R.
 Rudina : 1. o. Barl.; 2. p.
 Medač. 3. pz. Mogor. 4. kr.
 Raduč., — pod Bukovom Glavicom,
 sjever. pot. Napojišta;
 5. kr. Raduč., — pod Drenovom
 Glavicom, sjever. pot. Mićinca;
 6. kr. Raduč., — pod Lipačem,
 juž. pot. Radu-
 čice.
 Rudina Kukavičića, o. Vreb.
 „ Poljana v. Poljana R.
 „ Tomaševa, l. i o. Vreb.
 „ Trešnja v. Trešnja R.
 Rudine : 1. kr. i pz. Barl., —
 uz Ostrov.; 2. kr. Š. Kule, —
 uz Podlapaču; 3. kr. Medač.,

— pod Bogunicom, sjever. pot.
 Klanca; 4. kr. jugoist. Pavlovca;
 5. kr. Vrebač., — sjeveroist. Tunjevačke Glavice;
 6. kr. Vreb. pod juž. stran. Š.
 Staze uz Podlapac i Mogorić,
 a jugoist. Čabrkljuše; 7. kr.
 Vreb., — sjever. Staze.
 Rudine Male, l. Š. Kule.
 Rudinovac, izvor Divoselski.
 Rudnica, kr. Rib., — uz Vrebač.
 Ruica, p., l. i o. Cesar.
 Ruja : 1. kr. sjeveroz. Bužim.
 Bila; 2. o. Kučiš. — Cesar.;
 3. potoč. Kuklj.; 4. l. i o. Oštar., — u Crnom Dabru;
 5. kr. Trnovač., — u Rošinom
 Vrh.
 Rujica Plana, zasel. Cesar.
 Rujina : 1. br. u Veleb., —
 Leden. — Cesar. 2. vidi:
 kod R.; 3. o. Konj. Cesar.
 Ruja Došenova v. Došenova R.
 „ Kalanjeva v. Kalanjeva R.
 Rujna : 1. vidi: Više R.; 2. kr.
 Cesar.
 Rujnica Osička, zasel. Š. Kule.
 Rujnice, kr. Š. Kule, — izm.
 Spuža, Zubara i Ostrv.
 Ruka, l. Mogor.
 Rukavine, 2 zasel. sjeveroz. zat.
 Marasovke.
 Rukavinka : 1. o. Bužim.; 2. o.
 Lipe; 3. o. L. Novi; 4. p.
 Trnov.
 Rukavinska Gradina v. Gradina
 R.
 Ruljina, pz. Bužim.
 Runjava Glavica v. Glavica R.
 Runjavica, p. e. Kuklj.
 Rupa : 1. l. L. Šugarja — u Dev-
 čića Porobljeniku; 2. o. Oštar.
 Rupe, o. Smiljan.
 Rupertina : 1. o. Cesar.; 2. l.
 Cesar., — više Pištelja.
 Rupin Vrh, br. Bužim., — istoč.
 u Veleb.

- Rupina: 1. o. Deb. Brda; 2. o. Cesar.
- Rupina Donja, o. Bilaj.
- „ Kupovna, o. Bilaj.
- Rupine, l. Trnov.
- Rusovo: 1. br. zap. Bužim. Bila; 2. čist. e. Oštar.
- Rust: 1. o. Gosp., — u Dolini; 2. pz. Gosp., — u Derali; 3. l. i o. Gosp., — u Trupinovcu; 4. o. Š. Kule; 5. o. Mogor.; 6. potoč. Ostrov.; 7. kr. i pz. Ostrov., — sjevero-ist. Brda Jovičića prema Kuli.
- Rust Batin, l., o. i š. Mogor.
- „ Kamenički, pz. Barlet.
- „ Rabatin, p. Mogor.
- „ Stanića, o. Divosel.
- Rusti: 1. o. Barl.; 2. o. Lipe, — u Ogradi.
- Rustić: 1. kr. Drenov., — uz Kik i Raduč.; 2. o. Ostrovička.
- Rustina, kr. Cesar.
- Rustine: 1. o. Lipe; 2. kr. Rib., — uz sjever. stranu pot. Muminovca, istoč. Sastavača.
- Ruševina: 1. pz. Cesar., — više Dolca; 2. pz. Cesar., — u Radulovcu; 3. vidi: Grad. Mogorić.
- Rutaljski put, Raduč.
- Rutaljuša, š. i o. renov.
- Ružičinka, l. i o. Oštar.
- Ružina Glavica v. Glavica R.
- Ružinka Donja, l. Bruš.
- „ Gornja, l. Bruš.
- Ružna Draga v. Draga R.
- Sa Stublja, potoč. Trnov.
- Sabrovac: 1. l. i p. Novos. Trnovačko; 2. izvor Trnovački.
- Saborovac v. Sabrovac.
- Saćman, o. Gosp.
- Sadika, pz. Divosel.
- Sadike, kr. i o. Divosel., — do Čitluka.
- Sadikovac: 1. kr. Brez.; 2. potoč. Brez.; 3. š. i p. e. Bruš.; 4. pz. i o. Divos., — u Sadi-kama; 5. gk. u Veleb., — juž. Oštar.
- Sakanovo Kućište v. Kućište S. Salatinka, o. Kuklj.
- Saljev Kuk., br. u Veleb., — sjever. Šugarja.
- Saljevo Brdo v. Brdo S.
- Samar: 1. br., š. e. Divosel.; 2. o. Medač.
- Samar Ravni v. Ravni S.
- Samardin Vrh v. Vrh S.
- Samari: 1. o. Barl.; 2. g. k. u Veleb., — juž. Rizvanuše.
- Samarić, br. u Veleb., — zap. Rizvan.
- Samarnjača, o. i p. Kruškov.
- Samograci, kr. Cesar., — uz more.
- Samograd: 1. o. Cesar.; 2. pš. i o. Š. Kule; 3. o. i p. Medač.; 4. pz. Mogor.; 5. kr. i pz. Mušal., — pod Dugim Dijelom uz Liku i Smiljan; 6. l. Vrebač.
- Samograd Borića, o. Mogor.
- „ Korica, o. i p. Mogor.
- „ Radakovića, o. Mogor.
- Samonik, o. Š. Kule, — u Kuzmanovači.
- San, o. i p. Ribn., — u Budžaku.
- Sana, o. Bilaj.
- Sane, o. Bilaj.
- Sani, kr. Ribn., — juž. uz Prženicu.
- Saračuša, pz. Vrebač.
- Sarajkuša, o. Mušal.
- Sarlinke, o. Smiljan.
- Sastavci: 1. o. Gosp., — u Murtači, na sastav. Novčice i Like; 2. p. Kruškov.; 3. l. Š. Kule, — na sast. Like i Novčice; 4. kr. Medač., — na sastav. Trnove i Kruškoyca; 5. kr. Medač., — na sastav.

- Like i Glomočnice ; 6. o. i š. Mogor. ; 7. o. Mušal. ; 8. kr. Ribn., — na sastav. Počitelj. sa Likom, juž. Bilaja ; 9. kr. Smiljan., — uz Deb. Brdo i Trnovac.
- Sâvak, o. i pz. Divosel., — u Risovcu.
- Savak Veliki, pz. Divosel.
- Savatova Dolina v. Dolina S.
- Savetinov Dol v. Dol S.
- Savina Dolina v. Dolina S.
- „ Njivica v. Njivica S.
- Savino Brdo v. Brdo S.
- Savinovača-Lokva v. Lokva-S.
- Sborište, o. Raduč.
- Sećin Dol v. Dol S.
- Sedlenica : 1. zat. juž. Karlob. ; 2. zasel. L. Šugarja.
- Sedlo, vrh u Veleb. — jugoist. Prizne.
- Segret, kr. i l. Ostrov., — više Razbojišta uz Kulu Š. i Vreb.
- Sejirička, o. Ribn.
- Sekulića Bara v. Bara.
- Selin, o. Cesar.
- Selina : 1. kr. Cesar., — uz more ; 2. p. e. L. Šugarja, — pod Rad. Dolcem ; 3. čist. e. Počitelj., — u Javorniku ; 4. br. Divoselsko.
- Selina Bila v. Bila S.
- „ Jasenova, o. Cesar.
- „ Lukova, l. L. Šugar., — u Skočkobili.
- Seline : 1. kr. sjeveroist. Šugar. ; 2. vidi : Pod S.
- Seline Milkovića v. Milkovića Š.
- Selište : 1. kr. i o. Barl., — uz Ostrov. ; 2. o. Bužim. ; 3. kr. pz., o. il. Š. Kule, — uz Bunić ; 4. zasel. Smiljan. uz Bužim ; 5. kr. Smiljan., — prema Bužimu ; 6. kr. i pz. Ostrov., — sjeveroist. Staze prema Vrebcu ; 7. kr. kod Pavlovca ; 8. pz. Pavlov. ; 9. o. Počitelj. ; 10. čist. e. i š. Počit., — u Razboj. Dragi ; 11. zasel. Vrebački ; 12. kr. Vrebač., — uz Mogor., Jadovu i Pavlovac.
- Selište Dolnje, kr. Bužim., sjever. š. Jazbine.
- „ Smiljansko, zasel. Bužimski.
- Selištica, o. Barlet.
- Selo Dolnje, zasel. sjeveroz. Počitelja.
- „ Gradsko v. Gradsko S.
- „ Malo, zasel. Mušal., — uz Liku i Klanac.
- „ Staro v. Staro S.
- Senjska Dražica, zat. sjeveroz. L. Šugarja.
- Seperov Dol v. Dol S.
- Sera, o. Mogor.
- Serdanovića Vrelo v. Vrelo S.
- Serdarova Luka v. Luka S.
- Serdarove Podkućnice v. Podkućnice S.
- Sertuša, l. L. Novi.
- Sičine Doline v. Doline S.
- Sička : 1. kr., š. i o. Čitl., — u Košu. ; 2. potoč. Čitl. ; 3. izvor Divosel.
- Sijača, o. Divosel.
- Sijaset, l. Raduč.
- Sijenac, pz. Divosel.
- Sijenokos, l. i pz. Mogor., — u Metli i Krčevinama.
- Sijevalica, kr. i o. Medač., — uz Ogradčice.
- Siljak, gk. u Velebitu, između Visočice i Kalesarije.
- Simatovo Kućište v. Kućište S.
- Simina Plana v. Plana S.
- Sinica : 1. o. Bužim. ; 2. o. L. Osik.
- Sinice, kr. L. Osika, — istoč. Budaka.
- Sipotnja Dolina v. Dolina S.
- Sitni Gaj v. Gaj. S.
- Sitnica : 1. pz. i o. Divosel., — u Kamenjuši ; 2. o. Š. Kule ; 3. o. L. Novi.

- Sitnik : 1. o. i p. Barlet.; 2. o. i pz. Š. Kule; 3. pz. Pavlov.; 4. pz. i o. Počit., — u D. Selu ispod crkve; 5. o. Počit., — pod Razboj. Dragom; 6. o. Počitelj., — u Vuks. Varošu.
- Sjedi Dol v. Dol S.
 Sjekovi Dol v. Dol S.
 Sjeničište, l. Međač.
 Sjenokos : 1. kr. i o. Cesar.; 2. pz. Š. Kule.
- Skadrice, l. i o. Ostrov.
 Skadrić, gk. i kr. Š. Kule, — juž. Mašljenovca i uz Ostrov.
 Skakin Dol v. Dol S.
 Skakinka, l. Ostrov.
 Skalica, o. Mušal.
 Skender, š. Počitelj.
 Skenderova Rosulja v. Rosulja S.
 Skenderuša, o. Bilaj. — u Jasištu.
 Skerlačić, o. Mušal.
 Skerlet, pz. Vrebač.
 Skipovi Dolac v. Dolac S.
 Sklad, o. Cesar. — u Selini.
 Sklad Dugački, o. Deb. Brda.
 Sklada, l. Cesar.
 Skladić, o. Smiljan.
 Sklop, br. Divoselsko.
 Sklopi : 1. o. Bilaj.; 2. o. Oštarij., — u Crnom Dabru.
 Sklopić, o. Šugar.
 Sklopina, g. kosa istoč. Oštar.
 Sklopine, l. i o. L. Šugar., — u Rastovcu.
 Skočaj, o. Počitelj. — u Kućištu.
 Skočivrana, pz. i l. Š. Kule.
 Skočkobila, zat., kr. i š. uz more L. Šugarja, — juž. Karlob.
- Skok : 1. kr. i pz. Š. Kule uz Bunić.; 2. o. Š. Kule, — kod Lokve Strilića; 3. kr. L. Šugar., — jugoist. Pržunca.
- Skorupovac, o. Cesar.
 Skularić, o. Š. Kule.
 Skupna Čatrnja v. Čatrnja S.
 „ „ Krčevina v. Krčevina S.
- Skupna Ograda v. Ograda S.
 Skupni Brig v. Brig S.
 Skupnica, l. i o. L. Novi.
 Skupno Brdo v. Brdo S.
 Skupština, l. Š. Kule, — u Stazi.
 „ „ Crkvena, o. i put Pavlovač.
- Skutina, l. Počitelj., — u Barama.
 Skvadre, kr. izm. Gospića i Bil. Novosela.
- Slačica, p. Divosel.
 Sladin Potok, o. Čitluč.
 Sladovac : 1. o. Konj. — Cesar.; 2. šk. i o. Mogor.
- Sladovača, kr., š., p. i pš. L. Šugar., — u Ram. Koritu.
 Slamište, p. Pavlov.
 Slamnjak, l. Š. Kule.
 Slankamen, šk. Mogor.
- Slatki Potok v. Potok S.
 Slatko Brdo v. Brdo S.
 Slavičica, o. Bilaj.
 Slijeme, p. e. Trnovač.
 Slivnjak, o. Š. Kule.
- Slog; o. Lipe, — u Ogradi.
 Slogovi Dugi, o. Ribn.
 Složčić, o. Mušal.
 Smaina Luka v. Luka S.
- Smiljan, selo i kr. zap. Gospića.
 Smiljanića Krugi v. Krugi S.
 Smiljanska Oštra v. Oštra S.
 Smiljansko Brdo, br. i selo zap. Smiljana.
- „ „ Polje v. Polje S.
 „ „ Selište v. Selište S.
- Smišalina o. Ribn.
 Smojverova Duliba, kr. u Veleb., — sjev. Ljuljačke.
- Smojveruša : 1. o. Bužim.; 2. kr. Cesar., — uz more; 3. zat. juž. Cilovine; 4. o. Smiljan.
- Smokva v. Pod S.
 Smrčove Doline v. Doline S.
 Smrčovi Brijeg, br. u Veleb., — sjeveroz. Bužim. Bila.
- „ „ Dolci v. Dolci S.

- Smrdalj, pz. Medač.
 Smrdelj: 1. o. Brez.; 2. o. Bužim., — u Debel. Brdu.
 Smrdluša, g. k. u Veleb., — sjever. Konjskog.
 Sniježnica: 1. draga u Velnb. Čitluk.; 2. pećina u Veleb. Divosel.
 Soćnjak, l. Divosel.
 Sodol, o. Mušal.
 Sodolak, o. Mušal.
 Sodolci, o. Mušal.
 Sodoli Rosulja, o. Mušal.
 Sokak, o. Oštar., — u Crnom Dabru.
 Banjeglavića, put Mogor.
 " Radakovića, put Mogor.
 " Vrkića, put Mogor.
 Sokat: 1. o. Barl.; 2. put Divosel.; 3. o. Divosel. — u Rakitnom; 4. put Korica u Mogor.; 5. vidi: Kod S.
 Sokol, o. Mušal.
 Sokolića Bujadište v. Bujadište S.
 Sokolova Stijena, kamen na obali Novč. u Budžaku — Gospić.
 Solakov Dol v. Dol S.
 Solića Dolina v. Dolina S.
 " Njiva v. Njiva S.
 Solila: 1. o. i pe. Cesar.; 2. e. i o. Š. Kule; 3. o. Mušal.
 Soline: 1. br. u Veleb. sjever. Karlob.; 2. kr. i o. Trnovač., — jugoist. pod Bukov. Glavicom.
 Solinka, l. Š. Kule.
 Sorinka, o. L. Osik.
 Sovin Krč v. Krč S.
 Sovjak, br. u Veleb., — sjeverozap. Bužima.
 Spaića Kula v. Kula S.
 Spain Lug v. Lug S.
 Spaina Draga v. Draga S.
 Spanjinka, o. Drenov.
 Spijaljica, br. juž. Lipača, a sjeveroz. Sv. Roka.
 Spilčevo Brdo v. Brdo S.
 Splavak: 1. o. Barl.; 2. o. Cesar.; 3. pz. i o. Š. Kule; 4. kr. i pz. Mogor., — sjeveroz. crkve; 5. o. Smiljan., — pod Rasovačom.
 Splavina, o. Divosel.
 Splitvina, kr. sjeveroz. Šugarja — u Veleb.
 Splivina, pz. Divosel.
 Spuž: 1. kr. i l. Š. Kule, — uz Osik L.; 2. p. i l. L. Osik; 3. potoč. L. Osik.
 Srdari, zasel. Bužim.
 Srdarov Doč'ć v. Doč'ć Sr.
 Srdarova Bara v. Bara S.
 " Draga v. Draga S.
 " Šuma, š. Š. Kule, — juž. Rak'ća.
 " Varoš v. Varoš S.
 Srdaruša, o. Smiljan.
 Srdića Brdo v. Brdo S.
 Sredelj: 1. o. Medačka; 2. br. Divoselsko.
 Sredeljak, o. Brez. — med putima.
 Srednja Plan, br. u Veleb. — sjeveroz. Bužima.
 " Suvača v. Suvača S.
 Srednjaica, kr. i pz. Medač., — izm. Ograda.
 Srednjica, brdaš., — izm. Vela- guše i grad. Medak.
 Srmaja, put L. Novog.
 Srmaje, kr. L. Nov., — jugoist. potoč. Jaruge.
 Stajina: 1. l. Kuklj.; 2. o. Vrebač., — u Međugorju.
 Stakića Kulina v. Kulina S.
 Stan Bačića, kr. i zgr. Cesar., — u Brizovcu.
 " Badanj v. Badanj S.
 " Bjelobabin, kr. i zgr. sjeveroist. Kruškovca.
 " Čurčića, kr. i zgr. jugoz. Ljutika kod Vrelca Vrebač.
 " Đakovića, kr. i zgr. Mogor., — juž. Vrh Jelovačkog.

- Stan Grubića, kr. i zgr. Raduč.,
 — istoč. Tavana.
 „ Jovičića, kr. i zgr., — juž.
 Grabače.
 „ Kalinića, kr. i zgr., Raduč.
 — jugoz. Zira.
 „ Kneževića, kr. i zgr. Š.
 Kule, — sjever. Kaplanića.
 „ Kurlin v. Kurlin S.
 „ Nikšića, kr. i zgr. Š. Kule,
 — istoč. Stirčića pod Debel.
 Vrhom.
 „ Rogića, kr. i zgr. Počit.
 „ Teslića, kr. i zgr. sjevero-
 istoč. Raduča.
 „ Vojvodića, kr. i zgr. Š.
 Kule, — juž. Stirčića.
 „ Zečev, l. Š. Kule.
 Stanac, šk. Mogor.
 Stančića: 1. o. Gosp., — u
 Derali; 2. l. i o. L. Novi.
 Stanića Rust v. Rust S.
 Stanići, kuće Divosel.
 Stanina, l. Ostrov.
 Stanina Dolina v. Dolina St.
 Stanine, l., o. i š. Oštarij.
 Staniška Glavica, gk. sjeveroz.
 Karlob. uz more.
 Stanište: 1. o. Barl.; 2. o.
 Bilaj.; 3. kr. i selo Cesar, —
 u Trojlokvi Veleb. sjever. Kar-
 lobaga; 4. pz. i l. Mogor.;
 5. o. i š. L. Osika; 6. o.
 Smiljan., — kod Ploča; 7. br.
 Divoselsko.
 Staniština, l. Vrebač.
 Stankuša, o. Barl.
 Stanovi Čankovi, kr. i zgr. Š.
 Kule, — juž. Mršić Strane.
 „ Graovčevi, kr. i zgr.
 jugoist. Tavana.
 „ Novakovića, kr. i zgr.
 juž. M. Lisine.
 „ Tomaševi, kr. i zgr.
 zap. Markova Vrh.
 Stap, pz. Mogor.
 Stapaićka, o. L. Osik, — u
 Kućištu.
 Stapainka, l. L. Osik.
 Stara Biljanuša v. Biljanuša S.
 „ Cesta, put u Vrebač.
 Tvrdim Dragama.
 „ Crkvina v. Crkvina St.
 „ Kula v. Kula St.
 „ Pila v. Pila St.
 „ Vrata v. Vrata St.
 Starčeva Bara v. Bara St.
 „ Poljana v. Poljana St.
 Starčevića Brig v. Brig St.
 „ Brijeg v. Brijeg St.
 Starčevo Brdo v. Brdo St.
 Stari Budak v. Budak St.
 „ Bukovac v. Bukovac St.
 „ Krči v. Krči St.
 „ Šljivar v. Šljivar St.
 „ Vrta v. Vrta St.
 Starine, o. Bilaj., — uz Glavicu.
 Starinska Draga v. Draga St.
 „ Obruvača v. Obruvača
 St.
 „ Ograda v. Ograda St.
 Starinski Dio v. Dio St.
 „ Dočić v. Dočić St.
 Staro Greblje v. Greblje St.
 „ Groblje v. Groblje St.
 „ Guvno v. Guvno St.
 „ Kućište v. Kućište St.
 „ Selo, zasel. jugoz. Rukav.
 Gradine.
 Stavak, l. Divosel., — u Brdima.
 Staza: 1. gk. i š. e. između Šir.
 Kule i Podlapače; 2. l. Š.
 Kule više Jasine; 3. š. Vrebač;;
 4. gk. u Veleb., — jugoz.
 Šugarja.
 Staza Medačka, p. e. Kuklj.
 Stelnik, o. Mušal.
 Stepanovac, o. Medač.
 Stevandinka Glavica v. Glavica
 St.
 Stevanginka, o. Divosel.
 Stevanka, o. Medač.
 Stevanov Promet v. Promet St.

Stevanova Luka v. Luka St.
 „ Ploča v. Ploča St.
 Stevanovac, o. Š. Kule.
 Stijeg Pavičića, kuća L. Šugarja,
 — juž. uz more.
 Stijena Sokolova v. Sokolova S.
 Stijene, š. i p. Trnovač., — na
 Jadovnom.
 Stijepin Križ v. Križ St.
 Stilinovka: 1. o. Bilaj.; 2. o.
 Žabič.
 Stilinuša, l. Čitl.
 Stina Šupa (Šuplja), o. i pz.
 Gosp., — u Derali.
 Stine Bile v. Bile St.
 Stipanuša, o. Kučiš. — Cesar.
 Stipčeva Draga v. Draga St.
 Stipčinka, o. L. Osik.
 Stiperinka, o. L. Novi.
 Stipinka, o. L. Osik.
 Stirčić: 1. kr. i pz. Š. Kule;
 2. o. Š. Kule, — pod Lokvom;
 3. gk. Š. Kule, — juž. Luga.
 Stirčićka Lokva v. Lokva St.
 Stjena Pilipova, o. Smiljan.
 Stobabica, l. Tnovač.
 Stojakovac, potoč. Drenov.
 Stojakuša, pz. Medač.
 Stojadinka, o. Š. Kule.
 Stojanovo Vrilo v. Vrilo St.
 Stojbina, o. Š. Kule.
 Stojin Gaj v. Gaj St.
 Stoklas: 1. l., o. i p. Počit., —
 kod mosta Ljubojevića; 2. l.
 Počit., — kod Bare Žuića.
 Stolic Došenov, br., l., o. i p.
 L. Šugarja, — u Dulibi.
 „ Mali, br. u Veleb., —
 sjeveroist. Šugarja.
 „ Veliki, br. u Veleb., —
 sjeveroist. Šugarja.
 Stolinka, o. Medač.
 Stožer, br. i kr. Vrebač., —
 pod Čevanušom.
 Stožina Crna, l. Š. Kule.
 „ Mala, l. Š. Kule, —
 u Stazi.

Stožina Velika, l. Š. Kule, —
 u Stazi.
 Strana: 1. o. Barl.; 2. o. Bužim.;
 3. o. Cesar.; 4. o. i p. Debel.
 Brda; 5. p. i pz. Divosel.;
 6. p. Š. Kule; 7. š. Š. Kule, —
 kod Kukina Dola; 8. o. Š.
 Kule, — kraj Dola Crkvenog;
 9. pz. Medač., — više Doline;
 10. p. Mušal.; 11. zasel.
 Mušal.; 12. br., kr. i pz.
 Ostrov., — iza Golubnjače
 prema Stazi; 13. kr. Ostrov.
 — pod Vujnovcem prema Š.
 Kuli.
 Strana Basarića, pz. Mogor.
 „ Brikina, o. Š. Kule.
 „ Crnoguza, l. i o. Š. Kule.
 „ Čovića, o. Š. Kule.
 „ Čatića, l. Š. Kule.
 „ Despotova, l. i š. Š. Kule.
 „ Galovića, l. Š. Kule.
 „ Grabova v. Grabova Str.
 „ Ivankovića, o. i p. Medač.
 „ Jagreva, l., o. i š.
 Mogorička.
 „ Janjanina, gk. u Vel.
 Raduč.
 „ Jasnića, o. i pz. Mogor.
 „ Kozija, kr., pz. i o.
 Vrebač., — uz Podlapac
 i Stazu.
 „ Krastava, kr. juž. Kuk-
 ljica u Veleb.
 „ Mala, kr. i pz. Divos., —
 pod Visočicom.
 „ Matica: 1. pz. Divosel.;
 2. o. Š. Kule.
 „ Medena: 1. š. e. Š. Kule;
 2. kr., pz., o. i l. sa
 stanom Radmanovća u
 Ostrovici, — sjeveroist.
 Grebenarske Razvaline
 uz Š. Kulu.
 „ Miljuša, o. Divosel.
 „ Mršića, kr. i l. Š. Kule, —
 uz Švračkovo Selo.

- Strana Prijeka, pz. Š. Kule.
 Rakića, l. Š. Kule, — u Zatecu.
 „ Rastova, kr., pz. i o. Divosel., — uz Krivaju.
 „ Tomaševa, br. kr. izm. Vrebca i Pavlovca.
 „ Velika, br. i kr. Mogor. — sjeveroz. crkve.
 „ Vrbanska, o. Cesar.
 „ Vučkovića, l. i o. Vrebač.
 „ Vukajlova, l. i o. Š. Kule.
 „ Zapadna: 1. p. Medač.; 2. kr. Ostrov., — jugoz. Grebenar. Razvale uz Š. Kulu.
 Strančica: 1. o. Bužim.; 2. o. Kučiš. — Cesar.; 3. p. Mušal.; 4. o. L. Novi; 5. p. i o. Počit.; — u Brdu.
 Strančina, o. Počitelj.
 Stranica: 1. o. Bužim.; 2. š. i p. Šir. Kule.
 Stranjine Okruge v. Okruge Str.
 Stranjinovo Brdo v. Brdo Str.
 Stranjinuša: 1. o. Brez.; 2. o. Kuklj.
 Stražbenica, gk., kr. i pz. Vrebač., — izm. š. Staze i Pavlovca.
 Stražište: 1. pz. i o. Š. Kule, — jugozap. Čardaka; 2. kr. izm. š. Podzidine i Divoselske Duple.
 Strekuša, o. Smiljan., — u Rastoki.
 Strelana, o. Gosp., — u Šibu.
 Strilića Kučište v. Kučište Str.
 „ Lokva v. Lokva Str.
 „ Naslonište v. Naslonište Str.
 Strmac: 1. kr. L. Šugarja, — u Brinama; 2. o. Mogor.; 3. l. Vrebač.
 Strmača, kr. Ribn., — juž. Branjevina.
 Strmež, o. Bilaj.
 Strmoglavica, l. i o. Ostrov.
 Struga, o. Mušal.
 Struge: 1. š. e. Kuklj.; 2. čist. e. Počit., — u Javorniku.; 3. previe u Divosel. Velebitu, između Visočice i Jandrine Poljane.
 Stružnica, izvor Divoselski.
 Stružnice, kr. izm. Divosela i Čitl.
 Stubalj: 1. l. Deb. Brda; 2. pz. Kuklj., — pod Veleb.; 3. o. Počitelj., — u Jazmaku; 4. izvor Divoselski.
 Stubalj Markanov, l. Počitelj.
 Stublina, o. Divosel.
 Stublja Ograda v. Ograda St.
 Studen: 1. potoč. Brez.; 2. potoč. Počitelj.
 Studena Draga v. Draga St.
 „ Kamenica v. Kamenca St.
 Studenac: 1. pz. i o. Divos., — na Višnji u Ornicama; 2. kr. i pz. Š. Kule, — uz L. Ošik. ispod Novosela; 3. potoč. Smiljan; 4. izvor Divoselski.
 Studenac Murtin, o. Š. Kule.
 Studenačka Bara v. Bara St.
 Studenci, pz. Smiljan.
 Studeno Vrelo v. Vrelo St.
 Stupačina, kr. u Veleb. pod š. Oštarije.
 Stupačine: 1. zasel. sjeverozap. Oštarija; 2. pz. i o. Oštar.
 Stuparova Luka v. Luka St.
 Stuparski Progon v. Progon St.
 Stuparuša, o. Pavlov.
 Stupe: 1. l. Čitluč.; 2. vidi: Više St.
 Stupine, l. i pz. L. Ošik.
 Stupište, l. Medač.
 Sučevića Glavica v. Glavica S.
 Sudarev Dol v. Dol S.
 Sudarova Draga v. Draga S.
 Sudaruša, o. Barl.
 Sudolje, o. Trnov.

Suha Graba v. Graba S.
 Suhi Jarak v. Jarak S.
 Suhodol : 1. o. Kruškov.; 2. o. Š. Kule ; 3. pz. Mogor.; 4. o. Ostrov.
 Suhodoli, kr. Mogor., — jugoist. uz Ploču.
 Suknjajica, o. Kuklj.
 Suknjajica Kućište v. Kućište S.
 " Okruga v. Okruga S.
 Suknjajinovac, o. Medač.
 Suknjajuša, o. Kuklj.
 Sultanuša, zasel. L. Šugarja.
 Sunajkov Bužak v. Bužak S.
 Sunajkuša : 1. o. i pz. Barl.; 2. o. Vrebač.
 Surlača, o. Pavlovač.
 Surlinovac : 1. l. Počitelj.; 2. potoč. Počitelj.
 Sušan, kr. Cesar. uz more.
 Sušića Brdo v. Brdo S.
 Sušinka, o. L. Osik.
 Suvača, pz. Brez.
 " Srednja, p. Kuklj.
 Suvaja : 1. kr. i pz. Brezovač.; 2. potoč. Brez.; 3. potoč. Brušan.; 4. potoč. Kuklj.; 5. potoč. Lipe, — utječe u Jadovnu niže Barleta; 6. potoč. Počit., — u Razb. Dragi; 7. potoč. Trnovački; 8. potoč. Vrebački.
 Suvaja Adžijina, o. Lipe.
 " Kekića, o. Lipe.
 Suve Dolčine v. Dolčine S.
 Suvodočina, o. i p. Raduč., — u Suvodolu.
 Suvodoli, kr. Raduč., — sjeveroist. Crne Rijeke.
 Sužakuša, o. L. Novi.
 Sužukova Njiva v. Njiva S.
 Sv. Magdalena, kapelica na međi Dalm. uz more.
 Sv. Trojica, l. i o. Š. Kule.
 Sv. Ivan, br. i kapelica u Medač. Velebitu.
 Sv. Brdo : 1. vrh u Veleb. Ra-

dučkom, — juž. Buzdovana ; 2. š. i č. e. u Veleb. Raduč. Svetička, o. Gosp., — u Trupinovcu.
 Svinkalište, o. i pz. Š. Kule.
 Svinjkalište v. Svinkalište.
 Svištovka, o. Bilaj.
 Šabanka, o. L. Novi.
 Šabanovka o. Bužim.
 Šabička : 1. o. Gosp. — u Trnov. Kruški; 2. o. u Kaniži.
 Šajanova Rosulja v. Rosulja Š.
 Šajer, o. Medač.
 Šajerov Cijepac v. Cijepac Š.
 Šajića Luka v. Luka Š.
 Šajičkuša, l. Trnovač.
 Šajnova Krkuša v. Krkuša Š.
 Šakića Brdo v. Brdo Š.
 " Glavica v. Glavica Š.
 " Groblje v. Groblje Š.
 " Grofija v. Grofija Š.
 " Ograda v. Ograda Š.
 " potok, potoč. Pavlov.
 Šakinica, o. Vrebač.
 Šakinuša, o. Vrebač.
 Šanac : 1. l. Kruškov.; 2. o. Š. Kule; 3. pz. Počitelj.; 4. o. Ribn.
 Šanci, o. Ribn.
 Šandrlina Bara v. Bara Š.
 Šapuša : 1. l. Brušan., — u Baricama; 2. o. Konj. — Cesar.
 Šarića Dolac, kr. jugoz. Buž., — u Veleb.
 " Dolina v. Dolina Š.
 " Duplje, kr. L. Šugar., — juž. Rizvanuše.
 " Glavica v. Glavica Š.
 " Kosa, g. k. u Veleb. — jugoist. Rizvan.
 " Porobljenik v. Porobljenik Š.
 Šarići, zasel. jugoist. Šugarja.
 Šarička, l. Kućiš. — Cesar.
 Šaričkuša, o. Bužim.

- Šarićuša, o. Smiljan.
 Šarin Dolac v. Dolac Š.
 Šarinka, o. Š. Kule.
 Šarino Vrelo v. Vrelo Š.
 Šasića Dol v. Dol Š.
 Šašina : 1. l. Počitelj., — u
 Krčevinama ; 2. l. Počit. —
 u Malarici.
 Šašnjača, l. Čitl.
 Šatorina : 1. p. e. Cesarički ;
 2. br. Divoselsko.
 Šatorka, o. L. Novi.
 Šavorka, o. Mušal.
 Šebalja Brig v. Brig Š.
 Šebaljuša : 1. o. Š. Kule ; 2. o.
 i pz. Trnovač.
 Šebića Njivica v. Njivica Š.
 Šedrvan : 1. pz. Brušan., —
 u Ogradama ; 2. š. i p. e. L.
 Novog, — uz Brušane ; 3. br.
 Divoselsko.
 Šegatovac, izvor Divoselski.
 Šegrt (i Segrt), o. Ostrov.
 Šejatovac : 1. š. Mogor., —
 uz Osoje ; 2. put Mogor.
 Šejatuška, o. Leden. — Cesar.
 Šeničište : 1. o. Konj. — Cesar. ;
 2. o. Kuklj. ; 3. l. i o.
 — u Stazi ; 4. pz. Mogor. ;
 5. o. Ostrov.
 Šeovac : 1. potoč. Divosel. ;
 2. pz. Divosel.
 Šeperov Dol v. Dol. Š.
 Šepin Budžak v. Budžak Š.
 Šepina Greda v. Greda Š.
 Šepinac, kr. L. Šugar. u Veleb.
 Šepinka, o. Barl.
 Šepino Kućište v. Kućište Š.
 Šerića Brdo v. Brdo Š.
 " Dol v. Dol Š.
 " Varoš, zasel. Barl.
 Šerićka, o. Bilaj., — pod Drini-
 ćem.
 Šešeljevac, o. Čitluč.
 Šešinka, o. Gosp. — u Polju.
 Ševakuša, l. Medač.
 Ševari, l. Čitluč.
 Ševarica, o. Š. Kule.
 Ševarina, p. Počitelj. — u
 Hrnjakovcu.
 Ševića Bara v. Bara Š.
 Ševina Poljana v. Poljana Š.
 Ševrljužice, kr. i pz. Pavlovač., —
 pod potoč. Jurjevcem.
 Ševrljužino Brdo v. Brdo Š.
 Šib, kr., pz. i o. Gosp., — u Polju.
 Šibonjina, o. Divosel.
 Šibonjina Kosa, br. Divosel.
 Šicana, o. Gosp.
 Šija, l. Počitelj., — nad Čipu-
 ljom.
 Šijača, izvor Divoselski.
 Šijanova Luka v. Luka Š.
 Šijanovo Brdo v. Brdo Š.
 Šikara : 1. o. Barl. ; 2. p. Lipe,
 — u Gradini ; 3. p. Lipe, —
 uz Lanište Eregino ; 4. kr.
 Vrebač., — uz Barlete.
 Šikara Lugarova, l. Ostrov.
 „ Petkovića, kr. Ostrov., —
 sjeveroist. Staze.
 Šikare, kr. Drenov., — izm.
 Med. i Kukljića.
 Šikarje, o. Bilaj., — pod Gradi-
 nom.
 Šikića Bara v. Bara Š.
 " Draga v. Draga Š.
 " Glavica v. Glavica Š.
 " Ogradica v. Ogradica Š.
 Šikići : 1. zasel. kod zat. Cer-
 nika ; 2. dva zasel. sjever. Luk.
 Šugarja.
 Šikuša : 1. o. Bužim. ; 2. o. i
 pz. Oštar. ; 3. o. i pz. Trnov.
 Šilovac Mali, o. Smiljan.
 " Veliki, o. Smiljan.
 Šiljeuša, br. i o. Divoselska.
 Šiljevac, l. Ostrov.
 Šiljevača, gk. u Veleb., — jugoz.
 Rizvanuše.
 Šiljevina, o. Čitluč.
 Šiljevo Brdo, glav. u Veleb., —
 juž. Gol. Vrha.
 Šimerinka, o. L. Novi.

- Šimička, o. Lipe.
 Šimlaš: 1. kr., pz. i o. Š. Kule, —
 uz L. Osik; 2. o. L. Osik.
 Šimlaško Brdo v. Brdo Š.
 Šimunica, o. Bužim.
 Šimunova Njiva v. Njiva Š.
 " Rosulja v. Rosulja Š.
 Šipanjača, l. Čitl.
 Šipci, l. i o. Oštar., — u Crn,
 Dabru.
 Šipenjača, izvor. Divoselski.
 Šipkovača, o. Medač.
 Široka: 1. luka juž. L. Šugarja;
 2. o. Mušal.; 3. p. L. Novi, —
 u Novoselu; 4. o. L. Osik.;
 5. o. Ribn.
 Široka Bara v. Bara Š.
 " Kula v. Kula Š.
 " Njiva v. Njiva Š.
 " Puntā, zat. i zasel. Luk.
 Šugarja.
 „ Rosulja v. Rosulja Š.
 Široke Njive v. Njive Š.
 Široki Kuk v. Kuk Š.
 Širokica, o. Lipe, — u Dugim
 Njivama.
 Širovka, o. Mušal.
 Šiška, kr. Čitluč., — pod Vele-
 bitom.
 Škadrica, o. Š. Kule.
 Škadić, pz. Š. Kule.
 Škalića Brdo v. Brdo Š.
 Škipača: 1. pz. Medač.; 2. pz.
 Mogor.
 Škipalja, o. Medač.
 Školska Ograda v. Ograda Šk.
 Školski Dol v. Dol Šk.
 Školj: 1. l. Barl.; 2. l. Smiljan.
 Školje, kr. Barl., — u okuci
 Jadove.
 Školjić: 1. o. Bilaj., — u
 Kaldirmi; 2. o. Deb. Brda, —
 u Klancu; 3. o. L. Novi;
 4. o. Raduč., — u Jaruzi.
 Škorin Dol v. Dol Š.
 Škorinica, o. Drenov.
 Škorinice, l. Drenov.
 Škorino Brdo v. Brdo Š.
 Škrapa Brdo v. Brdo Š.
 Škrbinac, kr. i o. Lipe, — uz
 potoč. Suvaju.
 Škrbinac Vukelin, o. Lipe.
 Škrbinka, o. Kruškov.
 Škrilna, zasel. juž. L. Šugarja.
 Škriljak, o. Počit., — u Razb.
 Dragi.
 Škrpelj, o. Ribn.
 Škularić, o. Š. Kule.
 Škvadra: 1. l. Brušan., — pod
 Lužanjkom; 2. o. Deb. Brda;
 3. pz. i o. Divos.; 4. o. L.
 Novi; 5. l. Smiljan.
 Škvadra Vlaška, l. Trnovač.
 Škvadre, kr. Brušan., — u š.
 Goli Vrh.
 Šljivar: 1. l. Bužim.; 2. o.
 Divosel.; 3. l. Kruškov.; 4. p.
 Medač.; 5. o. Mogor.; 6. o.
 Ostrov.
 Šljivar Stari, o. Š. Kule.
 Šljivarić: 1. o. Š. Kule; 2. o.
 Mušal.; 3. o. Pavlov.
 Šljive, o. Bužim.
 Šljivice, o. Počit., — u Vitas.
 Njivama.
 Šljivik: 1. o. Divosel.; 2. o.
 Š. Kule.
 Šmanjak, o. Š. Kule.
 Šmitovka, l. i o. Ostrov.
 Šmrčevac, p. i š. e. Kuklj.
 „ Mali, p. e. Kuklj.
 Šmreka, br. Divoselsko.
 Šnajdarka, o. Gosp., — u Šibu.
 Šnitlovka, o. Divosel.
 Šnjarička, o. Ribnič.
 Šobatov put, Raduč., — pod
 Migačem.
 Šobatuša, o. Raduč.
 Šolinka, p. Medač.
 Šomljenka, o. Kaniš., — u Derali.
 Šopića Brig v. Brig Š.
 " Brijeg v. Brijeg Š.
 Šopička, o. Smiljan.
 Šopuša, l. Trnovač.

Špadinka, o. L. Novi.
 Špaljova Bara v. Bara Šp.
 Špaljuša, o. Smiljan., — pod Oblajcem.
 Špaljuša Mala, o. Bužim.
 " Velika, o. Bužim.
 Špeljička, o. Smiljan., — kod Otešice.
 Šperkuša, o. Kaniš.
 Šperova Bara v. Bara Š.
 Špica: 1. o. Bužim.; 2. o. Novos. Bilaj.
 Špičina Glavica v. Glavica Šp.
 " Ograda v. Ograda Šp.
 Špičinka, o. L. Novi.
 Špikanovac, š. i l. Raduč., — u Barama.
 Špireljina Glavica v. Glavica Šp.
 Špirinka, o. L. Osik.
 Špoljarića Tuk v. Tuk Šp.
 Špoljaruša, o. Mušal.
 Štapić, potoč. L. Osika.
 Štavline, pz. L. Osika.
 Štavlinka, o. L. Osika.
 Šterkuša, o. Mušal.
 Šternja, cister. Raduč., — kod crkve.
 Štika, o. Novos. Bilaj.
 Štimčevo Brdo v. Brdo Št.
 Štimkuša, o. L. Novi.
 Štirovac: 1. br. u Veleb. — jugoist. Badnja; 2. p. e. Kuklj.; 3. dolina u Veleb. Divosel-skom, pod. Visočicom.
 Štirovačka Poljana v. Poljana Št.
 Štirovačko Vrelo v. Vrelo Št.
 Štrbčev Dol v. Dol Štr.
 Štrbčeva Bara v. Bara Š.
 " Dolina v. Dolina Š.
 " Njiva v. Njiva Š.
 Štrcalovka, o. Trnovač.
 Štrkuša, p. Mušal.
 Štrolina Draga v. Draga Š.
 Štura, o. Počitelj., — kod Mlinca.
 Šubarka, o. Mušal.
 Šugarica, zat. i zasel. juž. L. Šugarja.

Šugarje, kr. i selo jugoist. L. Šugarja.
 Šugarje Lukovo v. Lukovo Š.
 Šugarska Duliba, zasel. L. Šugarja.
 " Kosa, g. kosa u Veleb., istoč. L. Šugarja.
 Šukićeva, o. Divos.
 Šuljčev Klanac v. Klanac Š.
 Šuljina Jama v. Jama Š.
 Šuljkova Dolina v. Dolina Š.
 " Ograda v. Ograda Š.
 Šuljkovo Brdo v. Brdo Š.
 Šuntička, o. Deb. Brda.
 Šuma Bogića v. Bogića Š.
 Šuperska Draga v. Draga Š.
 Šuperuša, o. Smiljan.
 Šuplja Glavica v. Glavica Š.
 " Greda v. Greda Š.
 " Kamenica v. Kamenica Š.
 Šupljača; 1. p. Mogor.; 2. pz. Pavlov.; 3. br. Vrebac.
 Šupljaja Velika, o. Divosel.
 Šuplje Grede v. Grede Š.
 Šuplji Kuk v. Kuk Š.
 " Rast v. Rast Š.
 Šušanj; 1. kr. i š. e. Cesar., uz more; 2. selo sjeveroist. Karlob.; 3. pz. Mogor.; 4. š. Mušal.; 5. l. Vrebač.
 Šušinka, o. L. Osik.
 Šušnjar, kr. Medač., — uz Kruškov.
 Šušnjara, pz. Medač.
 Šušnjarac, š. Drenov.
 Šušnjarci, kr. Drenov., — ispod Kruškovca.
 Šušnjarica: 1. br., l. i pz. Divosel.
 2. kr., p. i š. Kruškov. uz Drenovac; 3. vidi: Pod Š.
 Šušnjarić, pz. Drenov.
 Šušnjevac: 1. zasel. L. Šugarja;
 2. l. i o. L. Šugarja, — u Marasovu Dolcu.
 Šušnji, l. Š. Kule.
 Šušnjić, l. Š. Kule.
 Šušnjovita Dolina v. Dolina Š.

Šutička, o. Mušal.
 Šveljanovka, o. Medač.
 Švorčev Dočić v. Dočić Š.
 Švorčevinka, o. Divosel.
 Švorkuša, o. Divosel.
 Švrakovac : 1. pz. i o. Divosel.,
 — pod Rapljom u Ornicama ;
 2. izvor Divoselski.

Tabakuša, o. Počitelj. — u
 Ostvenjači.

Tabor : 1. kr. Bilaj. — uz Liku ;
 2. o. Bilaj. — u Budžaku.

Taborište, kr., o. i l. Š. Kule, —
 izm. Abdine Doline, Pećice,
 Tuka i Brezova Dola.

Tadića Dol v. Dol T.

" Glavica v. Glavica T.

Tadina Njiva v. Njiva T.

Tadinica, o. Mušal.

Tadino Brdo v. Brdo T.

Tadišin Gaj v. Gaj T.

Tadišina Draga v. Draga T.

Takalice : 1. kr. Brušan., —
 pod Gol. Vrhom uz potoč. Su-
 vaju ; 2. g. kosa i zasel. jugo-
 ist. Oštar.

Takalice Krč v. Krč T.

Talijanka, o. Mušal.

Tamburova Ograda v. Ograda T.

Tamnička Velika, zat. uz Dal-
 maciju.

Tanki Dio v. Dio T.

" Put v. Put T.

Tankuša, o. Barlet.

Taratavina, o. Š. Kule.

Taratavina Njiva v. Njiva T.

Tarbukuša, l. i o. Kruškov.

Taritausa, o. Š. Kule.

Tatina, kr. i o. Leden. — Cesar.,
 — uz more.

Tatina Draga, zat. sjever. Karlob.

„ Punta, o. Cesar.

Tatine, o. Cesar., — u Plitkoj
 Dragi.

Tavan : 1. o. Bilaj.; 2. o. Bužim.;
 3. o. Divosel.; 4. l. Š. Kule, —

u Razbojištu ; 5. l. Š. Kule, —
 u Stazi ; 6. kr. i pz. Ostrov.,
 — pod Prkosom u Š. Kuli ;
 7. kr. Vrebač., — jugoist. Š.
 Ljutika.

Tavanak : 1. o. Bilaj.; 2. o.
 Drenov.; 3. pz. i l. Medač.

Tavani : 1. pz. Počiteljski ;
 2. visoravan Š. K.; 3. kr. u
 Vrebačkoj Stazi.

Tavanjak, pz. Barl.

Telečić Stan, kr. sjeveroistoč. Ra-
 duča.

Teplik : 1. l. Leden. — Cesar.;
 2. kr. i š. L. Šugarja, — sjever.
 Bukova Dolca u Veleb.; 3. za-
 sel. L. Šugarja.

Tepsija, l. Š. Kule.

Terezija, kr., pz. i o. Š. Kule.

„ Lokva v. Lokva T.

Terina, l. Š. Kule.

Teslica, potoč. Drenov.

Teslića Stan v. Stan T.

Teslina Luka v. Luka T.

Teslinka : 1. p. Drenov.; 2. pz.
 i o. Ostrov.

Težanica : 1. o. Bužim.; 2. l.
 i o. Cesar.; 3. o. Smiljan.

Tikvača, š. Š. Kule.

Tikvičuša, l. i o. Divosel.

Tisna Draga v. Draga T.

Tisni Most v. Most T.

Tisovi Klanac v. Klanac T.

" Vrh, br. u Veleb., — sjev.
 Karlob.

Tišljarka, o. L. Novi.

Tištino Brdo v. Brdo T.

Tjesni Most v. Most T.

Tkančica, o. Bilaj.

Tkanica : 1. o. Bilaj.; 2. o.
 Pavlov.

Tkaničica, o. Bilaj.

Tlačina, pz. Medač.

Tocilnica : 1. l. Divosel.; 2. iz-
 vor Divoselski.

Točak : 1. o. Medač.; 2. o.
 Ostrov.; 3. potoč. Počitelj.;

4. 1. Smiljan.; 5. potoč., — između D. i G. Blata Smiljan.;
6. izvor Divoselski; 7. izvor Medački.
- Točilo: 1. br. Cesar., — u Velebitu; 2. potoč. — Trnov.
- Todinka, 1. Počit., — u Mužljevcu.
- Todinovac: 1. 1. Divoselska; 2. izvor Divoselski.
- Todorkuš, š., p., o. i l. Mogor., — u Vel. Međugorju.
- Todorkuš Lokva v. Lokva T.
- Todorova Luka v. Luka T.
- Todosina Draga v. Draga T.
- Tojaga, o. Š. Kule.
- Tojaska, o. L. Novog, — u Ždralovcu.
- Tokate, kr. i o. L. Novog, — više Novčice.
- Toljančica, o. Mušal.
- Toljanka: 1. o. Mušal.; 2. pz. L. Osik, — u Kličkom Polju.
- Toljanova Draga v. Draga T.
- Tomaševa Gromila v. Gromila T.
- ” Rudina v. Rudina T.
- ” Strana v. Strana T.
- Tomaševi Stanovi v. Stanovi T.
- Tomašica: 1. o. Smiljan., — u Polju; 2. 1. Trnovač.
- Tomašice, kr. Trnovač., — izm. Deb. Brda i Smiljana.
- Tomčaja, pz. Kuklj.
- Tomića Dol v. Dol T.
- Tomičinka, o. Š. Kule.
- Tomina Bara v. Bara T.
- ” Duliba, kr. u Veleb., — sjever. Karlob.
- ” Glavica v. Glavica T.
- ” Njiva v. Njiva T.
- Tominka: 1. o. Konj. — Cesar.; 2. o. L. Osik.
- Tomino Brdo v. Brdo T.
- Tominovača, o. Mogor.
- Tominsko Brdo v. Brdo T.
- Tomljenovića Brižine v. Brižine T.
- ” Duliba, gk. u Veleb. — sjever. Crnog Dabra.
- Tomljenovića put, — seoski put Smiljan.
- ” Žalo, zat. zasel. juž. L. Šugarja.
- Tomljenovići: 1. zasel. Bužim.; 2. zasel. sjeveroist. Žala Tomljenovića.
- Tončuša, o. Smiljan.
- Toničica, o. Kaniš., — u Musincu.
- Tonička, o. Bužim.
- Tonkovička, o. Kaniš.
- Toplik: 1. o. Leden. — Cesar.; 2. kr. i o. Medač., — uz vrelo Toplik.
- Toplik vrelo, izvor Medač.
- Topola: 1. pz. Barlet.; 2. vidi Tropola.
- Topuzovka, o. Mogor.
- Tor: 1. o. Počitelj., — u Vuksan Varošu; 2. vidi Pod Tor.
- Tor Novi, kr. Cesar. uz more.
- Torina: 1. 1. Brušan. u Gol. Vrh; 2. o. Bužim. pod Gradinom; 3. pz. i š. e. Mušal.; 4. čist. e. Oštar.
- Torina Lovrića, o. Š. Kule.
- Torine: 1. o. Š. Kule; 2. kr. i š. L. Šugar., — više Kučka u Velebitu.
- Torine Kevrića, p. e. Kuklj.
- Torište, o. Vrebač.
- Tošina Ograda v. Ograda T.
- Tošinka, o. Počitelj., — u Brdu Ivančevu.
- Trap, o. L. Osik.
- Trapi, o. Brušan.
- Tratina: 1. p. Brušan.; 2. 1. o. Kaniš., — u Kloštru; 3. kr. i p. između Kuklj. i Raduča.
- Tratine, o. Smiljan.
- Travičin Lug v. Lug T.
- Travičinka: 1. o. Brez.; 2. o. Medač.
- Travnik: 1. 1. Barlet.; 2. pz., p., o. i l. Š. Kule.

Travnjak, o. Pavlovač.
 „ Gaj v. Gaj Tr.
 Trbojevića Bara v. Bara T.
 „ Gaj v. Gaj T.
 „ Grofija v. Grofija T.
 „ Kosa v. Kosa T.
 Trbovića Ogradčić v. Ogradčić T.
 Trbovo Brdo v. Brdo T.
 Trešnja Rudina, o. Š. Kule.
 Trešnjak, p. i kućište u Mogor.
 Trešnjevac, pz. Kuklj.
 Trešnjica, o. Š. Kule.
 Trešnjice, o. Š. Kule.
 Trgino Brdo v. Brdo T.
 Trinjive, o. Š. Kule.
 Trišinka, o. Divosel.
 Trišinovac, l. Š. Kule, — u
 Božinom Koritu.
 Trišnica, p. Mušal.
 Trišnjica, o. Smiljan.
 Trivunova Poljana v. Poljana T.
 Trivunsko Brdo v. Brdo T.
 Trivunuša (i Trifunuša): 1. o.
 Bilaj.; 2. o. Vrebač.
 Trkalice, pz. i o. Bilaj.
 Trkulje, zasel. Kika, — sjever.
 Zira.
 Trkuljina Poljana v. Poljana T.
 Trn Janča, o. Ostrov.
 „ Lijepi, o. Barl.
 „ Panin, kr., p. i o. Kruškov.
 „ Vidov, p. i o. Medač.
 Trnak, l. i o. Oštar., — u Crn.
 Dabru.
 Trnik: 1. p. i o. Počitelj., —
 u Luci; 2. potoč. Počitelj.
 Trnov Dol v. Dol T.
 Trnova: 1. potok Medač., —
 istoč. dio Glomočnice uz Ga-
 lešno Brdo; 2. pz. Mogor.;
 3. o. Pavlovač.; 4. šk. Po-
 čitelj., — u Ogradama.
 Trnova Dolina v. Dolina T.
 „ Draga v. Draga T.
 „ Kruška v. Kruška T.
 Trnovac: 1. selo jugoz. Gospića,
 — pod Velebitom; 2. potoč.

Kruškovač.; 3. kr. Š. Kule;
 4. kr. sela Trnovca, — izm.
 Crnog Vrela i Jadove Brušan.
 Trnovača: 1. o. Š. Kule; 2. o.
 Ribn.; 3. potoč. Raduč., —
 utječe u Grginac; 4. o. Pav-
 lovač.
 Trnovačka Bara v. Bara T.
 Trnove, kr. Pavlov., — juž. pod
 Procijepom.
 Trnovi Dočić v. Dočić T.
 Trnovica, l., o. i p. Kruškov.
 Trnovita Draga v. Draga T.
 Trnoviti Dočić v. Dočić T.
 „ Dol v. Dol T.
 „ Lug v. Lug T.
 Trnovo Brdo v. Brdo T.
 Trnjaci, o. Medač.
 Trnjak: 1. o. Bilaj.; 2. o. Brez.;
 3. p. Š. Kule, — u Brdu;
 4. voćar Š. Kule; 5. kr. L.
 Osika, — uz Š. Kulu; 6. p.
 Vrebač.
 Trnjakuša, o. Lipe.
 Trnjar, p. Mušal.
 Trnje: 1. o. Bilaj.; 2. o. Novos.
 Bilaj.; 3. o. Smiljan., — u
 Bačincu.
 Trnje Gusto, o. Kruškovac.
 „ Mataića, kr. L. Novog., —
 uz Deb. Brdo.
 Trnjice, o. Kruškovač.
 Trobolna (? Tropolna) Dolina v.
 Dolina T.
 Tročošak, o. Divosel. — Ornice.
 Trojica Sv. v. Sv. T.
 Trojlokve, kr. Cesar. u Velebitu,
 — sjeverz. Karlobaga.
 Trojuvratnica, o. Ribn.
 Trokut Milin, o. L. Osik.
 Trolin Dol v. Dol T.
 Trolino Brdo v. Brdo T.
 Trolokve-Cilovina, kr. i zasel.
 Cesar., — kod zat. Kostić
 Draga.
 Tromeda: 1. p. Kruškovač.; 2. kr.
 — uz Bilaj., Vrebač i Ribnik.

Tropola: 1. o. Barlet.; 2. o. Bužim.; 3. p. Smiljan.; 4. vidi: Topola.

Tropolica, p. Smiljan.

Tropolić, o. L. Osik.

Tropolići, o. Kućiš. — Cesar.

Tropolovi Brig v. Brig T.

Trošelj, zasel. Divosel., — juž. pod Deb. Glavicom.

Trošljevi bunar v. Bunar T.

Trouglasti, br. i š. e. Oštar., — pod Lokvom.

Trouara, br. sa tri vrha u Velebitu, Čitluk — Divoselo.

Trovrh, br. L. Šugarja, — u Veleb.

Trovrh-Ceklin, br. juž. š. Staze.

Trstenica, zasel. L. Šugarja.

Trtavina Dolina v. Dolina T.

” Njiva v. Njiva T.

Trubaja: 1. br., š. e. i o. Konj. — Cesar.; 2. zasel. Cesar.

Trubaja Kras v. Kras T.

Trubaljuša, kr. Cesarić.

Trupinovac, kr., pz. i o. Gosp., — uz Novčicu i put u Žabice.

Tučica: 1. o. Brušan., — u Krkovcu; 2. o. Divosel.

Tučić: 1. o. Mušal.; 2. o. L. Osik.

Tuk: 1. p. Barl.; 2. l. Brez.; 3. o. Divosel.; 4. p. Drenovač.;

5. l. Kuklj.; 6. o. Kruškovač.;

7. kr. Š. Kule, — uz Podlapac; 8. l. i š. Š. Kule, u

Rudini; 9. pz. Medač.; 10. o. Mogor.; 11. o. L. Novi; 12. kr.

L. Osika, — sjever. uz Š. Kulu; 13. kr., pz. i o. Ostrov.,

— uz Kulicu na sastavcima Like i Jadove; 14. kr. Ostrov,

— jugoist. Strane uz Š. Kulu; 15. kr. Ostrov., — sjeveroist.

š. Staze za Oštrom; 16. l. Počit., — u Otoku; 17. o.

Smiljan., — pod Oblajcem; 18. l. Trnovačka.

Tuk Basarića, kr. pod Deb. Brdom.

„ Dugački, o. Bilaj.

„ Jelačin: 1. kr. L. Novog, — zap. Novčice uz Gosp.; 2. zasel. L. Novog i 3. potoč. L. Novog.

„ Mali, o. Bilaj.

„ Pavelića, kr. pod Deb. Brdom.

„ Piškulin, o. L. Osik.

„ Račića, l. Trnovač.

„ Špoljarića, o. L. Osik.

„ Veliki: 1. o. Bilaj.; 2. kr. Debel. Brda.

Tukanja, o. Kuklj.

Tukinka, o. Pavlovač.

Tunjevac: 1. g. k., kr., pz. i o. Barl., — prema Vrebcu; 2. kr. Vrebač., — uz Barlete; 3. potok Barletski.

Tunjevačka Glavica, br. sjeveroist. Barleta.

Tunjevački Dol v. Dol T.

Turička, o. Kaniš., — u Musincu.

Turkovačka Draga v. Draga T.

Turski Greb v. Greb. T.

Tursko Greblje v. Greblje T.

” Groblje v. Groblje T.

Tvrda Duliba, gk. u Veleb., — sjever. Karlob.

„ Njiva v. Njiva T.

Tvrde Drage v. Drage T.

Tvrdoči, zat. juž. Prizne.

Tvrdulje: 1. o. Pavlovač., — kod Lokve Deline; 2. kr. uz Vrebač.

U Zidini, pz. Š. Kule.

U Zvijernjaku, pz. Lipe.

Udbina, o. Š. Kule.

Udika, o. i pz. Počitelj.

Ugal: 1. o. Oštar.; 2. p. Trnovač.

Ugarkov Palež v. Palež U.

Ugarkovića Dolovi v. Dolovi U.

Ugli, l. Trnovač.

Ugljevo, o. Leden. — Cesar.

Uklinak : 1. o. Bilaj.; 2. o. Novos. Bilaj.; 3. o. Smiljan., — u Rastoki; 4. l. Trnovač. Ukosina, l. Smiljan., — u Blatu. Ulege, l. Kučiš. — Oštarij. Uleglo, o. Bužim. Uličinka, o. Ribnič. Umac, br. i kr. Ostrov., — sjeverno Vujnovca pod Oštrom. Umčić, o. i š. Mogor. Umetalja Grofija, o. Žabička, — u Mirkovcu. Umetaljka : 1. o. Gosp., — u Babin. Dolini; 2. o. i l. Drenovač.; 3. o. Lipe, — uz Liku; 4. o. Š. Kule; 5. l. Mogor. Umiljendića Brdo v. Brdo U. " Dolina v. Dolina U. Urdača, l. Mogor. Urija : 1. p. Kruškov.; 2. o. Mušal.; 3. br. i kr. izm. Osika i Budaka; 4. o. L. Osik, — u Sinici; 5. br., kr. i pz. Smiljan., — sjeveroz. izvor. Studenca. Urlaj : 1. br. i š. e. Brušan.; 2. br. i š. e. Divosel.; 3. g. Kosa juž. Rizvanuše. Urlaj Mali, š. i pš. e. Divosel. " Veliki, š. i pš. e. Divosel. Urljivo Brdo, l. Bilaj. Urošev Dol v. Dol U. Uroševka, o. Brez. Urtešova Glavica v. Glavica U. Ušadena Greda v. Greda U. Ušadeni Kamen v. Kamen U. Uska, o. L. Osik, — više Drage. Uska Latica v. Latica U. " Njivica, o. Bilaj., — u Jasištu. Uski Dio v. Dio U. Uskić, o. Š. Kule. Usklisak : 1. o. Divosel., — u Brdima; 2. l. Mogorič. Usklizak, o. i p. Počitelj., — u D. Selu.

Uspomena, o. Bilaj. Ušljivica Ograda v. Ograda U. Utoka : 1. l. Š. Kule, — u Čardačištu; 2. š. i o. Š. Kule, — u Jezerskom Vrh. Uvala : 1. o. Divosel.; 2. o. Š. Kule, — na Poljani; 3. o. Počitelj., — u Sitniku. Uvalica, pz. L. Osik. Uvikaljuža o. Čitluč. Uvlačka, l. Š. Kule, — u Stazi. Uvračica, o. Mušaluč. Uvrate Poprijeke, o. L. Novi. Uvrati Donje, o. Š. Kule. " Gornje, o. Š. Kule u Jagodnjem. " Najdolnje, o. Š. Kule. " Srednje, o. Š. Kule. Uzbojna, o. Cesar. Uzelac, zasel. sjever. zat. Vel. Kiac. Uzelaca Naslonište v. Naslonište U. Uzelačka, o. Š. Kule. Uzelačka Draga v. Draga U. " Njiva v. Njiva U. " Varoš v. Varoš U. Uzelački put, poljski put Smiljan. Uzelačko Brdo v. Brdo U. Uzelčuša, l. Trnovač. Uzglavnica : 1. o. Bilaj.; 2. o. Čitluč.; 3. o. Kuklj.; 4. o. Gosp., — u Balatinu; 5. o. u Kaniži; 6. o. Š. Kule, — u Taborištu; 7. o. Mogor.; 8. o. Oštarij., — u Crnom Dabru; 9. o. Ribnička. Uzglavnica Donja, o. Cesarič. " Gornja, o. Cesarič. Uzgrušica, o. Š. Kule. Uzica, o. Raduč. Uzletine, p. Počitelj. Uzoranica, o. Kruškovač. Uzoranice, p. Drenovač. Uzpuće : 1. o. Š. Kule, — na Miloševcu; 2. o. Š. Kule, — više Lokve.

Uzur, br. Počitelj.

Uže: 1. o. Bužim., — pod Glavičicom; 2. o. Ostrov.; 3. o. Vrebač.

Vagan, l. Kuklj.

Vaganac: 1. p. e. Kuklj.; 2. izvor i potoč. Smiljan., — izvire pod Krčmarom, teče ispod Bogdanića i utječe u Bužimnicu pod Debel. Brdom; 3. br. i kraj Smiljan., — između Krčmara i Smiljana; 4. zasel. Smiljan.

Vakalova Njiva v. Njiva V.

Vakića Draga v. Draga V.

Vakin Dol v. Dol V.

Vakinka, o. Mogor.

Valaguša v. Velaguša.

Valentića Dol v. Dol V.

Valičkuša, o. Smiljan.

Valinka, o. Oštarij. — u Alancu.

Valovje, o. i p. u Veleb., Kućiš. — Cesar.

Valjalica, p. i o. Počitelj., — u Jovcu.

Vandrina Ograda v. Ograda V.

Vandrinka, l. i o. Vrebač.

Varatovac, kr., pz. i o. Barl., — uz Ostrovicu.

Varatovića Draga v. Draga V.

Vardara, o. Mogor.

Vardara Građa v. Građa V.

Varničinka, o. Vrebač.

Varoš: 1. p. Bužim., — pod Klancem; 2. o. i pz. Divosel.; 3. predgrađe Karlobaga; 4. šk. i pz. Mogor.; 5. o. Vrebačka.

Varoš Čankova, zasel. Š. Kule.

„ Čačića: 1. o. Bužim.;

2. zasel. Š. Kule.

„ Donji, o. L. Osik.

„ Gornji, o. L. Osik.

„ Kneževića, zasel. Š. Kule.

„ Lovrića, zas. Š. Kule.

„ Marića, zasel. Š. Kule.

„ Mileusnića, zasel. Š. Kule.

Varoš Milkovića, zasel. Smiljan.

„ Njegovanova, zasel. Počitelj.

„ Obradovića v. Obradovića V.

„ Oreškovića, zas. Š. Kule.

„ Srdarova, zasel. Š. Kule.

„ Šerića v. Šerića V.

„ Uzelačka v. Uzelačka V.

„ Vuksanova, zasel. Počitelja, — pod Gradinom.

„ Zagoračka, zasel. Brezika.

„ Zaklanova, zasel. Mogorič.

„ Zalovića, o. L. Osik.

„ Županova, zasel. Barleta.

Varošina, kr. i š. Š. Kule, — uz Lisinu.

Varošine: 1. kr. i pz. Š. Kule, — istoč. Spuža; 2. kr. sjeveroist. Glave Lisine.

Varošiste, pz. Mogor.

Vasiljevac, o. Barlet.

Vasiljuša, o. Pavlov.

Vasin Buljuk v. Buljuk V.

„ Dol v. Dol V.

Vaskanov Dol v. Dol V.

Vaščica: 1. zasel. Raduč.; 2. o. Raduč.

Vaščice kr. između Raduča i Vunduše.

Veća, o. Kuklj.

Vedašić: 1. pz. Medač.; 2. potoč. Medač., — izvire pod Bogunicom, a utječe u Glogmočnicu; 3. o. Počitelj., — u Sitniku.

Vedrine: 1. kr. i pz. Brežič., — izm. Počit. i Medač. Staze; 2. kr. i pz. Kuklj., — pod Veleb., uz potoč. Poljanu; 3. zasel. Kukljica.

Vedropolje: 1. kr. i pz. Divosel., — između Žabica i L. Novog; 2. kr. Š. Kule, — istoč. Konj. Brda; 3. zasel. Divosela.

Vekavac, kr. Smiljan., — ist Kose, a juž. pot. Otešice.

- Velaguša : 1. kr. i pz. Medač.;
2. br. i zasel. Medački, uz
Glomočnicu.
- Velika : 1. o. Kuklj.; 2. l.
Kruškov.
- Velika Basača, br. u Veleb., —
sjeveroz. Oštarija.
- „ Brda v. Brda V.
- „ Cernika, br. u Veleb. —
juž. Klaić Drage.
- „ Dolina v. Dolina V.
- „ Glavica v. Glavica V.
- „ Greda v. Greda V.
- „ Gromila v. Gromila V.
- „ Jančarica v. Jančarica V.
- „ Jezerina v. Jezerina V.
- „ Klepetuša v. Klepetuša V.
- „ Kruškovača v. Kruško-
vača V.
- „ Lisina v. Lisina V.
- „ Luka v. Luka V.
- „ Njiya v. Grofija, V. Nj.
- „ Njiya v. Njiya V.
- „ Ograda v. Ograda V.
- „ Orlja v. Orlja V.
- „ Podzidina v. Podzidina V.
- „ Popovka v. Popovka V.
- „ Rivina v. Rivina V.
- „ Strana v. Strana V.
- „ Špaljuša v. Špaljuša V.
- „ Šupljaja v. Šupljaja V.
- „ Tamnička v. Tamnička V.
- „ Vodica v. Vodica i Vrelo.
- Velike Grede v. Grede V.
- „ Luke v. Luke V.
- Veliki Dijeli, kr. jugoz. Mušal., —
uz Liku.
- „ Drinovci v. Drinovci V.
- „ Golić v. Golić V.
- „ Kamen v. Kamen V.
- „ Kijac v. Kijac V.
- „ Kraj, zasel. Divosela.
- „ Krkovac v. Krkovac V.
- „ Lipovac v. Lipovac V.
- „ Mandići v. Mandići V.
- „ Mlin v. Mlin V.
- „ Pločeviti v. Pločeviti V.
- Veliki Popratnjak v. Popratnjak
V.
- „ Porobljenik, zasel. L. Šu-
garja.
- „ Pričac v. Pričac V.
- „ Proplanak v. Proplanak V.
- „ Pržunac v. Pržunac V.
- „ Stožer v. Stožer V.
- „ Šilovac v. Šilovac V.
- „ Tuk v. Tuk V.
- „ Velkovac v. Velkovac V.
- „ Vrh v. Vrh V.
- „ Vrtal v. Vrtal V.
- Veliko Brdo v. Brdo V.
- „ Dugopolje v. Dugopolje V.
- „ Duplje v. Duplje V.
- „ Polje v. Polje V.
- Velina Glavica v. Glavica V.
- Velinac : 1. br. u Veleb., —
sjever. Karlob.; 2. kr. i mlin
Brušan., — u Lužanjk; 3. o.
Cesarič.; 4. o. Mušalučka.
- Velinka, kr. i o. Vrebač., —
uz Jadovu.
- Velkovac Mali, br. i zasel. Smilj.
- Velkovac Veliki, br. i zasel. Smilj.
- Velnice, kr. i o. Ribnička.
- Velud : 1. o. Čitluč.; 2. o. Po-
čitelj.
- Veljinac : 1. p. L. Novog i 2.
potoč. L. Novog.
- Veljkuša, o. Pavlovačka.
- Veljun, l. Š. Kule.
- Verošće, br. jugoz. Smilj., —
u Velebitu.
- Vetrenjak, o. Cesar.
- Vickuša, o. Vrebač.
- Vidakuša, o. Barlet.
- Videkin Dol v. Dol V.
- Vidinka, o. Čitluč.
- Vidinovac, o. Počitelj.
- Vidov Dolac v. Dolac V.
- „ Grad, razv. i zasel. juž.
Karlobaga.
- „ Trn v. Trn V.
- Vidova, o. Kaniš. — u Derali.
- Vidova Glavica v. Glavica V.

Vidovac : 1. selo, kr. i pš. Cesar.,
 — uz more, juž. Karlob.; 2.
 * vidi: Pod V.
 Vidovića Greda v. Greda V.
 Vidovka : 1. o. Š. Kule; 2. o.
 L. Novi; 3. o. L. Osik.
 Viduša, o. Smiljan.
 Viganj, l. i o. Š. Kule.
 Vigao, o. Drenovač.
 Vignjište, l., o. i pz. Divosel., —
 pod Glavicom.
 Vijač Polovinića, kr. Ostrov., —
 u okuci Jadove uz Barlete.
 Vijača, p. Ostrovički.
 Vijenac : 1. pz. Medač.; 2. o. i
 p. Mogor.; 3. pz. Ostrov.
 4. br. Divoselsko.
 Vijenac Jelovi, g. kosa Š. Kule, —
 jugoist. š. Staze.
 Vijuga, pz. Mogorički.
 Vileni Dočić v. Dočić V.
 Vilenice, o. Barl.
 Vilinji Vrh, br. u Veleb., —
 jugoist. Babice.
 Vinodol, o. Pavlovačka.
 Vinograd : 1. o. Bilaj.; 2. l.,
 o. i voćar Š. Kule; 3. o. i š.
 Mušaluč.
 Vinogradi, o. Bilaj., — pod
 Glavicom.
 Vir Acketin, p. Medački.
 „ Pavića, pz. Deb. Brda.
 Virginuša, l. Trnovačka.
 Visibaba : 1. br. sjever. Bužima;
 2. br. i p. e. Cesarički, —
 sjever. Karlobaga.
 Visočica : 1. br., š. i p. e. Čitl.
 i Divosela, — u Velebitu;
 2. o. Divosel., — u Kamenjuši.
 Visočica Mala: 1. br. i l. e. Čitluč.;
 2. čist. z. Počitelj., — u Razboj.
 Dragi.
 Visoka, š. e. Divosel.
 Visoko Brdo v. Brdo V.
 Visovac, br. u Velebitu — sjever.
 zat. Vel. Tamničke.
 Visovača : 1. kr. L. Šugar., —

u Veleb.; 2. o. L. Šugar., —
 u Šarića Dulibi.
 Visuć, humka Rađuć., — u
 Krčevinama uz Sv. Rok.
 Visuće, pz. Brušan., — kod mosta.
 Više Doline Vujine, o. Š. Kule.
 „ Imbriše, o. Š. Kule.
 „ Jasala, o. Medač.
 „ Klokoča, o. Medač.
 „ Kuline Murtine, o. Š. Kule.
 „ Plandišta, o. Barl.
 „ Rosuljka, o. Kuklj.
 „ Rujna, g. kosa u Veleb., —
 juž. Badanj Vrh.
 „ Stupe, l. Barl.
 Višinovka, o. Mogor.
 Višnja, o. Divos., — u Ornicama.
 Višnje : 1. kr. i pz. Divos., —
 u Ornicama; 2. br. u Veleb.
 — jugoz. Sv. Roka.
 Vitas potok, poteč. Počitelj.
 Vitas Kraj, zasel. Počitelj., —
 pod Razb. Dragom.
 Vitasova Ograda v. Ograda V.
 Vitasove Bare v. Bare V.
 „ Njive, o. Počitelj.
 Vitkuše, o. Barl.
 Vižlovac, kr. i pz. Medač., —
 uz pot. Glomočnicu.
 Vješala, o. Divosel., — kod Ogra-
 dovića.
 „ Pasja, l. i o. Š. Kule.
 „ Stara, o. Divoselska.
 Vježbalište, o. Medačka.
 Vlačine, put kroz Počitelj. Du-
 libu od Čitluka u Velebit.
 Vladikovac : 1. pz. Brezički;
 2. izvor Medački.
 Vlaića Draga v. Draga V.
 Vlaka : 1. o. Bužim., — pod
 Vršeljkom; 2. kr. L. Šugarja,
 — juž. Mamutovca.
 Vlašićka, o. L. Novi, — u Tuku
 Jelačinu.
 Vlaška Škvadra v. Škvadra V.
 Vlaški Grad v. Grad V.
 Vlaško Brdo v. Brdo V.

Voćnjak, kr. i l. Divosel., — u M. Kraju.

Voda, lokva Rađuč. u Memeđuši.

Vodena Dolina, napojište Š. Kule.

„ Glava v. Glava V.

„ Luka v. Luka V.

Vodeni Dol v. Dol V.

Vodica : 1. l. Bužim.; 2. o. Š. Kule ; 3. izvor u Velebitu — u Počitelj. Dulibi.

Vodica Velika : 1. čist. e. Počitelj., — u Razb. Dragi ;

2. vidi : Vrelo V. V.

Vodice, kr. i l. sjever. Bužima.

Vodička Poljana v. Poljana V.

Vodnica : 1. l. Trnovačka ; 2. vrelo Divoselsko.

Vododer : 1. pš. Mogor., — kod Prevale ; 2. pš. Mogor., — kod Grede Usađene ; 3. pš. Mogor., — u Borkov. Dolovima.

Vododerina : 1. pš. Kruškov., — kod Brda Vuletića ; 2. pš.

Kruškov., — kod Gradine ;

3. pš. Kruškov., — u Petini ;

4. pš. Kruškov., — kod Široke

Bare ; 5. pš. Kruškov., —

kod Zečice ; 6. pš. Mogorič., —

na Glogovima ; 7. pš. Mogor.,

— na Grabari ; 8. pš. Mogor.,

— uz Ploču ; 9. pš. Mogor.,

— kod Žučkog puta ; 10. pš.

Pavlovač., — do Njgomira ;

11. pš. Rađuč., — pod Drenov.

Glavicom ; 12. pš. Rađuč., —

u Ošljaku ; 13. pš. Rađuč., —

na Žutulji ; 14. v. Perlina V.

Vodokop Lokva v. Lokva V.

Vodoplavina, pz. i o. Medač.

Vodotočina, p. Kuklj.

Vojkuša, pz. i o. Medač.

Vojnov Ogradač v. Ogradač V.

„ Ogradčić v. Ogradčić V.

Vojvodića Dolac v. Dolac V.

„ Stan v. Stan V.

Volarica, br., kr., š. i o. — uz Ostrovicu i Barlete.

Volarice, zasel. Barletski.

Volišica, o. Divosel.

Vonokop, kr. i p. Kruškovač., — s lijeve strane pot. Kruškov.

Vonokop Vrelo, izvor Kruškovački.

Vorovo Kućište v. Kućište V.

Votnjak, pz. i l. Divosel.

Voznik : 1. o. Bilaj., — u Jasištu ;

2. o. Čitlučka ; 3. o. i p.

Počitelj., — u Podkućnici ;

4. l. Mogorička ; 5. br. Divoselsko.

Vračareva Glavica v. Glavica V.

Vračarevac, vrelo Rađučko.

Vračarevo Kućište v. Kućište V.

„ Vrelo, izvor Divoselski i Kruškovački.

Vračala, br. Divoselsko.

Vračalište, čist. e. Počitelj., — u Razboj. Dragi.

Vrančevac, kr. Smiljan, — sjevero-ist. Vel. Drinovca.

Vraneševka, o. Smiljan., — pod Gajom Kovačevića.

Vraneševica, pz. Smiljan.

Vranešić Brdo v. Brdo V.

Vranića Gromila v. Gromila V.

Vraničkuša, o. Smiljan.

Vranija Greda v. Greda V.

Vranina, o. Divosel., — u Čovincu.

Vraninica, o. Bilajska.

Vraninica Draga v. Draga V.

Vranino Brdo v. Brdo V.

Vranjak : 1. br., kr., š. i o.

Barlet., — sjever. Volarice uz

Ostrov. ; 2. l. Mogor. ; 3.

humka, na međi Barl., Ostrov.

i š. Staze ; 4. vidi : Pod V.

Vranješevac, kr. i o. Medač., — uz pot. Čorkovac.

Vranjinka, o. L. Novi.

Vranjkuše, p. Barlet.

Vrata Jelovačka v. Jelovačka V.

„ Stara, br. u Veleb., —

zap. Oštarija.

Vratnice, o. Vrebačka.

Vrbanska Draga v. Draga V.

Vrbanska Duliba, g. kosa u
Veleb., — sjeveroist.
Cesarice.

Strana v. Strana V.

Vrbanske Rape, kr. u Veleb., —
sjever. Karlobaga, a juž. Laktina
Vrha.

Vrbanuša, o. Smiljan.

Vrbas, izvor i potoč. Bužimski.

Vrbe Bara v. Bara V.

Vrbice, o. Ribnička.

Vrbovi Dol v. Dol V.

Vrebač : 1. selo istoč. Gospića ;
2. kr. oko crkve i grada.

Vrebačka Planina v. Planina V.

Vrela, kr. Medač., — više Ču-
kovca na sastavcima Trnove
i Kruškovca.

Vrela Kecina, pz. Vrebački.

Vrelac : 1. l. Počitelj., — u
Breziku ; 2. o. Počitelj., —
u Ivančevu Brdu.

Vrelaca, vrelo Divoselsko.

Vrelca, pz. Počitelj., — u Breziku.

Vrelce : 1. potoč. Bužim., —
pod Žuljušom ; 2. o. Divo-
selska ; 3. l. Čitlučka ; 4. o.
Mušalučka, — pod Karaulom ;
5. pz. Počitelj., — u Vuksan
Varošu.

Vrelce Roševo, potoč. Kukljički.

Vrelina, o. Radučka.

Vreline : 1. pz. i potoč. Brezički ;
2. l. Bužimska ; 3. pz. i o.
Medačka ; 4. kr. Medač., —
uz Kruškovac ; 5. o. Radučka.

Vrelo : 1. izvor i o. Bužimska ;
2. izv. i pz. Divoselski ;
3. izvor Lipe ; 4. š. Lipe, —
kod Gradine ; 5. izv., o. i pz.
Š. Kule ; 6. izv. i pz. Ostro-
vički ; 7. izvor Radučki, —
pod Lipaćem ; 8. izv. i kr.
Vrebač., — u Rakiti.

Vrelo Bara v. Bara V.

" | Bijelo : 1. izv. i potoč.
Kukljički ; 2. pz. Medač. ;

3. izv. i potoč. Medački ;

4. izvor Divoselski.

Vrelo Crno : 1. izvor i pz. Deb.
Brda ; 2. izvor Radučki ;

3. vidi : Crno V.

„ Dejanovića v. Dejanovića
Vr.

„ Dobrića v. Dobrića V.

„ Drljanovo, izvor Počitelj.

„ Dukino v. Dukino V.

„ Gladno v. Gladno V.

„ Grahovac v. Grahovac V.

„ Jaića v. Jaića V.

„ Jandrino, izvor i l. Raduč.

„ Javorničko Jezero, — izv.
Počitelj., u š. Javorniku.

„ Jerakovo, izvor Trnovac.

„ Jezerina v. Jezerina V.

„ Josića v. Josića V.

„ Kaluđerovac v. Kaluđero-
vac V.

„ Katušića, izvor Trnovac.

„ Klokoč : 1. izv. i pz.
Medački ; 2. izvor Divosel.

„ Konjevića v. Konjevića V.

„ Kruškovac v. Kruškovac V.

„ Kukino v. Kukino V.

„ Kusaja v. Kusaja V.

„ Lipovac v. Lipovac V.

„ Mihića, izv. i potoč. Kuklj.

„ Muhamedovo, izvor Po-
čitelj., — u Velebitu.

„ Narančića, izvor Vrebački.

„ Novakovo, izvor u š. Jasi-
kovac, — Gospić.

„ Njegovansko, izvor Po-
čitelj., — u Velebitu.

„ Pavičića v. Pavičića V.

„ Pečina v. Pečina V.

„ Pećinsko v. Pećinsko V.

„ Petrovo v. Petrovo V.

„ Podkonjakovo, izvor i l.
Počitelj., — u Haldištu.

„ Potok v. Potok V.

„ Serdanovića, izv. i o. L.
Novi.

- Vrelo Sičko, izvor Čitlučki — pod Velebitom.
- „ Studeno, izv. Počit., — u Krivajici.
- „ Šarino, izv. Trnovački.
- „ Štirovačko, izv. i potočić Kukljički.
- „ Toplik v. Toplik V.
- „ Velika Vodica, izvor Počitelj., — u Razb. Dragi.
- „ Visočica, izvor navrh Vel. Visočice — nad Divoselom.
- „ Vonokop v. Vonokop V.
- „ Vračarevo v. Vračarovo V.
- „ Vučije, izv. i potoč. Divos.
- „ Vulić, izv. Smiljanski.
- „ Zovinovac, izvor u Veleb. Divoselskom.
- „ Žutino v. Žutino V.
- Vrenci, o. i pz. Brezički.
- Vreoce : 1. izv. i l. Kruškovac ; 2. izv. Popina.
- Vreoci, izvorčići i pz. Počitelj. [— u Vuksan Varošu.
- Vrh, pz. Ostrovički.
- Vrh Antonovića, š. izm. Mušal. i Pervan Sela.
- „ Babin : 1. p. e. Kuklj.; 2. br. juž. Štirovca Kuklj.
- „ Badanjski, br. u Veleb. Raduč., — juž. Crne Gore.
- „ Bijeli, br. Divoselsko.
- „ Bobinovac, š. i pz. Mušal.
- „ Crni : 1. br., š. i p. Brušan. 2. br. i p. e. Čitlučki, u Rudini; 3. š. e. Oštarijska ; 4. br. jugoist. Vrebačke Planine ; 5. br. sjeveroz. Ostrovice.
- „ Čopin, l. i pe. Kućiš. — Cesar.
- „ Debeli, š. jugoist. Š. Kule.
- „ Džodanov : 1. pz. Mogorič.; 2. š. Radučka.
- „ Galovića, pz. Š. Kule.
- „ Goli : 1. š. e. Brušan. ; 2. pš. Počitelj., — u Javorniku.
- Vrh Jaića, h. m. Ostrov. — na međi Barleta.
- „ Jasenovi, br. i kr. Drenovač. i Medački.
- „ Jelovi, br. i pz. Mogorički, — sjeveroist. Milanovice.
- „ Jezeranski, br. Š. Kule — jugoz. Razvala.
- „ Jokin v. Metla V. J.
- „ Koričin, br., kr. i pz. Mogorič. — juž. M. Razdolja.
- „ Laktin, br. i š. e. Cesar. — u Veleb. sjever. Karlobag. u Veleb.
- „ Lipač, br. uz Rizvanušu u Veleb.
- „ Luluša, br. Kruškovač., — jugoz. Papuše uz Liku.
- „ Ljuti, kr. i pe. sjeveroz. Smiljana.
- „ Marića, l. Š. Kule, — u Stazi.
- „ Miletića : 1. l. Pavlovička ; 2. l. Vrebačka.
- „ Opaljeni, l. i pz. Š. Kule.
- „ Orlić v. Orlić V.
- „ Panos v. Panos V.
- „ Pećinski, š. i pe. Čitlučki.
- „ Pezelj, š. u Bužim. Bilu, — uz Trnovac.
- „ Pločanovski, br. Drenovačko ispod Kruškovca.
- „ Pločovi, humka na međi Drenov. — Kruškovac.
- „ Počiteljski, br. u Veleb. nad Počiteljem.
- „ Rakitin, br. i p. e. Cesarički.
- „ Rašljasti, br. Drenov., — ispod Kruškovca.
- „ Rošin v. Rošin V.
- „ Rupin v. Rupin V.
- „ Samardin, br. i kr. Vrebački — uz Mogor.
- „ Tisovi v. Tisovi V.
- „ Tomašev, br. jugoist. Magarica Vrebačkih.
- „ Trivunski, br. sjeveroist. Tomaševe Strane.

- Vrh** Vaganjski, br. jugoist. Babin Vrha u Velebitu.
- „ **Veliki** : 1. pz. Medač.; 2. pz. Mogor.
- „ **Vilinji v. Vilinji V.**
- „ **Zorov**, br. i kr. uz Mogor., — Vrebac.
- Vrilce**, o. Ribnička.
- Vrilina**, l. i o. Smiljan.
- Vriline** : 1. o. Deb. Brdo ; 2. l. i o. Oštarij.; 3. kr. i izvor potoč. Bukovca, kao jezerce — Trnovačko.
- Vrilo**, izv. i l. L. Novi.
- Vrilo Kamenito**, o. Bužim.
- „ **Pađenovo v. Pađenovo V.**
- „ **Stojanovo**, izvor. Trnovački, — u Jadovnom.
- Vrioce**, l., o. i pz. Š. Kule.
- Vriština** : 1. kr. i pš. uz cestu Gospić—Bilaj ; 2. o. Gosp., — u Polju ; 3. kr. Divosel., — jugoist. Jasikovca ; 4. pz. Mušalučki ; 5. vidi : Crnjušina.
- Vrhića Metla v. Metla V.**
- „ **Ograda v. Ograda V.**
- „ **Progon v. Progon V.**
- „ **Sokak v. Sokak V.**
- Vrkin Dol v. Dol V.**
- Vrkina Bara v. Bara V.**
- „ **Dolina v. Dolina V.**
- Vrkine Luke v. Luke V.**
- Vrkljanka**, o. Divosel.
- Vrkuša** : 1. o. Gosp., — u Polju ; 2. kr. i l. Mogor., — uz Jadovu.
- Vrletača**, pz. Vrebački.
- Vrletuša** : 1. o. Kuklj.; 2. o. L. Šugarja, — više Podova Daničića.
- Vrličuša**, o. i pz. Brezički.
- Vrljika**, l. Počitelj., — u D. Selu.
- Vršak** : 1. o. Kučiš. — Cesar ; 2. š. Š. Kule, — jugoist. Čukovca ; 3. š. i šk. Mogor.; 4. p. Mušal.; 5. pz. i pš. Oštarij.
- Vršanjak**, p. Ostrov.
- Vrščić** : 1. pz. Barlet.; 2. pz. Divosel.; 3. brdaš. Drenov. juž. Kruškovca ; 4. pz. Š. Kule, — u Čardaku ; 5. p. Pavlovački.
- Vrščić Čorin**, l. Š. Kule.
- „ **Glumački**, pz. Drenovač.
- „ **Jelovčev**, o. Medač.
- „ **Jovandin**, brdaš. i kraj Š. Kule.
- „ **Matarovin**, o. Š. Kule.
- „ **Materogin**, p. Š. Kule.
- „ **Nikin**, p. Vrebački.
- „ **Zdjelarov**, pz. Vrebački.
- Vršeljak** : 1. o. i pz. Kuklj.; 2. pz. Medač.; 3. pz. Mogor.; 4. brdaš. Mogor., — više Jerkovca ; 5. š. Smiljan.; 6. brdaš. u Veleb., — jugoist. Rізvanuše.
- Vršine**, br. u Velebitu Čitlučkom.
- Vrta** : 1. o. Brušan. u Vrtlovima ; 2. o. Cesarič.; 3. o. Š. Kule za Poljanom ; 4. o. Š. Kule — za Zidičom ; 5. o. Medač.; 6. o. Ostrovič., — u Poljani ; 7. o. Žabič., — kod Kolakovca.
- Vrta Baračev**, l. L. Šugar., — u Velebitu.
- „ **Duboki**, o. Cesarič.
- „ **Jovičin**, o. Drenov.
- „ **Kupusni** : 1. o. Š. Kule, — u Krivoj Glavici ; 2. o. Medačka.
- „ **Markov**, o. L. Novi.
- „ **Pavin**, o. Leden. — Cesar.
- „ **Rakin**, o. Radučka.
- „ **Stari**, o. i p. Ostrovič.
- „ **Zovikovi**, o. Cesarič.
- Vrtača** : 1. pz. Š. Kule ; 2. l. Mogor.
- Vrtal** : 1. o. Barlet.; 2. o. Bil., — pod Gradinom ; 3. o. Brezička ; 4. o. Š. Kule, — na Poljani Oreškovića ; 5. o. Š. Kule, — pod Kasarom ; 6. o. Medačk. ; 7. o. Oštarij.

- Vrtal Davin, o. Kuklj.
 " Jovanov, o. Kuklj.
 " Kapetanov, o. Kuklj.
 " Konopljište, o. Š. Kule.
 " Mali, o. Barl.
 " Međin, o. Š. Kule, — u
 u Ražnjevima.
 „ Ozidati, o. Š. Kule.
 " Pilipov, o. Oštarij.
 „ Popov, o. Trnovač.
 „ Veliki, o. Barlet.
 Vrtešak, pz. Kruškovač.
 Vrtine, kr. Oštarij, — uz potoč.
 Ljubicu i L. Šugarje.
 Vrtli, kr. Cesar. — uz more.
 Vrtli Novi, o. Cesar.
 Vrtličak, o. Trnovač.
 Vrtlić: 1. o. Barl.; 2. o. Bilaj.,
 — pod Gradinom; 3. o. Bu-
 zim.; 4. pz. Š. Kule — kod
 Cerovca; 5. pz. Š. Kule, —
 na Brdu; 6. o. Š. Kule, —
 više Radine Doline; 7. o.
 Raduč., — ispod Pile.
 Vrtlić Dvostruki, pz. Mogor.
 Vrtlina: 1. o. Bilaj., — pod
 Gradinom; 2. o. Cesar.; 3. pz.
 Kruškov.; 4. o. Š. Kule;
 5. pz. Š. Kule, — kod Cerovca;
 6. pz. Š. Kule, — u Stazi;
 7. pz. Mogor.; 8. o. L. Osik;
 9. o. Oštarij.; 10. vrelo Srb.
 Vrtline: 1. o. Brezič.; 2. o. Ce-
 sarič.; 3. pz. Medač.; 4. pz.
 Ostrovič.; 5. o. Počitelj., —
 u Prkosu; 6. o. Počitelj., —
 u Kučištu; 7. p. Raduč.
 Vrtlinica, 1. Š. Kule.
 Vrtlinice Male, o. Cesarič.
 Vrtlišće: 1. o. Barl.; 2. o. Mogor.
 Vrtlovi: 1. kr. Brušan., — izm.
 Gol. Vrh i Gušća; 2. 1. i o.
 Mogorič.; 3. kr. Mušaluč., —
 jugoist. M. Sela; 4. pz. Ostro-
 vič., — u Poljani.
 Vrtljina Greža, g. kosa u Veleb.,
 — sjever. Karlobaga.
 Vucipoljana, pz. i 1. Š. Kule.
 Vučenov Gaj v. Gaj V.
 Vučija Dolina v. Dolina V.
 Vučijak: 1. o. i p. Š. Kule, —
 u Poljicu; 2. pz. Ostrovič.
 Vučije Vrelo v. Vrelo V.
 Vučin Dol v. Dol V.
 Vučina Draga v. Draga V.
 Vučinka: 1. o. Ribnič.; 2. o.
 L. Osik.
 Vučinovića Draga v. Draga V.
 Vučinovka: 1. o. Brušan., —
 u Krkovcu; 2. o. Š. Kule;
 3. o. Mušalučka.
 Vučipoljana, pz. Mogorič.
 Vučja Draga v. Draga V.
 " Jama v. Jama V.
 Vučjak: 1. kr. Mušal., — uz L.
 Osik i Perušić; 2. kr. i pz.
 Smiljan, zapad. Brijega Star-
 čevića; 3. zasel. Smiljan.; 4.
 br. i kr. Ostrovič., — sjeveroist.
 Gradine; 5. potocič Ostrovič.,
 — utječe u Liku s desne
 strane prema sastavcima sa
 Novčićom.
 Vučjak Draga v. Draga V.
 Vučje Brdo v. Brdo V.
 Vučkalina, o. Kruškovač.
 Vučkaluša, pz. Kruškov.
 Vučkovac, 1. i pz. Divosel.
 Vučkovića Dol v. Dol V.
 " Strana v. Strana V.
 Vučljiva Dolina v. Dolina V.
 Vuinka, o. Leden. — Cesar.
 Vujanovac: 1. br. Divoselsko;
 2. vrelo Divoselsko.
 Vujasinovac, kr. i o. Mogor., —
 uz Vrebac.
 Vujatov Dol v. Dol V.
 Vujatova Njiva v. Njiva V.
 Vujčinka, o. Smiljan., — pod
 Glavicom.
 Vujina Dolina v. Dolina V.
 Vujinovača, o. i šk. Počitelj.
 Vujinovača Brezik v. Brezik V.
 " Dočić v. Dočić V.

- Vujinovića Brdina v. Brdina V.
 " Dol v. Dol V.
 " Dolina v. Dolina V.
 " Gaj v. Gaj V.
 Vujkova Draga v. Draga V.
 Vujkove Grede v. Grede V.
 Vujkuša, o. i p. Vrebački.
 Vujnovac: 1. kr. i o. Mogor.;
 2. kr. š. Staze — sjeverozap.
 dio — Ostrov.; 3. kr. Ostrov.
 — sjeveroistoč.
 Vujnovača, o. Lipe.
 Vujnovića Brdo v. Brdo V.
 " Brina v. Brina V.
 Vujnovići, zasel. Divosel.
 Vujnovka, o. Bužimska.
 Vukajlova Dolina v. Dolina V.
 " Strana v. Strana V.
 Vukajlovo Brdo v. Brdo V.
 Vukanovac, pz. Ostrovič.
 Vukašinova Ograda v. Ograda V.
 Vukašinov Dol v. Dol V.
 Vukava: 1. pz. Š. Kule; 2. za-
 sel. Š. Kule, — jugoz. Gradine
 kod Razvala.
 Vukelići, zasel. Lipa.
 Vukelina Lučica v. Lučica V.
 Vukelinka, o. i pz. Ostrovič.
 Vukeljina Škrbinac v. Škrbinac V.
 Vukeljinka, o. Gospić.
 Vukinova Kruška v. Kruška V.
 Vukmirovići, zasel. pod Ljubovom.
 Vukov Dol v. Dol V.
 " Most v. Most V.
 Vukova Draga v. Draga V.
 " Glavica v. Glavica V.
 " Lokva v. Lokva V.
 " Poljana v. Poljana V.
 Vukovac, o. Počitelj., — u Brdu
 Ivančevu.
 Vukovi, pz. Barlet.
 Vukovića Brdo v. Brdo V.
 " Krstača v. Krstača V.
 Vukovo Brdo v. Brdo V.
 Vuksan Varoš v. Varoš V.
 Vuksanuša, o. Počitelj., — u Lugu.
 Vukšić: 1. kr. i o. Š. Kule, —
 uz L. Osik; 2. zasel. Osički
 uz Perušić.
 Vukšića Polje v. Polje V.
 Vukulja, o. Trnovač.
 Vulašinka, o. i p. Brušan.
 Vuletića Bara v. Bara V.
 " Brdo v. Brdo V.
 " Dol v. Dol V.
 Vuletina Bara v. Bara V.
 Vuletinica, o. Mogorič.
 Vuličinka, o. Ribnička.
 Vulino Brdo v. Brdo V.
 Vumića Brdo v. Brdo V.
 Vumička: 1. o. Deb. Brdo;
 2. o. i p. Trnovač.
 Vunduša, kr. i o. Radučka, —
 uz potoč. Ljutik.
 Vurdeljinka: 1. o. Divosel.;
 2. br. i o. L. Nov., — kod
 Školjića.
 Vuštarica, o. Pavlovačka.
 Za Čardakom, o. Š. Kule.
 Za Glavicom, kr. istoč. Bužima.
 Za Jarugom, pz. Počitelj., —
 u Sifniku.
 Za Kandrnom, o. Medač.
 Za Močilom, o. Drenovač.
 Zablatu, zasel. Smiljanski.
 Zaglavice, pš. Ribnička.
 Zagon, kr. i o. L. Šugarja, —
 u Pijesku juž. Rudel. Drage.
 Zagoračka Varoš v. Varoš Z.
 Zagoračko Brdo v. Brdo Z.
 Zagrada: 1. o. Medač.; 2. o.
 L. Osik.
 Zagradak, o. Čitluč.
 Zagrađenica, o. Barl., — pod
 Gavnomo.
 Zajednica: 1. o. Čitluč.; 2. 1.
 Počitelj., — u Otokama; 3. 1.
 Smiljan.
 Zaklani, zasel. Mogorički.
 Zaklanov Progon v. Progon Z.
 Zaklanova Glavica v. Glavica Z.
 " Ograda v. Ograda Z.
 " Varoš v. Varoš Z.

Zaklanski Bunar v. Bunar Z.
Zaklopača: 1. kr. Smiljan., —
pod Krčmarom; 2. potoč.

Smiljan., — utječe u Bužimnicu.
Zakutak, o. Mušaluč.

Zalovića Varoš v. Varoš Z.

Zalovke, kr. Mušal., — uz potoč.
Zvizdu.

Zaluša, o. L. Osik.

Zamršten, o. Lipe, — u Ogradama.

Zamršten Krajni, o. i p. Lipe
u Ogradama.

Zanuglica: 1. l. Počitelj., —
u Hrnjak. Barama; 2. l.
Počitelj., — u Acket. Barama.

Zapadak: 1. l. i o. Leden. —
Cesarič.; 2. br. u Veleb., —
jugoz. Sv. Roka.

Zapadna Strana v. Strana Z.

Zapeć, kr. L. Šugarja — u Veleb.

Zapoljak: 1. zasel. Medač.;
2. o. Medač.

Zasječak, o. L. Osik.

Zastavnikuša, o. Ostrovič.

Zates, l., o. i p. Š. Kule.

Zavode: 1. kr. Pavlovač., —
uz Vrebac.; 2. zasel. Barleta;
3. selo, između Vrebca i
Pavlovca.

Završak, l. Divosel., — u Risovcu.

Zbig, zaton i zasel. juž. L. Šugar.

Zdjelarov Vrščić v. Vrščić Z.

Zdjelaruša, o. Pavlovačka.

Zdunička, o. Lipe.

Zeba, zasel. Mogor.

Zeba Gradina v. Gradina Z.

Zebinjača, pz. Mogorič.

Zebinjak, p. Mogorič.

Zeblin, br. Jošani.

Zečaljka, o. Počitelj., — u Na-
sloništu.

Zečev Dol v. Dol Z.

" Stan v. Stan Z.

Zečeva Krčevina v. Krčevina Z.

" Njiva v. Njiva Z.

Zečevo Brdo v. Brdo Z.

Zečica: 1. kr., p., o. i l. Kruškov.,

— uz Medak; 2. pravosl.

Groblje Kruškovačko; 3. kr.

Medač., — uz potoč. Vedašić.

Zečije Brdo v. Brdo Z.

Zečiji Dol v. Dol Z.

Zečište, vrt Š. Kule.

Zekača Njiva v. Njiva Z.

Zekanova Draga v. Draga Z.

Zekanovo Brdo v. Brdo Z.

" Kučište v. Kučište Z.

Zekinac, zat. juž. L. Šugarja.

Zeleni Bus v. Bus Z.

Zelenik, br. Divoselsko.

Zelenika, š. e. i l. Cesarič.

Zelenike, zasel. Cesarič.

Zelenikova Draga, kr. i zasel.
sjever. Cesar.

Zelenkova Dolina v. Dolina Z.

Zeleno Brdo v. Brdo Z.

Zelića Draga v. Draga Z.

" Drage v. Drage Z.

Zelinka: 1. l. Kruškov.; 2. o.

Pavlov.; 3. o. Vrebačka.

Zeljiste, o. Trnovač.

Zeljušica, o. Radučka.

Zemlja Bijela, pz. Divosel.

" Curska v. Curska Z.

" Nova, o. i p. Divos., —
u Škvadri.

Zemljište Poštarsko, o. Gosp., —
— u Logorištu.

Zenkuša, kr. i o. sjever. Bužima.

Zenjajuša, o. Čitluč.

Zenjajuše, kr. Čitluč., — pod
Velebitom.

Zgon, o. Kuklj.

Zgrabuša, o. L. Osik.

Zička, o. Čitluč.

Zid, o. Mušaluč.

Zidanica, o. Mušaluč.

Zidaruša, o. Vrebačka.

Zidić v. Pod Zidićem.

Zidina: 1. l. i o. Cesarič.; 2. o.
i p. Divosel., — u Čovincu;

3. l. e., p. i kuća Repaca u
Š. Kul.; 4. l. Š. Kule, — u

Stazi; 5. l. Čovića i Kovača

- 11 Š. Kuli; 6. o. Čubrića u
 Š. Kuli; 7. o. i š. Mogorič.;
 8. o. i p. L. Novi, — u Mare-
 tinki; 9. l. i š. Ostrovičke;
 10. vidi: Kod Zidine.
 Zidina Ivaskova v. Ivaskova Z.
 „ Jasnića, o. Mogorič.
 „ Omerova, o. Cesar., —
 u Bojnoj Dragi.
 Zidine, o. L. Šugarja, — u Bri-
 stovcu.
 Zimičište, o. Š. Kule.
 Zimonia, pz. Medač.
 Zimorina, p. Medač.
 Zir: 1. br. izm. Kika i Kruškov.;
 2. pz. Drenovački; 3. vidi:
 Pod Zirom.
 Zjalića Luka v. Luka Z.
 Zlatarevo Jezero v. Jezero Z.
 Zlataruša, o. L. Osik.
 Zlatka, p. Brezič.
 Zlatni Prag v. Prag Z.
 Zloinka, o. Čitluč.
 Zlojutrovci, kr., pz. i o. Radučka,
 — uz cestu.
 Zlorod: 1. kr. i pz. Raduč., —
 ispod Kika; 2. kr. i o. Dre-
 novač., — uz Raduč.
 Zlotok, o. Radučka.
 Zmijara, l. L. Novi.
 Zmijinjak: 1. l. Čitluč.; 2. pz.
 Kruškovač.
 Zminjača, br. Divoselsko.
 Zobenjak, l. i pz. Ostrovič.
 Zobik v. Više Zobika.
 Zobina: 1. o. Brušan., — u
 Ogradi; 2. o. Smiljan., —
 u Blatu.
 Zobine: 1. l. Brušan., — u
 Ogradi; 2. kr. i pz. L. Osika,
 — jugoz. Urije uz Š. Kulu;
 3. izvor Brušanski.
 Zobište: 1. o. Barl.; 2. kr. uz
 Bruš.; 3. o. Š. Kule; 4. šk.,
 pz. i o. Mogorič.
 Zokinja, o. Pavlovač.
 Zoričin Krč v. Krč Z.]]
- Zoričina Draga v. Draga Z.
 Zoričinka, o. Gospić.
 Zoričino Brdo v. Brdo Z.
 Zorića Mlinica v. Mlinica Z.
 Zorići, 2. zaselka sjever. zat.
 Pećci.
 Zoroeva Glavica v. Glavica Z.
 Zorojuša, pz. Mogorič.
 Zorov Vrh v. Vrh Z.
 Zova, kr., l. i o. Mogorička.
 Zovičaj, o. Mogorič.
 Zovike, o. Leden. — Cesarič.
 Zovikovi Vrta v. Vrta Z.
 Zovinac, br. u Veleb., — sjeveroz.
 uz Urlaj.
 Zovinovac: 1. dolina i pš. e.
 Divosel.; 2. izvor i potoč.
 Divosel. u Velebitu.
 Zovinovac Ravni, kr. u Velebitu
 Divoselskom.
 Zrmanja, o. i š. Mogorička.
 Zubar, br. i š. Š. Kule — prema
 Ostrovici, — istoč. Novog sela.
 Zubčića Brijeg v. Brijeg Z.
 Zubkuša, o. Smiljan.
 Zubovića Luka v. Luka Z.
 Zukva: 1. o. Š. Kule, — u Kuz-
 manovači; 2. o. Š. Kule, —
 na Stirčiću; 3. o. Počitelj, —
 u Nasloništu.
 Zveketalo, o. Medačka.
 Zvijernjaci, pz. Ostrovič.
 Zvijernjak: 1. o. Divosel.; 2. kr.
 i o. Lipe; 3. o. Trnovačko.
 Zvijezda (Zvizda): 1. pz. i o.
 Mušaluč.; 2. potoč. utječe u
 Liku kod Bud ka; 3. izvor
 Trnovački, — u Rakiti; 4. iz-
 vor Vrebac; 5. izvor Popina.
 Zvijezda Rakita, čist. e. Trnov.
 Zvonac, l. — Trnovačka.
 Žabadinovac, izvor Srb.
 Žabice: 1. selo juž. uz Gospić;
 2. potoč. Gospički.]]
 Žabljak, l. Š. Kule.

Žabnjak : 1. l. Počitelj., — u
Otoki ; 2. l. Raduč., — u
Rijeki.

Žagaruša, o. Bilaj.

Žalin Ogradak v. Ogradak Ž.

Žalo Tomljenovića v. Tomljeno-
vića Ž.

Žarilo, kr. Cesarič., — uz more.

Žarkovića Biljevina v. Biljevina
Ž.

Ždralovac : 1. potoč. L. Novog ;
2. kr. i o. L. Novog, — sjev.
potoč. Jaruge.

Ždrijelo, o. Cesarič., — u Karauli.

Ždrilo, kr. u Veleb., — jugoz.
Oštar.

Žegaruša, o. Bilaj.

Žgarica, pz. Smiljan., — pod
Kolakovicom.

Žigarčić, l. L. Novog.

Žigić Dol v. Dol Ž.

Žigica Dolina v. Dolina Ž.

" Draga v. Draga Ž.

" Gaj v. Gaj Ž.

Žirovnica, š. e. Kukljička.

Žitina Bara v. Bara Ž.

Živkova Njiva v. Njiva Ž.

Živkovac : 1. kr. i pz. Gospić., —
uz Novčicu prema sastavcima
s Likom ; 2. p. Lipe, — uz
Novčicu.

Živica, o. Vrebačka.

Žliba, l. Brušan. — u Budžaku.

Žljeba, izvor Popina.

Žljebić, l. Vrebač., — pod Ka-
lunom.

Žrijelo, l. i vrt Dimića u Ostrovici.

Žrnovac, o. i pz. Š. Kule.

Žučki put, poljski put Mogorič.

Žugalo : 1. l., o. i pz. Divosel.;
2. potoč. Divoselski.

Žuica Dolovi v. Dolovi Ž.

Žukuša, o. Trnovač.

Žukvar, o. Cesar., — u Tropolići.

Žuljačino Brdo v. Brdo Ž.

Žuljevac, br. i š. e. sjever. Oštarija.

Žuljuša : 1. o. Bužim.; 2. o.

Kučiš. — Cesarič.; 3. pz.
Smiljanski.

Žunića Draga v. Draga Ž.

Županska Gradina v. Gradina Ž.

" Varoš v. Varoš Ž.

Županski Dol v. Dol Ž.

Župin Dolac v. Dolac Ž.

Župuša, o. Oštarij.

Žuta Lastva v. Lastva Ž.

" Lokva v. Lokva Ž.

" Njiva v. Njiva Ž.

" Njivica v. Njivica Ž.

" Rivina v. Rivina Ž.

Žute Rivine v. Rivine Ž.

Žuti Brig v. Brig Ž.

" Bunar v. Bunar Ž.

Žutića Dolina v. Dolina Ž.

" Jama v. Jama Ž.

" Njiva v. Njiva Ž.

" Polica v. Polica Ž.

Žutička : 1. o. Bilaj., —

Lokežu ; 2. o. Kaniš., —

u Derali ; 3. o. L. Novi.

Žutina Bara, l. Počitelj., —
u Bujinovači.

" Glavica v. Glavica Ž.

Žutino Vrelo, izv. Počitelj.

Žutinovac, izvor Divoselski.

Žuto Brdo v. Brdo Ž.

Žutulja, o. Mogorič.

Žužića Dol v. Dol Ž.

„Prilike“ iz stare hrvatske glagolske knige.

SABRAO RUDOLF STROHAL.

(Nastavak.)

50. *Prilika, kako edan grajanin ne hti slišati misu ni u svetac zapovidni i zato ga djavao jedan svetac baci u jamu i ubi.* — Prato fiorito lib(ar) 1.

Biêše jedan grajanin, koi imadiêše u sebi ovi zali obiçai, da kada drugi gredihi slišati s(ve)tu misu, a on grediše uzjahavši na koña. I tako jahâše simo i tamo, nahodeći vazda koigodi uzrok za ne poiti slišati ju. I budući radi toga veće krat opomenut i pokaran od svoje bogomile žene, govoreći mu, da smartno sagrišue, ostavljajući svetu misu prez uzroka pravoga, a navlastito u dni svetačni, na koih se često krat govore šermoni od redovnika.

Da li on pogarjevaše dobro i vridno ponukovanje dobre žene. I jedan dan razsardivši se, reče joj: „Ja znam, što imam učiniti bole, nego oni, koi pripovidaju. I zato mi veće ništa ne govori!“ I tako jedan dan slišajući, da zvoni na misu, budući svetac zapovidni, u put skoči na koña, kako biêše ñegov zloçesti obiçai, i poide u pole, dokle se dospie s(ve)ta misa i ostala služba u crkvi.

I kada se zavrati za poiti doma, susriti ga djavao i reče mu: „Sjaši s koña barzo i hodi sa mnón slišati moju misu, pokle ne ćeš da slišâš misu crkve božje!“ — I tako posilen od djavla po dopušćeniju strašnoga suca boga sjaha s koña i povede ga djavao nad jednu duboku jamu i u nju ga porinu i poide s nim u jezero pakleno za slišati vrazju misu u ognju vikovićnomu, zašto svaki, koi pristupla zapovidi s(ve)te crkve povolno, smartno sagrišue, a koi se nahodi u grihu smartnomu, sužan je djavaoski.

51. *Prilika, kako se edna duša ukaza ednomu redovniku po smarti ñeje, zahvalivajući na misah, koe biêše za ñu služio.* Prato fiorito knige prve.

Biêše jedan redovnik, koi po smarti jednoga svoga vele dragoga priêtela, za koga molaše vele umilenim načinom g(ospodi)na boga u mnogih molitvah, a navlastito u s(ve)tih misah. I jedan dan budući na molitvi ukaza mu se oni priêtel vele svitao i zahvalivaše mu na ljubavi, koju mu biêše učinio, čineći za n molitvu, a navlastito na svetih misah, koe biêše služio i prikazao bogu za ñega, dajući mu znati, da e osloboen od čistila i da gre u put na nebesa za uživati slavu rajsku.

Slišajući to redovnik, reče mu: „Molim te, moi dragi priêteli, reci mi, radi koga dilovanja najveće dostojao si imiti tu neizmernu milost od g(ospodi)na boga?“ — Odgovori ona duša: „Oću ti kazati istinu. Vazda, kada ja hotijah poiti iz kuće, imih odluku naiprvo poiti slišati misu svetu, pak činah zlamenie s(veto)ga križa, i hodeći na misu, govorah molitvu g(ospodi)novu, to est oće naš, moleći boga, da me čini dostoina prikazati se u ñегоvo sveto misto. A kada bih došao u carkvu, obraćah se k svetomu križu i govorah pet očenaša i pet zdravih Maria na uspomenu pet rana Isukarstovih, a pak za svakim očenašem govorah po ovi način: „Ja se nahodim ovdi prid vami, g(ospodi)ne moi Isukarste, kako jedan ubogi prosjak prid jednim bogatim g(ospodi)nom, moleći vas, da me učinite dilmika od vaše vične dobrote!“ Za drugim očenašem govorah: „Ja stoim ovdi prid vami, Isuse moi, kako no sluga prid svojim gospodinom, jišćući žitak i hranu duše moe od pridragoga tila i karvi vaše pridrage i odiću, s kojom bih pokrio mnoštvo grihov moih!“ Za

tretim govorah: „Evo me, prilubezni gospodine moi Isuse, stoim ovdí kako no edan zločinac prid svojim velikim i pravim sucem, umileno vas moleći, da mi budete milostivi onda, kada duša moè razdili se od ovoga umarloga tila!“ Za četvrtim govorah: „Ja stoim ovdí prid vami, g(ospod)ine moi Isuse, kano jedan priètel, koi se uzda u drugoga svoga priètela moleći vas, da se prignete na ruku desnu od vaše svete milosti i š nom da se dostoitó mene pritegnuti k vam s(ve)tim načinom, da se veće nikadare ne odilim od vas ni od pridrage ljubavi vaše!“ Za petim govorah: „Gospodine moi pridobri Isuse, ja stoim ovdí prid vami kako no sin, koi se utiče k svomu ocu predragomu, moleći vas umilenim načinom, da na svarsí ovoga života učinite me dionika nebeske vične didine!“ — Koe stvari onako kako sam prosio od moga pridragoga gospodina, tako po velikoi milosti negovoi dopustio mi e imiti i umistio me je u velikom blaženstvu i radosti neizmírnói u baščini nebeskoi!“

I kako to reče, izčeznu.

52. *Prilika u istih knihah, kako može se razmišlati muka Isusova na misi svetoj.* — Prato fiorito.

Štie se, da edan bogoljubni čovik bièše slišao, da u s(ve)toj misi može se razmišlati muka Isukarstova, a navlastito kada se dvíže tilo prisveto ñegovo i za biti stanovít, kako ovo ima činiti, hoti svitovati jednoga naučitela, koi mu hoti istinu ukazati, da se to može učiniti po dva načina, to ests misalju i s ričama.

S ričama, a to kada redovnik govori visokim glasom, tada se ima s pomnom poslušati, a kada govori otaina, onda se ima s pametju razmišlati trud i muka Isukarstova, a kada se dvíže prisveto posvetilišće tila i karvi g(ospod)inove, premda tada ima se razmišlati ono vrime žalostno, a srično, u koe sin božji bi uzdvígnut na drvo križa, ništa ne maie u to vrime može si prositi koègodi milost od g(ospo)dina boga za spasenie duše, a to po ovi način: „O gospodine Isukarste, molim te radi velike ljubavi tvoe, s kojom goraše sarce tvoje onda, kada naiprvo učini ovi prisveti sakramenat za spasenie svih virnih tvojih i tolikoer kada se razdili duša tvoja i prisveta karv od tila tvoga, viseći na križu, zato te molim, da me ne ostaviš ulišena od ove božanstvene i nebes(k)e piće na dospítak života ñoga, a dotole da te dostoino i bogolubno mogu prijímati. I dostoi se tolikoer, moi g(ospod)ine, u ono naizadne vrime biti mi sudac milostivi, a to kada se razdili duša od tila moga!“

S ovim načinom i molitvom ovom mnozi su bili pomoženi, živući na svitu i na punat smarti.

53. *Prilika, kako s(ve)ti Martin vidi djavla, gdi se pisaše grisi, koi puk čínaše, kad se govoráše misa.* — Prato fiorito lib(a)r 1. kar(ta) 244.

Kaže štiivenie s(veto)ga Martina biskupa, da jedan dan govoreći s(ve)tu misu, vidi ñegova djaka, gdi se smie. Komu bi ime Bricio. I ne znadući Martin s(ve)ti, za koi uzrok se smièše, ma, pokle dospí misu, upita ga, za koi uzrok se smièše kod oltara. A djak odgovori, da e vidio ednoga djavla za oltarom, koi s velikom barzinom pisaše. I kada on bièše napisao punu ednu veliku kartu bergaminu i ne mogući već na ñu stati písanie, uhíti s rukami i s zubi istu kartu, misleći e otegnuti. Ma s onim potezaniem omaknuše mu se zubi i udari glavom ob zid. I zato se nasmièh!

Čujući tu stvar Martin s(ve)ti, vrati se u crkvu i poide za isti oltar i uaašadi djavla na istom mistu, upita ga, što bièše pisao na onoi karti? Odgovori, da bièše pisao grisi gríšnikov učímenih u onoi crkvi, dokle se govoráše s(veto) misa, i da ono bièše ñegovo dilo písati svakoga, koi što misli, govori ili se smie, i pak u vrime smarti sve prikazati prid strašnoga suca.

54. *Prilika, kako edna žena slišáše svaki dan svetu misu, a pak po smarti kaza, da nie nego tri slišála bogolubno, a drugako bila bi osužena.* — Prato fiorito.

Bièše edan dobri i kripostni redovnik, komu bièše očitovano po daru g(ospod)ina boga, da ñegova mati imaše barzo umriti. Zato kako no dobri sin želaše spasenie duše ñeje i poče ju nagovarati, da ima svaki dan hoditi slišati svetu misu — bogolubnim načinom. I tako večekrat ponukujućí ju,

jednoć odgovori mu: „Pridragi moj sinko, ti znaš vele dobro, da ja po običaju momu svaki dan slišam moju misu!“ A redovnik reče: „Z(n)am vele dobro, maiko moć, da ti svaki dan hodiš u crkvu za slišati s(ve)tu misu, da li ovo sunčim, da ti dosada nisi e slišala, kako se pristoi, zašto nastojeći ti na pozdravljenie i na razgovaranja s tvoimi prištelicami u crkvi, i zato boim se, da si izgubila plaću svete mise. A ako ćeš dakle da ti prudi sveta misa, potribue, da ostaviš sve takove stvari, a navlastito u ono vrime, kada slišaš s(ve)tu misu, zašto su ono zapričenja od plaće nebeske, s koimi djavao napastue za izneti te iz one svarsene pomne i bogolubstva od prisvetoga posvetilišća. Zato ti ostavi takav škodni običaj, a nastoi imati pomnu na ono, što čini i govori redovnik u svetoj misi!“

Odgovori mu mati: „Sinko moi, ako ja ne bih odgovorila onim, koi mene pozdravljaju ali oni, koi me pitaju koju stvar, ote me daržati, da sam ohola i nerazborita.“ Reče joj redovnik: „Nemoi, majko, daržati nikakovu cinu od takovih riči, da li imaj pomnu od duše tvoe, razmišljajući, da kada si na službi božjoj, imaš sa svakom pomnom onde ob onomu misli i nastoeti, a sve stvari svitovne na stran staviti!“

Priemši žena dobri i pravedni svit i nauk od vridnoga sina svoga, poče hodati češće u crkvu i uklanati se u koegodi misto skrovito. I onde nastoēše slišati s(ve)tu misu sa svakom pomnom i bogolubstvom, koliko naiveće mogaše. I parvi dan stoeći s takovom pomnom, slišajući svetu misu, a djavao imajući nenavidost od takova dobroga činienie i velike plaće, koju za to imaše prieti ista žena i hotijući joj to zapričiti i smutiti ju, skoči joj na rame u prilici edne žabe velike i grube, od koe budući pristrašena, ne može činiti molitvu, kako biēše neje običai i želē, da li ništa ne maue posilivši se, staše, koliko naiveće mogaše, pomniiva priporučujući se g(ospodi)nu bogu, da joj dade pomoć. I kada redovnik hotiēše podignuti prisvetu oštiju, djavao ne mogući viditi božanstveno bitje u prisvetom sakramentu, u put ona djavaoska žaba skoči doli i izčeznu.

Dospivši se misa, s koje poide doma žena, i kaza sve koliko sinu redovniku. A on joj reče: „Imaš znati, maiko moć, da ona žaba bila e djavao, koi te je hotio pristrašiti za činiti te vapiti za moći smutiti čelad, neka bi izgubili svi plaću od onoga prisvetoga posvetilišća!“ I ponuka ju, da i sutra dan poide slišati s(ve)tu misu sa svakim ustarpileniem i bogoljubstvom, koliko može za činiti posramiti djavla.

I tako sutra dan žena poide u crkvu i slišajući misu sa svakim bogolubstvom, doide opeta djavao u prilici žabe i po sve vrime, dokle se govoraše misa, hodjaše joj oko ušiju, da li ona, daržeći svit sina svoga, uzdarža se twardostano u neje bogolubstvu.

I tako i tretí dan došavši u crkvu za slišati svetu misu, opeta djavao u prilici žabe doide i hotiše silom poiti u usta neje. A ona zatvorivši usta, staše s pomnom, razmišljajući s(ve)tu misu, da li joj doide toliko veliki strah, da se uznoi velikim znoem. Da li ni za to ne hti ostaviti pomnu od svete mise.

Koē kada bi dospivena, udile žena prida dušu stvoritelju svomu. I zatim do malo vrimena ukaza se sinu svomu redovniku, zahvalivajući mu vele na dobrom i svetom nauku negovu i da radi onih trih mis, koe biēše slišala s pomnom i bogolubstvom, dostignula e većnu slavu raisku, a drugako bila bi osuena za uvike.

55. *Prilika, kako edan soldat izgubi poradi griha svoje oblije i paraše, da e djavao.* — Ogledalo od prilik 81

Mnoga i velika i vele strahovita pokaranja i čudesa učini bog sve(mo)gući poradi griha neharmonim grišnikom, meju koimi nahodimo i ovo vele veliko čudo, koe se zgodi u vladaniju od Teutonie, kako se šte u ogledalu od prilik na 30. I veli, da biēše edan soldat toliko užgan na poželenie od bluda.

Koi dilivši se jednu noć iz postile od vlastite svoje žene i poide za činiti grih s drugom ženom odanom. I evo vele čudna i strahovita stvar. Vrativši se on i budući blizu kuće svoje, a žena njegova kroz ponistru vidi ga se vratiti u jednoj prilici vele gruboi i strahovitoi, da paraše jedan djavao. I tako poide, zovaći po kući visokim glasom svoje sluge i službinice. Koi do-

šadši i videći ga tako gruba, pobigoše od velika straha, vičući i zovući na pomoć boga i svetih.

I tako siromah ulizavši u kuću, i poide na zrcalo ogledati se i vidi i on, da e toliko grub i toliko strašan veće nego isti djavao I kako učini dan, došavši u poznanie, da e za njegov grih tako pogrubio i potamnio, učinivši skrušenje, i poide hodeći put crkve za ispovidati se. I sriti na putu pastiri, koji goñahu živinu njihovu u pašu. I videći tako strašnu priliku, misleći svi, da e djavao, pobigoše ki simo ki tamo, s velikim strahom vičući.

I ovo bi još veće čudo, da pop parokiën od iste carkve, gdi on biše došao za ispovidati se, govoraše oficij na vrati crkve i vidivši ga doiti u takovoi gruboi priliki, mišlaše i on, da biše djavao, poče vikati s velikim glasom, ulize u crkvu i zatvori vrata prid nim.

I videći siromah soldat da se od ñega svak straši i biži, koi ga vidi, i tako žalostan poče vele gorko plakati i vele umilenim načinom popa moliti, da bi mu otvorio, zašto da e on čovik, a ne djavao, kako mislaše, i da ga e bog poradi griha ñегоva činio obratiti se u opakovu priliku, rad koga se kae i želi ispovidati.

Slušajući pop ove beside, otvori mu i ispovida ga i u put povrati se na ñегоvo parvane obliče.

56. *Prilika, kako secti Ludovik činaše milostinju ubozim.* — Prato fiorito knige parve.

Sveti Ludovik, kral od France, uzvišena kruna, fratar tretoga reda, koi možemo reći, da biše pravo i živo zrcalo od milošće i dospivena milost nad ubozimi. Jedan dan budući se pokupili мнози ubozi u ñегоv dvor, čekajući, da im se dade običaina lemozina, i vidivši jih rečeni kral, misleći, da ga nitko ne vidi, izaide vanka iz svoje komore skrovito s jednim svojim slugom, noseći jednu veliku množ pinez. A rečeni kral biše obučen odičom svoga sluge i poče diliti onim ubozim obilnu lemozinu, svakomu, kako mu se vidjaše, da koi od ih potriebue.

Po tom toga kako razdili svi pinezi, koi biše donio, povrati se u put u svoju komoru, ne budući od nikoga vidjen ni poznan. I tako hodeći sriti jednoga redovnika, koi staše u ñегоvu dvoru. Koi redovnik biše vidio sve ono, što kral biše učinio ubozim, i budući priètel kraljev, reče mu: „Svita kruna, vidio sam sve, što si učinio ubozim!“ A ñemu sveti i milostivi kral odgovori ove riči, koe bi imao imati vazda u sarcu svomu svaki vladavac, g(ospodij) i karšćanin, to est: „Redovniče, imaš znati, da ovi ubozi, kojim sam ja podao malašnu plaću, jesu stanovito naši soldati, koi se biu i arvu za nas protiva našim nepriètelem, i ovi su, koi darže u miru kraljestvo naše, koiu dostoino ima se dati njihova plaća, koè jih pristoi. I stanovito imamo virovati, da su vele dobro stračeni ne samo za uzdaržati u miru ovo vrime nito kraljestvo, koje barzo radi uzroka smarti biti će nam uzeto, da li jošter biti te nam pomoćnici naši, da možemo dostignuti kraljestvo slave nebeske, koe paka nikadare ne moremo izgubiti!“

57. *Prilika na istim braju.* — Prato fiorito.

A Tiberio cesar, drugi ovoga imena, koi vladaše godišta g(ospodi)nova 580., biše toliko dobrostiv i milostiv ubozim, da činaše vele veliko almuštvo svim, koih vidjaše potriebnih. Radi koe stvari cesarica veće krat ga razgovaraše, da ne dili toliko. Kojoj milostivi cesar umileno i tiho odgovaraše, moleći ju, da se za to nima smučevati ni zlovoliti, zašto da svemogućí i milostivi g(ospodij) bog po svojoj božanstvenoi dobroti hoće ñima obilno providiti sve ono, što bude potriebno za ñihov napridak i za obrañenie ñihova cesarstva.

I tako nastoeći činiti milostinju ubozim i potriebnim i hodeći jedan dan po svojoj polači, gdi bièhu salži od svake varste vridnoga kamika s mnogimi maistorièmi udilani, kako se pristoi polači cesarovoj. I meju kamici vidi jednu ploču, na kojoj biše udubena prilika s(veto)ga križa. I razgledajući ga dobri cesar, reče ove riči: „Ovo e zlamenie onoga križa, koga karšćani čine na sebi, na komu e bi(o) propet spasitel sveta. A kako e ovde postavleno na zemlu, nie pravo ni dostoino, da se po ñemu hodi ni tlači nogami!“ I zapovida, da se ima u put izvaditi ona ploča s onim križem i po-

staviti druga. Što budući majstori učinili, iznimajući onu ploču, naidoše pod nom drugu, na kojoj naidoše na drugi križ kako i na parvoi. Koju čini izvaditi i kada ju izvadiše, naidoše i tretu ploču, na kojoj naidoše i treći križ. I tu u put čini izvaditi.

I pokle bi izvajena, naidoše pod nom edno neizmerno blago. Radi koe stvari začudi se cesar i cesarica i svi dvorani od velikoga blaga, koe se naide. Koju stvar razmišljajući milostivi cesar, poče govoriti cesarici, koē biēše i ega razgovarala, da ne čini almuštvo ubozim: „Razmisli, gospoe, kako se očitue istina, da pravedni i milostivi g(ospodi)n bog povraća i podae na ovim svitu sto za jedan, a pak na drugom život vični, koga nami g(ospodi)n dopustio po milosti svojoj.“

58. *Prilika, kako se Isukarst prikaza u priliki ubogoga.* — Prato fiorito karte 146.

Biēše edna žena plemenita i bogobojeća i vele milostiva k ubozim i potribitim, da ih dobrovolno prijiamaše u kuću svoju i svoimi rukami služaše s velikom ljubavu. I prigodi se, da jednoč ne budući doma muža neje, koi vele marzaše na toliku veliku milost, koju ona činiše ubozim, i u to doba prigodi se, da doide jedan ubogi vele potribliv i nemoćan i poče kučiti na vrati.

A ta milostiva gospoe poide barzo sama doli na vrata za viditi, tko biše. Koju kada ubogi vidi, poče ju moliti, da bi ga primila u kuću svoju i da ga pomože u velikoi potribi negovoi.

Koga milostiva videći uboga i tako potribna, doide jo(1) toliko milosardje više nega, premda nezim muž biēše njoj zabranio, da ne ima priijamati u kuću takovih ubozih i nemoćnih, sasvim tim primi ga s velikim milosardjem i postavi ga na jednu postilu vele dobru u komori muža svoga, služeći mu u svih potribah negovih.

I tako mu nastoeći u negovoi velikoi potribi, u to doba povrati se muž doma i poide u svoju komoru i naide ubogoga na postili svojoj. I tako misleći, da biēše bludnik, u put izvadi mač i prostri ruku za ubiti ga. A Isukarst, koi biēše u priliki ubogoga, odkrivši sebe, ukaza mu se vas izražen po oni način kako no kada biēše propet na drivu križa, govoreći mu: „Zašto me progoniš, nerazumni i nehamni čoviče, ne znaš li ti, da ja za ljubav tvoju po ovi način, kako me sada vidiš, bio sam izražen i izmučen!“

Videći i slisajući to čovik, vele se pristraši, da li spomenuvši se od svoga pomankaniē, pade ničice prid noge Isusove s velikim plačem i suzami. Bijući se u parsi svoje, poče prositi prošćenie za pomankaniē, koē biēše učinio. A gospodin mu odgovori: „Zaradi milosardne žene tvoe dobrovolno praščam tebi grisi tvoi i da imaš u napridak sjediniti se s milosardjem s jistom ženom tvojom, čineći milosardje ubozim moim. I znajte, da sve ono, što se tim čini radi ljubavi moe, toliko ću priēti, koliko da se meni istomu učini, a pak vam oću platiti u vičnoj slavi!“

I kako to reče, izčeznu s očiju negovih. Radi koe stvari srični čovik, budući primio nauk od pravoga naučitelja, postavi se u napridak s milostivom ženom svojom nastoēti, koliko naiveće mogāše na potrebe ubozih, koliko zdravih toliko nemoćnih u svih njihovih potribah. I u tomu nastoēše do smarti svoje i radi toga primiše vičnu plaću od g(ospodina) Isukarsta.

59. *Prilika, kako edan čovik, dokle čināše milostinju, svaka negova dobra napridovahu, a pokle pristade činiti milostinju, s lakomiom steče pinezi, da li sve strati na bolest, er tako bi vola božja, koi posla anjela, da ga ozdravi čudnovato.* — Prato fiorito knjige prve karte 149.

Jedan vartlar biēše vele dobrostiv i milostiv svarhu ubozih, da sve ono, što dobivaše i što mu izvajenāše od negova ubogoga žitka, sve dilaše ubozim za, milosardje. Da li djavao, koi je tomu vele suprotivan, poče ga tuliko napastovati, da se odvrati od toga blaženoga dilovanja. I tako poče misliti i govoriti sam u sebi: „Ja daem i dilim ubozim vas moj dobitak, koi mi izvajenā, i ništa ne sahranuem za moju starost i potribu, koē bi mi mogla doiti parvo smarti moe. Tko će mene pomoći, kada ostarim ali obnemoćam. Stanovito oću ja odsada u napridak stisnuti ruke, zašto mi se vidi stvar brezrazborita prosipati i razdavati sve svoje družim, a zaboraviti potrebe, koe bi

mi mogle doiti. Mogu odsada ubozi poiti od mene z bogom. Dosele sam odveće bio razpačnik, davajući nim sve moe!“

I tako odluči stanovito učiniti, kako reče, budući prihien od hudohe. I u napridak poče stavlati na stranu sve ono, što mu vancivaše od negova uboga žitka. I kada dohojahu ubozi prid negova vrata, kako bihu naučeni, a on svih pošališe tja, govoreći nim, da nimaju već dohoditi prid negova vrata. I s takovim živlienem i sparanjem stavlaše na stran, koliko naiveć mogaše.

I do nekoliko vrmena skupi veliko mnoštvo pinez, koih pomnivo hranivaše u jednu skrihu zaklapajući jih dobrim klučem. Ali primilostivi g(ospod)in bog hoti dati poznati vartlaru negovo veliko pomankanie i himbeno dilovanie, povrati ga na pravo milosardje, koe on parvo imiaše svarhu ubozih: dopusti, da mu doide jedna velika bolest u ednu negovu nogu, koč čini, da do malo dan mu se usmardi.

Radi koe stvari bi potrebno stratiti na likare i likarie svi pinezi, ko biše od lakomosti postavio u skrihu. I sa svim tim ne naide njednú pomoć za ozdraviti. I napokom čini doiti svi likari, da se dogovore što tribue učiniti, ne mogući veće tarpiti toliku veliku bolest. Tada svi likari zboreći rekoše i odlučise, da mu se ima odsići noga za neka mu ono veliko zlo ne doide k sarcu, da bi ne izgubio vas život.

I tako on se kuntenta, da se odsiće. I tu noć siromah, stoeći u velikom strahu, razmišljajući na jednu stran, da e potratio pinezi brez pomoći nikakove, a z druge strane, da će izgubiti nogu, od koe bolesti mogao bi umriti. I tako gorko plačujući i uzdišući, g(ospod)in bog dopusti mu milost, da pozna negovo veliko pomankanie i prosvitli sarce negovo za neka razumi, da sve ono, što mu biše došlo, tuge, žalosti, bolesti i svake potrebe, da mu biše došlo radi što e imao veće ufanie u sticaniju blaga i dobitka, nego li u providjeniju božjemu i da e uzmaikao činiti milosardje ubozim Isukarstovim.

I tako razmišljajući doide mu tolik plač i suze, da s velikom bolestju i skrušeniem sarca poče govoriti: „Gospodine moi pridragi i prilubeznivi Isukarste, sada poznivam, kolika sam zla i pomankania počinio i učinih se nedostoćen prisvete milosti vaše radi lakomosti i nemilosardja moga ka ubozim tvoim, ne imajući ufaniē od neizmirmoga providjenja tvoga. Ja znadem, da ti esi studenac od svake milosti i dubina od svake utihe, ko nikadare nisu pogardio sarca grišnikov umilenih i pokornih. Zato ja sada nevolni grišnik molim i prosim tebe radi one pridrage karvi, koju si prolio za spasenie svih grišnikov, da mi učiniš milosardje vašemu velikomu grišniku, ko i istinu pozniva svoje velike grihe. I plačujući se obitam učiniti pobolšanie života i nepomne moe, koju sam dosele imao!“

I tako stoeći u tomu skrušeniju i molitvi, ukaza mu se anjeo gospodinov, govoreći mu: „Kamo ti sada pinezi, ko si skupio s lakomostju, kamo li biše tvoē pamet od nerazboritoga ufania, koe si imao veće u pinezi nego li u bogu tvomu! Ništa ne ma'e priveiliki i milosardni g(ospod)in bog nie zabranio¹ ono parvane milosardje tvoje, koe si imao k negovim ubozim za ljubav negovu. I zato me je poslao ozdraviti posve nemoć i bolezan tvoju za neka možeš povratiti se činiti milosardje ubozim negovim, koliko budeš moći, zašto e to vele ugodno božanstvenoi dobroti!“

I kako to anjeo izreče, dotaknu se samo noge negove i pak izčeznu. A on čovik ostade zdrav od svake bolesti. Poznavši tada priveiliki dar od viēnega, komu poče uzdavati privelike hvale, i sjutra, kako se učini dan, usta se brez svake bolesti i poide u vartao poslovati dilo svoje s tolikom jakostju, koliko da nie nigdare imao nemoći.

I došadši u jutro ceroiko svoimi gvozđji za odsići mu nogu, kako biše u večer odrejeno od likarov, naide ga zdrava, poslujući u svomu vartlu. Radi koe stvari osta vele začudjen. I doznavši sve, kako biše ozdravio i posobito milost, koju mu g(ospod)in bog biše učinio, prošlaviše boga na toliku veliku daru.

¹ valjada pogrješno mjesto: *zaboravio*.

Zatim vartlar postavi se činiti veliko milosardje ubozim i potribnim, pomagajući njih u svemu, što mogaše. I tako čini tja do smarti. I bi zdrav i jaki po milosti gospodinovoi, koji nikadare ne ostavlja onih, koji ufaju u njega i onih, koji su milosardni ubozim i potribnim.

Da li svak ima znati, da ako želi, da njegova lemozina ali almuštvo, koe čini, bude drago g(ospodi)nu bogu, ima biti učineno samo za ljubav božju, a ne za pohvalu svitovnu, kako činahu farizeji, kojih Isus vele tvardo pokara. I nima biti učinjena od dobara družih, da od vlastitih svojih pravedno dobitih, kako ćemo moći viditi u ovih prilikah ozdola pisanih.

60. *Prilika, kako bi edan osujen, a lemozine ništa mu ne prudiše, zašto ih čini za tašću slavu.* — Prato fiorito libar tretí karte 622.

Biše jedan g(ospodi)n po dilih izvaških vele milostiv ubozim i potribnim, koji se napokom i razboli i doide za umriti. I drugu noć po njegovoi smarti ona kuća, u koji biše ostala žena njegova, sva se razruši i razčini od strahovitoga trusa. S velikom naglostju otvoriše se vrata od komore, gdi počivaše žena njegova, koē probudivši se s velikim strahom, i vidi, da ulize u komoru jedan veliki žigant, toliko strašan i carn, koji vodjaše muža nje ne-srećnoga svezana za vrat gvozdenom verugom.

Koē to vidivši, vele veće se pristraši i od straha počē s velikim glasom vapiti. Da li ņoi pritažni muž počē govoriti: „Nemoi se strašiti, zašto ti ne češ imati zla nikakova, nego imaš znati, da sam poslan po voli g(ospodi)na boga za neka ti dadem znati, da sam za uviķe vikom osujen u vikovnom ognju paklenomu!“

Slišajući to žena osta kako martva. Zatim barzo se opomenu, počē moliti, da joj kaže, za koji uzrok je osuen u muke paklene, budući on činio tolike lemozine i ostala dobra ubozim i potribnim tako, da nikadare vrata od kuće naše nisu bila zatvorena svim putnikom ubozim i potribnim, koji bi došli k ņoi.

Odgovori osujeni: „Istina ē to, što govoriš, da li sve ono, što učinih u potribu ubozim, nije mi prdilo ništare za moći imiti plaću života vičnoga, zašto sve ono činah za tašću slavu svita ovoga za moći biti pohvalen od ljudi, a ne radi pravoga milosardja nad ubozim i radi ljubavi božje, kako imah činiti!“

I hoteći ga žena upitati za mnoge stvari, da li on ņoi reče: „Bilo mi ē dopu(š)itano od božanstvene pravde, da ti se prikazem i da ti dadem znati stanje, u kome se nahodim. I tako učinih, ali moi g(ospodi)n djavao, pod čigovu sam oblast odrejen, ne da mi stati, da li imaš znati, da bi se sva listja od svih stabala, koji su na svitu, ubratili u jezici, ne bi mogli izreći strahotu, veličnost i broi muka, kojih ja trpim i tarpiti imam u vike!“

I kako to reče, u ti čas bi ponesen od djavla u pakao s tolikim šrepetom i vapaem, koji činaše ona duša žalostna i nesrećna, da se činaše, da će se sve ono misto prosteti. Ostade dakle nevolna žena u velikom strahu veće martva nego živa.

A zato g(ospodi)n po svetom Matiji na po(glavlu) 3. reče: „Kada činiš milostinju, ne trubi prid sobom, kako ne čine ipokriti alitivam licumirci, nego ti čini, da ne zna liva ruka, što čini desna.“ Tako učini sveti Nikola biskup od Mirre i mnogi drugi, kako je pisano u svetih pismih.

61. *Prilika, kako djavao ne da crkvu blagosloviti, zašto biše s nepravednim dobitkom uzidana, a pak je svu razini.* — Prato fiorito trete knjige kart(e) 644.

Biše jedan ožurnik, koji biše činio uzidati ednu crkvu s onima pinezi, kojih biše dobio s ožurum i drugim nepravednim dobitkom. I pokli bi dospivena crkva, pozva biskupa, da ju doide blagosloviti.

I došadši biskup s' svoimi diēci i čineći blagoslov, vidi u to vrme djavla za oltarom siedeći na jednoj velikoj katidri obučen u odiću kako i biskup, koji gledajući biskupa s jednim pogledom strašnim i obrazom sarditim, govoreći mu: „Zašto ti posvećueš ovu moju crkvu? Ostavi se to činiti, zašto sa svakim razlogom mene pristoi, budući ona učinjena s ožurum i s nepravednim dobitkom!“

Koje stvari videći i slišajući biskup, vas kolik pristašen sa ostalimi dićei pobigoše s velikim strahom, a djavao s velikom naglostju i štrepetom razčini svu koliku carkvu od varha do doli.

62. *Prilika, kako bi jedna žena osujena, ne ispovidivši grih smartni, koè po smarti ukaza se hćeri i čini, da se ostavi hći oholie, a sin od jigre. I mnogi se obratiše i učiniše pokoru, to slíše.* — Prato fiorito karte 16. lib(a)r 1.

Biše edna gospoè vele plemenita, koè u mladosti svojoj budući učinila jedan težak grih, od koga po sve vrime života svoga vele se bolše i gorko plakaše, da li nikadare od velika stida ali srama ne hti ga ispoviditi. Ispovidaše se od svih ostalih grihov, da li od ovoga nikadare. Čiñaše mnoge lemozine, počaše često krat, nastoèše molitvi i čiñaše ostala mnoga dobra dila, misleći neboga, budući zasliplena od djavla, da zaradi onih dobrih dilov, kojih čiñaše, bog će joj prostiti, premda se i ne ispovide.

Napokom obnemoća i parvo smarti učini jednu ispovid od svih ostalih grihov, da li ne hti od srama ispoviditi rečeni grih, i primi svi sakramenti crkveni s velikim bogoljubstvom, što se vidjaše izvanka, i sve stvari potribne. I pokle umri, pokopaše je s velikom narehom i pošteniem, kako se pristoeše ñeje bivstvu i plemenitosti.

I prošadši zatim nekoliko dana, budući jedno jutro jedna ñeje hći u onoi komori, u kojoj mati ñeje pribivaše, dočim biše živa, i ova mladica čineći molitvu za dušu matere svoje, daržaje stanovito, da duša ñeje nahodi se u pargatoriju. I tako stoeći doide joj pod nos jedan prignusni smrad, da joj se čiñaše, da se duša ñeje oče razdiliti od velikoga smrada i muke, koju imadiše od toga, i ne znadući, od kuda ta smrad dohodi toliko nepodnositi, gledaše oko sebe simo i tamo. I tako razgledajući, vidi na glavi od postile kako jednu sinju čudnovatu i vele strahovitu. Koè sinè ispušćaje iz sebe sa svih strana vele žestoki ogañ. I kada to vidi rečena mladica, vele se pristaši i s velikim glasom počje vapiti: „Isuse, Isuse, pomози me!“

I hotijujući pobignuti vanka komore, ne može, da od velika smrada i straha pade na zemlu. Tada ona sinè s velikim glasom zavapi: „O hćerce moja, nemoi bižati, zašto sam ja tvoè tužna i bolezniva mati!“ Tada mladica pomožena po milosti božjoj, i tako pokripivši se, ustade na noge i poide put one sinè i počje ju zaklinati, govoreći: „Zaklinam te onom oblastju, koju imam svarhu tebe, da mi rečeš, tko si!“ — Tada ona sinè s velikim vapaem odgovori: „Ojme, hćerce moè, ovo sam ja tvoè tužna i žalostna maika!“ — Odgovori hći: „Kako to može biti, maiko moè, da si tako gruba i strašna, budući živila na svitu toliko bogoljubno, čineći lemozine i tolika ostala dobra dila, a na svarbi vašega života prièli ste svi sveti sakramenti, koji bièhu potribni!“ — A ona odgovori: „Imaš znati, hćerce moè, da sve dobro, koe sam učinila, sve je izgubleno, a to radi jednoga samoga griha, koga nisam nigdar hotila ispovidati radi srama. I zato osujena sam u muke paklene vikuvčne do sudnoga dneva i po sudu za uvike i nigdare, nigdare ne ću imiti pokoè niti imam nijednoga ufanja, da će mi se nikadare oprostiti, da potribue mi za vazda statì u mukah paklenih, u kojih se i sada nahodim!“

Slišavši to hći, odgovori i reče: „Ne boi se, mati moja, zašto ja oću činiti reći mnoge mise i oficiji i činiti ću velike lemozine crkvam i ubožim i učiniti ću sve stvari, koje budem znati, da su potribne za neka možeš prieti milost od boga radi toga griha, od koga se nisi ispovidala!“ — Odgovori osujena: „Ne čini to ništare, hćerce moè pridraga, zašto meni ne može to ništare pruditì ni dati mi niednoga pokoè ni lahčine, budući da je učinena odluka ali šetencie od vičnoga sudea, da ja imam statì za vazda u vičnih mukah!“

Slišavši to hći, bi vele dresela, da ne može učiniti pomoć svojoj materi, videći ju u tolikoi velikoi nevoli. Da jošje hoti ju moliti, da bi joj hotila ukazati, kakove su one muke, koe tarpe osueni u mukah paklenih. Odgovori osujena: „Parva e, da svi osujeni u mukah paklenih nikadare ne ćemo viditi boga ni uživati ono prisveto lice ñegovo. — Drugo vele tužna spomena, da nikadare ne ćemo biti oslobojene od onih vičnih i strašnih muk, zašto one nikadare ne te imiti svarhe ni pristanka. Kojè stvari da bi griš-

nici razmišljeli, ne bi nikadare sagrašili. — Treto vele tužna i žalostna spomena, da i tilo naše po sudhemu dnevju jima biti mučeno zajedno s nevolnom dušom u vike vikom!“

Odgovori hći i reče: „Molim te, žalostna maiko moja, da mi rečeš, kada duša bi razdijeljena od tila, kamo bi ponešena u ono vrijeme?“ — Odgovori osujena: „Udile uzeše me djavli i ponešoše prid sud Isukarstov i udile poznaš, koliko sam dobro izgubila i u koliko sam zlo upala, da se nisam na prav ispovidala grihov mojih. I kada me vidi Isukarst sudac pravedni, pogleda me okom vele sarditim i obrativši se k meni pleći, reče mi: Poidi od mene i da si prokleta u vike! I tudje se naidoh u mukah paklenih. I svega bi vrimena, od kad se od tila razdijeli i da me prikazaše prid sudca i u ono, što bih osujena i poidoh u muke paklene, sve to ne bi za jedno vrijeme od dva očenaša!“

Opet joj hći reče: „Da reci mi, dušo osujena, koe je dilo vaše u mukah paklenih?“ — Odgovori osujena: „Naše je vlastito dilo nepristano proklinati boga i pravdu negovu i negovo mogućstvo.“ — Reče hći: „Bi li bilo ugodno, da ja povim ovo tvoje osujenie svakomu a navlastito bratu momu, koi ne nastoi nego na jigranie, na psovanje?“ — Odgovori osujena: „Meni e drago, da dadeš znati svakomu moe osujenie, a navlastito sinu momu. I tebi s nim njedno govorim, ako se ne ostavite nedostoinih dilov i narešenjih neprikladnih i ostalih taščin svitovnih, radi koih mnoge duše jesu osujene, da ćete i vi doiti u ovo smrarno i žalostno mjesto, gdi je i vaša nesrećna mati. A to ti govorim, zašto ako vi budete osujeni, ja ću imiti veću i težu muku radi toga, da vas nisam hotila učiti i ponukovati na dobra dila, a da se ostavite zaloga i nedostoinoga življenja!“

I kako to izgovori osujena, zavapi prистраšnim glasom: „Nemoi me veće pitati, zašto mi ne dadu govoriti!“ I tako izčeznu i poide u pakao, gdi joj biše odsujeno, ostavivši edan nepodnosni smrad u onoi komori. A rečena mladica radi velikoga straha, smrda i strašnoga viđenja razboli se velikom bolešću za mnogo vrimena. Da kada ozdravi, poče navješćevati bratu svomu i svoi čeladi od kuće i vazdi, gdi mogaše, ono prистраšno i tužno viđenje.

I tako svi postaviše se na sveto i spaseno življenje, živući karšćanskim svetim i pravedni(m) življenjem.

61. *Prilika, kako jedna žena bi zadušena od djavla, ne ispovidaše grih, i osujena.* — Prato florito libar parvi karte 10).

Budući se odpravili putovati dva poštovana oca redovnika. Jedan od ovih biše penitencir papin. I tako ovi prohodeći uz jedan kaštel, gdi biše crkva, i pošadši u istu crkvu za služiti svetu misu, a u tom kaštelu naho(dja)še se jedna plemenita gospođ, koja biše učinila grih s jednim svojim rojakom, koga nikadare od velikoga srama i stida ne hti ispovidati niednomu ispovidniku. A budući vidila ova dva redovnika, da poidoše u crkvu, pomisli sama u sebi, da ovi redovnici jesu inostranci, koi su došli iz dalečnih stran, koi stanovito mene ne znadu, u njih se mogu poufati i ispoviditi nednomu od njih od moga priteškoga griha!

I tako odluci poiti učiniti jednu općenu i dospivenu ispovid od svih svojih grihov. I čekavši, dokle se svaše mise, a zatim poslije mise dozva na stran oca penitencira, moleći ga, da bi slisao neje ispovid. A poštovani otac obeća dobrovoljno slisati ju. I pošadši na mjesto ispovidi, poče žena ispovidati se od svojih grihov. A on drugi redovnik staše malo podale, čekajući, dokle se svaši ispovid.

I tako stoeći, vidi, da za svaki grih, koi ona ispovidaše, da joj ishajaše iz ust po jedna prigruba zmič i sve izhajahu vanka iz crkve. I veće ih ne biše viditi. I pokle žena ispovidi mnozi svoi grisi, doide, da će ispovidati i oni svoi veliki grih. Da li radi velikoga srama ne hti ga ispoviditi.

I tako dospivši nedostoino ispovid, reče ispovidniku, da se drugo ne spomina. Ispovidnik davši joj pokoru i odrišenje, kako e običaj, poidoše putujući u svoj put. I tako putujući, negov drug vas kolik u sebi, čudeći se, poče kazati ono, što biše vidio, kada se ispovidaše ona žena, i da za svaki grih, koi ispovidaše ona, da joj izhajaje iz ust po jedna zmič vele gruba. I

tako jedna za drugom izhajaše vanka iz crkve, a napokom da joj biše izašla vanka iz ust jedna glava prigruba zmaè, koji opeta povratio se je unutra. I pokle je prijala odríšenje, da sve one zmie, koje joj bihu izašle iz ust, kada se ispovidaše, da se jesu opeta povratile u usta ñeje.

Kada to sliša vridni ispovidnik, naide se vele žalostan, sumñeći do jistine, da e ostavila koigodi grih neispovidan. I u put se vratiše opeta u onu crkvu za moći dovesti onu nevolnu ženu, da se pravo i na puno ispovidi, želeći joj skazati ono, što biše drug ñegov vidio.

I došadši u crkvu, naidoše, da je pošla k svomu domu sva kolika zlovolna. I poidoše, gdi pribivaše. I došadši najdoše, gdi djavao biše ju zadušio po dopušćeniju božjemu. Radi koe stvari najdoše se vele zlovolni i postavíše se na molitvu, moleći umileno i prilično gospodina boga, da bi jim dao znati, u komu bitju ili staniju nahodi se rečena žena.

I tako nekoliko vrimeña čineći molitvu, doide prid njih na jednom strašnom drakunu, a okolo ñeje zmije priljute, koje ju kolihu po srecu ñeje, dva velika psa, koji razdirahu ruke ñeje, dvi vele grube žabe na očiju ñeje, dvi strile žestoke ustrilene kroz uši ñeje, opasana škorpijuni i gušteri otrovanimi, a iz ust joj izhodkaše smardeći ogañ i sumpor pakleni.

Koju stvar vidivši oni poštovani redovnici, svi koliki pristrašeni padoše na zemlju kako martvi, a ona nevolna osujena poče im govoriti: „Nemoite se strašiti, sluge pravičnoga boga, zašto sam ovo ja onaprokleta žena, od koe jedan od vas slišao je ispovid, u kojoj ispovidi po napasti ovoga djavla zatajah jedan grih smartni, koji grih bila sam učinila s jednim moim rodjakom, od koga nisam se htíla nikada ispoviditi. I zato nisam primila niednoga prošćeníe za moi grisi i premda sam od svih ostalih na puno se ispovidala i za svih činila mnoge pokore, ali zaludo, zašto budući mene pravedni bog čekao toliko godíšta, da se pokajem i ispovim rečenoga griha i budući mi poslao vas, da brez svakoga srama ja se mogu ispoviditi na puno, što ja žalostna i nesrična nisam htíla učiniti, sramujući se. I zato po pravoi pravdi i sudu pravičnoga boga jesam zadušena od djavla i osuena za vazda u vične muke paklene, od kuda ne imam ufania nikadare izaiti!“

I kako to reče, zavapi visokim glasom i ne bi e veće viditi, ostavivši oni poštovani oci s velikim strahom, žalosteći se vele od pogibeli one nesrične duše.

64. *Prilika, kako jedan sveti pustiñak, našadši u pustinu tri djavli, i hoti znati od svakoga ime njihovo.* — Prato fiorito knige parve karte 118.

Hodeći jednoč jedan pustiñak po pustiñi, susriti tri djavla, i ne znavši jih, poče ih zaklinati, da mu imaju kazati, kako se zovu imena njihova. Parvi reče: „Meni e ime *Zatvori sarce*. I zato, kada vidim, da koigodir odpravi se hoditi na sveta pripovidania i na slušanie riči božjih i da ima misao učiniti pobolšanie života svoga i ostaviti se grihov, a postaviti se živiti životom karšćanskim radi onoga slišania riči božjih, ja tada po svi puti jišćem i nastoim zatvoriti sarce ñegovo za neka ne može dospiveno slišati jih ni učiniti pokoru za opaka dilovanja svoè!“

Drugi djavao reče: „Meni e ime *Zatvori usta*, zašto, kada vidim, da koigodi grišnik oće se ispovidati s takovom misalju i odlukom za ubignuti od ruk moih, tada ja nastoim sa svimi moimi napastmi zatvoriti usta ñegova za neka se ne može ispovidati i da ne umi očitovati grisi svoi!“

Treti djavao reče: „A meni e ime *Zatvori mošnjú*, zašto kada vidim, da koigodi odluči povratiti nepravedni dobitak ali tue blago uzeto po nepravdi, ja koliko oće najveć mogu, zabranjuem, da se to ne učini. I kada vidim, da koigodi oće učiniti lemozinu ali almuštvo, nastoim zatvoriti mu mošnu i zapričuem, da ju ne čini, zašto zna se, da e ona vridna za dušu!“

„Ovako se dakle mi tri zovemo i ovomu dilovaniju nastoimo brez pristanka ob dan i ob noć i nikomure ne prašćamo. I toliko smo složni meu nami, da vazda jedan drugomu pomože u svemu, gdi se može i gdi e potreba, a navlastito u vrime od ispovidi, zašto po ñoj možemo čuda dobiti i izgubiti, zašto, kako se čovik dostoino ispovi i s pravom odlukom, mi gubimo sve ono, što bihomo od parvo pridobili, i nismo toliko jaki veće za napastovati ga, zašto isti čovik primíle veliku jakost od milosti božje za suprotiviti se

našim napastem. Da li oni, koji po našem napastovanju ispovijaju se brez svake priprave i skrušenih, i lahko ih činimo upasti u veliki i neizbroeni grisi. I s tim načinom zapričemo i zatvaramo sarce njihovo, da nimaju nikadare volju za učiniti nijedno dobro!“

I kako to izrekoše, ne bi jih veće viditi, a pustinak povrati se u svoju komoru, čudeći se mnogo od velikoga napastovanja i umištva djavaoskoga, s koim prihijuju nevolni grišnici.

65. *Prilika, kako g(ospodi)n Isukarst ukaza se jednomu mladiću, koji hodjaše za sagrišiti, a djavao ga čekaše za ubiti.* — Prato fiorito knige parve karte 124.

Biše jedan mladić, koji se biše postavio vas kolik na blud. I jednoč pošadši u misto, gdje pribivahu žene bludnice, hotijujući nasititi volju svoju grihom bludnim, i hodeći susriti djavla, koji mu reče: „Hoti i nasiti hotinje tvoje, kako si naučan, zašto znaš, da ću te ja platiti, kad doide moje vrijeme!“

Da li slipi i nerazboriti mladić ne razmišljajući ono, što mu djavao govoraše, poide putujući naprida. I došadši blizu onih žen nepoštenih, susriti jednoga čovika obučena abitom kalujerskim, koji mu reče: „Kamo greš, sinko nesrični?“ A mladić mu odgovori: „Vi niste moji otac, da zač me zovete sinom!“ — Odgovori kalujer: „Pače li u istinu ja sam tvoj otac!“ I zatim ukaza ruke i noge i vas kolik život izražen i karav po oni način, kako no kada biše na križu, govoreći mu: „Evo sada pogledaj, pridragi, da sam ja stanovito tvoj otac!“

Koji stvar videći mladić smuti se vas kolik i vele se čudeći varže se prid noge njegove, padši na kolina, govoreći, kako i s(ve)ti Toma reče: „Vi ste g(ospodi)n moj i bog moji!“ A budući Isukarst u prilici kalujera, reče mu: „Poidi barzo i ispovij se, zašto on, koga si susritio malo prije, ono je djavao, koji te čeka, da te zaduži i da ponese dušu tvoju u muke paklene!“

Tada mladić obeća se i vas kolik grozeći se, poče uzdavati neizrečene hvale spasitelju svomu. I tako dilivši se poide u put za ispovidati se dospiveno i s pravim skrušenjem od svoga mimosastoga sagrišenih. I zatim hodeći, susriti opet djavla, koga mladić u put pozna. A djavao ne pozna nega, i upita ga mladić: „Koga čekaš?“ Odgovori djavao: „Čekam ovdje jednoga moga prijetelja, dočim se povrati iz jednoga posla!“ — Odgovori mladić: „Ja sam oni, od koga govoriš!“ Reče djavao: „To nie istina, zašto on, koga ja čekam, posve je moj i dana mi je oblast više nega, da ga imam pogubiti po svaki način. Zato ti poidi s tvojim putem, zašto ja tebe ne znam niti ti jimaš sa mnom posla nikakova!“

Poznavši mladić veliko milosardje božje, koe mu je učinio, poide u put u crikvu i ispovidi se s velikim skrušenjem i suzami. A pak po ispovidi poide udile, ostavi svit i učini se redovnik u jednom redu, u komu živi vele kripostno i sveto tja do smarti.

66. *Prilika, kako jedna bludnica, čineći grih bludni svojim gospodarom mnogo vremena do bolesti smartne, a pak se sahrani po s(ve)toi ispovidi.* — Prato fiorito lib(a)r 1. kar(ta) 125.

Biše jedan čovik od zaloga i nepoštenoga življenja, koji daržaše u kući svojoj jednu bludnicu na jime žene svoje. Da li oba dva prijmahu dobrovolno redovnike putnike, koji dohodjahu u one strane, čineći njim svake poribe s onim, što imadiahu u kući njihovoj.

I prigodi se, da ova žena bludnica odnemože velikom nemoćju. I u to doba doidoše k' kući njihovoj dva neboga redovnika za da bi mogli prispati, kako i veće krat bihju dohodili i noćili. Koji doznajući, da je žena nemoćna i bliže k smarti, poidoše k njoj i počеше je ponukovati, da bude pripravna učiniti volju božju i jedna dostoinu ispovid grihov svojih, za neka se bole može oboružati suprotiva neprijetelju paklenomu, koji išće vazda zapričiti spasenie naše.

Odgovori žena: „Ja, oči poštovani, pripravna sam dobrovolno učiniti sve, kako e bogu drago!“ Kako to slišaše redovnici, poidoše u jednu komoru za počiniti, zašto bihju trudni od putovanja. I malo potole jedan od njih, koji ne biše misnik, sliša jedan glas izvan kuće i veliku smetnju. Otvorivši fu-

nestru od komore, i vidi vani jednu veliku množ djavlov, koji strašnim glasima vapišu i mišahu se među sobom, probodeći simo i tamo s velikom barzinom. A jedan od njih, koji biše strašniji od ostalih, vikao na onih drugih: „Što činite i zašto kasnite toliko. Poite barzo u onu komoru, gdi pribiva nemoćna naša službenica, i donesite mi u put dušu neje, zašto ima poiti s nami u pribivanje pakleno, budući da se ona nie nikadare ispovidila, a budući bludnica skrovita svoga gospodara!“

Odgovori jedan od onih djavlov i reče: „Imaš znati, gospodine i po glave naše, da je sada unutra u kući neje jedan farizej, koji zabranjuje nam, i boimo se, da ju nagovori, da se ispovide!“ A on reče s velikim glasom: „Poidite barzo i ubijte čega za neka ne more nam učiniti tu veliku škodu!“

I tako udile oni djavli naskočise na onoga kunverša, bijući ga s tim načinom, da mu izvadiše jedno oko. Slišavši to oni drugi, koji biše misnik, usta se i poide barzo i naide druga svoga kunverša na polak martva. I pokle sliša od neja, kako stvar biše prošla, poide u put u komoru, gdi biše žena nemoćna, kažući joj sve, kako se biše prigodilo, ponukujući nju svaršeno, da se pokaje i ispovide griha svojih.

Tada žena pristrasena i s velikim skrušeniem u put se ispovidi grihov svojih onomu istomu redovniku. I onako nemoćna čini se povesti vanka iz one komore i kuće proklete, u kojoj biše živila toliko vrmena u grihu smartnomu. I priemši svi sveti sakramenti s velikim bogoljubstvom i suzami, i zatim prida dušu svoju stvoritelju svomu. I tako i oni fratar kunverša primim vele bogolubno.

67. *Prilika, kako čovik i ako e veliki grišni(h) i da se prigodi, da umre bez ispovidi, more se sahraniti skrušeniem i dobrom odlukom.* — Prato fior(ito) karte 1. lib(a)r 1.

Putujući dva fratra u zimi s velikim dažjem i budući jurve bliže k noći, jedan od njih, koji biše stariji, reče onomu drugomu: „Radi truda i slabosti, koju čuem u sebi, i radi zla vrmena, a pak budući već k noći, tako bih rekao, da ne gremo veće u napridak nego da počinemo za noćas u ovoj kući, koš se vidi ovo prid nami malo podale!“

Odgovori drugi: „Nemoimo poiti, molim vas, u onu kuću, zašto oni gospodin, koji stoi u noći, vele je velik nepriatelj redovnički toliko, da jih ne može čuti ni viditi, da čini jim svako zlo, koe može. Budući on edan zao čovik i vele zla života i kako sam sliša od ljudi, govoreći, da je trideset godina, da se nie ispovidio, i zato ne bih hotio, da nas izrene s palicama i zalimni ricami po negovoi zaloi naravi!“

Odgovori stariji redovnik i reče: „Poino, brate moi dragi, zašto stanovito ja ne mogu dale hoditi. Priporučimo ovu stvar gospodinu bogu, u koga se ufam, da će nas činiti prijeti!“ I tako poidoše, putujući put rečene kuće. I kako doidoše, počeoše moliti za ljubav božju, da jih primu za počiniti onu noć. Odgovoriše im, da nie gospodara, i zato da počekaju malahno, dokle se jave gospodarici, zašto e ona mnogo dobra i milostiva i bogoboeća. I ona e mnogo žalostna radi nemilosrdja muža svoga i da veće krat moli gospodina boga, da bi ga obratio na smilovanje k ubozim.

Budući dakle navistili rečeni gospoi molbu redovnikov, koš došadši doći i vidivši nebozi redovnici svi mokri i trudni od putovanja, doide joi veliko smilovanje i počeo im govoriti: „Oci, ja imam veliko smilovanje rad velike potrebe, koju vidim, da imate, i želim vam učiniti svaku ljubav, da li vele se boim, da, ako vas primam u kuću, biti će za vas, a vele gore za me, kako se moi muž povrati doma i vidi vas, zašto e on jedan čovik vele nemilosrdan i zle naravi, da ne može viditi ni podniti, da doide u ovu kuću ni edan redovnik ni ubogi. Da li ja videći vas u tolikoi potrebi i da vas je stigla noć, ne mogu vas poslati tja bez velikoga smućenja moe svisti ali kušencie. I zato stupite u kuću i stoite skrovito, da vas on ne vidi, a pokle on večeri, oću činiti, da i vi imate vaše potrebe!“

Ulizši dakle nebozi redovnici u kuću, čini jih poiti u jednu malu komoru, koš biše blizu košev. I ondi stahu skrovito, kako najbolje mogahu. I malo zatim doide doma gospodar. I došadši, u put oti poiti večerati. I budući postavili na sofru jizbine za blagovati pri jednom lipom ogaju, da počeo

slatko blagovati. I blagujući on tako dobrovoljno, a gospoë stae za stolom, da ne mogae ništa blagovati, nego stae vele dreselo i zovolno radi smilovanja, koga imadiše svarhu onih redovnikov, znadući, da su u velikoi nevoli i potrebi, a ne mogući jih pomoći radi straha muževlë.

I vidivši g(ospodi)n, da gospoë ne blaguje, nego da stoi sva kolika zovolna i dresela, upita ju, zašto e tako zovolna i zašto ne blague. A ona se skužavaše, da se ne èue dobro. Da li on nastoeći, da mu ima kazati uzrok, za koji je zovolna, po svaki naèin. Tada milostiva žena odgovori: „Gospodine moi, da bih znala, da mi ne èete za zlo primiti i da vam ne èe biti neugodno, bih vam dobrovolno kazala i daržim, da ako mi za dobro primete, da te mi sve tuge odaiti od sarca mog!“

A on odgovori: „Recite slobodno sve što hoèete, zašto zaisto hoću sve za dobro prijati!“ Reèe žena: „Imate znati, g(ospodi)ne moj, da su došli večeras k nam dva neboga redovnika reda svetoga Frane, svi mokii, kalni i vele trudni od duga putovanja, i mogu reći na po martvi od zime, a ja ne htieh primiti jih u kuću za ne ozloviliti vas. Da li oni moleći me radi ljubavi božje, da jih primem samo za nočas poèinuti. I radi velikoga smilovanja priëla sam jih u kuću. A sada ja razmišljajući, koliko mi obilno živemo u svih stvarih i da nam nikadare ništa ne primañka nego da imamo sve, što hoćemo u svako vrime, a one neboge sluge božje, koji živu s toliko svetim življeniem, da tarpe tolike brižnosti i potrebe. A mi grišnici, koji nepristano uvrđjaemo g(ospodi)na boga po toliko naèina, ne imamo nikakova smilovanja k toliko dragim priètelem božjim, koji nepristano mole se za nas!“

Slišajući to muž, po voli svemogućega boga doide mu na sarce toliko smilovanje, da u put posla zvati prida se reèeni redovnici. I kada doidoše i videvši jih, vele se smilova na njih i èini ih sestii uz ogañ. I vidivši noge njihove sve karvave i kalne i njihovi haline sve mokre a obraz blid kako martvih, toliko se sarce njegovo, da se poèe grozno plakati. I u put zapovida doniti vode teple i oprati noge njihove. A meu to on sam pripravi uim blagovati i s velikom ljubavlju služae nimi. I kako blagovaše zadovoljno, zapovida naèiniti jim za poèinuti u jednoj komori. I sam hoti naèiniti slavnice njihove, zašto oni ne htieh spavati na mehku postilah.

I parvo nego poidoše, poèe se razgovarati s onim fratrom starjim, govoreći: „Recite mi, oèe, molim vas, da jedan èovik, koji je veliki grišnik i koji se nie nikadare ispovidio grihov svojih, bi li se mogao sahraniti?“ — Odgovori fratar: „Nie sumñe nikakove za to, gospodine moi, ako bi ta hotiv poznati svoje mimošasto zalo živlenie i učinio pravo skrušenje, da e uvrđio g(ospodi)na boga, i ispovidati se s onom pravom odlukom u napridak ne sagriševati, ta stanovito jimao bi od boga veliko milosardje i prošćenie od svih grihov i dosti(g)nuo bi slavu kraljestva nebeskoga, zašto tako govori bogo Jezekielu proroku: Ako grišnik učini pokoru oda svih grihov svojih, kojih je učinio, i obsluži zapovidi moe, životom bude živiti i bezakonia njegova ne èu spomenuti!“

Odgovori vlastelin: „Oèe moi, kad je tako, ja vam govorim, da sam ja ta veliki i zali grišnik, koji sam učinio mnozi i neizbroeni grisi, a nikadare niednoga dobra, i nisam se nikadare od njih ispovidio. Zato vas molim, slišajte moju ispovid, budući da s pomoćiju višnega boga odlučujem posve priobratiti na dobro sve koliko živlenie moe i plakati sve dni ona uvrijenja, koè sam učinio suprotiva bogu stvoritelju momu!“

Da li fratar razmišljajući, da bièe veèe kasno, a oni vele trudni, a da bièe potrebnio dugo vrime za slišati jednoga grišnika, koji toliko vrimenta bièe stao brez ispovidi, i zato mu reèe: „Gospodine, vele je bole, da ta naša ispovid učini se sjutra, zašto vi možete razaviditi vašu kunšeneiju, budući da je to vele potrebnio za moći se dostoino ispovidati!“

Odgovori vlastelin: „A tko me može sigurati, da ja sjutra oću biti živ!“ — Reèe fratar: „Poidite, g(ospodi)ne, za sada poèinuti, zašto ufam u gospodina boga, da je vaša ispovid jurve priëta prid sudom pravednoga boga, koji ne gleda drugo, nego li našu dobru volju i pravo sarce!“

I tako vlastelin uzamši sveti blagoslov od redovnika i z dobrim ufanjem poide u svoju komoru, a fratri tolikoer u svoju. Da li vlastelin ne mo-

gući spavati, razmišljajući velika uvrijenja, koē biēše učinio suprotiva bogu, poče zeminivati svoju kunšenciju s velikom pomnom, za moći se sjutra dan dospiveno ispovidati. I budući tomu nastojao veći dio noći, zatim malahno zaspa, a otac fratar budući pospao jedno malo vrime, i zatim ustade i pride u jedno misto, gdi se čini molitva u istoi komori, moleći boga za onoga vlastelina, da mu podade milost i pomoć, da učini svašenim i dostoinim načinom onu svoju ispovid, koju je odlučio učiniti. I budući napridovao u toi molitvi dobar dio noći, zatim opet poide počiniti.

I u tomu zaspavši, bi mu dano viditi, gdi doidoše anjeli božji i djavli pakleni i prigovarahu se prid sudom Isukarstovim za dušu onoga vlastelina, koi u oni čas biēše umrao naglom smartju na svojoj postili. I djavli osvadjahu onu dušu prid sudcem od mnozih teških grihov, koih biēše učinila u sve vrime živlenia svoga. I da sudac, čini postaviti na ednu stran mirilov sva zla, koē biēše učinila, ondi biēše neizbroeno mnoštvo grihov smartnih, i pritezahu doli mirila i daržase se, da će biti osujena po svakoi pravdi. I u to doba doide anjeo stražanin njegov i reče: „Gospodine bože vični, koi ste vazda vične mudrosti i svake dobrote napuñeni, vi znate vele dobro, da ovo vaše stvorenje imalo e veliko pokajanie i bolest grihov svojih i pravu odluku na puno se ispoviditi i učiniti pravo pobolšanie nepravednoga živlenia svoga. I vi znate, da nie u ñemu stalo ni mankalu ispoviditi se, pokle je došao na poznanie vaše velike dobrote i milosti, koju podaeate grišnikom. Zato e dostojan imiti pomilovanie. Takoer, pravedni suće, imate razmisliti ono veliko smilovanie, koie je imao k službenikom vašim za lubav vašu, gdi on sam hoti jim služiti u ñihovih potribah i podati jim svuda milosti, što mogaše. Zato po pravoi pravdi zapovijte, da se sve to postavi na mirila sa svakim smilovanjem vašim!“

I bi tako zapovidano učiniti. I kada bi učineno, u put ona stran mirilov z dobrimi dili pritegnu doli vele veće nego li mnoštvo grihov, koi biēhu postavljeni na drugu stranu. Videći pravedni sudac, učini šetenciju ali odluku vičnega blagoslova onoi duši. I doidoše anjeli dobri, uzeše ju i poneše ju u purgatorij s velikim veseljem, hvaleći i slaveći boga. I prošadši s velikom barzinom po onih mukah, i zatim spasenu i oslobojenu povedoše u nebesko kralestvo. A djavli s velikim vapaem pobigoše, tužeći se, da su izgubili onu dušu u toliko malo vrimena.

I tako probudivši se redovnik, naide se vele veseo, znadući, da je sve ono jistina, i da mu e to vični bog hotio ukazati po velikomu milosardju svomu. I u put poče zvati onoga drugoga fratra, svoga kumpaňa, dajući mu znati, da oni vlastelin, u čigovi su kući, koi ñimi skaza toliku veliku ljubav, da e onu noć priminuo od ovoga svita, dajući mu znati videnie, koe ñemu bi dopušćeno viditi.

I tako čini probuditi svu koliku čelēd u kući i užgaše sviću, daše znati gospoi, da je (gospodi)n priminuo. Radi toga ona naide se vele žalostna i vele se gorko plakaše, sumñeći, da je umro u zlu staniju od spasenija svoga. Da li redovnik vele ju razgovaraše, da se ne plače, zašto da istine duša e ñegova ponešena u slavu nebesku, dajući joj znati sve ono, što ñemu biēše dano viditi.

Kada to sliša gospoē, naide se vele vesela i radostna, uzdavajući neizrečene hvale gospodinu bogu, a pak na vrime čini sahra(ñi)ti ono tilo srićno i blaženo s mnogim pošteniem, kako se pristojaje.

68. *Vele lipa prilika, kako edan biskup vidi čudne stvari od onih, koi se pričesćevahu.* — Prato fiorito kar(te) 202. lib(a)r 1.

Biēše jedan biskup dobroga i svetoga života, koi imaše u ñegovi biskupiji ili diocezi dva čovika zla i nepoštena života, od koih spasenija pomnivi pastir vele se staraše. I radi toga s velikom žalom i pomnom molēše gospodina boga, da bi mu dopustio znati ñihovo stañe od spasenija, u komu se nahode.

I prigodi se, da jednoč oni hodeći u crkvu na dan prisvetoga uskarsnutja za pričestiti se z drugim pukom. I tako rećeni biskup po osobitoi milosti božjoj poznivaše ljudi dostojanstvo (i koi nedostojno pristupahu k svetu oltaru za pričestiti se), zašto vidjaše, da oni, koi nedostojno pristupahu,

imahu obrazi njihovi carni kako ugla, a oči svi kolici pokriveni karvu, a oni, koji dostoino pristuplivalu, s onim pravim bogoljubstvom, kako se pristoi, jimalu njihovi obrazi svitli i prosvitleni kako no sunce. A kada poda pričešćenie onim dvamam ljudem od zla života, vidi, da edan od njih ukaza se sa obrazom vele lipim i prosvitlenim, odiven odićom pribilom, a drugoga vidi sa obrazom carnim i strašnim.

Učini molitvu biskup s(v)e(ti), moleći gospodina boga, da bi mu očitova jistinu od toga videnja. I tako čineći molitvu, doide prida n anjeo, govoreći mu: „Sve ono, što si vidio od onih, koji si pričestio, jistina e, zašto oni, koji imahu obraz lip i prosvitlen, pričestili su se dostoino, a oni, koji imahu obraz carn i grub i strašnoga pogleda, oni su pristupili k svetomu sakramentu s nedostoinim pripravljeniem i odlukom. Znai dakle, da jedan od onih dvau, radi koji si čini molitvu, pristupio je nedostoino k prisvetomu pričešćeniju i odlukom i volom pribivati u njegovoi nečistoći od nepoštenoga življenia svoga. I zato si ga vidio s obrazom strašnim i carnim. Da li oni drugi, koji biše s nim u jistih grisih, poznao je svoje pomankanje, skrušio se je i pokaja i plakao griha svoga i odlučio je nikadare veće ne sagrašiti ni uvriditi g(ospodi)na boga onimi grisi. I zato je od nega primio milosardje i na puno prošćenie od grihov svojih!“

Čudeći se biskup od toliko velika smilovanja ali milosardja božjega, da tako barzo odpušća grišnika toliki veliki grisi, odgovori mu anjeo: „Znam, da se ti čudiš, zašto budući ti ne moreš znati, kolika e velika i neizmerna milost božja prama onima grišnikom, koji skrušenim sarcem plaću se grihov svojih. Zato znai, da e g(ospodi)n bog toliko dobrostiv i napučen neizmerna milosti, da ne samo prašća grihe onim grišnikom, koji su sa svim sarcem skrušeni i pokaeni grihov svojih, da li jošće dariva im i podae mnoge milosti i dari duhovni. I toliko su ugodni bogu oni grišnici, koji se dospiveno pokaju i ostave grihov svojih i služe nemu s čistim sarcem, da radi njih odpušća grisi i ne spominu se od negove pravedne sarditosti, koju imaše suprotiva otvrdnutim grišnikom u grisih njihovih tako, da mogućstvo negove veće krat radi ednoga pravednika, koji se je pokaja grihov svojih, odpušća i ne spominu se od mnogih grišnikov.“

69. *Prilika, kako se edan raspuknu la i Juda, koji se nedostoino pričesti.* — Prato fiorito karte 230, libar 1.

Bijaše jedan nesaznani grišnik, koji budući otišao ispovidati se u svoga parokijana od jednoga svoga griha, i ne mogući ga ispovidnik nikakore dovesti na ostavljenje griha, kako potribuje prava ispovid, koji grih on biše skrovito učinio, i zato mu ne može dati odrišenje, toliko da mu bi zabranjeno i pričešćenie prisveto.

Da li daržeći on malu cinu od takova zabranena, hoti na sramotu svoga parokiēna doiti z družimi ljudi za priēti prisveto pričešćenie. I kada ga redovnik vidi prid sobom pripravna za pričestiti se i ne mogući mu radi smutne puka ustegnuti prisveti sakrament, za budući mu ga zabranio skrovito i dajući mu prisveto tilo Isukarstovo, reče mu ove strahovite riči: „Sudio svemogućii bog meu tobom i meu manom!“

O stvari čudnovata pravednoga suda božjega: u put kako priē prisveti sakrament, puče mu garlo i izaide vanka iz njegovih nedostoinih ust ono prisveto tilo Isukarstovo. I tako umri pogardno.

70. *Prilika, kako po kriposti s(veto)ga sakramenta edan redovnik potopi eretici.* — Prato fiorito karte 209, lib(a)r 1.

U vrime ono, kada poluvirstvo Albižanov poče se navišćevati, naidoše se neki himbeni poluvirci, koji po pomoći i meštiji djavaoskoj davahu viditi nika zlamenja, po koji davahu veliko virovanie od njihova poluvirstva. A to biše, da veće krat hodjahu po dubokoi vodi i ne potonihu niti se moćahu oni ni njihova odića.

Koju stvar videći veće krat jedan redovnik katolik vele svašen i viran od svete vire katoličanske, i tako poide jednoć i uze koncibul s prisvetim sakramentom i ponese ga k onoi vodi, gdi biēhu oni himbeni eretici alitvam poluvirci, i naide ih hodeći po vodi prid mnogimi katolici, koji njih gledahu vele se čudeći.

Videći to redovnik zavapi visokim glasom i reče: „Ja te zaklinam, o djavle pakleni, kripostju ovoga, koga nosim u rukah mojih, koji je sin pravišnegu boga, da ti nimaš to veće dilovati s tvojom djavaoskom himbenom jakostju i meštriom, koju činiš na veliku pogibel ovoga puka!“

Da li naslidujući oni eretici hoditi simo i tamo po ovoj vodi brez sva-koga uvridjenja, a redovnik vas kolik smućen, videći, da oni prokleti eretici nim rugahu se, a svi katolici da se smućivahu, varže u onu riku koncibul s prisvetim sakramentom.

O veliko mogućstvo božje! Kako oni koncibul dotaknu se vode, prista himba djavaoska, a očitova se jistina Isukarstova. I tako svi eretici, koji bihu više vode odile, potopiše se i poidoše na dno kako da bi bilo olova. A koncibul s prisvetim sakramentom bi udile od svetih anjelov nevidino uzdignut vanka iz rike.

Vidivši redovnik toliko čudnovato dilo, koe učini moć prisvetoga sakramenta, da se potopiše oni himbeni eretici, vele se razveseli. Da li biše vele zle vole radi izgubljenja onoga koncibula s prisvetim sakramentom. Radi koje stvari po svu noć čini molitvu, moleći g(ospodi)na boga suzami, da bi mu dopustio naiti ga. I kada bi sjutra dan, naide ga na oltaru u taba(r)nakul postavljena. Radi toga naide se vele radostan i vesel, uzdavajući velike hvale g(ospodi)nu bogu, navišćujući puku tako čudnovato dilo od prisvetoga sakramenta i velike privare djavaoske, koju činaše onim poluvircem. Radi toga oni, koji ostaše živi, ostaviše njihova poluvirstva i učiniše se dobri i virni katolici.

71. *Prilika, kako edan čovik, budući pozna svoju ženu prid pričesćenie i bi zato pokaran od g(ospodi)na boga.* — Prato fiorito 284 lib(a)r 1.

Biše edan gradjanin, koji odlučivši pričestiti se na prisveti dan uskar-snutja, i radi svoga nerazborita počudjenja ob noć u sobotu svetu pozna svoju ženu poznanjem putenim. I sjutra dan pošadši u crkvu za pričestiti se, i kada redovnik postavi mu u usta prisvetu oštiju, odile skoči mu vanka iz ust i povrati se u kalež, koji daržase redovnik u rukah. Radi toga naide se vas smućen.

I pozna, da mu e to prigodilo se radi negova mala bogolupstva, da on hotijujući se pričestiti na oni sveti dan, nie se hotio uzdržati od žene svoje radi časti i poštenia božauštenoga sakramenta. I poide prid svoga spovid-nika s velikim skrušeniem i ispovida svoje pomankanje. Zato učini dobrovolnu poruku. I došadši zatim prva nedilē, poide se pričestiti s velikim pošteniem i strahom.

I zato sveta crkva nagovara i moli svih onih, koji se imaju pričestiti, a okruženi su u svetim matermoniju, da imaju uzdržati se od vlastitih žen svojih tri dni po pričesćenia i tri dni po pričesćenija radi časti i poštenia prisvetoga sakramenta.

72. *Kako imamo ljubiti neprietele naše.* — Prato fiorito.

Štie se u Prato fiorito na po(glavlu) 571., da u stranah Ermanie biše jedan vlastelin, vridan soldat, čigov brat biše ubien od jednoga čovika uboga i male vridnosti. I zatim do malo vrimenta bižeći rečeni uboica simo i tamo od velika straha za ne doiti na videnie negova brata, koji biše vele sardit.

I jedan dan hodeći skrovito svojimi soldati i tako iznenada namiri se na rečenoga zločinca, svoga nepriatelē. I vidivši ga, udile izmaknu mač i poide prama nemu za izsići ga na komadi. Vidivši to nevolni uboica i ne mogući ubignuti rečenoga uzroka od smarti radi negova griha, pokleknu doli na kolina, prignuvši doli glavu, plačujući s mnogimi suzami molēše i prosaše, da zaradi ljubavi Isukarstove oprosti mu život. Na koe umileno prošenie i plač smilova se plemeniti soldat i ustegnu nagli svoi mač.

Da li budući od onih drugih soldatov kako porugan, uzdvignu ruku za ubiti nepriatelē, koji opet zavapi visokim glasom i reče: „Gospodine, oprosti mi život radi one karvi, koju sin božji proli za nas grišnike!“

Slišavši to vlastelin, smilova se i ustegnu mač. Da li oni druzi, koji š nim bihu, ne mogući to podniti, da tako jednomu zločestu i malo vridnu čoviku bude prošćen život, koji je pogubio tako vridna gospodina, ponukava-hu ga, da ga pogubi i da ne ima imiti smilovanja nad nim.

Koi tretu voltu uzdvignu ruku z golim mačem za odsići mu glavu. Koi nevolèn budući i veće martav nego živ zavapi, koliko mogaše: „Prosti mi, gospodine, za ljubav Isukarsta propetoga!“

Tada plemeniti soldat varže od sebe mač i reče visokim glasom: „Ja za ljubav Isukarstovu prašćam ti i odpušćam posve priveliko uvridjenje, koe si mi učinio, ubivši moga brata pridragoga, i poidi u miru, gospodin ti bog oprosti!“

I zatim ono isto jutro pošadši ovi plemeniti soldat u crkvu za slišati misu i pokleknuvši prid jedan križ za učiniti svoju običainu molitvu, bi vidjeno od svega puka, koi biše u istoi crkvi, gdi ona prilika svetoga križa ali propeče prignu doli glavu kako zahvalivajući mu, da za ljubav negovu hoti oprostiti svomu neprijetelju.

Koju stvar budući vidio jedan redovnik s mnogimi drugimi, čudeći se upitaše rečenoga g(ospodi)na, zašto e dostoèn jimiti toliku veliku i čudnovatu stvar i milost. Koi odgovori: „Ja se nahodim vele veliki grišnik i ne znam, da sam drugoga dobra učinio, nego samo da sam oprostio život jednomu momu neprijetelju za ljubav Isukarstovu!“

Odgovori redovnik: „Ja ti govorim, pridragi moi, od strane Isukarstove, da su i tebi oprošćeni svi griši tvoji!“ Koju stvar slišavši dobri i blaženi čovik, poče uzdavat velike hvale g(ospodi)nu bogu i potle u napridak vazda živi sveto i spasen.

73. *Više svetoga umilenstva.* — Rodrikveca karte 354.

Štie se tokoe u knjigah Rodrikveca, da biše jedan s(ve)ti čovik, koi biše narešen svimi kripostimi i činše mnoga čudesa, ozdravljući nemoćnike, izgoneći djavle iz teles ljudskih. I činše mnoga druga zlamenia čudnovata. Zato sa svih stran svita dohadjahu k nemu ljudi i velika gospoda i biskupi i daržahu za veliko blaženstvo dotaknuti se odiće njegove i priēti njegov s(ve)ti blagoslov.

Radi toga čovik blaženi čužaše, da dohodi u sarce njegovo taščina oholosti i da jim ne mogaše zabraniti, da ne dohode k nemu, a z druge strane da se ne može obraniti tolikim taščim i nepodobnim mišleniem. Zato biše vele trudan, mučan i bolizniv. I postavivši se edan dan na molitvu s velikim nastoēniem molēše g(ospodi)na boga, da poradi oslobojenja od te tolike napasti i za neka bi se mogao uzdaržati u kriposti s(ve)to)ga umilenstva dopusti negova božanstvena milost i poda oblast djavlu, da za niko vrime ulize u tilo njegovo i da ga muči kako i estalih, više koih ima oblast.

I usliša g(ospodi)na molitvu negovu i dopusti, da djavao ulize u nega. Biše zaisto stvar pristašna i čudnovata viditi onoga, k komu malo priē dovođjahu se oni, u koih biše djavao, da jih oslobodi, a sada e svezan verugami gvozdenimi kako mahniti i da imahu š him veće činienie nego li s nednimi, u kih biše djavao.

I tako pribiva za pet miseci, a nakon pet miseci bi oslobojen ne samo od djavla, da li jošće od svake zale misli i oholie.

74. *Jošće tri kratke prilike više svetoga umilenstva.*

a.) Štie se jošće u istih knjigah, da sveti opat Severin imaše u svomu mostiru tri koludri, koi se daržahu vele visoko pridobiti od oholie i taščina. I premda i(h) on veće krat biše pokarao, ništa ne manē oni li nastoēhu u tomu grihu. A sveti čovik želeći viditi jih umilenih, moli g(ospodi)na boga s velikim nastoēniem, da ih on pokara svojom kripostju s koimgodi pedipsanien za neka bi bili umileni.

I bi stvar čudnovata, da parvo nego se zdvignu s molitve, dopusti svemoguću bog, da tri djavli ul(i)zoše u njih i počese ih vele nemilo mučiti, povidaćući očito njihovu veliku oholost i nerazboritost sardea i pravi sudi g(ospodi)novi za ozdraviti njihove nepodopščine.

I tako mučiše ih četardeset dana nepristano. A zatim sveti čovik imajući veliko smilovanje više njih, moli g(ospodi)na boga, da ih oslobodi od oblasti djavaoske. I tako po volu privičnoga bihu oslobojeni i učineni zdravi u tilu i u duši i mnogo umileni.

b.) Štie se jošće u istom libru (karte 355.), da budući doveden u edan mostir edan čovik, u komu biše djavao, za eda bi ozdravio, i izišadši vanka

prijur rečenoga mostira za viditi ga, i povede s obom ednoga mladoga redovnika mnogo kripostna, ko znadiše, da biše divac.

I došadi prijur k djavlu, reče mu: „Ako ovi redovnik tebi zapovide, da izajdeš vanka iz toga tila, očeš li izaiti?“ — Odgovori djavao: „Ja nimam od nega nikakova straha, er je ohol!“....

c.) Štie se jošce u istom mistu, da biše edan vele jaki i moguć voinik Isukarstov, ko biše vele narešen ovom kripostju umilenstva. Ali djavli počese siėti nike velike hvale u sarcu negovu za moči ga priobratiti u tašcu slavu. Da li on po božanstvenim nadahnutju naiđe likariju ednu privridnu za pridobiti takove velike i teške napasti djavaoske.

A to bi, da poide u svoju komoru i napisa na zidu imena nikih privelikh kriposti. Naiparvo: smilovanie svařeno, umilenstvo priduboko, čistoću anjelsku, molitva čista i velika i tako ostale kriposti.

I kada one zale misli počnihu ga napastovati, on odgovaraše supročnim: „Poidimo viditi one kriposti, koe sam zapisao u komori mojoj!“ I tako počnise štiti. Naiparvo priduboko umilenstvo. „To ja nisam čini niti toga imam. Može biti da i jímam umilenstvo, da li umilenstvo duboko daleko e od mene!“ — Smilovanie svařeno. „To ja ne imam. Imam smilovanie, da li ne svařeno, zašto već krat govorim svojom bratjom oštro, kako ne bih htio, da se meni istomu govori!“ Čistoću anjelsku. „Ja ne imam, er slišam i čutím u meni mnoge zale misli i mnoga zala ganutja!“ Molitvu čistu i visoku. „Ja ne činím, er čineći ju vele krat zadržím i drugamo mislím!“

I govoraše sam u sebi: „Da bi se prigodilo, da bih ja bio narešen svím kripostni, onda bi moga reći, da sam sluga božji nedostoini. I zato se imam činiti i daržati. Tako reče Isakarst po svetom Lukí: „Kada učiníte svaka ona, koě sam van zapovoidio, onda recíte: sluge nedostoine esmo!“ — Dakle što ima reći oni, ko i daleko od svih kripostih i dobrih dílov?

75. Blažená divica Marija je prut u obranbi.

Štie se u knígah tretih Prato fiorito na karti 476., da biše jedan gospodin vele plemenit u vladaniju Borgonie, ko imáše samo jednu hčer. Koě nošaše i imáše vele veliku ljubezan blaženoi divici Mariji, kojoj biše obečala svoje neoskarneno divstvo, od koga imáše veliku pomnju dan i noć. I nastoěše govoriti ňeje molitve i činiti sveta razmišlěnia u jednoj kapeli, koju imadiěhu u kući svojoj.

Da li djavao, ko i je vazda smartni nepriětel od pričistoga divstva, ne moguć podniti, da ona divoika uzdarži se ňeje čistom divstvu i u tolikih hvalah i slavah blažene divice Marie, poče napastovati jednoga slugu ňeje oca, da ju napastue. Koi sluga bi s tolikim užganiem u pohotinje ňeje, da iskaže prigodno vrme za ispuniti svoju volju ali po sili ali po ljubavi.

I djavao, ko ga biše na to doveo, naiđe m(u) barzo uzrok za ispuniti negovo bezakonie, zašto bijaše potribno, da ňeje otac poide vanka iz grada za ednu svoju potribu. Ostavi doma hčer za neka nastoi svojim dílom s(ve)tim i bogoljubnim. Zato bi vele radostan napastni sluga, misleći ispuniti svoju nepodobnu želju. I budući vani grada s rečením svojim gospodarom, molí ga, da bi mu dopustio poiti opraviti jedno negovo potribno dílo.

Otac ne misleći od zla ni napasti djavaoske, dopusti mu poiti. I došadi, naiđe bogoljubnu divoiku u ňeje kapeli, čineći mo(lit)vu prid prílikom blažene gospe, i udil poide k ňoi i poče ju napastovati na grih, ne imajúci srama ni straha ni od boga ni od divice prislavne Marie.

Slišajúci to pričista divoika, osta sva smućena i kako izvan sebe, videdći, da ňeje sluga jišce ju osramotiti. I problidivši vele u obrazu svomu, odagna ga od sebe, govoreći mu reći sardite da li dostoine. Tada sluga napastovan od djavla izvadi mač, zaklinajúci se divoiki zaručnici Isukarstovoi, da, ako ne će pristati k volí negovoi, da će joi dati smart.

Da li twardostana divoika prignuvši glavu, reče: „Evo ja pripravna sam dobrovoljno izgubiti život mój parvo nego li divstvo, koe sam obečala bogu i blaženoi divici Mariji!“ Slišajúci to on djavaoski podložnik napučen sarditostí, prostri ruku i na edan mah odsiče glavu onoi bogu dragoi divoiki.

I zati(m) pristařivši se, pobiže u kuću jednoga svoga ujca, ko i biše vladavač jedne crikve, koě biše blizu kuće rečene divoike. Koi u to vrme

biše obućen u svetu odiću za služiti svetu misu, i kažući mu njegov veliki grih i sve, kako biše. Slišajući redovnik, bi vele žalostan i zapovidi mu, da se ima sahraniti u koegodi msto, dokle dospie misu.

A u to vrime bi poslan anjeo iz neba od blažene divice Marie, koji pristavi glavu umarle divoike k tilu njeje i tudje se sreste s tilom zajedno, ostavivši kako jednu žicu zlatu u okolo, gdi biše odsičena. I usta se na noge zdrava i čitovata. Videći divoika, da je oživila po milosti prisvete divice Marie, koē je vazda bila prut za pomoći svojih ljubeznivih, poide u put u erikvu za slišati svetu misu, kako imaše vazda običai. I naide, gdi rečeni redovnik biše ju (misu) počeo govoriti. Koi vidivši rečenu divoiku klečeći, gdi biše njeje običai, pristraši se, sumneći, da e koi prikaz djavaoski, znadući, da ona biše ubiena.

Da li dospivši misu i svukši se iz svetih odić, poide u put naiti rečenu divoiku za znati istinu, što se biše zgodilo, a divoika mu ukaza sve koliko, tužeći se vele od njegova netjaka, a uzdajući neizmjerne hvale pričstoi divici Mariji, koē je njoj povratila život po milosti sina svoga.

Slišajući to redovnik, vele se počē čuditi, razgledajući žicu zlatnu na garlu njeje, gdi e bila odsičena glava! I z dopušćeniem svete divoičice dozva netjaka nepravednoga, koi doide svezanimi rukami vas posramlen i skrušen, čudeći se, koliko e blažen svaki, komu e pomoćnica prislavna divica Marije. I prolivajući mnoge suze, varže se prid noge blažene divoike, proseći prošćenie od svoga velikoga sagrišenja.

Odgovori mu divoika: „Ja, koliko od moe strane, prašcam ti sve koliko. Da li imaš znati do istine, da više tebe stoi pripravno vele strahovito pedipsanie viččega boga po dostoiēstvu divice Marie, ako ti ne učiniš pokoru za grih tvoj sve dni živlenia tvoga!“ Odgovori mladić: „Gospoe moē, pripravan sam učiniti sve ono, što mi ti narediš!“

I tako ponukan od njeje ispovida se s velikim skrušeniem i suzami i zatim poide u red (sveto)ga Franciska, u komu živi s velikom pokorom tja do smarti, dajući svakomu dobru priliku od živlenia svoga na posramlenie djavaosko, a na hvalu g(ospodi)na boga i prisvite divice Marie, koē je pomoćnica i obranitelica svim onim, koi njoj virno služe. Dakle dostoino može se znati, da je prut u obranbi potribnih i nevolnih.

76. *Blažena divica Maria pomaže majci i dvima kćeram.*

Štie se u knjigah zvane „Skala nebeska“, da biše edna plemenita gospoē, koē jimaše dvi hčere vele bogoljubne, koih dobra mati nepristano učeae na ljubezan i poštenie prislavnoi divici Mariji. I budući upala u veliko uboštvo po smarti svoga muža, i zato strašeći se vele radi poštenia svojih hčeri, ne imajući jih ob čemu hraniti ni odivati, jedan dan pojdoše u crkvu prid oltar blažene divice Marie. I pokleknuvši sve tri i sa svim sarcem prolivajući mnoge suze, počē priporučivati kralici nebeskoi rečene svoje hčere, govoreći: „O gospoe primilostiva, ja nedostoina službenica tvoē sa svim sarcem i dušom mojom pridaem tebi ove moe dvi hčere čiste i neoskvarēne, budući da ja ne imam jih čim hraniti ni odivati, kako se pristoi bitju momu. I zato ih tebi pridaem i priporučuem, da kako no milostiva majka njihova braniš jih i hraniš u svemu, što im potribue za poštenie i za spasenie njihovo!“

Zatim uze ruke njihove i sjedini ih s rukami prilike blažene gospoe. I povrativši se doma, naidoše prid vratih kuće svoje jednoga vele lipa mladića. A to biše anjeo g(ospodi)nov, koi prida materi veliki broj pinez, govoreći njoj: „Darži ovi pinez i za hranu i pomoć tvoju i tvojih hčeri, poslani vani od kralice nebeske!“ I zatim ne bi ga veće viditi.

Mati uzamši pinez i s velikim veselie, uzdajući neizmjerne hvale kralici nebeskoi, s koimi odi sebe i hčere svoje i nareši podobno kuću svoju, kako se pristojaaše bitju njihovu. Što videći mnogi njihovi susidi, počēše misliti zale misli, znadući uboštvo njihovo, i počēše marmoriti i govoriti riči nepoštene od neoskvarēnih divoičice i matere.

Doznavši to bogoljubna žena, bi vele dresela, da li znadući svoju čistoću i svojih hčeri i odknda biše došlo ono dobro, s koi se pomagahu, utišejavahu se meju sobom. Ali videći, da se njihov zali glas sve veće umnožae

po gradu, biêhu vele žalostne. Zato neoskvarjene divoike ponukane od matere poidoše u crkvu i umileno pokleknuvši prid priliku b(lažene) gospe, moleći ju s velikim prolitjem suz, da bi jih oslobodila od tolika zaloga glasa, koi nepravедno biêhu na njih postavili.

I biêhu uslišane molitve njihove od prisvite divice, koih hoti osloboditi s čudnovatim načinom. Nahodeći se u jedan velik blagdan rečena mati svojimi hčerami u crkvi za slišati pripovídanie, na koe se biêhu skupili biskup i gospoda parva od grada i ostali velik puk, i u ono doba, kada pripovídac počínu u polak predike, doide jeda(n) prilipi anjeo iz nebeske višine z dvima krunami lipo narešenimi s mirisnim cvitjem i s prislátkim glasom prid svim pukom očito reče divoikam, dajući jim krune: „Primité ove dví pridrage krune, koe vam je poslala iz neba kralica naša Mariê prisveta za svidočanstvo vašega pričistoga divstva!“

I postavivši rečeni anjeo svakoí svoju krunu na glavu, isčeznu. Radi koe stvari čudeći se vas puk, i blaženi oni zvaše se, koi mogaše ljubiti i celivati odiću njih i s velikim veselíem i pošteníem združíše ih do kuće njihove, uzdajući svi kolici velike hvale prislavnoj divici Mariji, koê vazda podae pomoć, radost i poštenie svim oním, koi su joj virni ljubovnici i koi se noi priporučuju u njihovih potribah.

Zatím biskup i sa svom gospodom činíše uzidati dva lipa namastira za koludrice i u njih postavíše za starešine obe dví blažene divoike, koe vladahu toliko vridno i dostoino, da se zvaš(e) blažena i ona divoičica, koê mogaše priêta biti u mostiri isti na službu g(ospodi)novu i blažene divice Marie, na koe čast biêhu uzidani.

I rečene dví sestre divoike živiše mnogo godíšta, imajući pomnju od onih mostirov, dajući svim spasenu priliku od vridnoga i svetoga života svoga.

77. *Edna bogoljubna divoika vidi slavu nebesku.*

Štie se u tretih kníga(h) di Prato fiorito, da u kralestvu od France u selu po íme Kvido nahodjaše se jedna plemenita i bogolubna divoika, koê ímaše nemoć darhtania. Koe otac budući vele moguć i bogat, činí učiníti jednu crkvu blizu komore nemoćne hčeri i veće redovnikov plačáše, koi služahu míše, oficiji i druge stvari bogolubne za utíšenje hčere svoje, koê nepristano nastoêše u svetoj molitvi i u razmišljaníju stvarih nebeskih. Koê se uzdaržeći od píče telesne, doide joj u toliku omrazu, da se ne mogaše okusíti ni prieti niedne píče po usta svoja, nego samo malo sóka od grozdja suha.

I stoecí tako bogoljubna divoika nemoćna s neizrečením ustarpílením i došadši dan blagdana očíšćenia prislavne divice Marie, i videći, da vas puk dohodi u crkvu za učíníti procesíon, kako e obíčaj u okolo crkve, bi vele žalostna, da ne mogaše i ona poíti na rečeni procesíon. I govoraše sama u sebi: „O brižna ja, gdi se nahodím sama u ovoj postíli nemoćna i bolezníva, da ne mogu poíti z družímí na ovi prisveti procesíon na čast i poštenie kralice nebeske! O vele žalostna duša moja, kad nie dostoina uživati radosti duhovne! Koliko veselie ja bih ímala, da bih se mogla náiti z drugim pukom na onom prisvetom procesíonu za prieti onu sviću pribílu od čistoće móe, za prikazati ju onomu jańcu neoskvaríenomu na nebesíh!“

I ovo i drugo sveto razmišlénie činěcí bogolubna divoika, doide anjeo nebeskí i uze dušu njeje i ponese ju u oni grad nebeskí Eruzolím, gdi vidi jedan procesíon razlike i vele prilípe družbe od svetih prorokov, patriêrhov, mučeníkov, ispovídníkov, divic i drugih mnogíh s(ve)tíh i blaženíh duša, koi svi dva po dva gredíhu, spívajući prislátkimi glasi s oními kori anjelskími oni antifóni i versí, koi se spívaju u carkvi na oni dan. I anjeo z(d)ružaše divoíku s jednom drugom divoičicom od raja nebeskoga, podávši joj u ruke jednu sviću kako i ostalím svetím. I tolika biêše lipost, svítlost i slava od onoga nebeskoga procesíona, da se činěše svaki od oníh svetíh svítíliji nego sunce.

Zatím vidi bogoljubna divoika spasítelê svíta obučena u odiću arhibiskupsku u družbi divice Marie, imajući na glavi krunu narešenu kameníem pridragím, svítlecí se svítlostju prívelíkom. I vidi, gdi od obraza Isukarstova

divice Marie ishodjaše tolika slava i svitlost, da se prosvitlevaše više svih s(ve)ti(h), spivajući onu antifonu: „Danas divica Mariè ditića svoga Isusa prikaza u crkvi!“ i sa ostalimi antifoni, koji ondi nasliduju.

I tako hodeći i spivajući doidoše u jednu crkvu vele lipu: I budući u crkvi bi početa slavná i sveta misa od Isukarsta, a svi oni koji anjelski i sveti spivahu prislatkimi glasi u onomu nebeskomu templu, zvoneći svake varsti slavnimi štrumentu s tolikom velikom slatkostju i radostju od one blažene divice Marie.

Zatim Is(uk)arst poče spivati: „Slava u višnih bogu!“, a zatim sveti Štipan poče pištulu Malakie proroka, a sveti Ivan evangelista poče vanjelie s(veto)ga Luke: „Pokle se ispuniše dni očišćenja. Marijina!“ i pokle se dospri vanjelje, Isukarst poide sediti i prijimati sviće od svih kolicih svetih: I podajući svaki svoju sviću, činěhu mu veliko i umileno poklońenie.

Da li rečena divoičica, poznivajući, da e ono vičće kralěstvo, koje uživaju sveti na nebesih, i da se ona opet ima povratiti u život umarli, ne hti podati ěeje sviću. Da li došadši prid Isukarsta, učinivši umileno poklońenie, a sviću ne da, želeći poniti je na ovi svit za neka ona bude svidočanstvo i uspomena od toliko čudnovatoga videnja.

I dospivši se prislavna služba, divoika bi povraćena u tilo ěeje, držeci u rukah sviću nebesku, s kojom svićom po kriposti božanstvenoi činěhu se čuđesa i zlamenja, ozdravlějući nemoćnike svake varste, izgoněći djavle iz telesa čovičanskih i čineći mnoge druge velike stvari. I kada kazaa komu zgor rečeno videnie, prilikovaše se, da e parvo edan anjeo nego li stvorenje čovičansko.

I zatim poživivši nekoliko vremena, poide uživati onu blaženu slavu, koju bičće vidila.

78. *Lupež posti u čast blažene divice Marie u sobotu.*

Štie se u dijaloju cesarskom, da u jednoj dubravi blizu grada Tridentina pribivaše jedan očiti lupež, koji svih onih, koji prohodjahu onude, ubiěše i uzimaše blago njihovo. I prigodi se jedan dan, da prohodeći onude jedan redovnik od reda pripovidavaca i vidivši ga rečeni lupež, ubiti ga i reće mu, da gre za ěim, misleći, da ima pinez i robe u ěegovoi roboñošnici. I upita ga redovnik, hodeći za ěim: „Gdo si ti i što činiš u ovoj dubravi?“ A on odgovori: „Ja sam oni očiti lupež, koga ne može biti da nisi slišao spominajuci, koji ne prašćam nikomure, koji mi dohodi pod ruke, da svim uzimam robu i život!“

Odgovori mu redovnik: „Budući ti bliže k starosti, može li to biti, da se ti ne boiš pogibeli duše tvoe?“ — Odgovori lupež: „Toliko se boim, koliko edan brav ali druga živina nerazbōrita!“ — Reče redovnik: „Molim te, kaži mi, kako e bilo živlenie tvoe sve vrime života tvoga!“ — Odgovori lupež: „Znaš, oče, da ja jošće budući dite hotih biti mogućiji od sve ostale dice. A pokle bih veći, počeh kresti ono, što mogah svakomu, za moći nastoěti jigram i drugim dilom, kako bičće volé moe. Da kada doidoh paka na čovičanstvo, združih se s lupeži i u tomu sam nastoja do danaska. I toliko sam dobar na to dilo, da me zovu vojvodom od svih lupežov po svoi ovoj daržavi!“

Reče redovnik: „Dakle se ti ne bojš vičnih muk paklenih, koje su pripravne svim onim, koji nastoe takovim dilom nepodobnim?“ — Odgovori lupež: „Ja ob tomu ništa ne mislim, jer znam, da ja ne imam nik(ak)ova ufanja od spasenja duše moe!“ — Reče redovnik: „Da ako bih ti ja ukazao put i način, kako bi mogao shraniti dušu i ubignuti muk paklenih, bi li me slišao i učinio ono, kako ti ja naredim?“ — Odgovori lupež: „Slišati ću dobrovolno i učiniti sve ono, što mi narediš. I govori slobodno sve, što hoćeš!“

Reče redovnik: „Za sada ne ću drugo, nego da postiš svaku sobotu na čast kralice nebeske i da u oni dan radi ljubavi ěeje nimaš učiniti zla nikomure. I jimaj ufanie, da ona primilostiva maika oće isprositi milost pri(d) svojim sinkom pridragim za grisi tvoji!“ — Odgovori lupež: „Ja se obitam, da oću dobrovolno postiti i da ne ću uzeti nikakove piće u oni dan na čast divice Marie niti ću učiniti zla nikomure u oni dan, premda bi bio moi smartni nepriětel!“

I tako redovnik poide u svomu miru, a lupež poče postiti svaku sobotu s velikom pokorom. I ne samo da ne činěše zla nikomure u oni dan sobotni, da li jošě oslobodjivaše mnogih od ruk ńegovih družbenjkov od smarti i činěše ih poiti slobodnih na čast divice Marie.

I prigodi se, da jednu sobotu budući sam u dubravi brez oružja, doidoše soldati iz grada Tridentina i očutiše ga, uhitěše i povedoše ga u grad. I do nekoliko dana bi osudjen od pravde na sohe i bi poveden vanka iz grada. Koi hodjaše toliko dobrovolno s tolikim skrušeniem i kajaniem očito grihov svojih, da se vas puk čudjaše od tolika skrušenja i kajania, budući mu to dopušćeno po dostojnstvu prislavne divice Marie, kako to i hoti ukazati po smarti ńegovoi.

Budući pokopano tilo ńegovo ondi, gdi biěše po pravdi ubieno, zašto tako biěše u ono vrime obićaj, vidiše se dakle mnoge sviće, da doidoše iz neba i staše oko greba ńegova. I zatim doide pet gospoj prilipih i izeše tilo ńegovo martvo iz greba i postaviše ga u jedan prilipi katalet, pokrivši ga jednom purpuro m ali rensom od velike vridnosti i lipote. I četire od onih gospoi ponesoše ga k vratom grada, goreći svej one sviće okolo ńega, koe biěhu došle iz neba, a peta gospoě hodjaše za nimi, noseći ednu sviću prilipu u ruci svojoj. I budući došla k vratom grada, postavěše ondi katalet s tilom martvim.

Što vidivši stražani, koi stražahu vrata gradska, pristašěše se vele, misleći, da e koigodi prizrak. Da li budući zvani od one prislavne gospoe i došadši, reče im: „Poidite k biskupu vašega grada i recite mu od strane divice, matere Isusove, da moga slugu, koi je po pravdi umoren, čini pokopati u erkvi prid moim oltarom s velikom čašću i pošteniem.“

I došadši jutro, doznavši to biskup, poide onamo sa svimi redovnici i s velikim pukom i naidoše ono tilo pokriveno onom prilipom purpuro m. I odkrivši ju, vidiše, gdi glava, koě je bila odsićena od tila, po smarti ńegovoi biěše se sresla s tilom čudnovatim načinom. Cemu čudeći se biskup s ostalimi redovnici i sa svim pukom, poznaše, da e istina, i pokopaše ono tilo ne kako lupeža, da kako mućenika Isukarstova u erkvi, gdi biěše divica Mariě naredila.

Gdi zatim proglasivši se tako čudnovato dilo od posta u sobotu i zatim po svem onom vladaniju i svude, kuda se proglasi takovo veliko čudo.

79. *Blažena divica Maria pomogla je na smrti lupežu, koi je slavio ńezin dan, sobotu.*

Štie se takoe u tretom libru di Prato fiorito, da biěše jedan drugi lupež, koi za veliko vrime ne činěše drugo nego lupešćine, uboistva i silno popadanje dobara družih. Koi bi uhićen od svojih neprićetelev, i odsikoše mu glavu i vidiše oni, koi ga biěhu ubili, da ona glava razdilena od tila vapiěše: „Spovid, spovid, zašto stanovito drugako ne mogu umriti, dokle se ne ispovim od svih grihov moih!“

Slišajući to svi oni, koi se najdoše ondi, i vele se čudeći, udile poslaše zvati redovnika. Koi kada doide i vidi, da glava odsićena govori onako velim glasom, ne smide pristupiti k ńoi od straha, da li čini e pristaviti k ńeje tilu. Koja budući pristavljena, ispovida se sa svakim dospivenim načinom.

I pokle ispovida, moli ga redovnik, da mu dade znati, radi koga uzroka nie mogao umriti brez ispovidi. A on mu odgovori: „Znaj, oče duhovni, da jošě budući ja mladjahan, bio sam ponukovan i naučen od jednoga vele bogoljubnoga čovika, da imam ostaviti zalo i nepravedno živlenie i više svega da imam postiti svaku sobotu na čast prislavne divice Marie, i oni dan posoboino da se imam čuvati za ne učiniti zla nikomure, dajući mi ufanie, da ako budem tako činiti s pravim sarcem radi ljubavi ńeje, da će ona isprosití milost prid sinkom svojim, da ne umrem brez svete ispovidi. I to sam činio vazda do danas sa svim sarcem moim. I ovo vidim, da po milosti prislavne divice duša moě iz ubiena tila nie se mogla diliti, dokle ne učinim svetu spovid. A sada budući se dospiveno ispovidio u tebe, oče, i primio odrěšenje, poiti ću učiniti zadovolšćinu za grisi moi u muke od očišćenja i statí, dokle bude volě božja htíla, gdi ufam opet jimiti pomoć od priciste divice Marie!“

I to rekši, odili se duša od tila njegova.

80. *Prilika, kako edan opaki grišnik za otvar(d)nutje u grisih htiše biti osuen, da li ga isprosi blažena divica Maria.* — Prato fiorito kart(e) 491.

Štie se u rečenih knjigah, da biše jedan gospodin vele plemenit, da li nepravedan i sasvim nemilosardan, koj sve svoje podložnike vele davlěše, čineći jim velike nepravednosti, uzimajući jim ne samo dobra vrimenita telesna, da li mnogimi i život. A pak i brez toga biše napuńen svakih hudoščin i grihov i ne činěše drugoga dobra, nego samo što počaše svaku sobotu na čast b(lažene) divice Marie.

Ovi kada mu doidoše koč velika nemoć, ispovidaše se i obitaše se ispovidnikom svaki put, da oće učiniti pobolšanie i zadovolno učiniti svim, koji je prehinio. Da li kada ozdravlěše, povraćaše se opeta na njegove nepravde. A budući i veće krat obećao se ispovidnikom s prisegom, da oće učiniti pobolšanie svoga nepravednoga života, da li nikad to obećanie ne izpuni. I napokom opeta razboli se i doide na pogibel od smarti i kako imaše običaj, čini zvati ispovidnika za učiniti ispovid i primiti ostali sakramenti, koji se podaju onim, koji umiraju. Da li ispovidnik ne hti doiti, znadući, da se je toliko krat obećao, da će se pobolšati i zadovolno učiniti za grihe a da nie nikadare htio ispuniti, i zato sudjaše, da nije dostoń primiti s(ve)ti sakramenti.

I tako došadši na naizadni dospitak života svoga, bi mu dopušćeno viditi, gdi se otvori nebo i da izaide Isukarst istiniti sudac u jednom pristolju prislavnom, imajući oko sebe neizbroeno mnoštvo anjelov i svetih božjih, i biše odlučio za dati setenciju vičnoga osudjenja onoi duši. Da li u to vidi, gdi doide prislavna divica Maria, moleći ga, da ima milosardje više one neboge duše, kojoj odgovori Isukarst i reče: „Maiko moč pridraga, ne mogu to učiniti, zašto dobro znaš i vidiš, koliko me je ovi pogardio i zranio i propeo, ponavljajući sve brez pristanka boleznive rane moč!“ i kažući rane Isus sve karvave, reče: „Evo, maiko moč, koliko me je izranio s negovim opakim življeniem, kako ćeš da mu prostim!“

Videći ovo nemoćnik, počē vele gorko plakati i vapići velikim glasom, govoreći: „O Isukarste, g(ospodi)ne moj, molim vas ja veliki grišnik, imajte milosardje više mene i premda ja toga ne dostoim zaradi velikoga sagrišenja i nesaznanja moga, koe sam učinio suprotiva vami, da li prostite mi zaradi ljubavi vaše prislavne majke, kojoj ja vazda nosio sam svaku čast i poštenie!“

I u tih i drugih molitvah uzdaržeći se, u tomu vidi i sliša, da g(ospodi)n Isukarst pogleda na svoju maiku, koč se za nęga molěše, da joj reče: „Maiko moč, nie pristoino, da se vami ne dopusti svako prošenie, a budući me toliko molili, zato za vašu ljubav ja činim milosardje ovomu grišniku, vašemu ljubavniku, da on može jošće poživiti i učiniti pokoru za grisi svoj!“

I kako to reče, izčeznu ono videnie. I zatim nemoćnik grišnik barzo ozdravi od svake nemoći, a pak razdilivši sva s(vo)ja dobra ubozim i onim, koji biše prihinio, i poide u jedan namastir i učini b(la)žen život.

81. *Kako edna žena nepokorna, postivši ednu sobotu i govoreći zdravu Mariu, bi oslobojena na čas smarti.* — Prato (fiorito) kar(ta) 492.

Štie se u rečenih knjigah, da biše edna žena velika grišnica, koč ne biše učinila drugoga dobra u sve vrime življenja svoga, nego što svaki dan pozdravlaše divicu Mariju anjelskim pozdravljeniem, govoreći zdravu Mariju, i biše postila ednu samu sobotu i činila u oni dan služiti jednu misu na čast nęje.

I došadši ova žena na punat smarti, gledajući priliku blažene gospe, reče ove riči sa svega sarca svoga: „Gospoe moja prisveta i milostiva kralice, maiko od milosti, studenče od neizmırne dobrote, premda ja zala i nesrićna grišnica nisam dostoina vaše prisvete pomoći ni molitve prid vašim sinkom pridragim, koga sam toliko krat uvridila s moim bezakoniem i nečistim življeniem. Da li ništa ne mańe ja se ufam, da me vi ne čete ostaviti u ono vrime moe velike potrebe, zašto ja ne snim uteći se za prositi milost u Isukarsta pravednoga suca a vašega sinka pridragoga, budući ga ja toliko krat rasardila moim nepoštenim i nečistim življeniem, propela i zra-

nila i pogardila, zato mećem se na prisvete noge vaše, moleći vas, da mi učinite pomoć i obrañeni(e) u ovim moim naizadnim razdilenju!“

I tako kada doide vrime razdilenia duše, doide jedna velika množ djavlov za uzeti onu dušu. Zatim doide prisveta divica majka od milosti i uze na prisvete svoje ruke onu dušu, a djavli se počese toliko tužiti, da ona duša biěše njihova za neizbroeni grisi, koji biěše učinila i da od njih nie se ispodvala, a da božanstvena pravda hoće, da tko umire nepokoran, da bude osuđen za uviķe vikom u muke vićne.

Odgovori jim divica prislavna: „Ne znate li vi, dusi pakleni, da ona svaki dan pozdravlěše me vele ljubeznivo anjeoskim pozdravlaniem i da na poštenie moe postila e sobotu i činila je reći ednu misu oni dan, a na punat smarti svoje priporučila mi se je s velikim skrušeniem i suzami? Zato znajte, da ne more nikadare u vaše ruke upasti, zašto e ona moć služenica. Ovu milost dopustio je sin moi pridragi i dopušća svim onim, koji mi služe i za kojih se ja molim, da ne za grihe njihove ni za zlobe vaše mogu poiti u vićne osujenie, i ako na punat smarti ne mogu ispoviditi se, da li imajući dostoino i pravo skrušenje grihov svojih, gredu po dostojanstvu momu u milost vićnu!“

Slišajući to djavli, izčeznuše, a divica povede sobom onu dušu.

82. *O postanku sv. krunice.* — Prato fiorito knjige treće karte 3. 9

Štie se u knigah Prato fiorito, da biěše jedan mladić vele vruće lju-bezniv blaženoi divici Mariji i jimaše ovi običaj svako jutro, kada mogaše, činiti po jednu krunu od cvitja i postavlěše ju na glavu jedne prilike blažene divice Marie.

Zatim do nekoliko vrimena po voli g(ospodi)na boga poide u jedan red s(veto)ga Franćiska za učiniti se redovnik. I budući u redu, u komu ne mogući činiti takovu njegovu želju, odlučí poiti vanka iz reda i povratiti se na svit za moći činiti rečenu krunu od cvitja. I poide priporučiti se prislavnoi divici Mariji, čineći joj molitvu s mnogimi suzami. Ukaza mu se prisveta divica i reče mu: „Sinko, nemoi biti zlovolěn, da stoeći u redu ne možeš mi činiti krunu od cvitja zemalskoga, i ne misli zato povratiti se na svit, zašto ću ti ja ukazati, kako, stoeći u redu, moći ćeš vele bole zadovoliti tvojoj želi za učiniti drugu krunu vele liplju, a meni vele dražju i ugodniju od one, koju mi činěše od cvitja, a to est, da ti meni činiš svaki dan jednu krunu od anjelskoga pozdravljenja po ovi naćin:

Naiparvo imaš reći jedan očenaš i deset zdravih Marij na uspomenutje onoga veselja i radosti, koju sam imala u sareu momu, kada začeh sinka pridragoga, zahvalivajući bogu ocu na velikoi onoi milosti, koju mi hoti podati, učinivši me materom sina njegova, i na velikom daru, koga učini narodu čovićanskomu š njegovim upućeniem.

Drugo oćeš reći očenaš i deset zdravih Marij na uspomenutje onoga veselja i radosti, koju sam imala, kada pohodih svetu Elizabetu, gdi po duhu svetomu bi oćitovano upućenie rići božanstvene.

Treće reći ćeš očenaš i deset zdravih Maria na uspomenutje onoga veselja i radosti, koju sam imala, kada brez svake muke i brez oskvarńenia moga prećistoga divstva porodih spasitelě svita.

Ćatvarto oćeš reći očenaš i deset zdravih Mariě na uspomenutje onoga veselja i radosti, koju sam imala, kada doidoše tri krali s trimi dari pokloniti se sinku momu pridragomu.

Peto reći ćeš očenaš i deset zdravih Maria na uspomenutje onoga veselja i radosti, koju sam imala, pokle bih izgubila sinka moga i budući ga našla nakon trećega dneva, prigovarajući se s naućiteli i mudarci u carkvi.

Šesto oćeš reći očenaš i deset zdravih Maria na uspomenutje onoga veselja i radosti, koju sam imala, kada me pohodi i pozdravi sin moi pridragi po njegovu uskarsnutju.

Sedmo napokom oćeš reći očenaš i deset zdravih Maria na uspomenutje one slave, koju sam primila, kada me anjeli poniše na nebesa. — I ako ti, sinko, budeš nastoěti govoriti svaki dan ovu molitvu, znaj, da ćeš postavlěti na glavu svoju krunu, koě će mi biti vele ugodniě, a tebi vele koristnia i spasenia nego li ona od cvitja!“

I ovo rekši b(lažena) divica izčeznu, a mladić ostade vele utišen i radostan i svaki dan govoraše krunicu, kako ga kralica nebeska biše naučila.

I ovu krunicu od sedam radostih govoreći jedan dan u svojoj celi rečeni mladić, komu biše je gospa naredila, i prigodi se, da njegov jedan učitelj ali starešina pogleda kroz buzu, koē biše na vratih za viditi, što činēše. I vidi, da čini molitvu i da sprid nīm staše jedan anjeo vele prisvitao, koi nanizavaše na jednu žicu zlatnu cviti prilipi i za svakim desetim cvitom postavlēše edan žil zlatni. I kako ona žica bi napuēena onih mirisnih cvitov, vidi, da anjeo sastavi oni kraj od žice i učini jednu lipu krunu i postavi je na onoga mladića.

Zatim anjeo izčeznu, a starešina vidivši takovo lipo i slavno videnie, otvori celū i upita mladića, što činēše i što razmišlēše, govoreći molitvu. Odgovori mladić: „Govorah i razmišlēh krunicu gospinu!“ kažući mu ono, što i kako kralica nebeska biše ga naučila.

Slišajući starešina, vele veselo reče mu: „Nastoi, sinko, tvojoj svetoi krunici, zašto ti govorim stanovito, da divica prislavna pripravla ti krunu na nebesih!“

Stie se jošte od istoga mladića fratar, da jedan dan svojim drugom hodeći priko edne dubrave, doidoše na nīh lupeži i počēše ih pitati: „Kakova e to žena s vami, koju sobom vodite?“ — Ovi mladić svojim drugom počēše govoriti: „S nami nie niedne žene!“ Lupeži govorahu: „Mi vidimo, da e s vami žena!“ i hotijahu svakojako znati, koē, kakova li žena š nīmi biše. I hotijahu ih mučiti, a oni govorahu: „Mi za tu ženu ne znamo niti e vidimo!“

I tako budući u veliku strahu i videći se na riziku smarti, počēše na pomoć zvati b(laženu) divicu Mariju. I tudje se b(lažena) gospa ukaza u ajeru i okolo nje vele mnogo anjelov i vele strašnim glasom počē prititi i karati oni lupeži, govoreći: „Zašto vi hoćete mučiti moe sluge?“ I tako se pristrašivši lupeži, i padoše na zemlju kako martvi svi pristrašeni i smeteni. A pak se u se povrativši, počēše pitati prošćenie od rečenih fratar od nepodobščine, koe im učinīše.

Koju stvar videći bogolubni fratar, doide u poznanie, da e ona žena, koē biše bila vidjena, (blažena divica Maria), i reče nīmi: „Znate li, bratjo, da žena, koju vi prvo vidiste s nami, i ako je mi ne vidismo, biše u istinu ona ista, koē sada se e prikazala u ajeru prid očima našima. A to je kralica anjelska, koē nas je družila u ovim putu, zašto ja hodjah, govoreći nezinu prisvetu krunicu od nje me ni objavljenu, koju ću vam reći u kratko po istom načinu, po kojom je mene slavno diva naučila!“

I kako biču rekli po razlogu sva promišlenia iste krunice, oni lupeži s takim načinom skrušili se esu, da ne samo ostaviše nīhov život prvaći, da li još odviše ulizoše u nīhov red.

Budući se proglasilo ovo čudō, svi redovnici ovoga reda počēše govoriti istu, ponukujući tolikoer puk u svojih pripovidanjih, da imaju naslidovati ovu lipu bogoljubnostu gospinu. Po tomu načinu, po komu sva Italiē, još odviše po svemu karšćanstvu bi razglašena i priēta od svih virnih ova krunica na poštenie i poniženstvo iste kralice nebeske.

73. *Prilika ali čudo od krunice.* — Prato (fiorito) lib(a)r 3. po(glavje) 11.

Stie se u knjigah Prato fiorito, da biše jedan redovnik, koi imaše veliku ljubav govoriti krunicu blažene gospe. I biše odlučio, da niedan dan ne će blagovati parvo nego reče krunicu. I prigodi se, da jednoč budući za stolom z drugimi redovnici spomenu se, da nie jošte rekao krunicu, kako biše njegov običaj.

Radi koe stvari naide se vele zlovolēn i prosi oblast od starešine, da ga pušti poiti učiniti edno njegovo dilo. Starešina mu dopusti i poide u put u crkvu za reći rečenu krunicu. I kasneći vratiti se u refetorij, starešina posla ga zvati po ednom drugom redovniku. Koi naide se u crkvi čineći molitvu i vidi, gdi blažena divica Mariē stoi prid nīm združena s dvama anjeli, koi iz ust rečenoga redovnika, koi činēše molitvu, znimahu prilipi cviti i postavlēhu ih na glavu kralice nebeske.

I kada redovnik govoraše, na svakoi zdravi Mariji Isus prigibaše glavu i kolina k zemli s velikom častju, klanějući se onomu prisvetomu imenu. I anjeli takoer i z blaženom divicom ujedno klaněhu se. I kako dosvarši redovnik rečenu krunicu, izčeznu ono videnie.

Doznavši starešina takovo slavno videnie, hoti znati od redovnika, koju molitvu činěše u ono vrme u erkvi. A on odgovori istinito, da e govorio krunicu. „Kuju“, reče, „nisam još biě rekao, kako biěše vazda moi običaj parvo obida govoriti ju svaki dan, po kojoj primio sam mnogi dari i milosti duhovne od prislavne divice!“

Slišajuci to oni redovnici svi koliki, počěše nastoěti govoriti s velikom dragostju rečenu krunicu na čast iste kralice nebeske.

84. *Druga prilika od krunice.* — Prato (fiorito) iste knige po(glavje) 11. Stie se jošě u istih knigah, da biěše edna plemenita gospoě u gradu od Pavie, koě biěše naučila svoi sinovi, koih imaše, da svaki dan, parvo nego jimadiěhu poiti na skulu, imaju reći klečěći s priětim rukami sprid ednom prilikom blažene gospe ednu krunicu na čast njeje.

I prigodi se, da jedno jutro, pokle biěhu rekli rečenu krunicu, hodeći na nauk, edan od ťih pade s jednoga mosta u riku. Kuju stvar poidoše kazati materi, koě sva bolezniva poteče u komoru prid priliku blažene gospe i s velikimi suzami počě govoriti: „O maiko od prave milosti, o odvitičnice grěšnikov, o obranitelice života moga i sve čelědi moe, tebi, divice neoskvrniena, priporučem onoga moega sinka, ako e tako ugodno tvojoj prisvetoi milosti, da ga činiš povratiti negovoi pritužnoi maici. Ako li ne, budi učiěna tvoě prisveta volě!“

I zatim reksi ednu zdravu Mariju, poide barzo k onoi riki, gdi biěše veliko mnoštvo ljudi, koi iskahu ono ditešće utopleno. I došadši žalostna mati na oni most, odkle biěše padnuo, i gledajuci simo i tamo, ugleda sina svoga, gdi plivaše više one vode. Koi vidivši mater, počě ju zvati, koě s velikim veseljem odgovori: „O sinko dragi, zěvi na pomoć prislavnu divicu Mariju!“

I tako do malo vrmena bi oslobodjen iz rike i vele se svi radovahu i donesoše ga materi, koě vele dragostno garleći ga i celivajuci materinom ljubavju, reče mu: „Sinko moi slatki, tko te oslobodi od ove nagle i duboke vode?“ — Odgovori ditić i reče: „Imaš znati, maiko moě draga, da ona gospa, koju mi imamo u našoi komori, prid kojom govorimo krunicu, u put doide k meni, kako padoh u riku, s jednim veselím obrazom, gledajuci me i daržěći me, da se ne utopim!“

Što slišavši mnogi, počěše govoriti s velikom ljubavju krunicu na čast divice prislavne.

85. *Prilika, od koliko vridnosti est zdrava Mariě, govoreći je skrušenim sarcem.* — Prato fiorito po(glavje) 15.

Stie se jošě u istih knigah, da biěše jedna mladica, kojoj se prikazivae djavao u mnogih načini s ťeje velikim strahom. Čića toga biěše se stavila u toliku žalost, da se činěše izgublena, i ne imaše ufanja niednoga od spasenia, nego staše svejer smućena, čineći, da će ju djavao od hipa do hipa poniti u muke paklene.

Zato budući nagovarana od mnogih bogoljubnih za osloboditi se od tolikih nevol, odluči ostaviti kuću ťeje oca i prignuti se komu mostiru za služiti bogu. Ali djavao poznavši ťeje dobru misao i odluku, počě ju veće moriti i silovati, zašto prikazujući se ťoi ob noć gardno i bludno, nutkaše ju na blud i na užganie od života, na uživanje od ovoga svita, prikazujući ťoi, koliko biěše mučan život stati u namastiru. Ali mladica nadahnuta od boga ovako odgovoraše nepriětelju: „Što će meni prudit dobro od ovoga svita, a pak umriti u takovih zlih dilih i poiti u vikovno izgublenie. Da ti, nepriětelju pakleni, koi ne išče drugo izgublenie od naše duše s krivím napastovanjem, hotio bi, da ja nastoim na dila nečista i da uvridim moga Isukarsta i da izgubim moe vikovno blaženstvo, iz koga ti s tvoimi naslidnici radi vaše oholosti bili ste istirani!“

Na to govorenje smutivši se djavao, uhvati mladicu za baciti e vanka kroz ponistru, koě glasom velím počě vapiti: „Zdrava, Mariě, milosti puna!“

Djavao na to anjeosko pozdravljeni(e) odma pušti nju, priteći joj i govoreći: „Ako ti otideš u namastir, ja te oću sve brez pristanka progoniti i ne ću ti dati nikad mira ni pokoja. I da sada nisi imenovala onu privisoku ženu, našu veliku neprijateljicu, ja bih te bio ubio!“

Ali mladica budući poznala kripost od prisvetoga imena Marie divice, opeta padši na kolina, i reče glasom velikim: „Zdrava, Marije, milosti puna!“ Tada djavao priobrazivši se u jednoga velikoga psa i lajući strašno suprotiva noj, pristaši ju i varže ju na tleh brez niednoga drugoga zla. A on poide kroz ponistru i nikada ga veće ne vidi i osta posve oslobodjena od onoga djavaoskoga napastovanih, učinivši se redovnica i nastoje služiti bogu sa svim sarem do neje smarti.

86. *Govorenie od prisvetoga rozarije gospina, od koliko e velike vridnosti i koliko e vele ugodan g(ospodi)nu Isukarstu i negovoim maili. — Prato (fiorito) knige 3. po(glavje) 16.*

Štie se u knjigah Prato fiorito, da biše jedan bogoljubni redovnik od reda Kartuzijenov, koi vele bogoljubno i svarseno govoraše sveti rozarij prislavne divice Marije. I prigodi se, da jednoč, razmišljajući pomnivo sveta otaistva legova, bi uzet u duhu i ponesen na nebo Empirio, gdi mu biču dane viditi stvari čudnovate i jistinite od onoga grada nebeskoga. Da li više svega vidi, da sveti rozarij bi donesen prid velikoga boga i da prisveta divica Marije sa svimi kori anjeoskimi i sa svimi svetimi, koi bihu od Adama do onoga vrmena, svi edino uzdavahu privelike hvale g(ospodi)nu bogu radi otaistvih prisvetoga rozarije, koi se razmišljše od negovih bogoljubnih na ovim svitu i molěhu se za svi redovnici i za svi ljudi i žene, koi razmišljahu i nastoěhu govoriti sveti rozarij, da im poda pomoći božanstvene i umnožae darova i dostoeinstvih nebeskih i podae pomoći telesne u ovim životu, a u onim vičnu slavu, u kojoj oni pribivahu.

Takoer vidi rečeni redovnik, da svi oni sveti s anjeli nebeskimi spivahu s prislatkimi glasi sprid svetim Troistvom otaistva čudnovata rečenoga rozarije i blagoslivlěhu g(ospodi)na boga, razmišljajući, kolika dobra neizmerna uzdarže se u onih otaistvih, koih je hotio učiniti za spasenie naroda čovičanskoga. I kolikogodi krat spominěše se ime divice Marie, toliko krat oni sveti poklaněhu se, i kada se spominaše prislavno ime Isusovo, poklaněhu se kolini i s obrazom dolika.

I bi dano znati rečenomu redovniku, da kada se govaraše bogoljubno vas sveti rozarij, razmišljajući negova otaistva, da se prijmle na puno prošćenie od svih grihov i tolikoer da se prijmle nova milost od boga za moći pribivati u dobrih dilih i većoi hrabrenosti za suprotiviti se svakomu zlu.

Vidi zatim nei(z)mirni broi krum prilipih, koe mu daše znati, da su hrabene svim onim, koi bogoljubno nastoje govoriti i razmišljěti sveti rozarij, i da toliko krat, koliko se bogoljubno rečiše na ovim svitu od dobrih karšćanov, toliko krum prislavnih prijmahu na nebesih.

Vidi jošće, gdi anjeli nebeski nepristano prikazivahu prisvetoi divici prilipe i narešene krune od lipih ruzarov i žilev, koe prilikovahu rozariji, koe se govorahu od neje bogoljubnih na ovim svitu. Koe krune prisveta mati prikazivaše pridragomu sinku svomu, moleći ga, da po dostojanstvu neizmnomu onih prisvetih otaistvih dostoi se darovati negovim ljubovnikom krune od slave kralstva nebeskoga.

Vidi napokom, gdi g(ospodi)nu Isukarst podae negov prisveti blagoslov svim onim, koi nastojahu i bogoljubno govoriti sveti rozarij.

I zatim redovnik povrativši se na svit, nastoěše svaki dan govoriti sa svakom pomnoom prisveti rozarij, ponukujući svakoga, da ga ima govoriti.

87. *Prilika o bogoljubnom duki. — Prato fiorito kniga 1.*

Štie se u knjigah Prato fiorito, da biše edan veliki duka i mnogo moguć, da li zla i nepoštena života. Koi slišajući pripovidanie ednoga redovnika reda s(veto)ga Domenika, obrati se na pokoru i učini vele dobro pobolšanie života svoga.

I vraćajući svakomu sve, što znadiše, da e koga prilinio, činěše mnoge lemozine od svojih dobara ubožim i potrebnim. I našadši veće kapelanov, da

imaju služiti svaki dan svete mise za duše one, koe jimahu najveću potrebu u mukah od purgatoriê.

Koè sveta i dobra dila vidivši niki plemeniti od ñегова vladania, doide im tolika nenavidost prama ñemu, da ga počese vele pogarjevati i nenaviditi. I sjedinivši se meju sobom s prisegom izdati ga, poidoše naiti kralê, koi biêše ñегоv veliki nepriêtel, i rekoše mu: „Svitla kruno, sada e vrime tvoe, da s našom pomoću doideš uzeti vladanie našega duke, tvoga nepriêtelê, zašto e jur nekoliko vrimena, da ne nastoi na drugo nego na niki himbene lakardie. što ga uče karšçani. Trati i fundiva sva dobra i blago s popi, fratri i ubozimi, a ne çini nami niednoga poštenî, koe se nam pristoi, kako plemenitoi gospodi od ñегова vladaniê!“

Slišavši to kral vele ostade veseo i zapovida udile, da se ima skupiti edna velika voiska soldatov vele vridnih od boja i poiti s naglostju iznenadke na grad, u komu pribivaše reçeni duka.

Koi duka vidivši voisku toliko silnu, vele se pristaši i dozva na svitovanie reçenu gospodu, koi ga biêhu izdali kralju, a oni svi sjedinivši se zaedno, poslaše reći duki, da poide iskati svita od popov, fratar i ostalih, s koiimi e potratio dobra i blago svoe.

Videći se nevolni duka tako privaren od onih, od koih se nadiêše imiti pomoć, obrati sve svoje ufanie u g(ospodina boga i zatvori se u jednu forticu sa svimi svoimi kućami i nekoliko priêtelev, ne čekajući pomoć nego s nebes od pomoći božje.

I tako edan dan gledajući iz fortice onamo, gdi se nahodjahu ñегоvi nepriêteli a vojnici kralêvi, ugleda, gdi od negove strane izhodi edna velika voiska konikov vele lipo narešenih u odiçi bîloi, pod ñimi koni tusti i veliki svi pripravní na boi, pokriveni šçiti zlatnimi, a na prsih noseći svaki po edan križ carlen, koi daše znati reçenomu duki, da su došli u ñегоvu pomoć i obraćenie.

Slišavši to duka, vele se obveseli i udile izaide iz fortice i poide prama ñim s jednim križem u rukah. I došadši k ñim, s velikom radostju prostri se prid ñimi na zemlju, poznavajući, da mu e ona pomoć poslana od g(ospodina boga.

Tada edan, koi biêše pri(d) ñimi, reçe: „Nemoi se boèti, privirni principe, zašto smo mi poslani od viçnêga i došli na obraćenie tvoe za vratiti tebi veliko dobro, koe si nam učinio, oslobodivši nas od strašnih i teških muk purgatoria, èineći služiti za nas tolike mise, molitve i lemozine. A daem ti znati, da do malo vrimena doiti te ti u pomoć i mnogi drugi, koi te biti oslobojeni od jistih muk od purgatoria po dobroti tvojoj!“

I kako to reçe, izèeznu sva ona voiska, a sutra dan opeta ukaza se vele veća i poide suprotiva onim nepriêtelem s oružjem u rukah i prognaše svu onu voisku nepriêtelsku s velikim strahom, da nikada se veće ne smide suprotiviti suprotiva dobromu i virnomu duki. Koi uzda velike hvaie g(ospodinu bogu na tako veliku daru i pomoći i zatim nastoê vele veće služiti s(ve)te mise, molitve, lemozine i mnoga dobra za uboge duše, koe su u purgatoriju.

88. *O redovniku, komu je biskup zabranio mise služiti, jer ih je služio za mrtve.* — Prato fiorito knige 1.

Štie se u istih knîgah, da biêše edan redovnik, koi imase obîçaj svaki dan govoriti misu martvačku za duše od purgatoriê. što doznavši biskup, pokara ga i obustavi ga od mise. I prohodeći jedno jutro dne reçeni biskup na jutarnju priko cimitora za poiti u carkvu i reći z družimi jutarnju, vidi strašnu stvar, to est, da svi martvi, koi biêhu u onim cimitoru, uzdvigoše se iz ñihovih grobov u onom bitju i odiçi, kako su bili na svitu, i pristupiše k reçenomu biskupu, priteći mu i govoreći: „Ti li si, koi obustavi našega kapelana, da ne služi za nas mise! Da li imaš znati, da ako ga ne puštiš služiti, malo ti e živiti, a po smarti kušati ćeš s nami prigorući plamen i veliko uboštvo i potrebu našu, u kojoj se nahodimo, od èesa imahomo nekoliko polakšania od službe onoga redovnika!“

I kako to rekoše, izèeznuhu, ostavivši biskupa vele pristašena. I vrativši se, u put oslobodi redovnika od obustavljenja i svake zaprike, što mu

biše učinio, zapovijajući mu, da ima veliku pomaju moliti za duše martvih. I on isti s mnogom milostinom često krat služase s(ve)tu misu za duše martvih, ponukujući svi ostali redovnici, da e s(ve)to i spasitelno moliti za martvih, kažući jim ono, što mu se biše zgodilo u cimiteru.

89. *O majci, koja je plakala za mrtvim sinom.* — Prato fiorito knjige 1.

Štie se jošće u rečenih knjigah, da biše edna žena vele vridna i poštena, koè imadiše jedinoga sina, koi biše lip i narešen svakim dobrim naukom i kripostju. Koi po dopušćeniju božjemu razdili se od ovoga svita, budući jošće mlajahan.

Radi njegove smarti rečena mati njegova osta tako žalostna i bolezniva, da ne činеше drugo dan i noć nego grozno plakaše, ne mogući se nikakore utišiti, premda mnozi prieteli i redovnici tišahu ju i razgovarahu, e da bi ostavila žalost i plakanie, razmišljući volju g(ospodi)na boga, koi tako hoti, i da tolika neje žalost i plakanie može biti do ščete sina neje.

Ništa ne mañe ne mogaše se nikako utišiti, nego staše kako dešperana. I tako ednu noć budući zaspala, doide prida nju edno videnie, da joj se vidjaše, da e na ednom polju velikom, na komu vidi ednu prilipu družbu mladičev od onakovih lit, kako biše neje sin, koi biše umaro. I rečeni mladići bihu svi plemenito odiveni i hodjahu vele veselo i radostno kako na edno veliko veselie.

I spomenuvši se ona od svoga sina i ne videći ga u onoi družbi, poče opet gorko plakati. I budući prošla ona parva družba onih lipih mladičev, vidi za ñimi na daleko sina svoga hodeći dreselo s jednom odičom starom grubom i razdartom, blid i dresel. I pošadši k ñemu mati, reče mu: „Ojme, sinko moj pridragi, zašto ti ne hodiš u družbi s onimi lipimi mladići, koi su prid tobom, i zašto si tako žalostan i zlo odiven?“

Odgovori sin: „Ah, maiko moè pridraga, tvoe suze brezrazborite uzrok su od ovoga moga velikoga zla, da ne mogu veće hoditi, budući da sve kolike padaju više mene. I one su uzrok, da se ja ne mogu združiti s onimi lipimi mladići, koi hode veselo u raj nebeski. Zato te molim, maiko moè, od toga dila nepodobna da se ostaviš, zašto s otim vele rasarješ g(ospodi)na boga, a meni ne činiš niedno dobro. Da, ako ćeš plakati, plaći grisi tvoi i moi i čini za me lemozine, a više svega čini služiti s(ve)te mise, zašto te stvari vele mi mogu prudit!“

I tako sin izčeznu, a mati poznavši svoe veliko pomankanie, poče činiti mnoga dobra za dušu svoga sina. I zatim do malo vremena ukaza joj se opeta sin vaskolik radostan i mnogo narešen, govoreći joj: „Zahvalivam ti, majko pridraga, zašto budući ti pristala od tvoga brezrednoga plaća i učinila za me molitve, lemozine i službu svetih mis, oslobodila si dušu moju od strašnih muk purgatorie i grem uživati onu blaženu slavu nebesku.“

90. *O pobožnom soldatu, koji se je molio na cimiteru.* — Prato fiorito lib(a)r 1.

U istih knjigah Prato fiorito štie se, da biše edan bogolubni soldat, koi imaše ovi s(ve)ti običai, da vazda, kada prohodjaše uz koi cimitor, postao bi i govoraše s velikim milosardjem edan očenaš i zdravu Mariju za duše onih nebozih martvih, koi se nahodjahu ondi pokopani.

Što prigodivši se ednoč, da budući proganen od nikih svojih neprieteljev, koi ga iskahu ubiti, i ne znadući kamo pobignuti, doide u jedan cimitor. I ondi po njegovu običaju pokleknvši, poče govoriti oče naš i zdravu Mariju za o: e duše, ne hoteci ostaviti ñegov s(ve)ti običai ni na onoi pogibeli života.

I došadši neprieteli s maći golimi, hotijući ga izsići radi velike omraze, koju mu nošahu, da li u jedan čas vidiše oko ñega veliko mnoštvo ljudi oboružanih, da pokrivalu vas oni cimitor, koi poidoše suprotiva ñimi s oružjem u rukah, i prognavši jih s velikim strahom, čudeći se oni vele, odakle doidoše toliko strašni i mogući ljudi.

Koe videnie bogolubni soldat ništa ne vidi niti znadiše nego staše začudjen, videći, gdi ñegovi neprieteli biže s velikim strahom. I do nekoliko vremena učinivši mir meju ñimi, doidoše meju sobom u veliko prietelstvo i edan dan budući zaedno, upitaše rečenoga soldata, moleći ga, da im kaže,

odkle biĥu oni toliko strašni i vridni soldati, koi ga obraniše, a nih prognaše s velikim strahom iz onoga cimitora, kada ģega hotihu ubiti.

Što slišavši soldat odgovori s prisegom, da on ne zna niti da e vidio nikogare izvan nih. Tada poznaše stanovito, da oni ljudi, koi nih pristrašiše i prognaše, biĥu oni martvi iz onoga cimitora. Koi poznavajući svoga dobroćinca po boĥanstvenoi dobroti i pomoći obraniše ga u ģegovoj potrebi. Na ģemu uzdaše hvale g(ospodi)nu bogu i nastoĥu moliti za martvih.

91. *Sc. Cirilo biskup razgovara se s jednim, koji je došao iz purgatorija.*

Nahodi se u onomu listu, koga piše s(ve)ti Cirilo biskup svetomu Agustinu, više ģudes s(veto)ga Erolima, da po dostoiĥstvu istoga s(veto)ga Erolima uskarsnuše tri martvi od smarti na ģivot. Koi kako uskrisiše, poċeše pri(d) svim pukom, koi bi onde, vapiti vele velikim glasom, navišćujući velike i strašne muke, koe biĥu vidili, da tarpe nevolne duše u mukah od purgatoriĥ za nihovi grisi.

Gdi našađši se reċeni s(ve)ti Cirilo poide ednoċ k jednomu od onih uskarsnuvših, koega naide, gdi vele grozno plaċe. Upita ga, da mu kaĥe, zašto se onako plaċe. Da li on ne mogući se utišiti, napokon odgovori: „O ċoviċe boĥji, da bi ti znao i vidio ono, što sam ja vidio, kakove su muke priprave ne samo osujenim u paklu, da li jošće i onim u purgatoriju, stanovito i ti bi plakao, da se ne bi mogao utišiti dan ni noć!“

Odgovori s(ve)ti Cirilo: „Esu li one muke priliċne k muki ovoga svita?“ Reċe koi biše uskarsnuo: „Znai, da sve muke ovoga svita u jedno sjedinivši nisu priliċne k naimanoi muki, koju tarpe duše u purgatoriju. I da bi ljudi ģivuci na ovim svitu znali, kako su muċne, kako su strašne i vele ģestoke i nevolne i kako te ih tarpiti i podnositi za svako naimaĥe prigrišenie, obrali bi tarpiti i podniti svaku muku i trudnost na ovim svitu brez svakoga poċinutja do svarhe svita, nego stati ednu uru u mukah od purgatoriĥ. I to e uzrok, da ja plaċam, er doĥodi veliki strah u sarce moje, razmišljajući one prigorke muke, koe po pravdi nebeskoi dostoiim za grisi moi!“

92. *O redovniku, koji je samo jedan sat kušao muke u purgatoriju. — Prato fiorito knige 1. kap(itul) 23.*

Štie se u libru Prato fiorito, da biċe u jednom mostiru edan redovnik, koi mnogo vrime biċe bolestan velikom i teškom nemoćju, da od tolike velike bolesti molċeše g(ospodi)na boga, da bi ga razdilio od ovoga svita za neka ne tarpi veće toliku tešku nemoć.

I tako veće krat mōleći, ukaza mu se anjeo g(ospodi)nov, govoreći mu: „Govorim ti od strane viċĥega boga, da imaš obrati od dvih stvarih ednu, to est ali voliš da ti umreš i udile poideš tarpiti muke od purgatoria samo za edan dan, ali da podnosiš tu tvoju nemoć za edno godište i zatim, kad dospieš godišće, poiti ċeš brez svake bolesti uživati slavu blaženih!“

Slišavši to nemoćnik, odgovori, da voli poiti u muke od purgatoria. Tada mu reċe anjeo: „Pripravi se primiti s(ve)ti sakramenti!“ Koiĥ budući primio bogoljubno, udile izdahnu. I uzamši anjeo dušu ģegovu, i povede ju u muke purgatoriĥ. U koiĥ budući stao za ednu uru samo, oċuti toliko velike muke i bolesti, da mu se ċiĥaše, da e stao onde veliko vrime. Doide anjeo i upita ga, kako stoi i kako podnaša one muke. A duša odgovori s velikim plaċem: „Ojme, anjele, ti si me pribinio, budući mi obećao nego samo edan dan tarpiti, a ovo ģur ima toliko godina, da ih tarpim!“

Odgovori anjeo: „Nemoi se tuĥiti na me, zašto stanovito ti govorim, da nisi stao u tih mukah nego samo ednu uru i znai, da jošće tvoe tilo nie ukopano. Zato ti opet govorim, da ako oċeš povratiti se u tilo tvoe i podniti ustarpljivo nemoć tvoju za edno godište, poiti ċeš uživati zatim slavu nebesku, zašto e tako odluka boĥja!“

Slišavši to duša, reċe anjelu: „Dobrovoljno ne edno godište da i veće!“ I tako opeta anjeo ponese onu dušu u tilo ģeje, gdi zatim veselo s velikim ustarplienem podnašaše onu nemoć, kaĥujući svakomu gorkost i ģestinu onih strašnih muk. I svaršiv godišće, poide u milost boĥju.

93. *Edan tarplése velike muke u purgatoriju, zašto nepomniivo govoraše oficij.* — Prato fiorito knige 1. kap(itul) 21.

Štie se u istih knigah, da biése edan kančilir od jednoga mista, koi toliko nastoése na interes ovoga svita, da mnogo krat ostavlaše govoriti na vrime svoi oficij i jiskase skratiti ga što veće mogaše. I govoraše ga toliko nepomniivo, da mnogo krat ne znadiše, što govoraše.

Doide na smart i budući priminuo z dobrimi naredbami, zatim prikaza se nakon mnogo vrmena ednomu fratru, negovu prietelju, i reče mu, da se nahodi u tolikoi velikoi muki, da nitko ne bi mogao izmisлити ni izreći, a to radi male pomne i divocioni, kad govoraše oficij božanstveni, koliko radi onoga, što bié(še) nepomniivo rekao za nastoéti stvari od svita. A pak reče, ako fratri negovi za sve edno godišće ne bi ga pomagali s misami i molitvami, da bi on pribiva u onih mukah za mnogo vrmena, ali ako bi ga i opet pomogli s molitvami i misami, da bi se barzo oslobodio i otišao u raj.

I kako to reče, izčeznu, a fratar kaza to prikazanie ostalim fratom, koi skupa za edno godišće molíše g(ospodi)na boga i govoriše mise za rečenoga kančilira za osloboditi ga od onih muk purgatorije.

I pokle bi svarseno godišće od tih dobrih dišov, prikaza se opeta ona duša istomu fratru sva vesela i radostna i zahvalivajući mnogo svim fratom, poleti s anjeli na nebo.

94. *Sr. Nikolu od Telentina moli jedna duša, da služi mise za martve.*

Štie se u životu s(veto)ga Nikole od Telentina, da ednu noć sobotnju speći u komori svojoj doide edna duša, koé biése primiuila s ovoga svita, koé s velikim glasom plačuci zazva ga, govoreći: „O Nikola, slugo božji, pogledai me!“

Probudivši se Nikola s(ve)ti, i vidi prid sobom stoeci ednu dušu u priiliki i bitju čovičankomu, obučen u odičom brunom, s obrazom veli žutim i blidim. Upita Nikola s(ve)ti, gdo biése. Odgovori duša: „Ja sam uboga i tužna duša onoga pustinička, koi, dokle živih na ovim svitu, vele te ljublêh i štovah radi s(veto)ga života tvoga. A sada sam vele mučena u prigorkih mukah od purgatorije. Zato sa svakim umilenstvom molim te, oče s(ve)ti, da danaska služiš za me s(ve)tu misu za martvih, za neka ja po dostoiénstvu muke moga g(ospodi)na Isukarsta i po dobroti tvojoj budem oslobojen od ove velike muke!“

Odgovori blaženi i reče: „Svemogući bog dao ti pomoć. brate dragi, i imao milosardje više tebe po kriposti i dostoiénstvu neprocienene karvi sina negova, zašto ja danaska odrejen sam služiti misu parvu u mostiru. Ne mogu reći drugu za martvih misu, a navlastito budući danas dan nedilni, u koi nie dopuštano služiti misu za martvih!“

Tada ona duša poče se vele većma tužiti i plakati, govoreći: „Hodi sa mnom, poštovani oče, očes viditi, može li se danas služiti misa za martvih za učiniti edno veliko dobro tolikim nevolnim dušam. Koé su me poslale k tebi, moleći te, da imaš smilovanie više njih i više mene!“

Uzdignu se čovik božji i poide za onom dušom. I doidoše na jedno pole, gdi vidi edno neizbroeno mnoštvo puka svake varste od jednoga i drugoga spola, a to muži i žena, goreći u ognju živim. I ona duša, koé ga biése dovela, i vapiése velikim glasom, govoreći: „Oče blaženi, imai milosardje i smilovanie svarhu nevolnih i potribnih duš, kako vidiš u ovih velikih mukah, koe sve čekaju s velikom želom pomoć od tebe u prisvetomu posvetilišću s(ve)te mise i od tvojih bogoljubnih i dostoinih molitav, zašto stanovito, ako se ti dostoiš moliti za nas, biti ćemo osloboeni s vrimenom od ovih strašnih muk od purgatorije!“

Na koe molenie i potribu smilue se s(ve)ti Nikola, obitajući se nim, da ne će uzmankati u služeniju s(ve)te mise i ostalih molitvah, koliko najveće bude moći za njihovo oslobojenje.

I kako to reče, izčeznu ono videnie. I došadši zatim jutro, moli starešinu od mostira vele umileno, da mu dopusti služiti s(ve)tu misu za duše martvih ono jutro, premda e nedilê. I tako starešina, videći negovo umileno molenie, dobrovolno mu dopusti, kako želése. I tada čovik s(ve)ti poče služiti s(ve)tu misu svih sedam dana za one duše potribne i dan i noć vele bo-

goljubuo moléše za ňih, da bi jih bog oslobodio od onih strašnih muk, u koih jih biéše vidio.

I došadši druga nedilé, ukaza mu se opet ona duša kako i parvo, da li vele lipa i plemenita, odivena odićom bilom, uzdavajućí mu neizbroene hvale na ňegovih molitvah i s(ve)tih posvetiliščih, dajućí mu znati, da e ona oslobojena i mnoge druge po božanstvenoi milosti i da gredu uživati onu blaženu slavu kraljevstva nebeskoga.

95. *Prilika od osujenih i blaženih.*

Štie se u Zarealu od prilik, da želećí jednoč edan s(ve)ti čovik za viditi muke od osujenih i veselie blaženih, bi ponesen od jednoga anjela u pakao. Gdi izmeju ostala privelika pedipsania vidi ednoga oca, koi proklinaše ňegova vlastitoga sina osujenoga, govorećí: „Sinko, budi prokleta ura, u koju te začeh u maikinoi utrobi, budi prokleta sarce i duša tvoč, budi prokleta glava, ruke i noge tvoe, budi prokleta pamet i sarce tvoe, budi prokleta sve ono, što kada učinih, rekoh, zamislih za tebe, zašto za učiniti te bogata, ja doidoh užurnik, činećí priko naredbe i zapovidi božje. Zato se nahodim u strašnomu i nemilostivomu osujeniju u mukah vićnih!“

A sin z druge strane proklinaše oca svoga, govorećí: „Budi ti proklet, zločesti oče, koi me čini začeti u materinoi utrobi, i budi prokleta ona ura, kada se sasta s mojom maikom za začeti me. Budi prokleta sve ono, što učini za te, budi prokleta ona ljubav, koju ti e činila, i poštenie, koe ti e nosila, nikakov zločesti i nemili čoviče, zašto za tvoju ljubav esam došao u ove bolesti i muke prižestoke paklene. O djavli, čin(i)te osvetu za me i pedipsaite ovoga zločeščaka, jere za ljubav ňegovu esam došao u ovo misto žalostno, zašto on me ne nauči nego za živiti oholo i oholo oblačiti se, u užuriji, u obilnosti i svoj volnosti života!“

A kada ga ponese anjeo u raj, gdi suprotivno sliša, da oci blagoslovľhu sinovi svoji, govorećí: „Budite tisuća krat blagoslovljeni, sinci moi, koi mi bičhote tako poslušni, koi živiste sa strahom g(ospodi)na boga, kako vas ja učah. Budite blagoslovene duše i telesa vašá, budite blagoslovena sva dilovania, koih ja učinih i uzposlovah za vas, budi blagoslovljena ona ura, u koju vas dadoh na svit i uzdigoh, budi blagosloveno vaše odivanje, obuvanie i sve narešenie, u komu hodiste poniženo na svitu!“

A sinovi z druge strane govorahu: „O vele dobrostivi i razumni oče naš, budi blagoslovljeno tilo i duša vašá, budi blagoslovljen dan i ura, u koju nas dade na svit, zašto esmo stanoviti za uživanie od tolikoga dobra i od tolike slave, budite blagoslovljena sva ona vrimena, koč vam poslužismo u posluhu i pošteniu, zašto vi jeste bili tako dobar otac, koi ste naučili s ricami i s prilikom služiti, poslušati i častiti g(ospodi)na boga!“

Takoer i materam svojim govorahu: „Budite blagoslovljene, maike naše prislatke, koe nas porodiste iz vašega blagoslovljenoga tila i budi blagoslovljena utroba vašá, koč nas je nosila, budite blagoslovljene vaše parsi, koe nas doiše, budite blagoslovljene duše vaše, koe bihu tako dobre i rozumom narešene! Šad se mi spominamo od života svetoga i vridnoga, po koma esmo bili dostoini za doiti uživati ovako veliko veselie i slavu kraljevstva nebeskoga!“

O grišnici i grišnice, procinite edno malo vaše živlenie, ter promislite, kakova vićna pribivališta esu pripravna vami, i oberite na svu volju vašu, u koe dražje vam je poiti, i molimo boga, da u ono nebesko, gdi kraljuju svi s(ve)ti z bogom u víke.

(Švršit će se.)

Narodne pripovijetke.

(Kaše u Bosni.)¹

SABRAO IVAN KLARIĆ.

Tri beside, tri dukata.

Jedan se čojk oženi i sa ženom noći samo jednu noć pa otide u svit. Odajući po svitu unajmi se kod jednog čojka i bide kod njea ravni' petnest godina. Kad se navršilo petnest godina, zaišće on svoj najam, što ga je za petnest godina zaradio. Gazda ga upita: „Ili voliš 30 dukata s aramom (brez blagosova) ili tri dukata s alalom (blagosovom)?“ On reče: „Volim tri dukata s alalom“, — a gazda se maši kese i dade mu tri dukata s alalom. On uze novce i otisnu se kući.

Idući on dan i noć dođe do kuće jednog pametnog čojka. Čuo je on u selu, da je u onog pametnog čojka svaka beside dukat. On se zaputi k njemu, da mu reče jednu pametnu besidu, pa nek ide dukat. Mudrac reče: „Vodi, kojoj ne znaš gaza, nejdj priko ne!“ To reče, pa pikac! — ama ni riči više. On se malo promisli pa mu dade i drugi dukat, a mudrac reče: „Putnik si, pa gledaj, kako putuješ. Kod mlade žene, koja ima stara čojka, nemoj nikad noćiti!“ Čim to reče, nama pristade pa nijedne više ne progovori. On malo promisli pa u sebi reče: „Evo mu i ovaj treći, pa što Bog dā!“ — pa se fati kese i dade mu i treći dukat, a mudrac reče: „Štagod misliš učiniti, najpri dobro promisli, pa onda učini!“

Sad se putnik odatle podignu pa ajde, pa ajde, pa ajde i tako dođe do jedne vode. Tudi izuje opanke, zavrne gaće pa pođe u vodu. Ali dok zagazi, na um mu pade, što je mudrac reko, pa se vrati natrag. Istom što on side, a evo ti jednog čojka na konu. Raskučio on konja, sve mu na stražnim nogama ide. Čim konjanik dođe do vode, nama načera na vodu. Ništa on ne uspire, već sve jednačice ide dalje. Konj susta pod njim pa ga zbaci sa sebe, a on se uguši. Iza

¹ Vidi Zbornik VI, XVII.

toga koñ se vrati natrag. Čim se koñ vrati natrag, a on za uzdu pa opkorači i otiđe brinom (obalom) niz vodu.

Tako putujući dalje dođe u jedno selo, a bila je noć. Tudi on upita jednog ađe: „Bi li se moglo noćiti?“ — Ađe reče, da bi. Uvede ga nama u kuću. Kad u kuću, imaš šta i viditi — mlada mu žena. Padoše ñemu na um pametñakove riči, ali nije druge: mora se noćiti. Tudi on večera i otiđe spavati s ađom u jednu sobu. Kad bilo niko doba noći, eto ti jednog čojka. Onaj čojk obisi svoj guñ u onu sobu, ñi su on i ađe spavali, pa otiđe tamo u drugu sobu ađinoj ženi. Do malo vrimena ču on, ñi ađinica kaže ñome, da će ađu ubiti pa na ñega potvoriti. Dok on to ču, fati se makaza pa izriza guñu ispod pazua jedan komad. Posli toga zakole ono dvoje ađu. Sutradan zapomaga ađinica. Svit se sklepta, da pita, šta joj je. A ona kaže na ñega, da joj je čojka zaklo. Ľudi ga tada ufate i svežu pa odvedu na sud. Kad tamo dođe na sud i onaj čojk, što je ađu zaklo — taš taj čojk bio je tudi najveći sudac. Putnika nama osude na višala i povedu. Tudi se skupilo mlogo svita, da viđa, kako će ga obisiti.

Kad su bili kod višala, onda on učini: „Dajte mi, da samo jednu progovorim, pa sam gotov.“ — Sudac mu reče: „De, vala, ako ćeš i pet!“ — On nama upre prstom u najstarijeg suca i reče: „Onaj neka podigne ruku.“ — Sudija podignu ruku, a on za onaj komad, što ga je u noći makazama izrizao, pa ga metnu na ono izrizano misto, a komad taman pristane. Posli toga pripovidi on sve, što je na konaku čuo i vidio. Suci ga pušćашe, a svog starišinu obisiše. On tada u sebi reče: „Sad si se srićno kutariso, ali drugi put ne noćivaj, ñi je mlada žena, a star čojk, pa makar svu noć baso, jer je pravo reko mudrac.“

Otuda stiže on svojoj kući. Čim on na vrata, nama kućne, da mu se otvori, ali se vrata ne otvaraju. On pogleda kroz ključanicu i viði, ñi mu žena češļa jednog momka. U ñemu uskipi krv, pa zapoteže puškom, ali mu na um pade ona treća besida: Šta misliš raditi, promisli dobro, pa onda radi! — Ostavi on pušku pa poče poimence zvati. Nato mu odgovori žena: „Ima petnest godina, kako priko toga praga nije prišla muška noga, osim moga sina, pa ne će ni tvoja!“ Ľemu sad dođe u pamet, da je ono ñegov sin, pa ga je mogo ubiti, da nije bilo pametñakove beside. Žena mu ga rodila, dok je on bio u svitu.

Iza toga kaza se on, ko je i što je, i žena ga pušća, pa on osta s ñom, dogod je živ.

Kum i kuma.

Jedan čojk i žena imali su kuma. Taj se kum pazio dobro s kumom. Jedamput otiđe joj čojk nikuda, a kad dođe, reče:

— Ženo, ja se ispovidio!

— Ći?

— Bome u planini našem popa, Ći kod jedne bukve ispovida svit, pa i ja to učinio.

Tada će žena:

— I ja ću sutra.

Sutradan podigne se žena u planinu na ispovid, a čojk joj udari prikim putom, pa sidne u onu istu bukvu, Ći joj je reko, da će naći popa. Ćim ona dođe, a on će iz bukve privrnutim glasom (š, č-ć i ž izgovaro je ko s, c, z):

— Sto si dosla, bozja bila?

— Došla sam, pope, da me ispovidiš.

— Dobro, grisna duso! Klekni pa kazi sve, sto znas.

Žena klekne i počē kazivati. A kad reče, da voli kumu nego svome čojku, onda će pop:

— Znas, sta ces? Daj ti svom poli evanciku, pa cete pole nauciti, kako ces ga se kutarisati.

Snaša mu baci evanciku, a on počē vako:

— Imas li, bozja bila, pilica?

— Imam, — odgovori ona.

— E, dobro! Ti ces svaki dan klati po jedno pile za ceterest dana, kuvat ces mu pogacu i kupovati po poke rakije i tako ces raniti cojka, pa ce ti oslipiti, a ti onda mozes ciniti s kumom, sto oces, a on ne ce moci viditi.

Kad to pop izgovori, reče joj:

— Da si prosta grijâ! — i otpusti je.

Snaša odmače od bukve, a on prikim putom pa knći. Kad dođe ona kući, pita je čojk:

— Jesi li se ispovidila?

Ona mu reče, da jest.

Posli toga ufati snaša pile, zakole ga i ispeče. Onda mu skuva pogaču pa donese pô oke rakije i metnu pred nega. Ćudio se on ko đoja (tobože) i pito: „Šta je to, ženo?“ — a ona odgovarala: „Ništa, dragi čoječe, samo jidi i pij!“ A on za pile, pogaču i rakiju, pa udri jidi i pij.

Tako je nemu bilo svaki dan. Kad je bilo dvadeseti dan, potuži se on ženi, kako je malo obnevidio. Ona ga počē šutkati:

— Šuti, bolan, od šta ćeš obneviditi, kad su ti oči zdrave!?

— E, bome, ženo, one su zdrave gledajući iz dvora, ali unutra se navukla nikakva mrena, pa samo malo nazirem ko čakarast koñ.

— Proc(i) (ć)e to! — govorila ona.

Žena ga je i dalje ranila ko i prošli' dvajest dana, a on tobože kako je obnevidio, počeo po kući posrćati i pipati po zidovi, da zna, di je. A kad bio četeresti dan, žena ga ufati za ruku i privede sofri pa reče:

— Što si gledo, gledo; što si slušo, slušo; viš neš! Sad ja i kum moremo raditi, štogod očemo.

Nama posli toga napeče ona pogača, narazvija pita, zakoļe nekoliko pilića i natoči rakije, pa prid noć zovne kuma na večeru. Kum dođe pa poče jisti i piti i kumu ljubiti. Kukavom slipcu bacali su po koju košćicu, da se zabavlja i da ne umre od gladi. Kad jedamput žena izađe u kuću, da donese drugi jemek (pilo), a slipac popano jañećiji žiuk pa utisnu ga kumu u grlo i zavika:

— Ženo, ženo! Udavi se kum!

Dok je žena ulišla u sobu, kum je bio već gotov.

Sa(d) će on ženi:

— Šta ćemo od ñega?

— Bome, ja ne znam.

— E, dobro, kad ne znaš, idem ga ja baciti u vodu.

Popane on kuma pa nos', nos', do jedne meane. Kad je došo do meane, zovne on meangiju, da mu iznese marjaš (2 novčića) rakije. Meangija ne čide zbog male stvari ustajati, a on reče:

— Ako mi neš izniti, ja ću se sad obisiti.

Kad je to reko, sveže čenevir (konopac) za meanu pa obisi kuma otiđe kući.

Sutradan ustade meangija pa ugleda čojka obišena na svojoj meani. Tudi se on pripade pa pomisli: „Sa(d) će svak reći, da sam ja to uradio.“ Stoga on ñega onako mrtva posadi u lađu (čamac). Uklepa mu veslo u šake pa otisnu od kraja, da ga nosi ladna voda.

To jutro bio uranio jedan lovac u lov na patke. On ugleda na jednom mistu dosta pataka, pa se polako prifuļa i nanišani, dok eto ti jednog u lađi tamam među patke. Patke planu, odlete niz vodu i panu malo niž o(d) tog mista. Kako je voda doli lađu nosila patkama, zaviče lovac:

— Ej ne vozi lađe doli, plašiš mi patke!

On šuti.

Jope će lovac:

— Ej ili si gluv ili u svoju glavu čvaknut; ne vozi lađe doli, plašiš mi patke!

On jope šuti te šuti.

A lovac će:

— Ne vozi lađe doli, ubit ću te!

On je i na to šutio.

To lovcu dodija, pa nategne pušku i nanišani je govoreći:

— Što si jio kru', jio, više neš! — i pras! — a on na perčin.

Sa(d) se lovac pripade. Nije šala ubiti čojka. Malo se promisli, izvadi ga iz vode, pa nos', nos', nos', do jednog bunara i tuti ga čučne nad bunar.

Iza toga pođu žene na vodu, a kad dođoše blizo bunara, ugledaše jednog čojka, di im pogani vodu. To im bi uz nos, pa zavikaše:

— Odlazi, ne pogani nam vode, pasji i krmećiji sine!

Ali kako je on šuto, one se skleptaše kacama oko nega. A čim ga jedna lupnu po glavi, on se svali u bunar. Žene se pripadoše i odletiše kući, da jave ludma, što su uradile. Ludi im povlade, da su dobro uradile, kad jo onako brezobrazan. Posli toga otiđu pa ga izvuču i ukopaju.

Onu noć kad je tobožni slipi kum udavio kuma i obisio ga za meanu, vrati se on natrag ženi. Kad je došo, poče on plakati, ko da mu ga tobože žao. U toj tugi reče on ženi: „Ajmo ga, ženo, vaditi iz vode, pa ćemo ga ukopati.“ Žena pođe s nim na vodu. Kad su bili na brini, popade je on za krake i baci u vodu, pa tako ostade on sam i brez žene i brez kuma.

Tri brata.

Ono su ti bila u jednom selu tri brata: dva pametna, a jedan budala. Jednoć se oni zdogovore, da najstariji ide u grad (čaršiju), ne bi li štogod izradio, pa da im donese jisti. Najstariji brat uzme šćap u šake pa ode u čaršiju. Kad dođe u čaršiju, zateče jednog agiju u dućanu, nazove mu: dobro jutro! i upita ga, ima li kakva posla za nega. Agija mu reče, da ima, te ga odvede, da mu kopa bašeu. Još prije toga reko mu je agija: „Ko se od nas dvojice našuti, odrizat ćemo mu uvo.“ — Najstariji je brat pristo na to.

Posli toga otiđe agija agijinci te joj kaže, da mu ne nosi ni ručka ni užine. A kad je to reko agija, otiđe u dućan.

Kad prid noć bilo, dođe agija, a agijinca iznese večeru. Oni sidnu večerati. U agije je bilo nikakvo buñavo dite, pa tamam kad su sili

za večeru, dite zaviče: „Mama, kakiti!“ — A agija će radniku: „Nosi ga!“ Radnik iznese dite, pa dok se vrati, agija i agijince sve izili.

Posli večere lati se agija kese pa mu plati nadnicu i upita ga: „Da se ti nisi po čem našutio?“ — „Ma i vrag bi se našutio“, veli radnik: „nisi mi dao ni ručati, ni užinati, ni večerati.“ — Onda se agija fati za nož pa mu odriza uvo, pa on otiđe krľav kući.

Kad dođe on kući, kaže braći, što je i kako je. Nato će reći sridni brat: „Ja idem sutra.“ — I zbiľa sutradan otiđe sridni brat, i bidne mu isto ko i najstarijemu. Najposli reče najmlađi brat: „Idem i ja, pa što Bog dā.“ Otiđe i on agiji, a agija ga odvede u bašću. Uzme ti on motiku i počne kopati. Čim agija zamakne, a celo (tako su ga braća zvala, jer je bio ćelav) baci motiku pa zovne agijincu: „Agijince, ponesi ručak!“ — „Čekaj malo!“ — odvrati agijince. — „Ne ću da čekam, veš ga nama ponesi!“ — reče celo. Agijincu mu donese ručak, pa ti on ruča i počne jope kopati. Kad bilo vrime od užine, on jope vikne agijincu: „Agijince!“ — „Šta je?“ — „Ponesi užinu!“ — „Čekaj malo agije!“ — „Ne ću, veš nama ponesi, jer ćeš izisti motiku u glavu.“

Agijincu donese užinu, pa on užina. Posli užine otpočine on malo, pa onda jope počne raditi.

Kad bilo prid noć, dođe agija kući. Agijincu iznese večeru. Oni sidnu za večeru, a ono dite zaviče: „Mama, kakiti!“ — Agija će brže boľe ćeli: „Vodi je, celo!“ — Celo je odvede, pa uzme ćumna (šćap, koji na jednom kraju ima okruglo ko šaku) te s njom po glavi puc! — a dite izdane. Sad celo zaviče: „Agija, agija, umri dite! Evo mačka skoči s tavana pa obori dasku i ubi ga.“ — Agija i agijince zabave se oko diteta, a celo večera. Posli večere fati se agija kese pa mu plati nadnicu i upita ga, je li se našutio. Celo odgovori, da nije. I celo upita nega, je li se on našutio? I agija veli, da nije. Posli toga veli celo: „Meni je kod tebe lipo i prilipo, ja bi kod tebe bio kolikogod oćeš.“ — „Dobro“, veli mu agija, „a ti ajde sada pa spavaj, a ja ću tebi do sutra naći posla.“

Ćelo otiđe spavati. Kad sutradan svanulo, reče on ćeli: „Evo ti magarca, pa ga goni u drva, a kad se vratiš iz drva, neka magarac malo poigrava i nek se smije.“ — „Sve će biti, kako ti veliš“, odvrati celo pa ufati magarca za jular i ode u drva.

Celo nasiće drva, natovari magarca i pođe kući. Kad je bio blizu kuće, a on za nož pa odsiće magarcu dođu gubicu, da se smije, i odriže mu jednu žilu u pridne noge, da igra. Kad se prikući blizo

kuće, onda zovnu agiju, da vidi, je li on sve uradio, kako mu je rečeno. Agija izađe, da vidi, a celo ga upita: „Agija, smije li se?“ — „Smije, br'te, bome!“ — „Agija, igra li?“ — „Igra, br'te, bome!“ — Sad upita celo agiju: „Ľutiš li se ti?“ — „Vala ne Ľutim; a Ľutiš li se ti?“ — „Vala ni ja!“ reče celo.

Sutradan pošaje agija celu s koli i s volovi u drva. On mu veli: „Evo ti kola i volovi, pa doćeraj drva. Ova drva, kola i volovi moraju biti na jednoj rpi u avliji, ali ne smiš ulići kroz avliju.“

Ćelo reče: „Dobro!“ pa otiđe u drva. A kad dođe iz drva, a on za sikiru pa išiče i kola i volove i drva na 'volike komadiće (koliko pō prsta), te i' pribaci priko avlije sve na jednu rpu. Dok je pribacio, zovnu agiju: „O agija!“ — „O'o!“ — „Odi mi otvori avliju i vidi, je li sve na jednoj rpi.“ — Agija otvori jedan kanat (krilo od avlijski' vrata), pa celo uliđe. Ćim je ulišo, upita agiju: „Ľutiš li se?“ — a agija odgovori, da se ne Ľuti.

Sutradan reče agija ćeli: „Kod mene nemaš više posla. Evo tebi 20 dukata, što si me virno služio, pa onda ajde, kud je tebi drago,“

Ćelo primi 20 dukata i otiđe svojoj kući.

Kako su carskoj ćeri narasli rogovi.

Bio jedan ćojk pa imo tri sina. Veš kad je vidio, da će umriti, zovne sinove prida se pa im podili svoje imaće. Jednome dadne ćula' (kapa, što je nose derviši na istoku), jednome ćebe, a jednome kesu. Nama iza toga umre otac, a sinovi uzmu svaki svoju stvar pa pođu po svitu.

Putujući oni tako dođu na jedno raskršće. Na tome raskršću bila su tri puta, pa svaki udari jednim.

Onaj brat, što je dobio na dilu kesu, dođe u jedno selo. Tudi nakraj sela svrati se on jednoj babi i zaišće jisti. Baba reče: „Nemam, sinko!“ — Tudi pane nemu na um ona kesa. Uzme on kesu u šake pa je počne pipati, ima li iđi koja para. On pipaj, ne pipaj: sve jedno, nema niđi ni pō pare. Onda on nom tre'nu, da ćuje, oće l' išta zveknuti. Ali Ćim tre'nu, a arap izleti iz kese pa reče: „Šta zapovidaš, gospodaru?“ — On mu veli: „Nama mi donesi ovdi gospodsku večeru!“ — Arap zatvori vrata i otiđe. Ne prođe ni pō sata, a eto ti arapa s večerom. Oni večeraju pa otiđu spavati. Sutradan nega baba posini i on ostane kod űe.

Nije prošlo ni pō godine, otkad je on kod nene (babe), a veš je poslo nenu, da mu prosi carsku ćer. Nene otiđe caru. Ona mu kaže, što je i kako je. A car reče: „Ođite vamo ćetverica pa je bacite niz

basamake!“ Četverica dođu, popanu nenu i s njom niz basamake.

Nene otiđe kući, a on joj jope zapovidi, da ide. Ona otiđe i po drugi put, ali joj bide ko i prvi put. Kad se povratila, a on joj po treći put zapovidi, da ide caru. I jope joj je bilo ko i prva dva puta. Kad dođe ona po četvrti put, car joj reče: „Reci ti svome sinu, nek načini grad na ovoj planini, a u grad cestu ravnu ko dlan, da se more na koli dovesti. A ako to načini, pa pođe u svatove, neka skupi četiri ilade svatova. Svi svatovi moraju biti na bili konji i svi da su u bilu odilu.“

Kad to čuje nenin sin, fati se kese, tre'ne njom, a arap izleti. — „Šta zapovidaš, gospodaru?“ — On mu veli: „Do sutra oću da su bolji dvori od carski' navr' one planine. I cesta mora biti do nji' ravna ko dlan, da se car more na koli u nji' dovesti.“

Arap mu odvali patu (pod vojničku ga pozdravi) pa otiđe. A kad sutrađan svane, a sve gotovo.

Kad prošlo petnest dana, a svatovi prikrilili poše: svi u bilu, a konji im bili. Krenu svatovi prid carski dvor, tudi se vinčaju i dođu u njegove dvore na planini.

U njegovi dvori proživi on i žena nekoliko vaktā (vrimena) srično u zdravlju i veselju. Ali posli toga ukrade mu žena kesu pa tre'ne njom, a izleti arap i upita: „Šta zapovidaš?“ — „Baci toga mog čojka sto konaka 'oda!“

Arap ga popane i baci. Pade on blizo jednog grada. Onda on uliđe u grad i malo prooda po gradu. Odajući po gradu nađe on onog svoga brata, što je dobio od oca čebe. Sad nji' dva ispriповidaju, kako su do tada živili. Onaj, što je imo čebe, prilično je živio. Njemu je bilo žao ovog brata, što je bačen, pa mu dadne svoje čebe. Kogod bi se u ono čebe zamoto, ne bi ga niko vidio. On uzme čebe pa pođe natrag. Tako idući namiri se na dva trgovca, koji su gonili četerest volova. Trgovci sili na jednu tratinu pa broje novce. On se zamota u čebe pa počne uzimati sa rpe. Trgovci broj, a vajik bivalo mañe para prid njima. Najstrag se oni svade. Jedan kaže: „Ti si uzeo!“ — a drugi veli: „Nisam ja, veš ti!“ — U tome se oni počepušaju, a on uzjaši na konja pa biži.

Tako idući on od grada do grada dođe u carev grad. Tuti se on zamota u čebe pa uliđe u svoje dvore i u sobu. Kad tamo, a žene: piju, ridaju, jidu i vrišće. Žene ko žene! On nama sidne pod sto. Ispod stola traži on okom kesu. Ali žene bisne počnu se vrtiti, čuškati i svašta raditi, dok ne privališe sto. Sto se privali pa mu od-

grne ćebe, i on se ukaže. Njegova žena popane kesu, nom tre'ne, arap dođe, pa ona zapovidi, da ga baci sto konaka. Arap to učini.

Tamo se nađe on u jednom gradu. Tudi odajući po gradu namiri se na onoga svoga brata, što je imo ćula'. Pripovidi on bratu, što je i kako je. Kaže mu i to, kako je vidio onog brata, što je imo ćebe i kako mu je on dao ćebe. I ovaj mu brat dadne svoj ćula'. Kogod bi ustako ovaj ćula', nije se ispod nega vidio. On se jope vrati natrag svojoj ženi. Kad dođe tamo, jope nađe onu bruku i viku. U onoj bruci privali se sto pa mu skine ćula', i on se ukaže. Žena brže boje tre'ne kesom, a arap izleti. Ona mu zapovidi, da ga baci iladu konaka oda.

Arap ga baci u nikakve ade (otoke). Kad se on osvistio, ustane i pođe tražiti, da štogod izi. On pođe adom i namiri se na nikakve jagode velike ko šake. On uzbere jednu i izi je. Čim je je izio, nama mu naraste rog kolik lakat. On izi i drugu, pa i drugi rog nikne. Sad 'em su rogovi nikli, 'em bole. Veća je muka što bole, neg što su nikli. On pođi kroz šumu, a oni zapni i zamrsi se, pa nikad razmrsiti. Tako basajući po adi namiri se na druge jagode. Ove su jagode bile sitne. Izide on jednu, a jedan rog spade; izide i drugu, pa spade i drugi rog. Sad on savije dva kuzla, pa nabere jedan kuzo oni', što rastu rogovi, a drugi kuzo oni', što spadaju. Posli toga uspne se on na bukvu i tudi malo zaspe. Malo kašnje ispliva jelen na onu otoku. Tudi jelen pasi pa pasi, pa se napase sit. Kad se napaso, dođe do one bukve, da se očese, a on ga ozgo uzjaši. Jelen se plani pa udari na deniz (more), pa plivaj, pa plivaj, pa plivaj i skači po vodi; a on jednačice jaši na niemu i drži se za rogove. Tako plivajući izađu oni na suvo. Tudi on sjaši s jelena i pođe kroz jednu planinu pa nađe jedan grad za planinom. Tada on malo otpočine pa sve onako precav, fucav, jadan, čemeran i Bog ti ga znao kakav još, dođe u carski grad. Tamo otiđe on svojoj neni. Kad ga nene vidi, udari u plač: „A di si ti, moj sinko? Kako si smio doći? Ah ne znaš, kako sam se napatila brez tebe!“ — Tako se tužila baba i još više.

Sutradan podigne se on pa u čaršiju. Odajući po čaršiji dođe do careva dvora. Tudi upita on sluškinje: „Bi li kupila jagoda?“ — To vidila njegova žena pa mu dadne za ni' četiri dukata, jer u ono doba nije bilo jagoda; bilo je maom privalilo lito. Čim je on prodo, nama pobiže. Sluškinja donese jagode, a njegova žena ščepa sve četiri pa ih otisne u mračni vilajet (izi i'). Čim i' je izila, nama nikoše je četiri roga. Ona ti tudi zajauče, da je boli glava. Car do-

zove ećime (ličnike), ali gabe. Bilo je vakata, pa je bilo i po devet ećima, ali ni jedan nije znao ništa učiniti.

Jedamput dođe on u kavu, da čuje, šta svit o njegovoj ženi govori. Svit kaže: „Ne će ostati živa, jer bolesti niko kraja ne zna.“ — Slušajući on to učini: „Pa čini mi se, da bi je ja mogo božjim emerom (voľom) izličiti.“ — Dok su to ljudi čuli, nama otrče caru i kažu mu, kako jedan čojk fukara veli, da bi je on mogo božijim emerom izličiti. Car pošaje raz nega kola, a on sidne u kola i doveze se. Kad pođe caru, reče mu: „Daj da se mi pogodimo, pa ću onda ličiti!“ — Car veli: „Pa slobodno!“ — On nama zaišće kesu, ćula' i ćebe. Car pristane, ali ne će careva či. Najposli je car primora, te mu dadnu kesu, ćula' i ćebe. On počne ličiti ko pravi ećim: uzeo bi za rog pa ga pritiskivo, samo da je više izmuči. Posli deset dana dadne joj dvi jagode, a dva roga otpadnu. Joje posli toga dadne joj dvi jagode, pa i ona dva otpanu. Kad je izliči, onda joj se javi, da je nezín čojk. Zatim tre'ne on kesom, a arap izleti. — „Evo“, kaže joj, „vidiš li ovog arapa, sad da mu zapovidim, odnio bi te iljadu konaka.“ — Ona mu se počne moliti, a on je usliši. Ali joj reče: „Ajde ti i car glavom, vas dvoje, pa dovedite nenu. Kad vi dođete tamo, ti joj se moraš pokloniti pa je polubiti u ruku i posaditi uza se na kola, a car će goniti.“ — Oni učine nako, kako je on reko: dovedu nenu, te i danas živu s ňom zajedno.

Nesrićni celo.

Ono ti bio jedan celo pa tražio službe. Namira ga namiri na jednog agiju. Pita ga agija:

— Šta je, moj sinko?

— Bome, agija, tražim službe.

— Pa, sinko, moreš kod mene služiti, samo mi kaži, pošto ćeš?

— Sto groša, dragi agija.

Agija mu obeća sto groša, a celo upita:

— Šta ću ja kod tebe raditi?

— Moj sinko, — veli agija, — na ti kľuč, pa ajde u ambar i uspi varćak i pô žita, pa ajde u mlin.

Ćelo ode u ambar, usu varćak i pô žita i pođe u mlin. Usput je celo vajik govorio: „Varćak i pô, varćak i pô“, da ne bi zaboravio, koliko je usuo.

Iđuci celo u mlin i govoreći: varćak i pô, namiri se na lude. di vršu žito. Ljudima se to ništo učini čudnovato, što on govori: varćak i pô, a oni znaju, da more biti makar sto vrića. Oni pomisliše, da

im je celo dušmanin pa da ne želi, da oni više od varčaka i pô žita u vršaju imadnu, stoga skočiše, popadoše vile i grablje i mog celu izbuvaše. A celo i' tada zamoli, da mu kažu, kako će on odsele govoriti. Oni mu vele:

— Govori: Ove godine toliko, a do godine stotinu.

Iđuci celo dalje i govoreći: Ove godine toliko, a do godine stotinu, susritne, di ljudi nose mrtvaca. Ovo onim ljudma, što su nosili mrtvaca, bi pokrivo, pa ti se i oni skleptaju te ti celu istuču. Celo kukavi zamoli i ni', da mu kažu, kako će govoriti, a oni mu rekoše:

— To vam bilo i prvo i poslednje.

Celo se otale otisne govoreći: To vam bilo i prvo i poslednje, pa ovako govoreći susritne svatove. Svatovima se učini krivo, što celo više, te ti i oni: niko kapom, niko šakom i tako ti mog celu istuču. Bijen celo po treći put, upita svatove, kako će odsele govoriti. Oni ga naputiše, da govori ovako:

— To vam bilo sretno i korisno i s nom porod izrodio.

Celo je govorio dalje, kako su ga svatovi naučili, dok nije srio popa, di čera krmaču. A kad pop ču, šta celo kaže, popade uzicu te ti moga celu iza ušiju.

Siroma celo pita popa:

— A kako ću ja odsele govoriti?

Pop mu kaže:

— Govori: To ti bilo slasno i masno, iza zuba ti štrealo i s nim bradu namazo.

Celo posluša popa, pa otišće od nega govoreći: To ti bilo slasno i masno, iza zuba ti štrealo i s nim bradu namazo. A tudi je po nesrići celinoj stajo čojk, koji se raspasivo (išo porad sebe). Kad ovaj čojk ču, šta mu celo veli, i on se nałuti pa celu isprebija.

Celo ga upita ko i one prve:

— Da šta ću ja govoriti?

— Govori: To ti lako ispalo, a drugo još lakše.

Celo posluša i toga čojka pa poče govoriti, što mu je on reko, ali po nesrići stritne se s čojkom, koji je bio u jedno oko čorav. Čoru čeline riči upališe, pa ga i on izdeveta.

Nama iza toga prispio je celo u mlin, pa je zasuo žito i samlio. A kad je samlio, nije znao, kako će mlin zaustaviti. Onda on ode, da upita lude, kako se mlin zaustavlja. A oni mu kažu:

— Izađi prid mlin pa zavrni vratiocom, a zovi.

Onda on otiđe prid mlin i zavrne svojim vratom i počne zvati, ali se mlin ne će da zaustavi. Kad vidio celo, da ne će mlin da stane, uđe unutra i počne rukom mlin ustavljati. Ustavljajući ga tako, mlin mu zamota rukave pa i ruke i nega, i tako ti celo pogine.

Tepave sestre.

Bile tri tepave sestre. One su imale žrvań. Jednoć se dogovore među se, da ne će govoriti, kad im dođu gerzi, koji i' ne znaju, ne bi li se kakogod udale. A kad im dođoše gerzi, onda se trefi, da je pas skoćio na žrvań, pa se jedna između ni' prevari i progovori:

— Koti pate na drvań. (Skoći pašće na žrvań.)

I druga se prevari pa reče:

— A ti tkoti pa ga otiraj! (A ti skoći pa ga otiraj.)

Čuvši treća, šta ove dvije rekoše, učini:

— Ja bi mudra pa obmuta! (Ja bih mudra pa obmućah.)

Čuvši ovo momci, kako one govore, nama od ni' pobigoše.

Linguza.

Bidu ti ono dvi sestre: jedna je bila vridna i vaļana, a druga lina i nevaļala. Obe su se sestre bile udale. Jednoć se dogodi pir u selu. Lina je ćila ići na pir, ali nema košule. Onda ona pošale svog ćojka vaļanoj sestri, da joj pošale košulu u zajam. Vaļana sestra veli:

— Ja košule nikom ne dam; bijaše raditi, pa bi i ona imala.

U to vrime ufati ova vaļana sestra gusku pa je pošale svojim sestrićima, daci svoje line sestre. A kad lina sestra ugleda, ġi joj se ćojk vraća, zavika:

— Ponesi brzo, ponesi!

On joj odvрати:

— Guska je, guska!

— Ponesi, ako je i uska! — povika linguza.

Ali, kad joj ćojk uđe u kuću i donese gusku, umisto košulu, pa makar i usku, onda se ona okari i ne ode na pir.

Eto tako lini ļudi ni pirovati ne mogu.

Sirotica.

Ovo ti bide u oca sirota. Pa kako joj je maćija bila misto matere, tako je i otac posto oću'. Ova sirotica nije ništa znala, jer je nije niko imo ni ćio učiti. Dade joj jednom maćija, da šije gaće. Ona je sve lito za blagom odila i gaće nosila. Jedamput je zapita maćija:

— Jesi li sašila gaće?

— A bom, tete, nisam, kad ne umim!

A ona joj tu zapriti:

— Baš ako i' danas ne sašiješ, kući ne smiš doći.

Sirotica vajik plače:

— Gaće moje, zgaćite mi se, eto noći ne smim kući!

I tako ti je vajik bilo: teško onome, ko nema svoje matere.

Vile i vještice.

(Bukovica u Dalmaciji.)

PRIOPĆIO VLADIMIR ARDALIĆ.

I.

1. Neki je Kotur iz Nunića našao vilu u kršu da spava, kojoj se on privuka te skino š ne santalet (neku vrstu krune). Kad se ona probudila, nije imala nikakve snage ni moći ka ostale nezine druga-
rice, nego je postala ka i ostale ženske. Ovaj nu odvede kući i ustavi je sebi za ženu, s kojim je i porod imala te je bila valeta. Kad je jednom svetac bijo i kolo se igralo, rekoše joj: „Dede i ti, vilo, zaigraj i zapjevaj bona!“ Ona je rekla mužu: „Daj mi prije ono, što si skinuo s mene, pa ću onda ići u kolo kôlati.“ Muž joj odneklen izvadi te dade, a ona metnu na se pa što igda može zapjeva:

Oj! Kad je vila za Koturom bila,
Onda mu je svaka sreća bila:
Što je muško, da je tvoje,
Što je žensko, nek je moje!

Pa onda vrrr nebu pod oblake.

2. Kažu, da su vile prelijepe đevojke, u neakvoj sjajnoj robi obučene, koja ni gleti ne da u se; ali da imadu do kolena noge od mazge, pa ko ij vidi, da im se za boga čuditi ni smijati ne smije. Kažu tako, da im se jedan nasmiја, a one da su ga uzele pa prebacivale prô brda jedna drugoj na ruke.

3. Vile su i junakma u prve zemane pomagale, kao Kraleviću Marku, da savlada Musu Kesegiju od tri srca u nedrima. Za više ni znade se da su s vilami išli toliko i toliko godina ne uzamanice, nego po nekoliko dana u godini, jer da bi nekud otišli, a za ni da se ne bi znalo ni čulo, kamo su. Tj kad bi se vratili, onda bi se tek znalo na nima, da su s vilami išli, jer koga one uzmu sobom, vaļa da je kaderan, te nagone ga, da š nima posla mora imati. I

taj sve poslije trave od lekarija poznaje, i zovu ga da je „s vilovske strane“.

4. Kad sunce sja, a kiša ide, onda je najdraže vilami da se češljaju. Najviše ij se čuvaju, kad pjevaju: čovjek onda od mileña zaspe, a one mu mogu što nauditi.

5. Najviše vile prebivaju onđe, đe nima niko prići ni doći ne može, a to su velike i uzvišene grede i kukovi, kojima ne more prići man da gavran i orao. Natrag nekolike godine išli su neki u mlin Slap (Krku) pa spuštajući se vodi ušli su u brinu; kad iz najviše grede i kuka neko zavika jednome, što goñaše paripče s tovarom: „Evolati bijelu alku u dračevu štapu i šarenoj luli!“ Kako je bila škurna noć, ovaj se ustavi i ispopriječi te reče: „J... m ti pòst, ima li još što!“ Onda ij u gredi udario smij, pa ovome rekoše: „Ajde, ajde za poslom, dok si zdrav.“ Ostali putnici, koji su to čuli, osjetiše se, da su vile.

6. Pripovijedaju, da je neki bio u pržunu, pa kad bi mu god palo na um otići kući, da bi se provro i prokra, i ako su vrata bila zatvorena, te opet se u pržun povrati. Kazivato je, da bi ga vile iznosile i unosile.

7. Vele, da je najgore za onog, ko stane lijevom nogom na vilensko kolo, t. j. onđe, đe su one obnoć igrale. Kazivao mi je jedan iz našega sela Mandić, da mu je lani bilo nestalo dvoje bravčadi, pa pošla ij po kršu tražiti, jer je držao, da ij je ko u česovu jamu zatulio (sakrio), pa da će ij doći nositi, kad se uvečera (dobro smrkne), tako ne bi li nagilao na lupeže i t. d. Kad je bijo prišao u neke doline i jame, opazi nekoga ka u bijeloj alini, đe se odneklen izvuče pa dođe u dolinu. Obveseli se ovaj Mandić te vjerova, prav' da je ono lupež pošao njegovo blago prenašati kuda, pa pričekao, neće li još taj kojeg druga imati, jer dvoje bravčadi, sam jedan ne može obnoć š nima vladati. Kad što bi udarijo dlan o dlan, izvuče se onaki još jedan iz iste jame pa ode u dolinu, te jedan po jedan nabreji ij devet. Kad se sastali skupa u dolini, uvatiše kolo, te ala što ko može poskočiti da se igra. A ovaj ti Mandić, kad viđe, što je i kako je, ala da se polagano ide natrag sve na guzicu, dok nije odmašijo, pa onda u igar atakir kući glavom bez obzira. Zaboravi na blago i na sve. Sad on nikako, veli, da nije znao, što je, oli su popovi oli su bile vile, ali što je god, bilo je sa napake strane to viđeti u ono doba noći u pustiñi.¹

¹ Ostalo to meni u pameti, pa poslije toga na malo dana oko ponoći idem ja iz Varivoda kući. Mjesec sjaje ka i dan, pred svetoga

8. Kažu, da ne pomaže ni nož ni puška kod nakije stvari; jedno, što puška ne će da upali, i ako opet i upali, da čovjek sam sebe tako može ubiti. Nego vaļa pušku prekrstiti po kurjaku i ognju, kuda pali, za da bi mogao što učiniti; a nožom da bi mogao nagrditi sebe u takim zlim prigodami, nego oće se i on da je od čista gvožđa i da je klepanac.

9. Vile su bile otprije javne, a i sad ij ima, ali se ne vide, popovi su ij zakantali iz libara. Da ij ko sad po slučaju vidi, taj je sretan, i kome se one jave, pa da se moguće š nima sprijateliti, što bi god zapitao od ni, one bi dale, kao snagu, novaca, zdravle i sreću. Jedan je čoban š nima čestit ostao. On je po pustiini pasao ovce te spazi vilu, đe joj se zapleo perčin o guste grmove, a kako im je dug do pete, nikako ga nije mogla raskosmurati ni odapeti od gušte. Takó ovi čoban videći, da se ona muči, a da ne more ništa da učini sama, priđe k njoj i pomože joj se odapeti, da joj ni dlaka od uzeine prilijepe kose nije valila. Onda ga je pitala, šta on želi, da mu ona dade. Kako je ovaj bio megdanđija, da bi se svakim rvao, a svak ga obali, drago mu opet bilo umetati se kamenom (bacati se) i napirao bi se vavijek, eda bi kome odbacijo (to i jest on radijo kvakami i prlašušnjami, ma ljudma brkašima kamenom 'ne bi ni blizo pričerao, pa ne bi se smijo opet ni umetati s takijem). Onda on nikako nego zaište, snagu da mu da vila. Onda neščim ga namaza, i posta jak ka i Kralević Marko. Nemu niko poslije nije mogao dati

je Iliju (naš sajam), kad li na jednoj tratini i ravnici poizdaleka ću da kolo igra. Bliže to bliže, tuda mi je put, viđo, da uprav igra kolo do sedam, osam cura, i na nima evanciike zvekte; e vjere mi, za pravo reći, šušak mi je za uvom i raste mi kapa. Mislim se sam u sebi: koi bi đavo ono bijo: da su čobani, blaga kod ni nema, a zvona se čuju daleko i blekit ovaca; i ko bi tolike cure na botu u se doba noći opet skupijo? E nije kud kamo, dado se kuražu, revolver uza se uvijek imam, te ću alaburda ciko k nima. A istom ti se one od mene prepadoše pa učiniše má kud koja; prepadoše se mene, a ja se onda uslobodi te zovi ij; reko, da se ne boje, da smo naši, ovo i ono. I one se skupiše i zaigraše brže i bolje neg prije. Rekoše mi, da su se žestoko bile prepale mene, jer da su mislile, da je od mene đavo nima u ovoj neobičnoj robi. Onda ja reko, da bogme sam mislijo i ja, da su one le vile, đe kolo obnoć u ono doba igraju. Pa ij upita, što ij to nagoni tako, da poskakivaju; pa rekoše mi, da to rade pred sajam, da vataju nogu, za da koja ne bi se prevarila u sajmu, da ne bi ostala za rugo koja, kad zakala igrati, a ne zna. To su bile sve same čobanice iz komšiluka i iz poteke dalje, te jedna za drugu zašušila i približile se pa zaigrale, a ovce im odbavrlale štokuda, što one ni lako skupe svojim bëršanem.

aka (doći na kraj), svake je megdane odnosijo, bilo u rvañu, bilo sa umetañem kamena, a bilo u utrkiwañu. Još je vila ta ovome rekla, da je malo od ñe zapitao, što se tiče snage; on čoban ka čoban ne zna za se; onda mu dade još srebreni talijer, pa mu reče: „Na ti još ovo; kod ovoga ne ćeš niđe krepati od gladi. Ti ga slobodno u jedan mât svega potroši, on će tebi opet sam u kesu doći.“ Obeseli se ovaj i začudi se, ode od ñe ća, pa će šutradan odma zasjesti u prvu krěmu. Zapovijeda ti on i razbašijo se: ko sam ja sam. Čudi se krěmar, što se on tako zavandiše, te ala da se pije i jede, sve dogod nije pričerao potrošiti do svega talijera. Diže se čobančina, dade mu talijer i zbogom, zbogom! I bijaše ćěla istina: poslije malo vremena eto ñemu talijera opet u tobolec. I tako taj kud je god odijo, bi pijo i jeo, s talijerom plaćao, a on opet stvori se u kesi ka i prije.¹

10. Vile koliko mogu učiniti svijetu dobra, toliko i zla; one mogu svojim očima bandu a bandu prostrijeliti. Pripovijedaju, da su došle pred nećiju kuću i stan, u kome je bilo dosta blaga: ovaca i koza; upitale su, kako živu ti kućani, imadu li omršaja. Oni su odgovorili, da oni ne jedu mesa, nego o gozbami, jer da nemaju šta klati. A one su kozijač ošinule očima u avliji, i odma ij je sedam palo, te su im rekle: „Kad ste željni mesa, eto vam ga, pa se najite i zagaste suvotiñu.“

11. Vile mogu iz kесе i novce odnijeti. Nekijem, što im se ne može zapćeti u kesi novaca da imaju, to sve im vile odnose; i oni, što nijeću, da nemaju, a imaju novaca (kad im ko dođe pitati u zajam, a oni, što imadu, reku, da ij nemaju), onda mu berićet od

¹ Cuo sam govoriti od ovakog talijera i ovo: Oni, ko za kuma ide čijem djetetu na kršteñu, pa kad drži dijete na sebi, da mu zadije talijer za povoj; pop kad obićno ćata i štije nad djetetom, da kum vavijek u sebi divani: „Nije istina, nije istina!“ a to sve dok pop ne svrší svoje. Onda da taj talijer drži se kod sebe, pa kad će se ima potrošiti, da opet se nađe u kesi, či je i bijo, ali da je to velika griota raditi. Da je griota i ovo: Kad trevi biti pop pjan oli kum, pa da se izvaraju u molitva pri kršteñu djeteta, oli da reku jednu za drugu, oli da koju izostave, onda da ono dijete nije dokršteno, i da taj, kad podraste, svašto more viđeti od svakije plašila i prizirañâ. Ja sam ij ćuo na moje uši, će se tuže ļudi veliki, da nijesu bili dokršteni, jer da im se svašto na oči prizire, a da to ne bi oni rada nikako. I taki ļudi su strašivi, da ne smiju sami ni podraniti ni omrknuti, nego su u društvu; ali ipak izvan sviju taki opet vide utvare na svoje oči, a drugi ne vidi, i ako su ciko uza ñi.

ni vile odnesu. To se zovu „nijekovi“. Srijedom i petkom vile idu kupiti nijekove. Zato više ni, ako im ko pita, ne će reći, da nemaju, nego da imaju, ali da imaju razdavati drugome, te da ne će im ni doteći, dok podmire svoje potrebe; oli reku, da ne mogu dati: neko da ne smije od žene, neko od sina, neko od brata. A nijeka se čuvaju ka groma.

II.

1. Kažu, da vještice mogu kroz ključanicu od brave ući i izaći; da se najviše pretvaraju u letuće stvari, kao u tice svake vrste, u crne kokoši i u tuke. One imaju svoj delvet više puta pro godine i svoje sastanke, a najviše se vrzlaju štokuda okolo poklada, t. j. zadnje neđe od mesojeda. Tadaj im je dodato, da mogu raditi štogod oće: najdraže im je srea djetina jesti, pa od dobra vola mlada i od koia. Pripovijedaju, da je neđe u kući bila stara baka, a da bi mimo svu čeljad kasno išla lijegati, te bi nagonila mlađe svaku več u lezinu (lijegaće). Onda se jedna mlada žena metnula na šušpet, sporašta ona tako dokasno sama ostaje i nagoni kućane, da idu u lezinu, te se metne na špiju iza vrata do pèrda. Kad ta stara svuće se gola golcata ka od majke rođena, pa uze nekakvu motku te ošinu po lijevome prijeklodu kod vatre i zavabi kao da mami ovna preda se. Kad izađe jedan mali lončić koliko oras, stara se š nime sva namaza od pete pa do glave i reče: „Ni o drvo ni o kamen, neg pod oras pod Prominu!“ pa vrrr ovda mi je put. Kad to viđe mlada, zavabi iz prijekloda i ona, šinu motkom, izađe lončić, namaza se, pa namjesto reći: „ni o drvo ni o kamen,“ a ona rekla: „i o drvo i o kamen,“ te pod oras na Prominu pa vrrr ovda mi je put i ona. Kad tamo došla, nađe silu ostaliije vještica, pa joj rekoše: „Blago ti je nami, evo nam novačice!“ Viđe je i svekrva nezina ona stara pa joj reče: „Što je tebe dognalo ođe, crna kukavico!“ A noj će ova: „Dognalo me što i tebe.“ Pitaju je ostale: „Pa kakva si to došla nam sva isprebijata?“ Ona im kaza, da se prevarila reći i o drvo i o kamen, kad je polazila, pa zato da se sva izrañivala. Onda joj stara reče nezina svekrva: „Sad kad si došla nami, vaļa da ideš donijeti nam srce od svoga muža.“ (Jer vještica ne more da nijedna bude, dok ne takne prije u svoje srce.) I dadoše joj onu motku, na kojoj se srea vade. Odleti ona natrag kući, u tili čas doleti te nađe đevera i muža, dva ni sama brata rođena, đe spavaju na guvnu, i u dnu nogu im vižle lovačko. Ža joj mesti muža ka ža, a đevera još žalije, pa sumi nikako nego da će od vižleta srce drugaricami ponijeti.

Taknu motkom vižle, srce odma izleti iz nje, odnese ga na isto; motki pa metnu pred drugarice. Jagme se ga esti, pa rekoše: „Ala ružna srca, da nikada vakoga tvrđega nijesmo jele, taman je kao od paščeta!“ Kad pojele, reče ova: „Nije od paščeta, nego uprav od muža mi.“ Onda namijeniše, s kojom smrti treba da on umre: kad pođe sjeći draču, da se kosijerom posiječe.¹

Sutradan pošao je đuveglija od ove sjeći draču kosijerom veliki-jem i š nime vižle; nekako se uplete ono pod kosijer, a ovaj ga neotice presiječe po pol pôle. Zavrga se naviklom drače, donijo je kući pa ženi kaže i žali se, đe je neotice presjekao vižla. Onda ona veli: „Bole da je i viža posječen, nego ti, kako ti je bilo spereno.“ On će joj: šta to? šta to? Zaveza ona jezik, ne će dalje kazivati, a on nikako nego da mora to isporaviti, što je natutuknula. Nije kud kamo, muž je muž, vaļa mu kazati, i onda sve mu pripovidi od početka pa do svršetka. A on se uspali pa naja na mater ka ris, te čapa nu i ženu pa š nima popu, da se ispovide. I tako više nijesu vještice bile. (Koja je god vještica, te čim se ispovidi, prestaje odma biti.)

2. Pripovijedaju, da se ženijo jedan pa po običaju zvao u svatove svoga zeta. Kad je bilo na večeri, reče zet šuri mladožeñi, da mu je vještica mater i sestra, što je za ñim. Tako otišli su spavati, pa stavi se na špiju zet; čini vintu, da je za'rkao i u duboki se san uvalijo. Kad stara mater od mladožeñe, a ovoga napaka baba, svuče se gola, šinu motkom po lijevom prijeklodu, izađe lončić, namaza se. Viđe joj to ćer (ovoga žena a sestra mladožeñina) pa poče i ona tako raditi ka i mater joj. Onda joj mater reče: „Na ti motku i izvadi srce svome bratu“ (t. j. mladožeñi, a sinu ove stare kuge). Izvadi ova, te ga zapretaše u vatru, da se ispeče kao krumpijer, pa onda nekud izadoše. A ovaj se brže bole digne, srce izvadi, a namjesto nje zapreće balegu iliti krkalinu (od vola govno), pa onda leže te ope za'rka. Eto ovije dviju, te stara reče: „Doneside ono, da pojmem!“ Izvadi ćer i donese. Kad počela mater jesti, odma reče, da ono nije srce, nego krkalina. Kune sa ćer, da je ona srce zapretala. I tako je i svanulo, dižu se svi, a đuveglija iliti mladožeña leži; priđe ñemu zet veleći mu: „Diži se, šta ti je!“ — „Bogme, brate, ne mogu nišćim, bole me prsi i okolo svega gornjea tela.“ Vidi zet, uprav da ga boli, nudi ga jesti: kaže, da ne more ništa. Onda dođe pa razreza srce ono na dvije pole, pa ope od jedne pole učini druge

¹ Kadgod kome srce vještice iziju, urise mu, od kakve smrti mora podleći: djeci najviše urise, da od krasta imaju umrijeti; volu i koñu mladu, da od truda prekine se, te ga poganci raznesu.

dvije pole, pa će jedan komad pružiti da uzme bolesnik. Koji jedva se namora uzeti i pojede ga. Pita ga zet: „Čuješ li ikakvu vlast sada?“ — „Čini mi se,“ reče, „da mi je zeru lašne.“ Onda pruži mu i drugi komad od polovice, uze i izjede pa reče: „Sad mi je to lašne.“ Onda zet mu i onu drugu polovicu raskriži te u dva puta dade mu; kad poiho, reče: „Sad me ništa ne boli.“ Onda zet zapovidi ženi: „Uzmi kolijevku s djetetom, pa ajmo odma kući.“ Ustavljaju ih na ručak i čude se, šta im je, da tako rano idu ća. Nije kud kamo, uze ona kolijevku, odoše. Kad došli blizo jedne rijeke, reče on joj: „Skidaj sa sebe kolijevku!“ Ne ćede ona, a on se izdrije na űu: skidaj! Skinu ona pa je metnu pokraj sebe te reče: „Trke vrke, jaűe, majci na krilo!“ Skoći se dijete ka i ono, koje more ići, pa joj tōp na pregaču. Muž trzne joj dijete iz ruku pa ga opet metne u kolijevku, a űu odvuće pa utopi u rijeku veleći joj: „Kad si mudra, eto ti! Noćes (!) si lovila srca, a sad ajde ribe.“

3. Pripovijeda mi je jedan, sjećam se: još u djetinjstvu, kako je ćuo od svojje starije kazivati od vještica, da je űev neki znanac pošao obnoć na put, kad pokraj teste stoji ćoek, da bi udarijo glavom u ćerjen (u kućne šleme), a zubi da mu mimo gubice vire, od pō lakta da su. Taj mu rekao: „Ajde sa mnom!“ — „Kud?“ — „U vještice.“ Prepade se ovaj pa ne ćede i poće da će daće, a taj zuban ćap paripa mu za rep (jer je ovaj, što je putovao, jâ na paripu) pa ga svrnu s teste i ustavi. E nije kud kamo, oslobodi se ovaj, parip učini mâ kući, nije zastranijo. Povede zuban ovoga u Zadar: tu ima, veli, vještica od sviju krajeva svijeta. Vesele se ovome: „Evo nam novoga!“ Koga povedoše na jedno veliko brdo, koje je sve okićeno bilo djetinim glavami, kojima su oni srca izjeli. To mu je najmućnije bilo gledati. Kud će, kamoli će, namazaše se nećim, pa i ovoga novoga, kome dadoše mješinu od bivola nadutu, te odrediše, da će ići u Beć u najbolju konobu.¹

Kad ovo društvo od vještica došlo u bećku konobu, toće vino, razbašile se pa piju i nališe punu onu mješinu od bivola, da je ponese taj noví. Po težini, kazivao je on, nije mu teška bila ni zere, nego lagana ka perušina; a on ne u dobar kad će se š űom zavrći, prevari se pa reče: „Pomozi, Bože i Majko božija!“ Kad on toga ipa stvori se ćoek onaj, koi je i prije bijo: pokraj űega pun mijo od bivola vina, u tuđoj ope konobi i jest. E ko crűi, ko žalosnî od űega!

¹ Narod vjeruje, a i općí je glas, da ono vino, što se uzmuvi oli kako pokvari, da su vještice zdravo popile i odnijele, a u baćeve da su napišale, i od toga da se stvorila muva i t. d.

Obziru mu se drugovi, vide, da ga nema, pa se jedan povрати gleti ga: kad on sjedi i prekrstijo ruke; kaza, kako se prevarijo moliti Bogu prije, neg će se zavrći mješinom. Uze ovaj drug néga i mješinu, donese u Zadar, pa ga ispratiše svi van grada, a to sve sama zgoľna gospoda. Néga su molili i zakliňali, da nikom ne kazuje ništa. Poslije toga su došli đežuiti u Zadar te su ukinuli, da vještica u tom gradu više nema, jer su nagnali svakoga da se ima ispovijediti.

4. Sjećam se i ovo: Moja je pokojna mater pripovijedala, da je u nézina ćaće neki prijatelj dolazijo vavijek na piće u kuću, koi je imao jednu veliku zaparatinu na čelu bliže obrve, tako da je izgledao kao da je lisast, a i zvali su ga po tome *Lisan*.¹

Toga je upitao materin ćaća, a moj đed: „Ošta ti je ta lisatina na čelu?“ I taj je kazivao: Neđe zadnje neđeľe od mesojeda da je letijo u vještice. Ni više je bilo, kad su uletili u jednu kuću i spremaju stolicu za večerati. Kad sve metnuli, počеше jesti, a niko se ne krsti. Onda i mi, vještice š nima, veli, večeramo, a oni nas ne vide. Kad odneklen dovučе se stara baka, priđe stolici, uze žlicu, prekrsti se te reče: „Pomozi, Bože i Majko božija!“ a mi sa stolice bjež! jedna mimo drugu te na lebardu od kuće (kuda dim izlazi) vrrr, pa ovda mi je put. Kako je bila balatura iliti lebarda tjesna, tako brže bolje protiskujući se otarličam se i dobro evo po čelu, da će mi se vavijek znati; te valaj le da bi se đe zamijesio, ne bi me izgubili po ovome rogu, što sam ga stekao u vještica — bi me lako poznali.

5. Kažu, da svaki pop more i ciglu vješticu, vješća i moru u crkvi poznati, ako oće, a to: Kad bude na pô leturđije pa kad iznosi kalež i drži sveto, da ispod onoga pogleda po narodu, pa ako je koja vještica, ta ima malu svjećicu na glavi, sami plamećak; ko je vještac, tome visi cuca iz nosa, a koja je mora, ona vilicami žvaka i zijeva.

¹ Na sve ove krajeve štokoga zovu po onome, kakvu magaňu ko pri sebi imade; ko je kľast, zovu ga *kľajo*; ko nema nego jedno oko, toga *ćoro*; ako je ko zgobijo se, zovu ga *zgřčo*; ako koji slabo vidi, zovu ga *samošľepi*; ako je kojem jedno rame više, drugo maňe, toga zovu *štrmopleća*; ako su u koga oči velike i ružne, zovu ga *ědrakan*; ako je u koga nos malešan, zovu ga *šľico*; ako je, ko ramľe, zovu ga *cóľe* ili *běšo*; koji je sugranut, pa se ne da svjetovati ni kraju dognati, toga zovu *polumozgan*. U nas više kuća Mandića u Zečevu zovu jedan klanac *Srěč*; kod Varivoda ima selo *Smrdeľe*; u Bratiškovcije u ovoj općini ima jedan varošić *Međuguzje*, a usred našeg Skradina ima jedna kala: *Posrana ulica*; a kad se ide u Skradin te na pô puta, kamo svijet počiva s koňima i blagom, zove se to *Popišano Brdo*.

Da je moguće tadaj stati uz popa pa ga malo desnom nogom dotaći u njegovu, isto bi i taj vidijo sve ka i on. — Kažu, da na mitu veliko drže vještice, vješci i more popa, da ij ne izda; zato da ne mañka sira, masla, jaja i pilića, te pop svaki najmañe vještice kune i proganja. Koja dobre voľe dođe, da će se ispovijeti, dobro da dođe; koja ne će, on je i ne nagoni.

6. Više vješticama drugi ude nego popovi, a to: Na poklade uveće sastane se nekoliko momaka pa naliju tikvu neduperatu punu vode te začepi dobro, i onda oklen izađu, ondalen pođu te okolo svega sela vaľa da obigraju i učine obruč, i onda opet uđu u onu kuću, oklen su izašli, te reku: „Kad mi ovu tikvu očepili, onda i propisale sve one vještice, okolo kojie smo noćes odañem učinili obruč.“ I ako koja ima i ako je zatečena kod kuće, ne more propisati, dok ne dođe moliti i mititi ove, što su im učinili.

7. Na poklade osim roga, što svaka kuća mora da zapreće u vatru, da im smrdi tu doći, ma vještice vežu crnijem koncom, pa te uzlove objese o verige nad vatrom; ko to radi, namijeni svakoj uzao. Ako je glas, da je vještica, pa koliko znadu, da po imenu u selu ima vještica, onliko vaľa da bude uzlova; ako je vještica s kraja sela, onda joj je s kraja i uzao, i tako sve redom do najkašñega znade se, kojoj koji pripada uzao. Sad ako su vještice, svaka će se odriješiti; ako li nije, ne će. Tako po tijem uzlovma znadu, koje su one u selu.

8. Kad se večera na poklade, idu gledati na brdo, kuda vještice lete. To ja nijesam vjerovao; onda lani pozovu me na poklade u društvu da idem. Otišao sam, zaszeli smo na visini te čekaj i stoj. Kad se ukaza svjetlost sa modrim plamenom velika poput kokoši, đe izađe sred Varivoda daleko od nas 4 do 5 kilometara, pa leti pa leti te u naše selo u neke kuće iščeznu. Kad otalen domale tri izletiše te lêt, lêt pa u druge kuće, i tako na više mjesta viđali smo, đe iz kuća dolijeću i izlijeću po više ni. I onda najkašñe dvije ni padoše na bunar naš, jedna pokraj druge stadoše, da se sav bunar svijetli. Kroz malo otalen poletiše pa pro poľa i bara, povr zemľe polagano leteškaju i prevrcu se jedna prò druge, i onda leti, leti do u selo, pa jedna okrenu u jedne kuće te je nesta, a druga u druge, baš onđe, na koje se divankalo, da su iste vještice. Eto to sam ja moijem očima vidijo.

9. Kazivao mi je jedan čoeķ, da kad je kasno išao od jednog svog prijatelja sa večere kući, da je prolazeći poľem vidijo diviju jednu krušku, koja je bila sva okićena vješticama, da se sva sjala: na

svakoj grančici da je bila po svijeca, bit će da su uvano sabor činile. Onda ovaj kako je imao pušku veliku uza se, te prekriži i odamjeri u nji i vrže se, da su se razletile kud koja. Kad kroz malo dana ovome je sin poslije umro, — ništa nego mu one srce izjele.

10. Vještice se o Sv. Đurđu pokazuju gole, a o pokladije u svjetlosti, pa u te dane kad se nađu djeca u kolijevci, među uza nji krstiče od tipsova drveta i jagoda od bršlena. Vidiyo sam na više mjesta, đe visi više kreveta i glave o klinu kamen šupađ od sebe, a ne da ga je ko vrtijo; to je sve sporadi vještica i mora.

11. Kad je vakat (vrijeme) od vještica, imadu molitve, koje treba reći po tri puta, kad se ide lijegati, a to su ove:

Sveti Toma vozi zlatna kola,
 Da popeće vile i vještice
 I ostale sve nastornice.
 One nemu govoraše:
 „Sveti Tome, koi voziš zlatna kola,
 Tako ti tvoga imena,
 Ne zatari našeg sjemena!
 Đe se god bude o tebi govoriti,
 Ne ćemo onđe mi dooditi.“
 Vještica mora legla doma,
 Od Boga prokleta, svetim Ivom sapeta,
 Kad poletila, da Bog da se razletila!
 Bog joj ozgo draču, a ozdo ploču;
 Kad poletila, nagrdila se,
 Kad pala, ubila se!

Ovu mi je kazala Stevanija Paloševa iz Parčića; a od pokojne mi matere u djetinjstvu čuo sam ovu, što nas je ona učila:

Vještica mora, lezi doma,
 Bog te kleo, sveti Ivan peo!
 Ne mogla mi ništa učiniti,
 Dok ne prebrojiš po polu travke,
 Po gori vršje, po vršju lišće,
 Po pasu ružu i po magarcu stružu!

Mañi prinosi.

Zenidba.

(Cavtat u Dalmaciji.)

Kad mladić bolje ruke zamjeri djevojčicu i kad se s njome razumije, saopći svoju namjeru ponajprije svojim roditeljima, pa ako je djed živ i još tko stariji od rodbine. Kad mu otac na to pristane, odredi se vrijeme i javi se u djevojčice doma, da će doći taj i taj dan, u tu i u tu uru pitati djevojčicu.

Onda se uputi zaručnik sa svojim ocem, da svečano prose djevojku. Nakon pretečnih formalnosti preda otac prosiočev djevojci prsten u ime svoga sina. Prsten je znatan znak obećanja i potvrde s jedne i druge strane. Djevojčica prije zaruka nije nikako mogla nositi prstena, po tome kad se u nje opazi prsten na ruci, narod kaže kao velik znak: „Ima prsten na ruci!“ Prsten se često predaje djevojčici, za veću počast, na srebrnom „tacunu“¹ Prstenovanje se popraćuje kraćim ili duljim govorom.

Nakon ovoga počinje se ugovor o vremenu vjenčanja, o prćiji, kad je bude itd.

Sutradan se „proglasi vjera“: šalje se kućna službenica po prijateljskim kućama, da običnom formulom saopći, da je bila ugovorena vjera i da je djevojčica primila prsten. Službenica govori: „Pozdravila vas je gospođa i gospar i poručili su vam, da znate, da im se djevojčica vjerila za gospara N., da je sinoć bilo ugovoreno i da je primila prsten.“ Odmah zatim prijatelji šalju svoje službenice s porukom, da se raduju i čestitaju vjereniku. Zatim idu lično čestitati.

Nakon ugovorene i proglašene vjere dužnost je vjerenice, da ide pozvati vjerenikovu rodbinu.

¹ Tacun, srebrni tanjur, koji se pri različnim svečanim prigodama vazda upotrebljava. Tko nema tacuna, on ga uzajmi. Gora ruka nosi na mjedenom ili limenom tacunu.

Vjerenica, kao uzdarje za prsten, daruje vjereniku koju svoju ručnu radnju, ali obično kesu za duhan,¹ ili naslonjalo za uru, a uz to često i pero umjetno omotano sa slovima.²

Djevojčica pod vjerom živi u velikoj strogosti, nadzirana od svojih, a nemanje od vjerenikovih roditelja i cijele rodbine. Najmanji povod bio bi dovoljan, da se ugovor i vjera razmetne.³

Ako je vjerenik odsutan, vjerenica ne polazi zabave, pa bile one javne ili privatne. Svakako se mora uklanjati društvu, gdje se nalazi muške mladosti, i svemu onome, što bi moglo i najmanju sumnju probuditi. Ovo zaručena djevojčica sve rado snosi cijelo vrijeme vjere, da pokaže dobar odgoj i krepost vjernosti.⁴

Kad se približi vjenčano doba, zamoli se jedna odlična gospođa iz rodbine ili iz jedne ili druge porodice, da se primi za tako zvanu „počasnu babicu“. Ona mora biti kod nevjeste i upućivati je na vjenčani dan, jer nevjestu već po imenu smatraju nevještom. Nevjestina rodbina bira vjenčanoga kuma, koji će pod rukom nevjestu voditi do crkve; zove se „pravi kum“, „prvi kum“, „nje kum“. Običaj je, da ovaj kum daruje nevjesti lijepi zlatni nakit, obično zlatnu narukvicu. Zet poziva drugoga kuma, koji kao drugi svjedok ide s njime do oltara; zove se „drugi kum“, „njegov kum“ „svjedok“; nije dužan dati dar, ali često i on počasti nečim.

Nekoliko dana prije vjenčanja ide nevjesta s jednom gospođom iz rodbine, a dosta puta i sa samom babicom javiti se rodbini i prijateljima. Ovi su pohodi kao oprost od djevičanskoga staleža i rodnog imena. Govori se: „Javlja se od djevojčice.“ Ovom prigodom poziva ona lica, koja su već bila određena, da se na pir pozovu. Pri tom pohodu obično pitaju nevjestu, kad će biti veselje? Nevjesta odgovori po prilici: „U četvrtak⁵ na četiri ure popodne.“ Nadodaje za po-

¹ Jednu takovu kesu vidjeti je u Bogišićevu muzeju u Cavtatu. Ova kesa navezena je grmjelicama; nosi ime vjerenikovo i datum.

² Ovakvo pero od guske omotano je svilom i tako napravljena slova: datuma, imena i čestitke. Nalazi ih se u privatnim zbirkama.

³ Jedan naš ugledni umjetnik u svojoj prvoj mladosti našao je uzrok, da razmetne ugovor i vjeru, jer je vjerenica za njegove odsutnosti bila na plesu, i ako nije plesala. Rekao je: „Učinila je ona meni u kalamar, kad je na bal pošla!“

⁴ Dosta puta — radi različitih uzroka — vjera traje dugo vrijeme, ali ovo od vajkada narod nije držao za dobro. Rečenica kaže: „Duga vjera, pasja vjera!“

⁵ Obično se svak vjenčava u četvrtak, koji se smatra sretnim danom. Narodna rečenica: „Četvrtak je zetni dan.“

zvanike: „Molim vas, ako zapovijedate vi s gosparom doć popit kafu, bit će nam mило.“ Pri tom imenuje sva lica, koja su određena, da se iz te kuće pozovu; ako ne bi imenovala, onda dođe samo jedno lice. Svi od pozvane kuće obično šalju slatki dar: pandispanj¹ ili tortu, a katkad se nadoda i koja staklenica likera. Zet pak sa svoje strane poziva u svoj dom prijatelje. Ovi čekaju u crkvi, dok dođu zet i nevjesta.

Na vjenčani dan nevjesta se obuče u bjelinu, na glavu metne vijenac² i krunicu,³ koju zabode gospođa iz najbliže rodbine, ali mora biti srećna u bračnom životu; ako bi ona u bračnom životu imala neugodnosti, onda bi ta čast prešla na drugu. Nevjesta čeka počasnu babicu, da je izvede i odvede u dvoranu, gdje su sakupljeni pozvanici. Babica je doprati do kanape, gdje se posadi kraj zeta. Zatim dolazi tako zvani „tratamenat“,⁴ koji može biti manji ili veći, kako dopušta čije biće. Obično je tratamenat u ovome: kafa s pandispanjom, torta s vinom i zahare⁵ s rozolinom; u ljetno doba lemunata mjesto kafe. Služe, za počast, prijateljice nevjestine, obučene u bjelinu. Najprvo se služi nevjesti i zet, onda se ide redom.

Nakon tratamenta uputi se povorka put crkve, i to ovim redom: najprvo hodi djevojčica od 12 do 15 godina sva u bijelu sa dublijerom,⁶ koji obično nosi na srebrnom tacunu. Onda ide nevjesta

¹ *Pandispanj* (tal. pan di Spagna), lagani slatki kruh, načinjen od dobro izbijenih jaja, cukara i brašnenoga cvijeta. Ovo se slatko od pamtivijeka udomilo u Dubrovniku i okolini, pa se ne može pomisliti ni svadba ni krštenje bez pandispanja.

² *Vijenac* je spleten od narančina cvijeća ili mrče. Ako bi vjerenica za vrijeme vjere slučajno izgubila nevinost, ne može kao nevjesta nositi vijenac.

³ *Krunica* se sastoji od okruglog vjenčića, malo većeg od prstena, napravljena od tratorova cvijeta ovita kanelom. Ovaj je vjenčić učvršćen na dugu iglu, da se može nevjesti u kose zabosti. Cvijet tratorov napose znači veselje i dug život, a kantela živahnost i sjaj. Nažalost, krunica se najprva pometnula. Nju je još, kao uspomenu, vidjeti u kojoj privatnoj zbirci.

⁴ *Tratamenat* (talij. trattamento) znači gozbu, ali nikad objed ili večeru.

⁵ *Zahare*, pirni sitni slatkiši (tal. confetti), koji se obično dijele pri vjenčanju i krštenju. Rečenica: „Kad ćemo jesti zahare?“ znači isto, kako: kad će biti vjenčanje?

⁶ *Dublijer* (tal. doppiere) je voščana svijeća su četiri stijenja, sjajno nakićena cvijećem i zlatnim kozarom. Nosi se pred nevjestom i pred djetetom na krštenje, te je u jednom i drugom slučaju znak nevinosti. Ako javnost zna, da je nevjesta za vrijeme vjere izgubila nevinost, ne smije se pred njom nositi dublijer, jer bi svijet mrmorio i mrzio, da se hoće nekome dati pepela u oči.

s prvim kumom, pa zets babicom; zatim drugi kum sjednim gosparom; napokon prijateljice nevjestine i ostali pozvanici sve dvoje po dvoje. Nevjesta ide do crkve jednim putem (gornjim), a drugim se (donjim) iz crkve vraća. Kud svadbena povorka ima proći, nakupi se gledalaca po putima, po prozorima i taracama, pa čekaju, da po običaju „pospu nevjestu“ te joj nazovu „dobru sreću“. U maloj košarici ili srebrnom tanjuriću, „po zakonu“, spravi se: pšenice, fino istrižene crvene saje, lista od masline, istrižena kozara i zahara, pa cvijeća napose. Kad nevjesta i zet prolaze, bacaju ovo na njih uz poklik: „S dobrom srećom!“ — „Hvala vam!“ dobivaju odgovor i gospari podižu klobuke. Cvijeće znači sreću; pšenica obilnost; crvena saja veselje; maslina mir; kozar bogatstvo; zahare slast života.

Kad svadbena povorka stigne u crkvu, počasna se babica pridruži nevjesti i vodi je do klečala, što je vazda pripravno za zeta i nevjestu, pa pokriveno sagom i jastucima. Kumovi stanu sa strana, nevjestin kum s njezine strane, a zetov kum sa zetove strane. Pred oltarom redovnik pita zeta: „Uzimlješ li N. N. za tvoju zakonitu ženu?“ Zet odgovori: „Uzimljem.“ Jednako upita nevjestu i dobije isti odgovor. Onda redovnik po običnom crkvenom obredu blagoslovi mladoženje i prstene. Vjenčane blagoslovene prstene nataknu mladoženje izmjenice jedno drugome na srednji prst, kao mili znak vjere do smrti. Nakon duljeg ili kraćega redovnikova govora, otidu mladoženje s kumovima u sakristiju, da se kao muž i žena, a kumovi kao svjedoci potpišu u zakonitu vjenčanu knjigu. Zatim se svadbena povorka iz crkve uputi prema zetovu domu, i to ovim redom: djevojčica sa dublijerom, zet s nevjestom, prvi kum sa počasnom babicom, drugi kum s kojom gospođom, pa onda rodbina i pozvanici, ali sve dvoje po dvoje.

Na zetovu kućnom pragu čekaju nevjestu, da je „zakusnu“. Zetova majka ili koja druga udata žena spravi na tanjuriću malo cukara i soli, pa kad nevjesta stupi na prag novoga joj doma, dade joj na ožičici te smjese i reče: „Što ti bude grko, nek ti bude slatko.“

Kad povorka uljegn timer u kuću, podaje se tratamenat isto, kako je bio u nevjeste doma. Pozvanici su oni od strane zetove. Ako je vjenčanje ujutro, onda je osim tratamenta i objed; ako je popodne, osim običnog tratamenta daje se i večera s napitnicama.

Nakon večere počasna babica pazi, da se u nevjestinu sobu lijepo namjesti i užez dublijer, da bude sve „po zakonu“; postelja se pospe cvijećem i kozarom. Nevjestu dovedu do sobe i predadu je

mužu. Ovaj se čin zove: „svesti nevjestu“ i „nevjestu su sveli“. Dublijer udune zet ili nevjestu ili oboje zajedno.¹

Kao što se zna, kako ima biti obučena nevjestu, tako se zna, i kako ima biti obučena počasna babica. U nevjestu, t. j. na pir ne smije se doći u korotnim haljinama. Ako je tko u korotu, nije nikako na pir pozvan; a tko je u laganom korotu, preobuče se samo za onaj dan. Za zeta i ostalu gospodu zna se crna haljina s visokim klobucima.

Drugi dan po vjenčanju šalju prijatelji svoje službenice, što ljepše obučene i zlatom nakićene, u nevjestinih roditelja i u zetovih s najboljim porukama čestitanja i želja. Službenica govori: „Pozdravio vas je gospodar i gospođa i poručili su vam, da vam se raduju, da ste veselo i sretno opravili nevjestu.“ A u zetovoj je kući isto, samo što ono „opravili“ zamijeni riječju „pričekali“ nevjestu. Skladnost zahtijeva, da u objema kućama veselo i ljubazno pričekaju službenicu — poklisaricu. Službenice „trataju“ kupicom rozolina, pandispanjom i zaharama. Zahare i slatkariju uzimaju one sa sobom. Običaj je, da i gospođa pozvanici na pirnom traktamentu i kod krštenja (koje se slavi malo manje nego vjenčanje) uzmu sa sobom zahare i drugo slatko.

Iz pirnih kuća šalje se dio slatkoga prijateljima, u prvom redu paroku i vjenčanim kumovima. Službenica najbolje obučena i sa zlatnim nakitimama nosi prijateljima zahara i slatkoga (pandispanja, marcapan ili druge torte; u najvišoj je cijeni marcapan), i to na srebrnom tanjuru s porukom: „Pozdravio vas je gospodar i gospođa i poslali su vam ovo malo, da osladite usta i da znate, da je bio pir.“ Službenica primi nagradu u novcu sa: „Zahvali puno gospodar i gospođi, a ovo tebi, da kupiš ubručić ili ogrnač.“

Nevjesta izabere i odredi dan, kad će s mužem u crkvu, da primi osobiti vjenčani blagoslov.

Dublijer se pošalje u crkvu, gdje se namjesti kod oltara na lijevu ruku mjesto krilata.² Dublijer gori prvu nedjelju preko mise, a narod uvelike pazi na nj i gleda, kako gori. Ako gori veselo s velikim plamom, govori se, da će nevjestu biti vesela i sretna; ako se puši, sluti se, da će nevjestu biti nevesela.

Pavlina pl. Bogdan-Bijelić.

¹ Govori se kao za šalu, da se mladoženje inade, tko će od njih dvoje prije udunuti dublijer. Kažu, da u tome ima znak, tko će od njih dvoje prije ili dočije umrijeti.

² *Krilat* je debela uskršna svijeća, koja stoji na lijevoj strani kraj oltara i užije se preko evanđelja.

Ovčji sir.

(O t o k C r e s.)

Kako na Cresu ima dobrih pašnjaka, mnogo se goje ovce, a od njihova mlijeka prave još na prastari način slatki sir, koji prodaju ponajviše creskim trgovcima.

Kad se mlijeko donese kući, najprije se procijedi na čistu, bijelu pamučnu krpu, napose za to iz posve tankog platna priređenu, a onda se usiri. Sirište načine kod kuće iz janječeg želuca, koji dobro osole, pa zatim osam dana nadolijevaju čistim mlijekom; želučice objese na kakvu nit i podmetnu posudu. Što iskaplje, to je sirište. To sprema u boce i dobro čuvaju.¹

Kad se mlijeko dobro zgružalo, usirilo (ali treba paziti, da ne bude previše), onda se valjano istepe (rasklati) tepkom (klatačićem), navlaš za to priređenim od kitice šmreke, kojoj grančica mora imati tri vrška; iz nje se kora oguli, te se vršci skupa spletu, pri kraju drška mora biti mali ogranak, koji služi za vješanje. Kad se ovim klatačićem ono zgružano mlijeko dobro isteplo, tako da postane opet kao mlijeko, pusti se za čas da se staloži, a onda se čine rukama veće ili manje kruglje prema količini ili veličini sira, koji se želi postignuti. Tko ima mnogo sira, on načini i više takovih kruglja (7—8 i više) jutrom i večerom.

Kruglja se dotle stište rukama, dok se iscijedi sva surotva, a zatim se sir, t. j. ona kruglja, meće u osobit kalup, zvan „žetica“. Žetica je malena okrugla posuda sa dva pomična dna, načinjena od bijela jelova drva ili, ako je ikako moguće, od domaćeg šmrekova drva, jer je dugotrajno i daje se lijepo ugladiti. Žetica je visoka 15 do 22 cm, poprečno je široka 8 do 15 cm, prema veličini sira, koji se želi imati. S jedne strane ima ručicu od jedne dužice, koja je za 10—12 cm dulja. U ovu se žeticu sad meće već izažeta kruglja sira između ona dva pomična dna. Kruglja se omota narijetko travom, koja ima usko a dugo lišće i služi samo za tu svrhu, te je i zove „trava za sir“ (neka vrsta oštrice, *Aegilops uniaristata* Vis). Zatim se sir pritisne, da dobije oblik: iznad gornjega dna meće se okrugli komad drva, koliko može u žeticu, a na ovaj drugi oveći kamen, da pritište. Ovako se dobije okrugao plosnat sir, velik prema veličini žetice: iz žetice od 8 cm širine i 15 cm visine dobije se

¹ Osobito paze kod toga poslovanja, da ne bi susjeda ili tko drugi vidio, pa niti ukućani, već sama domaćica; jer bi od tuđeg slabog oka mogao sir zlo proći.

sir od $\frac{1}{4}$ klg, a od one 22 cm visine i 15 cm širine dobije se sir od 1 do $1\frac{1}{4}$ klg prema debljini.

Sir stoji pod pritiskom u kalupu oko 12 sati, zatim se izvadi, opere i osoli, te se meće u drugi kalup, zvan „žetec“. Ovaj mora biti točno tako širok kao i žetica, a visok 45 do 60 cm; razumijeva se, da onaj širi mora da bude i viši, a ima i pomično dno. Osoljen sir meće se u žetec, recimo prvo jutro jedan, uvečer se izvadi, malo osoli, na dno se meće friški, a onaj prvi ozgora, i tako dok se napuni. Svako jutro i večer izvadi se sav i ponovo malo osoli; friški se meće uvijek na dno, a onaj drugi redom ozgora.

Kad je žetec do vrha pun, onda se onaj najgornji sir izvadi i opere te se meće na sušnicu, zvanu „koširba“, da se suši. Koširba je načinjena od tri daske: dvije su sa strane, a jedna ozgora, da prašina na sir ne pada, dok je dno načinjeno od tankih pomičnih prutića, na koje se polaže sir. Koširba se objesi u kuhinji o dvije grede, i tu se sir suši. Kad se je dobro posušio, onda se proda ili spremi.

A što je sa surotvom? Pošto se svršio posao oko sira, onda se surotva, ovdje zvana „presnica“, ulijeva 5—6 dana u veliki kabao ili kadu, dok se posuda napuni. Tu se u to vrijeme načini debeo skorup, koji se supljačom pokruži i spremi u drugu manju posudu, dok se i ova napuni. Za to se vrijeme mora svaki dan jedamput dobro izmiješati. Kad se posuda napunila, meće se u bakren, dobro pocinkan kotao, da se na tihoj vatri otopi. Tako se dobije vrlo dobro maslo, ali nema dobra ukusa, jer je trpko i odveć jakog vonja, te se upotrebljava ponajviše samo za domaću porabu, za trgovinu nije.

Ona surotva, iz koje se već izvadio skorup (maslo), meće se u kotao, da uzavre, i od toga se načini t. z. kisela skuta. Kad je naime surotva (presnica) uzavrela, odmakne se od vatre i pusti da se ohladi, zatim se meće u osobitu za to priređenu trouglastu vrećicu od jakog konopljenog platna, zvanu „rogoč“ (jer je nalik na debeo rog), te se objesi, da se iscijedi. Voda, koja se iscijedi, zove se skutnica, te je osobito dobar napoj za krmke. Tko je ima mnogo, spremi u badnje i sačuva za zimu. Iscijedena pak skuta istrese se iz vrećice, pa komu prija, jede je odmah. Ljeti Orlečani¹ često donose pune sače (bisage) kisele skute u Cres na prodaju.

Što se skute ne potroši friške, to se soli, dobro izmiješa i metne u onu istu vrećicu, u kojoj se prije iscijedila, i pritisne pločastim

¹ Seljaci iz creskoga sela „Orlec“.

kamenom, da dobije plosnato čunjast oblik; pod pritiskom ostane dan, dva, izvadi se iz vrećice i dobro posuši, te se u mnogih obitelji jede zimi mjesto sira.

Ima skute, koja se ne da iscijediti, osobito ljeti, kad su velike vrućine; ova se zove „klaverna skuta“. Kad se nakon više dana iscijedi, postupa se s njom kao i s prvom; a kad se posuši, ima žućkasto smeđu boju te je prozirna kao staklenac kamen; za jelo je dobra, ako se na žeravici ispeče, inače je odveć tvrda.

Ovako se općeno pravi sir i maslo na cijelom otoku, s razlikom, što u novije doba na južnom dijelu otoka prave maslo od friške surutve običnom tepnjom, koje je maslo osobito fino i dobra ukusa. Dakako tada se ne čini skuta. Znađu pak svuda načiniti frišku slatku skutu, koju i odlična gospoda sa slašću uživaju.

Na cijelom se otoku napravi na godinu po 400 do 500 metr. centi sira.

Andrija Linardić.

Vukodlak.

(Osička općina u Lici.)

Bilo prelo, prelcu ožednili, a podaleko je ići po vodu, pa se kladili, koji će donesti vode, da je onaj najvredniji. Reći će jedna djevojka, zaručnica: „Idem ja!“ A njezin zaručnik veli: „Nemoj ići sama, ja ću s tobom, sad je već kasno; sad su velike večere (oko 9 sati uvečer).“ Ona veli: „Bogme se ja ništa ne bojim.“ I ode. Kad je zahvatila vode, a obrstar je lupio u intovu, sašao, došao k njoj pa joj kaže: „Znaš li, da voda nije sama po noći nikada? Hoćeš li ići sada sa mnom?“ A ona veli: „Kako bih ja išla s tobom? Ja imam svoga zaručnika.“ A on veli: „Zaručnik nema intova, da se vozite kao ja. Ostavi tu vodu, ja ću te čekati pod pendžerom.“ On je nju već okrenuo na svoju ruku, da s nikim ne divani, pa samo je donijela u kuću vodu, dala je prelcima, išla u svoju škrinju, pa što je imala svoga odijela, to je uzela, smotala u zavežanj i bacila kroz pendžer, a on je stajao pod pendžerom. Mati je pita, kuda će, ali ona ništa ne divani, već ode kroz vrata.

Obrstar je sio kod vode u intov, a u njemu još jedan obrstar, pa su sve troje krenuli. Kad su se vozili, kaže jedan: „Evo mi pade šešir!“ a onaj drugi: „E, već smo na polovicu svijeta.“ Taj intov je vozio grijeh, a ne konji. Kad su orozi zapjevali na svanuće, stigli su oni na kraj svijeta do jednoga groblja, a kraj groblja bio tor i uza nj

kolibica sa čobanima. Obrstar odvede djevojku u groblje i odnese zavežanj. Onoga je drugog obrstara nestalo negdje u groblju u nekoj rupi. Onda se razlupila zemlja, pa se napravila jama (vrata). On njoj kaže, da ode pred njim unutra. Ona kaže, da ne može ići prva, jer ne zna, kako je unutri, al da će ići za njim, pa ako ne vjeruje, da je drži za njezine skute. On je bacio zavežanj i sašao sav u grob, samo mu je ruka vani ostala. Tom je rukom držao za skute, a uto su orozii zapjevali, grob se sklopio i ruka vani ostala.

Djevojka je stala berjakati: „Berija, je li gdje tko, pomagaj, da bih ja mogla iznijeti živu glavu!“ U te se mjere čobani probudili čuvajući kod tora blago, brže skočili pa su bolje prislušali: „Bože dragi, tko to više, je li krštena duša?“ Pošli u groblje, pa kad su je našli, pitaju je, šta je, otkuda je. Ona je živa premrla od straha, kazati im ništa ne može, već samo rukama upire u njegovu ruku i svoje skute, da vade nož i odrežu skute od njegove ruke. Oni svojim nožićima odrezali one skute pa su je doveli k vatri u kolibicu. Pita ih ona, kakvo je to selo. Oni joj kažu: „Ovo je kraj svijeta.“ A ona veli: „Joj meni, jesam li ja od sinoć došla na kraj svijeta?“

Ujutro kad se svanulo, brže su popu javili i mežnjaru, skupili nekoliko ljudi pa su obukli na popa volovsku kožu, da ga krv ne poštrapa, jer bi i on onda postao vukodlak. Pop je došao i donio dva glogova koca, jer se samo time može uništiti vukodlak. Onda su ga boli, a on je rikao unutri kao vol. Kad su ga izboli, htjeli su uzeti njezinu robu, ali je bila sva razatkata, svaka žica za sebe: on je svu iščijao jednom rukom. Onda su raku opet zatvorili, i vukodlak nije više išao, jer su ga izboli trnovim kocem. A ona je ostala u tom zavičaju, nije se više nikad povratila k majci — nije dugo ni živjela.

Ivan Krmpotić.
